BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
9 M D
24

Digitized by Google

68-9-D-24

68-9-

HIEREMIAE THRIVERI BRACHELII

COMMENTARII IN VII. LIBROS APHORISMORVM HIPPOCRATIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

LVGDVNI,
Apud hæredes Iacobi Iuntæ,
M. D. LI.
Cum priuilegio Regis, ad decennium.

EXTRAICT DU PRVILEGE.

DEFENSES & inhibitions ſont faiɛtes à tous Imprimeurs, Libraires, & à tous aultres, de n'imprimer, ne faire imprimer ces preſents commentaires de Hieremie Thriueri ſur les ſept liures d'Aphoriſmes d'Hippocrates, ne expoſer, ou faire expoſer en uente, aultres que ceulx icy, ſans cõgé & permiſsion des heritiers du feu Iaques Iunte, iuſques au temps & terme de dix ans, à compter du iour qu'ilz ſeront paracheuez d'imprimer, ſur peine de cent marcs d'argent, & cõfiſcation des ditz liures, qui ſeront uendus & imprimez au contraire. Donné à Fontainebleau, le dernier iour de Iuing, l'an de grace mil cinq cens cinquante & un, de noſtre regne le cinquieſme.

Par le Roy à uoſtre relation.

Bohier.

ILLVSTRISS. VIRO, D. CAROLO A' LIGNE, COMITI A' LALAING,

Baroni à Scornaco, Toparcho Brachel iorum, &c. Hieremias Thriuerus Brachelius S.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

SOLENT *plerique, Comes illuſtriſſime, ea quæ prælecturi ſunt diligenter conſcribere, & ex ſcripto loqui. contrariam conſuetudinem ego obſeruo: ante prælectionem meditor. tantùm, in lectione, ſi qua præter penſum occurrunt, nihil diſſimulo: à lectione uerò, quicquid effatu dignum fuerat, annoto, atque in ordinem digero. Vbique tamen rerum quàm uerborum ſtudioſior. Sed ut nuſquam lubentius uerſor, quàm in difficilium rerum contemplatione, ita cum magno tædio, atque adeo perfunctoriè ea reſcribo, ut inter amanuenſes, qui mihi pauci contingunt, pauciſſimi ipſum autographum conſequi atque imitari poſſint. Eſt & alia negligentia, quum tranſcripta recenſeo, id iterum obiter ago: uix oculus in initium orationis incidit, cum mens ipſum finem præcurrit; ferè enim ex primo uerbo totam ſententiam colligo. Hæc eſt cauſa clariſſime Comes, cur pleraque ex operibus meis exierũt deprauata peruerſa. Fuerunt tamen in uarijs regionibus uiri difficilium rerum indagatores magis, quàm amatores uerborum, qui multo labore, quicquid in ijs erat pulcherrimum, deſumpſerunt, & capti rerum nouitate, uarijs literis ad uarios & nouos commentarios inui-*

tauerunt, & propemodum fatigarunt, idq́ ferè fruſtra. Nam ob externa negotia & amicorum meorum importunitatem, quibus obſtringor, adde amanuenſium raritatem, uix aliquot ſucciſiuas horas, noſtris negotijs ſuffurati, breues quaſdam diſputationes edidimus: Commẽtarios in libros de Temperamentis reformauimus: nouos in Technam Galeni dedimus: & nũc integros in ſeptem grauiſſimos Aphoriſmorum libros emittimus, à quibus ferè nemo ex Græcis, Latinis, Barbaris abſtinuit, qui aliquid in re medica poſſet. Etenim in alijs locis ferè Hippocrates & Galenus ſeipſos dicẽdo abſumũt: ſed hic ferè ſingula uerba, ſingula ſunt myſteria. Quocirca ut in alijs locis obſcuris & perplexis, ſic & in his ipſis Aphoriſmis unuſquiſque omnia ſibi licere putauit. Græci admodum ſupinè quædam enarrauerunt, Oribaſius etiam ridiculè. Magis in his laborauerunt Barbari, ſed inutiliter. ferè enim omnia ſophiſmatibus conſpurcarũt, & licet quædam diligenter inquiſiuerunt, plerunque aut à ſcopo exciderunt, aut non niſi multis ambagibus, ipſam ueritatem aſſeruerunt. Videntur quibuſdam ſpecioſiores commentarij recentiorum, ſed ego Barbarorum magis laudo. Nam illi in rebus magnis parui, in paruis uerò multi Græca confundunt Latinis, Latina Græcis, & ut paginas impleant, unam ſententiam eamq́ certam, obuijs aliorum locorum teſtimonijs comprobant: ſimiles uulgo concionatorum, qui uulgarem ac conſpicuam ſententiam (quaſi de eius fide laboraretur) alijs locis aſtruunt: quid dicam? nodos omittunt, duntaxat ſincerioribus uerbis, elegantioribus characteribus, commentarios depingunt. Nam

ueram

ueram ſcribendi methodum nihilo melius quàm Barbari ſeruant: in rebus obſcuris obmuteſcunt, ſophiſmati minimo ſuccumbunt, maximo inſcitiæ argumento. Nam qui ueram artem nouit, paucis uerbis multa ſophiſmata ſimul explicabit. Ita quod ferè in ſingulis Aphoriſmis fecimus, non ſine Barbarorum, præſertim Hugonis Senenſis, repræhēſione: fuit enim is unus omnium inſtar, qui ut poſtremus fuit, ita nihil eorum quæ ab alijs dicta ſunt, intactum reliquit. Interim neque Galeno in quibuſdam locis pepercimus, ſed quæ ab eo omiſſa ſunt adiecimus: ſæpe multa aliter, quàm ipſe, enarrauimus. Scio quòd ijs modis plurimos mihi conſciā aduerſarios. nō laboro, dies omnia reuelabit, ac magis ipſa mors. Nā pleriq; doctos ac bonos magis mortuos quàm uiuos agnoſcunt. Qualeſcunq; autem ij nunc noſtri commentarij fuerint, munificentiſſime Mecœnas, nemini potius quàm tibi eos nūcupare placuit, idq; uarijs de cauſis. Primò, meis nugis nemo lubētius ueniā, quàm tu, dare ſolet: ſed & tibi potius, quàm quibuſuis alijs debetur, utpote ex uico tuo Brachelio quodammodo profecti. Solent etiā omnes magis amare ſua quàm aliena. Sic holera, fructus, poma magis nos cōſuerūt delectare ex proprio horto, quàm alieno decerpta, etiā uel paulo deteriora. Deniq; ſi ſinguli apud Brachelios agri, annuum aliquem cenſum pro tuo tibi agnoſcunt atq; debēt dominio, æquum eſt, ut & ego aliquam meorum laborum partem tibi offeram: idq; eo magis, quòd ataui mei, proaui, parentes, à parentibus tuis ſemper fuerint familiariter dilecti, & eorum patrocinijs adiuti. Iam ſi aliquid ſit placuiſſe magnis uiris, maximum profectò mihi erit placuiſſe

 tibi.

tibi. Non enim uulgaria ſunt, quæ omnes in te admirantur, ueræ nobilitatis exempla, ſed tuis ac Lalaingorum ſtemmatibus digna, in quibus hactenus nullus fuit, in quo principes (quibus ſemper fuerunt fideliſſimi) aut reſpublica (pro qua pleriq; ſunt periclitati, aliquot etiam mortui) aliquid reprehendere, deſiderare potuit: quo factum eſt, ut uel refragantibus uobis populus per multa ſecula eximium hoc & præclarum occinat ſymbolum, ABSQVE REPRAEHENSIONE LALAING. *Nec mirum: nam in alijs proſapijs, nunc his, nunc illis aliquis emicuit. Sed in ſtemmatibus Lalaingorum, nullo unquam tempore deſiderium grauiſſimorum uirorum fuit, ſed ſemper aliquod raræ uirtutis, raræ prudentiæ, in pace, in bello, exemplum reſplenduit. Semper domus Lalaing inter prima nomina habita eſt, nunquam ab inſtituto Velleris aurei ordine, eo honore caruit. ſed quod fuit rariſſimum in alijs, in uobis annotatum frequentiſſimè eſt, ut duo, tres, ex ueſtra familia eodem decorarentur munere. Sic is honos in optimũ uirum* D. CAROLVM *Comitem à Lalaing, patrem tuum, & illius germanum fratrem* D. ANTONIVM *Comitem ab Hoochſtraten eſt collocatus: & quaſi id perpetuũ eſſet ueſtræ familiæ priuilegium, idem rurſum & tibi, & fratri tuo Philippo Comiti ab Hoochſtraten contigit. Sed hæc forțaſſis ad dignitatem & antiquitatẽ ueſtrarum ſtemmatum. Prudentiæ uerò ueſtræ atteſtantur quæ geſſiſtis & obijſtis munera. Ferè enim ſemper aliquis ex familia ueſtra fuit, qui inter tres primos totius conſilij proceres locum habuit. Sic ne longius digrediamur, quem locum prudentiſſimè ſeruauit pa-*

truus

trutus tuus D. ab Hoochſtraten gubernante D. MARGARITA, *eundem tu tenuiſti iam longo tempore regente Sereniſſima Hungariæ Regina D. Maria ab Auſtria. Neque iis terminis honores ueſtri circunſcripti ſunt: merebatur & fortitudo ueſtra ſua munera, ut Inuictiſſimus Imperator, fratrem tuum Comitem ab Hoochſtraten, ſtrenuũ uirum ſtrenuæ Geldrorum genti iamdudum præpoſuerit: te uerò nuper, defuncto maximo uiro* D. PHILIPPO *de Croy Duce Arſchotenſi, nobiliſſimæ Hannoniæ præfecerit. Neque ſcio, in quem hanc prouinciam melius transferre potuiſſet. omitto enim literas tuas, multam legum peritiam, ingenium: tanta eſt humanitas tua, prudentia, modeſtia, clementia, & liberalitas procul ab omni auaritia, ut inferiores omnes te colant, æquales citra ullam inuidiam admirentur, adament. Neq; uereor, ne nunc quis me aſſentationis arguat: Nam quæ in hac inferiori Germania omnibus nota ſunt, ego poſſum abſq; ulla aſſentationis ſpecie, per totam Europam declamare, & tu modeſtè audire. Quippe de ſecretioribus animi tui dotibus, uirtutibus, temerarium eſt aliquid loqui aut dicere: ſatis mihi eſt & commentationis & nuncupationis noſtræ qualeſcunque cauſas reddidiſſe: quibus poſtrema accedit, ut agro tuo Brachelio (non ignobili apud Gandauum pago) ex te potius quàm ex me aliquid luminis adferam, & mihi quoq; accommodem. Precor ergo clementiſſime Comes, ut hoc qualecunq; ſerui tui Brachelij munuſculum, læta frõte accipias, ac inter reliquos tuos libros colloces, perpetuum mei erga te ſtudij teſtimonium, & nunquam periturum mnemoſynum. Louanij. M. D. L I.*

INDEX RERVM AC VERBORVM LOCVPLETISSIMVS.

A

ABorſus unde, & à quibus timendus 410
Aborſ⁹ cauſę externę nullũ menſem ſibi determinant: internæ certũ ferè tẽpus ſeruãt 410
Aborſus ſignum 415
Aborſum citant non quæuis diuretica, ſed ſub forma potionis exhibita 281
Aborſum qua ratione motus animi prouocet 280
Aborſum quomodo medicamentum ꝓuocet 280
Abſceſſ⁹ ex cruda materia diu durãt 331
Abſceſſus potius fiunt circa articulos, quàm in ipſis articulis 314
Abſceſſuum duo modi 496
Abſceſſuum nutrientium cauſa 323
Acceſsio 43
Acceſsiones in pleuritide uariæ 53
Accidentia aliquando incerta 48
Accidentia cur aliquãdo ante finẽ morbi incrudeſcant 480
Accidentia in ſtatu maxima 32
Accidentia labęfactant concoctionẽ 36
Accidentia particularia paulatim imminuuntur 32
Accidentia potius ſigna ſunt morbi præcipitati, quàm cauſæ 47
Accidentia quædam ſunt quæ morbum abbreuiant etiam in melius 47
Accidentia ſimul inuadẽtia ſpeciẽ morbi declarant 50
Accidẽtia ſpecialius horam acceſsionis prænuntiant, quàm ipſi morbi 54
Accidentia uniuerſalia creſcunt 32
Accidẽtia Hippocrates continuit incrementorum nomine 48
Accidẽtia minuit imperfecta criſis 177
Accidentium diſtinctio in tres differentias 50
Accidentiũ diuerſorũ, quę importunas purgationes ſequuntur, rationes 133
Accidentium fortitudo ſæpe ægrum interimit in ſtatu 177
Accidẽtiũ magnitudo an ſalutẽ citet 161
Accidentium magnitudo poteſt morbum breuiorem oſtendere, ſed non poteſt ſalutem accelerare 480
Accidẽtiũ magnitudo in trib⁹ cõſiſtit 32
Accidentium magnitudo mortem citare poteſt, ſalutem uerò nequaquã 27
Acrochordones uerrucis ſimiles 268
Adeps uentriculi calorem auget 184
Adipoſi nullam purgationem admodũ tolerant 288
Adoleſcẽtia an tẽperatior iuuẽtute 251
Adoleſcentia calidis & humidis moleſta 222
Adoleſcentia & iuuentus tabi per ſe ambæ obnoxiæ 379
Adoleſcentia extrema ſola temperata eſt 251
Adoleſcentia utpote temperata per ſe nullos morbos parit 274
Adoleſcentibus uinum modicè conceditur 222
Aeger aliquando in ſtatu moritur 176
Aeger raro moritur in ſtatu, plerunq; in principio aut augmento 83
Aegris cibus ſubtrahi debet quantum ferre poſsunt 514
de Aequinoctiali diſputatio Neotericorum 242
Aër magis quàm uictus corpora immutat 229
Aër mollis etiam infirmat 385
Aër temperatus, & uictus mentem excitant 385
Aër ubiq; ferè plurimam ſibi uim uendicat

dicat 287
Aëris magna intemperies epidemias facit 217
Aëris ſtatus nullus immodicus multam euacuationem tolerat 465
Aeſtas aliquando mortales morbos producere poteſt 168
Aeſtas humida magis ſudorem mouet, q̃ ſicca: idq; duabus rationibus 228
Aeſtas ijs, qui ex ſiccitate contabeſcunt, peior autumno 232
Aeſtas ſenibus plus confert, q̃ uer 251
Aeſtatis morborum ſex genera 256
in Aeſtate plures funduntur ſudores, q̃ in uere 228
in Aeſtate uictus debilis, ſed materia ſoluta 231
Aeſtus mult° phlebotomiã ꝓhibet 286
Aetas conſiſtẽs & iuuenilis, à uigeſimo quinto, uſque ad quadrageſimum 58
Aetas iuuenilis obnoxia morbis ex quolibet humore 275
Aetas unaquæque ſuum patitur genium 222
Aetas uincit epilepſiam ex pituita 202
Aetas uirilis conſiſtens 275.474
Aetates aliquando, intemperaturæ, & morbi, oẽs gaudent contrarijs 221
Aetates cum morbis & intẽperaturis cõparare oportet 222
Aetates duas uno uerbo comprhendit Hippocrates 273
Aetates quatuor 58
Aetatum ſectio magis exquiſita 275
Affectus animi 340
Affect° diuerſi ſe inuicem auferunt 203
Affectus frigidus materiam ſuam ferè traducit per uentrem 359
Affectus in gutture ſoli ſubito ſtrangulant 315
Affectus particularis citra totius multitudinem 429
Affectus ſimiles plerunq; ſecuriores 181
Ageſilai prudentia 209
Alacritas naturalis appetitus requirit hepatis & extremorum integritatẽ, nedum uentriculi 180
Alexander diſtentionem paſſus eſt poſt quã lauiſſet ſe in fluuio Cydno 386
Alexander nexus loramentorũ excidit, expedire non potuit 158
Alexipharmaca uenena potius frangunt quàm attrahunt 52
Alexipharmaca an conueniat bibere, an foris apponere 92
Alimentum diſcribitur, pro morbi diuerſitate 35
Alimentum longè ante acceſsionẽ dandum 45
Alimentũ magis ſequitur proportionẽ caloris, quàm diflationis 64
Alimentum omne ſuum habet excremẽtum 148
Alimentum partibus ſeriantibus excidit 476
Alimentum poteſtate humidum non quidem illud quod poteſt humectare, ſed in humidam corporis noſtri ſubſtantiam abire 136
Alimentum prauum ulcera parit 409
Alimentum ſemper relinquit aliquid excrementi 36
Alimentum ſimilimum promptiſsimè conuertitur 136
Alimentum ſimul cum uiribus morbum auget 17
Alimentum ſolidius conuenit in hyeme 80
Alimentum ſolidius pertinaciorem facit carnem 136
Alimentum ſolidum cõuenit quibuſdã patientibus atrophiam 427
Alimentum tam in puris quàm impuris corporibus uires frangit 515
Alimentum uberius in morbis ex corruptione conuenit 134
Alimenti concoctionem ubiq; obſeruare oportet 292
Alimenti copia morborum puerilium cauſa 266
Alimenti & excrementi eadem ratio in uentriculo 369
Alimenti proportio pro ratione caloris naturalis 66
Alimenti ubique & excrementi quædã proportio 369

Alimen

Alimenti uiciſsitudines 73
Alimenti uiciſsitudines iuxta conſuetudines 73
Aloë diu opus ſuum differt 298
Alopeciæ areæ ſpecies 457
Alteratio unaquæque ſuũ prodit excrementum 68
Aluus non ſolùm materiã in ſurditate reuocat, uerum etiam euacuat 343
Alui fluxus periculoſus in omnibus extenuatis, plerunque lethalis 383
Alui profluuium duobus modis obeſt 400
Alui profluuium ſæpe natura dolore exoluta 266
Amazones cur ſibi dextram mammã amputarint 500
in Ambiguis ſemper inclinare oportet in partem ſecuriorem
Ambulatio ante cibum ſtringit, poſt cibum ueutrem ducit 296
Ambulatio ſuperiores nedum inferiores purgationes citat 295
Angina ex quouis humore 261
Angina in pulmoniam 379
Angina peſsima 315
Anginæ uariant admodum 459
Anima in ſanguine 219
Animi affectus ex eadem cauſa ſeſe inuicem augent 203
Animi defectus in boulimo 155
in Animi defectu omnia intro ad cor rapiuntur 511
in Animi deliquio multa inæqualiter geruntur 510
Animi dolor obſcurat dolorem corporis 126
Anticipatio & cũctatio per ſe incerta 48
Antiochus medicus 386
Anxietas naſcitur ex totius corporis imbecillitate, & uẽtriculi afflictione 509
Aphoriſmi myſteria habent, techna generalia 1.
Aphoriſmi breues quidem & ſuccincti, ſed qui totius rei medicæ in ſe ſummas cõtineant, ac plura ſemper, quàm ſperaueris, demonſtrent 516
Aphoriſmi præſagiorum habent cõpendium 319
Aphoriſmorum breuis dictio, ſed multa ſententia 1
in Aphoriſmis neq; ordo admodum ſeruatur, neq; memoria 401
Apophlegmatiſmi magis conueniunt in pituitoſis 440
Apopleticorũ & exolutorũ differẽtia 511
de Apopleticorum ſpuma, uide in Spuma.
Apoplexia & epilepſia morbi ſimilimi, phantaſia tamen diuerſiſsimi 192
Apoplexia & epilepſia morbi ſimilimi, diuerſiſsima habent ſymptomata 198
Apoplexia & iugularium interceptio eadẽ ferè cõmittit ſymptomata 375
Apoplexia fortis non ſolet per ſe relinquere 375
Apoplexia fortis quarto die interficit 458
Apoplexia in ſenibus 199
Apoplexia rara ex inflammatione 193
Apoplexia ſecunda, in qua ſpiritus altus 193
Apoplexia ſola ex morbis acutis ſeniores deijcit 279
Apoplexiæ duplex occaſio 192
Apoplexiæ & epilepſiæ differentia iuxta Galenum 198
Apoplexiæ futuræ ſigna 473
Apoplexiæ generatio 198
Apoplexiæ magnæ aut fortis definitio 193
Apoplexiæ materia magis grauat, epilepſiæ uerò magis prouocat 199
Apoplexiæ quarta differẽtia, in qua anhelitus æqualis relinquere poteſt. & hæc ferè decedit in paralyſim alterius lateris 194
in Apoplexia, tertia anhelitus paruus & inæqualis 193
in Apoplexia patiuntur uentres & cerebri corp⁹. In ſopore & epilepſia uẽtres 117
Apoplexim facit alterius uentriculi affectus 195
Appetitus augetur frigiditate, tollitur caliditate 480

Appetitus manet diu in pleno corpe 12
Appetitus nuſquã magis conſtat, quàm in quartana 290
Aqua calida ad ſuppurationem tantùm affundi debet 391
Aqua calida confert inflammationibus & ulceribus 391
Aqua calida partes incalfactas clam refrigerat 392
Aqua calida quarundam partium intemperiem corrigit 391
Aqua calida rigorem ſoluit 387
Aqua diuerſa facit diuerſa diuerſo modo adhibita 392
Aqua & flatus quare permiſcentur 294
Aqua & uinum mutuam ſibi inuicem operam præbent 509
Aqua fontana optima 396
Aqua frigida affuſa ſubito calorẽ prouocat 390
Aqua frigida magis reſiſtit ſuppurationi, quàm concoctioni 389
Aqua frigida multis modis inflammationes iuuat 394
Aqua frigida per accidens conſeruat frigida 388
Aqua frigida per accidens indurat 389
Aqua frigida rigorem facit 387
Aqua leuiſsima, quæ p corpus abit 395
Aqua pluuia an ſit optima 395
Aqua pluuia per ſe uiuax 396
Aqua pluuia reſpectu marinæ optima, & ſimpliciter leuiſsima 396
Aqua optima leuis, dulcis, & ad concoctionem omnium rerum pulcherrima 395
Aqua uino quodam modo uires addit 509
Aqua urinam auget, non autem citat 135
Aquæ bonæ conditiones multæ 396
Aquæ frigidæ tria commoda ante ulcera 393
Aquæ motæ cõſpect⁹ uomitũ ciet 296
Aquæ nomine omnis humor alius à ſanguine auditur 440
Aquæ ex diſtillatione ferendæ 132
Aquilo corpora impura afficere poteſt, pura uerò admodum rarò 227
Aquilo melancholiam auget & bilem 241
Aquilo potius noua ſymptomata, quàm nouos morbos parit 226
Aquilo non ſtatim offendit, ſed temporis ſpatio 227
Aquilo non tantùm humidis, ſed & modicè ſiccis confert 241
Aquilonis & Boreæ diſcrimen 225
Aquilonis frigiditas magis præcellit q̃ hyemis 240
Aquilonis leuiora incommoda 249
Areæ ex omni humore, frequenter ex melancholia 457
Areæ duæ ſpecies, ophiaſis & alopecia 457
Ars medica omnibus alijs ſciẽtijs difficilior & prolixior 4
Ars naturam imitatur, nunquam aſſequitur 278
Articuli etiam ſuum habent ſuperfluum 405
Arteria difficilè coit 488
Articuli frigidi 466
Articuli imbecilles aut ex natura aut ex uictu 452
Articuli uino & Venere offenduntur 453
Articulis dupliciter ſuperfluitas modica utilis 475
in Articulis multa ſuperfluitas 475
Aſcarides parui, lumbrici rotundi 269
Aſcitis ſanguinis ſuperfluum fluxũ, tympanites uerò uentris fluxũ ſeqtur 293
Aſcitis & tympanitis differentia 294
Aſiani 210
Aſsidentium genus ſecundũ morbi morem ſignificat 51
Aſsidentia morbi arguunt magnitudinem 51
in Aſsuetorum naturam paulatim trãſimus 208
ex Aſſumptis qui non proficit, uel plus æquo ſumpſit, uel uitio ueteri laborat 128
Aſthmata ac difficiles tuſſes hic frequentius quàm alibi contingunt 268
Aſthmata in autumno 260

Aſthmata magis congruunt autumno q̃ hyemi 261
Aſtra, aër, & id genus alia 171
Aſtra ſua potentia maſculum aut fœminam faciunt 500
Athenienſis anus 147
Athletæ an naturaliter appetant 15
Athletarum habitus ſæpe adeo moleſt', ut ſenſibiliter nihil poſsit adijci 11
Athletarum nomine plenitudinem Hip. intelligit 14
Athletarum plenitudo pręſens remediũ deſiderat 13
Atrophiæ & famis caninæ diuerſa curatio 156
Atrophiam per tabẽ Hippocrates intellexit 247
Attenuatus nunquam probè nutritur 236
Auditus & uiſus, ut alijs ſenſibus illuſtriores, ita & facilius offendũtur 226
Auditus poſt niſum hebetatur 278
Auſter caput onerat, Aquilo exonerat 227
Auſter & Septentrio interuentos maximè contrarij 225
Auſter humectat atque implet 225
Auſtri incommoda 249
Autumnus ad interiora humores mouet 482
Autumnus calidis & humidis naturis prodeſt 232
Autumnus duobus modis opportunus ad morbos acutos 231
Autumnus hecticis ex ulcere pulmonis grauiſsimus 232
Autumnus idoneus ad parandum ſuccum melancholicum 258
Autumnus parientibus minus periculoſus 236
Autumnus uires colligit 232
Autũni morborum quinq; genera 260
in Autumno omnia cõcurrunt ad morborum perniciem 231

B

Albutiei uariæ cauſæ 456
Balneum 500
Balneum citra fluxum ſanguinis ſæpe exoluit 386
Balneum egregiè medicatur quoſdam capitis dolores 392
Balneũ frequens corpus effœminat 385
Balneũ frequens, præcox ſenectus 386
Balneum pulchrè reuellit fumos à capite 455
Balneum ſanguinem fundit 386
Balneum tantùm proximiora ac tenuiora elicit 244
Bilioſi an ægrius ferant ieiuniũ quàm calidi, & humidi 60
Bilioſi ſerius famẽt, quàm ſanguinei 60
Bilis appingit urinæ colorem 351
Bilis atra melancholię ſpecies 305
Bilis cruda promptius abit per uterum, quàm per uentrem 403
Bilis cur maiorem quàm alij humores rigorem facit 345
Bilis duplici de cauſa miſcetur feroſo ſucco 351
Bilis & alius humor mordax facile uellicant inteſtina 489
Bilis frequentiſsime turget, deinde ſanguis 93
Bilis nõ quæuis morbum regium facit, tantùm craſsior 345
Bilis non ſemper exacerbatur per tertianam 53
Bilis podagræ commeatum prębet 466
Bilis ſola qualitate peccans 10
Bilis ſolet euadere ad ſuperiora 449
Boli medio tẽpore noctis exhibẽdi 298
Boulimos ab exteriore frigiditate 156
Boulimi definitio 155
in Boulimo fames ſtatim tollitur 156
in Boulimo ſymptomatum ſingulorum ſucceſsio 156
Bubo externus ſolam diariam facit 337
Bubonem peſtilentem non tantùm putrida, ſed ſępe acuta febris ſequi 335

C

Cacochymici ægrè purgationem patiuntur 10
Cacochymia concoctionis uitium ſequitur 146
Cęcitatis ſigna 473
Calculus & lapis morbi difficilimi 457

Calculus in renibus ſenioribus 269
Caliditas appetitum tollit, frigiditas auget 480
Caliditas & ſiccitas alienant 489
Caliditas coquit & mutat, & ſiccitas aſſeruat 270
Caliditas & ſiccitas immodica fœtum alimento ſpoliant ac fraudant 422
Caliditas flatus non generat, ſed diſsipat 432
Caliditas flatum diſsipat, frigiditas excitat 506
Caliditas magna etiam odorem perdit, præſertim in leuiori materia incidentem 420
Caliditas prima cauſa delirij, ſiccitas ſecunda 482
Caliditas procax 423
Caliditas quare famem tollit 154
Caliditatis & ſiccitatis differentia 116
Calidum duobus modis emollit 392
Calidum permiſtum frigido facile flatum ſuſcitat 259
Calidum rarefacit 248
Calidum urit integra, frigidum uerò dũtaxat exulcerata aut tenera 389
Calida & humida corpora plus requirũt alimenti, q̃ aër calidus & humid⁹ 71
Calida ſubſtantia ubi eſt copioſior, ibi & calor copioſior 61
Calidus uiuacior frigido eſt 197
Calidi & humidi & promptè & multum diflantur 59
Calidi in iuuentute periclitantur 262
Calidis & humidis autumn⁹ ꝓdeſt ibid.
Calidis & humidis moleſta adoleſcentia 222
Calor & humiditas ſimilares hyeme decreſcunt 66
Calor & mouet, & ſubſtantiam aquoſã in ſpiritum mutat 195
Calor eximiè magnus bilem gignere nequit 358
Calor externus an per ſe ſoluat ea, quæ naturaliter continẽtur in corpore 69
Calor externus omnia diflat ſine diſcrimine, naturalis uerò magis excremẽta & ſubſtantiam 69
Calor fœtorem prodit 380
Calor minus coactus in regionibus tẽperatis 70
Calor modicus ſicut non tolerat multũ alimentum, ita neq; multus paucũ 80
Calor naturalis cũ putrido ꝑmiſt⁹ 204
Calor naturalis naturæ nocem ſubit 219
Calor naturalis ſæpe maior, ubi imperfecta, q̃ ſuperflua ſit concoctio 67
Calor non eſt innatus, qui à natiuitate eſt nobis infuſus, ſed & omnis alius naturalis 62
Calor omnis extenuat 269
tam Calor quàm frigus aliquando ſubito mordet, tuſsim, ſingultum, & ſternutamentum mouent 442
Calor ſubſtantiam ſolidam diflat, & ſanguinem in ſubſtantiam commutat 6
Caloris proprium diſſoluere 250
Calorem ſuffocans multiplex cauſa 13
ex Calore naturali oĩa dependent 500
Caluitium in fine morborum 457
Cancer ex ſolo ſucco melãcholico 454
Cancer morbus in formam cancri 459
Cancer ſimplex, elephantiaſis contagioſus 459
Cancri ulcerati pertinacia & perplexitas 460
Capitis dilutio 500
Capitis doloris remedia 440
Capitis dolores 239
Capitis & præcordiorum dolor in acuta febre periculoſus 349
Capitis in externis uulnerib⁹ caſus 504
Capitis uulnera 485
Καρδιωγμὸς 348
Carnoſi ſolidi 197
Caro grauem dolorẽ patitur 436
Caro renum in fibras quaſi pilos reſoluitur 363
Carnoſitas bona eſt 215
Carnoſi negetes 197
Carunculæ 309
Carunculę ex ſolis renibus 362
Catalepſis à tetano differentia 118
Catalepſis, congelatio, diſtẽtio, morbi proximi 339
Catalepſis definitio 339

Catalep

Catalepſis fortè eadem cum Neotericorum congelatione 117
Catarrhi cauſa ſola frigiditas 189
Catarrhi nomen generale & confuſum admodum apud Neotericos 189
Catoche & Subet idem 117
de Catoche & Catalepſi aliquot difficultates 116
in Catoche & Catalepſi poſterior uentriculus patitur 117
in Catoche impotentia & flacciditas, in Catalepſi uerò rigor 117
in Catoche permiſta uigiliæ & ſoporis ſymptomata 117
Cato milites ſuos lauari uetuit 385
Cauſa tenuis partem mutare poteſt, totū uerò non poteſt 319
Cauſa uariat ꝑ diuerſitate ſubiecti 412
Cauſam prius, quàm effectum oportet excindere 388
à Cauſa iterna quæ fiūt, ſæpe redeūt 190
Cauſæ externæ 170
Cauſæ ſemper fortiores internæ quàm externæ 186
Cauſis uarijs concurrentibus, difficile eſt unam perſtringere 3
Cerebrum, cor, hepar, à ſuis exercentur operibus 446
Cerebrum luculentius & calidius habētes, ferè multa ſomniant, præſertim à crapula 264
Cerebrum ſæpe ab alia parte uiolatur, q̃ feritur 485
Cerebri cōſtātiā arguit uigor mētis 180
Cerebri infarctionem totius corporis torpor ſequitur, ſed non poteſt concuti corpus uniuerſum uellicato cerebro 200
Cerebri ſimplicem intemperaturam delirium ſimplex ſequitur 470
in Cerebro inflammatio rara 192
Cerebro icto cur ſequatur uomitus 468
Cerebro onerato perit uigor omnium operationum animalium 228
Cerebro perculſo ferè & commouetur ſtomachus 468
Cereuiſia an cōueniat in principio mēſis 154
Cholera 276
Cholera acutior quàm inteſtinorum leuitas 434
Cholera an ſit attenuanda 10.132
Cholera attenuationis eget 89
Cholera cruda ſubinde fluxibilior melancholia concocta 304
Cholera deiectionis cauſa 152
Cholera ſimplex calidior apparet pituita putrefacta 435
Cholera ſola amara eſt 300
Choleræ familiare ſtomachum mordere 299
in Cholera exhauritur uniuerſum corpus 434
Cibus ſecurior in ſtatu, quàm principio 44
Cibus longiſsimè ab acceſsione 43
Cibus ſanis tantus conuenit, quantum concoquere poſſunt: ægris eundem quantū licet ſubtrahere debemus 514
Cibi pars quædam in lotium abit 369
Cibi quantitas magis moleſta 145
Cibo crudo infarcto medicamentum promptè à uenis trahere nequit 298
Cicatrix durior reliqua carne 441
Circulus in urina præcipuè attendendus 284
Clyſteres materiam fluentem ad cerebrum reuocare poſſunt, illapſam elicere nequeunt 103
Coctionem contemnit omnis externa reſolutio 169
Colica non eſt morbus acutus 161
Colicus & lumborum dolor freqūētior in hyeme 260
Collicatio fit affatim 492
Collicatio uniuerſi corporis paulatim, renum uerò affatim 495
Collicationis ordo 127
Color fallere poteſt 408
Color glaucus 278
Color humorem prodit 284
Color liuidus, extinctionem ſignificat 305
Color uiridis, aduſtionem denotat 305
Colores duo diuerſi in eadem parte eſſe poſſunt 202

Colores praui 305
Colorum uarietas diuerſorum diligentem purgationem ſignificat 305
Commẽtatio optima, quæ eſt generaliſſima 14
Cõmiſtiones uariæ, præſertim frigidorum, uim exoluunt ſolutiuorum 104
Commutatio & rerum uiciſsitudo corpus obdurat 210
Conceptionis ſigna 407
Concipientis uenter mediocris eſſe debet 407
Concocta nunquam malè exeunt 326
Concoctio & putrefactio ſimul ferè promouent 31
Concoctio & ſupputatio ſimul procedunt 205
Concoctio in augmento manifeſta, in ſtatu perfecta 95
Concoctio manifeſta augmentum declarat, perfecta ſtatum 49
Concoctio manifeſta ſuos habet gradus 356
Concoctio multa in uentre auget lotium 369
Concoctio potius refertur accepta carni hepatis quàm ipſius uenis 351
Concoctio quædam fit inſpiſſando 369
Concoctio quare magis affatim in ſtatu quàm alibi
Concoctio extenuatio 89.132
Concoctionis cibi & uaporum proportio quædam 118
Concoctionis & cruditatis ſigna 52
Concoctionis infelicis ſigna in uentriculò 147
Concoctionis leuiſsimum ſignum 356
Concoctionis uitium cacochymia ſequitur 146
Concoctionem humorum tantùm benignarum exiſtimantes, meritò ridentur 89
Concoctionem præcedit accidentium principium 173
à Concoctione manifeſta uſq; ad perfectam in acutis fere interuallum triũ dierum 166
Conditiones frigidę morbos producũt, calidæ abbreuiant 47
Conditiones legitimæ bilioſæ phlebotomiam non ferunt 291
Conditionum circunſtantium qualitatem non minus decet æſtimare quàm quantitatem 47
Confectio exquiſita in hepate parum relinquit urinæ 369
Coniecturæ ſubinde incertæ 360
Conſeruãtianos, & ſpecie & modo qualitatis, debent eſſe ſimilia 220
Conſeruatio requirit ſimilia actu 388
Conſilium in omnibus rebus controuerſis 39
Conſtitutio breuis Aquilonia corpora emendat, longior uitiat 248
Conſtitutio diaria & breuis 248
Conſtitutio humida duabus de cauſis febres longas parit 246
Conſtitutionum differentia 239
Conſueta agilia & mollia, diſſueta rigent 208
Conſuetudo aliquid habet momenti uel in inanimatis 211
Conſuetudo facit, ut immodicum appetatur 12
Conſuetudinem tantum mutare oportet, quantum eſt mutata natura 211
Contemplatio magna ſæpe ſomnũ adducit 114
Continui ſolutio manifeſtè ſentitur 124
Controuerſijs omnia obnoxia 2
Conualeſcentia melior cum appetitu cõiuncta, quàm quæ eo deſtituitur 178
Conualeſcentium differentię 128
Conulſio 427
Conuulſio aliquando ſequitur multam euacuationem, diſtentio nunquã 372
Conuulſio epilepticorum à natura 200
Conuulſio ex cerebro, ex ore uentriculi, ex membro aliquo extremo 201
Conuulſio ex frigiditate uidetur alia à conuulſione ex inanitione, plenitudine, aut morſu 386
Conuulſio ex ſiccitate mortalis 487
Conuulſio extemporanea 373
Conuulſio in uulneribus rarò ex plenitudine ſequitur 373

Conuulſio morbus inſtrumentalis 338
Conuulſio potius euacuationem quàm morſum ſequitur 373
Conuulſio potius ex melăcholia, quàm pituita 431
Conuulſio ſæpius ex melancholia, quàm pituita 499
Conuulſio ſequitur non niſi potentiora medicamenta 372
Conuulſionis cauſa in epilepſia 199
Conuulſionis cum ſingultu comparatio 200
Conuulſionis materia Galeno plerunq; frigida & uiſcoſa 169
Conuulſionis ratio in epilepſia, iuxta Galenum 198
Conuulſionis tres differentiæ, & earundem qualitates 371
Conuulſionis tres ſpecies 386
Conuulſionis uulgares differentiæ quatuor 201
Conuulſionem ex ſiccitate ſuſpectam habet Hip. 371
Conuulſiones diuerſæ, continuæ, & interpolatæ 200
Conuulſiones epilepticorum interpolatæ 200
Conuulſiones in partem poſteriorẽ frequentiores 427
Conuulſionum modus pro humoris differentia 201
Conuulſiones quare potius patiuntur ſubitò euacuati, quàm hectici 372
Copia in hyeme comparat uiciſcitudines in æſtate 80
Corpus affatim exiccatur uſq; ad pubertatem, poſtea paulatim 202
Corpus eo magis contabeſcit, quo ſplen magis intumeſcit 258
Corpus laxum infirmum, coactum firmum 248
Corpus nullum in omnibus partibus tumorem concepit 339
Corpus obduratur cõmutatione, & rerũ uiciſsitudine 210
Corpus patiens redditur inſuetis contrariæ fortunæ 210
Corpus tam temperatum, quàm intemperatum, uarietatem quandam poſtulat 210
Corpus ubique prouocandum ante partem 398
Corporis fluxibilitas in duobus conſiſtit 131
Corporis natura ubique expendẽda 14
Corporis noſtri triplices partes 136
in Corpore temperato plus ſediminis, quàm bilioſo 68
Corpora impura 75
Corpora in Europa maiora 215
Corpora noſtra etiam tempore æſtatis melius ferunt inferiorem, quàm ſuperiorem purgationem 289
Corpora noſtra paulatim degenerãt 215
Corpora quædam intemperata morboſis cauſis per accidens magis reſiſtũt, quàm temperata 210
Corpora quatuor ſunt, quæ mutationem patiuntur 212
Corpora repleta celerrime ſeneſcunt 13
Corpora ſola ægra repentinam acmultam mutationem tolerant 212
Corporum & medicamẽtorum triplex differentia 298
in Corporibus impuris quo uirtus eſt fortior, eo minus conuenit alimenti 74
Cor ad ſe trahit ſpiritum & ſanguinem nõ ſolùm in magnis, ſed & ijs quæ affatim incidunt doloribus 341
Cor, cerebrum, hepar, à ſuis exercentur operibus 446
Cordis imbecillitas hominem ſubito tollere poteſt 190
Cordi cum internis uiſceribus omnibus facilis communicatio 335
Corneæ corrugatio 333
Corruptio duplex 76
Corruptionis duplex occaſio 133
Corruptionis multæ cauſæ 75
Coxa in omnem partem excidit 475
in Coxendice repellentia obſunt 475
Coxendicum dolores in autumno 259
Coxẽdicum dolores recuſant repercuſſiua 394
Crapula & uoracitas differunt 455

Craſsi admodum, hoc eſt pingues 197
Craſsi dupliciter dicuntur 197
Craſsiſsimi offenduntur promptius 266
Craſsitudo frigiditatem, carnoſitas humiditatem ſignificat 197
Craſsitudo mala eſt 215
Cremor iuris refrigerati 356
Criſis bona fieri nequit in ſeptimo, niſi præceſserit concoctio in quarto 164
Criſis extra paroxiſmum morbum pro cacem ſignificat 311
Criſis imperfecta 328
Criſis imperfecta accidentia minuit 177
Criſis in paroxiſmo 311
Criſis mortalis 329
Criſis nulla ſubita fit per ſputum 327
Criſis omnis bona in ſtatu 83
Criſis præcox 328
Criſis una per uarias ſimul euacuationes 343
Criſis cauſæ 52
Criſis imperfectæ uaria fortuna 325
Criſis ſigna 32
Criſis tempus breue 139
Criſim imperfectam rigor in augmẽto ſignificat 325
Criſes bonæ malis certiores 164
Criſes in diebus paribus 312
Criſes, ſecundùm quoſdam, plures noctu, quàm interdiu fieri putant 138
Cruda concoctionem, minimè uerò deiectionem requirunt 515
Cruditas alimentum recuſat 41
Cubiti & femoris exterior pars magis hirta, quàm interior 430
Cucurbitula duntaxat quaſdam menſiũ eruptiones reuellit 413
Cucurbitulam magis implet multa flamma, quàm candela 413
Cunctatio & anticipatio per ſe incerta 48
Cunctationis, & ſimilis acceſsionis eadem fere cauſa 312
Curatio debet eſſe ſecuriſsima, citiſsima, & iucũdiſsima 13
Curationis difficilis tres cauſæ 446
Currus & nauis peculiariter uomitum cient 296
Cutis arida 432
Cutis humida 432
Cutis perfuſionẽ humorum indicat 10

D

Debilitas magna ubiq; mortem minatur 328
Declinatio fallax 379
Declinationis particularis differẽtia 28
in Declinatione uniuerſali nemo moritur 82
Decrepiti edaces 120
Decrepiti licet parum alimenti poſtulent, tamen ieiunium non tolerant 58
Defectus animi ſæpe fluxum ſiſtit, tantum abeſt, ut ſemper mortalis exiſtat 417
in Defectibus animi retractio ad interiora, & quædam oris ac manuum contractio 372
Deglutiendi difficultas in ſimplicibus febribus mortalis 316
Deiectio atræ bilis in principio mortalis, reliquorum humorum ſæpe citra periculum 305
Deiectio cum ſtridore mala 7
Deiectio multa potius eſt ſignum impatientiæ morbi, quàm fortitudinis naturæ, in extenuatis, & ante concoctionem 444
de Deiectione plura in Excrementis.
Deiectiones debent ire affatim 7
Deiectiones expertes ſeroſæ ſuperfluitatis 480
Deiectiones frequẽter uenire poſſunt, ſudore uerò affatim 478
Deiectiones frequentes & aſsiduę ulcus in inferioribus arguunt 309
Deiectiones frequentes & paucæ malæ 97
Deiectiones nigrę in febribus acutis cũ coctionem ſimul cum expulſione redarguunt 307
Deiectiones ſimplices 141
Deiectiones ſynceræ 141
Deiectiones ſynceræ Galeno quæ 490
Deiectiones ſynceræ periculoſæ 140
Deiectiones uariæ difficilem affectum, ſed fortem uirtute oſtendunt 141

Deiecti

Deiectionibus ſynceris opponũtur mistæ, ſimplicibus uariæ 141
Delapſa minus moleſtant, quàm in gutture ſuſpenſa 315
Deliquiũ animi potius quàm animæ 97
Deliquij & ſyncopæ ratio 97
Delirium & rigor aliquando inuicem ſuccedunt, aliquando ſimul fiunt 481
Delirium ex bile negotioſum 471
Deliriũ ex cholera aduſta temerariũ 471
Deliriũ ex melãcholia cum timore 471
Delirium graue, quod poſt ſomnum manet 349
Delirium ſæpe timor, in febricitantibus ferè tremor præcedit 451
Delirium ſimplex ſimplicẽ cerebri intemperaturam ſequitur 470
Delirium unica tantùm ratione per ſe oſsis præciſionem ſequitur 489
Delirij duæ cauſæ 482
Delirij prima cauſa caliditas, ſecunda ſiccitas. contrario modo ſe habet uigilia 116
Dementia ferina aut temeraria 449
Dentes affatim erumpẽtes grauiſsimos dolores mouent, inflammationes, ac febres, conuulſiones 266
Dentes canini maiorem dolorem mouent, quia acutiores 265
Dentes carent ſenſu per ſe 265
Dentes renaſcuntur 265
Dentium diuerſum opus 265
Dentium lentor quid ſignificet 333
Dentium natura 265
Dentium numerus 265
Dentium ſtupor 265
Denuntiationis periculoſæ ſigna 473
Deſipientia cum ſingultu 482
Dies criticus iudicat 164
Dies impares paroxiſmos in pares mutant 317
Dies index aut contemplabilis indicat 164
Dies opportunior ad ſudorem quàm nox 320
Dies quadrageſimus ab initio eruptionis 385
Dies quartus index 164
Dies ſeptimus iudex ibidem
Dies interuallum ſupputant 348
Difflatio in hyeme melior, in æſtate maior 68
Difflatio uincit in ſenibus 63
Difflationis multitudo aliquando impotentiam ſequitur 63
Digeſtionis & ſudoris uariæ cauſæ 320
Diligentia ſæpe obcęcat 217
Diſputare quàm diſsimulare mallens, uenia dignus 270
Diſsimulare, eſt inſcitiæ 33
Diſsimulare nihil decet 492
Diſſueta rigent, conſueta agilia & mollia 208
Diſtentio 427.161
Diſtentio fluxum nõ ſequitur 417
Diſtentio morbus acutus 377
Diſtentio morbus rarus, ac difficilis definitionis 376
Diſtentio rariſsimus morbus 339
Diſtẽtio rarò ſequitur euacuatiões 482
Diſtentio ſuppurationem ſequitur 204
Diſtentio tribus modis, conuulſio quatuor euenire poteſt 485
Diſtentum ſemper eſt extenſum 338
Diſtillationes 239
per Diſtillationes intelligere apparet fluxiones ad iugulares arterias, aut ſpinalem medullam 237
Dolor ad phãtaſiam nihil pertinet 124
Dolor affectus uirtutis phantaſticæ ſecũdùm aliquos 123
Dolor animi obſcurat dolorem corporis 126
Dolor animi ſæpe diſsimulat dolorem corporis 203
Dolor an ſentiatur 123
Dolor diſtiguit differẽtias humorũ 436
Dolor facit particulam opportunam fluxionibus 315
Dolor in ijs, quæ concoquuntur, relinquit paulatim, in ijs uerò quæ ſuppurantur, affatim 205
Dolor in uẽtre faciliorem curationem recipit, q̃ dolor ſub peritoneo 293
Dolor mediocris humores ad ſe uocat 340

Dolor minor obſcurat maiorem aliquando ex parte 203
Dolor multus purgationem accuſat 7
Dolor nihil habet commune cum appetitu 124
Dolor non eſt proprium ſenſus obiectum 124
Dolor non eſt ſenſus, aut, ut loquuntur, ſenſatio 124
Dolor præcordiorum & capitis magnus ac continuus in febre acuta periculoſus 349
Dolor ſecundò ſentitur 124
Dolor ſenſibilis per ſe 124
Doloris capitis remedia particularia 440
Doloris parui & magni cauſæ diuerſæ 506
Dolorem punctilem membranæ, grauē caro patitur 436
Dolores aliquando occulti 323
Dolores capitis 239
Dolores coxendicum 259
Dolores coxendicum recuſant repercuſſiua 394
Dolores duo in una parte exquiſitè ſeſe inuicem augent, in diuerſis locis ſe inuicem extenuant 202
Dolores & conuulſiones in inflammationibus periculo uacant 348
Dolores interiores grauiores & periculoſiores 437
Dolores mediocres accendunt, magni exanimant & infrigidant 490
Dolores reſpectu uirium duplices 100
Dolores ſoli ex inflammationibus talē phlebotomiam expoſtulant 100
Dormientes uel tempore ſanitatis ſubinde ſeſe in principio ſomni retrahunt 349
Dormiunt quidam minus, quidam profundius à poculis 349
Dyarrhœam ferè facit pituita 248
Dyſenteria hepatica 462
Dyſenteria ſplenetica 466

E

Ebrietas temporanea inſania 481
Ebrij & pueri rarius quàm ſenes offenduntur, quia pleni 510
Ebrij nimia humiditate balbutiunt 456
Ebrij, ſæpe media nocte ſitiunt 397
Ebriorum diuerſi mores 471
Effectus ſæpe longo poſt tempore cauſam ſequitur 6
Effœminati alij, infœcundi alij 425
Elementa omnia nuſquam manifeſtius quàm in homine 5
Elementorum euidens contrarietas uitam abbreuiat 5
Elephantiaſis contagioſus, cācer ſimplex 459
Elephantiaſis & cancer tantùm ex ſucco melancholico fiunt 308
Eligmata pectori excogitata 328
Elleborus quomodo conuulſionem ex inanitione faciat 371
Eliquatio raritatis cauſa 238
Elleborus uterq; uomitum mouet 370
Ellebori uis 293
Elleborum album Galenus nigro præfert 370
Elleborum cur potius Hippocrates prohibuerit quàm alij 299
Epidemia ex magna ueris intēperie 217
Epigaſtrium in tres partes ſcinditur 183
Epilepſia & apoplexia cur cùm ſint morbi ſimilimi, diuerſa habeant ſymptomata 198
Epilepſia & apoplexia morbi ſimilimi, & tamen phantaſia diuerſiſsimi 192
Epilepſia frequentior uiris quàm mulieribus 198
Epilepſia in pueris 199
Epilepſia nulla citra conuulſionem 201
Epilepſia raro ex bile 259
Epilepſiæ aliquot differentiæ 201
Epilepſiæ & apoplexiæ differentia, iuxta Galenum 198
Epilepſiæ ſigna 473
Epilepſiam aliquando iuuentus expugnat 202
Epilepſiam ex pituita uincit ætas 202
in Epilepſia conuulſionis ratio, iuxta Galenum 198
in Epilepſia materia flatulenta 199
in Epilepſia uentriculi minus obſtruuntur

tur 199
Epileptici ſæpe uociferantur 200
Epilepticorum conuulſio à natura 200
Epilepticorum conuulſiones interpolatæ 200
de Epilepticorũ ſpuma, uide in Spuma.
Eradicatio in ipſa parte obitur 86
Error errorem adducit 494
Error externus facilius corrigitur, quàm internus 138
Errores naturales quidam diſsimulari poſsunt: ſed qui ad ſingulorum uitam attinent, publicam redargutionẽ merentur 42
Eruptio interior exolutionem facit 481
Eruptio nuſquã prõptius exoluit, quàm quæ effunditur in uentriculum 481
Eryſipelas cum ulcere 487
Eryſipelas exciſo oſſe 487
Eryſipelas pro ſua uarietate diuerſo modo frigidam poſtulat 393
Eryſipelas rarò ſuppuratur 487
Eryſipelatis diuerſa expoſitio 450
in Eryſipelate dolor & ulcus ſanguinem aduocat 487
in Eryſipelate ſuppuratio mala 487
Euacuatio affatim in accutis tantùm 212
Euacuatio aut naturæ motum aut partis ſitum imitatur 86
Euacuatio bona in ſtatu 445
Euacuatio immodica quadrupliciter dicitur 14
Euacuatio particularis 283
Euacuatio uniuerſalis 283
Euacuatio uſque ad deliquium animi, affatim facta, plus refrigerat, quàm eadem paulatim 98
Euacuatio uſque ad ſyncopam ſæpe bene fertur 99
Euacuatio uſque ad ſyncopam ſæpe inflammationes tollit 98
Euacuatio uſque ad ſyncopam tantùm conuenit in regione temperata 101
Euacuationis communis exempla 147
Euacuationis ſpecies 283
Euacuationis ſpecies æqualis 283
Euacuationẽ opportunam ſæpe grauiores paroxiſmi ſequuntur 285
Euacuationes poſteriores à natura, priorem uſq; ad ſyncopã arguunt imperfectam 102
Euacuationum non eſt eadem opportunitas in ſimplicibus febribus & inflãmationibus 292
Euentus ſenſibilis, ſed cauſa difficilis 3
Eunuchi aliquando fiunt podagrici 453
Eunuchi quare ſæpius arthretici, quàm podagrici 453
Europei 210
Exacerbatio 43
Excernitur ſæpè ægrius res modica quàm magna 442
Exceſſus omnis temperaturam corrumpit 219
Excoriatio 362
Excrementumilioſum in pectore inducit ſæpe phantaſiam phlegmatis 382
Excremẽtum duplex, alterum in habitu corporis, alterum in uenis 244
Excrementum fœtidum, pingue, indicia caliditatis 318
Excrementum liuidum frigoris, uiride caloris indicium 316
Excrementum nigrum ambiguum 318
Excrementum prauum duplex 325
Excrementum ſyncerum 325
Excremetum triplex 516
Excrementi & alimenti eadem ratio in uentriculo 369
Excrementi & alimenti ubiq; quædam proportio 369
Excrementi in habitu corporis duo genera 244
Excrementi maligni multiplex differentia 326
Excrementa 284
Excrementa diuerſo modo ſignificãt 49
Excrementa fere eò euadunt craſsiora, quò ipſa principalis materia fit tenuior 90
Excremẽta in corporis habitu minus requirunt inediam, quàm in uenis 143
Excrementa maligna ſæpe bene ueniunt 316
Excrementa obſcurè indicant horam acceſsio.

ceſsionis, diem potius 54
Excrementa pinguia colliquationem ſignificant: fœtida putredinem 141
Excrementorum duo genera 315
de Excrementis uide in Deiectione.
Excretio paroxiſmum, concoctiū amat diem tranquillum 312
Excretiōis tēpus imitatꝰ cōcoctionē 148
Exercitari ſub cœnam conuenit ſeruis & impeditis 144
Exercitationi tempus opportunum 144
qui Exercitātur ſub cœnam, debēt prandere manè, & leuiſsimè 144
Exercitium duobus modis ſomnum cōciliat 114
Exercitium profundius expurgat 244
Exercitij duplex acceptio 206
Exercitij præmaturi incommoda 244
Exercitij ſerioris noxæ 144
Exercitij utilitates præcipuæ duæ 144
Exercitia diuerſa fatigatum recreāt 207
Exiccatio maior in febre ardente, quàm hectica 485
Exolutio ab eruptione interiore fit 481
Exolutiones frequentes, quæ ſingulis ſubinde annis recurrunt 190
Experientia ubiq; ſuffulta ratione, licet occulta 33
Expurgationis ſuppuratorum tēpus uariat 383
Extenuatio in hydropicis minus periculoſa 443
Extenuati multi lac requirunt 427
Extenuatis omnibus fluxus alui periculoſus, plerunq; lethalis 383
F
FAmētes facile, & difficilè famem ferentes, ijdem ſunt 59
Fames bouina ſubito incidit 155
Fames canina 155
Fames canina accipitur dupliciter 156
Fames citius in hyeme redit, quàm in æſtate 80
Fames difficile patitur inediam 178
Fames morboſa atq; ex frigiditate duplex 155
Famis cauſa prima noſtra iactura 154
Famis caninæ & atrophiæ diuerſa curatio 155
Famem quare caliditas tollit 154. item & ſiccitas
Faſtidium multa inducunt 299
Fatigatio Celſo laſsitudo eſt: laſsitudo uerò, laſsitudinis initium 206
Febricula humorem flatulētum potius, quàm multum ſoluit 468
Febris ad ſanitatem multa affert compendia 469
Febris colliquans citra hecticam 493
Febris cum inflammatione primo die purgationē reuulſoriā nō recuſat 291
Febris flatus diſtinguit, & materiam attenuat 359
Febris legitima melior illegitima 322
Febris neque rigorem ſemper ſequitur, neque ſudorem ſemper antecedit uigor 347
Febris non tantùm putrida, ſed & acuta ſæpe bubonem peſtilentem ſequi ſolet 335
Febris per ſieſicam 359
Febris peſtilens non poteſt fieri ex fece melancholica 304
Febris putrida melior q̄ diſtentio 340
Febris quartana ex ſucco melancholico difficilima 258
Febris quartana ex ſucco melancholico paruum horrorem edit 345
Febris quartana minime periculoſa 322
Febris quartana potius ſiccas quàm humidas naturas tentat 234
Febris quartana, quotidiana, impuriores apparent breuiores 341
Febris quotidiana quare tātùm leuiore frigore percutit 346
Febris quotidiana rarò iudicatur 311
Febris quotidiana rarò ſudorem habet 347
Febris ſecunda conuulſione non corrigitur 169
Febris ſemitertiana media inter incendentes & ſuccedentes 45
Febris tertiana impura ob materiæ breuitatem finiri poteſt paroxiſmo tertio: pura non excedit decimumquartum 342

Febris

Febris tertiana leuiſsima 322
Febris tertiana pura, breuior impura 341
Febris tertiana pura nulla apud nos eſſe poteſt 341
Febris ardentis & tertianæ continuæ differentia 340
Febris lõgitudo uarijs modis arguit 312
Febris quartanæ & quotidianæ termini incerti 342
Febris tertianæ exquiſitæ breuis diffinitio 341
Febri acutæ capitis & præcordiorũ dolor periculoſus 349
Febri nihil exquiſite contrarium 159
Febrem ardentem ſudor finit, ſynochũ uerò fluxus ſanguinis 341
in Febre ardente magis fit affatim exiccatio, quàm in hectica 485
de Febri hectica, in Hectica.
in Febri promptius cõcoquitur materia morbi, quàm alimentum 35
in Febri quotidiana aliquando uix frigus ſentitur 346
in Febri ſemitertiana leue frigus 346
in Febri tertiana intermittente materia breuior, ſed in continua calidior 342
Febres acutæ ferè imparibus diebus iudicantur 344
Febres aliæ à diarijs an bubonem ſequi poſsint 335
Febres ardentes aut incendẽtes 45.500
Febres cur p certa interualla redeãt 346
Febres etiam lentæ in prægnantibus periculoſæ 416
Febres errantes quartanã minantur 313
Febres erraticæ ex ſucco melancholico 257
Febres ex diuerſa materia 48
Febres ex inedia & corruptione 76
Febres ignauæ maiorẽ oſtendũt liuorẽ in unguibus q̃ perſtringũt dorſũ 431
Febres in ſtatu maiores inflammationes, plerunq; minores 30
Febres lentæ in prægnantibus uſque ad partum ferè durant 281
Febres lentæ ſæpe in tabem deſinũt 53
Febres longæ ſæpe ad tabẽ deducũt 322
Febres longiores inter acutas 323
Febres manifeſtè incipiunt, poſtea frequentes fiunt 273
Febres multæ ex natura ſua in ipſis acceſsionibus pauld antè alimẽtum poſtulant 44
Febres omnes acutæ continuæ, ſed non omnes continuæ acutæ 46
Febres peſtilentes 500
Febres putridæ grauia deſiderant auxilia 500
Febres pituitoſæ parum ſiticuloſæ 334
Febres quæ magis exercent ſiccitate, quàm caliditate 416
Febres ſuccendentes 45.500
Febres tactu medici æquales, reſpectu diuerſarum intemperaturarum inæquales 181
Febres tertianæ, continuæ, & ardentes in æſtate 256
Febres tertianæ ex bile, ſi cholera craſsior uratur: at ex illius aduſtione quartanæ ueniunt 156
Febrium continuarum tres ſunt differẽtię, quæ hãc inæqualitatẽ adferũt 327
Febrium ex bile differentia 256
Febrium diuerſarũ diuerſa nomina 500
in Febriũ principio motus duplex 107
Febrium typi 345
in Febribus continuis concocta eſt materia quæ rigorem facit 324
in Febribus intermittentibus typi præcipue 346
in Febribus longis ſuſpectius eſt medicamentum quàm malum: econtrario in acutis 416
in Febribus magis æſtimãda cauſa, q̃ febrilis intemperatura 182
de Febribus peſtilentibus diarijs mala quorundam opinio 337
de Febribus peſtilentibus quidam deſcribunt tenuiſsimum uictum 76
in Febribus quartanis utilis uomit⁹ 290
in Febribus ſimplicibus deglutiendi difficultas mortalis 316
in Febribus ſi ſanguinis fluxus contingat, difficilimè curatur 497
in Febribus uenter cogitur 359
Febres acutas urere, cõmune eſt 328

Febricitantes ſæpe tremunt, priuſquam delirant 451
Femoris & cubiti exterior pars magis hirta quàm interior 430
Fibræ 361
Flamma magna citius, q̄ parua ſtrangulatur ſub cucurbicula 13
Flatus caliditas non generat, ſed diſsipat 431
Flatus & aqua quare permiſcentur 294
Flatus frigiditate excitatur, caliditate diſsipatur 506
Flatus multa turbat 354
Flatus nihilo rarius dextrum quàm ſiniſtrum ilium ſuſpendit 506
Flatus frigiditatem ſequitur 494
Flores in cryptis tempore hyemis 412
Fluxiones rheumata appellari ſolēt 449
Fluxus alui periculoſus in omnibus extenuatis, plerunq; lethalis 383
Fluxus ex ſingulis humoribus, aliquando ſimplice intemperatura 276
Fluxus immodicus ſingultum facit 374
Fluxus inter morbos factos 160
Fluxus omnis diuturnus ferè innaturalis & malus eſt 8
Fluxus omnis uirtute defecta mortalis eſt 381
Fluxus non eſt morbus 160
Fluxus ſæpe nouum morbum parit 160
Fluxus ſæpe perdurat medicamine expulſo 297
Fluxus ſanguinis conuenit in ſurditate ex ſanguine 343
Fluxus uentris in ſurditate bilioſa 343
Fluxum immodicum ex utero ſequuntur morbi potius alibi q̄ in utero 418
ex Fluxu ferè frigidum tantùm 160
in Fluxibus uteri repercutiētia plerũq; periculoſa 413
Fœtor diſtinguit pus ueſicæ à pure in renibus 368
Fœtor grauis aëris 380
Fœtor ulcus deſperatum ſignificat 380
Fœtorē ſępe ignis mult⁹ diſsimulat 420
Fœtus & matris ſanitas requiritur ad legitimum partum 409
Fœtus firmiſsimè hæret in tribus menſibus 180
Fœtus in utero neq; uitio laborat, neq; multitudine 264
Fœtus in utero raro ægrotat, quia puriſſimo utitur lacte 264
Fœtus mortuus quare excidat 180
Fœtus primo menſe facile manet 411
Fœtus quandiu ualet, non niſi ſyncerio re ſanguinis mēſtrui parte utitur 403
Fœtus forma aſtris refert accepta 500
Fœtus pericula 236
Fomentum multum diſijcit 455
Fortuna ambigua, & difficilis definitio 341
Frigent quidam ſub Aquilone, tamen facie rubent 387
Frigidarũ partium frigiditas auget 227
Frigidi ſanguinis fluxum paſsi 426
Frigidi admodum periclitantur in declinante ætate 262
Frigidi an æſtate melius uiuant 220
Frigidi minus pleuritici, quàm pulmoniaci 457
Frigidi rarò laborant pleuritide 456
Frigidis ſenectus tota moleſta 222
Frigiditas appetitum auget 480. contrarium facit Caliditas.
Frigiditas & humiditas obſtupefaciunt 489
Frigiditas & humiditas uentrem molliunt 111
Frigiditas & ſiccitas corpus faciunt rigidum 339
Frigiditas & ſiccitas intemperaturā corrigere poſſunt: multitudinem abſorbere nequeunt 235
Frigiditas & ſiccitas tam uentrem quàm ueſicam difficilem reddunt & aſtringunt 247
Frigiditas & ſiccitas quandam deſipientiam facere poſſunt à profluuio ſanguinis 481
Frigiditas flatum excitat, caliditas diſsipat 506
Frigiditas īmodica appetitũ abolet 299
Frigiditas minime idonea ad attrahendum 113
Frigiditas nunc omnem fœcunditatem tollit

tollit, aliquando generationem maſculi tantū 412
Frigiditas uirorum rarò offendit fœcūditatem. argumento ſenes ſunt 423
Frigidum an per ſe conferat 389
Frigidum condenſat 248
Frigidum deſtillationes mouet, & pect⁹ lacerat 394
Frigus extremorum à cibo 481
Frigus extremorū in acutis mortale, in longis ſecurum 477
Frigus primò calorem auget, deinde extinguit 387
tā Frigus quàm Calor aliquando ſubito mordet, tuſsim, ſingultū, & ſternutamentum mouent 442
Fumus citius quàm uapor in flammam uertitur 271
Fumus ſanguinis cæteris ſplendidior, mitior: ita & ſomnia, & deliria facit iucundiora 471
Furor ex melācholia mordace 479

G

GAleni cōmentatio ſæpe perfunctoria 19
Galeni loca aliquot, quæ conuulſionē in epilepſia à natura fieri indicant 199
Gangræna aut ſphacelus 504
Genera ſæpe ſunt contraria, quanuis ſpecies contrarias deſiderent 159
Genuum grauitas in cacheticis 303
Genuum grauitas non omnis nos ad purgationes inferiores inuitat 302
Genuū grauitas trib⁹ modis euenit 302
Glabricies etiam proximas partes ſordeſcere ſignificat 436
Graciles admodum, utpote tabidi, parū uiuaces 197
Graciles aut macilentos cur potius dixerit, quàm calidos 287
Graciles egregiè aut adipoſi nullā purgationem admodum tolerant 288
Grauedo, raucedo, ferè morbi inſtrumētales 189
in Gutture delapſa minus moleſtant quàm ſuſpenſa 315

H

HAbitus malus debet tolli ante uiſcera 438
Habitus tenuis citius difflatur, quàm denſus 172
Hęmorrhoides aliquid uitij ſæpe relinquunt 400
Hęmorrhoides euacuant 449
Hęmorrhoides omnes clauſas tenere non licet 441
Hęmorrhoides utriq; melancholicæ cōferunt 441
Hęmorrhoidū oīm aſtrictio leuis 441
per Hæmorrhoides & uterū quiuis ſanguis abire poteſt 441
Hectica & putrida ſæpe cōiunguntur 426
Hectica ex febre ardente 426
Hectica ex ulcere pulmonis 426
Hectica triplex 426
Hecticæ febres paulatim ſequuntur minores 32
Hectici nunquam uniuerſo corpore diſtenduntur 339
Hectici rarò conuelluntur 371
Hecticis ex ulcere pulmonis autumnus grauiſsimus 232
Hepar, cor, cerebrum à ſuis exercentur operibus 446
Hepatis detrimentum mortale 502
Hepatis ignauia uentrem mollit 152
Hepatis inflammatio magna nunc tuſſim, nunc ſingultum mouet 419
Hepatis rapacis remedium 369
Hepatis recipientis ſigna 345
Hepatici 284
Herpes ferè ubique tolerat 393
Herpetis diſcrimen ab igne ſacro 450
Hiera abducit ex ſolo uentre 298
Hippocrates cur præfatione uſus fuerit uariæ coniecturæ 4
Hippocrates imitatus Coſmographos 1
Hip. libenter exemplis utitur 15
Hippocrates nihil cōtra experientiā 30
Hippocrates nunc calorem, nunc calidū aſſerit maius 63
Hippocratis Aphoriſmor. librorum ſeptem argumenta 433
Homo cur multis alijs animantibus uitæ ſit breuioris 5
Homo melancholicus aliquando, & per

 acciden

accidens diuturnior 5
Homo quiuis erroribus obnoxius 213
Hominem nihil poteſt ſubito tollere, pter magnā cordis imbecillitatē 190
Homines effœminati 385
Homines maximè inter ſe uariant 5
Horror quare in morituris ſudorem ſequitur 478
Horror rarò ſudorem imperfectum ſequitur 478
Hugo ingenioſus, ſed confuſus 17
in Humida conſtitutione magis exuperat pituita, quàm ſanguis 245
Humidi magis obnoxij morbis 435
Humidi parum alacriter feruunt ſuā pueritiam 262
Humidi uiuaciores, & nutritione feliciores 435
Humidis citius fiunt lippitudines, q̄ ſiccis 235
Humidis moleſta pueritia 222
Humiditas cauſa titubationis, balbutiei, & ſtultitię 456
Humiditas & frigiditas obſtupefaciunt 489
Humiditas iguaua, niſi cum flatu fuerit coniuncta 505
Humiditas in pueris utilis 213
Humiditas lenta circa uteri acetabula primis mēſibus aborſum mouet 410
Humiditas inſtrumentalis & caliditas creſcit 66
Humiditas inſtrumentalis, & ſiccitas ſimilaris unionem impediunt 438
Humiditas prima cauſa ſomni, ſecunda uerò frigiditas 115
Humiditas ſimilaris & inſtrumentalis 296
Humiditas ſpiritū intercipit, frigiditas extinguit 115
Humiditatis eſt onerare 250
Humor calidus & ſiccus potius animalia interficit quàm gignit 439
Humor colore perditur 284
Humor grauis ſuapte natura deorſum inclinat 285
Humor in corpore pleno undique irruit 85
Humor melancholicus, & melancholia ferè ſimul conueniunt 275
Humor melancholicus rarò occupat duas partes, eaſq; diuerſas 431
Humor omnis ad locū fluit affectū 490
Humor peſtilens medicamenta non ſequitur 93
Humor prius attenuari debet, quàm expurgari 91
Humor quiſque prout ad putredinem eſt idone*, ita paroxiſmos mouet 347
Humoris contracti ex aëre aut uictu incertiora iudicia 284
Humoris copia diſtentionem parit 239
Humoris turgentis definitio 93
Humorem flatulentum potius q̄ multū febricula ſoluit 468
Humores alibi referūtur ad partem dolentem 340
Humores benigni & maligni rarò ex æquo ſoluuntur 168
Humores calidi facilè in utrunque commutantur 150
Humores craſsi 161
Humores demoliuntur cutem 458
Humores diuerſos facilius fert natura, quàm uniformes 494
Humores euadunt craſsiores ob duas cauſas 267
Humores imitantur regionem, & tempus anni 8
Humores in uere & autumno uariè mouentur 482
Humores licet graues ſæpe naturaliter aſcendunt 8
Humores moti aliquando motum naturæ contemnunt 472
Humores omnes in uere fundi incipiunt 253
Humores putreſcētes latè audire oportet
Humores ſinguli cur ſua ac propria ſeruent interualla 346
Humores ueteres non caſtigantur inedia 320
Humorum differentiæ dolore diſtinguuntur 436
Humorum diuerſorum occaſiones 46

Humorum in uenis diſcretio multam edit turbam 138
Humorum morboſorum tres cauſę 284
Humorum motus duplex 85
Humorũ peccantium ſigna obſcura 284
Humorũ quãtitas exq̃ſita cõijci neq̃t 296
Humorum uitium inediã aut certè parcius alimentum requirit 134
Humorum uitium ſolùm per uentrem abit 445
Humoribus reſpondẽt actu humida 136
Humores malos pernicioſius eſt à principio intus retineri, q̃ poſtea intro redire 428
Hydropici pauci urẽndi aut ſecandi 452
Hydropiſis 258
Hydropiſis duo mala coniungit 442
Hydropiſis ex cauſa calida 294
Hydropiſis melancholicis dupliciter ſuperuenit 478
Hydropiſim ulcera incurabilem oſtendunt 438
in Hydropiſi materia duplex 491
in Hydropiſi triplici de cauſa tingitur urina 458
Hyems media difficile fert medicationem 287
Hyemis principium minus communicat cum fine æſtatis, q̃ aliorum temporum extrema 260
in Hyeme rarum & multum. In æſtate frequens & parum 73
Hypoſtaſis cur aſſurgit in modum pyramidis 352
Hypoſtaſis quare alba, Galeni opinio 351
Hypoſtaſis tres differentiæ pro diuerſitate loci 352
Hyſtericæ mulieres quare ſæpius referuntur, quàm apoplectici 193

I

ICterici tribus caſibus depræhenduntur flatulenti 432
Ieiunium Chriſtianorũ opportunũ 70
Ieiunij patientia atque impatientia, in duobus conſiſtunt 58
Ignaui ſemper ſomnolenti 114
Ignis intercipit aërem 413
Ignis multus ſæpe fœtorem diſsimulat 420
Ignis paruus citius ſub ſole elangueſcit, quàm magnus 13
Ignis ſacer 450
Ignis ſacer ab herpete differt & eryſipelate 450
Ileo uomitus coniunctus 492
Ilia 183
Imbecillitas cordis hominem ſubito tollere poteſt 190
Imbecillitas in ſenibus febri acuta laborãtibus oritur tam ex calida quàm frigida intemperatura 191
Imbecillitates uitales cauſa uentriculorum, cordis, magna intẽperatura 190
de Imbecillitate, in Exolutione plura.
Immodica purgatio quomodo conuulſionem facit 372
Imperatores & Medici ſæpe plus quieſcẽdo, q̃ multa agendo proficiunt 213
Impetigines & lychenes in manibus & pedibus 254
Impprægnationis ſigna 407
Impuritas duplex 133
Inæqualitas frequens plurimos morbos parit 218
Inæqualitas generale obiectum ſenſus tactus 125
Inanitio uenarũ potius quàm neruorũ conuulſionem facit 362
Incraſſatio ubique periculoſa 89
Incrementa ſumma ſanitas excipit aut mors 479
Inedia in uere 70
Inedia ne magnam quidem alterationẽ admittit 145
Inedia non fert ullam euacuationẽ 145
Inedia reſpectu morbi 145
Inedia ueteres humores caſtigantur 320
Inedia uict⁹ eſt extremè tenuiſsimus 18
Infantes in ſomnis ſæpe timent 349
Infantes tuſsiunt 263
Inflammatio diuerſas uteri partes comprahendit 416
Inflãmatio ex ſanguine craſsiore ſuppuratur, ex tenuiore reſoluitur 378
Inflammatio in ano ſtranguriã facit 419
Inflammatio uteri 419

Inflammatio in utero plerũq; acuta 403
Inflammatio rara in ipſo cerebro 192
Inflammatio rarò uberum furorem facit, ſed magis ſanguinis multitudo circunquaq; fuſa 406
Inflammatio ſæpe ad uenas proximas exorbitat 336
Inflammationis & ſcirrhi diſcrimina 462
Inflammationis multæ differentiæ 445
Inflammationem ſoluit uenę ſectio 503
Inflammationes ægre locum mutant 150
Inflammationes acutę in diuerſos locos abſcedunt 496
Inflammationes conceptæ in paucis locis purgationem poſtulant 103
Inflammationes duntaxat in principio ferunt frigidam 393
Inflammationes ferè unicum habent paroxiſmum 292
Inflammationes freqnẽtiores ex ſanguine pituitoſo, quàm bilioſo 267
Inflammationes in hyeme frequentes 260
Inflammationes in muſculis propinquis gulæ 316
Inflammationes in partibus ſuperioribus 256
Inflammationes in pectore magis feſtinant, quàm in uentre 497
Inflãmationes interiores febres acutas pariunt 408
Inflammationes prius obtinebant duriores partes, hic uerò etiam molliores 267
Inflammationes raræ ex collectione ſuperflui alimenti 497
Inflammationum ſigna in cerebro & mẽbranis 467
Inflammationibus internis uniuerſum corpus conſentit 143
in Inflãmationibus altera pars à natura elaborata, altera corrumpitur 205
in Inflammationibus materia cur paulatim accendatur, & plures pariat paroxiſmos 335
in Inflammationibus ſuperioribus ferè ſemper phlebotomia locũ habet, purgatio ferè nunquam 282
in Inflammationibus tota materia circũſcribitur 96
Inflatio umbilici 262
in Inflationibus ſtatim in ipſo principio ſanguis reuellendus eſt 292
Ingenia felicia ſua paulatim corrigunt 217
Inquietudo 509
Inſaniæ ſigna 477
Inſomnia plerunq; ipſius phantaſiæ 112
Inſueta contrariæ fortunæ corpus patiens reddunt, & intemperantiam corporis nonnihil corrigunt 210
ad Inſueta cur tranſeundum aliquando 209
Intellectus parum iuuatur aut offenditur aëris mutationibus 249
Intemperata nunquam ferè eundẽ modum ſeruant 402
Intemperati 120
Intemperatura autumnalis ubiq; magis facit autumnales morbos, quàm hyemalis hyemales, aut æſtiua ęſtiuos 223
Intemperatura per ſe redit, ablata materia 158
Intemperatura ſola non ſufficit 198
Intemperies uſq; ad ſtatum creſcit 17
Inteſtini recti & uteri conſenſus 490
Inteſtina interiora maiorem habent ſocietatem cum principalibus, quàm exteriora 438
Inteſtina facile à bile aut quouis alio humore mordaci uellicantur 489
Inteſtina mollienda ante deiectionem, ſtomachus uerò ante uomitum 293
Inteſtina per accidens humida 234
Inteſtinorum difficultas à deiectione ſyncera bis malum 489
Inteſtinorum difficultas ex utraque bile, morbus comitialis & apoplexia tantùm, ex altera fieri poſſunt 259
Inſtinorum leuitas mitior, quàm inedia 434
Inteſtinorum magna ulceratio lethalis eſt 309
Inteſtinorum pingue 309

Iouis omnia plena 413
Irati raró, loquaces ſpumant frequenter 196
Iudæorum lepra, à Moyſe definita, uitiligo eſt 254
Iudicatorij magis inuicē diſcedunt, poſt uigeſimum diem 56
Iudicium perfectum 83
Iugularium interceptio cum apoplexia eadem ferè committit ſymptomata 375
Iugularium interceptio magis acuta, minime tamen pertinax 375
Iuuentus aliquando expugnat epilepſiam 202
Iuuentus ſiccis & calidis moleſta 222
Iuuentus ſub conſiſtente ætate 58
Iuuentutis terminus 274

L

Labor materiam aduocat 314
Laborum uiciſsitudo iucunda 207
Lac egregiè ſiccis confert 426
Lac in uirginibus 406
Lac multi extenuati requirunt 427
Lac noxium in omnibus morbis, tam calidis quàm frigidis 425
Lac nutrimenti ſuperfluum 405
Lac tenue omni cauſæ & iniuriæ obnoxium 425
Lac uaporoſum & capiti noxium 425
Lactis effluxus ſemper arguit imbecillitatem fœtus 414
Lactis pars ab uberibus ad uterum trahitur 403
Lactis ſuctio & reliquos humores ſæpe ſurſum uocat 406
Lacte ubera non nutriuntur 405
Lacrymæ cur calidæ 332
Lacrymæ & tela eiuſdē ſunt naturæ 478
Lacrymæ in gaudio ex partibus proximis, in triſtitia uerò ex profundiſsimis 332
Lacrymæ inuoluntariæ periculoſæ, & maximam debilitatem accuſant 332
Lacrymæ morboſæ aliquando frigidæ 332
Lacrymæ ſpontaneæ duplices 331
Lacrymæ unde ſuppeditantur 331
Lacrymas ſubita, non autem ſucceſsiua mouent 332
Lapis in ueſica pueris 269
Lapis ſæpius in ueſica, quàm renibus urinam retinet 367
Lapis & calculus morbi difficilimi 437
Lapidi ueſicæ anus conſentit, renibus uerò directum crus 367
in Lapide ueſicæ frequentia 367
Laſsitudo citra fatigationem 121
Laſsitudo phlegmonoſa ferè febrim ex ſanguine bilioſo arguit 122
Laſsitudo phlegmonoſa, laborioſa, ſimplex 121
Laſsitudo ſpontanea compoſita
Laſsitudo ſpontanea materiam illapſam ſignificat 314
Laſsitudo uaria ſignificat 121
Laſsitudinem uariè ſumit Celſus 206
Laſsitudines in ipſis morbis obſcurantur 313
Laſsitudines laborioſæ 122.313
Laſsitudines laborioſæ apotherapiā deſiderant 121
Laſsitudines laborioſæ raræ in morbis 313
Laſsitudines laborioſæ ferè diſtinguuntur iuxta differentiam muſculorū 313
Laſsitudines priores morbos, poſteriores abſceſſus pronunciant 314
Laſsitudines ſpontaneæ 121.313
Laſsitudines ſpontaneæ aliquando præcedunt, alquando ſequuntur 313
Laſsitudines ſpontaneæ ſequuntur differentiam humorum 313
Laſsitudinibus ſpontaneis raro abſceſſus ſuperueniunt 313
Laſſorum ex itinere mos 497
Lati uermes 262
Lati uiuaces 215
Lentor grauis ex materia bilioſa 333
Lentor potius circa dentes quàm linguam 333
Lepra ferina ſcabies ex bile aduſta 253
Lepra Græcorum 498
Lepra Iudæorum uitiligo 254
Lethale periculoſum 399
Lethargus rarus, qui in perpetuum memoriam

moriam aufert 276
Leuitas ex ulcere præceps 434
Leuitas ex frigido humore 434
Leuitas inteſtinorum 433
Leuitas inteſtinorũ mitior, q̃ inedia 434
Lienoſi ferè quarto die exacerbãtur 54
Lienteria longiſsima ex intemperatura frigida 434
Lienteria potius uentriculi quàm inteſtinorum leuitas 294
Linaméta oblongiori forma omnia 411
Linguæ color, & quid ſignificet 333
Lippitudo potius abit per nares, quàm per uentrem 445
Lippitudinis ſiccæ in propoſita conſtitutione cauſa 235
Lippitudines, ſtranguriæ, inteſtinorum difficultates eandem fere cauſam ſequuntur 247
Lippitudines potius fiũt humidis, quàm ſiccis 236
Lippyriæ 327
Locus multiplex in quem materia febris excutitur 345
Locorum profunditas difficilé curationem facit 437
Longitudo in ſenibus inutilis 215
Longitudinis cauſæ 215
Loquaces frequẽter ſpumant, irati rarò 196
Lumbrici lati ignaui 260
Lumbrici rotundi 269
Lumen maius obſcurat minus: uerùm maior dolor reuera extenuat minorem 103
Lychenes & uitiligines in manibus & pedibus 254

M

MAmmæ duræ quæ antea fuerunt flaccidæ, minus ſuſpectæ 415
Manus duræ 389
Manus ſtupidæ, & tamen mouentur 195
Maritima loca à mediterraneis ferè differunt 242
Maſcul⁹ mouet quadrageſimo die 408
Maſcul⁹ moroſior, fœmina quetior 408
Materia ablata ſæpe per ſe redit intẽperatura 158
Materia aliquando ab exterioribus ad interiora rapitur 427
Materia alia fluens, alia turgens 96
Materia cõmunis aut antecedens 440
Materia coniuncta neq; concoquitur, neq; p ſe à medicamẽtis euacuat 34
Materia coniuncta ſæpe decedit cum antecedente
Materia & cõſuetius & cõpendioſius euacuatur per uẽtrẽ quàm ueſicã 443
Materia fertur in locum dolentem tribus de cauſis 203
Materia frigida ferè eundem tenorem ſeruat 150
Materia in parte poſteriori conuulſiones facit, in parte priori mentem uitiat 428
Materia in uenis craſſa, licet in uentre tenuis & aquoſa 443
Materia poſtquam ex uniuerſo defluxit, ſatius eſt ex proxima uena materiam delapſam eruere, & influentem auertere 86
Materia poteſt ex uenis in omnem locum excuti, & rurſum redire 508
Materia putrida aliquando obſcurat colorem concoctæ 326
Materia quare plerunq; in internis uiſceribus morbos committit acutos 27
Materia quæ in pectore inſedit, purgationem contemnit 282
Materia rarò ſimul in neruos & cerebrũ excutitur, rarius à neruis in cerebrũ euadit 451
Materia ſimplex, coniuncta 34
Materia turgens facile ſequitur 95
Materia turgens non admittit phlebotomiam 291
Materię cõſens⁹ arguit multitudinẽ 296
Materiæ multitudo aliquando morbum producit, aliquando acutum facit 338
Materiæ quantitas poteſt cito opprimere, ſed nequit morbum acutum per ſe facere 27
Materiæ turgentis inquiſitio 92. occaſio 485
Materiæ multitudo ſemper p cõmunes uenas abducenda 466

Materiam

Materiam turgentem debemus euacuare duplici de cauſa 95
Materiarum intermittentium,& continuarum diſcrimen 54
Medicamentum importunum 327
Medicamentum licet procul trahat, in uentre manet 280
Medicamentum primo allicit ꝓprium, deinde alienum 184
Medicamentum ſæpe contrarium clam præbet effectum 72
Medicamenti importuni pericula 131
Medicamenti quantitas ex quibus captatur 296
Medicamenti uis per cibum & potum obtunditur 297
Medicamenti uis ſomno,& quiete frangitur, contrarijs promouetur 296
à Medicamento abſtinere,maioris eſt artis,quàm oportunè exhibere 327
Medicamenta concoquentia duntaxat adminiſtrãt tẽpore intermiſsionis 34
Medicamenta debent ferri circa locum affectum 157
Medicamenta eiuſdem facultatis commutanda 213
Medicamenta importuna in criſi & ante criſim 83
Medicamenta iniqua 78
Medicamenta iuſta quæ contemnunt multa ſunt 213
Medicamenta multa extenuantia ſolutiuis calidiora 104
Medicamenta pectoralia minimè amãt aquam pluuialem 396
Medicamenta ſolutiua tantũ mane exhibenda 397
Medicamenta tenuia 151
Medicamentorum delectus 184
Medicamentorum periculum 2
Medicamentorum rara forma, quæ utero conuenit 398
Medicamentorum ſimplicium inuẽtio difficilis 2
Medicamenta uariare decet, in morbo longo 211
Medicans multos,paucos curat 214
Medicatio omnis minuit tantum 94
Medicina duntaxat perſpicacem ex natura uirum admittit 4
Medicina infinita 3
Medicus concoctionem expectare debet,ſed poteſt diſcretionem anteuertere 306
Medici & Imperatores ſæpe plus proficiunt quieſcendo,quàm multa agendo 215
Medicorum abuſus 288
Medicorum diſcrimen difficile 4
Medicorum tres dignitates 71
Medicorum uulgarium craſſa ignorantia 7
Medullę ſpinalis affectus non obſtupefaciunt totum hominem,duntaxat inferiorem partem 511
Melancholia à quadrageſimo uſq; ad ſexageſimum 275
Melancholia concocta an ſit tenuior bile cruda 90
Melancholia cum triſtitia 449
Melancholia ex ſucco melancholico peſſima 306
Melancholia neruum init, pituita circa principium ſubſiſtit 499
Melancholia omni ex parte corrupta ꝑ uentrem bene abire nequit 479
Melancholia parum ſequax 290
Melãcholia potius repẽte labitur quàm pituita 499
Melancholia per ſe nuſquam ante concoctionem feliciter abit 305
Melancholia rarius uniuerſum corpus afficit,quàm pituita 499
Melancholia potius quàm pituita cõuulſionem inducit 499
Melancholiæ alia ratio in quartana, alia alibi
Melancholiæ dominium 474
Melãcholię in meli⁹ euaſurę ſigna 473
Melancholiæ mala ac difficilis deiectio in ipſo etiam augmento 304
Melancholiæ ſpecies atra bilis 305
ex Melãcholia rarus,ſed pertinax & intolerabilis pruritus 439
Melãcholica ulcera ſola incurabilia 308
Melancholicus ſuccus inæqualiter accẽditur

ditur 258
Melancholici ſucci deiectio dolorem parit 462
ex Melancholico ſucco propriè melancholiæ, ex cholera aduſta ferina dementia 241
Melancholicis aqua inter cutem ſuperuenit duobus modis 479
Mellicratum tenuiſsimus uictus 18
Memdrana per quam urina colatur, nõ niſi tenuiorem ſuccum demittit 361
Mẽbranæ dolorẽ punctilem patiũt 436
Mẽbrum molle paucis uiribus obitur, rigidum uix multis 208
Menſes aliqñ urinã quoq; retinẽt 463
Menſes ſemel ad ubera expreſsi facile reuertuntur ac in lac uertuntur 405
Menſibus ſuppreſsis citra impregnationem urina uariat,& ſæpe multa alia ſymptomata ſequuntur 421
in Mẽſibus primis & poſtremis rariſsime licet,in medijs aliquãdo oportet turgentem materiam purgare 398
Menſtruam retentionẽ ſępe ſequũtur morbi in utero 418
Menſtrua morboſa ſæpe in omnem partem exorbitant 402
Menſtrua per collum uteri in uirginib⁹ & prægnantibus purgãtur 407
Menſtrua pituitoſa ferè cunctantur, bilioſa feſtinant 402
Menſtrua retenta multa afferunt incommoda 397
Menſtrua ſuppreſſa frigidi morbi ſequuntur 397
Menſtruorum modica eruptio ſæpe initium imprægnationis arguit 420
Mẽſtruorũ ſuppreſſorũ uarię cauſę 398
Mens proprię accipitur dupliciter 126
Mentis labor 126
Mentis uigor cerebri conſtantiam arguit 180
Meridies ſupiores purgatioẽs amat 290
Mithridates 147
Morbus bene ſeſe habet dupliciter, reſpectu ipſorum quæ ipſum ſoluunt,& rurſus quæ ipſum generant aut augent 222
Morbus comitialis acutus 272
Morbus comitialis iuuenib⁹ ex uapore bilioſo,adoleſcentibus ex multitudine 274
Morbus comitialis ſimpliciter acutus non eſt 399
Morbus crudus nũquam rectè expurgari poteſt 501
Morbus & cauſa contrariũ poſtulãt 157
Morb⁹ & putredo in uigore maxima 32
Morbus ex morbo ferè interficit 479
Morbus ex morbo mortalis 508
Morbus factus ſuo fiens cauſæ ſuæ tollitur contrario 161
Morbus ferè ſuum ac particularem ſibi uendicat humorem 284
Morbus fiens eruitur contrario ſuæ cauſæ 72
Morbus Gallicus expurgationem amat per cutem 85
Morbus Gallicus,morbilli,& uariolæ ferè eandem in genere expoſtulant cu rationem 88
Morbus Gallicus ſtatim pilorum iacturam facit 381
Morbus grauior apparet,qui mentem, quàm qui intellectum offendit 180
Morbus idem raró exteriora & interiora occupat 427
Morbus in principio bene terminari poteſt 102
Moribus lõgis magis fatigat q̃ acutus, tribus de cauſis 128
Morbus multó minus accipit, quàm uirtus concoquere ſufficit 36
Morbus non quiuis in ſtomacho uomitum ciet 468
Morbus nullus ex temperie 222
Morbus nullus tam mitis, qui non aliquando interficiat 513
Morbus oĩs incognitus catarrhus 189
Morbus periculoſus aut ratione uirium defectarũ,aut ipſi⁹ magnitudinis 182
Morbus quó inclinet à principio ſæpe apparet 87
Morbus regius citra rigorem 347
Morbus ſæpe nomen accipit à notiorẽ ſymptomate 433

Morb

Morbus uidetur mutari in melius trib⁹ modis 171
Morbi cauſa non ſufficit, niſi materia adſit 491
pro Morbi cauſarũ diuerſitate, diuerſa curatio 153.455
Morbi feſtinantis indicia 323
Morbi Gallici curationem incommoda quæ ſequuntur, ſæpe ipſo morbo grauiora 77
Morbi inſtrumentalis definitio 338
Morbi regij cauſæ quatuor 462
Morbi regij duplex occaſio 432
Morbi ſpecies generalem morbi terminum prodit 45
Morbi ſpeciem cauſæ non mutant 339
Morbo leuiori non conueniunt grauia remedia 78
Morbo ſuſpectiori ubiq; indulgendum 22
Morbum citius natura debilis quàm fortis aggreditur 483
Morbum multi non ferunt, neq; remedium 585
Morbum regium bilis non quæuis, ſed tantùm craſsior facit 345
Morbum unum conferre oportet cum duabus diuerſis temperaturis 181
Morbo quouis altera pars materiæ concoquitur, altera corrumpitur 479
in Morbo Gallico error 143
in Morbo Gallico non conuenit mouere per ſcreatum 78
in Morbo longo omnia ſtata 150
in Morbo Gallico potius conuenit phlebotomia quàm purgatio 78
in Morbo longo medicamenta uariare decet 211
Morbi acuti duplices 39
Morbi acuti ex caſu, aut decidentia 162
Morbi acuti excretione, longi finiũtur concoctione 163
Morbi acuti ex materia calida, longi plerunque ex frigida 27
Morbi acuti ex ſucco melancholico nõ fiunt 307
Morbi acuti ferè ex copioſiore conſiſtunt materia quàm longi 296
Morbi acuti ferè ſedẽt in principalibus uiſceribus, aut particulis illis proximis 27
Morbi acuti, longi, medij 15
Morbi acuti magnum ſemper periculũ coniunctum habent 26
Morbi acuti omnes inſtabiles 149
Morbi acuti quare fere iudicantur decimoquarto, & tertiana terminetur decimotertio, quæſtio difficilis 342
Morbi acuti ſiccitatem potius ſequuntur, quàm humiditatem 233
Morbi autumnales 257
Morbi autumnales ex inæqualitate 258
Morbi blioſi ferè in æſtate 255
Morbi bilioſi hic ferè plures q̃ ãtea 275
Morbi bilioſi in autumno tribus ex cauſis 257
Morbi bilioſi in partibus bilioſis 256
Morbi bilioſi interni in autumno, in æſtate uerò externi 257
Morbi boni iudicij 230
Morbi calidi rarò à principio incipiunt, & pubertate potius exaſperantur q̃ attenuantur 273
Morbi circa eutem 253
Morbi comitiales pubertate finiuntur plerique 377
Morbi comitiales qui in fine adoleſcentiæ extremæ incipiunt, per ſequentes ætates corrigi nequeunt 377
Morbi curationem principalis ſæpe aliud accidens intercipit 388
pro Morbi diuerſitate diſtributio alimẽti 36
Morbi duobus modis in ſiccitate ſalubriores 245
Morbi duplicib⁹ tẽporib⁹ generanſ 218
Morbi ex bile breuiſsimi 91
Morbi ex cacochymia parcum uictum amant 75
Morbi ex corruptione aut inedia liberalem poſtulant 75
Morbi ex corruptione ſanguinis 75.179
Morbi ex corruptione ubique periculoſiores 231
Morbi ex fece aut ſucco melancholico 304

Morbi ex fuſione ſupra cutem rariores in æſtate 255
Morbi ex fuſione triplices 253
Morbi ex humiditate 262
Morbi eximiè frigidi aut humidi pertinaces manent 273
Morbi ex inedia & corruptione eundē uictum requirunt 75
Morbi ex lactis acrimonia tertium genus 263
Morbi ex lactis copia quartum genus 263
Morbi ex quolibet humore ſecretiorē habent inueſtigationem:at ij differentiam ex temperatura,uictu & c. ſumūt 498
Morbi extra cerebrum uſque ad mortē ſenſum patiuntur & intellectū 179
Morbi ex uictu unam ſeorſum familiā, ex aëre uniuerſam ciuitatem præbent: ex natura uerò propria priuati ſunt 252
Morbi frigidi 277
Morbi frigidi in ſtatu minores 31
Morbi frigidi ſuppreſſos mēſes ſequuntur 397
Morbi genus duplex in poſteriore ſenectute 277
Morbi humidi 239
Morbi in alios abſcedentes 57
Morbi in articulis 253
Morbi inferuntur ad aërem, ad temperaturas,ad uictum 221
Morbi in principalibus uiſceribus 283
Morbi in uere ferè ſalubriores 255
Morbi in utero ſæpe ſequūtur menſtruam retentionem 418
Morbi iuuenibus & adoleſcentibus talem in genere communes 274
Morbilli ex contagioſa Venere 77
Morbi longi & ex acutis, molliores tū, exquiſitè uictum non ferunt 18
Morbi longi ex materia frigida, acuti uerò ex calida 317
Morbi longi in principio occulti 213
Morbi longi magis attenuant 128
Morbi longi raro fallunt medicum,acuti ſæpius 152
Morbi longi ſæpe ſubito finiuntur ob materiæ paucitatem 162
Morbi materiales non omnes quatuor obtinent tempora 57
Morbi melancholici duplices 498
Morbi omnes in ſenibus difficiles 437
Morbi omnes frigidi,longi 495
Morbi pernicies ferè à materiæ pendet malignitate 18
Morbi pituitoſi in fine ſenectutis 276
Morbi lethargi definitio 278
Morbi pleriq; aëris uitiū ſequūtur 217
Morbi potius fluxum immodicum ex utero ſequuntur,quàm in utero 418
Morbi præſernatio cautam, curatio morbum recipit 157
Morbi quadruplices 163
Morbi recurrunt tempore ueris & autumni 466
Morbi ſicci 277
Morbi ſinguli ferè aliquid expurgant per urinam 88
Morbi ſpecies ferè ſpeciem humoris diſtinguit 9
Morbi triplices, Acuti, Lōgi, Medij 163
Morbi tantùm concocti à natura mouētur 483
Morbi uarij ex ſucco melancholico 258
Morbi initium accipiūt ex plenitudine 252
Morbi uarij qui hominem ſubito mutū reddunt 374
Morborum acutorū materia tenuis eſt & procax, & cito interficit aut relinquit 162
Morborum comparatio in humida & ſicca conſtitutione 246
Morborum diuerſa materia
Morborum differentiæ in ſenectute plurimæ 279
Morborum & remediorum comparatio 22
Morborum ex dolore magnitudo 437
Morborum frigidorum exempla 425
Morborum genus ſecundum ex frigiditate 261
Morborum genus ſecundum ex fuſione humorum 252

Morb

Morborũ genera quinq; in autũno 260
Morborum in æſtate ſex genera 256
Morborum in articulis materia 254
Morborum initia famẽ & ſitim deſiderant 38.179
in Morborum principio procul dubio minus dandũ, quàm in augmento 40
Morborum in uere genera 252
Morborum multitudinis in uere magis eſt cauſa corporis importunitas, q̃ ueris inæqualitas 255
Morborum per ætates terminus potius mutationem temperaturæ ſequitur, q̃ uim ſolis 167
Morborum principium ſub ſe augmentum continet 40
Morborum principio an plus dandum, quàm augmento aut ſtatu 38
in Morborum principio quare minus dandum. 40. & quare minus in ſtatu ibidem
Morborum puerilium cauſa alimenti copia 266
Morborum rationes ex ſiccitate æquales, ſed euentus morborum ex humiditate plures 243
Morborum reliquiæ, duobus modis recidiuam faciunt 137
Morborum ſumma duplex 247
Morborũ tres generales occaſiones 217
Morborum triplex differentia 76
Morborum uariorum eadem phantaſia 192
Morbos plurimos inæqualitas parit 218
in Morbis acutis excretio ſit affatim, in longis paulatim 163
in Morbis acutis facile eſt præuidere diem, in longis morem 149
in Morbis acutis frigus mortale 477
in Morbis acutis, iiſq; calidis, deiectio uſq; ad ſyncopam duntaxat cõuenit 97
in Morbis acutis potius quàm lõgis mutatio conuenit affatim facta 212
in Morbis ex corruptione uberius alimentum conuenit 134
in Morbis fientibus maior perplexitas quàm factis 257
in Morbis longis & ſanis nulla conuenit effuſa euacuatio 97
in Morbis longis frigus partium extremarum ſecurum 477
in Morbis longis paulatim ſit excretio, in acutis affatim, diſtributio paulatim 148
in Morbis longis ſæpe pertinacior animalis quàm facultas naturalis 175
in Morbis longis ſuſpectæ uires, in acutis morbi magnitudo 22
in Morbis melancholicis quare cictur uomitus 370
in Morbis tam acutis q̃ longis omnia extenuantur 127
an Moriantur plures noctu, quàm interdiu 139
Moris boni uniuerſalia 52
Mors aut ſanitas incrementa ſumma excipit 478
Motus calorem foras uocat, ignauia intus retinet 113
Motus hoc tempore duobus nominibꝰ alacrior 249
Motus in ſyncope duplex 98
Motus maioribus eget uiribus quàm reliqui ſenſus 226
Motus multa confundit 355
Motus naturalis in fine feſtinat, at uiolentus contra naturã moratur 474
Motus omnis repellendus ad interna uiſcera 302
Motus purgationem promouet 296
Motus repentinus & multus ſubinde refrigerat, paruus magis accendit 98
Motus natura difficile obſeruatur 285
Mouetur quiſq; eo citius, quo ſenſum & intellectum habet acutiorem 349
Moyſes 254
Mulier egregie intemperata ubiq; ſterilis 424
Mulier ægre exiccatur 414
Mulier calidiſsima non eſt mediocris uir 500
Mulier frigidiſsima, ac ideo ambidextera eſſe non poteſt 501
Mulier fœcunda maſculo ſeipſa coloratior 408

Mulier intemperata ſimpliciter medio modo ſeſe habet 424
Mulier melius concipit poſt menſes, q̃ ante eoſdem 422
Mulier quare ſæpius laborat podagra q̃ eunuchus 454
Mulier tẽperata ferè ubiq; fœcũda 424
Mulierẽ minus quàm uirum Venus attenuat 454
Mulieres craſſæ non concipiunt 410
Mulieres mediocres aliquando periclitantur 410
Mulieres melius uiuunt æſtate 67
Mulieres mediocriter affectæ primis menſibus frequentius abortiunt 410
Mulieres tenues abortiunt 410
Mulieres tenues admodum ex natura, ant poſtremis menſibus abortiunt, aut ualetudinarios, aut ulceribus plenos pariunt 409
Mulieres tenues educando fœtui à principio ſufficiũt, tandẽ ſuccũbunt 409
Mulieres uiragines 500
Murmur in uentre & dolor multipliciter ſoluitur 359
Muſculorum diuerſum opus 226
Mutatio maxima ante ſeptimũ ãnũ 273
Mutatio omnis difficilis, præſertim à calido in frigidum 208

N

Nares ſanguinem & inflammationem expurgant 440
Nares ſiccis perſtringuntur 506
Narium aſtrictio ſternutamenti nim ꝓmouet 412
Natura aliquando affatim euacuat 99
Natura debilis quare citius aggreditur morbum, quàm fortis 483
Natura egregie intemperata ubiq; ſterilis 424
Natura intemperata ſimpliciter medio modo ſeſe habet 424
Natura intellectu caret 427
Natura in aere paucis eget 70
Natura malè affecta nullum facit delectum 491
Natura maximè friuola, frigida, & humida 424
Natura maximè ſuijpſius conſcia 187
Natura melius fert uitium, q̃ inopiã 452
Natura melius fert humorum uitium, quàm multum deſiderium 186
Natura minus fert diuerſos quàm uniformes humores 494
Natura morbos non mouet, niſi concoctos 483
Natura non fert duas euacuationes eodem die 291
Natura non mutat locum, neq; à uenis recurrit ad uentriculum 35
Natura omnia paulatim molitur 55
Natura partes interiores uẽdicat à morbis 234
Natura pro diuerſitate materiæ phantaſiam effectus uariat 405
Natura pro quauis temperatura 219
Natura quare per ſudorẽ potius multã materiam minuit, quàm paucam 337
Natura rarò medicamentũ deſiderat 84
Natura rarò mouet in augmento 176
Natura ſæpe & morbum & medicamentum uincit 77
Natura ſæpe fallitur 187
Natura ſæpe inclinat in partem diſtantiorem 87
Natura ſæpe negligit cauſam 187
Natura ſemper cogitat maſculum 412
Natura ſignotũ criticorũ melior quàm phantaſia 170
Natura ſola morbum expugnat 161
Natura temperata ad omnia prõptè ſeſe habet 119
Natura tẽperata ferè ubiq; fœcũda 424
Natura tenuius cogit, & craſsius extenuat 137
Natura uacuum non fert 413
Naturæ aliquid relinquere ſecurius eſt, quàm bonum conuellere 140
Naturę calidę, & tẽpeſtatis differẽtia 70
Naturæ definitionis explicatio 220
Naturę motum omnem à principio imitari non licet 87
Naturæ uocem naturalis calor ſubit 219
Naturam uariè accipere licet in ipſa definitione 219
Naturæ diuerſæ diuerſo mõ appetũt 12

Naturæ frigidæ an alacrius uiuant æſtate 220
Naturæ frigidæ minus læduntur æſtate, quàm calidæ 67
Naturæ frigidæ tempore hyemis meliꝰ ualent, ſed citius ægrotant 221
Naturis humidis & particulis grauis hæc conſtitutio 233
Naturalia ordinem ſeruant 402
Naturalis calor in pueris fortior, ſed ſubiectũ paſsioni magis obnoxiũ 271
Nauis & currus uomitum cient 296
Neaniſcoi iuuenes dicuntur & adoleſcentes 378
Negligentia multorum uim medicamẽtorum obſcurat 3
Neruus inſtrumentum ſenſus 265
Nerui exteriores ſoli externas cauſas ſentiunt 195
Nubecula alba 356
Nubecula rubea 356
Numerus nihil poteſt 165
Nutricatio & difflatio ab eodem calore fiunt, & tñ rarò inuicẽ reſpondẽt 63
Nutricatio maior difflatiõe in pueris 63
Nutricationis imperfectionem plenitudo ſequitur 146
Nutrimentum triplex 136

O

OBſtructio ex craſſa bile admodum periculoſa 358
Ocularia ubi proſunt 278
Oculorum multa debilitas uniuerſum cerebrum infirmum arguit 333
Oculorum rubor extremam imbecillitatem ſignificat 478
Odor ab of intẽperatura perimit 420
Odor nutrit ſpiritum 136
Omentum humidum & paſsibile admodum 475
Omentũ quomodo dicitur calidũ 475
Omentum ſtatim examinatur, & poſtea corrumpitur 474
Omnia fiunt naturaliter 405
Operatio omnis calore naturali perficitur, quæ nullum magnum fert exceſſum 151
Operatio nunquam habet qualitatem aliquam familiarem 151
Operationes animales & naturales utũtur calore naturali 249
Operationes animales ſunt ſolidarum partium 250
Operationum animalium uigor perit, cerebro onerato 226
Ophiaſis areæ ſpecies 457
Oſsis ulcera 464
Oua animantur in furno 412
Oua dũtaxat in morbis lõgis cõpetũt 18

P

PAlbebrarum conuulſio 470
Palpebrarum imbecillitas maximam cerebri & totius corporis imbecillitatem palã oſtendit 470
Papulæ 254
Paradoxa in problemata digeſta 334
Parientibus autumnus minus periculoſus 236
Paroxiſmi in augmẽto ferè anticipant, in declinatione uerò cunctantur 48
Paroxiſmi priores ſæpe grauiores poſterioribus, ubi materia difformis eſt, idq; ante ſtatum 32
Paroxiſmorum exacerbatio ſæpe opportunum medicamentum ſequitur 6
Paroxiſmorum ſimilium cauſa 312
Paroxiſmorum uiciſsitudines 336
Paroxiſmorum uiciſsitudines ſequunt naturam humorum 53
Pars inanis citius uiolatur q̃ plena 510
Pars imbecillis exercenda non eſt 287
Parti quæ feriatur alimẽtũ excidit 476
Partes exiccatæ magno ſuo deſiderio ꝓximas exiccant 226
Partes extremæ dum ſaturantur, mediæ partes exhauriuntur 144
Partes exulceratæ quietẽ poſtulãt 446
Partes humidæ in æſtate affligũtur 256
Partes interiores à morbis natura uendicat 234
Partes prouocatæ ſua ui animalem ſpiritum per anguſtias trahunt 194
Partes ſolidæ humectari nequeunt 296
Partium extremarum frigus à cibo 481
Partium extremarum frigus in longis morbis ſecurum 477

Partium notę in quas materia febrilis labitur 345
Particula princeps aut morbum facile abolet, aut ipſa à morbo aboletur 161
Particulæ interiores pleræq; publicæ, exteriores priuatæ 438
Peccatum unum ferri poteſt, ſecundum ſæpe interficit 22
Pectori ſola eligmata cōueniūt 282. 398
Pediculi in tabidis 381
Pediculi puerorum 381
Pelles partes infirmas magis īfirmāt 385
Pereuntia & poſtea manentia quodammodo inuicem ſimilia 154
Periculum temere tentare ſtultū eſt 29
Phlebotomia 283
Phlebotomia breuis contemnenda 287
Phlebotomia fertur in primis menſibus, purgatio in medijs 281
Phlebotomia in inflammationibus ſuperioribus ferè ſemper locum habet, purgatio ferè nunquam 282
Phlebotomia in uere ob duas cauſas cōmendatur 507
Phlebotomia parua contemnenda 101
Phlebotomia ubiq; melius conuenit à principio 101
Phlebotomiam æſtus multus prouidet 286
Phlebotomiam omnem Galenus reformidat 466
Phlebotomiam promptius quàm purgationem eſt reſtringere 186
Phlegma nec facile diuiditur, nec diuiſum prompte coaleſcit 382
Phlegma ſupernatat, pus deſcendit 382
Phlegmaſiæ an in ſtatu ſint maximæ 30
Phrenitis ex pulmonia 483
Phthyſis 239
Phthyſis ex deſtillatione cuilibet fere ætati communis 379
Phthyſis ex deſtillatione diuturna 379
Phthyſis prius excretionem poſtulat, pręſertim à deſtillatione 486
Pili corrupti potius colorē mutāt quàm elabuntur 436
Pili ex aduſtione duplices 362
Pili excreti 92
Pili figuntur in cute, quaſi pali in terrâ 436
Pili inanimati ſunt 458
Pili in tabidis cadunt propter ſubiecti raritatem aut tenuitatem 380
Pilorum iactura cum fœtore ſputi admodum lethalis eſt 380
Pilulæ ſumma nocte exhibendæ 298
Pingues flaccidi 197
Pingues laxi 197
Pituita aliquando ſola concoctione emendatur 403
Pituita aliquando colorem mutat 41
Pituita circa principium ſubſiſtit, neruū uerò melancholia init 499
Pituita ferè dyarrhœam facit 246
Pituita magis exuperat in humida cōſtitutione, quàm ſanguis 245
Pituita muccoſa articulos lubricos reddit 475
Pituita non arguit imperfectionem totius molis humorum 66
Pituita non tam ſæpe ac melancholia cōuulſionem inducit 499
Pituita ſæpius uniuerſum corpus afficit, quàm melancholia 499
Pituita tardè exulcerat, ſed difficile eruitur 489
Pituita tardius quàm melancholia labitur 499
Pituita undiq; in uentrem uenire poteſt 491
Pituita uidetur caloris naturalis in hyeme imperfectionem prodere 66
Pituita utpote frigida per ſe neq; appetitum deijcit, neq; febrem parit, duntaxat corrupta 435
Pituitæ ſalſæ generatio 236
Pituitoſi non omnes ſtatim ſitiētes 301
Pituitoſi quidam non ſolùm non ſitiunt, ſed omnem etiam potum faſtidiunt 301
in Pituitoſis magis conueniunt apophlegmatiſmi 440
Plantæ abſciſæ uitam retinent, & alteri multo pòſt inſeri poſſunt 474
Plantæ ſemiuſtæ tempore hyemis reuiuiſcunt 413

Plantæ uiuaciores hominibus 5
Plantarum uita pertinacior, quàm partium animantium 474
Plenitudo aliquando cum uitio humorum coniuncta eſt 122
Plenitudo an ſit morbus 120
Plenitudo duplex 146
Plenitudo & humorum uitium ſæpe cõiunguntur 122
Plenitudo nutricationis imperfectionẽ ſequitur 146
Plenitudo uariorum morborũ cauſa 152
Plenitudinis differentiæ 146
Plenitudinem omnem nomine athletarum Hip. intelligit 54
Pleura denſa 457
Pleura frigida & ignaua 505
Pleuræ inflammationes in hyeme 259
Pleuriticorum ſputum non tam ſpumoſum, ac pulmoniacorum 492
Pleuritis cum ulcere 72
Pleuritis ex ſanguine 246
Pleuritis rarò in frigidis 456
Pleuritidis ſigna propria 51
in Pleuritide fluxus uentris malus, in hydropiſi ſæpe utilis 443
Pluuia in quibuſdam odorẽ excitat 420
Podagra mouetur ferè in autumno 482
Podagra non iudicatur affatim 466
Podagra rarior in muliere, quàm eunucho 454
Podagra ſequi catarrhũ non poteſt 189
Podagræ cõmeatum bilis præbet 466
Podagræ diuerſa conſtitutio 456
Podagræ duæ generales occaſiones 452
Podagræ in eunuchis & pueris raritatẽ, 458
Porus pertinax & durus 448
Porus pro oſſe, cicatrix pro cute 447
Potentia ſalutem accelerare poteſt, perniciem non poteſt 271
Potiones mane exhibendi 293
Potus niue refrigeratus 394
Potus pars in ſanguinem cõuertitur 369
Potus qualitas magis grauis 145
per Potum, aut humidum, idem intelligimus 135
Præcordia 183
Præcordiorum & capitis dolor in febre acuta periculoſus 349
Prægnans neq; morbum fert, neq; remedium 418
Prægnanti nec poſt cõcoctionẽ in lẽtis febrib', purgationẽ dare tutũ eſt 418
Prægnantes rarò laborant inflammatione uteri 415
in Prægnãtibus extenuatio lethalis 417
Problema medicum 315
Problema phyſicum, ecquid ſub Aquilone facies rubet 249
Profunditas locorum difficilem curationem facit 437
Promptitudinem ad putredinem quidã commendant, quidam uituperãt 396
Prouerbium uulgare, ſed ſtultum 209
Prouocantia pro extenuãtibus ſæpe duobus modis obſunt 403
Próxima quæ appellanda 301
Prudens nemo in ſua cauſa 187
Pruritus dolór cũ uoluptate quadã 438
Pruritus & puſtulæ ex omni doloŕe 438
Pruritus ex leuiore & acriore cauſa 265
Pſydracia quæ 439
Pſydracia ulcera 253
Pubertas pleroſq; morbos tollit aut extenuat 273
Pubertatis generalis ratio in maſculis & fœminis eadem 270
Pubertatis ratio in Fœminis ex ſanguine menſtruo, in maſculis capitur ex ſemine 270
Pubertatis uarium initium 269
Puellæ licet frigidæ, citius pubeſcunt 270
Pueri à frigore percuſsi ſubito ſternuũt 506
Pueri cur nunquam, eunuchi aliquando fiunt podagrici 453
Pueri cur rarius arthretici, quàm eunuchi 453
Pueri & ebrij minus ſe offendũt 510
Pueri & laborantes morbo frigido, diu appetitum retinent 179
Pueri ex natura ſua ſomnolenti 264
Pueri facilimè conficiuntur & reſumuntur 272

Pueri in ſomno ſæpe rident 471.261
Pueri ob humiditatem & lingua & cruribus titubant 456
Pueri proculdubio plus habent ſubſtantiæ humidæ, quàm iuuenes 62
Pueri religioſè obſeruãtur uſque ad diẽ ſeptimum & quadrageſimum 273
Puerorum cum æſtate collatio difficilis 251
Puerorum pediculi 381
Puerorum in capite tubercula 313
Pueris uinum interdicitur 222
in Pueris ferè omnium morborum cauſa alimenti copia 266
in Pueris omnia adhuc recentẽ ſanguinem ſpirant 62
Pueritia moleſta humidis 222
Pulmo laxus 457
Pulmonia breuiter reſoluitur 379
Pulmonia ex angina ferè ſuppuratur 380
Pulmonia in phrenetidem 483
Pulmoniæ in hyeme 260
Pulmoniaci non euadunt phthyſici 486
Pulmoniacorũ ſputum ſpumoſius, quàm pleuriticorum 492
Purgaréne liceat menſe ſeptimo 81
Purgatio 283
Purgatio alterius materiæ in prægnantibus prohibita, uel poſt cõcoctionẽ 281
Purgatio bona, liquida: muccoſa, mala 7
Purgatio concoctionẽ ſequi debet 403
Purgatio confert, quæ partem morbi adimit 6
Purgatio in febribus acutis periculoſa, aut ſaltem ſuſpecta 104
Purgatio in ſolo augmento cõpetit 84
Purgatio in uere una ex cauſa commendatur, phlebotomia uerò ob duas 507
Purgatio omnis humoris crudi cohibenda 302
Purgatio poſtulat aẽrẽ opportunũ 466
Purgatio proba & naturæ & medicamenti obitur induſtria 283
Purgatio quare pro phlebotomia aliquã do ſupponatur 282
Purgatio ſuperflua conuulſionem facit 299
Purgatio tãtùm in ſimplicibus febribus conceditur 103
Purgatio uſque ad ſyncopam potius in principio competit 100
Purgationis bonæ duplex natura 285
Purgationis frequentis duo generalia incommoda 244
Purgationis importunæ multa incommoda 186
Purgationis incommoda ante cõcoctionem 91
Purgationis inferioris & ſuperioris delectus 513
Purgationis nomine uulgus abutitur 10
Purgationis pericula ubi uenter induruit 91
ante Purgationem duo debent præcedere 130
ante Purgationem duo obſeruanda 92
Purgationem motus promouet, quies cohibet 296
Purgationem nullam ſani tolerant 185
Purgationes hodie nimis frequẽtes 104
Purgationes inferiores Septentrio, ſuperiores Meridies amat 290
Purgationes male fert tempus quod ante Canem, & ſub Cane eſt, duobus modis 286
Purgationes omnes in ſtatu conferunt 304
Purgationes per accidens fecem deijciunt 130
Purgationes non quidem particulares, ſed uniuerſales pro diuerſitate aẽris uariant 286
Purgationes ſpontaneæ & medicæ iiſdẽ ſignis commendantur 8
Purgationes ſpontaneæ in augmento ſuſpectæ 306
Purgationum altera reuellit, altera deriuat 106
in Purgationibus an lunam & aſtra oportet obſeruare 466
in Purgationibus obeundis tria conſideranda 302
in Purgationibus quatuor obſeruanda 285
Pus à calore naturali 204

Pus amurcæ ſimile hepatis ſubſtantiam corruptam ſignificat 502
Pus album fit, à ſuppuratione ſub tunica hepatis 502
Pus crudum aut malignum 501
Pus duo poſtulat 485
Pus ex ſolo ſanguine 204
Pus facilè diſtinguitur, & rurſum prompte coit 382
Pus magna ex parte, ſanguis uerò ſemper ulcerationem ſignificat 361
Pus per integros renes, aut eorum membranam colari poteſt 361
Pus per ſe ubiq; eandem præbet phantaſiam 502
Pus phlegmatis ſimilitudinem ſæpe induit 486
Pus ſæpe omnem ſanguinis eiectionem præcedit 486
Pus ſæpe citra ſanguinem 382
Puris concocti conditiones 501
Puris excretionẽ phthyſis ſequitur præſertim à deſtillatione 486
Puſillanimes quare potius deficiunt animo, poſteaquam ſanguis miſſus, quàm quando mittitur 97
Puſtulæ & pruritus ex omni dolore 438
Puſtulæ pituitoſæ latiores, bilioſæ acutiores
Puſtularum differentia
Putredo calidos uexat
Putredo & morbus in uigore maxima 32
Putredo, morbus, accidentia, concoctio, omnia tempore ſtatus maxima 33
Putredo ſumitur ex proportione paroxiſmorum 35

Q

Quadratura ubiq; bona eſt 215
Qualitas, nedũ quantitas, uolupe eſt 12
Qualitas præter naturam ubiq; moleſta, uenena aliquando 147
Qualitates duabus de cauſis ſenſum ſubterfugiunt 125
Qualitates tangibiles ab omnibus: ſolutio continui duntaxat ſentitur à patiente 125
Quies duplex 107
Quies purgationem cohibet 296

R

Ramenta membranoſa 309
Rarum ſubiectum facile patitur 236
Rarum tribus modis dicitur 238
Receptis potius, quàm nouis utendũ 3
Recidiuæ acutæ lethales 417
Recidiuæ duæ cauſæ 230
Recidiuæ frequentis cauſæ 417
Recidiuæ lentæ periculoſæ 417
Redarguere licet, ſuperbè contemnere neminem licet 216
in Regione temperata bis fructus, autũnus & uer temperata 243
Regiones intemperatæ 242
in Regionibus temperatis calor minus coactus 70
Remedium anceps melius eſt incidere, quàm incidere in certũ exitium 452
Renes & ueſica curantur communiter difficilius duobus nominibus præalijs partibus 437
Renum caro in fibras quaſi pilos reſoluitur 363
ex Repletione ferè omne genus morborum 160
Res contra naturam 171
Res præter naturam 171
Reſoluta per tertium, quæ uerò ſuppurantur, quotidie exacerbantur 205
Reſolutio innaturalis & bonum & malum fundit 168
Reſolutio magis feſtinat, quàm ſuppuratio 383
Reuulſio non expectat concoctionẽ 95
Reuulſio omnis inanis 96
Reuulſio ſecurior in corpore pleno, per tranſuerſum, quàm longum 86
Reuulſionis natura 85
Reuulſiones uniuerſales & particulares in partem contrariam 429
Ῥεύματα fluxiones appellantur 449
Rigor à dorſo & uiris & mulieribus ſimiliter fit 430
Rigor an incipiat primum à manibus & pedibus quàm dorſo & cubito 431

Rigor cur euidétior in quartana, quàm quotidiana febri 347
Rigor & delirium aliquando inuicem ſuccedunt, aliquando ſimul fiunt 481
Rigor in augmento criſim imperfectã arguit 315
Rigor in exacerbationis principio 311
Rigor non omnẽ ſudorẽ antecedit 311
Rigor quare febrem finit 347
Rigoris & tremoris differentia 387
Rigorem ex frigore febris ſoluit 471
Rigorem ferè uomitus comitatur 341
Rigorem maiorem bilis, q̃ alij humorem facit, & quare 345
Robur quandoque in cauſa eſt, ut urina anticipet abſceſſum 360
Ructus acidus & uomitus eiuſdem naturæ 444
Rupta ob minimam cauſam dolorẽ renouant 448
Rypelen 450

S

SAburra uentris non ſignificat niſi ſu per uentre 143
Sanguinei in extrema adoleſcentia 262
Sanguis alibi inflammationem committit 448
Sanguis concoctus ruborem exuit 504
Sanguis concretus multa perniciosa facit ſymptomata 448
Sanguis copioſus, & ad putredinem maximè opportunus 53
Sanguis craſsior ſuppuratur, tenuior reſoluitur 204
Sãguis cur potius extra uenas, quàm in ijs ipſis, concoctione eget 57
Sanguis effuſus triplicem patitur mutationem 485
Sanguis ex pulmone ſæpe ſpumoſus eſt 382
Sanguis ex thorace cum dolore 382
Sanguis in inflammationibus cõcoctione aliam phantaſiam induit 341
Sanguis in uentriculo animi ſæpe deliquia facit 308
Sanguis manifeſtus aliquando citra dolorem euidentem per ueſicam excernitur 365
Sanguis menſtruus in primis menſibus ſuperfluit 420
Sanguis multus ex capite & uentriculo 382
Sanguis poſt multam febrem erumpẽs, aut totius imbecillitatem, aut ulcus ſignificat 496
Sanguis quantitate, reliqui magis peccant qualitate 10
Sanguis ſolus ad nutritionem caſtigari poteſt 135
Sanguis ſubito aut citra ullum dolorem electus renes accuſat 365
Sanguis ubi modic⁹ & uitium multum nulla cõpetit euacuatio 103
Sanguinis copia in frigidis fœminis ac puellis tardius, q̃ calidis congeritur 270
Sanguinis fluxus in febribus difficilem curationem patitur 497
Sanguinis fluxus præ cæteris uentriculũ infirmat 310
Sanguinis fluxum multa mala inſequuntur 310
Sanguinis fluxum paſsi frigidiores 426
Sanguinis fluxum tribus ferè modis uenter humidus inſequitur 310
Sanguinis menſtrui pars aliquando, ſed [illegible] malignior in poſtremis utiliter [illegible]tur 420
Sanguinis miſsio in quibus menſibus periculo uacat: nam qui in primis ſupereſt, poſtea deſideratur 399
Sanguinis profluuia qñ incipiant 270
Sanguinem cur non licet per uentrem ducere 283
Sanguinem & inflammationem nares expurgant 440
Sanguinem ex pectore tuſsis ſequitur 382
Sanguinẽ ſuperfluũ quacunq; euacuari melius eſt, q̃ intus morbũ alere 400
Sanies ex omni humore, pus ex ſolo ſanguine 204
Sanis cibus tantus conuenit, quantum concoquere poſſunt 514
Sanitas incrementa ſumma excipit, aut mora 478

Satur

Saturitatis ac plenitudinis ſigna 147
Satyriaſis diuerſa interpretatio 268
Scabies binoſa magis prurit & faſtigiata eſt 253
Scabies biliosa ſicca, pituitoſa uerò humida 439
Scabies ex omni humore 253
Scabies furfura exterit, lepra ſquamas 253
Scabies in ueſica 364
Scirrhi & inflãmationis diſcrimina 462
Screatio ſuper faucibus 49
Secandi qui 452
Sediminis rudimentum à uero diſtinguit motus 352
Semen à mare inijcitur, & ab utero attrahitur 411
Semen à ſpiritu anticipatur 424
Semen in præcalido loco potius torretur, quàm impletur 422
Semen laxum ac fluidum ægrè concreſcit 423
Semen ſuccum extendi & fundi nequit 423
Seminis pars duplex, ſpiritus, & aërea humiditas 414
Senectus prior & poſterior 188
Senectus prior aut declinans ætas 275
Senectus poſterior morbus 279
Senectus poſterior omnibus morbis obnoxia 188
Senectus præcox, balneum frequẽs 386
Senectus ratione frigiditatis plures ſuperfluitates accumulat, quàm occaſione ſiccitatis abſorbet 202
Senectus tota frigidis moleſta 222
Senes à quadrageſimo uſque ad ad ſexageſimum 58
Senes citò offenduntur, quia inanes 510
Senes, & Seniores 183
Senes in propoſito fortiores habentur iuuenibus 58
Senes in ſomno rarò modũ ſeruant 278
Senes licet intemperati raro ſubito moriuntur 191
Senes ſimpliciter iuuenibus debiliores 207
Senum corpora rara 237
Senum morbi longi 137
Senum urinæ tenues 90
Senibus uinum conceditur 222
in Senibus frequens hebetudo potentiæ 278
in Senibus melior uenter ſiccus, quàm humidus 214
in Senibus omnia mala ſuſpecta 499
Senſibilium ordines 125
Senſus abolctur, & motus manet 194
Septentrio inferiores, Meridies ſuperiores purgationes amat 290
Seruis & impeditis conuenit exercitari ſub cœnam 144
Siccatur corpus affatim uſque ad pubertatem: poſtea paulatim 202
Sicca conſtitutio expers morborũ 229
in Sicca cõſtitutione morbi potius quæruntur, quàm depræhenduntur 247
Sicca nares perſtringunt 506
Sicciora egent glutino 447
Siccis & calidis iuuentus moleſta 222
Siccitas cum caliditate 229
Siccitas cum frigiditate 228
Siccitas & caliditas alienant 489
Siccitas & caliditas immodica fœtum alimento ſpoliant ac fraudant 422
Siccitas & frigiditas quandam deſipientiam facere poſſunt 482
Siccitas magna & frigiditas tandem uẽtrem incontinentiorem faciunt 152
Siccitas non eſt minus familiaris retentiuæ, quàm expulſiuæ 151
Siccitas nunquam mouet famẽ 299
Siccitas per ſe potius acutos quàm longos morbos parit 229
Siccitas ſimilaris, & humiditas inſtrumẽtalis unionem impediunt 438
Siccitas ſitim, ſecundò famẽ parit 154
Siccitas ſola in cauſa eſt, cur ſolida neq; regenerari, neq; vniri poſſunt 447
Siccitatis & caliditatis differentia 216
Signa citra cõcoctionẽ ſecura non ſunt 170
Signa ex ijs quæ præcedunt ulcus pulmonis 382
Signa futuri motus 87
Signa motus naturæ præſentiora 88

Signa mox apparentia varia 51
Signa naturæ inclinantis ad uentrē 302
Signorum genera quatuor 45
Simplex nullum nutrire poteſt 135
Similia & conſueta, diſsimilia & diſſueta diuerſa ſunt 209
Singultus à uomitu formidabilis 482
Singultus à uomitu multam inanitionē ſignificat 478
Singultus ex frigiditate 374
Sitientes à cœna 396
Sitis aliquando creſcit, aliquando decreſcit in bilioſis deiectionibus 301
Sitis, crudele remedium 512
Sitis ex cruditate abſtinentia corrigitur 397
Sitis ex gulæ ſiccitate 334
Sitis immodica potum poſtulat 397
Sitis rarò in principio febris 107
Sitis cauſæ inter medicādum nariæ 301
Sitim qua ratione in pituitoſo uentre purgatio excitet 301
Sitim qua ratione tuſsis ſicca diluit 334
Sitim ſiccitas tollit 154
Solida dicuntur dupliciter 447
Solutinū duobus modis incalfacit 105
Solutiuum qui à prandio exhibēt, dupliciter offendunt 298
Somnus aliquando uires frangit 109
Somnus amiſsione ſanguinis egregie refrigerat 109
Somnus ante meridiem nocet, & poſt ipſam 108
Sōnus concoquit, & uigiliæ digerūt 66
Somnus delirium ſedat, quia refrigerat & diſsipat 111
Somnus diuturnior & ſignū malum & cauſa 118
Somnus etiam in principio exacerbationis continuarum offendit 108
Somnus & potus in principio paroxiſmi febrem prorogant 108
Somnus & uigilia ſenſus cōmunis opera 111
Somnus in declinatione moleſtus non eſt, niſi qui materiam corrumpit 109
Somnus in principio exacerbationum inflammationis, ipſam auget 108
Somnus mediocris 118
Sōnus moleſt⁹ in declinatione eſt mortalis, nō tamen iucūdus eſt ſecur⁹ 110
Somnus multis modis medicamenti uī ſedat 297
Somnus per ſe nihil facit 109
Somnus ſudorem potius mouet quàm uigilia 320
Somnus uehementer nocet in pricipio peſtis 108
Sōni cauſa humiditas, din frigiditas 115
Somni cauſa in principio febris 107
Somni cauſæ in febribus acutis 115
de Somni delirio, timore, caſu, & cōtractione, uide ſo. 349
Somni profundi cauſa frigiditas 116
Somni tempus & concoctionis fere inuicem imitantur 118
Sōni tēpore uaria corporis mutatio 320
Somni tempore uirtus animalis impotentior 470
Somnum duobus modis exercitium cōciliat 114
Somnum ſæpe magna cōtemplatio adducit 114
in Somno frequens accidens 114
in Somno pleræq; operationes animales feriantur, non tamen omnes 112
in Somno quidam obambulant, uident, ſcalas ſcandunt 112
in Somno quid fiat 109
Somniorum qualitas ex fumorum diuerſitate prouenit 471
Sopor arguit uentriculos paſſos 468
Sopor, aut torpor 485
Soporis in deterius euadentis ſignum eſt ſtertor 469
Soporis uariæ cauſæ 469. 485
Soporem ex materia flatulenta fere dolor capitis præcedit 469
in Sopore prior uentriculus patitur, in catalepſi & catoche poſterior uentriculus 117
Sphacelus aut gangræna 504
Sphacelus in cerebro prōpte relinquit, aut interimit 505
Spinæ tubercula duplicia 465
Spinæ uarij caſus 465

Spiran

Spirandi difficultas quadruplex 329
Spirandi difficultas ex uarijs locis oritur 329
Spiritus animalis an in ſomno retineatur, an reuocetur 113
Spiritus aīalis ſimilis radijs ſolarib⁹ 199
Spiritus animalis ſubtilis 195
Spiritus animalis tempore ſomni recreatur 113
Spiritus animalis tempore uigiliæ ad exteriora diffunditur, tempore ſomni quodammodo retrahitur 480
Spiritus an ſit operatio miſta 194
Spiritus cum quodam ſtrepitu 472
Sp̄s interceptio ex ſiccitate mortalis 471
Spiritus lōgius euadit ipſo ſemine 424
Spiritus offendens 350
Spiritus offendit ſæpe ante criſim 350
Spiritus ſemen anticipat 424
Spiritus trib⁹, de cauſis intercipitur 471
Spiritum animalem ſua ui partes prouocatæ per anguſtias trahunt 194
in Spiritum peccat, qui prudens ueritatem peſſundat 216
Splen quo magis intumeſcit, eo corpus magis contabeſcit 259
Splenetici 284
Splenetici luctuoſa ſæpe ducunt ſuſpiria 350
Spuma in apopletico mala, in epileptico bona 180
Spuma in apopleticis ſignificat extinctionem proximam 195
Spuma ī apopleticis tuſsī nō mouet 196
Spuma in epilepticis atteſtatur materiæ morbi 196
Spumæ gnātio in ſtragulatis duplex 196
Spumæ in iratis aut fatigatis ratio 196
Sputum craſſum concoctum 49
Sputum in pulmoniacis natura magis ſpumoſum, qpàm in pleuriticis, 492
Sputum ſuper affectibus pectoris 49
Squamæ ſolius ueſicæ 368
Status malas excretiones excuſat 305
Status diuiſio 174
in Statu oportet ubiq; uiuere tenuiſsimè 39
in ſtatu quieſcendum 95
Sterilitatis duæ cauſæ 419
Sterilitatis mulieris prima cauſa frigiditas, ſecunda humiditas 422
Sternutamentum difficilius humiditas quàm caliditas mouet 505
Stenutamentum initium ſumit ex tribus locis 505
Sternutamentū in ſingultu ſubinde nocet 442
Sternutamentum nunc ſemen mouet, nunc fumum reuellit tantū 401
Sternuiamentum omnis qualitas mouere poteſt 505
Sternutamentū ubi ſingultui ꝓdeſt 442
Sternutamenti cauſæ, ac ſonus qui in eo fit, generatio 506
Sernutamenti uim narium aſtrictio prohibet 412
in Sternutamēto ex naribus caput eleuamus, ex uentriculis uerò cerebri ſtatī deprimimus 506
in Siernutamento mediæ partes cōprimuntur, & extrēmæ exprimuntur 412
Stertor, in morbis prēter conſuetudinē mortalis 469
Stertor ſignum ſoporis in deterius euadentis 469
Stillicidium urinæ affectus quidem ueſicæ, ſed ſæpe aliunde oritur 367
Stillicidium urinæ duplex 463
Stillicidium ob urinæ mordacitatē 485
Stomachici 284
Stomachus etiam mouetur, moto cerebro 468
Stomachus laceſsitus potius bilem reddit quàm alium humorem 468
Strangulationis periculum duplex 370
Strangulatorum modus 196
Stranguriam per conſenſum facientia tria ſunt 418
Stridoris cauſæ 7
Stulti & quare 456
Stupores particulares partium 510
Subet & Catoche idem 117
Sublimamentum 356
Subſtantia ſolidorum, quia nullam ampli⁹ alterationē admittit, diſflatur 69
Subucula recens ſua frigiditate ferè fluxum

rũ mẽſtruũ intermiſſũ renouat 414
Succi externi turbantur tribus aut quatuor modis 354
Succis malis repleti, medicationẽ non ferunt 288
Sudamina 257
Sudor affatim uenit 478
Sudor conſtans 318
Sudor exẽplum aliarũ euacuationũ 311
Sudor ex omnibus quatuor humoribus oritur 321
Sudor frigidus ex materia calida peſſimus, optimus calidus ex materia frigida 322
Sudor frigidus in febre acuta caloris naturalis extinctionem ſignificat 317
Sudor multus copiam ſequitur 320
Sudor nunc phlebotomiam, nunc purgationem expoſtulat 321
Sudor obiter factus nihil graue oſtendit 321
Sudor paruus duplicem habet cauſam
Sudor per accidens frigidus eſt 317
Sudor plerunq; calidus 317
Sudor rarus in quotidiana febre 347
Sudor temporaneus aut criticus 318
Sudor triplex 337
Sudoris color licet ferè appareat ſimilis, ſapor tamen admodũ diuerſus 321
Sudoris materia ſæpe ex profundo corporis attollitur 319
Sudoris primum ac ſecuriſsimum remedium ſobrietas 320
Sudori opportunior dies q̃ nox 320
Sudorẽ impfectũ rarò horror ſeqt 478
Sudorem nõ omnẽ rigor antecedit 311
Sudorẽ nõ ſemper antecedit rigor 347
Sudores plures in æſtate quàm uere, & rurſum plures in æſtate ſimili ueri q̃ naturali 228
Suffitus caput offendunt 398
Suffitus utero excogitatus 398
Superfluitas duobus nominibus articulis utilis 475
Superfluitas multa in articulis 475
Suppurare & urere extrema morborum remedia 502
Suppuratio aliquando diariam febrem, aliquando putridam efficit 10
Suppuratio inflãmationis certa eſt, quæ ante decimumquartum nullum ſignũ concoctionis accepit 378
Suppuratio magis affligit, quàm reſolutio 506
Suppuratio ſub tunica hepatis pus albũ exhibet 502
Suppurationis incipientis ſigna 383
Suppurationis initium uarijs diebus incipit 378
Suppurationem diſtentio ſequitur 204
Suppurationes diuerſæ 385
Suppurati pauci urendi & ſecandi, niſi in quibus ob naturæ ſolam impotentiam morbus expurgari nequit 452
Suppurati quotidie exacerbantur 54
Suppuratorum expurgationis tempus uariat 383
Surditas añ criſim duplicẽ gignit 343
Surditas ex uarijs humoribus uariã ſortitur fortunam 343
Surditatis uaria occaſio 310
Suſpirium luctuoſum 472
Symptoma unũquodq; ferè ſuo atteſtatur humori 9
Symptomatis cauſarum diſtinctio 128
Symptomatum diuerſitas 508
Symptomata ſæpe ſequuntur morbi cauſam 239
Symptomatum diuerſitas 508
Symptomatũ quatuor differẽtię duę 509
Symptomatum ſingulorum in boulimo ſucceſsio 156
Syncope irreuocabilis 417
Syncope tribus modis refrigerat 98
Syncopes diuerſæ cauſæ 99
in Syncope duplex motus 98
Syncopa animi defectu grauior 98
Syncopa facile curatur, apoplexia difficile 195
Syncopa in his euacuationibus potius ſequitur bonorum humorum defluxum, quàm effœtum 99
Syncopæ & cardiacæ differentia 191
Syncopæ & defect' animi differẽtia 191
Syncopæ & deliquij ratio 97
Synochus humidam conſtitutionem ſequi

quitur, ſynocheis ſiccitatem 234
Synochos quartus quare iudicet 311
Synochi 500
Synochi quidam ſemper æquales 31
Syrupi uulgares non ſunt contemnendi 132

T

Tabes an ſit contagioſa 380
Tabes ex ulcere pulmonis hic rara 247
Tabis ſpecies ex ſuppuratione poſt annum quadrageſimum 379
Tabidi 426
Tabeſcentium differentiæ 232
Tabeſcentibus ſtatim in principio purgatio conuenit 289
Techna, & Aphoriſmi, duo medicinæ compendia 1
Techna habet generalia, Aphoriſmi myſteria 1
Tela aranea 356
Tela & lacrymæ eiuſdem ſunt naturæ 478
Telephus Grammaticus 386
Temperata natura ferè ubique fœcunda 424
Temperatiſsimum eſt uinaeiſsimum 5
Temperati etiam ſua habent incommoda 154.266
Temperati ubiq; amant ſimilia 223
Temperatura bona ſuo circunſcribitur termino 402
Temperatura calida & humida ad diſſla nonem maximè idonea 172
Temperatura in plantis pertinax 5
Temperatura plerũq; à ſimilibus offenditur 220
Temperaturæ forma proxima 219
Tempus acceſsionis ad, expulſionẽ, uerùm tempus remiſsionis ad cõcoctionem opportunius 43
Tempus anni ferè ſemper poſtulat contraria 73
Tempus circuitionis, & hora acceſsionis, ex iiſdem capitibus cognoſcuntur 52
Tempus excretionis imitatur cõcoctionem 148
Tempus opportunũ exercitationi 149
Tempus opportunum in ſynocho 43
Tempora duplicia morbos gignunt, & quæ qualitatis ſpeciẽ mutant, & quæ modum non ſeruant 218
Tempora illegitima quæ modum qualitatis mutant 230
Tempora illegitima ſemper cum quadã inæqualitate ſunt 230
Tempora legitima quæ 230
Temporum diſtinctio cauſas diſcriminat 210
Temporum & ætatum ſumma comparatio 251
Temporum naturales ſucceſsiones priores morbos corrigunt, & nouos afferunt 218
Temporum uaria diſtinctio 243
Tenaſmus aborſum parit 419
Tentare aliquid temere, aut rurſum mutare non decet 213
Tenue aliquãdo citius acceditur quàm calidum 213
Tenuia in utrunque extremorum facile conuertuntur: facile incalſiunt, & rurſum frigeſiunt 395
Thriuerij commẽtarij in libros De ſanitate tuenda 207
Thriuerij libellus De temporibus morborum 33
Thriuerij Paradoxa 395
Timidus timore afficitur frequentius, ſed fere leuius 211
Timor ſæpe delirium præcedit 451
Timor uanus poſt ſomnum delirij ſpecies 349
Tineæ lati 269
Tonſillæ hic potius inflammãtur, quàm uuulæ 267
Tormina neque ex quouis humore, neque in quouis loco 293
Tormina quæ oriũtur ab inteſtinis 293
Tormina ſub peritoneo 293
Torpor aut ſopor 485
Tremoris & rigoris differentiæ 387
Triſtitiæ ſedes in corde 332
Tubercula 254
Tubercula aliquando manifeſta 323

Tubercula indicantia ſtatim fiūt,reliqua paulatim accedunt 324
Tubercula in ſpina duplicia 465
Tubercula morbos acutos indicant 513
Tubercula pueris in capite 323
Tubercula uictus accuſant incontinentiam,poſt longos morbos 513
Tuberculorum cauſa aliquando noracitas,aliquādo caloris imbecillitas 324
Tuberculorum cauſa duplex 323
Tumor ferè neceſſario ſequitur 428
Tumor uentris in cauſa eſt,cur tandem ubera intumeſcant 403
Tumores molles ſuppurationi atteſtantur 428
Tumoribus longis paulatim aliquid influit,in acutis omnia affatim fiūt 336
Tuſsis diſtinguit difficultatem ſpirandi ex pectore & alijs locis 329
Tuſsis in febribus ardentibus 334
Tuſsis uariat 189
Tuſsis uarijs ex cauſis hydropiſim ſequi poteſt 503
Tuſsis quoddam genus difficile in fine infantiæ,aut prima pueritia, & durat ferè diebus quadraginta 263
Tuſſes & inſomnia alimenti ſequuntur copiam 263
Tuſſes ſiccæ periculoſiores 503
Tympanitis & aſcitis differentia 294

V

VAna & obſcura omnem interpretationē admittunt 24
Vapor in cerebro ſæpe per ſe cogitur 334
Vapor malus ex utero facile caput petit 410
Varices auocant 449
Variolæ & puerorum morbilli ex ſanguinis corruptione 77
Vber utrunque ferè tandem collabitur 404
Vbera ante omnem aborſum,ſaltē paulo ante,attenuantur 415
Vbera attenuata aliquādo iterum uſque ad duritiem implentur 415
Vbera dura imbecillitatem, ſed minorē accuſant 414
Vbera fungoſa 408
Vbera in fine ſubſidunt citra periculum 404
Vbera per inediam paulatim detumeſcunt,per alias ferè cauſas ſubito 415
Vbera ſolida media inter dura, & tenuia,aut flaccida 414
Vberum attenuatio non eſt certa 415
Vberum duritiem ferè unum ex multis incommodis ſequitur 415
Vberum gracilitas ante nonum menſem aliquem affectum ſignificat, & aborſum, ſiue paulatim ſiue affatim fiat 404
Vberum tumoris, uentris tumor cauſa eſt 403
Venæ ſectio inflammationē ſoluit 503
Venarū maior eſt delectus, quàm ipſius infantis 264
Venenum nullum fere fruſtra 283
Venena tolluntur alexipharmacis aut uomitu 92
Venena calida ægrè in nutrimentum cōparari poſsunt 147
Vento ſubſidēte multa clareſcūt, urinæ uerò minimè 354
Venti quatuor diſtinguuntur iuxta quatuor partes horizontis 225.item rurſus in tres unaquæque pars diſtribuitur.
Ventorum omnium materia aër eſt 225
Venter debet eſſe mediocris in concipiente 407
Vēter humidus in ſenibus ſuſpectus 214
Venter in ſenibus obdureſcit,in pueris mollis, in iuuenibus uarius 151
Venter lubricus à multis afferit incommodis 256
Venter ſiccus in ſenibus melior, quàm humidus 214
Ventris dolor diuturnus ex inflāmatiōe ſuppurationem præſignificat 488
Ventris fluxus cauſa, non catarrhus,ſed ipſa imbecillitas 516
Ventris dolor facilem curationem recipit 488
Ventris tumor in cauſa eſt cur ubera tumeſcant 403

Ventris

Ventris tumor ſæpe exhauritur,& æger moritur 443
Ventrem humidiorem uoracitas reddit 152.
Ventrem mutantia quinq; ſunt 152
Ventrem ubiq; lenire competit 94
Ventriculus quare mordeatur in febribus acutis duplex cauſa 348
Ventriculus qui lac excipit,& excrementi & alimenti expers eſſe debet 425
Ventriculi æſtus & eiuſdem morſus periculo uacat in intermittentibus 348
in Ventriculi affectibus uinum cur lymphetur 509
Ventriculi alterius ex duobus obſtructio, apoplexiam generare ſufficit 198
Ventriculi calorem adeps auget 184
Ventriculi os multis modis humectatur atq; laxatur 296
Ventriculi patientis ſigna 345
Ventriculum frigidum iuuãt quæ circũſtant 183
in Ventriculo altero obſtructio, facilè extinguit ſpirum in altero 198
in Ventriculo eadem alimenti & excrementi ratio 369
Ventriculi in epilepſia non contrahuntur 199
in Ventriculis maxima uis habitat 191
Ven° articulos infrigidat & exiccat 453
Venus decaluat, quia rarefacit 454
Venus maximè articulos offendit 453
Venus maximã ſibi partem uendicat in podagra 455
Venus mulierem minus quàm uirum attenuat 454
Vermes & calculi ex materia phlegmatica,& craſſa 267
Vermes lati 282
Vermium diuerſorum diuerſa loca 269
Vermium ſpecies 269
Vernalium morborum breuis collectio 255
Ver ad exteriora humores mouet 482
Ver plus alimenti fert, quàm autumnus 70
Ver ſanguinis cõpiam auget, qui & inſtrumentales & ſimilares morbos parit 252
Ver ſingulorum temporum morbis cõmunicat 253
Ver temperatum aliquando calidũ dicitur,& humidum 229
Veris morbi 252
in Vere dolores articulares 259
in Vere inedia 70
in Vere natura paucis eget 70
Veritas oppugnari poteſt, expugnari nequit 216
Veritatem prudens peſſundans, in ſpiritum peccat 216
Verrucarum genera 268
Vertebræ ſuperiores facilius uiolantur 268
Vertebræ contractæ pectoris ſpatium faciunt anguſtius 465
Vertebrarum luxatio ab eximio aliquo tumore 257
Vertigo quid ſignificet 300
Vertigines ex uapore ſolo leuiores 250
Veſicæ aliquot affectus perſtringunt anum & uterum 419
Veterum præclariſsima ingenia temporum iniuria conſpurcata 216
Victus alius in febribus acutis ex plenitudine, aut cacochymia, alius in febribus peſtilentibus, aut ex inedia 30
Victus exquiſitè tenuis periculoſus in lõgis, quia tenuior, in acutis, quia uberior 19
Victus exquiſitus ubiq; periculoſus 188
Victus extremè tenuiſsimus rariſsimè competit 20
Victus humorem ſibi ſimilem parit 9
Victus modicus 16
Victus modicus apud Hippocratem inauditus 17
Victus modicus non conſeruat 16
Vict° mollis ob duas cauſas damnat 209
Victus plenus 16
Victus plenus nõ ſemper uires auget 16
Victus pleniſsimus nuſquam conuenit, eſt ubi expedit tenuiſsimus 26
Victus tenuis 17
Victus tenuis quid Galeno 15
Victus tenuiſsimus an in peſte conue-

nit 29
Victus tenuiſsimus mellicratum 18
Victus differentiæ quantitatem ſequuntur, nedum qualitatem 18
Victus neglectus 131
Victus pleni definitio Thriuerij 16
Victus ſcopus in omnibus morbis 17
Victus tenuis differentiæ multæ 17
Victum cur comparare oportet morbis 222
Victum tenuiſsimum plura in ſtatu poſtulant 31
Vigilia exiccat, & incalfacit 487
Vigiliæ digerunt, ſomnus concoquit 65
Vigiliæ longioris incommoda 118
Vimen uarie obtorquetur 464
Vincula, quibus fœtus alligatur, eiuſdē rationis cum pomorū pediculis 279
Vinum cerebro inimicum 176
Vinum debet craſſeſcere, priuſquam uertatur in alimentum 137
Vinum diuerſos rationibus diuerſis articulos offendit 453
Vinum & aqua mutuam ſibi operā præbent 509
Vinum & Venus egregiè articulos frangunt 452
Vinum extenuat 455
Vinum lymphatum citius inebriat 135
Vinum potius lymphatum, quàm ex natura tenue 509
Vinum lymphatum quoſdam citius inebriat, quàm meracum 509
Vinum lymphatum ſufficienter uapores diſijcit 509
Vinum ſenibus conceditur, adoleſcentibus modicè permittitur, pueris interdicitur 222
Vinum ut eſt calidum, ita promptiſsimè ad ſuperiora aſcendit 375
Vini duo contraria incommoda 481
Vini in magna ſame pericula 155
Vini potio urinæ difficultatē ex obſtructione ſoluit 503
de Vino rubro uulgaris opinio 137
Vires animales operando fatigantur: naturales ac uitales recreantur 219
Vires defectæ 87
Vires multiplices 16
Virium comparatio ex diuerſis 37
Virium fortium deſcriptio 37
Virium imbecillitas extenuationis cauſa eſt, aut temperatura 172
in Viribus defect⁹ temeraria omnis euacuatio 106
Viribus firmis, an infirmis, an plus debeatur 74
Viragines paucos menſes exigunt, rarò concipiunt, rarius conceptum perficiunt 423
Virgines quare ſuppreſsis menſtruis minus patiuntur cittam 407
Virginum lac 406
Virginibus, licet menſtrua diu retineantur, raro lac generatur 405
in Virginibus & prægnantibus menſés per collum uteri 407
Viri effœminati 500
Virt⁹ animalis citius offēditur calido q̄ naturalis 175
Virtus animalis in ſtatu debilior reliquis 175
Virtus omnis ignaua citra caloris naturalis ſocietatem 97
Virtus ſæpe euincat, ubi æger grauius ſeſe habet 7
Virtutes aliquando nomine naturæ inaudiuntur 219
Viſcerum legitimum munus diu deſiderari nequit 445
Viſus & auditus ut ſunt alijs ſenſibus illuſtriores, ita facilius offenduntur 226.249
Vita conſiſtit in tribus 65
Vita duobus conſtat, temperaturæ modo, & caloris naturalis beneficio 220
Vita pertinacior in plantis, quàm animātium partibus 474
Vitiligo Iudæorum lepra 124
Viuaciſsimi 197
Viuendi ſcopus unus à uiribus 37
Vlcus quietem poſtulat 455
Vlcera cum malo habitu 464
Vlcera ex frigore 392
Vlcera ex humore melancholico 464
Vlcera hydropiſim oſtendunt incurabilem

lem 438
Vlcera in oſſe 464
Vlcera quatuor difficilia 464
Vlcera quibus fluxus imminet 464
Vlcera ſolo uino lauari ſuſtinent 391
Vlceribus & à calida aqua, & frigida noxa imminet 388
Vlceratio magna in inteſtinis lethalis eſt 309
Vmbilici inflatio 262
Voluulus frequentior in autũno, quàm in hyeme 260
Vomicæ & abſceſſus quare 383
Vominis ratio 309
Vomitus cur ſequatur icto cerebro 468
Vomitus diuturnus malo eſt 444
Vomitus & ructus acidus eiuſdem naturæ 444
Vomitus facilimus à cœna, ſed purgatio per inferiora periculoſa 296
Vomitus ferè prouocatur, moto cerebro 458
Vomitus frequens in infantibus 263
Vomitus in lõgo profluuio nõ eſt bona cauſa, ſed tantum bonum ſignũ 444
Vomitus naturalis 8
Vomitus quare cietur in morbis melancholicis 370
Vomitus ſuperiorum gracilitatem, detractio inferiorum minus fert 184
Vomitus utilia in quartanis 290
Vomitus cauſa difficilis 293
Vomitus prompti cauſa 287
Vomitum currus, & nauis, præcipuè aquæ motæ conſpectus mouet 296
Vomitum in ſtomacho non quiuis morbus ciere poteſt 468
Voracitas & crapula differunt 455
Voracitas uentrem reddit humidiorem 452
Vrendi quí 452
Vrere commune acutis eſt 358
Vrere & ſupparáre extrema morborum remedia 501
Vrina admodum fallax 9
Vrina affert coniecturam, ſanguis ipſe manifeſtam humorum ſpeciem 402
Vrina alba & pellucida 358
Vrina alba in delirantibus 358
Vrina aliquando à menſibus retinetur 463
Vrina altera cur altera facilius turbetur 355
Vrina certius indicium præbebit, quàm dierum numerus 348
Vrina colliquationem ſequens, timenda 362
Vrina craſſa cruda 49
Vrina craſſa melior aquoſa 493
Vrina craſſa per ſe 354
Vrina cruenta 361
Vrina duo ſignificat 10
Vrina ex motu ſpumoſa 494
Vrina fallax, pulſus fallacior 37
Vrina farinacea citra colliquationẽ 493
Vrina frequentius ſubcruenta, quàm ſanguis 365
Vrina furfurea ulcera in ueſica ſignificat 352
Vrina imprægnationis nullum ſignum continet 407
Vrina in hydropiſi triplici de cauſa tingitur 458
Vrina in morbis ante ſtatum non ſolùm ſubſtantiam, ſed & colorem ſæpe mutat in melius 357
Vrina in pleuritide ac ſimilibus inflammationibus uix atteſtatur humori in loco affecto 336
Vrina integra in imprægnatura 421
Vrina mulierum dilutior, uirorum pellucidior 358
Vrina pinguis per ſe colliquationem ſignificat 495
Vrina potius concoctioni atteſtatur, quàm putredini 35
Vrina perſpicua duplex 358
Vrina quæ in morbis admodum cito perturbatur, ferè mala eſt 355
Vrina ſpumoſa per ſe renum frigiditatẽ ſignificat 494
Vrina ſubito pinguis inflammationem in renibus ſignificat 49
Vrina ſuper morbo in uenis 49
Vrina ſup uniuerſo corpe ſignificat 142
Vrina ut anticipet abſceſſum, aliquando

robur, aliquando uirtutis infirmitas in cauſa eſt 360
Vrinæ arenæ in ueſica & renibus an differunt 366
Vrinæ arenæ duplices ſunt, uiſcoſę & friabiles 366. & quid ſignificent.
Vrinæ color maximè apparet in circulo 352
Vrinæ difficultas duplex 503
Vrinæ difficultas ex inflãmatiõe ueſicæ
Vrinæ difficultatẽ ex obſtructione uini potio ſoluit 503
Vrinæ ſtillicidium affectus quidem ueſicæ, ſed ſæpe aliunde oritur 367
Vrinæ ſtillicidium duplex 463
Vrinæ ſtillicidium ex frigore & humorum corruptione 503
Vrinæ ſedimen pituitoſum in fundo deſes 493
Vrinæ ſedimẽ bilioſum ſuprà fert 493
Vrinę ſedimen ſuprà tenue bilioſum, acutum: craſſum uerò, ac farinaceum longum ſignificat morbum 493
Vrinæ partes 311
Vrinæ turbatæ uaria cauſa & uaria fortuna 360
in Vrina circulꝰ p̃cipuè attẽdendꝰ 284
Vrinam farinaceam ex colliquatione oleagina p̃cedit, furfuracea ſeqtur 493
in Vrina furfurea quædam exeutia, aduſtionem ſignificant 352
Vrinæ craſſæ ſubinde lõgos morbos expurgant 361
Vrinæ crudiſsimæ tenues 352
Vrinæ omnes in quibuſdam ex ordine concoctæ 143
Vrinæ pingues & oleaginæ uaria ſignificant 492
Vrinæ quare à principio tenues, & poſtea craſſæ 3.2
Vrinæ quæ calore extenuantur 355
Vrinæ quæ minguntur tenues, & craſſeſcunt, quædam bonum, quædam malum arguũt 355
Vrinæ quæ motu turbantur, quiete declarantur 355
Vrinæ ſenum tenues 90
Vrinarũ craſſarũ triplex differentia 352
Vrinarũ ordo ſubinde inuerſus & contrarius uidetur 365
de Vrinis p̃turbatis uaria diſputatio 353
de Vrinis uariæ experientiæ 355
Vterina pro ſecundis 401
Vterini nomen latè patet 401
Vterus denſus parcius nutrit 422
Vterus frigidus ſemen extinguit 422
Vterus humidus ſuffocat 422
Vterus in principio quibuſdam urinæ ſtranguriam & uentris facit difficultatem 419
Vterus naturaliter cõprimitur aut clauditur 414
Vterus ubi in latus declinat, linamenta: alibi uterini clyſteres conueniũt 411
Vteri dextera pars duabus occaſionibus calidior ſiniſtra 412
Vteri & recti inteſtini conſenſus 490
Vteri fumus prompte caput ferit 401
in Vteri fluxibus repercutientia plerunque periculoſa 413
Vteri indignatio omnes ferè humores ad ſe rapit 415
in Vteri longis deſtillationibus potius conueniunt localia remedia aut clyſteres uterini, quàm cucurbitæ 413
Vteri ſuffocatio diuerſiſsima habet ſymptomata 401
Vulgus rationem ubiq; negligit 356
Vulnus capitis ſimplex, & periculoſum 485
Vulnera in neruoſis partibus 428
Vulnera in principalibus particulis 428
Vulnera praua ac fortia duplicia 428
Vulnerum capitis dignotiones quouſq; procedant 467
in Vulneribus conuulſio ex plenitudine rarò ſequitur 373

Z

ZOna per Coum temperata eſt 248

FINIS.

HIPPOCRATIS APHORISMORVM LIBER I.

APHORISMVS PRIMVS.

VITA breuis, ars uerò longa, occaſio autem præceps, experimentum periculoſum, iudicium difficile. Nec ſolùm ſeipſum præſtare oportet opportuna facientem; ſed & ægrum, & aſsidentes, & exteriora.

TAM Techna Galeni, quàm Hippocratis Aphoriſmi latißimam illam medicinæ artem compendio ambo perſtrinxerunt, ſed ratione diuerſa. Techna enim generaliſsima tantum capita, corporum, ſignorum, cauſarum, atque etiamdum ea, quæ uel ex ſe manifeſta, uel non admodum obſcura ſunt, latè percurrit. Aphoriſmi uerò difficilimas quaſque medicinæ partes, ſed obiter tantum inſinuant. Prolixior igitur, ac fortè uerboſior Techna Galeni erit, ſi uerba, non tantùm paginas expendas. Sed Hippocratis liber multo prægnantior, ubi nullus Aphoriſmus (idem eſt, ac ſi abruptam atq; circunciſam definitionem dicas) tam breuis eſt, qui ſuum nõ habeat myſterium, & breuibus uerbis longam, ſed occultam, ſententiam. Videtur mihi Hippocrates coſmographos quoſdam imitatus: qui dum uniuerſum orbem in anguſtiorem mappam contrahunt, omiſſis uacuis ſpatijs duntaxat grauiores ciuitates oſtendunt. Quippe & ipſe nunc circunciſis longioribus demõſtrationibus atque inanioribus ambagibus, tantùm nodos, & cardines rerum notat, ex quibus alia quaſi ex carcere promas. Nec mirum: nam Medicina propemodum infinita, atq; multorũ quidem hactenus opera aucta, ſed nondum omnibus ſuis modis abſoluta.

Techna, & Aphoriſmi, duo medicinæ compendia.

Techna habet generalia, Aphoriſmi myſteria.

Aphoriſmorũ breuis dictio, ſed multa ſententia.

Hippocrates imitatus coſmographos.

Medicina infinita.

ta. Semper enim pro ſua uarietate ac difficultate aliquid relinquit, quod antea nemo explicuit: adeò uaria ac difficilis eſt eorum, quæ ad rerum naturas, morbos, cauſas, ac fortunas eorundē attinent, cognitio: neque enim grauiſsimorum uirorum autoritates ſufficiunt, niſi rationes accedant. Quapropter nihil hic ferè iam clarū eſt, quod nullam obſcuritatem habeat: tam certum, quod non admittat diſputationem: quippe neque generalia ipſa præcepta, licet ab omnibus citra controuerſiam recepta, nodo carent. Nam quòd contrarium curetur contrario, antiquum eſt, & apud omnes in confeſſo: ueruntamen an hoc ſolum aut perpetuo curet, iam etiam triuiales paſsim de illo quæſtiones ſunt, quorūdam celebrium Medicorum iudicio, nondum ſatis exactæ: vt ferè nihil inuenias, quod nullā litigādi cauſam præbeat. Ac talis quidem eſt in ea Medicinæ parte difficultas. In altera uerò, quæ de ſimplicibus eſt, multo maior: nō quidem ob eam cauſam, quia ipſa interſtinguere ſit difficile: nam hæc difficultas poſt inuentionem nūc primùm orta eſt: ſed quia à principio difficilimum fuit, uniuſcuiuſq; facultatem atque uires eruere. Non enim has poteſtates euidēter obtinent, ſed clàm à cœleſtibus recipiunt. Nec ratio eas inuenit, ſed fortunata aliqua tandem experientia, poſt multa pericula facta, arguit. Raro autem morbus occurrit, cui præſens medicamentum ſtatim deſtinari poteſt: rarius opportunū morbi tēpus: nō enim ubique unum, ſed pro uarietate temporis uariū cōuenit remedium: adde quòd iam multa præcedunt, multa aliquando ſequuntur: ſæpe etiam quædam cōueniunt, quæ medicaminis propoſiti exhibitionem parum tolerant: adeò ut unius remedij exhibitio atque approbatio, iam non unius anni, ſed ſæpe multorū fortè ſeculorum opus appareat: adeò rara ac præceps occaſio, fortunaque, quæ fortunatum remedium oſtendit, rarior quæ omnino commendat. Nō enim una, ſed plures ſecundæ experientiæ id poſſunt, nunc in diuerſis, nūc in ſimilibus, regione, ætate, habitu, corporibus. uerùm ſimilitudines rariſsimè ſe offerunt: omitto quòd periculoſa ſit prima ipſorum experientia. Primò quidē eorum, quæ uim purgandi obtinent: deinceps & omniū aliorum. quippe & alexipharmaca media ſunt inter ſalubria & inſalubria: quibus opportunè accōmodantur, remedia: quibus uerò aliter, uenena: cer

Omnia obnoxia cōtrouerſijs.

Difficilis ſimplicium medicamentorū inuentio.

Medicamentorum periculum.

tè non

tè non ſemper poterit reſarciri delictum. Tanto poſthac æquiores quidã medicis eſſe debent, qui peregrinis interim medicamentis, cognitis tamẽ, magis quàm domeſticis, ſed incognitis, utãtur. Veteres enim, dicẽte Galeno, illorũ tulerũt pericula: niſi fortè huiuſmodi homines noſtrorũ medicamentorũ primũ uoluerunt ſubire experientiã: quod cùm nõ libenter faciant, medicinæ anguſtias ac puſillanimitatem æquo animo ferre debent. Sed de difficultate medicamentorum propoſueramus dicere: quorum experientia licet innoxia eſſe poßit, certa tamen non eſt, etiamſi paßim conferre uideatur: adeo multa nobiſcum cõuerſantur, quæ nihilo ſecius quàm medicamentum corpus immutant: ut non facilè diiudicare poßis, quódnã ex omnibus uel obfuit uel profuit. Prætereo enim aërem, quem continuo inſpiramus: cibum & potum, quo quotidie ueſcimur: excrementa, motusq; corporis, milleq; alia, quorum ſocietatem uitare nunquam poſſumus: quippe & paßiones animi non minimum in morbis momentũ habent: ſed multi fuere, quos ſubita oppreßit triſtitia, quos repentinum exoluit gaudium, ac paßim letis bene triſtibus male afficiũtur. Tum hæc igitur, tum ſexcenta alia ſunt, quæ iuuare ac nocere ſolent, non tantùm medicamẽtum. Quare promptum quidem eſt cognoſcere euentum, ſed difficilimum eſt ipſius cauſam conijcere: & niſi æquißimus iudex fueris, & ſingulorum diſcriminum bene peritus, ſæpe erit ubi quod profuit obeſſe, quod obfuit prodeſſe putabis. Quippe quia dormiuit fortaſſe, quia uigilauit, decubuit, aut aliter ſe geßit, ſanatus eſt, tametſi medicamẽtum fuerit importunum. Atque econtrariò ſæpe euenit, ut medicamentum idoneũ, atque idoneo tempore datum ſit, ſed alijs accidentibus cauſis, quas ſuprà diximus, impeditum: adeò quidem facile eſt ubique dicere, hoc eſt alterum ſubſequutum: ſed difficilimum unicuiq; ſuum diſtinguere effectum. etenim caſum ac fortunam depræhẽdunt ac cognoſcunt omnes, cauſam uerò admodum pauci, ſubinde nulli. Accedit ad Medicinæ difficultatẽ, quòd æger aliquando mollior eſt, quàm ut Medico omnino pareat, & hoc bene perſuaſo, amici ſubinde imprudentiores ſunt, quàm ut illum obtemperare præceptis permittant, uel quia Medico parum fidunt, uel quia eius præcepta nimis ſcrupuloſa exiſtimant: ita ut parum intereſſe putent, ſic an aliter

Potius receptis quàm nouis vtẽdum.

Concurrentibus varijs cauſis, difficile eſt vnam perſtringere.

Euentus ſenſibilis, ſed cauſa difficilis.

Multorũ negligẽtia vim medicamentorum obſcurat.

liter uiuat, hoc uel illo modo ſtratum, cubile, & aër ſeſe habeat. Oportet tamen non ſolùm ægrum, ſed & familiares, & hæc omnia prædicta iuxta morbi conditionem appoſitè ſe habere: quia ſæpe non minus ijs, quàm medicamentis morbus emolleſcit, atq; exaſperatur: adeò difficile eſt medicaminis diſcrimina experimẽto colligere. Idem de medicis ipſis ſentio,

Medicorum diſcrimẽ difficile.

inter quos ob eandẽ cauſam difficile poteris doctum ab indocto (ſi euentus ſpectes) diſcernere. Etenim fortuna tam rudem, quàm eruditum aliquando commẽdat. Indicio fuere Aſclepiades alter, & tempore Ageſilai Menecrates: ambo enim inſigniter indocti, ſed egregiè glorioſi. Atque difficultas quidem quæ fuit in Medicinæ cõſtitutione, dicta eſt: ſed neque

Ars medica, omnib⁹ alijs ſcientijs difficilior & prolixior.

inuentam Medicinam aut cõſtitutam æquè facile ac alias parare eſt. Nã reliquæ quibuſdam breuibus conſtant oraculis: quædam etiam ſolis hominum decretis & autoritatibus, quas iuſtitia ſola atq; iniuſtitia dirimit. Medicina ipſa altiſsimis cordis penetralibus eruenda eſt. In primis artes liberales certè plurimas requirit. deinde indagatio naturæ, morborũ, cau-

Medicina dũtaxat perſpicacẽ ex natura virum admittit.

ſarum, ſignorũ, remediorum, non quẽuis quantumcunque triuialem, ſed mediocrem uirum admittit. Siue igitur illius inuentionẽ ſpectes, ſiue inuentæ comparationem, Medicina omnibus alijs artibus eſt operoſior, lõgior, ac difficilior. Et quomodo ergo homines ignaui hanc ſibi uendicant, & nuſquam minus temporis, quàm in hanc collocant? Ac tantum de Medicinæ difficultate: cuius cur potius hic quàm alibi Hippocrates meminerit, multi conati ſunt cauſam oſtendere: quorum omnium ferè con-

Variæ coniecturę cur Hippocrates prętatiõe vſus fuerit.

iectura à Galeno redarguitur in commento, dum Hippocratem hac ratione omnes ad ſcribendos rei medicæ Aphoriſmos hortari putat, aut ut ſub his ipſam artẽ primùm accipiãt, conſulere. Atq; lubens fateor, quòd nulla alia doctrina utilius quàm hæc aphoriſtica tyronibus utcunq; inſtitutis prælegi poſsit, ijs præſertim, quibus non licet diu publica lectoris uoce atq; opera frui. quippe totius Medicinæ continet ſemina. Vereor tamen ne uel hæc Galeni cõiectura Hippocratis ignoret mentem: nam niſi

Galeni coniectura.

Noſtra ſuſpicio.

mea quoq; ſuſpitio me fallat, ea ſola cauſa fuit, quòd in alijs libris partem aliquam medicinæ ſcripſerit, hîc uerò totam compendio quodam abſoluerit. Nuſquam enim opportunius ipſius artis prolixitas notari potuit,

quàm

quàm ubi totam reddidit. Sed parui momēti iſta ſunt, ac per me unicuiq; ſua coniectura manebit. Malo hic inquirere, cur hominis uita quàm aliorum animantium, ſaltem plantarum multarum breuior ſit. Nam licet nō ita multū ipſum requirat propoſitum, tamē quia difficultatem habet, nec alibi fortè occurret, nunc dicendū eſt. Auſpicabimur autem hanc ipſum demonſtrationem à communi interitus cauſa, quæ eſt elementorum corporis noſtri controuerſia. nam eo ſemel poſito, certum eſt, quòd unaquæq; ſpecies tanto erit fluxibilior, quo ipſa contrarietas eſt euidentior. Eſt autem in homine euidentiſſima, ubi ſingula propemodum elementa ſuam phantaſiam edunt: hoc multitudo morborum in homine plus quàm ferè in quouis animante alio arguit, nec minus ipſorum indiuiduorum differentiæ: etenim nuſquàm alibi indiuidua tantum uariant. nec hoc temere factum eſt, ſed ita ob neceſſitatem operationum ac officiorum comparatum eſt. pauca enim alia ſunt corpora, quæ tam multiplicia aut uaria habent munera, quorum ferè unumquodq; ſuo gaudet elemento. At reliquorum, præſertim plantarum, officia ſimpliciora ſunt, ſæpe unius duntaxat modi: quare in ijs reliquorum elementorum genus obſcurius eſt. ipſius autem terræ citra magnam aliorum cōtrarietatem uis emicat: nec eſt quòd horum indolem ſtatim ab ipſa terra extingui timeas: non enim omnino diſtinctos genios oportebit intelligere, ſed geniū ipſius terræ qualitercūq; reliquorū naturis commoderatum. Hæc mihi uidetur cauſa, cur plantæ hominibus multo ſint uiuaciores. Simile & inter ipſa animantia oportet commentari. Veruntamen unumquodq; in ſua ſpecie ut eſt temperatius, ita eſt uiuacius. Nam neq; quercus, quamuis terræ facultatē ac uim tolerat, ſed ſub immodica frigiditate extinguitur: quia modum quendam, eius operationes requirunt, citra quem conſiſtere nequeunt. Multo minus homo melancholicus temperato erit diuturnior: flacceſcūt enim ſtatim in eo uires: ueruntamen ſubſtantia eius pertinacior: & hæc quoque altera aut ſecunda noſtræ præcipitationis cauſa eſt. Nam antiquum eſt, quòd continua ſubſtantiæ noſtræ detritio ſit ineuitabilis interitus occaſio. Eſt autem ſubſtantia hominis multis alijs animantibus fluxibilior, quemadmodum etiam eſt generoſior.

Cur homo multis alijs animātibus vitæ ſit breuioris.

Euidens elemētorum cōtrarietas vitā abbreuiat.

Nuſquā manifeſtius oīa elementa q̄ in homine.

Homines maxime inter ſe variant.

Temperatura in plantis pertinax.

Plantę viuaciores hominibus.

Tēperatiſsimum eſt viuaciſsimum.

Homo melācholicus aliquādo, & per accidens diuturnior.

APHORISMVS II.

IN perturbationibus uentris & uomitibus ſponti nis, ſi talia purgentur, qualia purgari oportet, cōfert, & leuiter ferunt: ſin minus, contrà. Sic & uaſorum inanitio ſi talis fiat, qualis fieri debet, confert, & bene tolerant: ſin minus, cōtrà. Inſpicere itaq; oportet & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos, in quibus conueniat, aut non.

IGNAVA ſententia ſaltem Hippocrate indigna hæc uidetur. Nam quòd purgatio talis, qualis conuenit, conferat, & bono ſit, etiam tacente Hippocrate, manifeſtum eſt. Igitur paulò altius doctrinam aphoriſticam audire oportet, ut conferre dicatur, quæ aut totum morbum adimit, aut inſigniorem eius partem. Neq; eadem eſt hæc particula cum ſecunda, quæ requirit ut leniter quoq; feratur. Nam ſi quis legitimè inquirat, multæ ſunt purgationes, quæ per phas per nephas morbum ipſum, hoc eſt, materiam morbi tollunt, aut inſigniorem eius partem: ſed interea naturam ipſam plus offendunt, dum bonum ſimul cum malo præcipitant, & corpus colliquant, ita ut natura multò leuius aliquot diebus morbum ſuſtineret, quàm medicamen. Non enim fruſtra uellicationes fiunt & tormina, debilitas, ſyncopæ: ſed hæc omnia colliquato corpore accidūt, ac ſpiritibus magnam iacturam paßis, præſertim ubi purgatio concoctionē anticipat. Nam bona purgatio non niſi malum humorem, cumq; ſolum ac concoctum elicere debet. Priori ratione confert, poſteriori leuiter, ac ſine dolore fertur: id ex pulſu, & proportione uirtutis oportet æſtimare. Nam eſt, ubi ex profeſſo uſq; ad animi defectum ducere decet. Subinde etiam poſt optimam purgationem paroxiſmi non ſolùm non remittuntur, ſed intenduntur. Etenim cauſam morbi ſæpe longo tempore ſubſequitur ſanitas. Ecquid ergo mirum, quòd inter iuſtum medicamentum & ſanitatem aliquando intercedat grauior labor, aut tempeſtas? & hæc eſt altera cauſa, quæ uulgo imponit, & doctum cum indocto medico confundit. Accedit quòd purgationes ferè exhibentur in augmento, in quibus plerunque

Confert quæ partem morbi adimit.

Leuiter fertur quæ à bono abſtinet.

Paroxiſmorū exacerbatio ſæpe opportunum medicamētum ſequitur.

Effectus ſæpe lōgo poſt tēpore cauſam ſequitur.

Occaſio deprauati i uulgo iudicij.

runq; paroxiſmi per ſe grauiores fiunt. Ita & tormina uentris aliquando eueniunt, magis ob humorum cruditatem, quàm qualitatem. Nam bilis & melancholia ex natura mordax eſt, nec ſine rictu uentris admodum excernitur. Non ergo ex ijs ſolis oportet medicamenti conditionem conijcere, ſed potius ipſam uirtutem cum morbo decet conferre: quæ ſemper alacrior exurgit, poſtquam purgatio idonea fuerit, etiamſi paroxiſmi grauiores ſucceſſerint. Sed non poſſunt omnes eam uirtutis cum morbo comparationem exquiſitè accipere. Proinde rem utilem rudioribus medicis fortaſſe fecerimus, ſi euidentioribus quibuſdam ſignis bonã & malam purgationẽ definiuerimus. Primum, bona, liquida, & aquoſa ſit penitus oportet: nam muccoſa plerunq; & craſſa mala. In quo ego etiam eos, qui eruditiores uolunt haberi, medicos demiror (quippe ægrotis condonandum) qui in huiuſmodi glorientur deiectionibus, dum ferula illas totas ſuſpendunt, adeo tenaces ſunt, ac ægris ipſis tanquam medicamento probè officio ſuo functo oſtentant, quòd humorem tã prauũ ſubtraxerit. Intelligere enim debebant, quòd citra magnam corporis iniuriam nunquã huiuſmodi humores ex uenis procedunt. Sæpe ſpiritus exprimitur: is enim quia tenuiſſimus eſt, ad colliquationem atque excretionem promptiſſimè ſe habet: quò fit, ut huiuſmodi excretiones cum multo ſtridore eant: qui nihil aliud quàm colliquationem, dicente Galeno, ſignificat. Eius rei præſens argumentum eſt, quòd magnæ alicuius deiectionis phantaſiam præbent, dum excernuntur: ſed ſi reſpicias, parũ deiectum inuenies: Spiritus enim euanuit, qui illius ſuſpitionem præbuit. Malæ igitur excretionis ſecundum ſignum à ſtridore acceptum eſt. Mala eſt etiam, quæ cum dolore inſigni procedit: utpote in qua uellicationes fiunt, ac tormina. Atq; hic ſere muccus ab inteſtinis decedit, qualis uel naturaliter ipſis adhæret. Si uerò etiam innaturalisue frit ac ſuperfluus, tamen illum prius incidi, extenuari, abſtergi oportet, & ſic excerni. Certè citra offenſionem tam lentus humor nunquam ex uenis ſequi poterit, ac non niſi in doloribus colicis ire ſolet. Quartò damnantur deiectiones quæ paulatim & non affatim procedunt: quippe omnes eiuſmodi ſymptomaticæ ſunt, & non naturales, ſtillicidio urinæ ſimiles, nec hîc ueſica, neq; ibi inteſtinis modicũ continenti-

Virtus ſæpe emicat, vbi æger grauius ſeſe habet.

Bona purgatio, liquida: muccoſa, mala.

Craſſa vulgarium Medicorum ignorantia.

Stridoris cauſæ.

Deiectio cũ ſtridore mala.

Dolor multus purgationẽ accuſat.

Deiectiones debent ire affatim.

bus: quoniã cùm natura potẽter ſe habet, quod paulatim colligit, nõ paulatim, ſed uniuerſum totũ poſtea expellit. Bonæ ergo deiectiones affatim, non autem paulatim decedere debent: neq; eas excuſat modica quantitas, magis eas redarguit. Igitur & illum fluxum ferè ſymptomaticum in morbus ſuſpicari oportet, qui pluribus diebus perdurat. Nam Criticus in morbis acutis uno aut altero die finiri ſolet. Quod de deiectionibus diximus, idem ferè de uomitu intelligimus. Nam uomitus naturalis ferè ijſdem ſignis definiendus eſt. Naturalem dicimus qui iuuat, quemadmodum ſymptomaticum, qui offendit. Quare fruſtra multis concluſionibus ac notabilibus circa hanc quæſtionem Hugo Senenſis utitur: à quo poſt multas concluſiones fortaſſis magis ambiguus ac confuſus recedes. Sed neque ob id quòd humor ſurſum fertur, uomitus innaturalis erit: fortè quia humor omnis grauis exiſtit: non enim humor ſuapte ſponte aſcendit, ſed natura effertur, unde naturalis dicitur. Atque hæc de ſpontaneis purgationibus primò dixit Hippocrates. Non oportet autem nouum ſermonem adijcere de medicamentis: quippe ijſdem conditionibus approbantur & redarguuntur cum ſpontaneis. Etenim medicus imitator naturæ eſt. quomodo uerò, & in quibus, alibi latè diximus, ac in ſequentibus repetemus. Conſueuit enim Hippocrates propoſitum ſuum ab exemplo oſtendere, quòd euidentiſſima ſit eiuſmodi probatio Itaque rectè infert, quòd uaſorum inanitio ſi talis fiat, qualis fieri debet, confert & leuiter fertur: per uaſorum inanitionem purgationem intelligens. Propterea Oribaſium miror Græcum interpretem, qui nomine inanitionis libentius phlebotomiam, quàm purgationem audiret. Nequaquam enim phlebotomia, cum eo; quod de ſpotaneis purgationibus in Aphoriſmo adductum eſt exemplum, conuenit. Sed nec ea uerba, talis, & qualis, bene cum miſſione ſanguinis conueniunt. Atque id parum eſt: nam & ipſe tandem, ſed coactè, ita quoque inaudit. Magis ergo ipſe in expoſitione nouiſſimæ particulæ à Galeno receſſit, quam (ut ipſe putauit) Hippocrates adiecit, ut ubinam ſimpliciter obeunda purgatio ſit, ſciremus. Nam mihi potius adiecit, ut ex ijs purgandi humoris ſpeciem coniectaremus. Calidæ enim anni conditiones excellenter calidos humores pariunt, frigidæ frigidos. Ita & ab alijs aëris differen-

Omnis fluxus diuturnus fere innaturalis & malus eſt.

Vomitus naturalis.

Humores licet graues ſæpe naturaliter aſcendũt.

Spontaneæ purgationes et medicæ iiſdẽ ſignis cõmẽdantur & damnantur.

Euidens exẽplum.

Oribaſij negligentia.

Humores imitantur regionem, tempus anni &c.

differentijs ſimilem rationem captare oportet: quippe multò plures conditiones ſunt, quæ aërem ipſum immutant: regio eiuſdem momenti eſt, & flatus, & alia ijs ſimilia. Huic ſecundo diſcrimina temperaturarum adijcere oportet, ſiue ab ætatibus, ſiue aliter deſumpta: quoniam iuxta hæc quoque excrementitij humores ſuboriuntur, ac rurſũ calida tẽperatura calidos, frigida frigidos humores parit, niſi uictus emẽdet. atque is tertium locum in morboſorum humorum cauſis obtinet. Oportet uerò ſub uictu non tantùm cibum & potum ſubintelligere, ſed & ſomnum, & uigiliam, & reliqua, quæ reliquam uitæ differentiam ſpectant, inaudire. Propterea ego Hippocratem miror, qui indicia quidem à temperatura & aëre ſumpſit, ſed à uictu omiſit: fortaßis in cauſa fuit, quia non omnia, ſed tantùm aliqua ſermonis exempla inſinuare uoluit: nempe & id quoque ad aphoriſticam doctrinam pertinebat. Alioqui non tantùm duo, ſed tres ſunt generales morboſorum humorum cauſæ, uictus, temperatura, & ijs ambobus frequentius aër. Ac temperaturam quidem atq; aërem medicus poteſt diſcernere. De uictu uerò bene non poteſt coniectari, neque æger ſingulas differentias exponere. Igitur alia ſuper humore peccante indicia ſumenda ſunt, ac potißimum ex ipſius morbi ſpecie. tertiana enim ferè non niſi ex bile eſt, quartana à melancholia: & paucæ admodum morborum ſpecies ſunt, quæ ex qualibet materia conſtare poſſunt. Rectè igitur Hippocrates morbos adſcripſit. Fieri tamẽ poteſt, ut pituita tertianæ circuitum ineat. Certè pleuritis, phrenitis, licet plerunq; ex bilioſo ſanguine fiunt, aliquando ex pituitoſo, aliquando ex melancholico contingunt: diuerſitatem ergo ſymptomatum oportet diſtinguere. Nam longè grauiora accidẽtia ſunt in pleuritide bilioſa, quàm pituitoſa: alia etiam in dolore frigido capitis, alia calido. nam hic uigilia, ibi ſomnus. De urina nihil dixit Hippocrates, quoniam ambigua eſt, & iuxta tempora morborum uariat, ac talis ferè in ſtatu quotidianæ, qualis eſt in principio tertianæ. Pudeat ergo impoſtores quoſdam, qui dum magis gloriam & pecuniam, quàm morbos quærunt, ad ſolam urinæ contemplationem confugiunt. Nam nec ego penitus eam reijcio, ſed tandem cum alijs comparo, & quum reliqua didici, tum facilè quantum à naturali di-

Vict⁹ humorem ſibi ſimilem parit.

Cur vict⁹ ab Hippocrate omiſſus.

Species morbi ferè ſpeciem humoris diſtinguit.

Ferè vnumquodq; ſymptoma ſuo atteſtatur humori.

Vrina admodum fallax.

Vrina duo ſignificat.

ſtat conijcio. Plerunque enim peccantem humorem diſcriminat: & ſi morbus in uenis fuerit, egregiè eius concoctionem & tempora ſignificat, ſine quorum agnitione nihil bene in morbis moliri poſſumus. Non enim ubique conuenit humores purgare uitioſos, ſed oportet expectare concoctos. Ergo qui utiliter medicantur, primùm obuia cutis conditione (nam & hæc ipſis aliquando atteſtatur) humores coniectant. Ne quid uero ipſos fallat, ſi fortè humores regurgitent, ad interiora uictus rationem, temperaturæ modum, atque aëris qualitatem, denique ipſa excremẽta ac morborum ſpeciem (ſub quibus & actio læſa comprehenditur) adijciunt, atque ita quàm poſſunt proximè tempora morborum ineunt, atq; humorem morboſum prius conijciunt, quàm deijciunt. quod ut eſt artis maioris, ita quoq; & utilitatis longè pluris. Nam tandem agnoſcere qualis facta ſit purgatio, ad poſteriora quidem aliquo modo conferre poteſt, ad propoſitum uerò nihil. Animaduertere autem oportet, quòd uulgus purgationem, fecum deiectionem cogitat, atq; id quidem ipſis condonandum eſt. ſed non ſine grauiſsimis periculis ueram purgationem in uentre duro medicus tentat. Sed de ijs poſt Galenum ſatis. Quippe quæſtiones reliquæ, quibus Hugo Senenſis immoratur, ut nunquid ſanguis perpetuò ſola quantitate, aut reliqui humores ſola qualitate offendant, ne attingere quidem uellem, niſi ipſe meminiſſet. certum enim eſt, quòd qualitas ſanguinis, ut fortè caliditas, corpori ſubinde infeſta eſt, nedum quantitas: quantitas tamen frequentius. Econtrario reliqui humores ſua qualitate, quàm quantitate, ſæpius moleſtant: ueruntamen quod ſola qualitate offendere poſsint, & hoc quoq; ego aliquando conceſſerim. Quid enim, ſi ea portio bilis, quæ corpori debetur, putreſcat? nunquid & ea ſua quantitate offendet?

Cutis perfuſionem humorum indicat.

Secundò cõiectanda têperatura, victus, & aër familiaris.

Tertiò diſtinguenda ſimptomate.

Vulgus nomine purgationis abutitur.

Hugo Senẽſis.

Sanguis quãtitate, reliqui magis peccãt qualitate.

Bilis ſola qualitate peccãs.

APHORISMVS III.

HAbitus exercitatorum, qui ad ſummum bonitatis attingunt, periculoſi, ſi in extremo conſtiterint: neq; enim poſſunt in eodem permanere, neq; quieſcere. Cum uerò non quieſcant, neque poſsint

proficere

proficere in melius: reliquum eſt igitur, ut decidant in deterius. His de cauſis bonum habitum ſtatim ſoluere expedit, ut corpus rurſum nutriri incipiat. Neq; compreſsiones ad extremum ducendæ: periculoſum enim. Sed qualis natura fuerit eius, qui perferre debet, ad hoc ducere cõuenit. Sic & ęuacuationes, quę ad extremũ deducũt, periculoſæ: & rurſus refectiones, cùm extremę fuerint, periculoſæ.

*NEQVAQVAM eam particulam, Si in extremo conſliterint, fruſtra repetit: ſed ad ſignificandum maiorem exceſſum, adiecit, quemadmodum poſtea nõ contentus Tenuißimũ ſcripſiſſe, Extreme tenuißimũ dixit. Eodem ergo modo, habitum in propoſito athletarum extremè ſummum appellauit, ut cui nihil amplius poteſt bonitatis, molis, atq; plenitudinis adijci. Iis enim duobus conſiſlit athletarum habitus. Sed uidete quæ nunc huc barbari ſophiſmata adferunt. Aiunt nullum habitum tam moleſtum, cui nihil poßit adijci. An nõ hæc uera quæſo ſunt ludibria? Medicus de magnitudine aut plenitudine loquitur, quæ ſenſu depræhenditur, ipſi uerò ea adferunt quæ ratio compræhendit: ſecundùm quam Phyſici minimam quantitatẽ atq; inſenſibilem in infinitum diuidunt. Quippe leuia illa acceſſoria, etiam uſq; ad infinitum ſecundùm proportionem aſſumpta, notabilem nullam quantitatem conſtituere poſſunt. Nónne ergo ſophiſtica hæc ſunt, & nugæ immenſæ? ſaltem ſcrupuloſa, ac phyſicis quàm medicis digniora, ſecundùm quos unumquodq; quantitatem habet & qualitatem, ultra quam euidenter conſiſtere nequit: quippe & uenæ ſuum modum obtinent, ultra quem nihil admittunt. Magis eſt ergo admirabile, quòd huiuſmodi corpora appetere perſeuerent: nam licet corpus continuò diſſletur, nulla tamen ad ſtomachum ſuctio pertingere apparet: quoniam iacturæ ſupplementum præſentius eſt à propinquis uenis, quàm à remoto ſtomacho exigere, quæ plenitudine laborant, ſaltem ſatis habent, quo defectum ſuppleant. Atq; hîc pauci habent quod clarè reſpondeant. Conatur Hugo Senenſis, ad naturam hepatis, uenis quãtumcunq;

Hippocratis diligentia.

Sepe habitꝰ athletarũ adeo moleſtꝰ, vt ſenſibiliter nihil poſſit adijci.

Sophiſma.

An athletę naturaliter appetant.

Hugonis perplexa reſponſio.

 plenis

plenis, ſanguinem tranſmittentis, confugere, ſed fruſtra: quoniam non prius hepar ſuget à ſtomacho, quàm ab epate uenæ. non ſugent autẽ omnino uenæ uel ipſo dicente, ſi quidem fuerint plenæ. Irrationabilius eſt illorum commentum, qui propter iniquam qualitatem aut quantitatem ſanguinis, hic appetitum retinent. Multo melior eſt Marſilij commentatio, qui uoluptuoſum appetitum diſtinguit: ſed & hic ille tenebras offundit, ac tantum per nubem ueritatem ipſam uidetur aſpicere. Potius ergo eſt, diuerſas naturas attentius conſiderare. Stat enim cuiq; naturæ ſuus appetitus: in alio alius: quibuſdam modicum quid in uenis ſupereſt, quibuſdã uerò neq; id quod mediocre eſt, ſatis eſt. Quòd ſi tu hæc de uenis parum aſſequaris, uentres uarios, ac ſtomachos in memoriam reuoca: non enim eſt dubium, quin maximam experturus ſis differentiam. Cõſuetudo enim altera natura eſt. Itaq; athletæ uenarũ plenitudine contenti non ſunt, ſed ultra diſtendi quærunt, amantq;, nec proportionem ſeruant, ſed pro minima diſflatione plurimam alimenti comparationem expetunt: accedit quòd ſeſe ipſos quodammodo ad alimentum cogant, ut ſibi continuè plus molis adijciant. Itaq; incommodum non animaduertunt, ſed ſemper plus quàm appetunt, ingerunt: nec tamen cibus diſplicet: quia temperies uentriculi integra eſt. quare & ſi ſua quantitate grauat, tamen qualitate delectat. Quippe neq; in ijs qui tempore ueris plenitudine laborant, ſtatim appetitus perit, ſed ad tempus aliquod perſiſtit. Non ergo amplius admiraberis, cur athletæ ultra rationem diſflationis, aliquo tẽpore appetant. Hanc opinionem ferè & Foroliuio ante nos placuiſſe inuenimus, dum tandem ſingulas ſeorſum opiniones expenderemus. Sed Hugo Senenſis nititur ipſam refellere, ut ſuam præponeret: tantum in eo peccat Foroliuius, quòd quodã timore ab hoc ſuo ſermone corpora eximit, quæ ultra naturã plenitudine laborãt: nã de ijs ſolis propoſitus ſermo eſt. Abſurdior tamen eſt Hugonis opinio: nam hunc Aphoriſmum de ijs tãtùm athletis accipit, qui ne unicam quidem reſtaurationem citra euidens detrimentum ferunt. Coniector illum falſum ſequenti particula, ubi Hippocrates inquit, Si in extremo conſliterint. Sed qui mentem autoris potius, quàm uerba ſequitur, inueniet quòd ſententia latius patet. nam tametſi

Marſilij obſcuritas.

Diuerſæ naturæ diuerſo modo appetunt.

Conſuetudo facit, ut immodicum appetatur.

Qualitas, nedum quantitas voluptas eſt.

In pleno corpore diu appetitus manet.

Foroliuius.

PeccatũForoliuij.

Alter error Hugonis.

Erroris occaſio.

etſi

etſi tales ſubito in periculum præcipites abeunt, nec tamen illi immunes periculi exiſtunt. Pleniores enim uenæ ſingulæ ſunt, quàm ut ſuccedentem quotidie ſanguinem recipere poſſint. Igitur unum ex tribus ferè neceſſitate quadam ſequitur: aut uas aliquod plenitudine rumpetur, præſertim in pulmone, ubi arteriæ ſimpliciores: aut (quod grauius eſt) calor ſub multitudine ſubito ſtrangulabitur, aut certe paulatim contabeſcet, & emorietur: hoc eſt, quod Cornelius Celſus ſcripſit, quòd omnes celerrimè ſeneſcunt, uel ægrotant: non enim qualitas tantum, forte frigiditas, calorem ſuffocat, ſed & quantitas. Tertiò calor ſtrangulatur, quando communione aëris priuatur: ſic animal ſuffocatur aſtricto anhelitu: lucerna ſub modio, candela in hypocauſto: uel quia magnitudine laborat ſua, uel quia eius ſubſtantia nimio calore funditur. atq; id eſt ueriſimilius, uel eo argumento, quòd flamma in hypocauſto emarceſcat, & prunæ maneāt. tanto eſt craſſius Hugonis problema, Ecquid in hypocauſto lucerna extinguitur, ubi carnes calidæ ſeruantur? Elegantius eſt problema, quare ſub cucurbicula citius ſuffocatur magna lucerna, quàm parua, quum tamen ſub ſole citius elangueſcit paruus ignis, quàm multus? Ita & in uaporario diutius uiuit craſſum ellychnium, quàm tenue. Nam alibi flamma magnitudine ſua, alibi uerò aliena laborat iniuria. Scio quòd hæc ad propoſitum parum pertinent, ſed oſtendere uolui quàm multus & perplexus ſit Hugo Senenſis aliquando in re parua. Tempus nunc eſt ad habitum athletarum reuerti, quem alibi Hippocrates ne habitum quidem appellare dignatus eſt, ſed affectum maluit dicere: præceps enim illorum ſanitas, &, ut nomenclatura arguit, miſeris proxima. Habitū ergo athletarum, hoc eſt, plenitudinem (nam hæc altera habitus pars eſt) oportet ſoluere: quam, ſi quidem modica fuerit, poteſt inedia ſufficienter extenuare: uerum ubi multa eſt, præſentius remediū requirit: ne forte interim ac præter ſpē ægris aliquid ſiniſtri accidat. Omitto quod pleriq; mallēt ferre unam & alteram ſubito euacuationem, quàm diuturnā inediam. Sed & hoc antiquum præceptum eſt, ut procuratio corporum ſit quàm ſecuriſſima, iucundiſſima, & citiſſima. Proinde melius eſt, hanc plenitudinem paucis diebus tollere, quàm multo tempore [illegible] patio ex e[illegible]uari. Dixi

Longam plenitudinē vnum ex trib' inſequitur.

Corpora repleta celerrime ſeneſcūt.

Multiplex cauſa quę calorē ſuffocat.

Craſſū Hugonis problema.

Sub ſole citius elangueſcit paruus ignis, q̄ multus.

Citi' magna flamma, q̄ parua ſtrangulatur ſub cucurbicula.

Plenitudo athletarū præſens remediū deſiderat.

Curatio debet eſſe ſecuriſsima, citiſſima, & iucūdiſsima.

paucis diebus. Nam neq; hanc euacuationem in ſanis, ſed duntaxat in ægris affatim facere decet. Iam neq; ſimpliciter, & in immodicum hanc euacuationem facere licet: nam plus debetur ſanguinis athletis, atq; adeo calidis & humidis, quàm tẽperatis: certe multo plus quàm bilioſis. Igitur memores illorũ naturæ eſſe decet, & quod illis ſatis eſt, ſeruare, ne ab altero extremorum in alterum deducantur: utrumq; enim iniucundum. & nihilominus immodica euacuatio, quàm repletio naturæ moleſta eſt. Immodicam autem euacuationem quadrifariam audire licet. Primum illam, quæ ad animi defectum conducit, & nuſquam niſi in morbis extremis cõuenit. Secunda eſt, quæ modum corporis excedit: hæc nuſquam conuenit. Aliquãdo extrema euacuatio phãtaſiã humorũ euacuatorũ reſpicit. hoc modo Galenus in Techna dixit, quòd immodicæ plenitudini immodica euacuatio rectè ſuccedit. Atq; hæc athletis quidẽ conuenit, ſed paulatim eã facere expedit. Puto ego quòd immodicã euacuationẽ Hippocrates in genere appellauit, atq; ad communem hominum ſtatum retulit: atq; hæc in athletis admodum eſt periculoſa. Non oportet autem exiſtimare hæc tantum propter athletas dicta, quorum iamdudum ſtudium aboleuit: ſed & omnes alios, qui ſimili tenentur corporis habitu. Itaq; ex ijs duobus exemplis tandem generaliter Hippocrates intulit, euacuationes, cùm ad extremum deueniũt, periculoſæ: & rurſus refectiones, cùm extremæ fuerint, periculoſæ. Sunt tamen qui tantũ unum, quippe inanitionis, in hoc aphoriſmo, ſcopum agnoſcunt: atq; ea, quæ de plenitudine dicuntur, ad extremæ inanitionis reprobationẽ referunt: quibus huiuſmodi (allata ſermonis quadam figura) eſt ſequela. Refectiones ſecundæ, cùm extremæ fuerint euacuationes, ſunt periculoſæ. Ergo euacuationes, quæ ad extremum ducunt, ſunt periculoſæ. Sed non eſt toleranda hæc commentatio: etenim id quod aſſumitur, falſum eſt: & refectio ab extrema euacuatione neceſſaria eſt: tantum abeſt, ut ſit periculoſa. Forte ergo de extrema refectione intelligas, quemadmodum aphoriſmus uidetur indicare, ut talis ſit oratio, Extremæ refectiones poſt extremas euacuationes periculoſæ ſunt. Ergo & euacuationes extremæ ſunt periculoſæ. Atq; hic quidem uerum eſt aſſumptum, ſed concluſio fallax. non enim extremæ refe-

Vbique expẽdenda corporis natura.

Immodica euacuatio quadrupliciter dicitur.

Plenitudinẽ omnẽ nomine athletarum oportet accipere.

Quidam putant Hippocratẽ in hoc loco tantùm ſpectaſſe peccatum inanitionis.

Intolerabilis commẽtatio.

mæ refectiones extremas euacuationes excipere debent, ſed paulatim au ctæ. An autem à contrarijs proba eſſet oſtenſio, poſtea dicetur: ſaltem parum deſiderabamus, euacuationis gratia, plenitudinis exemplii, in quo tam multis modis Hippocrates laboraſſe uidetur, adeò ut ſi omnino unicum huius ſententiæ ſcopum facere oporteat, potius ad repletionẽ, quàm inanitionem pertinere uidebitur. Melius tamen eſt, neq; hoc, neq; illo modo ſententiam cogere, ſed quàm generaliſſimam relinquere, atq; in duplicem ſeorſim portionem ſortiri: alteram de extrema plenitudine: alterã de extrema inanitione: utriuſq; exemplum in athletis dictum. Libenter enim Hippocrates ſummas rerum ab exemplis oſtendit. Parum autem refert, compreſſionem, aut euacuationẽ, aut inanitionem dicas: ſed multum intereſt in principio commenti, euacuationem an purgationem recipias. Proinde antiqua tranſlatio nomine, purgationis, abuſa eſt: quoniã Hippocrati de phlebotomia ſermo eſt, quæ ſola humorum tollit multitudinem, purgatio uerò eorundem uitium. Semel tamen Galenus, niſi mendum ſit, in libello de curatione per phlebotomiam, purgatione pro euacuatione utitur, ubi inquit, ex cubito purgato.

Vnũquemque Aphoriſmum oportet facere generaliſsimũ.

Hip. libẽter exemplis utitur.

APHORISMVS IIII.

VIctus tenuis atque exquiſitus in morbis quidẽ longis ſemper, in acutis uerò in quibus non cõuenit, periculoſus. Et rurſus qui ad extremũ tenuitatis deuenit, grauis eſt. Nam & repletiones, quæ ad extremum deueniunt, graues ſunt.

MORBI, quòd ad præſens propoſitum attinet, ſunt triplices. Longi, Acuti, Medij. Longi, qui ex natura proferuntur uſq; ad quadrageſimum. Acuti, qui decimo quarto. Medij, qui nunc citius, nunc ſerius ſoluuntur, ſed citra periculum. talis eſt tertiana, quotidiana, & alij multi. Rurſus ex acutis, alij quarto, alij ſeptimo, alij decimoquarto finiuntur. Sunt & alij dicti acuti, per decidentiam, qui facta aliqua imperfecta criſi, proferuntur ultra decimum quartum, aliquando extenduntur uſque ad quadrageſimũ. Difficilior, eſt uictus partitio. Tenuem uictum definit

Morbi acuti, lõgi, medij.

Vict⁹ tenuis Galeno.

Galenus,

Galenus, qui uires quidem leuiter reſtituit, ſed debiliores, quàm à principio erant, relinquit. Modicum uerò, qui illas in eodem conſeruat tenore. Plenum, qui ultrà quàm accepit, promouet. Neſcias autem quas uires intelligat, an uitales, an naturales. neutras enim modicus conſeruat æquales, ſed paulatim relinquit infirmiores. Sed neq; in ſanis plenus ſimpliciter uires auget, aut etiam perpetuò conſeruat: quoniam econtrario à natalibus ſtatim cum calore decreſcunt. Quòd uerò animales creſcant, nequaquàm ex eo eſt, quòd ipſa uirtus redditur robuſtior, ſed inſtrumentorum promptitudo maior. Paulatim enim conſtare incipiunt, quæ prius mollicie nimia ſuccumbebant. Iam & conſiſtentes & ſenes pleno uictu fruũtur: tamen non ſolùm uires animales, ſed & omnes aliæ labefactari incipiunt. Eadem ratione neq; corporis incremento plenum cibum definire poteris: nam ſtatim ab adoleſcentia incrementum deſinit. Igitur in definitionibus ijs aliquid adijcies, ut, per ſe, aut aliud ſimile. Nã plenus inquies uictus, quantum in ſe eſt, uel in declinantibus, uires auget, atq; etiam ſenibus: ita quantum ex ſe eſt modicus, in longis conſeruat. ſed hic impeditur morbi iniuria, illic uerò corporis fortuna. Verum uel is, quem Galenus appellat modicum, etiam ſi nullus morbus obſtet, uires infirmiores relinquit, nec plenus ubiq; ex ſe auget. Nam plenus in multis ætatibus ad hoc ſolum deſtinatur, ut iacturam æqualiter reponat, in quibus uires nullo modo augere poteſt, niſi fortaſsis alimentum ad famem æſtimes: quippe perpetuò alimentum uires recreat, quas fames attenuat. Atqui non ſolùm plenus, ſed & modicus & tenuis huc uſq; uires auget. Ego igitur, ſimplicius plenum uictum appellare mallem, qui æquo appetitui & concoctioni reſpondet: atq; hic nonnunquam uires auget, nonnunquam conſeruat tantum. quòd ſi, ut in decrepitis, ac ſenibus, uires labantur, non eſt hoc illius, ſed corporis cauſa: atq; uno uerbo is uictus ſanorum eſt. Proximus huic longorum morborum uictus eſt, quem cur Galenus uires conſeruare dixerit, neſcio. Forſitan imitatione pleni uictus deceptus eſt, credo quòd modicum dixerit, quia in definitione longorum morborum, tenuem Hippocrates interdixerit. Atqui ſi uerba Hippocratis uel obiter expendas, non interdixit ſimpliciter omnem tenuem, ſed tenuem inquit,

Modicus. Plenus. Vires multiplices. Rimoſa Galeni expoſitio. Victus plenus non ſemper vires auget. Modicus nõ conſeruat. Noſtra pleni victus definitio.

& exqui

& exquiſitum. Itaq; tenuem appellabo, qui potius morbo reſpondet, quàm uiribus, hoc eſt, per quem qualitercunq; uſq; ad finem morbi uires, licet imbecilliores, conſeruare cupimus. Nunc ergo tot debent eſſe uictus tenuis differentiæ, quot ſunt morborum fines: unde ijs qui terminantur quarto die, debetur uictus ferè extremè tenuiſsimus: tenuiſsimus ſimpliciter, qui ſeptimo: tenuis & exquiſitus, qui decimoquarto: tenuis abſolutè in morbis longis. Nam, credo, nuſquam audies apud Hippocratem modicum. & uoces tamen hunc, modicum, ſi quidem uelis, mea non intereſt, modo hoc ſtatutum maneat, quòd neq; modici, neq; tenuis eſt, totum id quod diſflatum eſt, reponere. ſatis eſt ipſis utrunq; in finem morbi uires ſeruare: & hac de cauſa, in genere tenuis dicitur, qui ſimpliciter uires attenuat potius, quàm conſeruat: id enim ſolius pleni eſt. Neq; id mirum eſt: nam ut alimentum uires, ita morbum quoq; auget. Proinde ſi ſimpliciter uſq; ad finem morbi uires conſtarent, omnino inediam præſcriberemus: ſed in pleriſq; uires ſuccumberent morbis. Itaque mediam quandam uiam ſeruantes, quod ſatis eſt, uiribus damus, & reliquum ſubtrahimus, ut diligentius natura morbi materiam concoquat. Neque admodum curamus, ſi uirtus ſimpliciter breuior fiat: ſatis nobis eſt, ſi morbo ſuperior maneat. Etenim hic unus in omnibus morbis uictus ſcopus. Propterea Hugonem demiror, qui poſt multas hypotheſes, notas conclusiones, articulos, nunc huc, nunc illuc pertinentes, tandem aſſerit quòd in morbis etiam ſalubribus paulatim morbus ultra uires promouetur: neq; hoc obiter dicit, ſed multis futilibus argumentis contra experientiam contendit. Quippe in hoc ferè omnium ſalubrium morborum caput conſiſtit, quòd uirtus morbo ſuperior exiſtit. Deniq; & ipſe in prioribus concluſis ſuis, uictum iuſtum, licet tenuem, uires ultra morbum promouere conceſsit. Quid ergo precor tali homini facies? Lubricus eſt, ac ingenio quidem ſubtili præditus, ſed iudicio carens, qui plerũq; multa ambigua, & magis quàm antè perplexa relinquit, ut nemo ex eo proficere poſsit, niſi qui delectu admodũ polleat, & ſingula melius, quàm ipſe, diſcernere poſsit. Fateor, intemperies morborum uſq; ad ſtatum increſcit, & uirtus quàm antè breuior euadit: ſed ipſe Hugo etiam ad materiam morbi com-

Tenuis victus iuxta noſtram expoſitionem.

Victus tenuis differentiæ multæ.

Modicus victus apud Hippocratē inauditus.

Alimentum ſimul cum viribus morbũ auget.

Scopus, victus in omnibus morbis vnus.

Deliramentũ Hugonis.

Hugo ingenioſus, ſed cõfuſus.

Intemperies uſq; ad ſtatũ creſcit.

c parat.

parat. Proinde licet in prioribus tolerari poterat, hic infamiter peccat. Nam materia morbi paulatim à natura ſubigitur, & aliquando excernitur, penes quam potius quàm exceſſum temperaturæ morbi accipitur malignitas. Sed hæc omittamus, & ad uictus tenuis definitionem reuertamur. Cuius diſcrimina multa. Extremè tenuiſsimus, inedia eſt: tenuiſsimus ſimpliciter, mellicratum: tenuis & exquiſitus, ſuccus ptiſanæ eſt: tenuis ſimpliciter, ipſa ptiſana, ſed modica. Nam uictus differentias facit, non tantùm ipſa qualitas, ſed & ipſa quantitas. Hoc modo Galenus intenuit in ipſo commento, ubi inquit, ptiſanam hordeaceam non eſſe exquiſitè tenuem, niſi admodũ modicè aſſumptam. Aliquando etiam pro nimis pleno ponitur: alioqui indigna Hippocrate admonitio, In tenui uictu ægros delinquere: & hunc quàm paulò pleniorem ſanis magis eſſe periculoſum. etenim nemo tempore ſanitatis ſola ptiſana utitur. Longè ergo latius patet tenuis uictus ratio. Non tamen Oribaſius ob eam cauſam excuſari poterit, qui oua ſimpliciter inter tenuem uictum cum ptiſana in commento illius Aphoriſmi (ubi morbus peracutus eſt) comparauit. Etenim nimis audacter Galeno contradixit in hoc commento, qui ipſa cum pleno uictu numerauit. Sed uerisſimile eſt, quòd hic locus Galeni tum illi exciderat. Si quidem enim in mentem ueniſſet, nunquam ſimpliciter pronunciaſſet: nam ſimpliciter uictus plenus exiſtit, ac nuſquam niſi in morbis longis competit. Oportet autem cum his longioribus morbis proximos morbos acutos cõponere, per decidentiam dictos, aut in quibus alioquin uirtus breuis eſt: quippe & in his uictus tenuis eadem ratione, qua in longis, eſt periculoſus, atq; ambo pleniorem deſiderant. Atq; hi ſunt, mea ſententia, de quibus illud Hippocratis eſt, quòd uictus tenuis, in quibus non conuenit, periculoſus eſt. Pleriq; eos, in quibus non conuenit, peracutos eſſe, intelligunt: quippe & ipſe Galenus ſic uidetur audiuiſſe, in principio illius commenti, ubi cauſam illius particulæ quærens reddit, plurimos horum tenuem uictum exigere, quoſdam uerò extremè tenuem. Quòd tamen per hos, in quibus non conuenit, acutos per decidẽtiam dictos, aut etiam cæteris molliores, intelligis, nouiſsimus in eodem commento locus arguit: ubi ait, Quod igitur adiectum eſt ſermoni de acutis,

Morbi pernicies ferè à materiæ pendet malignitate.

Inedia uict' eſt extremè tenuiſsimus.

Mellicratum tenuiſsimus.

Victus differentiæ quantitatẽ ſequũtur, nedum qualitatem.

Oribaſij error.

Oua duntaxat in morbis longis cõpetunt.

Morbi longi & ex acutis, molliores tamen, exquiſitè uictum nõ ferunt.

De Galeno ſuſpitio duplex.

cutis,in quibus non conuenit,nequaquam dicitur propter peracutos,niſi illum ſine negatione legas,quemadmodum antiqua translatio eam expungit. Sed magis nobis licebit in priori illo loco alium ſenſum capere, aut aliquid adijcere,quàm illis iuxta antiquam translationem negationem in Leoniceno tollere,præſertim cùm & Laurẽtianus ſimiliter trãſferat, & Græca lectio quoq; negationẽ omittat. Ergo priorem partem commenti ſic comparabimus:In morbis longis uictus tenuis atq; exquiſitus,eſt periculoſus ſemper.In acutis autem duntaxat aliquãdo ac raro, utpote in ijs,quibus uirtus breuior,ac ſtatus longior. In alijs acutis pleriſq; uel extremè tenuiſsimus competit,uel certè tenuis, & exquiſitus.

Lectionis uarietas.

Expoſitio prioris partis Aphoriſmi.

Quòd ſi ambigua fuerit Galeni expoſitio(quippe & hoc aliquando contingit)æquius erit,ut nos eum ſenſum ſequamur,quem Hippocrates ſpectare uidetur,quàm quem Galenus aliter accipit:præſertim cùm & alios quoſdam Aphoriſmos perfunctoriè tanquam aliud agens tractare uiſus eſt:ſaltem propoſitum articulum perplexum fecerit,quiſquis acutiſsimos ſiue peracutos eo loco receperit.Diuerſa enim ratione uictus exquiſitè tenuis in utriſq; periculoſus.Nã in longis,quia tenuior eſt iuſto:in peracutis uerò,quia plenior.Non eſt autẽ uerìſimile, Hippocratẽ duas res una ratione coniunxiſſe, quarum diuerſiſsima eſt ratiocinatio. Sed neq; ea particula,quæ ſequitur, Et rurſum qui ad extremum tenuitatis deuenit,grauis eſt:bene cum ea expoſitione conuenit,quoniam in peracutis is omnino optimus exiſtit.Videtur igitur Hippocrates hac particula nos uoluiſſe monere,ut de acutis longioribus, non autem acutioribus priorẽ exceptionem acciperemus.Alioqui peccatum tenuiſsimi uictus in delicto tenuitatis ſatis comprehendebatur:ac pluſquam puer eſt, qui alterum ex altero colligere non poſſet:atq; adeò ad diſtinctionem eorum morborum,quos præcedenti particula comprehendebat, idipſum adiecìſſe uidetur:ut talis ſermo ſit,Et rurſum in ijſdem acutis quibuſdam extremè tenuis periculoſus eſt.Certè aut hunc ſenſum oportet accipere, aut omnino generaliter audire.Nam ſequela illa Hippocratis, quam in fine obiter indicat,nullo modo conſtabit,in morbis peracutis intellecta:ubi inquit,Et rurſus qui ad extremum tenuitatis deuenit,grauis eſt:nam &

Noſtra conſuetudo, ubi Galenus eſt ambiguus.

Sæpe perfunctoria Galeni cõmentatio.

Victus exquiſitè tenuis periculoſ' in longis, quia tenuior,in acutis,quia uberior.

Noſtra de Hippocrate. ſuſpitio.

repletiones,quæ ad extremum deueniunt,graues ſunt.Extremè enim tenuis plerunq; ijs competit:tametſi extremæ repletiones ſemper in ijs periculoſæ.Quapropter & Hugo Senenſis rectè hanc ſequelam redarguit. Sed dum Hippocratem meritò reformidat, alium intellectũ diſtinguit, ac ſequelam tollit,in quo ipſe manifeſtè decipitur: quia Hippocrates omnibus audientibus illationem exhibet.Sed illam in morbis longis ac parũ acutis duntaxat oportet diſtinguere,neq; ſic acceptam Hugonem Senenſem unquam poterit redarguere. Nam ſi non eſt neceſſarium,eſt tamen ueriſimile in morbis longioribus nuſquam extremè tenuem uictum competere:ſi quidem extrema plenitudo damnetur paſsim ac per omnia. Melius autem eſt eam deductionem generaliter ſecundùm contrariorum, quàm minoris ratione accipere.Videtur enim Hippocrates ex eo exemplo,quod in morbis lõgis ac mollioribus acutis ſtatuit,uelle in uniuerſum ſubducere,quòd extremè tenuiſsimus uictus rariſsimè competat:atq; id procul dubio eſt uerißimum.Nuſquam enim niſi in morbis peracutiſsimis,nec quibuſuis regionibus & temporibus,ſed potius temperatis ac frigidis,ſubinde & hic impeditur alijs conditionibus:certè uirtutem oportet eſſe inſigniter ſolidam:à qua an aliqua ſumenda ſit indicatio, nos in poſterioribus breuiter dicemus:quod in hoc loco Hugo Senenſis nimis quàm prolixè diſſeruit.Non tamen mala aut ingrata eſt illius dubitatio, qua dubitat,nunquid & fortis eum ſine periculo ferat,quem debilis. Certe uidetur melius poſſe cõficere:ſed ſtultum eſt periculũ tentare,ubi poſſis effugere.De his autem & ſimilibus poſtea in ſuo loco dicemus plura.

Sequelã Hugo malè diſsimulat.

Extremè tenuiſsimus uictus rariſsimè competit.

Stultum eſt temere tentare periculũ.

APHORISMVS V.

IN tenui uictu ægri delinquunt, quo fit ut magis lædantur. Quicunque enim error committitur magnus, maior in hoc fit, quàm in paulo pleniori uictu.Propterea etiam ſanis periculoſus exiſtit ualde exquiſitus & conſtitutus,quoniam errores grauius ferunt.Ob hoc igitur tenuis uictus,atque ad

modum

modum exquiſitus, eo qui ſit paulo plenior, magis periculoſus.

Duriuſcula ſententia.

DVRIVSCVLVM eſt initium huius ſententiæ. nullo enim modo ſequitur, In tenui uictu ægri delinquunt, ergo magis læduntur: & fortaſsis à principio aliter ſcripta fuit, & pro illatiua coniunctione, coniunctiuam habuit. Sed quia Galenus eam retinuit, nobis eſt religio lectionem mutare: malumus à principio aduerbium ſupplere, ut ſic dicatur, In tenui uictu ægri magis delinquunt, quàm in pleno: ergo magis offenduntur. Nam ex more doctrinæ aphoriſticæ eſt, alterum ex altero intelligere.

Supplementum.

Duorũ aphoriſmorũ cõparatio.

Nec repetit priorem nunc Hippocrates ſententiã, quemadmodum Oribaſius putat: nam hoc præter decorum ac modum doctrinæ aphoriſticæ eſſet. ſed peccatum tenuitatis, quod antè ſimpliciter reprehendit, ad peccatum plenitudinis expendit: atq; errorem tenuitatis delicto plenitudinis æquali aut etiam paulo maiori grauius habet. Hinc uulgatum prouerbium accedit, & eſt ueriſsimum, quòd multo ſecurior eſt morbus ex copia, quàm inopia. Vna tamen huic occurrit ſententia, ut apparet, illi contraria, in libris de ratione uictus in morbis acutis: ubi inſinuat Hippocrates, quòd peccatum tenuitatis ſit tutius, quàm peccatum plenitudinis. Galenus etiam cauſam adijcit, quòd in morbis acutis promptius ſit addere, quàm demere. Addere potes ſubitò, non demes niſi dierum ſpatio, intra quod ægrum mori eſt periculum.

Videntur Hippocratis ſententiæ inuicẽ contrariæ.

Perculſus hac obiectione Manardus obſtupuit, & in hac ſententia coactè alium intellectum quærit, quem nemo ante eum cogitauit. Commentatus eſt in uictu delinquere, non quidem eos qui tenuius quàm debebant accipiunt, ſed qui aliud peccatum fortè in medicamento, potu, cibo, aëre committunt, dum tenuẽ uiuendi rationem etiam æquam ſeruant. Mirabile, quorſum aliquando uiros doctos rapit commentatio: magis mirabile eſt, quòd talis opinio ſuos ſequaces inueniat. nam nemo compos mentis ita diceret. Adducit tamen eiuſmodi orationis exemplum. Quomodo, inquit, in religione quis magis peccat, quàm in libero cœlibatu? fortè incontinentia: ita & nunc, inquit, ægri magis delinquunt in tenui uictu, quàm in pleno, ſi quidem malum aërem inſpirant, aut iniquum medicamentum fortè nimis calidum accipiũt.

Perculſ' Manardus.

Mirabilis Manardi expoſitio.

Stulta comparatio.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Quis precor huiuſmodi comparationem accipiat? Omitto eius abſurditatem, quod magis eſt, oratio falſa eſt. Nam cur in religione magis peccant hi, quàm illi, qui nullis priuatis uotis addicti ſunt, ratio aliqua reddi poteſt: at nulla ſubeſt cauſa, cur potius ij qui tenuiter, quàm qui liberaliter uiuunt, plures errores admittant, aut ſi admittant, cur grauatius ferant. imo ne Hippocrates quidem id ſtatuere poſſet. Nam contrà, qui plenius æquo uiuunt, ac fortè aliud ſecundum peccatum admittunt, grauius offenduntur, quàm qui legitimam tenuitatem ſeruant. quippe unum peccatum ferri poteſt, ſecundum uerò ſubinde interficit. Saltem ipſe aliquam rationem (ſi qua ſubſit) adferre debuit. Nunc uerò more legislatoris alicuius, tantum decretum ponit. ac poſſet illi condonari huiuſmodi error. nam & alijs grauiſſimis aliquando uiris, aut labore, aut alia occaſione perplexis, contingit, ut abſurda quædam dicant & commententur. Magis accuſandi, qui recentes in tales commentationes incidunt, & ſine delectu recipiunt, quando nulla ueriſimilis occaſio urget. Nam certum eſt, & ex inſcriptione libri conſtat, quòd allata Hippocratis ſententia, duntaxat in morbis acutis intelligatur. Quòd uerò præſens ſententia tantùm curet morbos longos, & ipſa uerba præſentia oſtendunt, & ea quæ præcedunt ac ſequuntur, arguunt. Nunc longorum morborum & acutorum diuerſa admodum eſt ratio: quippe in longis magis nos angit periculum ipſarum uirium, in acutis autem magnitudo morbi: itaq; hic minus, illic plus alimenti indulgendum eſt. Nam uictus tenuis utrunq; frangit ſimul, & morbum & uires. Proinde ubi hæ ſunt ſuſpectiores, ipſis magis eſt indulgendum. Sed neq; illud perpetuum, quòd in morbis promptius ſit addere quod deficit, quàm ſubſtrahere quod ſupereſt, ſed in morbis acutis tantùm. Nam econtrario in morbis longis facilius eſt dierum ſpatio exhaurire quod ſuperabundat, quàm fractis uiribus reponere quod deſideratur: adeò difficile eſt in morbis longis breuius alimentum ſupplere, uel in acutis quod plenius eſt, demere. Igitur in acutis ad tenuius, in longis uerò ſecurius eſt inclinare ad id quod eſt plenius. Scio optimum eſſe, iuſtiſſimam quantitatem obſeruare: uerum quod nec ſcribi nec dici poteſt, id quantitas in unoquoq; eſt: ac ne Hippocrates quidem aut Galenus omne punctum

Vnum peccatum ferri poteſt, ſecundũ ſæpe interficit.

Miſerabilis imitatio.

Locus allegatus morbos acutos reſpicit, præſens uerò longos.

In longis ſuſpectæ uires, in acutis, morbi magnitudo.

Suſpectiori ubiq; indulgendum.

Morborum & remediorum comparatio.

ctum attigerit, ſed aliquãdo à ſcopo exorbitarit. Proinde ſatius eſt in morbis acutis declinare ad tenuius, in longis uerò & finis ad plenius. Nam ſi error committatur, , minus erit periculoſus in hanc partem, quàm in illam, modo errores æquales fuerint, aut etiam in plenitudine paulo maiores. Exempli cauſa. Sint tres laborantes quartana, quorum quilibet deberet hodie accipere quatuor carnium uncias. Nunc primus accipit duas, alter ſex, tertius ſex, cum dimidia: non ſolùm minus peccat qui accipit ſex, quàm qui duas: ſed etiam is minus peccat, qui ſex cum dimidia. Non eſt dubium quin hic ſit uerus intellectus ipſius particulæ, ubi dicitur, Quicunq; enim error cõmittitur magnus, maior in hoc eſt, quàm paulo tenuiore. Scio quòd paulò durius in noſtro quondã commentario hanc particulã expoſuimus. ſed iſta ſententia nunc nobis magis placet: quàm ſi ſimpliciter ea oratio accipiatur: uera quidem eſt, ſed admodum ocioſa. Nam ut uerum eſt, quòd magnus error in tenuitate ſit periculoſior, quàm paruus in plenitudine: ita econtrario erit certiſsimum, quòd magnus error in plenitudine in quocunq; etiam morbo ſit peior, quàm paruus in tenuitate. Atq; hæc eſt ſecunda cauſa, quare Manardus aliam rationem eius cõmentus eſt, & permagnum errorem in tenuitate non intellexit, ut diximus, magnum tenuitatis errorem, ſed alium qui ab ægro tenuiter uiuente admittitur. Ac ſecundùm hanc quidem expoſitionem aduerbium, Paulò, uacat: ſecundùm noſtram uerò commentationem, maximam uim habet: atq; id oſtendit, quòd non ſolùm æquale peccatum plenitudinis minus ſit periculoſum æquali peccato tenuitatis, ſed etiam id quod paulò amplius eſt. Hæc ſunt quæ Manardus neſciuit. Sed neq; hoc intellexit, quòd magnos uocet non quidem quoſcunq; errores, quales paſsim à uulgo & triuialibus medicis committuntur, ſed quales doctis & rei medicæ peritis, aliquando condonantur. Fruſtra ergo Hugo Senenſis ægrum contentum ptiſana obijcit, qui uictu pleno more ſanorum utitur. Fruſtra adducit Manardus, quòd maximus error in plenitudine grauior ſit, quàm paruus in tenuitate, aut econtrario: & rurſum quòd multi multis diebus tolerant integram inediam: ſed econtrario multi uno die ineſcati fuerunt, atque ſtrangulati. neq; enim tales errores Hippocratis, ſed carnificis merentur

redar

In ambiguis ſemper incli nare oportet in partẽ ſecuriorem.

Manifeſtum exemplum.

Secunda occaſio erroris Manardi.

Magnus error. Hippocratis.

Vulgares imperitorũ errores.

redargutionem. Ipſe mediocres tantùm reprehendit errores, quales nec
docti ubiq; uitare poſſunt. Ita hactenus omnibus ſuis coniecturis excidit.
Paulò tutius facit, dũ ad commentũ Galeni fugit, ubi ſecũdæ lectionis me-

Vana & obſcura omnẽ interpretationem admittunt.

minit. uana enim & obſcura in omnes opiniones, citra multam reprahen-
ſionem, uerſare licet. certè uaria admodum & incerta huius lectionis
ſuſpitio. Leonicenus ſic exprimit, In tenui uictu plerunq; duo peccant.

Varia lectio.

Laurentianus pro, Plerunq;, Biſariam, inueniſſe uidetur, ac ſic reddit, In
tenui uictu ægri biſariam peccant. Commentum Galeni in hac ſecunda
tranſlatione uidetur referre, Biſariam, ad Læduntur, magis quàm ad

Duo aut Biſariam debet aſſcribi.

Peccant. Vtut eſt, niſi Biſariam, aut Duo, in hac ſecunda lectione aſſcri-
ptum fuerit, mirum eſt, cur ueteres duo duntaxat offendicula quæſiue-
runt. Certum ergo eſt, quòd uel in primo loco, uel ſecundo aſſcriptum e-
rat: atq; indicante Galeno, ea fuit ijs ſententia, quòd ij qui tenuiorem æ-
quo ſubierunt dietam, duobus præſertim modis peccarent, & quia clam
medicis, demum in liberaliorem æquo uictum tenuem commutarent, &
quia naturam iam debilem nouo onere obruerent. Et poteſt ferri ſenten-
tia, quia hic error tenuitatis in cauſa fuit, ut duo reliqua incommoda ſe-

Manardus Duo male expunxit.

querentur. Melius ergo Manardus, Duo ſeruaſſet, quàm Plerunq;, eius
loco mutaſſet. nam prædictorum errorum, prior tenuitas, atq; inopia, cau-
ſa eſſe poteſt: aliorũ uerò non poteſt. Igitur iuxta hanc lectionẽ nõ omnes
reprahenduntur, qui iuſto tenuius uiuunt, ſed præſertim illi qui inuiti &

Duplex noxa.

medicorum conſultis coacti, id faciunt. Ferè enim ij biſariam magis læ-
duntur, quàm qui peccant in pleniori. Nam clam medicis ad plenius diſ-
cedunt: quod ut maximè conueniens eſſet omnibus antè probè compara-
tis atq; inſtitutis, ita poſt hunc errorem admiſſum minimè fertur, quòd
natura priori tenuitate fracta, ne opportunũ quidem pro morbi conditi-
one toleret alimentum. Hæc eſt huius ſecundæ lectionis procul dubio ex-

Secundæ lectiõis in cõmento expoſitio.

poſitio. Et ſi, Biſariam, retineas, non poteſt eſſe alius ſententiæ reſpectus.
Verùm Galeno melius eſt, Biſariam, expungere, & Aphoriſmum gene-
ralem de omnibus, qui tenuitate peccant, facere, aut habere. Id maximè
confirmat ſanorum alluſione: in quibus uel citra medici importunitatem,
uel alium errorem, nihilominus quàm in morbis error tenuitatis eſt peri-
culo

culoſus: non ob aliam cauſam, quàm quia tali, inquit, uictu natura debilitatur, atq; tranſitus eſt inſuetus. Quanquam ergo ſecunda lectio ferri poſſet, nõ tamen hic error ad plura, quàm duo extendi poßit. Sed neq; prior lectio, aut expoſitio, cum altero loco, qui eſt in libro de ratione uictus in morbis acutis, pugnat. ſed ille morbos acutos, præſens uerò longos ſpectat: in quibus communiter cum ſanis multo fertur ægrius peccatum tenuitatis, quàm plenitudinis. Fruſtra autem Hugo Senenſis athletis timet: nã hi nũquã peccant in tenuitate: & ſi illos peccare cõtingat, melius eſt illos declinare in paulò plenius, quàm tenuius, quòd uel hos potius paulatim, quàm affatim repræhẽdere oportet. Videtur magis obſtare huic noſtræ cõmentationi Auicẽna, ubi inquit, Siquidẽ ignoras ægritudinẽ ſubtiliarẽ dietã. Verùm ſubtilem dietã iuxta qualitatẽ intelligit. Hugo hãc ſubtiliationem ad quantitatem refert, & ad uictum ſanorum confert, atque inſigniter autorem uitiat. Nam tale quid, admonitionem Auicennæ non deſiderat: ex ſe enim notum eſt, quòd ægri quàm ſani ſubtiliorem, id eſt, parciorem uictum amant. Adeo Auicenna quidem ſubinde bene ſe habet: commentatores autem illum deprauant, atq; obſcurant. Sed & in propoſito duplex Hugonis articulus plus tenebrarũ quàm lucis affundit. Oribaſius partim lectionẽ mutauit, ac ſic legit, Quicquid enim cõmittitur, grauius ei obuenit, quàm in aliquãto pleniore. Quo ipſe uerbo ſymptomata, non autem errores uictus, quos ſymptomata ſequuntur, intelligit. Atq; hæc ſanè ſententia uera eſt: quoniam ſymptomata quæ inanitionẽ ſequuntur, multò ſunt grauiora, quàm quæ plenitudinem comitantur. Sed non uidetur mihi Hippocratis mens huc accedere, neque poteſt ea lectio prædictas rixas ſoluere. Nam ſymptomata, niſi & ipſi morbi erroresq; maiores fuerint, grauiora eſſe non poſſunt. Nunc de his ſatis, reliqua in eo commentario reperies, quem ſeorſim ſuper hoc Aphoriſmo contra Manardum de ſecuriori uictu inſcripſimus.

Locorum cõpoſitio.

Inanis Hugonis Senẽſis timor.

Auicenna.

Hugo Auicẽnam uitiat.

Temerariè Oribaſius lectionem cõmutat.

APHORISMVS VI.

EXtremis morbis extrema exquiſita remedia optima ſunt.

d EAND

EANDEM diſtinctionem, quam nos antè dedimus, ipſe Hippocrates in hac ſententia indicare uidetur, qui morbis acutis aliã, quàm prædictum fuit, uiuendi rationem dedit. Oportet enim per extremos acutos, ſiue acutiſsimos intelligere: licet qui omnia extendere, ac ſingulas replere paginas uelint, ad longiſsimos morbos ac remedia molliſsima poſſint hunc aphoriſmum trahere. Verum ut dixi, hoc eſt magis expoſitionis multitudine oblectari, quàm autoris mentem ſequi. Neq; etiam uerũ eſt, extremè plenum uictum alicui ex longiſsimis competere: tametſi multis ex acutiſsimis extremè tenuiſsimus conueniat, ac omnino ſit neceſſarius. Manifeſtius uerò lectio Oribaſij hunc intellectum refellit, qui tandem adiungit, Addere enim, nocuũ eſt. Poſſes autem extrema medicamenta, nedum uictum, intelligere: quoniam eiuſdem ordinis eſſe debet appoſita medicamenti qualitas cum morboſa intemperie. Nam ſententia, quæ plurimum alterare, uel calefacere; uel refrigerare prohibet, non ſpectat ea auxilia, quæ morbum curant, ſed quæ ſanitatem ſalubris corporis in meliorem commutant.

Multitudinẽ decet tollere & authoris mentẽ ſequi. Nuſquam cõuenit pleniſſimus, eſt ubi expedit tenuiſsimus.

APHORISMVS VII.

VBi morbus peracutus eſt, ſtatim extremos labores habet, & extreme tenuiſsimo uictu utendũ eſt: ubi uerò non, ſed pleniorem uictum contingit adhibere, tantum cibi indulgẽdum eſt, quanto morbus extremis mollior eſt.

NEQVAQVAM omnis morbus, ut dixi, uel acutus uel longus eſt. Quidam enim inter utrunque medius eſt, qui ut neq; acutus eſt, ita neque lõgus: talis febris diaria eſt, talis tertiana legitima. quam pueriliter Oribaſius inter acutas numerat. Sed & infiniti alij ſunt morbi, qui ex natura ſua ante decimumquartum finiuntur, ſed citra periculum aut magnitudinem: atque in hoc ab acutis differunt. Nã acuti omnes grauiſſimis accidentibus affligunt: atque fieri poteſt, ut hæc ipſa mortem citent: ueruntamen aut nihil, aut parum ad eius concoctionem atque expulſionem conducunt. Quid enim hallucinatio, linguæ ſiccitas, uigilia, præcordiorum,

Acuti magnũ ſemper periculũ cõiunctum habent.

diorum, capitis dolor, & mille ſimilia naturæ conferre poſſunt? Proinde magnitudo ipſorum accidentium, atq; ipſum periculum rectè in definitione acutorum ſcribitur: ſed alijs de cauſis acuti efficiuntur: ac primam quidem ac propriam inter morbos longos & acutos differentiam mihi facere uidetur materiæ qualitas. Nam morborum longorũ ferè materia ignaua eſt, frigida, & inſigniter craſſa: acutorum uerò inſigniter ſubtilis & calida. ſic elephantiaſis, cancer, ferè nobiſcum cõmoriuntur: quia ex craſſiſſimo ſucco oriuntur. Ex cholera uerò breues morbi oriuntur, & prõptiſſimè interimunt: nam cholera minimo negocio concoquitur, & ex minima cauſa promptiſſima attollitur, & exaſperatur. Apparet & materiæ quantitas aliquando morbum acutum reddere: ſed ita non eſt, niſi ſpeciem morbi uariet: nam licet mortem poſſet præcipitare, nuſquam tamẽ reperietur ſalutem accelerare, difficilius enim materia multa, quàm modica conficitur. Fateor, materia multa locum affectum grauat, ac naturam prouocat, ſed rariſſimè aut nunquam euenit, ut plus boni quàm mali hoc modo ſibi comparet. Ergo ſecunda cauſa morborum acutorum ex loci dignitate ſumitur. Nã interna uiſcera minimum pati poſſunt: & quod euinci poteſt, promptiſſimè conficiunt: quoniam in his locus natura quaſi domi habitat, nuſquam certè plura poteſt. Quippe plurimum ſpiritus & ſanguinis per ſe continent, aut cum principibus uiſceribus magnam affinitatem habent. Sic apoplexis, ſic aliquot alij morbi, licet frigidi, acuti exiſtunt. atque ita his duobus generibus omnes morbi conſiſtunt. Proinde non quæuis bilis ardẽtem facere uidetur, ſed ea quæ magis æſtuat, ac in uenis fluctuat. Id de materia coniuncta dico: nam quod ad antecedentem pertinet, nõ apparet magna inter ardentem febrem & tertianam intermittentem differentia. Nam licet hic materia extra uenas, ibi in uenis putre fiat: tamen quæ antecedens appellatur, utrobique in uenis continetur. Fortè quòd inter ardentes altera alterâ acutior ſit, non tantùm materiæ comparatio efficit, ſed & loci uarietas: quippe nec uenarum eadem eſt dignitas. Forte & intermittentes à continuis hoc quoq; modo diſcrepant, quòd hæ materiam antecedentem in uenis præſtantioribus, illæ uero in ignauioribus congeſtam habeant: Igitur ubi ambo conueniunt, morbus

Accidentiũ magnitudo mortem citare poteſt, ſalutem uerò nequaquam.

Acuti ex materia calida, longi plerũque ex frigida.

Materię quãtitas poteſt cito opprimere, ſed nequit morbũ acutum per ſe facere.

Morbi acuti ferè ſedẽt in principalib⁹ uiſcerib⁹, aut particulis illis proximis.

Quare in internis uiſcerib⁹ materia plerunque morbos cõmittit acutos.

Materia cõiuncta.

Materia antecedens.

 effici

efficitur acutiſsimus, qui tertio aut quarto die terminatur, atque hic ſubinde integram inediam tolerat. Nunquam autem uirtus tam impotens eſt, quæ in tali morbo non ſit contēta mellicrato, aut ſucco ptiſanæ admodum exiguo. Hoc eſt quod Galenus partitur in commento, ubi inquit, In quibus morbi uigor ſtatim futurus eſt, hoc eſt, in primis quatuor diebus, in his poſſumus uel extremè tenuiſsimo uictu uti, ferente natura omnimodam inediam, aut mellicrati ſolius exhibitionem, aut ſuccum ptiſanæ admodum modicum. Leonicenus hunc locum peruertit, dum putat reddere inuentum. magis uitiat antiquus interpres, dum reddit ſuum commētū. Scilicet Leonicenus diſtrahit orationem quæ unica erat: quippe cùm reddere debuit, Natura ferente inediam aut mellicrati exhibitionē &c. ita ipſe ſignificauit, Dum natura fert, aut tolerat omnimodam inediam, licet exhibere mellicratum, aut ſuccum ptiſanæ. Atq; id excuſari non poteſt. Nam ſi natura fert integram inediam, nihil iſtorum indulgere: licet, quòd (ut priùs dixi) hi morbi tutius ferunt peccatum tenuitatis, quàm plenitudinis. Forte ſic uoluit diſtinguere Leonicenus ſuam orationem, Dum natura fert, licet adhibere omnimodam inediam mellicratū, &c. Antiquus interpres nihil mali ſcribit, ſed à mente ipſius autoris recedit. negationem enim, quaſi deeſſet, adiecit, ac ſic ſcribit, In illo ergo, cuius ſtatus eſt in prima quarta die, bonum eſt ultimam dietam dare, ubi natura poſſet pati incibationem. Si uerò non ſufficit mellicratum, ſufficit &c. Et ego quidem uoluiſſem ita à principio poſitam ſcripturam: nam ſecundùm noſtram lectionem, uictum extremè tenuiſsimum paulo liberalius audire debebimus, quàm prius, ut non tantùm complectatur inediam, ſed & tenuiſsimum ſimpliciter, hoc eſt, mellicratum, & ptiſanæ ſuccum modicū. Ita uel in ipſo Hippocrates extremè tenuiſsimum uictū liberius, quàm Galenus deſcribit, oportet audire, aut particulariter, & in quàm plurimis duntaxat eius aphoriſmum accipere. magna enim ex parte inediam tolerat, ac non niſi raro mellicratum aut ſuccum ptiſanæ poſtulat. Quare autem hæc ratio uiuendi in morbis peracutis ſufficit, nos ex breuitate morbi ſumpſimus, Hippocrates ex magnitudine laborum uel accidentium captat: nam & concoctionē diſtrahunt atq; impediūt.

Leonicenus locum in cōmento peruertit. Antiquus interpres ſubindeliberè magis uult reddere commentū, quàm inuentum.

Verba Aphoriſmi potius amicè quàm moroſè obaudienda.

Sic

Sic ergo uidetur ſedere Hippocratis dictio, In ſummis laboribus nihil eſt dandum. Sed in morbis peracutis uel à principio ultimi labores laceſſunt, atq; adeo ſæpe maiores, quàm uel in aliorum ſtatibus, exiſtunt. Igitur nec à principio his quicquam eſt dandum.

Hippocratis collectio.

Scio quòd uires fortes ſunt, ac ſæpe multo plus concoqui poterit. Sed natura eo non indiget, ac tantum decedit concoctioni morbi, quantum accedit alimenti. Proinde melius eſt, ex utraq; unam rationem facere, atq; ita deducere, in morbis peracutis, nã pauco indiget (quia ipſa fortis, & morbus breuis) moroſa etiã concoctio (quia accidentia extrema). Igitur in his extremè tenuiſſimo uictu utendum eſt. Nullam dubitationem admittit conſequẽtia.

Occupatio.

Plana & clara deductio.

Obſcurior multo Galeni ratiocinatio, qui hoc modo ſequelam digerit: in ſtatu nihil dandum eſt, ergo nec in morbis peracutis: quoniã in his ſtatus propè eſt. At nec in ſtatu acutorum aliquid dandum eſt: quanquam ob id nequaquam conſequens ſit, uel per totum morbi decurſum inediam conuenire. Videtur ergo hic quandam dictionis fallaciam committere Galenus, dũ ita ſubdit, In ſtatu nihil dandum eſt. Morbus autem peracutus conſiſtit circa primos quatuor dies. Ergo per morbos acutos nihil dandum eſt. Nõ enim quibuſuis diebus primis morbus conſiſtit, ſed tertio uel quarto. Quare non quibuſuis diebus, ſed tantum poſterioribus alimentum hoc argumento tollere poſſes: alioquin aſſumere oportebit, quòd circa ſtatum nihil dandum ſit, non etiam duobus aut tribus diebus prioribus ante ſtatum. Verum alia eſt illius in propoſito aſſumptio: fortè alia eſt etiam ipſius Galeni excuſatio: certè quicquid id eſt, maiorem ueniam meretur hæc obſcuritas, quàm illorum negligentia, qui pro ſucco ptiſanæ ignauum ordei decoctum exhibent, & pro ipſa ptiſana, pultem ordeaceam, uel lac amygdalarum, aut aliud eo ignauius.

Galeni ratiocinatio obſcura, fortè etiã manca.

Ratio Galeni ſupplemẽto eget.

Medicorum noſtratũ abuſus.

In mellicrato melius ſe habet comparatio: nam quamuis uulgò ignoratur, propè tamen ad hoc acceditur. Nunc de quibus morbis hanc ſententiam audire oportebit, explicemus. nam de febribus peſtilentibus, quantumcunque acutæ ſint, non leuis eſt contentio. Sed quidam iuxta hanc ſententiam ipſis extremè tenuiſſimum uictum præſcribunt: quidam inuito pleniorem conſulunt: alij utranq; ſectam inter ſe committunt. nemo quòd ſciam hanc controuerſiã

Diſceptatio, an in peſte conuenit uictus tenuiſsimus.

Quidã tenuiorem, quidã ecõtrario pleniorẽ præſcribunt.

diremit, qui ſcilicet diſsidentes inter ſe ſectas cõpoſuerit, aut alteram arguerit, alteram receperit. Fieri enim non poteſt, ut utraq; uerum tueatur, quum ſibijnuicem ex diametro pugnent, & altera pleniorem, altera tenuiorem uictum in peſte probet. poſterior hac Hippocratis ſententia innititur, reliqua recentiori Auicennæ autoritate & præſentiore experientia animatur. Dixit enim ille alibi, eos, qui peſte laborant, ad cibum cogendos eſſe, & ſolos ferè illos euadere, qui uiriliter bibunt & comedunt. Interea tamen nihil exhibent, quod Hippocrati reſpondeat: ſed cum eo diſsimulant, quemadmodum illi cum experientia. Grauis enim uterq; autor, grauior experientia: quare neq; illis Hippocratis ſententiam, neq; eis experientiam (ſi omnino Auicēnam audiant) tutum eſt cõtemnere. Sed neq; ueriſimile eſt, Hippocratem quicquam contra experientiam ſcripſiſſe. ita hactenus pro ſui doctoris palmario utrinque certatum eſt, aut ſi dicere liceat, pro ſua magis expoſitione, quàm Hippocratis aut Auicennæ autoritate: quoniam ambo quidem uerum dixerũt, ſed pauci intellexerunt. Hippocrates enim de quibuſdam peracutis, non autem de omnibus hanc ſuam ſententiam protulit. Nam & ipſe, in libro De uictus ratione in morbis acutis, aliam uiuẽdi rationem præſcripſit ijs qui laborarent febribus ex inedia, aliam ijs qui ex plenitudine aut humorum uitio. Oportet autem eodem uictu eos qui ex inedia, & eos qui ex corruptione morbi fiunt, comprahendere, quemadmodum Galenus præcepit in eius Aphoriſmi commento (& quibus ſemel aut bis.) *ubi nos de natura illorum plus dicemus. Nunc de his tantùm dicere oportebat, ut peſtilentes febres ex hac ſenis ſententia ſciremus exemptas eſſe. Non autem has tantùm, ſed ſimiliter eas quas inedia peperit, ac de ijs ſolis eſſe, quæ ex plenitudine aut cacochymia eueniunt. Id ſi fecerimus, leuiter expeditus erit nodus, qui Neotericos hactenus perplexos habuit. Eſt alius nodus, qui ex cõmento oritur: ubi inquit ex Hippocrate, quòd phlegmaſiæ in uigore ſunt maximè: ſiue quis per phlegmaſias uelit intelligere ipſas inflammationes, ſiue ſimul cum ipſis uelit intelligere ſecundùm antiquam uocis acceptionem ipſas febres. Sermo profectò non niſi ex dimidia parte uerus apparet. Nam licet febres omnes in ſtatu ſint maiores, tamen*

Hippocrates. Auicenna.

Hippocrates nihil contra experientiã.

Alius uictus in febrib⁹ acutis ex plenitudine, aut cacochymia. ali⁹ in febrib⁹ peſtilentibus, aut ex inedia.

Febres ex inedia & corruptiõe ab hoc Aphoriſmo relinquũtur.

An phlegmaſiæ in ſtatu ſint maxime.

Febres in ſtatu maiores inflãmationes, plerunq; minores.

men inflammationes ſaltem tenuiore tectæ cooperculo, per continuam excretionem magnitudinem remittunt: talis eſt pleuritis, talis eſt pulmonia, & reliquæ ferè inflammationes internæ. Nec eſt ueriſimile, quòd loquatur de externis. nam hæ ignauæ certè extra numerum morborum acutorum ſunt. Proinde mihi quidē hæc Galeni expoſitio uidetur præcipitatior: ac fortè hoc tantū dixit Hippocrates, quòd ipſa caliditas inflāmationis tempore uigoris eſt maior: nempe moles aut tumor ſubinde ſolum eſt ſymptoma. Idem de omnibus alijs morbis calidis: etenim de frigidis dubites an in ſtatu maiores ſint, quòd concocta materia, frigus paulatim apparet miteſcere. ſed de his alibi. Galeni dictio præceps. Frigidi morbi in ſtatu minores.

APHORISMVS VIII.

QVando morbus in ſuo uigore conſiſtit, tunc uictu extremè tenuiſsimo utendum eſt.

QVOD in ſtatu morbi extremè tenuiſſimo uictu uti oportet, ipſe Hippocrates ſimpliciter ſcripſit. Cur uero ita fieri debeat, ipſe Galenus ſubiecit. Quia, inquit, eo tempore accidentia grauiſſima, & concoctio cō fertiſſima. Poſſem & tertiò addere, Quia morbus quoque maximus. Quòd autem ſequela rectè ſedeat, dicemus poſtea. Nunc uerò locus magis poſtulat, ut oſtendamus quòd iſta ſic ſeſe habeant. non enim eſt parua de iſtis rebus contentio. pendent autem omnia ab uno principio, nunquid ſimul procedant cōcoctio & putrefactio: inuenieſq; duas ex aduerſo pugnā tes ſententias. Imo, quod amplius eſt, ſunt quidam ex poſterioribus, qui utranq; opinionem putant probabilem. Nam qui alteram aſtruunt, tam debiliter id agunt, ut altera probabilis maneat. Nobis uerò certo conſtat, quòd concoctio & putrefactio ſimul promoueantur, quam partem tam euidenter aſtruemus, ut nulla deinceps relinquatur alteri ſectæ repugnandi occaſio. Vnum admonere oportet, quòd de ſolis morbis calidis iſta ſit diſceptatio. Nam in frigido morbo ſubinde nulla eſt putrefactio. Certe hoc morbo ueniente ad concoctionem, frigiditas potius minuitur, quàm augetur. Iam neq; in omnibus calidis feruor maior eſt in ſtatu, quàm augmento, aut etiamdum principio. Nam ex ſynochis quidam à principio uſq; Plura ſunt, quę in ſtatu uictū poſtulant tenuiſsimum. Contentiones uariæ. Cōcoctio & putrefactio ſimul ferè promouent. Synochi quidam ſemper ęquales.

uſq; ad finem manent æquales: quidam etiam ſtatim permittunt: ſaltem non omnes augentur. Igitur idipſum oportebit intelligere de morbis calidis, qui ex uitio humorum fiunt, aut aliter coctionem deſiderant: nã ſanguis in uenis nullam coctionẽ expectat. Videor mihi bene facturus, ſi ad hæc unam exceperim differentiam, in qua materia, quæ putrefit, difformis eſt. nam ſæpe bilis miſcetur, cum craſſa pituita, aut etiã dum una pars pituitæ admodum tenuis eſt: maior uero craſſa: atq; hîc contrà ferè euenit, ut priores paroxiſmi appareant maiores: quoniam id quod ex natura ſua magis erat putreſcibile, paucis paroxiſmis, atq; adeo affatim ſimul corripitur: quod uero craſſius eſt, relinquitur, & non niſi paulatim accenditur. Ita & in foco eſt uidere, ubi multa & tenuia & ſicca ligna uiridibus ſupponuntur. Videbis enim aliquando affatim hæc tenuiora in flammam uerti: ijs uerò conſumptis reliqua non niſi ægrè & paulatim accẽdi.

Vbi materia difformis, ſæpe priores paroxiſmi grauiores poſterioribus, idq; ante ſtatum.

Fortè & in hectica ita euenit: nam aſſumpto plus minus omni humore, febris in ipſis ſolidis & ſiccis particulis conſiſtit. Verùm ubi materia unius moris eſt, paulatim ipſa magis ac magis corrumpitur, ac putreſcit: ſaltem in ſtatu grauiores ac longiores paroxiſmi fiunt: quoniã altera materiæ pars, quæ malignior erat, nec caſtigari poterat, magis maligna & ad putredinem continuè magis opportuna redditur: cuius multitudinem paroxiſmi imitantur, atque intemperies febrilis ſequitur. Itaque nunc & per rationem & per ſenſum ſatis conſtat, quòd putredo continuè creſcit, & quòd morbus in uigore ſummus exiſtit: atque id antea uel ex ſolo nomine Vigoris poteras intelligere.

Hecticæ febres paulatĩ ſequũtur minores.

Putredo & morbus in uigore maxima.

Verùm ſi putredo eo tempore maxima, ac morbus ſummus exiſtat, tertiò quoque accidentia quæ quaſi umbra ſequuntur, maxima erunt: idem indicant paroxiſmorum longitudo, magnitudo, & remiſſionum impuritas, atque moroſitas: nam ijs tribus uerbis comprehenditur compendio, omnium accidentium magnitudo. Poſſem tamen pluribus uerbis reddere, quòd eo tempore calor maior, diuturnior, faſtidium, ſitis, uigilia, anxietas animi, corporis, omnia grauiora, tũ homines hallucinantur, inſaniunt, nullum decubitum ferũt, ex lecto exiliunt, & reliqua omnia, præter accidentia particularia, quæ molem inflammationis ſequuntur. nam hæc in ijs quæ tenuiori cooperculo teguntur,

Accidẽtia in ſtatu maxima.

Accidẽtium magnitudo in tribus conſiſtit.

Accidentia uniuerſalia creſcunt.

Accidentia particularia paulatim ſim minuuntur.

tur, paulatim minuuntur. Talis eſt dolor punctilis in pleuritide, difficultas anhelitus, difficultas ipſius tuſsis. Verùm de ijs copioſè diximus in quodam ſeorſim opere, quod De temporibus morborum inſcripſimus.

Libellus noſter de morborū temporibus.

Itaque ad id unde digreſsi ſumus, redeamus: ubi oſtendimus, quòd tempore uigoris tria ſint maxima, putredo, morbus, accidentia. Supereſt quartò oſtendere, quòd & concoctio ſit maxima: nuſquam enim maior cōtrouerſia, ex eo quòd concoctio putrefactioni ſit contraria.

Putredo, morbus, accidentia, cōcoctio, omnia tempore ſtatus maxima.

Itaque qui concoctionē in ſtatum concedunt maiorem, ibidem putredinem cōtendunt minorem: alij econtrario contraria. Vtraque pars ſuam ſic firmauit opinionem, ut adhuc ſub iudice lis ſit. Neutra pars mihi uel parum in opere medico uerſata uidetur.

Neotericorū controuerſia.

Vtraq; ſecta peccat.

etenim experientia manifeſtè cōtentionem dirimit, quæ utrūque ſimul oſtendit: ac quòd putredo ſit eo tēpore maxima, antea oſtēſum eſt: quòd uerò & ipſa concoctio, ſic euidenter diſces: ſi quidem morbus uenis communis fuerit, abi ad urinam: ſin autem in pectore, reſpice ſputum: & uidebis, quòd hæc tempore augmenti manifeſtam, in ſtatu uerò perfectam concoctionem detineant.

Experientia cōmunis proceſſū ob oculos ponit.

Quid ergo confert rationi, quæ in contrarium adducitur, credere? Præſtat ea quæ per ſenſum euidenter cognoſcuntur, accipere, & ſi quæ occurrant rationes diuerſæ, illas ſeorſim ponere. Nā pars inſcitiæ eſt, illas diſsimulare, inſaniæ rurſus, propter has ipſam experientiam relinquere. Non poteſt enim ratio à ueritate diſcedere: ſed ſubinde illius falſitas tam eſt occulta, ut non niſi ab exercitatiſsimo & doctiſsimo uiro deprehendi poſsit.

Diſsimulare, eſt inſcitiæ.

Experientia ubiq; ſuffulta ratione, licet occulta.

Profectò hoc problema Neoterici multis ambagibus, multis ſophiſmatibus concluſis, articulis, notabilibus, ſuppoſitionibus confundunt, ac tandem uix clarè inuenies, quò euadant. Ex ijs ne ij quidem, qui hodie inter elegantiores ac recentiores medicos haberi uolunt, extricari poſſunt: proinde ne inſcitiæ arguantur, ea diſsimulāt aut contemnunt: qui ſi intelligerent, prolixiſsima ſophiſmata uno aut altero uerbo eliderēt.

Neotericorū in hac quæſtione pplexitas.

Ita propoſitum problema in una diſtinctione materiæ morboſæ cognoſcitur: non eſt enim omnino ſimplex, ſed duplex: altera egregiè maligna, & nunquam concoquitur: altera, ne in morbum trāſeat, caſtigatur. Et quid ergo mirum eſt, concoctionem & putrefactionē ſimul promoueri? & ambo in ſtatu maxima fieri? Puto eos fefellit conco-

Materia morbi duplex.

ctionis,ſiue,ut ipſi appellãt,digeſtionis in tertio libro Technæ definitio: quæ concoctionem tollere putredinem deſcribit,ſaltem in humoribus putridis,ſiue ut Leonicenus habet, putreſcentibus, eam fieri aſſerit. In quo loco minus breuiter humores putreſcentes audiuerunt,pro his duntaxat, qui iam putreſcunt, ac nunc coniuncta ſiue præſens febris cauſa exiſtũt: etenim ſub his totum genus morboſæ materiæ intelligitur:quo & illi continentur, qui aliquando cauſa coniuncta fieri poſſunt. Totam ergo humorum conditionem tum ex cauſa coniuncta, tum antecedente intelligere nomine putreſcentium humorum oportuit,dum in ipſis in quibus febrem accendi poſuit,cõcoctionem expectauit. Vnus enim humor eſt, cuius tres inuenias differentias,ſi quidẽ exquiſitè eũ partiri uolueris. Altera enim coniuncta dicitur,quæ nunc febrem efficit. Altera eius portio antecedẽs uulgò appellatur: & huius quoque duplex eſt ratio. altera tandem corrũpitur,adeo ut & ipſa propediem febrem efficiet:altera uerò ſpatio temporis concoquetur,alioquin & ipſa quoque nouiſſimè corrumperetur, & febrem demum efficeret. Omnes ergo iſtæ particulæ eiuſdem ferè rationis ſunt, ſed ſucceſſu temporis uarias mutationes ſubeunt:hæc corrumpitur,illa concoquitur,tertia etiam nunc corrupta eſt,aut iamiam corrumpetur:quas hîc omnes uno putreſcentium nomine audire oportet,& putreſcentes humores ad putredinem idoneos intelligere. Certè de ſolis putridis,qui cõiuncta cauſa febris ſunt,nullo modo prædictus in Techna locus intelligi poteſt,idque ob multas cauſas. Euidentior eſt,quòd cauſa coniuncta non niſi tempore paroxiſmi apparet:concoquentia uerò medicamenta tempore intermiſsionis adminiſtrantur. Iam neq; quæ tempore paroxiſmi exhibentur,putridam ſimpliciter coquunt,aut putredine aſſerunt, tantùm illius augmentum reſtringunt:quòd ſi quis aliter hanc ſentẽtiam accipit,melius facit quàm intelligit. Nam in aliam materiam, concoctionem parat, quàm cogitat. Quippe neque ea,quæ de euacuatione,poſt alterationem,ſiue concoctionem ibidem dicuntur,coniunctæ, ſed antecedenti competunt materiæ:coniuncta enim materia concoqui non poteſt, ſed per putrefactionem ſufficiẽter extenuata, plerũque uel ultro, uel ſudore, uel aliter diſcutitur:& ſi omnino per uentrem in criſi cùm cæteris it, nõ tamen

Occaſio lapſus.

Putreſcentes humores latè audire oportet.

Coniuncta materia ſimplex.

Antecedens materia duplex.

Putridi, hoc eſt,ad putredinẽ idonei, ac præter naturam.

Medicamẽta concoquẽtia duntaxat adminiſtrãtur. tempore intermiſsionis.

Multi melius faciũt, quàm intelligunt.

Coniũcta materia neq; cõcoquitur, neque per ſe à medicamentis euacuat.

tamen illius purgatio in propoſito à Galeno ſpectatur, ſed tantùm eius, quæ antea concoquebatur. Coniuncta ergo excerni poteſt, concoqui uerò non poteſt, neque ſi concoqueretur & expurgaretur (quippe per ſingulos ferè paroxiſmos intermittetium expurgatur) tota febris ſubſideret, ſed tã tùm illius paroxiſmus, quum tamen medicamenta hæc totius morbi curationem ſpectent. Igitur totam ex antecedenti & coniuncta congeriẽ ibi nomine humorum audire oportet: cuius altera pars ſpatio temporis cõcoquitur, altera uerò corrumpitur, ita ut in hac promoueatur corruptio, in illa uerò concoctio: tamen urina potius concoctionis, quàm putredinis oſtendit argumẽtum: hoc eſt, magis antecedenti quàm coniunctæ atteſtatur cauſæ. Nec ſolùm in criſi, ſed etiam in augmento, manifeſtam concoctionis notam excrementa exhibent. Putredinis uero augmentum manifeſtius ex ipſis paroxiſmis accipimus: nam ÿ putredinem ſequuntur: ac tãto maior putredo, quanto ipſi paroxiſmi ſint prolixiores, atque immitiores. Grauior & iucundior eſt quæſtio, ecquid ipſa concoctio magis affatim in ſtatu, quàm in principio fiat: nunquid more eorum qui in palæſtra certant, paulatim magis accenditur. atqui hoc ſolis animantibus ſenſu præditis euenit. Id potius ea ratione accidit, quòd materia, in principio multa & admodum pertinax, adeo ut natura uix multis uiribus, initium concoctionis illi imprimere poßit: tandem uerò ac ſpatio temporis magis ac magis miteſcit. Etenim natura reſpectu morbi continuè fortior euadit. forſitan ergo & hic alimentum melius, quàm alibi confici poſſet, ſed natura ipſo (ut in morbo iamiam terminando) non admodum eget. forte etiã paulo felicius hic morbus quàm alimentum concoquitur. Nam morbi concoctio tantùm eſt extenuatio, ad quod nonnihil calor febrilis conferre poteſt. Ad alimenti uerò tranſmutationem magis obeſt: ſaltem periculoſum eſt, naturam à morboſa concoctione reuocare. Reuocationem autem non ita oportet intelligere, quaſi natura aſſumpto alimento, ſtatim à morbo digrederetur, fortè à uenis ad ipſum uentrem. hoc enim modo, naturam animal, nec illud ignauum, eſſe oporteret, ſed intellectu præditum. Sed ita euenit, quia nequaquàm ſatis eſt, quòd alimentum in uentre ruditer concoquatur: præterea neceſſarium eſt, ut ipſum in epate ac uenis (ubi forſitan

Vrina potius concoctioni atteſtatur, q̃ putredini.

Putredo ſumitur ex proportione paroxiſmorũ.

Quare cõcoctio magis affatim in ſtatu quàm alibi.

In febri prõptius concoquitur materia morbi, q̃ alimentum.

Natura non mutat locum neq; à uenis recurrit aduẽtriculum.

tan materia morbi reconditur) diligentius conficiatur. Atqui dubium non eſt, quin natura melius ſolos ſuccos, quàm ſimul cum illis alimentũ perficiet. Deniq; utut facilis cibus ac idoneus, perfectus fuerit, perpetuò aliquod ex ſe excrementum relinquit, quod ne morbo accedat, eſt periculum. Iam ſi toto tempore morbi, demus alimentum parcius, occaſione ipſius morbi, rationabile eſt, ut ibi demus quàm minimum, ubi morbus eſt maximus. Sed & accidentia nonnihil concoctionem labefactant, putredo etiam adueniens alimentum uitiat, & rurſus alimentum morbi concoctionem interturbat. Eſt & quinta (diximus) cauſa, quod eo tẽpore natura ipſo minimè indiget: quia finis morbi imminet. neq; enim multo commeatu indiget, qui ferè iter abſoluit. Hactenus ergo, idq; multis de cauſis, in morbi uigore, ſtatu, aut incremento ſummo, nihil eſt dandum. Plura ſuper his rebus ſuppeditabit noſtra diſceptatio de morborum temporibus, ſeorſim propter Neotericos inſcripta.

Impropria locutio.

Alimentum ſemper relinquit aliquid excrementi.

Accidentia labefactãt cõctionem.

Quinta ac præcipua cauſa.

APHORISMVS IX.

CONiectari autem oportet, an æger cum uictu ſufficiat perdurare, donec morbus conſiſtat: & nunquid prius deficiat, nec poſsit cum uictu perdurare, uel morbus antè deficiat & hebeteſcat.

PAVCIORIBVS dici poterat, Coniectari oportet an definitus uictus, uirtutem uſq; in finem morbi ſeruare poterit, an non. Quippe ſi inediam integram ſeruare poſſit, inedia quoq; præſcribenda eſt: non enim tantum, quantum requirit corporis reſtauratio, aut quantum poſſit uirtus concoquere, ſed quantum ſufficit uirium ſubſtantiæ, eſt indulgendum. Igitur ubi uirtus deprahenditur imbecillior, morbus uerò longior, uel alioquin uehementior, tantum adijciendum eſt, quantum naturæ ad ſuam conſtantiam ſatis eſt, atq; id tantum. Quod enim adijcitur, periculo non caret. nam tametſi optimè concoqui poſſet, morbum nonnihil promouet. Igitur inediam forti uirtuti, quatriduo præſcribimus: debili, mellicratum concedimus, non quidem libenter, ſed coactè, atq; cum formidine. neq; enim minus debilem quàm fortem naturam diſtrahit cibus. Verum

Breuis Aphoriſmi ſententia.

Morbus multò minus accipit, quàm uirtus concoquere ſufficit.

Pro diuerſitate morbi diſtributio alimenti.

rùm ubi natura debilis admodum eſt, ac indubitatus caſus, melius eſt anceps remedium experiri, quàm expectare certum exitum. Atq; in hoc ſoluitur Hugonis Senenſis magna dubitatio, cur plus debili, quàm ſolidæ naturæ permittatur, cùm procul dubio hæc plus quàm illa poßit concoquere. Neutro enim in loco periculo aut fortuna uacat, ſed in altero quidem maximè, in altero minimè neceſſarium alimentnm exiſtit. Nec quantum concoqui poßit indulgendum, ſed contrà quantum fieri poteſt pro uirium robore alimentum eſt ſubtrahendum. Atq; hæc omnia quidem promptum eſt dicere, ſed illud operoſum, atq; artifice eget, quando ſic, an aliter ſe habent uires, diſtinguere. Cognoſcimus autem earum firmitatem maximè ex pulſibus: uerùm horum ſcientiam aut non habuit Hippocrates, aut contempſit: & uulgò rectè dicitur, urina fallax, pulſus fallacior. Etenim pulſus ad omnem ſtrepitum corporis, & ad omnem motum animi mutatur, urina non niſi grauiores immutationes corporis ſequitur. Igitur ex illorum, quæ nobiſcum uerſantur, diſcrimine, regione dico, anni tempore, uictu, ætate, temperatura, habitu, labore, dolore, uigilia, & ſimilibus accidentibus coniectari debemus. Si quis enim iuuenis denſo habitu in regione frigida, tempore hyemis, modicæ exercitationis, pleni uictus, in morbum inciderit, nec dolore nec uigilijs multum fatigatus, uires in eo fortes non ſine ratione exiſtimare oportet, ac tales quæ quatridui inediam facilè tolerabunt. Quòd ſi econtrario contraria omnia, uires breuißimas ſuſpicari neceſſe eſt, quibus mellicratum non ſufficit, ſed ſuccus ptiſanæ conuenit. Igitur unum duntaxat generale caput inſtituendi uictus à uiribus inueniet, qui omnia in anguſtias redigere uoluerit: non enim morbus eſt, ſed uirtus quæ alimentum poſtulat. Neq; enim indicatio à morbo, ab indicatione quæ à uiribus ſumitur, eſt ſimpliciter diſtincta, ſed doctrinæ clarioris gratia tantùm adiecta. attamen poſt uires, inter reliqua, primum procul dubio locum obtinet.

Magna Hugonis dubitatio.

Vrina fallax, pulſus fallacior.

Virium comparatio ex diuerſis.

Deſcriptio uirium fortium.

Vires defectæ.

Vnus uiuendi ſcop' à uiribus.

Indicatio à morbo per accidens.

APHORISMVS X.

QVibus ergo ſtatim morbus conſiſtit, ijs ſtatim tenuis uictus eſt exhibendus; quibus uerò po-

ſterius debet cõſiſtere, ijs in ipſo conſiſtendi tempore, & parum ante illud, cibus ſubtrahendus: prius uerò uberius agendum, ut ęger ſufficiat.

An plus dandũ in principio, quàm augmento, aut ſtatu.

Controuerſia maxima.

Trãslationũ diuerſitas.

DE diſcrimine uictus, pro differentia morborum, ſcilicet quòd breuior morbus breuiorem, & rurſus debilior uirtus liberaliorem cibum requirat, antè ſatis dictũ eſt: quòd uerò in ſtatu nihil oportet indulgere, ſed futuram inediam prouidere, & eius defectum in principio anticipantes, diligẽter ſupplere, inſigniter redarguere uidetur primus liber De uictu, in morbis acutis: ubi cõtrà monet Hippocrates, quo quis plus ſpuit, eo plus dandum eſt, uſq; ad morbi iudicationem, & maximè duorum dierum ultra criſim exceſſum. Cornarius tranſtulit, Et maximè duos ab indicatione dies. Copi translationem non attulimus, quia nimis exorbitat: & alibi idipſum fecimus. Mirabilis procul dubio locus, qui ſtatui plus quàm augmento, rurſum augmẽto plus quàm principio tribuere apparet. Etenim ſecundùm hæc tempora excretiones aut expuitiones promouent.

Oribaſius.

Similis ſententiæ Oribaſius eſſe uidetur, qui in commento illius aphoriſmi, Victus tenuis atque exquiſitus: *in prioribus apoplexiæ diebus inediam laudat, tertio uerò die uictum indulget. Verum de apoplexiæ uictu diſputatur fruſtra: quoniam in principio apoplexia nullum admittit.*

Celſus.

Initia morborum famẽ & ſitim deſiderant.

Galeni exempla in Therapeutice.

Auicenna.

Loca quodãmodo diſſona.

Celſum ego audire malo, qui tertio libro, in principio febrium, ſemel atq; iterum cibum detrahit: in ſecundo uerò uniuerſim dicit, Initia morborum famem ſitimq; deſiderant. Ac forſitan Celſum contemnes, Galenum tamen audire debes, qui in ſexto Therapeutices in principio phlegmonarũ, tenuiſſimi uictus meminit, ac rurſus in Therapeutices XII. ſic ſcribit, Quòd ſi ex ſententia uobis omnia reſponderint, etiam carnei aliquid nutrimenti ijs poſt alia dabimus, potiſſimum poſt quartum diem ſuccis, qui febrem excitabant, iam ad concoctionem uenientibus. Eandem uiuendi rationem & Auicenna uidetur conſulere, non quidem in omnibus, ſed quibuſdam, quotidiana præſertim, quartana, ac ſimilibus. Videtur autem mihi & de reliquis eadẽ ratiocinatio. His omnibus aduerſari apparet præſens Aphoriſmus: ſed & liber De arte curatiua ad

Glau

Glauconem, contrà, plus uidetur indulgere principio, quàm augmento. Nam ubi continuas curat, ſic ait, Quibus longius à ſeptima ſtatus abeſt, à principio grandiori cibo reficiendi ſunt, prope ſtatum uerò tenuiori. Videtur locus excerptus eſſe ex præſenti ſententia, ubi dicitur, in ipſo conſiſtendi tempore, & parum ante illud cibus ſubtrahendus eſt, prius uerò uberius agendum.

Neotericorũ diſtinctio. Morbi acuti duplices.

Neoterici ferè ut in alijs, quibuſdam diſtinctionibus eludere hanc diſcordiam conantur, ac morbos acutos duplices partiuntur: hos materiam ad unicam criticam expulſionem ſeruare dicunt, illos uero paulatim excoquere atq; expurgare. Parum intereſt, ſi dicas quaſdam febres ſimplices, quaſdam cum inflammatione coniunctas. Nota eſt differentia, & iamdudum ab Auicenna annotata.

Diſtinctio primum ab Auicenna annotata.

ſed ego neſcio quid ea partitione Auicenna, aut ab eo poſteriores facient: nam præſcripta Hippocratis loca, in primo de ratione uictus in morbis acutis, Galenus non tantùm intelligit de morbis acutis cum inflammatione, fortè pleuritide, peripneumonia, & ſimilibus, ſed & de ſimplicibus, ac omnibus alijs febribus. Si quis hic meis teſtimonijs fidem adhibere nolit, ipſe Galeni cõmentarios ſuper ea re legat, atq; ibidem Galenum ſcribentem inueniet, quòd idem eſt iudicium de omnibus febribus, quæ concoctionem patiuntur. Sed & rationes ipſæ de morborum utrorumq; ſtatu, ſunt eædem.

Vtriuſq; generis morborum eadem Galeno ratio.

Quòd uerò Hippocrates in his ipſis Aphoriſmis nõ tantùm morborum ſimplicium, ſed & inflammationum ſtatibus, omnem uictum interdicit, uel ex eo notum eſt, quòd neq; Galenus quidem uel minimo uerbo illorũ exceptionem notet. Certum ergo eſt, quòd hic locus & alter in primo libro de ratione uictus, in morbis acutis, ambo quantumcunq; diuerſi, utrunq; ſimiliter morbi genus complectuntur. Nec alter cum altero pugnat, ſed uterq; diligenter accipiendus eſt. Videtur autem mihi optimum tum in his, tum alijs locis ſimilibus, phantaſia contrarijs, ut primùm eam partem ſtatuamus, quæ ab omnibus eſt magis recepta. deinceps uerò ad eum locum ueniamus, qui alterum demoliri apparet: quod ſi in hac diſceptatione ſequuti fuerimus, hunc procul dubio Aphoriſmum indubitatum habebimus. Etenim nimis præclarè cum eo multi alij, in ſtatu tenuiſſimum uictum præcipiunt: quocirca alterum locum in libro De ratio-

Cõſilium in omnibus rebus cõtrouerſis.

Procul dubio ubiq; in ſtatu oportet uiuere tenuiſsimè.

ne

Meli⁹ eſt cõtrarium locũ ſeponere, q̃ à ueritate diſcedere.

Locus indubitatus.

Galenus nimis perſunctoriè hunc locum præterit.

ne uictus in morbis acutis, tanquam falſum oportet excindere, aut tanquam ſuſpectum atq; obſcurum ſeponere, aut certè in omnem partem uertere, donec alius intellectus nobis appareat, qui cum priori loco nullo modo pugnet: ac quidem eum qui ex libro de ratione uictus allegatur, excindere nullo modo licet: quia Galenus ipſum abſq; ulla ſuſpitione recipit. an autem ipſum aliquo modo mutare liceret, nondum ſcio. Videtur Galenus reſpexiſſe aliò, qui citra ullum contradictionis reſpectum, hoc ſolum in commento ſequitur, quòd non ſtatim à indicatione uictus ſit commutãdus, ſed qualis huc uſq; fuit, duobus diebus à indicatiòne obſeruãdus. Cauſam ipſe ſubijcit, quia aliquando imperfecta criſis pro perfecta nobis imponit: nec poteſt ea ſententia redargui: uerùm propoſito parum apparet accommoda.

Noſtra ſuſpitio.

Poteſt etiam aliter ſeruari, ut intelligamus hunc uictum uſq; ad criſim, & duos citra iudicationem dies: quomodo & ſeptimũ in prægnantibus menſem excluſit, quando à quarto uſq; ad ſeptimum purgationes permiſit. Verum an id Græca phraſis ferat, & Hippocratis mens expectet, alius uiderit: mihi ſatis eſt hucuſq; nodum indicaſſe, & qualitercunq; explicuiſſe. Non erit nobis tam difficile reliquam partem componere, ubi dicitur, quòd in principio oportet uberius agere. Nam ex libro de ratione uictus in morbis econtrario planè conſtat, quòd in principio omnium ferè morborum minus alimenti, quàm in augmento exhibendum ſit.

In principio procul dubio min⁹ dãdũ, quàm in augmento.

Principium ſub ſe augmẽtũ continet.

Proinde in eo quem nunc exponemus loco aut Aphoriſmo, principium Hippocratis liberius dixit. Quippe contra ſtatum diſtinguit, & ſub ipſo augmentum comprahendit: quomodo & in ſecũdo Aphoriſmorũ accepit. Igitur parũ dãdũ in principio, plus in augmento, minus in ſtatu, & ſub ſtatum: diuerſa tamen quodãmodo ratione, & rurſum eadem:

Quare min⁹ in principio.

Quare min⁹ in ſtatu.

in principio enim grauiſſima aliquando particularia, aut propria accidentia prouocant: ſaltem cruditas multa afflixit, & uix ullum concoctionis ueſtigium morbus recipit. Econtrario in ſtatu concoctio quidẽ perfecta cœpit, ſed uniuerſalia accidẽtia, paroxiſmi, ipſi naturam maximè fatigant. Igitur in ſolo augmento liberalius alimentum conuenit.

Occupatio.

Scio quòd & in augmento morbi, accidentia, putrefactio, concoctio, maiora quàm in principio. Sed hæc omnia in principio à cruditate uincuntur,

quæ

quæ ægerrimè alimentum admittit. Nam & in ſanis ſupra cruditatem difficilinè alimentum fertur, & malum malo accumulat. Ita ſi quis in principio morbi liberaliter alimentum ſuffecerit, naturam opprimet, & uix ad augmentum uenire permittet: nec refert rurſus, quòd in augmento ſit cruditas maior, quàm in ſtatu: quippe hæc modica eſt, & ab alijs, quæ in ſtatu tenuiſſimum uictum expetunt, uincitur. Licet ergo eadem argumenta ad omnia tempora conferre: ſed ubi unaquæq; cauſa maiorem uim obtinet, decet expendere. In utroq; ergo peccant Neoterici. Primũ, quòd morbi ex inflãmatione plurimum alimẽtum uſq; in ſtatum differunt. Secundum, quòd morbis ſimplicibus plus condonant in principio, quàm in augmento. Nam in ambobus ijs morborum generibus eadem eſt uiuendi methodus, eadem uictus ratio, ac in principio parum, in augmento amplius: atq; iterum ſub ſtatu & in ſtatu minimũ eſt exhibendum. Hæc nobis hactenus uidentur, & nunc multo certiora apparent, quàm à decem annis, ubi hanc quæſtionem primum expenderemus. Tanto magis miror, quòd nemo poſt nos hanc quæſtionem tractarit: non enim ad contemplationem tantùm attinet, ſed ad ſingulorum morborum curationẽ eſt neceſſaria, uel ob eã cauſam magis, quòd utroq; loco (nobis quidẽ cenſentibus) hactenus à Neotericis ad unum omnibus, peccatum ſit: adeò ut ibi uictum auxerint, ubi imminuere: ibi imminuerint, ubi augere debebant: ut omnino melius fuerit hactenus medicis carere, quàm illorum opera uti, qui aliam uiuendi in pleuritide, aliam in alijs febribus rationem ſeruari uolunt, & in propoſito, morborum tempora ſecundùm concoctionem atq; accidentia diſtinguũt. Maximè autem eos miror, qui ijs quæ nuper de temporibus morborum ſcripſimus, crediderunt, aut ſaltem conniuerũt. Veruntamẽ pro diuerſa in inflãmationibus acutis atq; alijs febribus uictus ratione contendere non deſinunt. Nihil enim iſtorum facere poterunt, niſi duplicem illorum ſtatus atq; aliorum temporum rationem ſeruauerint. Hæc ſunt in quibus Auicenna, atq; eius ſectatores conſenſerunt: in alijs enim, quæ diximus, uſq; adeo non conſenſerunt, qui uetiam ex diametro pugnauerunt: ut in ea quæſtione, Nunquid morbus tempore ſtatus maximus ſit. &, Nunquid cũ putrefactione

Cruditas alimentum recuſat.

Alluſio principij uniuerſalis ad particulare.

Altera occupatio.

Peccata Neotericorum.

Medici in hac re plus obfuerunt, q̃ profuerunt.

Neotericorũ contentio.

Hugo Senēſis rudis arbitri funct° officio.

ne procedat concoctio. adeo ut Hugo Senenſis, qui poſtremus fuit omnium, tutius putauit utranq; opinionem referre, quàm alteram aſſerere, & ne forte alterius partis malam iniret gratiam, quaſi rudis aliquis arbiter, qui utriuſq; rapitur ſtudio, maluit utriq; aliquid indulgere, quàm alterā refellere: quū tamen fieri non poßit, quin altera falſum habeat, quandò inter ſeſe euidenter pugnent: & mihi non ſatis dialecticus uidetur, nedum medicus, qui alteram non poteſt refellere, atq; alteram recipere.

Inanis quorūdā gloria.

quamuis ſint, qui gaudeant ſeſe utranq; uiam poſſe docere, & nunc Gentilis ſcilicet, nūc Conſiliatoris, nunc Thruſiani, nunc Hugonis opinionē poſſe aſſerere. Mihi uerò magis placebit, qui ex altero poteſt uerū eligere, quàm qui per utranq; opinionem contentus eſt fluctuare. Etenim & nos utriuſq; ſectæ gratiam ſeruare, & ipſius errata diſsimulare potuiſſemus, ſi quidem ad ſolam ueritatis ſpeculationem pertinerent.

Naturales quidam errores diſsimulari poſſunt: ſed qui ad ſingulorū uitam attinēt, publicam redargutionē merentur.

quemadmodum multa alia, quæ hodie in ſcholis diſputantur, citra ægrorum diſcrimina. Quum uerò hoc uno uerbo quæcunq; ad uictum & medicamenta attinent, uitiaſſe uideatur, neq; ullus morbus aut ullum morbi tempus ſit, in quo curationis uarietatem iſta non faciant, magnum nephas tacere exiſtimauimus. De quibus plura in libello De morborū temporibus diximus: quare nunc ſuperſedebimus, ſi illud unum tantum adiecerimus, non poſſe in præſenti Aphoriſmo, uerbū illud, Statim, ad aliquod trium ſignificatorum à Galeno poſitorum cogi, aut certè tenuem uictum non poſſe à tenuißimo diſtingui: quia morbis, qui ſtatim conſiſtunt (quippe quarto die) non tenuis, ſed tenuißimus conuenit. Quare aut uerbum, Statim, aut Tenuis, largius accipiendum eſt.

Verbum, Statim, aut Tenuis, liberius audiendum.

APHORISMVS XI.

IN acceſsionibus abſtinere oportet: nam cibum dare, nocuum eſt: & quibus per circuitum finiunt acceſsiones, in ipſa acceſsione abſtinere oportet.

NON ſatis eſt temporum uniuerſalem, quàm habēt ad ſe inuicem, rationem diſcreuiſſe: ſed præterea dierum eiuſdem temporis, eiuſdemq; circuitus oportet differentiam annotare. Nam licet tempus acceſsionis ad expul

expulſionem ſit opportunius, ad concoctionem tamen ipſius alimenti minus eſt idoneum, non ſolùm ob eam cauſam, quòd natura hoc tẽpore grauius offendatur, ſed quòd calor naturalis multo minor ſit, ac febrilis maior: qui licet ad concoctionem morbi aliquando conducere poſſet, ad concoctionem alimenti non confert quicquã. Igitur neq; ſi ultro uelint ægri accipere, permittendũ: quoniam acceſsio circuitus deterrimum tẽpus exiſtit, ſiue acceſsio ſit ſimpliciter, ſiue tantum exacerbatio: in priori particula de exacerbatione, in ſecunda uerò de ſimplici acceſsione loqui uidetur. Et Galenus quidem in hoc loco ſuper eo uerbo nihil reperitur dixiſſe: ſed forſitan conijcias ex commento Aphoriſmi deciminoni, per priores acceſsiones eas, quæ ſine ordine errant, ipſum accipere. Poſteriores uerò in eas, quæ ordinem ſeruant, diſtinguere. Nec ego hanc commentationem refello, modo hoc obtineam, quòd ſæpe in declinatione febrium quotidianarum & errantium alimentum offerre liceat, hic importunitatẽ acceſsionis nobis reueritis, illic uerò intermiſsionis breuitatem. Ergo potius erit acceſsiones prioris loci, continuarum intelligi, in quibus nullus euidens circuitus. atqui in intermittentibus manifeſta intermiſsio eſt: quarum acceſsiones, ego ſecundo loco accipio. Cur uerò Hugo Senenſis contrario modo quàm nos illas particulas diſtinxerit, conijcere non poſſum. Forſitan priori loco Hippocrates primam inuaſionem intelligit, ut talis ſit ſermo, In prima acceſsione nihil licet aſſumere, neq; etiam poſterioribus, quæ per circuitũ redeunt: certè in priori loco non poſsis ſynochũ intelligere, quia huius una eſt acceſsio: ſæpe etiam extremam inediam tolerat, & uictus qui in ea conueniet, eodem ferè tempore, quo per ſanitatem aſſueuit, adminiſtrari debet. In alijs autem qui diuerſis paroxiſmis et ordine recurrunt, longiſsimè ab ipſa declinatione atq; acceſsione ipſum exhibere oportet: niſi extrema neceſsitas incideret. nam hic ſemper uictum dare conueniet: quoniam (quod toties diximus) melius eſt anceps experiri remedium, quàm nullum. Fortunata tamen admodum Hugonis quæſtio, an in principio, an in ſtatu ſecurior ſit alimenti exhibitio: ſi quidẽ in altero ipſorũ omnino dari deberet, nec uſq; ad declinationẽ deferri poſſet. Raro enim talis caſus ſeſe offert: & ſi fortaſsis ſe oſtẽdat, ubi dederis,

Tempus acceſsionis ad expulſionẽ, uerùm tempus ſemiſsionis ad concoctionẽ opportunius.

Acceſsio.
Exacerbatio.

Galeni expoſitio.

Noſtra opinio.

Hugonis expoſitio.

Tẽp⁹ opportunũ, in ſynocho.
Cibus lõgiſſimè ab acceſſione.

Fortunata Hugõis quæſtio.

Securior cibus in ſtatu, quàm principio.

ris, non multum refert: & ſi quia in parte refert, ſecurior in ſtatu, quàm in principio cibus uidetur. Quippe incommoda alimenti in principio dati temporibus ſequentibus communia efficiuntur. neq; enim in ſtatu cibus abſolutus uidebitur, qui in principio fortaßis fuerit aſſumptus: quare non multo minus negotij naturæ faceſſet in ſtatu, quàm in principio. at nõ item incommoda principij uniuerſalis, uſq; ad ſtatum uniuerſalem proferuntur: quare hîc fruſtra contenditur in uniuerſalium atq; particularium ſumpta ad ſeſe inuicem proportione. Sed neq; admodum proficiunt: nam & antè dictum eſt, quòd liberalior cibus conuenit augmento, quàm principio. In hanc ſententiam Celſus inclinare uidetur libro 3. capite 4. ubi ita inquit: Tutißimum autẽ eſt ante acceßionis totius tempus præterire: quãuis ubi longa febris fuit, poteſt indulgere ægro maturius, dum tamen antè ad minimũ pars dimidia prætereatur. Sed hæc generalia: illud ſpeciale eſt, quòd in febribus ex inedia non ſolùm licet, ſed ſæpe oportet alimentum tempore acceßionis exhibere. Teſtis eſt Galenus Therapeutices libro 10. Idem dixit in fine undecimi, eos quibus uel in hepate uel in uentre uirtus citra phlegmonen imbecillis exiſtit, in ipſis acceßionibus alimentum expetere. idem requirit febris, quæ potius ſqualore quàm calore urget, & nouißimè ea, quæ abſq; inflammatione uel redundantia, magnam patitur humorum reuocationem. Harum omnium febrium acceßiones, non ſolùm ferunt alimentum, ſed omnino expetunt.

Mala comparatio.

Alluſio ad Celſum.

Multę febres ex natura ſua in ipſis acceſſionibus aut paulò antè alimentũ poſtulant.

APHORISMVS XII.

ACceſsiones uerò & conſtitutiones morbi indicabunt & anni tempora, & circuituum ſucceſsiua incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue per maiora interualla fiant. Sed ex ijs quæ mox apparent indicia ſumuntur, quemadmodum in laterali morbo, ſputũ, ſi circa initia ſtatim appareat, morbum breuiat: ſi uerò poſtea appareat, producit. Et urinæ, & alui excrementa, & ſudores quæcunq;

appa-

apparuerũt, uel bonam morborum iudicationem, uel malam, uel breues aut lõgos fouere morbos oſtendunt.

SI quidem in acceſsionibus tantum abſtinere oporteret, horam acceſsionis præſcire non multum referret, ſatis eſſet duntaxat præſentem agnoſcere. Cùm uerò aliquot præterea horis nec quidem paucis, ante acceſsionem cibus nocuus ſit, iuſtum acceſsionis tempus, longius præuidere oportet, atq; horam ferè ipſam, non tantùm diem. Ita etiam ſatis non eſt, præſentem ſtatum cognoſcere, ſed longiùs oportet illum prouidere, hoc eſt, oportet à principio ferè morbi longitudinem ac breuitatem, coniectura quadam capere. Etenim qui tempus ſtatus præcognouerit, facilè longitudinem ac breuitatem morbi metiri poterit. Fortè hæc omnia Hippocrates per conſtitutionem morborum intelligit. Fortè etiam eo ſolo nomine ſtatum accipit, quem tamen Hippocrates plerunq; ἀκμὴν appellat. Cognoſcemus autem hæc omnia ex his quæ Hippocrates in hac ſententia perſtringit, & Galenus in commento latè diffundit, quæ ut clariora fiant, nos in quatuor capita generalia cogere poſſumus. Primum, morbi genus: nam hoc generalem ipſius ferè terminum affert. Quicunq; enim definitionem morbi acuti intelligit, ſtatim talem aliquem morbum ſub eo nomine audit, qui ad ſummum, decimoquarto die terminum obtinet. Species uerò morbi, ſpecialiorem definit. Nam quòd pulmonia plerunq; ſeptimo, ſynochus quarto, pleuritis decimoquarto iudicetur, paucis incognitum eſt: quod uerò intermittentes eiuſdem ſpeciei continuis lõgiores ſunt, etiam mulieribus quidem notum eſt: quòd uerò tertiana intermittens, reliquis intermittentibus breuior, & quòd reſpondens illi continua, alijs quoq; continuis ſit acutior, ex eadem comparatione ſequitur, & quædam ex ijs ardentes appellantur: pituitoſæ enim, & melancholicæ ſuccendentes tantùm. Proinde antiquus interpres illarum naturam non bene tenuiſſe uidetur, qui cum his ſemitertianam confundit: quoniam Galenus inter ſuccendentes & incendentes mediam numerat. Appellat autem ſemitertianam, pituitoſam continuam, cum tertiana intermittente

Longè ante acceſsionem alimentum dandum.

Genera ſignorum quatuor.

Species morbi generalẽ morbi terminum prodit.

Ardentes aut incendentes.

Succendẽtes.

Semitertiana media inter incẽdẽtes & ſuccendẽtes.

commiſſam. Verùm qua ratione inter incendentes & ſuccendentes mediam Galenus poſuit, nondum rectè aſſequor. Forſitan mediam dixit, quia altera pars illius citius, altera finitur tardius: quicquid id eſt, certũ eſt illud, quòd tam ſuccendentes, quàm incendentes continuæ ſunt. Quapropter per ſuccẽdentes (ut mihi apparet) nullas alias intelligit Galenus, quàm melancholicas & pituitoſas: quippe bilioſæ incendentes ſunt.

Oẽs febres acutæ, continuę, ſed non oẽs continuę, acutæ.

Oribaſij error.

Sunt autem omnes continuæ, non tamen acutæ. Acutæ enim omnes, cõtinuæ ſunt: ſed non omnes continuæ acutæ. Miror ergo, quòd Oribaſius tertianã acutam dicere auſus ſit: non enim quia decimoquarto terminetur, acuta haberi poteſt, niſi diaria, quæ unico die terminatur, acutiſſima cenſeatur: quod ipſe non libenter concederet. Verùm de ratione morborum acutorum poſtea. Nunc uerò & in alijs extra febres exemplo oſtendere oportet, quòd unuſquiſq; ferè morbus ſuum terminum ſecum affert: quippe apoplexia & angina tanquam acutiſſima ab omnibus ſtatim auditur. Nec minus neruorum diſtenſio reformidatur, aut cholera. Cæterum ferè omnes hi morbi tertio finiuntur, aut quarto. Itaq; generalem morbi terminum ex natura atq; ipſius ſpecie captare poſſis. Propius autem accedes, ſi differentias, quæ à regione, tempore anni, temperatura, & uictu ſumuntur, adieceris.

Secundũ & exquiſitius lõgitudinis morborum ſignum.

Hæc enim omnia ad unicum illud Hippocratis uerbum, Anni tempora, exigere oportet, quorum omnium eadem eſt ratio, nec iuxta unum, ſed horum ſingula morborum termini uariant. Nõ enim ex ſe, & propria ratione, morbus aliquem determinatum ac ſtatum diẽ obtinet, ſed inquãtum in tali loco, & ex tali humore conſiſtit. Verbi gratia, Pleuritis, morbus acutus eſt, ac plerunq; decimoquarto ſoluitur: quia ex humore bene calido gignitur, atq; in eo loco, qui huiuſmodi moleſtiam minime diu tolerat. Et ut ex alijs ſimplicibus febribus aliud quoq; exemplum opponamus, ob id tertiana continua, ſiue ardens, reliquis continuis acutior eſt: quia ex humore magis calido. Prout ergo humor qui morbum parit, uel minus uel magis feruens eſt, iuxta hoc quoq; morbus ipſe magis ac minus acutus eſt, non minimum autem obtinent prædictæ conditiones ad generandos humores momentum, ſed totum:

Humorum diuerſorum occaſiones.

neq; enim aliud ab his quicquam eſt, quod humores gignere, uel diuerſitatem in ipſis facere

cere

cere poteſt. Plurimum ergo accelerare ac retardare prædictæ conditiones eandem morbi ſpeciem poſſunt: adeo ut ſi econtrario omnes ferè conditiones frigidæ fuerint, longiſſimum aliquem eiuſdem ſpeciei morbum facient: ſi autē calidæ, breuiſſimū: idq; ob duas cauſas. Prior dicta eſt, quia calidos humores pariunt, qui breuiſſimos morbos conſtituunt. calidus enim humor facilius coquitur, expellitur, atq; uno uerbo euincitur, quàm frigidus: licet illius accidentia paulò magis naturæ moleſta ſint.

Frigidæ conditiões morbos producunt, calidæ abbreuiant.

Prior ratio.

Poſterior ratio eſt, quia calidæ conditiones ad reſolutionē ſunt magis idoneæ quàm frigidæ. Ita enim dictum eſt ab Hippocrate, quòd æſtiuæ quartanæ magna ex parte breues ſunt. Poſitis extremis morbis, facile eſt colligere mediocrem eiuſdem ſpeciei morbum, ſi quidem conditiones mediocriter ſeſe habuerint, hoc eſt, quædam calidæ fuerint, quædam frigidæ.

Poſterior.

Iam non tantùm quantitatem ſiue numerum iſtarum rerum perpendere oportet, ſed & qualitatem ipſam inſpicere: nam quo qualitates ipſæ in his rebus excellentiores fuerint, eo morbum quoq; breuiorem efficient: adeò ut duæ conditiones aliquando bene calidæ, calidiorem morbum efficient, quàm tres aut quatuor parum intemperatæ.

Nō decet minus æſtimare cōditionum circunſtantium qualitatē quàm quantitatem.

Igitur qui exquiſitè omnium prædictorum facultates & momenta poſſit compræhendere, & ea ad ſeinuicem conferre, alia nulla amplius indicatione opus haberet: quoniam ex his certum uniuſcuiuſq; morbi terminum inuenire poſſet. Verùm quia ipſum modum qualitatum exquiſitè habere, eſt impoſſibile, ad accidentia morborum confugere neceſſe eſt. Hæc enim, ſi quippiam prædictorum nos latuerit, aut ſubterfugerit, in mentem reponent, atq; portionem quam aliquando prælatæ conditiones inter ſeſe habuerint oſtendent. prout enim parua aut magna fuerint, conditionem rerum nobiſcum uerſantium, qualitatem quantitatemque, quam ſequuntur, enunciabunt.

Tertium ſignum ex accidentibus.

Quare ut antè diximus, qui exquiſitè prædictas cauſas teneret, tertium illud de accidentibus ſpeculationis genus parcius deſideraret: quoniam accidentium magnitudo potius præcipitati morbi ſignum eſt, quàm cauſa: & tamen aliquando cauſa eſt.

Accidentia potius ſigna ſunt morbi præcipitati, q̄ cauſæ.

Fieri enim non poteſt, ut morbus diu duret, cuius diutini paroxiſmi infeſtant, ſed intra pauciores dies ex duobus terminabitur is, qui ſingulis uicibus, ſiue circuitibus, dimidiam humorum li-

Quædā ſunt accidētia quę morbum abbreuiāt etiā in melius.

bram

brã putreſactã obtinet, quàm qui aliquot duntaxat uncias: ſi quidẽ æquale humorũ delinquentiũ uitiũ à principio habuerint. Igitur paroxiſmorũ lõgitudo morbũ abbreuiat. Reliqua accidẽtia breuẽ ac longũ ferè tantum Accidentia Hippocrates cõtinuit incrementorũ nomine. *ſignificant, quæ omnia iterum cõtinentur apud Hippocratem incrementorum nomine, cùm dixit, Et circuituum ſucceßiua incrementa. nõ enim anticipationem aut cunctationem hic tantum audire oportet, ſed & longitudinem, & magnitudinem, & breuitatem, remißionis moroſitatem, & tranquillitatẽ, & reliqua, quæ in circuitu accidẽtia uiſuntur omnia.* Anticipatio & cunctatio per ſe incerta. *Ex anticipatione enim ſola, & cunctatione, nihil eſt quod perpetuũ poſſis ſuper morbi temporibus arguere: quædam enim ſemper uſq; ad ſtatũ cunctantur, ut quibus materia frigida, pertinax, & ad putredinem rebellis eſt: quædam etiamnum à principio anticipant, ut quibus econtrario materia ad putredinem fuit opportuna. hac de cauſa per ſe augmento* In augmẽto ferè paroxiſmi anticipãt. *magis ineſt, ut paroxiſmi anticipent, quàm cunctantur. quoniam ut altera materiæ portio ad concoctionem, ita altera ad putredinem magis ac magis feſtinat. Ita quidem & in declinatione, ſed ratione paucitatis materiæ* In declinatione cunctantur. *ibidem febris omnino cunctari cogitur. Non eſt ergo uerum, quod quidã ex Neotericis dixerunt, tantum illas ex natura cunctari febres, quibus diſpar contigit materia, fortè bilioſa ac pituitoſa: Eſt tamen uerum, quòd hæc febris bilioſa primum plerunq; à principio anticipat, deinceps conſumpta bilioſa materia potius cunctabitur, quàm anticipabit, de quibus* Febres ex diuerſa materia. *omnibus in libris de criſibus amplius diximus, ubi de errantibus febribus paulo aliter, quàm Galenus diſſeruimus. Nam ipſe ac Neoterici poſt eum imperfectam illarum cauſam reliquerunt. Sed ad accidẽntia reuertor, quæ tertiam obtinent in definiendis morborum temporibus differentiam: neq; tamẽ totam notitiam abſoluunt. Quippe & ipſa quoq; non raro nos fallere poſſunt, quòd in principio aliquando, quàm in ſtatu, ſentiantur maiora. Sed & multa alia ſunt, quæ fortè fortuna accidentia ipſa pro* Accidentia aliquãdo incerta. *mouere poſſunt. Eſt enim ubi mente perturbata ægri affliguntur, fortaſſis ratione alicuius mali internuncij, fortè ob turbam, fortè ob imminentem tempeſtatem: ex quibus omnibus nihil eſt, quod ſuper morbo ſignificare poßit, ſiue in peius, ſiue in melius fiat: de quibus & illud Hippocratis,*

tis.Iis qui non ex ratione leuius ſe habent,non oportet multum fidere,neque ea quæ præter rationem eueniunt,multum formidare mala.Itaque ne tale quid nobis imponat, ac iudicium fruſtretur, excrementorum differẽtiam quarto,ac nouiſſime, expendere oportet. reliqua enim omnia rudẽ tantùm ac lubricam,excrementa uerò artificioſam & certam nobis temporum coniecturam oſtendunt, ſi quidem unumquodque ſuo more metiaris,nec ad alia quàm debes diſtrahas:neque enim urina ſuper alijs morbis, quàm qui in uenoſo genere ſunt,neque ſputum ſuper alijs quàm in pectore ſignificat:ſic pitiſſatio ſiue ſcreatio ſuper ijs tantum quæ in capite aut faucibus, & fex ſuper ijs quæ ſunt in inteſtinis ſignificat,non tamen ſimiliter.Nam alibi excrementa,tanquàm partes ab humore morboſo decedũt: feces uerò in inteſtinis inflammationis ibidem commiſſæ,nunquam partes fuerunt,ſed duntaxat ratione affectus eiuſdem ſuper inteſtinorum integritate atque offenſione ſignificant. Subinde tamen uel cum ipſis fecibus,uel etiam abſque ijs,quædam ex ipſo loco inflammato diſcedunt. Et hæc ſunt quæ præcipuè annotare oportet. Quòd ſi his modis unumquodq; excrementum ad ſuos dũtaxat morbos & natales locos retuleris,inuenies iuxta ordinem excrementorum, perpetuo tempora definiri. neque enim principium non eſſe non poſſet, ubi cruditas:augmentum, ubi manifeſta concoctio.Quæ autem urina cruditatis,quæ concoctionis exhibeat argumentum,alibi diximus, ac poſterius fortè dicemus.Illud unum nũc adieciſſe ſatis eſt,urinam craſſam,cruditatem præſentem ſignificare, licet ſputum craſſum in pleuritide manifeſtæ cõcoctionis ſit ſignum. Cuius cauſam alibi dicemus. Ergo præſentia ab excrementis annotare tempora,nulla eſt difficultas.utilitas tamen maior,ſi ab ijſdem quoque finem morbi lõgius præuidere poſſumus:nam id eſt quod Hippocrates hic dicit,Vt ſputum ſi ſtatim appareat,morbum abbreuiat:ſi uerò poſtea,producit.Neq; enim fieri poteſt,ut morbus,in quo primo die apparet conſtanter concoctio,ultra quartum diem differatur, & tamen quãtumcunq; hoc ſignum alijs tribus prægnantius ſit, non potes illis omiſſis, quartum ſolummodo accipere:quoniam ſæpe morbi diuerſiſſimis diebus terminantur, qui eodem die cõcoctionem acceperũt. Atq; ex hoc uno ſatis Guaynerij atq;

Fideliſſimũ ſignũ quartũ ab incrementis ſumptum.

Vrina ſuper morbo in uenis.

Sputum ſup affectibus pectoris.

Screatio ſup faucibus.

Excrementa diuerſo modo ſignificãt.

Manifeſta cõcoctio augmẽtum declarat.

Perfecta ſtatum.

Vrina craſſa cruda.

Sputum craſſum concoctum.

Quartum ſignum licet alijs fidelius, imperfectũ tamen.

Guaynerij error.

aliorum Neotericorum retunditur ſententia, qui æquale tempus putauerunt principij & augmenti: quod ſi eſſet, nulla difficultas inueniri poßet in ea quæ eſt de morborum temporibus coniectura. At nũc aliter ſeſe res habet: quoniam morborum, qui quarto concoctionem oſtenderant, alius ſeptimo, alius nono, alius duntaxat undecimo, iudicatus reperitur. Itaque ad horum iuſtam diſcretionem ab accidentibus diſcrimen adijcere oportet. Nempe ſi concoctio in quarto uiſa fuerit, ac conditiones omnes calidæ præceſſerint, accidentia quoque fortiſſima, & uno uerbo morbus uelociſſimè moueatur: in ſeptimo, imò in quinto criſis ſperatur: ſi quidem autem omnia contrario ſe habuerint, uix undecimo, ſi autem mediocriter, nono aut etiam ſeptimo. Nihil ergo ex his quatuor capitibus temere adiectum eſt, ſed totidem, nec plura, ex quibus exquiſitam debes facere temporum coniecturã. Quòd ſi Hippocrates uel Galenus alibi plura adieciſſe uideatur, genera non adnumerat, ſed ſpecies duntaxat diſtinguit: accidentium enim uaria eſt ratio: quippe quædam ſunt quæ ſimul inuadunt, quædam paulò pòſt, quædam tandem & in fine apparẽt. Ac quæ ſimul quidem inuadunt, unius tandem conditionis ſunt: propria enim ſunt, ac ſpeciẽ morbi arguunt: ita quidẽ rigor tertianam, horror quartanam, frigus quotidianam intermittentem, atque legitimam quidem præcedentem: in illegitimis enim omnia confunduntur, adeo ut in quotidiana rigorẽ, in tertiana frigus ſubinde comperias. non aliter qui in carnoſis partibus eſt, ab eò qui in membranis conſiſtit, affectus diſtinguitur. nam qui hic conſiſtit, pungenti ſimilis eſt: qui uerò illic, ponderoſus magna ex parte dolor eſt. quemadmodum alibi dicit, Quòd dolor in renem decumbẽs grauis eſt. talis eſt qui in hepar, in pulmonem, & ſimiles particulas incubuerit, niſi fortaßis hic humor ipſe propria natura ualde acris fuerit: ita enim & hic pungenti ſimile efficit. Ita econtrario in membranis quantumcunque ſenſu præditis, nonnunquam grauis potius quàm pungens dolor oritur, ubi materia admodum iners fuerit, ſalſa tamen ac flatulenta in his locis plerunque dolorẽ punctilem facit, & imperitis medicis ſubinde ſuſpicionem pleuritidis inijcit: adeo ut uix decimus quiſque pleuriticus exiſtat ex ijs, qui tales à medicis æſtimantur. Accidit autẽ idipſum non ſolùm his, qui

In exemplis uaria exercitatio.

Accidentium diſtinctio in tres differẽtias.

Accidẽtia ſimul inuadẽtia ſpeciem morbi declarant.

qui dolorum diſcrimina non rectè perpendunt, ſed & ijs qui non rectè quotidianã à continua ardente diſtinguunt. Magna, fateor, eſt differẽtia: ſed uereor ne huiuſmodi phantaſia, multorum iudicium fallat: quibus ſi aliquid obijcias, iam opinionem ſuam ſeruare conantur, dicentes non quidem eſſe ueram pleuritidem, ſed illegitimam, ac pleuritidis ſpeciem: qui ſi ſpeciem morbi dicerent, non errarent. Certè illegitima pleuritis, legitima multo rarior, ac parùm quidem eſſet ſolis nominibus ita abuti. ſed periculoſiſsime diuerſis morbis eadem adhibetur curatio. Omitto enim febrem quotidianam cum diſtillatione coniunctam. Vidi ſubinde eos qui tentantur à uermibus, & (quod eſt magis ridiculum) à calculo, pleuriticos æſtimatos. Diſtinctio exhibetur ex eo, quòd dolor qui ex diſtillatiõe aut uermibus eſt, locum mutat: at pleuritis ſemper ſeruat eũdem. Iam febris manifeſtè diſsidet: in pleuritide continua eſt, & acuta: in alijs uerò affectibus lenta. Multum etiam ſputum diſsidet in pleuritide, ſaltẽ tandem cruentum, flauum: in alijs uerò aut tenue ſemper, aut admodum uiſcoſum. Propria ergo pleuritidis ſigna ſunt huiuſcemodi, atq; inſeparabilia, nõ tamen peculiaria, ſed & alijs morbis communia. Quippe & in pulmonia tuſsim & difficultatem ſpiritus reperies: ueruntamen propria dicuntur, quia ſimul inuadunt, ac morbi ſpeciem uel ſeorſum, uel cũ alijs definiunt. Itaque inuadentium accidentium genus unum eſt, quippe proprium: eorũ uerò quæ mox apparent, diuerſum: quædam enim aſsidentia dicũtur, quæ ex his ſunt, quæ aliquãdo accedunt: aliquãdo uero omnino non adueniũt, ut in pleuritide moleſtus in oppoſito latere decubitus: aliquãdo enim in ægro facilius æger dimittitur, aliquando in utroque, aliquando in neutro decubitum patitur. Poteſt & hoc ratione diuerſarum particularum fieri: euenit autem frequenter diuerſitate inflammationis. Parua inflammatio utrunq; latus afficit, magna neutrum bene fert, mediocris melius fert in ægro quàm integro. Eiuſdem naturæ eſt tum in hepatis, tum in pleuræ inflammationibus iuguli dolor. nonnunquam enim in his iugulum detrahitur, aliquando uerò nulla ex parte ei dolor communicatur: quoniam nõ niſi inſigniter aucto morbo huiuſcemodi ſymptoma ſequitur. Secundum genus mox apparentium ex ijs eſt, quæ ſalutem aut mortem, malignita-

Craſsi quorũdam errores.

Propria pleuritidis ſigna.

Mox apparẽtia ſigna uaria.

Aſsidentia morbi arguunt magnitudinem.

Secundũ genus aſsidentium morbi morem ſignificat.

tem aut benignitatem, uno uerbo morem ipſius morbi ſignificant. Atq; iterum horum quædam ſunt uniuerſalia, quædam particularia. Vniuerſalia ſunt, quæ in ſingulis fere morbis, non tantùm quibuſdam, periculum aut ſecuritatē arguunt. Nam dormire cōniuentibus oculis, ſpōte lippire, ubiq; malo eſt: quēadmodū ubiq; bono eſt, bene ſeſe habere, ad ea quæ offeruntur, bene ſpirare, & ne in exemplis diu immoremur, reliqua omnia quæ firmitatem aut infirmitatem principalium uirtutum ſignificant, ferè ubiq; eundem ſignificatum obtinēt: quemadmodum ea quæ particularia dicuntur, aut materiæ tantùm ex qua fiunt, aut loci in quo conſiſtunt, atq; uno uerbo naturam duntaxat præſentis morbi ſignificant. Itaque aliud & aliud ſubinde indicant: talis eſt ſpuma, quæ in apoplecticis & alioquin ſtrangulatis uehementer formidatur, in epilepſia uerò commendatur. Sic in acuta quidem febre ſudor frigidus eſt mortalis, in longa uerò parum periculoſus. Plurima tamen eorum uniuerſalia, ac pauca particularia. Tertium autem genus eorum quæ paulò pòſt apparēt. Atq; horū, nàm duplex, alterum criticum eſt. atq; iterum horum quædam tantùm ſigna ſunt, ut criſim præcedens hallucinatio, ſurditas, labri agitatio, & uno uerbo quæcunq; ipſam præcedit perturbatio. Quædam uerò etiam criſis præſentis cauſæ ſunt: talis eſt uomitus, ſudor, & ſimilia. hæc igitur generalium accidentium nomine contineri uolumus. Signa uero concoctionis & cruditatis non amplius cum his numerantur, ſed ſeorſim ſecūdum genus pòſt apparentium conſtituunt. Nihil autem refert, an perniciosa excrementa cum ſignis cruditatis, an potius malignitatis numerare uelis. Itaq; tantùm quatuor manebunt ſumma genera, ex quibus omnibus morbi longitudinem breuitatemq; captamus, morbi ſpecies, circunſtantes conditiones, accidētia, & nouiſſimè excrementa. Ex eiſdem uel primis diebus (nam poſterioribus agnoſcere nullius eſt difficultatis) circuitus modum, acceſsioniſq; tempus prouidere poſsis: ex quibuſdam ſcilicet diem, ex alijs etiam, quod artificioſius eſt, horam. Nam morbi ſpecies ſtatim morē circuitionis denūnciat. Verū tamen unus ſpecie morbus, exēpli cauſa, pleuritis non ſemper ex eodē humore oritur, ſed uarijs aliquādo generatur permiſtis, atq; ij quoq; uel omnino, uel ſaltē aliqua

Margin notes: Boni moris uniuerſalia. — Particularia ſup loco affecto, aut materia. — Tertium genº in duas ſcinditur differētias. — Criſis ſigna. — Criſis cauſæ. — Signa concoctiōis & cruditatis. — Ex iiſdem capitibus præcognoſcitur tempus circuitionis, etiam hora acceſsionis.

ex

ex parte circuitum immutant. exempli cauſa, non ſemper pleuritis aut pulmonia per tertium exacerbatur, ferè anticipat, ubi ex ſanguine bilioſo naſcitur. nam ſi ſimplex ſanguis fuerit, forte unica acceßio erit: ſin autẽ pituitoſus, forte magis quotidie exacerbabitur. Proinde momenta ac qualitates exteriorum rerum perpẽdere oportet: ſingula enim ſuos humores generant, quare & ipſa hactenus modum circuitionis propius definiũt. Quippe unuſquiſquè humor propriam acceßionem obtinet. ſanguis quidem, & ex eo ſynochus perpetuam, ſed unicam: pituita, & ex ea quotidiana, quotidianam, bilis tertianam, melancholia quartanam. Cuius tu quidem rationem ex aſtris petere poßis: ſed mihi ex qualitate & quantitate humorum eam magis placet colligere. Fruſtra enim ex cœlis eius rei occultam cauſam quærimus, cuius occaſio prope nos in terris exiſtit. Certè non ob aliam cauſam, ut mihi apparet, ſanguis unam ac perpetuã acceßionem facit, quàm quia plurima eius in corpore conditio eſt. accedit & hoc, quòd ipſe ſanguis ad putredinem quàm maximè opportunus ſit. Eſt autem & pituita ratione ſuæ humiditatis, ut in libro De temperamẽtis diximus promptior, quàm ratione caliditatis bilis: huc accedit, quòd etiã magis abundat, & propterea nõ unã quidem, ac perpetuã, ſed cum parua intermißione quotidianam parit. Proximo loco bilis ſuccedit, & propterea tertianam facit, non autem quartanam. talem enim melãcholia exhibet, cuius in corpore rarißima eſt portio. Hoc autẽ clarius intelliges, ſi quintanæ aut ſextanæ naturam conſtitutionemq; animaduerteris. Non enim pro his quintum aliquem, aut ſextum humorem reperire eſt, ſed iuxta qualitatem aut quantitatem materiæ, hæc interualla fiunt: nam modicum, aut ſaltem tenacem, ac tardè putreſcibilem humorem eſſe oportet, ex qua quintana: tenaciorem, ex qua ſextana: atque ita lentam quidem, non tamen minus periculoſam aut malignam febrem facit. Quippe ut harum materia tardißimè corrumpitur, ita etiam lentißimè concoquitur, ac prius ferè corpus tabe conficitur. Quòd autem huiuſmodi longiora interualla potius materiæ conditionem, quàm ſpeciem ſequuntur, rurſum in exemplo bilis eſt, quæ non ſemper tertianam unicã facit, ſed in modum quotidianæ circuitionis duas: & quod rarius eſt, pi-

[Marginal notes:]
Acceſsiones in pleuritide uariæ.
Viciſsitudines paroxiſmorũ ſequũtur naturam humorum.
Sanguis copioſus, & ad putredinẽ maximè opportunus.
Secundo loco pituita.
Tertio bilis.
Quarto melancholia.
Alluſio ad quintanã, ſextanam.
Febres lentę ſæpe in tabẽ deſinunt.
Bilis non ſẽper exacerbatur per tertianam.

tuitã ob breuitatem ipſius,tertianas acceßiones imitari contingit, & ne iſta mireris,fortè & continuæ ab intermittentibus eiuſdẽ ſpeciei differunt materiæ quãtitate. Quòd enim in cõtinuis materia retinetur,in intermittentibus uerò excutitur, ex eo eſſe poteſt,quòd in intermittẽtibus minor eſt,in cõtinuis uerò copioſior: adeo ut natura eã propellere neque at. Conſtat ergo ex ijs ſatis primũ ratione qualitatis,ſecundo uerò quãtitatis acceßiones immutari. Sed hoc minus.nã fieri poteſt,quòd tertiana aliqua ex copioſiore bile forſitã fiat,quam quotidiana ex pituita. Ac de ijs omnibus in libris De criſibus diximus.nũc enim tantũ dicere propoſueramus, quomodo à circũſtantibus nos cõditionibus primo die liceat formã circuitus conijcere,prout ſcilicet hos uel illos humores gignunt. Ob eam causã & qui ex liene laborãt,ferè quatriduo affligũtur:uel quia ſanguine melãcholico exuperant, uel quia melãcholia laborant, quæ quartanã circuitionẽ efficit: & quia pus ſuppuratorũ ad pituitã quoq; uergit, & ipſæ quoq; ſuppurationes ex ſanguine pituitoſiore fiunt. Hinc & ipſius pituitæ circuitiones, quippe quotidianas magis ſeruant, ac ut hic refert, magis noctu quàm interdiu. Propterea mirum eſt, quòd Galenus hanc cauſam alibi ad cibum refert. Igitur ex ſpecie morbi potes generatim diem circuitionis agnoſcere, ex humore etiam magis. uerbi cauſa, pleuritis per tertiũ exacerbationem patitur, maximè tamen euidenter, ubi ex binoſo ſanguine oritur. Nã ſi ex ſanguine ſimpliciter, obſcurè: ſin autem ex pituita, ferè quotidie. Hactenus tamen poßis de hora ipſa dubitare: tametſi enim pituita nocte, bilis meridie acceßiones ſuſcitare ſolet, lubricum tamen id eſt, & non niſi aliquando uerum. Igitur idipſum ex accidentibus, maximè autem ex cunctatione & anticipatione præcedentium paroxiſmorũ coniectari debemus: quippe aut eodem tempore inſtat, aut iuxta proportionẽ cunctatur, aut anticipat, adeo ut uel ex ijs poßis ſequentium in proceſſu acceßionum horã prouidere. Nondum tamen uideo, quomodo ab excrementis horã acceßionis poßis colligere. mihi apparet, quòd diẽ oſtendunt tantum, quatenus ſcilicet humorẽ peccantem definiunt. Poſſumus & hoc addere, quòd horam quodammodo indicant, quatenus tempora diſcriminant. nam in augmẽto ſolet febris anticipare, in principio quamdiu

Diſcrimẽ intermittentium, & continuarum.

Lienoſi ferè quarto die exacerbãtur.

Suppurati quotidie.

Galeni incõſtantia.

Accidentia ſpecialius horam acceßionis prænunciant, quàm ipſi morbi.

Excrementa obſcurè indicant horã acceßionis, diẽ potius.

diu cruditas urget, cunctari. Supereſt, ut quod à Galeno affertur exemplum, expendamus. multa enim ſunt in eo, quæ lectorem ſuſpendere poſſent: nec parum ad ſimiles euentus conferent, ſi quidem exactam illius rationem audiuerimus. Eſt autem primum, de quo dubitare poßis, cur ante octauum diem Hippocrates ipſi Anaxioni ſanguinem nõ miſerit. in primis enim diebus adfuiſſe Hippocrates uidetur, qui omnia tam diligenter quæ ab initio contigerunt deſcripſit: quippe & ſexto die calefacientia adhibuit. credo quòd affectus ipſum hactenus ſuſpenſum habuit: adeo ab illis differt, qui ſtatim hominem pleuriticum iudicant, & paruo morbo maxima & inepta remedia accõmodant. Non eſt minor altera quæſtio, cur Anaxion ſuppuratus non fuerit, quando ante decimumquartũ diem non fuerit repurgatus: quippe in quinto dicitur, quòd pleuritici qui in quatuordecim diebus non expurgantur, ſuppurantur. Sed huic argumento in quinto reſpondebimus, ubi dicemus, quòd prælata ſententia nõ requirit ante decimumquartum purgationis finem, ſed initium. Quòd ſi de integra expurgatione Aphoriſmum illum in quinto intelligere uelis, uix ullos à ſuppuratione uindicabis: paucißimi enim hactenus expurgantur funditus. Sed de his omnibus copioſius ibidem. Nunc ad Anaxionem noſtrum reuertamur, qui quidem undecimo die aliquid ſpuere cœpit, ſed octauo die fruſtra tußiebat. Sicca enim adhúcdum tuſsis erat. Coniectatur ex eo Galenus, quòd uix ante uiceſimumquartum eius ſperari poterat iudicium, & poſt euentum facilis quidem oſtentatio. ſed eſt artificioſa eius ratiocinatio, atque ex naturæ ſumitur conſuetudine, quæ non ſtatim, ſed paulatim morbũ demolitur. Nec poteſt paucis diebus morbũ percoquere, cui plurimis diebus nullum ſignum concoctionis manifeſtè potuit imprimere. Sunt enim inter cruditatem, & manifeſtam concoctionem, multa diſcrimina. Eſt enim ante hanc debilis concoctio, parua, cruditas extrema, tale in propoſito eſt nihil expuere. Si quidem igitur natura adeo ſegniter promouerat, ut uel octauo die ſicca tuſsis permaneret: irrationabile erat ante decimumſeptimum diem manifeſtam concoctionem expectare: adeo multi immutationis gradus ſunt, quos præterire oportet, priuſquam à ſumma cruditate ad manifeſtam concoctionem deuenire

Anaxiõis exemplũm aliquot exhibet difficultates.

Prima difficultas.

Secunda difficultas.

Natura oĩa paulatim molitur.

nire eſt, quos non eſt ueriſimile naturam poſſe paucis diebus abſoluere, cui primis octo diebus non licuit uel minimum concoctionis momentum oſtendere. Etenim undecimo primum die inceperat quid expuere, ex quo licebat uiceſimoſeptimo die plenam concoctionem ſperare: atq; ita euentus oſtendit. Quippe decimoſeptimo, inquit, cœpit quid cōcoctum excreare: quòd ſi manifeſta concoctio tantum temporis obtinuit, ueriſimiliter neq; perfecta concoctio multo minori tempore parari poterat. Nam neq; manifeſtæ concoctionis unus modus, quemadmodum neq; cruditatis. Igitur criſis ipſius rationabiliter triceſimo duntaxat quarto die contigit. Non, per Iouem, quia perpetuo augmētum tantum temporis occupat, quātum principium (nam hunc unum ex magnis erroribus eſſe diximus antea) ſed quia motus morbi tardus erat: alioqui uigeſimoſeptimo iudicari poterat. quòd ſi multo tardior fuiſſet uſq; ad quadrageſimum, etiamnum potuiſſet prorogari. Verùm quia mediocris morbi motus fuit, rationi conſentanea coniectura erat, potius triceſimo quarto, quàm uigeſimoſeptimo, aut quadrageſimo die morbum iudicatum iri. nam ij ferè dies iudicatorij ſunt à uiceſimo. Quippe dicente Galeno tertio prognoſticôn, atq; alibi, poſt uiceſimum, pro ſingulis quaternarijs hebdomadas ſupputare debemus. Aliter multo ſuſpicandum eſt, ubi ſputum uel primo die procedit, uel ſecundo: quoniam hic nunquam manifeſta concoctio ultra ſeptimum, criſis ultra undecimum proferetur: ſed aliquando ſeptimo, aliquando nono, aliquando undecimo continget: ſi quidem eius morbi motus uelociſſimus fuerit, ſeptimo: ſi ſegniſſimus, undecimo: ſi autem mediocris, undecimo die criſis inſtabit. Quinimo ſi ipſo tertio die Anaxion expuere cœpiſſet, ex eadem coniectura, decimum quartum nunquam tranſcendiſſet: quamuis & nono & undecimo omnino iudicari potuiſſet, pro diſcrimine uidelicet motus ipſius morbi. I nūc ergo, & ex ijs de alijs iudica. ſingulorum enim rationem nouit, qui unius atq; alterius probè tenet. ſaltem nos de his ſatis multa in hoc loco dixiſſe uidemur. quibus ſi quippiā deſit, ex illis quæ in libro De criſibus diximus, licet ſupplere. Tamen Hugonis Senenſis in hoc loco difficultatem præterire non poſſumus, qui nimus religioſe in omnibus morbis materialibus quatuor ſecundùm cōcoctionem tempora

[Margin: Coniecturæ ratio.]

[Margin: Poſt uigeſimū diē iudicatorij magis inuicē diſcedunt.]

[Margin: Hugonis Senenſis difficultas.]

tempora aſſeruit. Omitto enim ſynochum, ſiue continentem, qui ex ſanguine eſt, ac nullam propriè concoctionem deſiderat. quippe & ardentes continuæ, ſcilicet turgentes, quæ ex bile fiunt, aut miſsione ſanguinis, aut purgatione, aut aliter, in principio ſæpe præcipitantur, quemadmodum circa commentum eius Aphoriſmi, Deiectiones non ſunt æſtimandæ multitudine. *dicemus. Igitur audacter dicere oportet, quòd non omnibus, ſed quàmplurimis tantum, qui bene terminantur, contingant quatuor ſecundùm concoctionem tempora: etiamſi de ijs loquaris, qui à principio inuadunt: nam de ijs morbis, in quos alij concocti abſcedunt, nulla debet oriri dubitatio. concoctā enim ſemel materiam iterum recoqui non eſt neceſſum. Veruntamen quia à principio exiſtunt tumores, aut inflãmationes, tametſi ex ſanguine fiunt, concoctionē euidenter requirunt. Licet ſanguis, qui in uenis peccat, ac morbum facit, nihil tale deſiderat. Forte diſcriminis cauſa eſt, quòd ſanguis qui extra uenas elapſus eſt, magis quàm qui in uenis eſt corrumpitur, & difficilius difflatur. Certè paulo exquiſitiore illi extra uenas, quàm in uenis concoctione opus eſt: uel ob eam cauſam, quòd hinc difficilius euacuatur. Igitur in hac Hugonis difficultate nihil reliquū puto: ſed neq; in altera illa, quam hic mouet, quæſtione multū hærebit, qui Galenū & Hippocratē legerit. Nā quòd ſigna mortis aliquãdo uel à principio apparere poſſunt, ex ijs notū eſt morbis, qui acutiſsimi & pernicioſiſsimi ſunt, quibus utroq; authore dicente, ſtatim à principio omnia mala uidentur.*

Non omnes morbi materiales quatuor obtinent tempora.

Morbi in alios abſcedentes.

Cur ſanguis extra uenas potius, quàm in ijs ipſis, cōcoctiōe eget.

APHORISMVS XIII.

SEnes facilimè ieiunium ferunt, ſecundo loco qui ætatem conſiſtentem habent: minus adoleſcentes, omniū minimè pueri, præſertim qui inter ipſos ſunt uiuidiores.

NON ſemper idē morbi terminus, eundem uictum requirit, ſed alibi alium. Nam alius quatriduo inediam fert, alius mellicratum requirit, tertio uix modicus ptiſanæ cremor ſufficiet. Differentia uirium in cauſa eſt, quam ex multis alijs, maximè autem ex ætate & temperatura ſumimus.

Quatuor ętates.

Adoleſcētia largè dicta.

Iuuentus ſub cōſiſtente ætate.

Senes in propoſito fortiores habentur iuuenibus.

Decrepiti licet parum alimenti poſtulent, tamē ieiunium nō tolerant.

Ieiunij patientia atque impatientia, in duob' cōſiſtunt.

Senes à quadrageſimo uſq; ad ſexageſimum.

Conſiſtens & iuuenilis ætas, à uigeſimoquinto, uſque ad quadrageſimū.

mus.atq; alibi quidem aliter diuiduntur ætates, hic Hippocrates uidetur tantùm diſtinguere in quatuor partes, in ſenes, conſiſtentes, adoleſcentes, & pueros. Age nunc & cōprælende pueros ſub adoleſcētibus, ac erunt tantum tres. nam adoleſcentia tota illa ætas aliquando dicitur, quæ incrementum ſecundum longum recipit. Putat Galenus omiſſam iuuentutem, quæ inter conſiſtentem & adoleſcentem media intercedit. Fortaſsis ſub conſiſtente Hippocrates continuit, quia nec hic ullum incrementum corpori accedit. Videamus nunc, quomodo ex ætatibus, & temperatura, uires metiri, atq; ſecundùm eas uictum diſtinguere liceat. contrario enim modo hic quàm alibi de uiribus loqui oportet. Nam ſimpliciter iuuenes creduntur fortiores ſenibus, calidi frigidis, ſicci humidis. hîc tamen e contrario, pueros iuuenibus, iuuenes ſenibus debiliores, calidos frigidis, humidos ſiccis dicimus. quippe licet plus roboris habeant, facilius per inediam concidunt: itaque plus alimenti, quàm illi, requirunt, ſiue ſanitatis, ſiue ægritudinis tempus reſpicias. Non multum ab eo diſcrepat, quod Hippocrates nunc enunciat. nam qui facilè ieiunium ferunt, ijdem minori alimento contenti ſunt, exceptis ſaltē decrepitis. nam licet ij modicum alimentum expetant, tamen per accidens (quia id affatim excipere non poſſunt) in plures partes aut uiciſsitudines illis diſtribui poſtulant: proinde ne ij quidem ieiunium alacriter ferunt. nam & promptè famēt, niſi ad extremam fortè frigiditatem peruenerint, nec diuturnā famē citra magnum incommodum perferunt. Atque hic eſt in quo difficultas ieiunij cōſiſtit. Econtrario facile ieiunium ferunt, qui neque cito appetunt, neque multam corporis iacturā faciunt, licet longā mediam tolerent. tales ſunt, qui bene ſiccum ac ſolidum corpus habent, nec admodum calidum. Nam calor eſt, qui diſſlat, ac promptius humidū, quàm ſiccum. Videte ergo an non rectè dixerit Hippocrates, quòd ſenes facilime ieiunium ferunt. tales dicimus quadrageſimo ad ſexageſimū plus minus annum. hinc fortè uſq; ad uigeſimumquintum deduces nunc conſiſtentes, minus inediam ferunt adoleſcentes, omnium minime pueri: quippe puerorum ſubſtantia ad diſſipandum ualde idonea eſt, unde & facile fament, & famē ægerrimè ferunt. Et quidem alterum ex altero ſequitur: nam quod facilè fament, ex

promp

promptitudine diſſlationis eſt, & rurſum quod ægrè ipſam famē tolerāt, ex eius multitudine euenit. nunc ijdem ſunt, qui & promptè & multum diſſlantur.

Qui facilè famēt, & difficile famē ferunt, ijdem ſunt.

Non facit hoc tantùm differentia ætatū, ſed etiam temperaturarum. hoc innuit Hippocrates uno uerbo, ubi dixit, Præſertim qui inter ipſos ſunt uiuidiores, aut uoraciores, aut animo propenſiores. nam hęc omnia apud uarios interpretes inuenies: nec refert, quia omniū una eſt ratio, nam omnes ij calidiores ſunt atque humidiores, itaque alijs ad diſſlationem promptiores.

Calidi & humidi & prōptè & multū diſſlantur.

Vtraque ex parte nititur Hugo Senenſis, perpetuitatem Aphoriſmi interrumpere, qui ſenem aliquē fortè ex natura frigidæ temperaturæ, ſed ſubſtantiæ benè ſolidæ, in fine ſenectutis ſuæ, ſupponit duplo facilius quàm alium, quippe natura calidum & humidum in fine conſiſtentiæ ieiunium ferre.

Hugōis quęſita obiectio.

non eſt enim dubium, quin hic, ubi intra paucos dies initium decrepitæ ætatis ſucceſſerit, melius quàm prælatus conſiſtens inediam feret: non enim ſubitò præteritur ea proportio, quam alter in fine ſenectutis habuit, ad eum qui in fine conſiſtentiæ erat. Doleo, quòd in prioribus commentarijs ſuper ea re tantum uerborum fuderim: non eſt enim dignus uindice nodus. adde quòd iniqua eſt Hugonis comparatio. non enim Hippocrates uarios ſenes aut conſiſtentes, ſed eiuſdem indiuidui ætates inuicem confert.

Hippocrates non confert uarios homines inuicem, ſed unius indiuidui uarias ætates.

quippe negare non poſſumus, quin quidam ſexagenarij melius quàm alij quinquagenarij ieiunium ferant. Non tamen idem melius tolerabit inediam decrepitus, quàm ſenex. Quòd ſi iactura corporis in ſenibus, quàm in cōſiſtentibus & iuuenibus difficilius reponatur, nec hoc quoque propoſitū redarguit: non enim tolerantia ex iuſta detrimenti comparatione expenditur, ſed ex diſſlationis modo colligitur. Diſſlantur uerò multo tardius ſenes quàm conſiſtentes.

Lenior obiectio.

Iam manifeſta eſt ad Hugonis tertium argumentum reſponſio, quo humidum ſubſtantificū in ſenibus minus, quàm in iuuenibus admonet, atq; ob id citius abſumi.

Alia Hugōis obiectio.

Sed & hic more Neotericorum rem manifeſtam perplexis dubijsq; nominibus obſcurat. Non enim alterius humidi diſſlationem oportet intelligere, quàm ſubſtantiæ corporeæ. Hæc autem in ſenibus multo pertinacior eſt, atq; diſſlatu difficilior, quàm in ipſis iuuenibus, aut conſiſtentibus: quippe in his utcunq; humida

Tenebrę Neotericorum.

eſt, in pueris autem humidiſsima, quocirca & hi præ omnibus alijs ætatibus ſuperioribus, difficilimè ieiuniũ ferunt. Melior eſt circa alterã partem Aphoriſmi, Hugonis controuerſia, in qua adfert Galenũ in octauo Therapeutices dicentem, quòd biliosi ægrius quàm quiuis alij inediam ſuſtineant. adijcit rationem, quòd nulla promptius temperatura accenditur per inediam, nec unicum illis accidit incommodum, quinimo quibuſdam ſuffuſio ſuboritur, multis & uenter roditur, alij alia anxietate tentantur, plerique aut uomitu tentantur, aut nauſea uexantur, & quaſi hæc parua eſſent, etiam aliqui animo deficiunt: tam multa incommoda bilioſi ex inedia incurrunt, non ſolùm ubi longam ſuſtinent, ut Hugo diſtinguit, ſed etiam ubi uel unicum, ſed conſuetum omittunt prandiũ. Nec iſta uidetur Galeni commentatio eſſe, ſed ex priori didicit Hippocrate. quippe & ipſe in ſecũdo De ratione uictus in morbis acutis, quibuſdam ſolito omiſſo prandio conqueritur ſuſpendi præcordia, amaricare os, & cætera. Sed ex hoc Hippocratis loco facilius erit explicari, quàm Galeno: nam id ſimpliciter abſque ulla comparatione ſcripſit, ac forſitan id nihilomagis bilioſis, quàm alijs intemperaturis ueritus eſt: quoniam mea quidem ſententia pleraq; hæc potius fortunatæ compoſitionis, quàm temperaturæ apparent incommoda, de quibus in ſecundo temperamentorũ latè diximus. Videndum ergo nunc, an aliqua ratione uel ab ipſo Galeno nos aſſerere poterimus, certè ſimpliciter promptius ſanguineus quàm cholericus famere apparet: conſtat id ex comparatione puerorum, quippe longe frequentius eſuriunt, quàm iuuenes, etiamſi alimentum æquale acceperint. Idem ſupputat ipſa ratio: nam prima occaſio famis eſt ipſa inanitio, ſeu diſflatio: nunc citius diſflantur humidi, quàm ſicci, longa etiã inedia magis: quibus duobus difficultatẽ ieiunij definimus. Neſcio ergo, an Galenus in octauo Therapeutices, ſatis efficaciter ex Hippocrate colligit, quòd bilioſi difficilius quàm quiuis alij inediam ferant, aut etiamnum unicam in die uiciſsitudinem. Nam quòd ſerius quàm reliqui calidi etiam temperati fameant, nunc liquere poteſt. Eſt tamen uerum, quòd bilioſi ex inedia facilius inflãmentur, atq; diariam ac cæteras febres incurrant, quàm ſanguinei aut etiã tẽperati. Et credo quòd huc Galenus reſpexe-

An bilioſi ægrius ferant ieiunium, quàm calidi & humidi.

Galenus. Hippocrates.

Eos cogitat, quibus liberalior meatus à felle ad uẽtriculum aſcendit.

Bilioſi ſerius famẽt, quàm ſanguinei.

Reſpectus Galeni.

ſpexerit. Atq; hæc eſt altera Hugonis difficultas, in quam ipſe plurima uerba fundit: atq; hunc hîc omittamus: nã tã perplexæ ſunt ipſius ſuppoſitiones, tam uariæ illius concluſiones, ut quid tandem uelit, uix pauciſsimi poſſunt coniectari, ſaltem pauci ex his poſſunt ueritatem ipſam agnoſcere, aut ipſam ab omnibus calumnijs aſſerere: adeò religiosè, timidè, ac obſcurè de his differit. Admirabilior apparet alterius loci, qui eſt in ſecundo De tẽperamentis, cõtradictio. hîc enim ex Hippocrate Galenus dicit, quòd qui amplas habent uenas, atq; hi ſunt calidi, melius inediam ferunt, quàm qui anguſtas, atq; hi rurſus ſunt frigidi. Melius eſt ergo laxitatem & anguſtiam uenarum intelligere, non eam quæ ex natura eſt, ſed quæ ſanguinis ſequitur copiam, & inopiam. etenim uenæ ex inopia ſanguinis contrahuntur, & rurſum plenitudine diſtendũtur. Ac de illis quidem nullum eſt dubium. nam qui uenas tumidas habent, non ſolùm longam inediam tolerant, ſed præterea phlebotomiam requirunt.

Hugonis perplexitas.

Controuerſia ex libro ſecundo De tẽperamẽtis.

APHORISMVS XIIII.

QVi creſcunt, plurimum habent calidi innati: plurimo igitur egẽt alimento, alioqui corpus abſumitur. Senibus uerò parum calidi innati ineſt, paucis propterea fomitibus egent, quia à multis extinguũtur. Hãc etiam ob cauſam febres ſenibus nõ ſimiliter acutæ fiunt: frigidum enim eorum corpus eſt.

VTRA temperatior ſit, extrema adoleſcentia, an ipſa iuuentus, in libro tertio dicemus: quoniam de his alia in temperamentis, alia alibi dixiſſe Galenus uidetur. Veruntamẽ ubiq; in eo conuenit, quòd calor puerorum atque iuuenum eiuſdem ordinis exiſtat. Aſſerit autem in ijſdem locis, quòd calor iuuenum ſit acrior, puerorum uerò ignauior & copioſior. Propterea eum nunc uehementer demiror, quòd non audet ſimpliciter calorem puerorum aut copioſiorem, aut abundantiorem dicere, ſed à qualitate ad ſubſtantiam ſeſe transferens, ipſam tantùm ſubſtantiam, tandem neq; calidam illi commentari eſt ſatis, ſed præterea humidam adie-

An adoleſcẽtia tẽperatior iuuẽtute.

Galeni inanis religio, aut formido.

cit. Verùm quod mihi uidetur, difficilius poterit ipſius ſubſtantiæ uel calidæ, uel ſi uult humidæ, quàm caloris arguere copiam. Quippe ſpiritus & ſanguis copioſior eſt in iuuenibus, quàm pueris. Hæc enim præcipua appellatur caloris ſubſtantia, quòd in ea calor innatus habitet. ac præſtiterit naturalem, quàm innatum dicere, ne calidum innatum duntaxat quis putet id, quod nobiſcum à natiuitate cœpit,

Non eſt calor innatus, qui à natiuitate eſt nobis infuſus, ſed & oĩs alius naturalis.

phantaſia nominis deceptus: liberalius enim innatum dicimus, quod ſecundùm naturam eſt, ac nondum igneum ac febrilem calorem conceperit. Ita enim latè oportet intelligere in commento, bene temperatam eſſe caloris innati ſubſtantiam. talis eſt melancholicus ſanguis, bilioſus, pituitoſus, nedum tẽperatus. Atq; hic, ne à propoſito digrediamur, magis exuperat in iuuenibus, quàm in pueris. Videtur quoq; Galenus ipſe idem uidiſſe, & ob hoc tandem calidum innatum, humidum intelligere, neq; ad ſolum ſanguinem, ſed totam ſubſtantiam ſermonem transferre. Atque hæc commentatio nulla definitione eget. nam euidens eſt, quòd pueri plus

Pueri procul dubio pl' habent ſubſtãtiæ humidæ, quàm iuuenes.

Galeni expoſitio ſuſpecta.

quàm iuuenes humidæ ſubſtantiæ habent: in pueris enim non ſolùm ſanguis, ſed & tota ſubſtantia ferè humida eſt, è contrario in iuuenibus ferè arida. Sed non eſt uerisimile, quòd per calidum innatũ, humidũ innatum intellexerit Hippocrates: nam nomen nimis diſsidet: denique non eſt humiditas, ſed calor, qui alimentum conficit. Sed neque ea exquiſita & extranea expoſitione opus eſt: etenim ut paulatim humor imminuitur, ita & ipſe calor nonnihil in quibuſdam, ut oſſe, & ſimilibus, abbreuiatur. Hoc ferè eſt, quod in ſecundo libro De temperamentis diximus, in pueris plures reperiri partes calidas, in iuuenibus autem pauciores, ſed acriores. Etenim in pueris ne os quidem expers multi caloris eſt, ſed adhucdum ferè ſanguinem redolet. Abſque ulla igitur religione, dicere licet, quòd in

Oĩa in pueris adhuc recentẽ ſanguinẽ ſpirant.

pueris calida, nedum humida ſubſtantia copioſior ſit. quòd ſi calida ſubſtantia fuerit, copioſior eodem argumento, & calorem ipſum in pueris quàm in iuuenibus multo copioſiorem eſſe decet. etenim ſe inuicem ſequitur ſubſtantia & calor, qui in ea habitat. Neque fieri poteſt, quòd calor naturalis in pueris quàm in iuuenibus ſit breuior, modò ipſa calida naturaliter ſubſtãtia ſit copioſior: adeò Galenũ demiror, qui potius calorem,

Vbi ſubſtantia calida eſt copioſior, ibi & calor copioſior.

quàm

quàm ſubſtantiam in pueris ueretur dicere maiorem: certè non uidetur eã differentiam Hippocrates uoluiſſe conſeruare, qui alibi calidum innatũ, alibi calorem ſcripſit. Quia igitur & calor ipſe, & ſubſtantia calida in pueris copioſior, quàm iuuenibus, alimentum quoq; liberalius debetur. nam calori ubiq; debet reſpondere proportio alimenti: is enim ſolus alimentum cõficit & requirit. Non tamen pueri ſimpliciter plus quàm iuuenes requirunt: nam omnibus uidentibus plus ingerunt. Sed quæ hic dicuntur, omnia ſecundùm proportionem oportet intelligere. Nam in pueris atq; adeo adoleſcentibus non tantùm reſumitur id quod eſt diſſlatum, ſed etiam paulo amplius: contrà in ſequentibus ætatibus aut æquale, aut etiam minus. Itaq; iuuenes ſimpliciter, pueri uerò tantùm reſpectu diſſlationis atq; corpuſculi ſui plus alimentum expetunt. Poſſes nihilominus idq; meritò mirari, ecquid nutricatio & diſſlatio quæ ab eodem artifice calore fiunt, ita uariant. nec eſt in promptu cauſa. Nam ſi dixeris, quòd caloris multitudo ſit in cauſa, cur in pueris & nutricatio diſſlationem ſuperet? uerba tantum apparent, quoniam caloris multitudo nihilominus diſſlationem, quàm nutricationem in corpore humido promouere debet. Sin autem cogitaris, quòd diſſlatio etiam exteriorem cauſam ſequitur, ratione cuius in ſenibus nutricationẽ uincit, eadem & in pueris occurret. Fortè adferes, quod diſſlatio minoris negotij ſit, quàm nutricatio. & uidetur ratio bene conſtare in ſenibus, ſed iterũ fallit in pueris, in quibus maior uorſura, quàm iactura. Ne ergo quicquam abſurdè committamus, tria ſunt, quæ ad diſſlationem conueniunt: calor, humiditas, & quædã naturalis corporis impotentia. Et quidem ratione duorum priorum, tam in ſenibus quàm iuuenibus, ambo & diſſlatio & concoctio æqualia erunt. Verum tertia differentia efficit, ut in adoleſcentibus nutricatio, in ſenibus uero uincat diſſlatio. Etenim cùm calore naturali, qui in ſenibus obſurduit, omnia facta ſunt impotẽtiora, & tamen uel hic aliquãdo, nedum in iuuenibus nutricatio diſſlationem uincit, utpote ijs qui & in ocio multo, animi tranquillitate, & delitijs uiuunt. Non minus alacris eſt quæſtio, ecquid calor naturalis alimentum in ſanguinem, ſanguinem in ſubſtantiam commutat: uerùm ipſam ſubſtantiam è contrario annihilat.

Hippocrates nunc calorẽ nunc calidũ aſſerit mai°.

Nutricatio & diſſlatio ab eodem calore fiunt, & tñ raro inuicẽ reſpõdẽt.

In pueris nutricatio maior diſſlatione.

In ſenib° uincit diſſlatio.

Multitudo diſſlatiõis aliquãdo impotentiam ſe quitur.

Calor ſubſtãtiã ſolidã diſſlat, & sãguinem in ſubſtantiam cõmutat.

atq;

atq; nolim hîc refutare nugas & tenebras ipſorum Neotericorum, qui ſeipſos ignorant, & quid dicunt, neſciunt. Nam certum eſt, quòd id ex uarietate obiectorum euenit: quippe & ſol ceram colliquat, & lutum indurat: ita & calor uoſter pro opportunitate obiecti, humores quidem in ſubſtantiam noſtram conuertit, ſubſtantiam uerò quia aliter immutare non poteſt, in aërem perdit: nulla enim in ſolida corporis ſubſtantia expectatur concoctio, ſola admittitur diſſlatio. Ergo tam humiditatis incōſtantia, quàm caloris copia, aliquam diſſlationis differentiam facit, magis tamen pro portione caloris, quàm pro ratione humiditatis, aut etiam diſſlationis, conuenit alimenti proportio: quippe & declinantia corpora plus diſſlantur, quàm reſtaurantur, & è contrario puerorū corpora longe amplius reſtaurantur, quàm reſoluuntur. Non eſt ergo tam uerū, quàm uulgo dictum, Si ex corporibus noſtris nihil deflueret, quòd nullo nutrimento opus eſſet. quippe corpus puerile, ultra iacturam ſuam, etiam aliquid ſibi adijci cupit, donec iuſtam quantitatem detinuerit. Non tamen ultra uim caloris, aut commoditatem corporis aliquid appetit, ſed quantum ſibi & uniuerſo corpori ſatis eſt. Ergo Hippocrates multo melius ratiocinatus eſt, pueros plurimum appetere, ex eo quòd plurimum habent calidi, quàm (ut Galenus optaſſe uidetur) quia plurimum habent humidi: quoniam reſtauratio à diſſlationis modo ſæpe diſcrepat, caloris autem nunquā. Igitur pueris plurimū alimentū conuenit, ſenibus autē parū, ſenioribus uerò minimū: quippe calor ipſis admodū breuis eſt. argumēto eſt, inquit Hippocrates, quòd rarò acutæ febres ipſis accidunt. neq; enim toties repetere oportet, quod ſimile promptè afficiatur à ſuo ſimili: quoniam uulgo notum eſt, quòd flamma fumo proxima eſt. Digreditur hîc, ſi rectè memini, Hugo Senenſis, ad definitionem caloris febrilis, & eam quam cum calore naturali habet differentiam. ſed & ipſius, & aliorum circa hoc argumentum ſophiſmata alibi deteximus. Videor igitur mihi nunc, quæ ad hunc Aphoriſmum pertinent, dixiſſe omnia. Remoratur tamen nos nonnihil uetus iſta quæſtio, nunquid totum id quod à natalibus aſſumptum eſt ante mortem, ſit diſſlatum: adeò ut ex integro nouum corpus ſubſiſtat. Et quidem mihi ſecus uidetur. Sunt enim quædam pertinaciores

Alimētū magis ſequitur proportionē caloris, q̄ diſſlationis.

Melior eſt Hippocratis collectio, q̄ Galeni expoſitio.

ciores partes, quæ ægrè diſflantur, de quibus omnibus prolixè Neoterici. Vt ergo epilogo concludamus, quæ antè demonſtrauimus, iuxta proportionem quidem corporis, pueri plus caloris naturalis, quàm iuuenes habent: proinde plus quoque alimenti exigunt, non quia humidi, ſed potius quia calidi.

Sententiæ ſumma.

APHORISMVS XV.

VEntres hyeme & uere natura calidiſsimi ſunt, & ſomni longiſsimi: quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt exhibenda. Etenim tunc calor innatus plurimus eſt, unde & pluribus egent alimentis. Indicio ſunt ætates & athletæ.

QVOD ſolida fiant ex aërea humiditate, ſecundùm illius hæreſim dictum eſt, atque à nobis alibi redargutum. Tamen corporis noſtri principia in tria licet diſtinguere, ſpiritum, ſanguinem, & ſemen. Nam per aëream humiditatē ſemen in propoſita Galenus intelligere uidetur, quòd ea in ſemine plurima ſit, quemadmodū & ſpiritus. Tria ſimiliter ſunt, in quibus perfecto iam corpore natura ſeruatur, corporis ſubſtantia, ſanguis, & ſpiritus. Ac ſubſtantia quidē ipſa fixa & ſtabilis manet, ſpiritus uerò & ſanguis etiámnum locum ſubinde mutant, & ſubinde quidē ab intimo corpore ſurſum aſcendunt, aliquando uerò hinc ad intima redeunt: hoc in frigore, illud in calore accidit. Itaque non hac tantùm ratione æſtas corpori nocet, quia calore ſuo ſanguinem accēdit: ſed magis, quia fundit, & ab internis foras adducit, atque omnino quantitatē illius imminuit: contrà hyems qualitatem eius remittit, ſed quantitatem ſpiritus & ſanguinis reſtaurat, in quibus calor naturalis habitat. Rectè ergo ab Hippocrate dictum eſt, quòd hyeme & uere uentres natura ſint calidiſſimi, hoc eſt, quòd plurimum contineant naturalis calidi, quippe ſpiritus & ſanguinis. Nam & plus paratur, & minus reſoluitur. & quòd minus quidem diſijciatur aut diffletur, certum eſt. ex eodem autē accidit, quòd plus generetur: etenim mutuam inuicem præbent operam, hoc eſt, ſanguinis multitudo auget concoctionem, & rurſum concoctio ipſum

Principia noſtra in tria licet diſtiguere.

In tribus conſiſtit uita.

Aeſtus duobus modis corpora offēdit.

ſanguinem, ſanguis autem ipſum calorem: unaquæque enim ſanguinis particula ſuum affert momentum: tamen ſolidarum particularum naturalis

Et calor & humiditas ſimilares hyeme decreſcunt.

calor etiam hyeme decreſcit, quoniam ſimilaris ipſarum humiditas paulatim contabeſcit: tantum autem neceſſum eſt minui calorem naturalem, quantum labitur ipſa humiditas. Scio ſcilicet, quòd tempore hyemis caloris acrimonia tollitur, quæ & ipſam habuit uim exiccādi: uerùm naturalis partium ſiccitas manet, & duntaxat inſtrumentalis humiditas auget. Non uerebor ſimiliter dicere, quòd ſimilaris calor in corpore noſtro paulatim expirat & declinat, ſed inſtrumentalis tempore hyemis ſuccreſcit. Quid enim prohibet magis calorem, quàm humiditatem inſtrumentalem dici? Illud tamen eſt uerìſsimum, quòd huiuſmodi qualitates inſtru-

Inſtrumentalis humiditas & caliditas creſcit.

mentales ſimilaribus ſunt ignauiores, nec rurſus corporeis actionibus omnino inutiles. nam & caliditas ad cōcoctionem, & humiditas ad ſomni longitudinem plurimum cōfert: non enim propterea in hyeme dormimus prolixius, quia noctium nos longitudo inuitat, ſed quia hyems refrigerat & humectat. At neque id concoctionem parum iuuat: etenim iam in uigilia calor latè per externa funditur, & duntaxat obiter, ac quaſi

Vigiliæ digerunt, ſomnus concoquit.

aliud agens concoctionem obit: tempore autem ſomni intrò cogitur, atque hoc ferè facit tantùm. Quòd ergo in hyeme & uere calor naturalis, humiditas quoque ipſa maior ſit, quàm tempore æſtatis, explicatum eſt ſatis. De uere proxima eſt ratio. facile autem nunc ex eo duces, quòd iiſdem temporibus plurimum alimenti competit: quia antè demonſtratum eſt, quòd

Alimēti proportio pro ratione caloris naturalis.

ubique alimentum oporteat metiri ſecundùm proportionem caloris naturalis: ipſe enim omnium eſt artifex, & circunciſis alijs accidentibus ubique tantum conuenit nutrimenti, quantum poteſt concoqui & apponi.

Pituita uidetur caloris naturalis in hyeme imperfectionē prodere.

etenim difflationem non curamus. Veruntamen quòd uel hæc tempore æſtatis ſit melior, dicemus paulo pòſt: nunc argumenta aliquot expediam oportet, quæ calorem naturalem in hyeme contendunt minorem. Talis eſt in primis pituita, quæ eo tempore maxime abundat: paſsim enim dici-

Pituita non arguit imperfectionē totius molis humorum.

tur, quòd pituita imperfectæ cōcoctionis ſignum ſit. Poſſem autem ego id argumentum multis modis tollere. Primùm pituita non arguit imperfectionē totius ſanguinis, dūtaxat ſuipſius: ſæpe enim euenit, ut mediocrem

ſan

ſanguinis copiam calor concoquere ſufficit, multum autem obtinere nequit: accedit quòd in hyeme multo plus aſſumitur, quàm æſtate: amplius nō ſedet hæc ratiocinatio. Sanguis imperfectius cocoquitur hyeme, quàm æſtate, ergo calor naturalis eſt breuior: nam calorem naturalem duo demoliuntur, & frigiditas, & caliditas. Caliditas cococtionem corrumpit, frigiditas quodammodo imperfectam relinquit. Nunc ſubinde calor eſt maior, ubi concoctio quodammodo imperfecta, quàm ſuperflua. Videte in quàm paucis & facilibus ſæpe Neoterici hæreant: neq; enim dicere poſſem, quantum illa ratione intricati fuerint. Denique pituita ſubinde arguit calorem remiſſum, non tamen ſemper diminutum, aut breuem. ita diximus, quòd hyems cerebrum & uniuerſum corpus refrigerat, & tamē calor intus abundat. etenim caloris copia augetur, ſed qualitas & acrimonia remittitur. Non minus impediti fuere in ea quæſtione, ecquid mulieres, & naturæ frigidæ, iuxta Hippocratem alibi, melius uiuunt æſtate, quum uel ipſis calor naturalis maior ſit hyeme. atque hîc quidem diſtinctionibus illis utuntur, Hactenus, & Quatenus. Audies enim eos dicentes, Quatenus naturâ frigidæ, melius uiuunt æſtate: quatenus autem calor illis maior, melius hyeme. Ita ſermonem perplexum relinquūt: neq; enim hinc colligere poſſis, utra tempeſtate ſimpliciter melius uiuant. Et certū eſt, quòd naturæ frigidæ (niſi extremè tales fuerint) iucundius uiuunt hyeme. Cauſa eſt manifeſta, quia calor naturalis, penes quem totius corporis officium, uno uerbo, uita eſt, in utriſque maior eſt. Igitur alterum in altera allata ſententia, oportet intelligere, uel quòd frigidæ naturæ collatæ cum calidis æſtate minus lædantur, uel quòd rarioribus obtineantur morbis. Nec ſtatim qui minus obnoxij morbis ſunt, melius ualent: etenim frigidi & ſicci minus opportunè ſeſe habent ad putredines, & ad multos alios morbos, quàm calidi & humidi: tamen nemo dixerit calidis & humidis feliciores eſſe, ac felicius uiuere. Ita & mulieres tempore hyemis alacrius uiuunt, ſed promptius in morbos incidunt. Manet ergo conſtanter (quod à principio diximus) calor naturalis maior in hyeme, quàm æſtate. Vnum ſolum uidetur abſurdum ſequi, ſed admodum graue, quòd uita noſtra, quæ admodum præceps eſt, immortalis ſit. non poteſt enim calor faci

Calor naturalis ſæpe maior, ubi imperfecta, q̄ ſuperflua fit cococtio.

2

Mulieres melius uiuunt æſtate.

Perplexa Neotericorū ſolutio.

Frigidæ naturæ minus læduntur æſtate, quàm calidæ.

Abſurdum.

lè contabeſcere,qui in hyeme cum fœnore reuertitur, aut in hyeme clam
Dilutio. *pati,qui uel priora redimit incommoda. Verùm poteſtate huic argumen*
to antea reſpondimus,ubi calorẽ quidem inſtrumentalem per hyemem
colligi diximus,ſed ſimilarem paulatim elangueſcere:atque is eſt, iuxta
quẽ uitæ noſtræ filum dependet,tametſi alter illius uicem quandam ſup-
pleat. Videor mihi ea quæ ad hunc Aphoriſmũ pertinent,dixiſſe omnia,
nam quòd caloris robur ac multitudinem ſequatur felicitas operationum,
De difflatiõe *omnibus in confeſſo eſt:de ſola difflatione diſceptatio manet, quòd tempo*
diſceptatio. *re æſtatis ſudor copioſior ſit:quippe & ipſe Galenus hîc apparet hærere,*
& ad Dioclem confugere,qui ſudorem omnẽ præter naturam auſus eſt
Dioclis error. *dicere, & non niſi ab externo calore fieri. Verùm in eo ipſe Diocles ma-*
nifeſtè errat,quippe & ipſe naturalis calor potens eſt ſubſtantiã diffla-
re, & reliqua in ſudorem uertere. Iam excrementum, quod in ſudorem
Vnaquæq; al- *uertitur, non minus quàm quoduis aliud in corpore naturaliter colligi-*
teratio ſuum *tur. Nam nutricatio ipſa, quemadmodum & reliqua cõcoctio, ſua excre*
prodit excre- mentum. *menta habet,quæ nullo modo à natura uinci poſſunt,nec etiam inſenſibi*
liter difflari. Certè citius poſſis priorem concoctionem à fecibus,quàm nu
tricationem ab excremento,quod in ſudorẽ uertitur, aſſerere. Nec putet
quiſpiam me iſta dixiſſe deriſionis gratia, quoniam reuera eadem eſt ra-
tiocinatio. Eiuſdẽ coniecturæ & illi mihi uidentur fuiſſe,qui hypoſtaſim
in corpore temperatiſſimo tollunt: eadem enim fortaſſis ratione urinã
tollere debebant. Redarguuntur autem ex eo,quòd urina in tẽperato cor-
In tẽperato *pore ſæpe plus ſediminis habeat,quàm in bilioſo: quippe & in hyeme uri*
corpore plus *na plus ſediminis oſtendit,quàm in æſtate,licet hic quàm illic melior ſit*
ſediminis, q̃ bilioſo. *concoctio: exquiſitiorem ergo hæc concoctionem, non autem meliorem*
oſtendunt. Ita & in æſtate maiorem fortaſſis, non autem meliorẽ diffla
tionem dixeris fieri. quæ enim in æſtate fit reſolutio,partim fit calore in-
In hyeme *terno expellente,partim externo elicente:hyberna uerò duntaxat inter-*
melior diffla- *no expellente. Atque hanc quidem differentiam nimis confuſè reddide-*
tio, in æſtate maior. *runt interpretes,quemadmodũ & pleraque alia, ubi difficultas. Sed &*
Interpretũ & *Neoterici commentatores hic mihi laboraſſe uidentur, hoc ſolum dicen*
commẽtatorũ confuſio. *tes,quòd calor naturalis tantum quod innaturale,innaturalis uerò quod*

natura

naturale, reſoluat. Magis perplexum ſermonem faciunt, quando ad illas particulas, Intantum, & Inquantum, Hactenus & Quatenus, uentum eſt: diſtinguentes quòd calor naturalis, inquantum naturalis, duntaxat in naturale diſſoluat: nam ab utroque quod naturale eſt & innaturale reſoluitur, ſaltem ſubſtantia corporis noſtri à calore naturali, inquantum naturalis eſt, diſijcitur: alioqui quomodo famem excitaret? Melius eſt ergo & ipſum Galeni locum adducere, qui ſic habet: τὸ μὲν γὰρ πυρὸς θάλπος, οὐ τὰ περιττὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάνθ' ὁμοτίμως κενοῖ, διαφορεῖν ἅμα τοῖς περιττοῖς τῶν ἐν τῷ ζώῳ, καὶ τὰ κατὰ φύσιν ἐν αὐτῷ περιεχόμενα, κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ὀνομαζομένην ἄδηλον διαπνοὴν, ἣν τὸ ἔμφυτον ἐργάζεται θερμόν. *Sed neque hæc uerba difficultate carent. quia hic ipſe diſſlationem eorũ, quæ in corpore naturaliter continentur, calori interno tribuit. Hoc enim apparet dicere, quòd externus calor non niſi occaſione cõiunctæ diſſlationis naturalis hoc faciat. Nodus eſt à nemine obſeruatus: fortè Galenus ſimilitudinẽ tantùm poſuit, ut talis ſit ſenſus, Et ea quæ in corpore naturaliter continentur unà diſſoluens, iuxta uel ſecundùm modum diſſlationis à medicis inſenſibilis appellatæ. Fortè hoc uoluit dicere, quòd reſolutio quæ fit tempore æſtatis, miſta eſt, partim ex naturali, partim ex non naturali. certè quæ ſecundùm naturã cõtinentur, & à calore naturali & externo ſiue innaturali diſſlantur. Apertior ergo & intelligibilior eſt differentia, quòd innaturalis quidem & externus præter excrementa & ſubſtantiã diſſlet obiter ſine diſcrimine & ſpiritum & ſanguinem. Sed calor naturalis, magis excrementa & ſubſtantiã. Cur autem id fiat, iuſta ac difficilis mihi apparet quæſtio: nam calor & ſpiritus multo magis ad diſſlanda idonea ſunt, quàm ſolida: ac alij quidem id quod uolunt, poſſunt dicere: mihi uerò principalis cauſa uidetur, quã prius diximus, quòd natura perpetuò molitur de poſſibilibus: quod melius eſt, iuxta obiectorum uarietatem. itaq; ſanguis quidam ab eo in ſubſtantiam mutatur. Cum uerò ſubſtantia nullum aliud præterea tranſmutationis genus admittat, reliquum eſt tantum ut diſſletur. Atque hactenus de diſſlatione, cui dum Galenus ubique alimentum comparare intendit, in multas difficultates incidit. rectè tamen, ſed clam inſinuat, quòd non cuiuis, ſed tantùm naturali diſſlationi reſpõ-*

An calor externus per ſe ſoluat ea, quæ naturaliter continentur in corpore.

Calor externus oĩa diſſlat ſine diſcrimine, naturalis uerò magis excrementa & ſubſtantiam.

Subſtantia ſolidorũ, quia nullam amplius alterationem admittit, diſſlatur.

dere debeat: & quòd quæ in æſtate fit, parũ naturalis exiſtat. Verũ omnibus illis difficultatibus abſoluitur, qui alimẽtũ (ut nos) potius calori naturali quàm diſſlationi accomodat. Atq; is, ut oſtẽſum eſt, maximè eſt copioſus in hyeme, nec eſt minus liberalis in uere. Quòd ergo in hyeme quàm

In uere inedia. uere maiori alimento opus ſit, plenitudo in cauſa eſt: uer enim morbus ex plenitudine aſsimilatur, qui non niſi parũ, & per longiora interualla alimentũ deſiderat. quod neq; Chriſtianis philoſophis fuit incognitũ, qui eo potiſsimũ tẽpore abſtinentiã prædicauerũt: neq; id admirari oportet, quoniam quidam inedia non ſatis extenuantur: deſiderant præterea, ut illorum plenitudo phlebotomia tollatur. Quapropter neq; hoc ſemper &

Chriſtianorũ ieiunium opportunũ.

In uere natura paucis eget. ſimpliciter uerum erit, in uere plus quàm æſtate competere: nam in uere natura pauco acceſſorio opus habet, in æſtate autem multo. Nimis formidoloſe ſuper hac quæſtione Galenus uidetur differere, qui id tantum reſpondet, initium ueris ſimi hyemis, & finem ueris initio æſtatis ſimilem rationem obtinere. non enim puto dicet, medium ueris medio hyemis ſimiliter ſeſe habere: quoniam multo plus mediæ hyemi debetur, quàm in medio ueris accipitur. Sed age, etiamſi in uere nulla humorum plenitudo eſſet, tamen ſimpliciter in hyeme, quàm uere, plenior cibus competeret, quòd in uere calor ſit fuſior, in hyeme uerò cõiunctior: neq; id minimum

Galeni formido.

Plus alimẽti fert uer, q̃ autumnus. præſtat ad concoctionem momentum. nam hac ratione noctu quàm interdiu melior fit concoctio. Non tamen in autumno plenius conuenit alimentum, quàm in uere. Nam licet forſitan in autumno calor magis cogatur: eſt tamen in uere multis partibus fortior. Sic igitur habent ad ſe inuicem ætates, temperaturæ, ſic quoq; & anni tempora, quinimo & regiones eandem rationẽ ſeruant: neq; enim uſquã ferè alibi quàm in frigida regione plus alimenti competit. ac de reliquis dicere non oportet. In

In tẽperatis regiõibus calor minus coactus. temperata uerò regione licet calor copioſior ſit, minus tamen in ſe unitus eſt, atq; ob id minus efficax. argumentum eſt, quòd in ijs regionibus neque tam fortes, neq; tam audaces, aut tam ſtrenui inueniuntur, neq; tam

Calidæ naturæ, & tẽpeſtatus differẽtia. uoraces. Hactenus ergo ætates cum temporibus anni, ac anni tempora cum regionibus conſentiunt: illud unum diſſentire uidetur, quòd calida & ſicca tempeſtas ſæpius alimentum repetit, calida autem & ſicca tem

pera

Peratura atq; ætas rarius. Verùm huic anteà reſpondimus: neq; enim ob id calida & ſicca tẽpeſtas frequentius alimentũ exigit, quia corpus ſub ea citius appetit, ſed quia uirtus celerius corruit: atq; hoc eſt, in quo ætas calida à regione & anni tẽpore differt. Eſt & alia differentia, quòd in ætate ac rurſum temperatura calida & humida maius conuenit alimentum, quàm calida & ſicca, minus tamen in tempore anni aut regione calida et humida, quàm calida & ſicca. Diſcriminis cauſa eſt, quia corpora humida citius diſflantur, quàm ſicca: non tamen humidus aër magis diſflat, quàm ſiccus. Puto nunc nihil ſupereſſe eorum, quæ circa hũc Aphoriſmum diſputari ſolẽt, præter eam quæſtionem, Ecquid fames ſitim anticipat. uerùm ad hunc locum parum pertinet, atq; eam latè contra Hugonem Senenſem & Ariſtotelem alibi dedimus. Corpora calida & humida plus requirunt alimenti, quàm aër calidus & humidus.

APHORISMVS XVI.

Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maximè uerò pueris, & alijs qui tali uictu uti conſueuerunt.

TRIA ſunt in arte curatiua axiomata. Primum eſt, quòd ſimile ſeruetur à ſuo ſimili. Secundum eſt, morbos curari à ſuo contrario. Tertium eſt, audacius ac liberalius corpus. ac particula alteranda eſt, quæ in diſsimilem, quàm quæ in ſimilem qualitatem incidit: ut ſi quid natura frigidius incalfactum eſt, liberius infrigidare licet, quàm quod ex natura calidum iam plus efferbuit. Hæc ſaltem nouiſsima duo, Hippocrates una ſententia complexus eſt: non enim febris tantùm calida, ſed & excellenter ſicca eſt: oportet autem ſingulas accipere amicè potius, quàm moroſè, atq; ſecundam duntaxat de morbo facto intelligere: quippe fiens morbus non ſuo, ſed cauſæ ſuæ potius eruitur cõtrario: atq; hîc rurſus nequaquam decet contrarium audire propriè, ſed largè pro oppoſito. Quippe bilioſus parum infra naturam calidus calidiore medicamento reſtituitur, licet nequaquam dicere poſsis priorem effectum ſimpliciter frigidum eſſe. Iam calor naturalis per ſe multos morbos, etiam febres: attamen calor naturalis febrili propriè contrariari nequit, ac fortè calor naturalis cauſam

Tres medicorum dignitates.

Fiens morbus eruitur contrario ſuæ cauſæ.

Cõtrariũ, id eſt, oppoſitũ.

ſam expugnat, ſed aër qui poſt ſuccedit, calorem attemperat, ſaltem potentiæ medicamentorum nequaquam propriè ſint contrariæ ipſis qualitatibus. Tot igitur de cauſis contrarium largè audire oportet pro oppoſito, hoc modo: calor naturalis innaturali repugnat, & immodicũ modico, & habitus priuationi.

Quorundã excuſatio.

alij pro contrario effectiuè audiunt, quòd morbum tollit: atq; hi nugas ex dignitate faciunt: nam hoc modo accepta ſententia nihil aliud arguit, quàm quòd morbus curatur eo quod curat, quo nihil poteſt dici inanius: ſubterfugium credo maluerunt quærere, quàm expoſitionem dicere. Hoc tamen bene adiecerunt, de eo dignitatem intelligi, quod immediatè curet:

Medicamẽtum, ſæpe cõtrarium clã præbet effectum.

nam quæ apponũtur, ſæpe ſimilia affectui ſunt. ſed in hoc eſt mirabilis eorum facultas, quòd alium affectum pariunt. Verbi cauſa, aqua frigida ſæpe calorem adducit.

Tribus uerbis oportet diffinire hãc dignitatem.

Tribus ergo definitionibus hoc axioma concludi debet, ut ſic audiatur, morbus factus curatur contrario, hoc eſt, oppoſito per ſe, aut quod parum refert, immediatè. nam quòd idipſum quoq; de ſimplici intelligere oporteat, non opus eſt dicere. Compoſitus enim morbus cõpoſita poſtulat remedia, nõ ſolùm ubi aqua inter cutem cum febre coniungitur, ſed etiam ubi pleuritis aut pulmonia

Pleuritis cũ ulcere.

cum ſputo ſanguinis ex pulmone complicatur: unde pthiſis timetur. ſicuti ulceri pulmonis aliquando pulmonia ſuperuenit. Id dico, ne putes paſſim in pleuritide curam geminari: fortè quia in ea ſputum cruentum excernitur. Sed neq; illud dictis repugnat, quòd innaturaliter humidus, qui in febrẽ inciderit, minus humectari debet: nã hic quoq; complicatus affectus eſt. Ex eo autem, quòd pueros febricitantes hæc ſentẽtia maxime humectandos cenſeat,

Secunda dignitas.

nouiſſima illa dignitas inſinuatur, quòd audacius alteranda ſit particula, quæ in diſſimilem quàm ſimilem temperaturam incidit. Etenim pueri ſunt humidiores, quàm iuuenes. Quòd ſi pueri maiorem pituitæ copiam collegerunt, meminiſſe oportet, quòd factæ febris curatio hic præſcribitur, non autem fientis aut futuræ. Iam ſi ſeorſum ea uerba audire uelis,

Tertia.

Præſertim pueris &c. tertiam ex eo autoritatem elicere poſſumus, quòd quæcunq; naturalia ſunt ſimilibus aſſeruanda. talis eſt per ætates temperatura, talis eſt regio, niſi admodum iniqua fuerit, talis eſt conſuetudo. De tempore uerò anni, licet Galenus ſimiliter de eo cenſendum

dum putet, mihi non ſine ratione omiſiſſe Hippocrates uidetur: quoniam potius contraria, quàm ſimilia exigit. in cauſa uerò eſt, quia ut neq; unum & idē conſtanter eſt, ita minus nobis efficitur familiare. Sed & exceſſus illius plerunq; magnus eſt, utramq; ob cauſam, contraria potius quàm ſimilia requirit. Nam & ætas ubi exceſſum habet, ſimilia non amplius poſtulat, ſed contraria. neq; enim ſenectus frigidis, ſed calidis bene afficitur. quinimo conſuetudo ſi admodum peruerſa fuerit, mutanda potius quàm ſeruanda erit, ne id in temporibus anni fieri tantùm æſtimes. Generaliter enim, ſi quid iſtorum malo fuerit, corrigi debet: ſi quid uerò probo, ſeruari. Tēpus anni ferè ſemper poſtulat contraria.

APHORISMVS XVII.

ET quibus ſemel aut bís, pluráne an pauciora particulatim oporteat afferre, conſiderandum. Condonandum autem aliquid tempori, ætati, & conſuetudini.

NON eſt ſatis ſcire, quantum unuſquiſq; ſingulis diebus expetit, ſed præterea cognoſcere oportet, nunquid ipſum totum unica uice, an pluribus conuenit. Colligitur autem id primò, & maximè ex caloris & humorum conditione: quippe ubi calor in uiſceribus fortis, ac ſanguis modicus, multum debetur alimentum & frequens: ſin autem præterea ſanguis bonus copioſus fuerit, rarum, & paucum. Et horum quidem differentia multa alia operantur, potiſſimum tamen ipſa temperatura, ſecundò ætas, regio, tempora anni, & conſuetudo. maximè enim pro differentia temporum ac regionum, magis ætatum, calor naturalis atq; ſanguis uariat, quemadmodum dictum eſt. Hactenus igitur in hyeme raro & multum alimenti conuenit, in uere paucum & rarum, in æſtate uerò frequens & parum: quoniam & uires debiles, & magnam humorum penuriam oſtendit. Sed & cæteris paribus conſuetudo momentum aliquod obtinet: in eadem enim regione, eodem anni tempore, duorum qui uiribus ſunt æqualibus, alter qui ſæpius aſſueuit, ſæpius alimentum requiret. Conſuetudo enim altera natura eſt. Ergo econtrario qui longo tempore abſtinen- Alimenti uicißitudines. In hyeme rarū & multū. In æſtate frequēs & parū. Iuxta conſuetudines alimenti uiciſſitudines.

tiam facere didicit, longe rarius alimentum repetit, ac diutius inediam ſuſtinet, quàm qui pleno ſemper uentre eſſe conſueuit. Atq; hactenus quidem in ſententia nihil difficultatis eſt. nam tam in ægris, quàm in ſanis ex his quæ dicta ſunt ſumitur alimenti proportio & uiciſsitudo. Sed dum ad commentum ueneris, oritur difficultas non parua: quippe ſirmis quàm infirmis plus alimenti tribuit: & quod magis eſt pro quantitate corruptionis, cibum quoq; Galenus in commentario promouet. Duplex controuerſia: nam prius infirmis uiribus plus tribuebatur, quàm robuſtis: & poſtea quoq; ab eodem autore ſcriptum eſt, atque ab omnibus citra controuerſiam receptum, corpora impura quo plus nutrias, eo magis lædes. Duo hæc non parum difficultatis continere uidentur, tametſi nullum Oribaſius in eis condignum nodum inuenerit. Senenſis ſua ſcrupuloſa diſtinctione ſententiam fruſtratur. neq; enim ſimpliciter corpora impura à quouis cibo lædi recipit, ſed tantùm eo qui modum non ſeruat, ac ut ipſius uerbis utar, qui ultra id eſt quod regulariter recipi debet. Verũ & quoduis aliud corpus eo quod immodicum eſt offenditur, nedum impurum. Et quæ ſit huius Aphoriſmi ſententia, in ſecundo fuſius dicemus. Non enim ijs corporibus ſimpliciter tenuiſsimus, nec rurſus liberaliſsimus conuenit, ſed qui uirtuti uſq; ad finem conſeruandæ ſufficit. Quòd ſi iuxta conſuetudinem ac etiam uires uictum ijs impuris corporibus præſcribas, multo magis oberis, quàm proderis. Proinde tum ex hac allata ſententia, tum ex alijs quæ prius dicta ſunt, conſtat, quòd in ijs morbis atq; impuris corporibus eo minus dandum eſt, quo uirtus ſit fortior. At nunc contrà Galenus in commento præcipere uidetur, ut pro fortitudine uirium cibum augeas, ac tantum ſcilicet offeras, quantum natura concoquere poteſt. Difficilis profectò nodus, & quod ſciam, hactenus à nemine enodatus. Nam altera Hugonis ſolutio ridicula eſt, ubi dicit corpori impuro augendum alimentum nequaquam, inquantum eſt impurum, ſed inquantum humores bonos paucos habet. Quid enim Hippocrati facies, ſi in eodem corpore promouendum ac diminuendum alimentũ præcipiat? Iam hic ſtat manifeſta Galeni ſententia, quòd pro uiribus cibus plenior offerri debet. Melius eſt igitur duplices morbos, ac præſertim febres

Difficultas magna, an plus debetur firmis quàm infirmis uiribus.

Duplex controuerſia.

Mirabilis Hugonis cõpoſitio.

In corporib' impuris quo uirtus eſt fortior, eo min' conuenit alimenti.

Altera Hugonis ſolutio ridicula.

Noſtra expoſitio.

bres partiri. Alij enim ſunt, qui cacochymiam ſequūtur, atq; in ijs, quo uirtus fuerit fortior, eo uictus debet eſſe parcior. Alij ſunt, quibus inedia aut corruptio occaſioni dedit, atq; in ijs econtrario quo uirtus fuerit fortior, eo uictus debet eſſe liberalior. Nūc quæ prius eſt allegata ſententia, Corpora impura quo plus nutries, eo magis lædes. de his tantū dicitur, quibus aut uictus, aut alioquin infelix aliqua conditio multos in corpore crudos humores congeſſit. Reliquis uero qui ex inedia fiūt, in libro De ratione uictus in morbis acutis, Hippocrates omnino pleniorē cōſulit. Inedia enim plus in dies & horas colligit. quapropter liberaliore alimēto illi occurrere oportet: non enim morbo tantum, ſed cauſæ, ſi quando adhuc in corpore perſeuerat, contrarium opponere conuenit. Non oportet autem hanc uiuendi rationem in morbis ex defectu obliuioni tradere, ſed etiam ad illos morbos, qui ex corruptione fiunt, trahere: nec aliter horum corporum corruptionem, quàm qui ex defectu ægrotant à communi corruptione diſtinguere: quippe plurimum inter ſeſe diſsident, tum cauſis, tum modo, tum ſubiecto. Nam impura corpora de quibus eſt prælatus Aphoriſmus, inſigniter biloſa ſunt, pituitoſa, aut melancholica, ubi ſcilicet propter magnum aut aeris, aut temperaturæ, aut uictus exceſſum, paulatim unus ex ijs omnibus humor accreuit, qui adueniente nouo cibo non concoquitur, ſed potius hic in illum tranſmutatur. Hic ergo pro uiribus alimentum oportet ſubtrahere, atq; naturæ, dum peccantem humorem concoquit, frugalitate conſulere. Fortaſsis & hic nonnihil natura inedia læditur, ſed ab ea commoditate quæ concoctionem ſequitur, eius iactura, hoc eſt, cibi deſiderium redimitur. Atq; hi ferè ſunt humores, qui temperamento corrigi nequeunt, ſed poſt concoctionē expelli debent. Secus ſanguinis diſpoſitio ſeſe habet. nam ubi corrumpi cœperit, eius integritas & alacritas reſtitui poteſt, non quidem medicamentis, ſed probiore uictu. quippe & uinum quod iam aceſcere incipit, recentiore uino affuſo in melius emendatur. Fit autem hæc corruptio in ſanguine multifariam, aliquando plenitudinem ſequitur, atq; hæc euacuationem potius quàm alimenti ſupplementum deſiderat. Eſt ubi citra plenitudinem in hepate, aut in alio uiſcere, aut fortè in ipſo primùm ſanguine leuiter aliqua calidias

Morbi ex cacochymia parcū uictū amant.

Morbi ex corruptione aut inedia liberalem poſtulant.

Morbi ex inedia & corruptione eundem uictum requirunt.

Corpora impura.

Morbi ex corruptione ſanguinis.

Comparatio cum uino qđ aceſcere incipit.

Corruptiōis multę cauſę.

aut humiditas contrahitur, ratione cuius, cito uniuerſus ſanguis diſpoſitionem quãdam corruptioni proximam init. Tale aliquid fortè in peſte, & iterum in ijs qui morbilli appellãtur, euenit. Multum ergo differt hæc diſpoſitio, à uulgata aliorum humorum impuritate. nam hæc non niſi quædam cacochymia eſt: de qua uerò nunc loquimur, corruptione in ſanguine, ſerpit adeo ex his tribus corporibus, quorum aliud ex defectu, ſecũdum ex corruptione ſanguinis, tertium ex impuritate ſimpliciter laborat, hoc tantũ cacochymicũ dicere poſſis. ac de eiuſmodi corporibus tantum prælata ſententia eſt, Corpora impura quanto plus nutries, tanto plus lædes. Ita & ille Aphoriſmus antea dictus eſt, ubi morbus peracutus eſt, extremos ſtatim habet labores, & extremo ſtatim tenuiſſimo uictu utendum eſt: non de omnibus morbis, ſed tantùm ex plenitudine aut cacochymia dicitur, quippe morbis ex defectu aut ſanguinis citra plenitudinem corruptione, pro fortitudine uirium debetur alimentum. Oportet autem corruptionem liberalius audire, quàm ipſe in ſecundo Aphoriſmorum fecit, in commento eius Aphoriſmi, Vbi cibus ingeſtus. *atq; etiam pro initio corruptionis accipere: quippe qui omnino corruptus eſt, recentiore alimento reſtitui non poteſt, ſed euacuationem deſiderat. neque enim corruptionem eam quæ iam febrem efficit, ſed eam quæ poſtea febrem minatur, atq; iam diſpoſitionem quandam corruptioni uicinam iniuit atq; concepit, hac ratione medicamur. Ac fortè ſunt, qui non ſatis intelligant ex corruptione febres ſuccendi, qui neſcio quomodo eas quas inedia parit, accipient. Euidentior enim ibi qualitas eſt, quæ ſanguinem putredine afficit, quàm quæ tempore inediæ, in bilem ſanguinem tranſmutat. Vtroq; igitur in loco plenior uictus conuenit. hic enim inediam reſarcit, & ibi quod ſemicorruptum eſt, in benignum iterum reducit: non aliter quàm uinum, quod corrumpi cœpit, affuſo recente melioreſcit, atq; temperatur. Quapropter parum in Hippocratem oculati fuerunt Parienſes, (de quibus Guaynerus ſcribit) medici, qui peſtilentibus morbis, tenuiſſimam præſcripſerunt dietam, non ob aliam rationem, quàm quia de genere acutiſſimorum morborum eſſent, & Hippocratem, dum ſcriberet, morbis peracutis extremè tenuiſſimus uictus compe tit,*

Triplex morborum differentia.

Corruptio duplex.

Febres ex inedia & corruptione.

Quidã peſtilentib⁹ febrib⁹ deſcribũt tenuiſsimum uictum.

rit, de omnibus acutis audiuerunt. Melior enim erat ipſius Guayneri, atque alterius ſectæ ex Auicenna perſuaſio, qui contrà plenum illis indulſerunt. Dixit enim ille eos ferè ſolos demum euadere, qui uiriliter bibunt ac comedunt. Veruntamen & ij ſuam inſcitiam oſtenderunt, quum non haberent quod Hippocrati reſponderent. neq; enim obſeruauerunt, quòd Hippocrates in primo Aphoriſmorum tantùm de morbis ex plenitudine & cacochymia loquatur. Quanquam hoc ipſa res clamet, aliam morbis ex plenitudine atq; cacochymia, aliam ex defectu & ſanguinis modici corruptione uiuēdi rationem competere. & ego illum omnino inſanire putarem, qui eandem in utroq; genere obſeruarit. Ex tali morborum genere puerorum morbilli ſunt, & uariolæ: quòd ſi morbilli quoq; ex genere eorū ſunt, qui corruptione ſanguinis conſiſtunt (quēadmodū mihi uidetur) nimis frequens peruerſusq; erit illorum error, qui iuxta Hutteni ſimplex decretum, omnibus huiuſmodi morbo affectis exquiſitam dietā præſcribunt, atq; diuturna inedia diſcruciant. neque ſcio, quomodo tam multis & ad unum omnibus ea Hutteni ſententia placere potuit, quoniā pleniore contrà indigent. Quòd ſi exquiſitæ eiuſcemodi abſtinentiæ pauci ſuccumbunt, ob eam fortè cauſam euenit, quòd ea corpora plerunq; pleniora ſunt, ſaltem non admodum inania: itaq; cōditione corporis ſubinde penſatur, quod morbo detrahitur. alioqui frequentius illos redargueret experientia: quanquam non ſtatim omne medicamentū, quod importunum eſt, interimit ſæpe fortis natura & morbum & malum medicum contemnit. Sed neq; hic admodum iactari experientia debet: quoniā plurimos ex ijs in hydropiſim, atrophiam, ulcera, cæcitates, & alia incommoda incidiſſe uidimus, ſiue hoc ex inedia, ſiue medicamentis parum æquis acciderit: adeo ut incommoda quæ illius curationem ſequutur, ſæpe inueniantur morbo ipſo grauiora. Omitto nunc multo plures ſuſpitione laborare, quàm ipſis morbillis. quā pleriq; medici atq; chirurgi nō tam demunt, quàm promouēt, turpis lucelli gratia, ut quos ſuſpitione tantùm leuarunt, à grauiſſimo morbo aſſertos iactent: nam ſiue in articulis laſſitudo, ſiue in corpore leuior ſcabies, lingua aſpera, fauces ulceroſæ, & plane quicunq; uel incognitus uel difficilis morbus fuerit, morbi Gal

Melius Auicenna liberalem illis indulget.

Variolæ & puerorum morbilli ex ſanguinis corruptione.

Morbilli ex cōtagioſa uenere.

Hutteni iniquum conſilium.

Sæpe natura & morbū & medicamentum uincit.

Incommoda quæ curationē morbi gallici ſequūtur ſæpe ipſo morbo grauiora.

Temeraria multorū coniectura.

lici ſuſpitionem ſubire ſolet, & quod magis eſt mirum, etiam de ijs audēt ſuſpicari, quorum urina integra oſtenditur. Sed non poteſt tam grauis aliquis citra conſenſum uniuerſi corporis, aut citra putredinis alicuius in urina notam morbus ſubſiſtere: nam ipſa eſt quæ ſuper uniuerſo corpore ſignificat. Hæc præter propoſitum dicta ſunt, ut poſthac deſinant à quauis uel leuiſſima cauſa hunc morbum ſuſpicari: multo magis, ut medici uel chirurgi priuſquã eiuſcemodi medicamenta accommodent, morbum

Leniori morbo non cõueniunt grauia remedia.

ſuis ſymptomatibus expendant. Nam parũ eſt morbũ male ac obiter definire: ſed peſſimũ eſt, leuibus morbis grauia medicamenta adhibere: quanquam ego (poſtquam in hunc campum deſcendi) ne in hoc ipſo morbo extremis illis unguentis opus puto.

Iniqua medicamenta.

Multiplex error in uulgari curatione morbillorũ.

Magis præter rationem mihi uidetur, ut huiuſcemodi morbo expurgationem per os uulgus medicorum moliatur. ſcreatu enim tantùm ea rectè exeunt, quæ in capite continentur. nam quorſum argento uiuo, aut ſimilibus unguentis ſaniem erumpentem retrudimus? melius eſſet ſudoribus, atque adeo ipſo balneo materiam euocare: quippe uſitata eſt autoritas, quò natura uergit, eò ducere conuenit.

In morbillo Gallico non cõuenit mouere per ſcreatum.

Euidenter autem hic morbus ſeſe per cutem expurgare nititur. quòd ſi uniuerſalibus uel hic à principio euacuationibus opus ſit, & hic quoque malo ſanguinem mittere, quàm uentrẽ mouere, certe nullis minus quàm longis illis ſputaminibus opus eſſe mihi apparet.

In morbo Gallico potius conuenit phlebotomia q̃ purgatio.

Sed forſitan in quodam ſeorſim opere De ſymptomatibus atq; generali methodo illius morbi dicemus. Hæc enim tantùm per affinitatem rerum diximus, cùm id tantùm dicere intendebamus, quòd in morbis ex cacochymia atq; plenitudine pro robore uirium diminuenda alimonia, in alijs uerò qui ex corruptione aut defectu augenda: non enim in ſpiritu & ſanguine tantùm natura habitat, ſed illius robur in ſolidis atque internis uiſceribus moratur.

Lenior occupatio.

Quare his bene ſe habentibus, uirtus conſtare poteſt, tametſi ſpiritus & ſanguinis deſideretur copia. Ergo ut finem faciam, de his morbis præſens ſermo eſt, qui ex corruptione aut inedia fiunt: hi enim ut ſani, eo plus poſtulant, quo uiribus magis conſtant. contrà alij minus. At de his ſatis.

Mirabilis Oribaſij diſtinctio.

nam tum in hac, tum in præcedentibus nihil condignum Oribaſius adſert. Quippe & idipſum quod dicit, poma in fine prandij, ſed in

prin

principio cœnæ tantùm aſſumenda, unum ex ijs eſt, quæ præter alia demiror.

APHORISMVS XVIII.

AEſtate & autumno cibos difficilimè ferunt, hyeme facilimè: ſecundùm locum uer habet.

VIDETVR hic Aphoriſmus dictus in eo, qui prius erat poſitus: ſi quidem enim uentres hyeme & uere copioſius alimẽtum expectabant, conſequens eſt, quòd æſtate & autumno difficilius ferant. Galenus ut hoc excuſet, in prius dicta ſententia audit alimenti multitudinem, hic uerò eius uiciſsitudinem, quaſi ita dixiſſet Hippocrates, quòd non ſolùm minus fertur alimenti tempore æſtatis, & autumni, ſed etiam quòd idipſum in plures uices debet diſtribui. Vtriuſq; eadem cauſa eſt, caloris naturalis imbecillitas. Affert ſecundam differentiam, quòd prior Aphoriſmus tantùm reſpexit ſanos, hic uerò etiam ægros. Atq; libens nunc omitto, quòd hoc commentum potius procul quæſitum, quàm in uerbis inuentum. Præterea uereor, ne etiam ſit falſum: etenim in hyeme, uere, uirtus fortior, econtrario in æſtate & autumno debilior. Iam antè dictum eſt, quòd in morbis eo plus alimenti conuenit, quo uirtus eſt impotentior. etenim à uiribus, in ſanis & in ægris contraria ſumitur indicatio diſcriminis cauſa: quia in morbis nequaquam tantum exhibemus, quantum poſſit concoqui, ſed quantum ſufficit uirtuti. Viſa eſt autem Hugoni Senenſi poſt ſuam ſuppoſitionem ſuſpecta Galeni commentatio: quare quod de alimento dicitur, ad errorem transfert, ut talis ſit ſententia, Hyeme & uere melius fertur iniquus cibus, quàm autumno & æſtate. Verum id ut longè ab Hippocratis & Galeni mente recedit, ita falſitate non caret: falſum enim eſt, quòd ægri hyeme melius ferant errorem plenitudinis, quàm æſtate: non etiam eſt uериſimile, quòd Hippocrates uoluerit potius errores conferre, quàm iuſtitiam uictus docere. Fortè quis uelit ad morbos ex defectu aut corruptione refugere. nam in ijs econtrario tanto copioſius alimentum conuenit, quanto ipſa uirtus eſt fortior. Sed non eſt uериſimile, quòd Hippocrates hos ſolos morbos reſpexerit. Deinceps

Galeni diſtinctio.

Commentũ Galeni ſuſpectum.

Hugonis expoſitio improba.

Coniectura inanis.

horum

horum reſpectu plus requirit autumnus & æſtas, quàm hyems aut uer. Melius eſt ergo hunc Aphoriſmum ad ſanos referre, & quaſi exemplũ prædictæ ſententiæ accipere: in qua dicebatur, Et quibus ſemel aut bis, pluráne an pauciora particulatim afferre oporteat, conſiderandum eſt. Sed neq; hoc inconueniens erit, in eodem libro eandem ſententiam bis repeti ob aliarum rerum affinitatem. Sic enim ſtatim repetitur, qui de acceſsionibus ſequitur, & nouiſsimè qui de purgationibus eſt. Itaq; nullum etiam periculum eſt, ſi bis dictum concedamus: ueruntamen prior expoſitio melior eſt. Huic ſententiæ per modum auctarij licebit addere, quòd tempore hyemis & autumni ſolidius quoq; alimentum toleratur, atq; ut Celſus dixit, hyeme pane multo uti licet, in æſtate uero uix carne, certè holeribus magis famem fallere decet. Addemus autem & illud, quòd non ſolùm tempore hyemis plus alimenti ferimus, ſed etiam citius famemus & appetimus. Videtur huic obſtare, quod ſæpius in æſtate, quàm hyeme alimentum repetimus. Sed ne hoc quidem propoſitum noſtrum redarguit. nam & id ob eam cauſam euenit, quia tempore hyemis multum ingerimus affatim, tempore æſtatis paucum paulatim. non enim natura hic unica uia multum tolerat. Ergo copia uiciſsitudines comparat, imo ſuperat: adeo quòd duabus uicibus ſumitur in hyeme, longè plenius ſit eo, quod pluribus uicibus ingeritur in æſtate. neq; ob id frequentius partimur in æſtate, quia plurimum cibum æſtas poſtulat, ſed quia uix medicum in una uice tolerat. manifeſto argumento eſt: quia ſi æqualem quantitatem utraq; tempeſtate ſumeremus, non ſolùm æquali, ſed etiam multò frequentiore hyeme, quàm æſtate, eſſet opus alimento. Verùm quia aliter licet, melius eſt ad ſeruandam negociorum opportunitatem, aut ſemel, aut bis affatim ingerere. Hanc etiam dũtaxat cauſam reſpexiſſe natura uidetur, cùm perpetuam illam uoracitatem, quam alijs ànimantibus ingenuit, in nobis mutauit. Iam quod antè credo diximus, Vt modicus calor alimentum multum non tolerat, ita multus calor modicum alimentum contemnit, ac quodammodo corrumpit. Sicuti autem ex temperaturis anni, ita etiam ex ætatibus, temperaturis, regionibus, uictu quoq;, ſimilia diſcrimina captare oportet. ſingula enim

Noſtra opinio.

Auctariũ noſtrum.

Solidius alimentum conuenit in hyeme.

In hyeme citius fames redit, quàm in æſtate.

Copia in hyeme comparat uiciſsitudines in æſtate.

Sicuti modicus calor, nõ tolerat multũ alimentũ, ita neq; multus paucum.

enim iſtorum, prout uires adijciunt, corpus implent, inaniunt, uel corrumpunt, non parum momentum ad immutandum uiuendi ordinem afferunt.

APHORISMVS XIX.

IIs qui per circuitum acceſsiones habent, nihil dare oportet, neque cogere, ſed ſubtrahere adiectioni ante iudicationes.

QVAM Galenus diſtinctionem de duplicibus acceßionibus in undecimo commento omiſit, forſitan hic appoſuit. quanquam ut ibidem dicebamus, non admodum nobis placuit, quoniam erraticæ febres tametſi nullum ordinem ſeruant, circuitum tamen habent. Veruntamen parum refert, an quis noſtram, an Galeni potius ibidem accipiat commentationem: quoniam pro claritate ſermonis magis quàm ueritate hæc eſt controuerſia: utraq; enim uera eſt. Quid uerò Hippocrati hic in mentem uenit, ut de his nunc tantum diceret, qui per circuitus acceßio nes facerent, coniectari non poſſum. facilius enim illi erat de omnibus ſimpliciter pronunciare. Raro enim in acceßionibus cibus uel conſulendus uel permittendus eſt, ſed quàm longißime ab ipſa acceßione diſtrahendus, ſaltem ab ipſa ſtatim declinatione exhibendus. Siquidem ergo more Galeni per iudicationes acceßiones audiamus, iam hic Aphoriſmus prius ſatis explicatus eſt. Verùm nomẽ iudicationis uim patitur, nec minus diſtrahitur, ubi ſecũdo à Galeno pro ſtatu accipitur: ut talis ſit Aphoriſmus, Qui per circuitus acceßiones habent, ijs nihil oportet dare in ipſo ſtatu, ſed ſubtrahere adiectioni ante ſtatum. Iam difficile erit coniectari, ecquid Hippocrates idem iterum repeteret. nam prius de ſtatu dictum eſt, quòd in eo nihil dare conuenit. Fortè uerò id fecit, quia prius de alimenti uicißitudine, pro ſingulis diebus diſſeruit, à quibus dies iudiciales in ſingulis morbis eximi uoluit. Cur igitur de his tantùm, qui per circuitus exacuũtur, dixit? & id fuit quod nos antè dubitabamus. Eadem erit redargutio, ſi quidem iudicationes propriè pro criſi audiuerit. Omitto, quòd aduerſatiua coniunctio inter cõtraria intercedere ſolet, ac aduerſa potius quàm

Duplex expoſitio.

Obliqua nominis expoſitio.

Paruæ coniecturæ.

l diuer

diuerſa, at quæ precor cõtraria ipſa diſtinguit? ſi quidem ita audiuerimus ijs qui per circuitus acceßiones habent, in acceßionibus nihil dare oportet, ſed ſubtrahere adiectioni ante iudicium. Eadem ratione, gratia carebit, ſi indicationes pro ſtatu audiueris: ſi uerò pro acceßione acceperis, ſententia quidem congruit, ſed nomen nullo modo conuenit. Neque enim uſquam alibi pro acceßione indicatio accepta eſt. Ergo ſatius eſt hunc Aphoriſmum expungere, uel (ut mihi tandem uiſum eſt) non quidem de acceßionibus, ſed de ſolis indicationibus intelligere: ut talis ſit ſententia, Iis qui per circuitus acceßiones habẽt, nihil oportet dare ante indicationes, neque cogere, imò adiectioni ſubtrahere ante indicationes: hoc eſt, oportet id quod prius indultum eſt auferre, atque tollere. Nec eſt ignaua hic ſententia, ſed maximè efficax, ad oſtendendum id, quod prius diximus, quòd ante ſtatum, maximè ante criſim, alimentum ſit paulatim diminuẽdum, à principio uerò uſque ad ſtatum paulatim promouendum. Vnũ hic obeſt, quòd iuxta hanc interpretationem uacet ea adiectio, Qui per circuitum acceßiones habent. nempe id generaliter uerum eſt in omnibus: ſed & hæc quoque ſententia poteſtate dicta eſt antea.

Noſtra expoſitio.

APHORISMVS XX.

QVæ iudicantur, & iudicata ſunt integre, neque mouere, neque nouare aliquid, ſiue medicamẽtis, ſiue aliter irritando, ſed ſinere debes.

NON deſideratur medicamentum poſt perfectam criſim: quippe ut in libro De criſibus cõtra Neotericos diximus, nemo in declinatione uniuerſali (niſi ob externum errorem) mori poteſt. atque in hoc diſcrepat declinatio particularis ab uniuerſali. nam in declinatione particulari nõ niſi pars, nec quæuis, ſed tantum leuior euicta eſt: in uniuerſali uerò totus morbus ſeparatus eſt. non poteſt ergo morbus uincere, ubi natura uicit. Veruntamen & id Neoterici exemplo duorum in duello ſeſe mutuo conficientium nituntur oſtendere. quæ ſimilitudo præterquàm quòd rudis, etiam iniqua eſt, quemadmodum in libro De criſibus oſtendimus. neuter enim uicit, ubi uterque ſimul interijt, aut letale ſaltem uulnus acceperit.

In declinatione uniuerſali nemo moritur.

Differentia particularis declinatiõis.

Neotericorũ iniqua ſimilitudo.

Quòd

Quòd ſi hoc exemplum te delectauerit, potius in principio uel augmento, quàm in decliatione reperies. In omnibus enim letalibus ſimul cum natura morbus ipſe intercidit. uerbi gratia, ubi calor febrilis ſtatim cum calore naturali perit, uel tenuiore materia putrefacta reliqua craſſeſcit, quæ ad putredinem parum idonea exiſtit. tale aliquid & inflãmationibus, quæ ſuppurãtur, & magis quæ in ſcyrrhum permittantur, contingit. Non eſt autem huiuſmodi motus declinatio, ſed uia quædam ad interitum. moritur enim æger plerunque in principio atque augmento, raro autem in uigore. Attamen aliquando, ubi natura à fortitudine accidentiũ ſupprimitur, uel ob imbecillitatem criſim obire grauatur. Nam licet maioris ſit uirtutis, onus aliquod conferre, quàm eijcere, ac morbum concoquere, quàm expellere: tamen aliquando natura morbũ concoxit, quem extrudere nequit. Atque hic eſt ferè unus in ſtatu moriẽtium modus, ſed raro id accidit. magna ex parte ipſa per ſe criſim aggreditur, & perficit, & uincit. Quoniam dicente Galeno, poſt perfectam concoctionem, hoc eſt, in ipſo ſtatu, nunquam malam aut imperfectam criſim uidit. Igitur & eo tempore, quo morbus indicatus eſt, & quo iam iudicatur, omni medicamento abſtinere opus eſt, phlebotomia dico, ſcarificatione, ac alio quouis medicamentoſo irritamine. Atq; id quidem de integro iudicio accipere oportet. Eſt autem perfectum iudicium, quod præceſſit concoctio, in die contemplabili, quod fit in ſtatu, atq; maximè tempore ipſius acceſſionis, ſiue par, ſiue impar dies fuerit. Adijcit Galenus, & per eã maximè partem, qua tales morbi iudicari ſolent. Nam per aliam partem ardens febris, per aliã rurſum pulmonia ac pleuritis abire conſueuit. Veruntamen id ſignum infidele eſt, ac per eãdem partem diuerſi morbi iudicari poſſũt. Proinde hoc appendice opus non eſt. Imo ſi cõpendio uelimus dicere, mortalis ferè criſis in principio, imperfecta & periculoſa in augmento, perfecta in ſtatu accidit. Quoniam ut antè diximus, nunquam ullam malam criſim Galenus uidit, quæ poſt concoctionem in ſtatu uenit. Euenit autem magna ex parte in poſteriore ſtatus parte. qua de cauſa in ſecundo Aphoriſmorum paulo liberalius ſimpliciter & generatim in ſtatu quietem conſulit. Quòd autem in principio prohibeatur, alia eſt cauſa, materiæ cruditas, de quo poſtea.

Rarò æger moritur i ſtatu, plerunq; in principio aut augmẽto.

In criſi & ante criſim medicamẽta importuna.

Perfecti iudicij deſcriptio.

Omnis criſis bona in ſtatu.

In ſolo augmẽto cõpetit purgatio. poſtea. Proinde in ſolo augmento conceſſa eſt purgatio, atque id unicum
tempus eſt, quod Neoterici omiſerunt. nam alij in principio, alij in ſtatu,
Neotericorũ fluctuatio. alij etiamnum in declinatione, purgandum conſtituerunt. nemo tamen,
quod ſciam, augmenti meminit: quare ſi uel ex propoſito importuniſsimũ
purgationis tempus eligere uoluiſſent, peius aberrare nequiſſent. Sed de
ijs omnibus copioſiſsimè in quodam ſeorſim opere. Huic tamen addere
Rarò natura medicamentũ deſiderat. oportet, quòd neque ſtatim uel in ipſo augmento ante ſtatum perpetuò
mouere competit: quoniam ſubinde natura ſibi ſatis conſtat: argumentum
eſt, quòd & ultro plures euaneſcunt morbi, quàm interimunt. Quapro-
pter non dicet poſtea Hippocrates ſimpliciter, cùm morbi inchoant, mo-
ue: ſed cum finitione, ſi quid uidetur mouendum. Id dico propter eos, qui
ad purgandum admodum præcipites atque liberales ſunt, adeo ut nihil
aliud faciant. Atque hæc hactenus. melius eſt enim ad ſequentem tranſ-
ire ſententiam: quoniam in hac neque Hugo Senenſis quicquam difficile
aut perplexum adducit, quod enodatione opus habeat, tam eſt manifeſta.
Neotericorum periculoſus error. Quapropter illos ſatis mirari nequeo, qui contra expreſſam hanc ſenten-
tiam, quotidie etiam in declinatione medicamentum audẽt exhibere. Sed
ſcio cur id faciãt, naturæ laudem ſibi uendicare uolunt, ſcilicet ut aliquid
feciſſe uideantur, id agunt, & ita ſaltem leuiore aliquo medicamine natu
ræ illudunt, ac ſua laude fruſtrantur. Atque hos fortè ut indoctos contẽ-
nes. Sed quid de celebrioribus quibuſdam hodie ſcriptoribus dices, qui
ſanguinem in principio mittunt, & in declinatione purgationem obeunt?
Galenus uidetur medicari in declinatione. Quidam ex ijs etiam idipſum autoritate Galeni nituntur aſtruere, in
octauo Therapeutices, ubi Galenus hiera medicatur declinantes uentri-
culi inflammationes. Mirum quòd tanti uiri ob tantillã contradictionis
phantaſiam à ſtata autoritate defecerint. nam in omnibus rebus atq; cõ-
tradictionibus ita facere oportet, ut recepta ſemel axiomata ſeruẽtur in-
In omnibus difficultatibus cautio. uiolata. Quòd ſi quid nobis aliquando occurrere uideatur, nõ ſtatim à pro
poſito delabamur, ſed certo ſciamus hoc aliò relatum, quod ſurſum deor-
Noſtra huius loci expoſitio. ſum uerisimilibus coniecturis oportet inquirere, ac demum inueniemus,
in quod impegimus. Ita in propoſito quoque tandem intelligemus illũ im-
propriè loqui de declinatione inflammationum, ubi dolor ſubſedit, ſed ma
teria

teria reſiſtit. Quòd ſi in principio purgare liceat, augmento, ſtatu, atq; declinatione, nõ erit res medica admodũ difficilis. Eſt ergo ueriſimile, quòd unum aliquod tempus ſit illi propriũ, nec inuenietis opportunius, quàm augmentum.

APHORISMVS XXI.

QVæ ducere oportet, quò maximè natura uergit, per loca conferentia eò ducenda.

QVANDO Briſſottus, Fuſchius, ex hac ſententia uoluerũt phlebotomiam in pleuritide ſemper in eodem latere aſtruere, indicauerunt ſe potius hos & ſimiles Aphoriſmos legiſſe, quàm intellexiſſe. nam licet illinc quàm maximè fieri deberet, nuſquam minus quàm ex hoc loco oſtẽdi poßet: non eſt enim hæc ſententia de reuulſione, ſed deriuatione. Plura ſuper hac re in elencho diximus, cui nec Leonardus Fuſchius, nec eius farinæ quiſquã alius reſpondere potuit. Ac poterat is aduerſus huiuſmodi ſufficere, propter temerariam tamen quandam alterius hæreſim, corolarium adiecimus, in quo non minus breuiter quàm clare utriuſque ſectæ ſuperſtitionem ac errorẽ deteximus. Nunc his tantùm licet adÿcere, quòd motus naturæ duplex ſit: alter quo morbũ expurgat, alter quo morbũ parit, atque ad aliquem deſtinatum locum, materiam per fas & nefas deponit. Poſſumus etiam dicere, quòd alter motus ipſius morbi: atque hũc quidem reuellere in cõtrarium oportet, tantum abeſt, ut inuitari aut promouere liceret. Reuellitur autem materia, quando in eundem ferè locum reducitur, unde defluere cœperat. Siquidem ergo à ſuperiore ad inferiorem delabitur, dicente Hippocrate, ad ſuperiorem retrahi iterum oportet, & econuerſo: prompte enim dum adhuc fluit, licet reuocare: ob eandem cauſam, ſi quidem à dextra in ſiniſtram, fortè pleuram, ſanguis effundatur, ad dextrã retrahere oportet: nam ita & qui deinceps illinc curſurus erat retinetur, & qui iam medio, ut ita dicã, itinere fertur, ſuſpenditur, aut reuocatur. Et quidem ubi corpus plenum exiſtit, fortè à ſingulis partibus influit, ac in ſiniſtram (ſi ita ſit) pleuram undiquaque humor concurrit, non ſolùm à dextris, ſed inferioribus ac ſuperioribus partibus. Siquidem

Simplex error Briſſotti.

Corolarium de miſsione ſanguinis.

Duplex humorũ mot⁹.

Reuulſionis natura.

In corpore pleno undique humor irruit.

ergo ex me quæſiuerint, cur hic potius à dextris, quàm ab inferioribus aut ſuperioribus reuulſionē moliar. Cauſa eſt, quia ſiue ab inferiore, ſiue à ſuperiore materiam reuoces, ne obiter in ægram partem incidat, eſt periculum, cuius omnino ſecurus es, ſi ad dextram partem retraxeris. Eadem de cauſa ubi uterus, hepar, ren, inflammatione tentatur, ad ſuperiores partes potius, quàm inferiores, ſanguinem trahere conſueuimus. frequentius enim à ſuperioribus quàm inferioribus partibus grauantur. ita & pleura. Veruntamen ſi aliter contigerit, atque fluxus ipſe ab inferioribus partibus cœperit, ut ubi menſes cohibiti hos morbos pariunt, miſsis ſuperioribus inferiores uellicamus. Conſtat ergo, ac nunc ſatis manifeſtum eſt, quod reuulſionis eſt in eandem partem trahere, à qua fluere incœpit. Nam ut ſimplex reuulſio, motui ipſius morbi occurrat, eſt neceſſum. Verùm ubi nec ab inferioribus, nec ſuperioribus, aut etiam à dextris in ſiniſtram aliquid effatu dignum effluit, ac tantùm à proximis partibus ſanguis decurrit, ſiue quia corpus modicum eſt, ſiue quia materia magna ex parte defluxa, hinc dicente Galeno compoſita eſt actio, ac ſimul conuenit materiam influxam ex proximis elicere, & proximam abducere. ita quidē nunc malo dicere, quàm reuellere. Eſt enim potius quædam auerſio, quàm in contrarium reuulſio, ſi exquiſitè loqui uelimus: quanquam & Galenus, & alij nonnunquam ſic loquantur. Eſt ubi tota impacta hæret, atq; hic ſola euacuatio locum habet, uulgus eradicationem appellat. Atq; hæc quidem euacuatio nullam ſibi partem præſcribit, ſed in ipſo loco obitur. Reliqua partium ſitum aliquando naturæ motum ſequitur. Et quidem ſitum partium alibi: præſens uerò Aphoriſmus motum naturæ docet imitari, non quidem quemuis, ſed qui morbum expurgat. Hac de cauſa Hippocrates mihi adieciſſe uidetur, Per loca conferentia. non enim pleura morbum expurgat, ſed concipit. Fortè etiam loca intermedia intelligit: nam tametſi natura per deſtinatam partem morbum expurgare uelit, tamen ſemper obſeruare oportet, nunquid partes intermediæ, integræ ſint. nam ſi laborant, alia auertere opus eſt. Eſt & alia fortuna: eſto inflammatio multa in imis partibus hepatis, quam natura laborat expurgare per ueſicam,

Securior reuulſio in corpore pleno, per tranſuerſum q̄ longū.

Poſtquam ex uniuerſo materia defluxit, ſatius eſt ex proxima uena materiam delapſam eruere, & influentem auertere.

Eradicatio in ipſa parte obitur.

Euacuatio aut naturæ motū aut partis ſitum imitatur.

Per loca conuenientia.

Prior exceptio.

Poſterior exceptio.

ſicam, ſi multitudo fuerit, periculum eſt, ne impingat: itaque anticipantes periculum, multitudinem prius abducimus per uentrem, aut phlebotomiã. Idem aliquando facimus, ubi multa materia in cutem imminet. Si quidem igitur natura ſemper per proximam partem morbum abijceret, nulla difficultas eſſet: ſed aliquando aliò uergit, & à proxima parte, ſæpe ad remotiorem decedit. non enim tota pulmoniæ, pleuritis, per ſputum expurgatur, aliquando per nares effunditur, aliquando per ſudorem finitur, aliquando etiam, ſed rarius, per urinam expurgatur. Ita ſi febris ardens ſemper expurgaretur per uentrem, facilis eſſet imitatio: nunc autem aliquando abit per profluuium ſanguinis, ſæpius per ſudorem: atq; hunc quidem à principio imitari non licet: quoniam à principio ferè latet, ac non niſi in fine quò inclinat proditur. Iam ſi à principio uel maximè conſpiceretur, periculoſa imitatio eſſet. non enim in febre ardente, quæ poſtea per ſudorem finietur, licebit à principio ſudorem ciere, aut urinam, aut ſimilem euacuationem facere: ſed oportet ſtatum expectare: nec enim temere aut præmaturè licet eam uellicare, & quaſi officij ſui admonere, ſed duntaxat in tempore. Igitur hæc ſententia (ut apparet) tantùm eas euacuationes dirigit, quæ negligenter à natura in ſtatu fiunt. Poſſumus tamen ſecundò & ad eas euacuationes, quæ in principio & augmento fiunt, hanc ſententiam explicare. Nam uel à principio aliquando quorſum natura uergat, coniectari licebit. Primùm ex ſpecie morbi. nam ardentem ſudor, inflammationes multas finit fluxus ſanguinis è naribus. Secundò idem captamus & ex alijs quibuſdam argumentis, quorum multam copiam Hippocrates in libris Præſagiorum dedit. Primum id procul ex temperatura, & ex ætate, arguitur. Quippe ibidem ſcripſit, quòd in iunioribus fluxus ſanguinis potius, quàm alia euacuatio, in quibuſdam morbis expectandus eſt. Idem dixit in quarto Aphoriſmorum, Medicari æſtate ſuperiores, hyeme uero inferiores. ubi ex temperatura quoque alia diſcrimina poſuit, tandem adijciens, melancholicos plenius inferiores. nam quòd hac uel illac purgandos præcepit, non ob aliam cauſam eſt, quàm quia hac uel illac humores natura euadunt. Sic in noſtro Septentrione uomitiuis utimur raro: alibi autem frequentius. Sunt au-

Natura ſæpe inclinat in partẽ diſtãtiorem.

Non licet omnem naturæ motum, à principio imitari.

Temeraria anticipatio.

Sæpe à principio apparet quò morbus inclinat.

Signa futuri motus.

tem

tem hæc omnia ſigna tantùm coniecturalia. proximiora uerò ex ipſis præſentibus habentur ſymptomatibus, de quibus eſt totus propemodum tertius De criſibus liber: ubi oſtenditur, quomodo ex illis naturæ motum poſſumus prouidere. Capita autem rerum, quemadmodum & fere omnia alia, ex Hippocrate deſumpſit. Quippe idem ſenex in quarto Aphoriſmorũ dixit, Si quis nõ habens febrẽ abſtineat à cibo, & cordis morſum patiatur, & oris amaritudinem, purgatione per ſuperiora egere ſignignificat. & ſtatim pòſt, Non febricitantibus ſi tormina acciderint, & genuum grauitas, & lumborum dolor, purgari inferius ſignificat. Ex ijs ergo uel in ipſo augmento ſpectare licet, quam pro natura euacuationem moliri decet. Longius & multo clarius, idipſum datur in morbis longis: nam multi ſunt, quibus à principio uenter aut ueſica initium excretionis oſtentat. Sunt enim quædam morborum ſpecies, quæ unam ferè ac perpetuam ſibi euacuationis ſpeciem uendicant. Nam ut alios omittam, morbus Gallicus uulgariter appellatus, per nullam ferè aliam partem ſe expurgari patitur, quàm per cutem. Veruntamen tum has, tum ſimiles per accidens aliæ euacuationes uniuerſales anteire debent. ſæpe enim materia copioſior eſt, quàm ut illac à principio expurgari poſſit, & frequenter impingit. Quòd autem hic purgationes ferè incommodæ ſint, primùm ratione colliges, quia morbus ex ſanguine, imò ne ſanguinis quidem miſſionem niſi aliquando poſtulat. Potes id diſcere exemplo morbillorum, & uariolarum, ut uulgo dicũtur. nam uel Barbaris atteſtantibus, ut quiſq; hic plures euacuationes patitur, ita periculoſius habet. Cauſa eſt manifeſta, quia naturam quam adiuuare decebat, in contrariam partem reuocant. Fateor tamen, quòd non ſtatim quoduis naturæ exemplum imitari liceat, ſed quod affatim incidit. propter urinam dico. propemodum enim in omnibus morbis uel à principio morboſus humor in urina oſtentatur. Nunquid igitur ob hoc in ſingulis morbis medicamenta, quæ urinam cieant, exhibebimus? Ego quidem illum inſanire putarem, quoniam, ut dixi, non quemuis, ſed confertum tantùm humorum fluxum ſequi oportet.

Signa motus naturæ præſentiora.

Morbus Gallicus expurgationem amat per cutẽ.

Morbus Gallicus, morbilli, et uariolæ ferè eandem in genere ex poſtulãt curationem.

Singuli morbi ferè aliquid expurgãt per urinam.

APHO

APHORISMVS XXII.

COncocta medicari atq; mouere, non cruda, modo non turgeant: plurima uerò non turgent.

Concoctio, extenuatio.

Ridiculi qui concoctionē tantùm putant humorū benignorū.

IN definitione concoctionis, ſiue ut Neoterici appellant, digeſtionis, nequaquam tantum mihi immorandum uidetur, quantum Hugoni Senenſi apparuit. Nam in propoſito concoctionem extenuationem appellamus. audio quòd quidam aliud de concoctione ſentiant, & tantùm benignis humoribus eam tribuant. Sed ridenda eſt horum ſuperſtitio potius, quàm redarguenda. Egent autem ea humores morboſi omnes, pituita, melancholia, atque etiam cholera. nam & ipſa dum morbum facit, ſaltem ſe ipſa craſsior exiſtit. Igitur peſsimè faciunt, qui eam inſpiſſant, atque cogunt ante purgationem, uerentes ne ſua ſubtilitate excluſionem naturæ fruſtretur. Nec eſt idoneum exemplum eorum, quæ ex pectore educuntur: non enim ſpiritu excipiuntur, quæ à medicamento deorſum præcipitantur, ſed tantùm attrahuntur. attrahuntur autem procul dubio facilius tenuia craſsis, quemadmodum Galenus in ſua introductione oſtendit. Quòd ſi quid præ tenuitate ac ſubtilitate, uim purgantis medicaminis contemneret, maximè id ſpiritus, ſecundo loco pituita ſeroſa, eſſet. at in præcocibus purgationibus, atque uiolentis, ferè ſolus ſpiritus excernitur. Sic & ſeroſus ſuccus ubique promptiſsimè ducitur, neque quicquam eius ſubtilitas prohibet, ut per urinam deſcendat, ſed & per ſudorem & per ſpirationem abit, atque eo commodius, quo ipſum eſt tenuius. Fortè timent, ne ſua ſubtilitate in corpus rapiatur, atque à uenis longè à purgatione abducatur. Mirabilis profectò religio. neque enim ultro humores eò rapiuntur, ſed tantùm acrioribus medicamentis atque uocatis diaphoreticis eò adducuntur. Iam ſi bilis incraſſata, melius per uentrem abeat, tenuis tamē promptius per ſudorem. quid ergo in principio febris acutæ facies, ubi naturæ motum ignoras? num quid dubius incraſſabis? Contendant ergo poſthac bilem debere ad purgationem craſsiorem reddi. Nunc hoc unum audite, quomodo aliquando quidam me confundere arbitrabantur. clamabant etiam alia per con-

Cholera attenuationis eget.

Occupatio.

Cōfirmatio.

Periculoſa ubiq; incraſſatio.

Ridiculū & nimis imperitum argumentum.

coctionem excrementa quotidie euadere craſsiora: quippe urinam procedentibus ſingulis ferè morbis craſsiorem fieri. Actum ergo putabāt, quoniam illo argumento euidentiſsimè demonſtratum arbitrabantur, concoctionem aliquando incraſſationem eſſe. At ego tum magis riſi, quàm alibi, quòd non intelligerent, ob id excrementa, utpote urinam fieri craſsiorem, quòd materia in uenis magis extenuatur. propterea enim in principio urina communiter tenuis & ſubtilis eſt, quia uenæ impactæ non niſi quod tenue eſt ſinunt effluere: quemadmodum in inflammationibus uiſitur, ubi non aliter, quàm ibi, procedente tempore, excrementa euadunt craſsiora, dum meatus liberantur, & materia craſsiſsima extenuatur, adeo ut non ſolùm quod liquidiſsimum eſt, iam nunc poſsit effluere, uerùm etiam paulo craſsius. Ob eandem cauſam & in ſenibus urina tenuis, quamuis ſanguis in his craſſus ſit admodum, & pituitoſus. Quòd ſi omnino huic argumento credebant, non debebant tantùm bilem, idq; rariſsimè admodum præſcribere incraſſandam, ſed & quemuis alium humorem: quia ferè in omni morbo urina euadit ſpiſsior, idq; uſq; ad ipſam declinationem. Itaque & pituitæ & melancholiæ inſpiſſandæ erunt. Nunquid hæc eſt inſania? Verùm de his in libello dicto ſatis, ubi & hoc ipſum argumentum illorum (ſi rectè memini) adduxiſſe uideor: quemadmodum & illud, nunquid melancholia & pituita concocta ſint craſsiora ſemper bile cruda. Atque id quidem Hugoni Senenſi uidetur, mihi uerò contrarium apparet: alioqui enim præcoctiones omnes præuiæ temere fierent, atque citra omnem neceſsitatem. Hippocrates in morbis acutis, utpote febribus bilioſis, raro inter initia purgandum monuiſſet. magis ocioſe Galenus, hyſopo, & origano, & ſimilibus materiā potius incidi, quàm purgari commonuiſſet. Nam qui ultro ac promptè ſequitur, nullæ extenuatione opus habet. Hoc argumentum in libro de opportunitate auxiliorum refellimus, priuſquam uel in hoc Hugonis dubium incideremus. Melius ergò facerent Neoterici, ſi Galenum tum ex duodecimo libro Therapeutices, tum ex alijs locis nobis obijcerent, ubi tum in collo, tum in utero tenues humores cogit, & inſpiſſat. Verùm neque ex ijs locis multum proficient. Nam id potius molitur Galenus, ubi humo-

Ferè eo excrementa euadūt craſsiora, quo ipſa principalis materia fit tenuior.

Vrinæ ſenū tenues.

An melācholia concocta ſit tenuior bile cruda.

Alia obiectio.

humores ipſos uult ſiſtere, quàm dicere, in aliquibus etiam locis ſatis Solutio.
eſt acrimoniam obtundere. Iam non omnes eadem egent elaboratione.
difficile enim extenuatur melancholia, pituita: promptius, ipſa cholera.
Iam nec ipſius bilis ſpecies eundem laborem præſtant, ſed uitellina maio- Morbi ex
rem, flaua, ac pallida minorem. atq; hinc quoq; illud eſt, quòd ex ea mor bile breuiſsimi.
bi ſint breuiores. Aliqua tamen extenuatione uel ij humores indigent, Error Razis
& hoc Leonardus Fuſchius ignorauit, qui cum Raze (ſi quidem rectè & Fuſchij.
memini) bilem quàm primum, ſed admodum licenter, ante concoctio-
nem præcipitat. Oſtendit hic error hominem parum in literis medicis
uerſatum, & qui potius aliena conſueuit tranſcribere, quàm Galeni cō-
mentarios diligenter expendere. Nam ſi uel parùm ſequelam fuiſſet ſe-
cutus, ſtatim intellexiſſet, quòd huiuſmodi bilioſos morbos abſq; princi-
pio facit, qui concoctionis atq; cruditatis ordinem in illis contēnit. Quòd
ergo omnes humores priuſquam expurgari poſsint, extenuari debent, Omnis humor prius ex-
iam dictum eſt. Ferè etiam ipſa cauſa dicta eſt, ubi id quod craſſum eſt, o- tenuari de-
ſtendimus difficile medicamentum ſequi. quod ſi uehementer facere co- bet, quàm expurgari.
neris, pro purgatione corpus colliquatur. Craſſum, ſed non malum exem
plum grauedo præbet, per quam licet craſsiores, quàm ubiuis alibi mucci
abire poſsint, tamen hic quoque dum fortiter atq; præcociter muccum
emungere tentas, ſanguinem elicis. Multo magis in alijs partibus uirtutis
robur, atq; ipſum præſertim ſpiritum, per importunas purgationes diſſol
ues. Tunc dolores fiunt in uentre, uellicationes, tormina, & omnino pro Incommoda
diuerſitate fortunæ diuerſa incommoda: mouetur enim potius materia, purgationis
quàm abdicatur: & ſi fortè ad ſpinalem medullam fertur, ut debilior eſt, ante concoctionem.
paralyſis ſequitur, ſiue per clyſterem medicamentum injiciatur, ſiue im-
bibatur. alibi etiam multo grauiora facit: id enim nondū dictū eſt, quòd
ubi materia ad ſtomachū ruit, & fumus cor ferit, ſyncopā ſæpe irrepara
bilem facit. Contingunt autem hæc nō ſolùm ubi materia cruda tentatur,
ſed etiam dicentibus Neotericis, atque illorum autore Auicenna, ubi cō-
cocta eſt. Sed uentre duro medicamentum accipitur, & propterea clyſte- Pericula pur
ribus magis hæc incommoda tribuimus. quippe uentrem durum potius gationis ubi
clyſtere, quàm alio medicamine mouere cōſueuimus. Sed ubi tuto eo uti uo uenter induruit.

lumus, ſtercoraria aut remollitiua tantùm oportebit ijs immiſcere, trahẽtibus autem medicaminibus atq; purgantibus abſtinere. Igitur ante omnem purgationem duo obſeruanda ſunt: prius ut uenter molliatur, deinceps ut humor concoquatur. Excipit ab hoc ſermone cum multa ratione humores turgentes, ac quinam ij ſint, oportet inquirere. Neoterici uarie eos diſtinguunt. Primùm ſub turgente materia (ipſi furioſam appellant) uenenoſam comprahendunt: atq; adeo ipſum uenenum ſiue recens fuerit aſſumptum, ſiue ſpatio temporis in corpore natum. Secundò ſub hoc etiam humorem peſtilentem continent. Ac de ueneno primum dicamus. nam nimis importunè hic mihi uidentur uenenorum mẽtionem facere: quoniam uenenatos humores non quidem purgatione, ſed amuletis quibuſdam tollimus, niſi fortè recens aſſumptum fuerit: id enim ſubito uomitu expelli conuenit: liquidum enim exiſtit, ac nulla in eo cruditas accuſari, aut concoctio expectari debet. Videtur autem hoc ſolum illorum eſſe commentum, qui curationem uenenorum nunquam legerunt: ſed in omnibus malis ad purgationem tantùm confugiunt. Maius in hiis eſt inſcitiæ argumentum, quòd pilos tanquam uenenum, in ſedibus oſtentent. nam quid de ijs pilis ſentire oporteret, alibi diximus. Sunt enim plerunq; in abſceſſibus contenta, aut fortè per aduſtionem nata: quemadmodum & nos aliquando uidimus quandam particulam eiectam, ſericum pannum dixiſſes, niſi quòd inter ſingulos fere filorum ordines, capillum ex coma muliebri uidiſſes intertextum. Sed ad amuleta reuertamur, quæ potius ueneni uim extinguunt, quàm ipſum attrahunt aut propellunt: adeò miſera eſt recentiorum contentio, quorum quidam ipſum amuletum ad ſe attrahere uenenum, quidam econtrariò propellere contendant. Proinde ij quidem intrò ſumptum laudant, foris appoſitum uituperant: econtrario illi foras appoſitum commendant, intro ſumptum damnant. Faciunt, ut multa intelligendò, nihil intelligant. Et mihi quidem utraq; pars deſipere uidetur. nam amuletis alexipharmacis utrobiq; & foris & intus utiliter utimur, quòd potius uirtutem ueneni frangunt, quàm ipſum educunt. Quòd ſi quædam apud P. Æginetam applicita foris attrahere, aut intus ſumpta propellere uideantur, idipſum potius fit uir:

Duo obſeruanda ante omnem purgationem.

Turgẽtis materiæ inquiſitio.

Neotericorũ expoſitio.

Venena tolluntur alexipharmacis aut uomitu.

Pili excreti.

An alexipharmaca cõueniat bibere, an foris apponere.

Alexipharmaca uenena potius frãgũt quàm attrahunt.

uirtute confirmata expellente, quàm medicamento trahente aut propellente. Neque hæc adeo præter propoſitum dicta ſunt, ſed ut cognoſcamus naturam uenenorum nequaquam more ipſorum humorum medicamentis purgantibus attrahi, duntaxat ſaltem magna ex parte alexipharmacus frangi. Ob eandem cauſam hic quoq; fruſtra de humore peſtilente mentionem faciunt: nam is quoq; alexipharmaca, bolum armenum, aut ſimilia requirit, aut certè potius ſanguinis miſsione, aut cucurbitulis, aut ſimilibus attrahentibus remedijs, loco applicitis, quàm purgatione indiget. Nã ut alibi oſtendimus (& ex anthrace conſtat) in corruptione ſanguinis morbus peſtilens conſiſtit. ſolis autem reliquis tribus humoribus purgatio conuenit. Eſt tamen ubi ſanguis ut bilis turgere deprehenditur. quippe (ut uel hic rurſus à Galeno incipiamus) turgentes appellantur, inſtabiles, nuſquam conſiſtentes, ſed nunc huc, nunc illuc incumbentes. Cognoſcimus autem id ex eo, quòd nunc hic, nunc illic grauitatem, punctionem, & aliam quandã anxietatẽ ſeſe ſentire aiunt. ita & ex ijs qui peſtilentia correpti fuerunt, quidam ſimile quid perpeſsi ſunt. Ergo præ cæteris humoribus id potius ſanguini contingit, maximè autem bili: etenim hæc maximè ſubtilis & mobilis eſt, & ſequax: contrà ignaua melancholia ac pituita, nec facilè locum quem ſemel inſedit relinquit, atque ad alium locum diſcedit. Neſcio igitur quid Neotericis in mentem uenit, ut utrunq; hunc humorem inter turgentes ponerent: nam ſi ita ſit, cur ergo Hippocrates, quòd plurima non turgent, aſſcripſit? Sed & ipſa diſtinctio, quam hic adhibent, quàm ipſa res peior eſt, ubi inquiunt hos humores quantitate turgere: nam quantitas efficere poteſt, ut locum diſtendat, ſed efficere nequit ut locum mutet. quinimo econtrario quo ipſe humor eſt copioſior, eò ſegnior. Nec iſta tantùm eò ſpectant, ut cognoſcamus quæ materia turgeat, & quæ conſtet: ſed longius, ut cognoſcamus quam materiam ante concoctionem licet rapere, & quam oportet relinquere. nam parum eſſet Neotericos tantùm in nomine delinquere, niſi in ipſa re errorem committerent, ac materiam quæ concoctionem deſiderat, præcociter expurgarẽt. Vt ergo illorum errores dedoceamus, & abuſus tollamus, ſatius eſt iuxta Hippocratẽ & Galenum, morbos ipſos

Humor peſtilens medicamenta non ſequitur.

Turgẽtis humoris definitio.

Bilis frequẽtiſsimè turget, deinde ſanguis.

Neotericorum error.

Mala diſtinctio.

m iij per-

perſtringere, in quibus ipſa materia turgere poßit, aut ante cõcoctionem medicamento decedere. atq; id quidem faciemus in tertio ab hoc Aphoriſmo: quoniam locus ijs ipſis erit opportunior. Nunc ad hunc noſtrum Aphoriſmũ redeamus, qui uetat purgare cruda, & tantùm ducit concocta. Primùm autem talia uidentur in augmento. Proinde multum ab hoc Hippocratis decreto recedit, omnium fere eorum, qui à multis ſeculis fuerunt, opinio, qui ſtatim in morbi principio purgationem exhibent, ac quod magis mirabile, in patrocinium ſuum ipſum Hippocratem uocant, quòd ſecundo Aphoriſmorum ſcripſerit, Cùm morbi inchoant, ſi quid uidetur mouendum, moue: cùm uero conſiſtunt, ac uigent, melius eſt quietem agere. Non eſt dubium, quin hæc controuerſia maximorum ferè errorum, qui in re medica contigerunt, cauſa fuit. nam ut Neòterici has ſententias componerent, ſtatim diſtinctiones quaſdam futiles excogitarunt, quæ medicationem aut purgationem in minoratiuam, ut uocant, atq; eradicatiuam diſtinguerent. atq; deinceps ita aiunt, quòd Hippocrates hic eradicatiuam uetet, in ſecundo autem minoratiuam conſulat. Procul dubio magis nomina, quàm res diſtinguunt: & tamen huius diuiſionis prætextu, in utroq; morbi tempore, hactenus purgare, nemine contradicente, liberum fuit. Mirum profectò, quòd tantus abuſus à nemine redargutus ſit, adeo prompta eſt eius commentationis refutatio. Nam ſi eradicatiuam appellant, quæ funditus morbum extirpat, & naturæ nihil reliquũ facit, hæc nuſquam ne in ſtatu quidem conuenit: tyrannis enim eſt, quoniam contrà omnis medicatio eſt minoratio. Quòd ſi per eradicationem intelligant materiæ morboſæ particularem expurgationem, per minorationem uerò uentris lenitionem: fruſtra id in ſecundo Aphoriſmorum Hippocrates monuit. nam hæc ubiq;, nedum in principio, conuenit. Sed neq; hac diſtinctione ſeſe ipſos, aut opera ſua aſſerent. nam ipſi in principio, non ſolùm uentrem ipſum leniunt, abſtergunt, ſed medicamine, quod morboſum humorem trahat, utuntur. Magis eos laudo, qui nullas excuſationes quærunt, ſed ex profeßo ita faciunt, atq; idipſum falſis autoritatibus aſtruere moliuntur, ac præterea rationibus fulcire. Aiunt enim, quòd in principio euacuatio plus boni, quàm mali efficiat:

Obliqua & peruerſa cõfirmatio.

Neotericorũ periculoſa diſtinctio.

Abuſus magnus & diuturnus.

Omnis medicatio minuit tantùm.

Vbiq; uẽtrẽ lenire competit.

Quæſita ratio.

econ

econtrario in augmento (mera uerba ſunt) plus mali quàm boni afferat. Atq; ij procul dubio maximè errant: non enim ſolùm in eo delinquunt, quòd minorationem male principio attribuunt, ſed quòd eradicationem ex hoc loco in ſtatu obeunt. Nam contrà ſcripſit Hippocrates, quòd in ſtatu quieſcere oportet. Scio quid illos decepit, concoctionem duntaxat in ſtatu quærunt. Quis quæſo putaſſet illos tam ſimplices, ut in augmento cō coctionem ignorarent? Manifeſtatur enim in augmento, ſed perficitur in ſtatu. Hactenus ergo tam in ſtatu, quàm in augmento facere liceret, ſed prohibet in ſtatu accidentium turba. Nam ut ibi quoq; dicitur, in ſtatu accidentia ſunt fortiora, in augmento minora. Igitur ex tribus morborum temporibus, ad purgationem, duo elegerunt tempora importuniſſima: quod uerò erat maximè idoneum, non ſolùm omiſerunt, ſed & quibuſdam falſis autoritatibus & rationibus repudiare uoluerunt, adeo ut ſi ex propoſito & ſtudio uoluiſſent, de ijs peius cōiectari non potuiſſent. Ita quidem nobis uidetur. ac poterat talis ac tantus hactenus error diſſimulari, niſi ad plurimorum uitam & perniciem ſpectaret. Nunc ergo, cur turgentem licet crudam materiam purgare præcipiamur, audiamus. Duplex enim huius cauſa mihi uidetur: altera eſt, quia ſi cunctemur, periculum eſt, ne fortè fortuna ad aliquod principale uiſcus rapta interficiat ſubito: altera uerò ex promptitudine materiæ ſumitur, quæ nō admodum concoctionem deſiderat: non enim quæuis materia turget, duntaxat ea quæ ſubtilis egregiè eſt, ac ultro mobilis, adeo ut medicus duplex, ad euacuationem huius materiæ, potius quàm alterius, compendium obtineat, humorum mobilitatem, & naturæ impetum. Qualitas enim ipſius materiæ paulo moleſtior eſt, quàm ut conſtanter locum aliquem ſeruet, & ideo in uenis fluctuat, ac in omnem partem nutat, nacillatq;. Hæc eadem mihi cauſa uidetur, quòd materiam quandiu ad locum aliquem deſtinatum rapitur, quamuis crudam, licet purgatione reuellere. Sic biliosam Hippocrates retrahit in principio pleuritidis, ſic materiam quæ ad caput impetu fertur, atq; apoplexin inchoat, clyſtere reuocat. Id Manardus non intellexit, ſed ex his & ſimilibus Hippocratis atque Galeni locis, perſuaſus abſq; ulla religione materiam tam crudam, quàm

In ſtatu oportet quieſcere.

Concoctio in augmēto manifeſta, in ſtatu perfecta.

Error perienloſus non diſſimulandus.

Duplici de cauſa materiam turgentē debemus euacuare.

Materia turgens facile ſequitur.

Reuulſio nō expectat concoctionem.

Manardi ignorantia.

quàm concoctam, in quadam (ut audio) epiſtola, purgare audet. Idem Neoterici, mira audacia, tam in frigidis quàm in calidis moliuntur morbis, qui aliquem locum obſident: ueruntamen ij paulo quàm ille religioſius. nam rationem aliquam prætexunt, dicentes non quidem propriè, ſed impropriè materiam hic turgere, nec rurſus coniunctam, ſed antecedentem. Itaq; non ſolùm ut nos quamdiu materia fluit, ſed etiam ubi materia fluxit: & ſi uerum fateri uelint, uſq; ad finem ipſum hos morbos ſine ullo temporum diſcrimine ſollicitant: nec ſolùm uerbis, ſed & operibus à nobis diſcrepant, nam fluxa materia, fortaßis uel uincula, ægrum magis fatigant, quàm iuuant: certè clyſteres nullo modo hoc tempore poſſunt iuuare: potius expedit ijs, quæ capiti circumponantur, & naribus, aut ori infunduntur, materiam in cerebro medicari, extenuare, purgare. Fefellit illos puto, & Manardum, quòd nō rectè purgationem à reuulſione diſtinguerent, atq; eandem materiam fluentem & turgentem æſtimarent. atque in hoc quàm maximè aberrant. Non enim materia turgere dicitur, quæ iam à uenis ad locum alium deſtinatum rapitur, ſed quæ ſubinde locū mutat. Peccant ſecundò, quòd in ijs morbis, uel poſt influxum, materiam aliam in loco affecto coniunctam, aliam in uenis antecedentem ſeparant. Nam ut in quarto Aphoriſmorum dicemus, nulla alia materia in uenis fluctuat effatu digna, ſed circa ipſum locum fixa atq; impacta manet. Atque ijs quidem cōdonandum. ſed quid Briſſotto & Fuſchio facies, qui ueterem medicinam ſe gloriantur reducere, & in his aberrant, adeo ut contra Galenum inflammationes & ſimiles morbos inter turgentes numerent? Certè ſimiles mihi uidentur ijs, qui plura ingerunt, quàm concoquūt: nam & ipſi plura mihi uidentur lègiſſe, quàm penitus intellexiſſe.

Neotericorū friuola diſtinctio.

Delapſa materia.

Inanis omnis reuulſio.

Alia materia fluēs, alia turgens.

In inflammationibus tota materia circūſcribit.

Malè Briſſottus & Fuſchius inflammationes malè turgētes morbos numerāt.

APHORISMVS XXIII.

DEiectiones non ſunt multitudine æſtimandæ, ſed ſi talia deijciantur, qualia conueniunt, & ægri facilè tolerant, atque ubi ad animi defectionem uſque expedit ducere, faciendum eſt, ſi æger poſsit tolerare.

DEIE

DEIECTIONES, quemadmodum in ſecundo Aphoriſmo huius libri diximus, frequentia potius damnantur, quàm multitudine. Imo inter cætera, quæ purgationes malas oſtendebant, præcipuum erat deiectionis breuitas, tantùm abeſt, ut illas multitudo redarguat. Reſpōdere enim debent affectus magnitudini, ſiue humoris delinquentis quantitati: uidelicet ubi parum exuperat, parum: ubi autem multum, multum deÿcere conuenit. Secundum, quod in Techna dictum eſt, Immodicæ repletioni immodica euacuationis phantaſia expedit. ad naturam enim relata, immodica euacuatio, nunquā toleratur. Sed neq; reliqua frequenter conuenit: nam in ſanis non niſi rarò tanta copia exuperat: quòd ſi quando ut in athletis euenit, melius eam eſt paulatim deriuare, quàm affatim præcipitare: longum enim morbum ut ſubito tollere non poteſt præcipitata expurgatio, ita uires deÿcit, quas omnino fortes ſeruare expedit. Ergo in ſolis acutis conueniet, nec rurſus omnibus: neq; enim in apoplexi, morbo comitiali, & ſimilibus, ſed duntaxat calidis, atq; ÿs præſertim, in quibus copia humorum uberior, & uires magis liberales. Hic enim uſq; ad animi aliquando deliquium, uel quod magis eſt, uſq; ad ſyncopen euacuationem facere expedit. Verùm ut hæc paulo luculentius intelligantur, altius definitionem deliquÿ & ſyncopes oportet repetere. Eſt autem commune utrique, quòd cordis affectum ſequitur, ratione cuius cor utcunq; afflictum, ad ſe ſpiritum & ſanguinem rapiat. Dicitur autem defectus animi potius, quàm cordis, quòd cordis imbecillitas ex animi defectu cognoſcitur, atq; eius ratione ſtatim omnes uires animales, ſenſus, motus, intellectus cōcidunt. Dicitur rurſum potius animi, quàm animæ deliquium, quòd uires animæ collabantur ex affectione animi. Nam citra caloris naturalis ſocietatem (qui per defectum animi retrahitur) omnis alia uirtus ignaua eſt, & niſi ſanguis & ſpiritus ad cor retrahatur, neq; ſyncopa, neque animi deliquium fiet. Proinde neq; puſillanimis animo deficit, dum modicè ſanguis mittitur, ſed dum cohibetur. Hactenus ergo deliquium animi & ſyncopa conueniunt: ſed differunt inter ſeſe modo & affectus magnitudine. Quippe deliquium animi aliquod adhuc momentum ſenſus & intellectus retinet, ſyncopa uerò nullum, ſed tum intellectus, tum ipſe

Deiectiones frequētes & paucæ malæ.

In lōgis morbis & ſanis nulla conuenit effuſa euacuatio.

Deiectio uſque ad ſyncopam duntaxat conuenit in morbis acutis, iisq; calidis.

Ratio deliquÿ & ſyncopę.

Deliquiū animi potius q̄ animæ.

Omnis uirtus ignaua citra caloris naturalis ſocietatem.

Quare puſillanimes potius deficiūt animo poſtea quā ſanguis miſſus, quàm quando mittitur.

ſenſus quodammodo conciſi apparent. Et quidem malum aliquando ex

Syncopa animi defectu grauior.

alijs partibus oritur, aliquando in ipſo corde reſidet. hoc quidam cardiacam, illud ſyncopam appellare maluerunt. Non minus affectus uariant, qui hæc ſymptomata inuehunt. inter reliquos inſigniter numeratur immodica & affatim facta euacuatio. Nunc ergo cur potius affatim has euacuationes moliri debeamus, quàm in plures uiciſsitudines partiri, dicamus. Atq; erit qui in cauſa putabit eſſe ipſius morbi præcipitationem:

Euacuatio uſque ad deliquiū animi, affatim facta, plus refrigerat, quā eadem paulatim.

atq; aliquando quidem eſſe poteſt, interim tamen morbi præcipitatio nihil impedit, quo minus uno aut eodem die bis, ter ſanguinem modicè detrahamus: ſed non erit ſimilis aliquando utilitas. Cuius quidem, quemadmodum multorum aliorum, rationem primus inuenit Galenus, qui hoc pacto uniuerſum corporis habitum, maximè refrigerari dixit. quomodo

Breuis diſceptatio.

autem id fiat, inquirendum eſt. nam difficultatē exhibet, & nihilo plus corpus refrigerare uidentur duæ libræ humorum affatim, quàm particulatim eductæ.

Galeni ratio occulta.

Galenus ratione defectus animi putat corpus refrigerari. at id maiorem difficultatem exhibet. Nam per ſyncopen non uidetur refrigerari ipſum cor, ubi febris habitat, ſed duntaxat externus habitus. Etenim ut in ſyncopa ſanguis externa relinquit, ita uiſcera, adeoq; ipſum cor

Syncope tribus modis refrigerat.

magis inuadit. Longo tempore hic nodus male me habuit, tandem lux quædam mihi affulſiſſe uidetur. Nam tria in ſyncopa maximum ad refrigerandū momentum afferunt: ac primum quidem quòd calidi humores abducūtur, commune eſt, ſiue paulatim, ſiue affatim ducantur. Secūdum ipſi ſyncopæ peculiare eſt: nam plus refrigerat hic repentinus ille motus, quàm

Repentinus & multꝰ motus ſubinde refrigerat, paruꝰ magis accendit.

ſucceſsiuus, quippe & magnus motus flammam extinguit, paruus contabeſcentem accendit. Fateor tamen, nec negare poſſum, quin recurrētibus ad cor humoribus ipſum nonnihil incaleſcat: ueruntamen non oportet hic ſubſiſtere, ſed ſanguinem iterum affatim ad exteriora regurgitantem ſe-

In ſyncope duplex motus.

qui: atque hic eſt præcipuus motus, qui primùm cor, & ita deinceps uniuerſum corpus recreat, ac refrigerat: itaque paruum illud incommodum

Euacuatio uſque ad ſyncopam ſæpe inflatiões tollit.

duobus commodis redimitur. Accedit huc & aliud commodum, à nemine, quod ſciam, annotatum. Eſt autem illud, quod in ea regurgitatione, uiſcera ipſa, quæ uel ab inflammationibus, uel aliter ipſis obſeſſa fuerūt: humori

mori

moribus, plerunque liberantur. etenim fluxus fluxum prouocat, & quaſi impetu quodã tota ferè natura ad exteriora regurgitat. Nunc ergo Auerrhoim audiamus: non enim ipſe hactenus talem euacuationem commendat, ſed grauiter accuſat, & in omnibus eiuſmodi euacuationibus, plus boni putat decedere, quàm mali. hoc ex ipſo defectũ animi colligit: nam conſueuit corpus malignorum humorum deiectionem lætiſſimè tolerare, ac tantùm bonorum fruſtrationem indignari. Denique naturæ exemplo nititur redarguere, quæ uſque ad ſyncopen nullam unquam euacuationem promouet: atque hic mihi nimis imperitus uidetur. Nam ſi uel parum in opere medico eſſet uerſatus, uidiſſet aliquãdo tales à natura euacuationes, uſque ad ſyncopen fieri. Alteri obiectioni partim antè reſpondimus, partim nunc reſpondebimus: quippe quòd ſolùm malignus humor hic abit, antea eſt dictum. uerùm cur ſyncopa ſequitur, dictum eſt nõdum: ac reuera difficultatem habet. Nam neque ſyncopa, neque defectus animi alia ratione euenit, quàm ipſo corde uel per ſe læſo, uel aliunde incommodo, illi per conſenſum communicato. Igitur occaſiones malorum oportet diſtinguere: quod ſi feceris, fortaſsis inueniemus quaſdam ex ijs tam obiter cor afficere, ut nullum periculum minetur. & poteſt qui uelit illas ex libro de arte curatiua ad Glauconẽ numerare. nobis ſatis eſt principales ipſarum differentias dicere. Grauiſsimæ ſunt, quæ intẽperies magnas cordis ſequãtur: non uacant etiam periculo, quæ ob uehemẽtiam doloris excitantur: periculoſa admodum, quæ ob ſuperfluam euacuationem ſuccedant, & ferè mors ſequitur. Alia eſt ſyncopa aut defectus animi, quam ſola puſillanimitas inuehit, & nihil periculi habet. Eſt & alia ſyncope, quæ ſubitam omnem, atque affatim factam ſequitur mutationem, ac talis mihi uidetur, quæ nunc auditur. Nam defluxum potius quàm effluxum bonorũ humorum comitatur, & quod quis minime fortè expectabat, talis euacuatio bene fertur: quod facilè inuenies, ſi quidem paulo pòſt pulſum apprehenderis. Nam ex ijs & alijs quibuſdam, ſtatim uirtutem reſpectu morbi, inuenies fortiorem, in quo nec alibi conſiſtit, quod ipſe facilè ferri dixit. Ergo temere, atque impotenter Auerrhois hunc Hippocratis Aphoriſmũ reprehendit. Raro tamen tanta euacuatio conuenit, duntaxat in febribus

Auerrhois hũc Aphoriſmũ non fert.

Auerrhois ratio.

Natura aliquando affatim euacuat.

Difficilis reſponſio.

Diuerſæ ſyncopes cauſę.

Syncopa in his euacuationibus potius ſequitur bonorũ humorũ defluxũ, quàm effluxum.

Euacuatio uſque ad ſyncopam ſæpe bene fertur.

ardentibus, & maximis doloribus. Iam neque in his omnibus id licet facere, ſed duntaxat quibuſdam. nam qui in dolore colico has integras euacuationes molíretur, potius ægrum interimeret, quàm referret. Proindè de ſolo dolore ex acuta inflammatione, idipſum intelligit. Talis euacuatio, teſte Galeno, præſentiſſimũ adfert remedium. nam & febres egregiè refrigerat, inflammationes extenuat, dolores alleuiat. tanto eſt admirabilius, quod Auicenna in alio quodam loco in magnis doloribus eas reformidat. Neque putes iſtam tantùm Auicennæ fuiſſe inconſtantiam, quoniam & Galenus eandem contradictionem exhibet. Viderunt hanc cõtrouerſiam & ipſi Neoterici: ſed maluerũt ij ipſos nodos reſcindere, quàm expedire. Proindè ut alibi, ita hic quoque uariam quandam nominum diſtinctionem excogitarunt, atque in altero quidem loco prædictos autores regularem curati onem fuiſſe meditatos, in altero autem irregularem diſtinguunt: atque hoc pacto rem uidentur mihi facere magis perplexã. Relinquit enim lectorem dubium, qui regulari operatione hoc dicit omittendum, regulari uerò faciendum: clarius dicerent aliquando, ſed admodũ raro, euſque euacuandum. Etenim dolores duplices ſunt. Sunt qui uires egregiè infirmant, ſunt qui integras uexant: atq; hîc quidem integras euacuationes moliri licet, illic autẽ quàm maximè cauere. Alia huic, ſed minor, ſuccedit quæſtio, quandò in his doloribus ipſa purgatio, quandò rurſus ſanguinis miſſio conuenit: nam id quoque Galenus in commento diſcernendum notat. nec eſt difficultas magna, ſed ex affectuum pendet differentia: quippe ubi inflammatio & dolor ex ſanguine, ſanguinis miſſione utendum eſt. Eſt autem aliquãdo inflammatio ex bile aut ſanguine admodum bilioſo, atque in illis locis, unde promptè purgatio obitur: atq; hic potius purgatione utendum. Naſcitur ex eodem loco alia difficultas, an potius in principio, an augmento huiuſmodi purgatione ſit utendum. Mihi autem uidetur, quòd potius in principio talis cõuenit reuulſio: ueruntamẽ, ſi hæc omiſſa fuerit, in deriuatione oportet rependere. Eadem in febribus adurentibus diſtinctione eſt opus: nam ſi ex bile fuerit, purgatione: ſi uerò ex ſanguine, ut ſynochus, phlebotomia potius utendum eſt. Nõ tamen hic inquirendum, nunquid in principio, an potius in fine talis phlebotomia cõpetat.

Soli dolores ex inflamma tionibus talẽ phlebotomiam expoſtulant.

Galeni loca phãtaſia uerborum contraria.

Perplexa & inanis Neotericorũ diſtinctio.

Dolores reſpectu uiriũ duplices.

In defectis uiribus temeraria omnis euacuatio.

Breuis difficultas.

Purgatio uſque ad ſyncopam potius in principio competit.

petat. nam in principio adhibetur ubique utilius. Eſt tamen hoc commune tam inflammationibus, quàm adurentibus febribus, quòd non ſemper, neque paſſim tales euacuationes competant: ſed uiribus conſtantibus, ac regionibus temperatis. nam in intemperatis aliquando nulla phlebotomia, aliquando modica tantùm admittitur. hoc eſt quod dixit Galenus, ubi regio intemperanter calida uel frigida cum tempore anni conſentit, nullam omnino euacuationem ſanguinis corpus ſuſtinet. Ac diu is locus me perplexum habuit, nec fuit ullus alius, quem magis ſum admiratus, quòd Galenus in alio loco huic manifeſtè contradicere apparet, ubi non ſolùm mittit ſanguinem ob ſanguinis multitudinem, ſed & propter morbi magnitudinem. Iam nemo eſt in noſtro Septentrione, qui in peripneumonicis, pleuriticis, aut aliter acutè febricitãtibus, uel tẽpore hyemis phlebotomiam omittere audet: ſed ſæpe tam exiguum ſanguinem mittat, ut uix conferre credam: & ſi uera fateri uelimus, potius talis eſt, quæ medicũ uindicet à calumnia, quàm ægrum à morbi iniuria. Quid enim conferrent tres aut quatuor ſanguinis detractæ unciæ? Reuera dũtaxat ad hominũ impoſturas hæc fiunt, adeo nihil refert talem aut nullam facere. Iam neque ego Galenum audio per totam hyemem phlebotomiam prohibentem, ubi regio conſentit: ſolũmodo illic, ubi uehemens & ſummus exceſſus illius laceſſit. Ideo fortè & Auicenna in febribus magnæ inflammationis nullam phlebotomiam euacuatiuam admiſit, ſed ut quidam cõmentãtur, euacuatiuam tantùm. Ergo ubi febris aut inflammatio in tempeſtatem calidam & regionẽ ſimilem inciderit, nulla mihi omnino phlebotomia tolerari apparet. uerùm ubi conſentiente regione, tempore, ætate, ad magnitudinem prouenit, etiamſi ſanguis quàm minimè abundet, ſanguinem abducere conuenit. Atque hæc quidem ad Aphoriſmum ſufficere uidentur. Reſtat ut id oſtẽdamus, quòd tales affatim euacuationes aliæ ſpontaneæ euacuationes ſequantur. id enim Galenus in commento teſtatur. & mihi quidem difficilis ratio apparet. nam qui commentantur uirtutem hoc pacto ſolui, potius eas integras euacuationes damnant, quàm commendant. ergo potius confortata natura eueniunt. Et hoc quoque mihi uidetur. Nã cũ maiori ex parte ſuo onere exonerata fuerit, facile quod

Vbique melius cõuenit phlebotomia in principio.

Euacuatio uſque ad syncopam tantũ conuenit in regione temperata.

Locus Galeni mirabilis.

Phlebotomia parua cõtemnenda.

Sentẽtię Galeni definitio.

Suſpitio ſup loco Auicennæ.

Galeni commentum obſcurum.

Excuſatio peior quàm accuſatio.

reliquum eſt excernit: nunc quidem per uomitum, nunc per aluum, nunc etiam per ſudorem. Magnum quidem hoc eſt argumentum eius rei, quam antea diximus: quòd hæc ſyncopa nequaquã ſequitur effuſionem bonorum humorum, ſed ipſam inſolentium, ſecus nunquam natura ſecundam euacuationem faceret. Quòd tamen ex neceſſitate iſta debent ſuccedere ſingula, nondum collegi. aliquando tamen ita euenit, & in hoc alia oritur difficultas. nam quum iſta ferè in principio fiant, dubitari poteſt, nunquid morbus in principio terminari poſſit. atq; huic antè reſpondimus. Nam quòd principia morbi intercipi poſſint, certum eſt: niſi alioquin reuulſiones & ſimilia in principio adhibeantur fruſtra. Igitur de morbis iam penitus conſiſtentibus & firmatis tantùm intelligimus, quòd quatuor obtineant ex ordine ſecundùm concoctionem tempora: nec iterum perpetuò, ſed magna ex parte: nam eſt ubi morbus concoctus, licet raro, in alium euariat.

Poſteriores à natura euacuationes, priorem uſq; ad ſyncopã arguunt imperfectam.

Morbus in principio bene terminari poteſt.

APHORISMVS XXIIII.

IN acutis paſsionibus rarò, & in principijs medicinis purgantibus uti oportet. & hoc cum præmeditatione faciendum.

Clara Galeni & Hippocratis dictio.

Audax Auicẽnæ facin⁹.

SATIS hinc conſtat, quòd in ſolis acutis purgatio concoctionem anticipare poteſt. huic ſubſcribit in commento Galenus, ubi ait, quòd in morbis longis ſemper concoctionem expectare oportet. Neſcio igitur quid Auicennæ in mentem uenerit, ubi diceret, Et ego quidem in febre quotidiana non diligo expectationem digeſtionis, ſed oportet ut ex ea euacuetur aliquid. Ferendus erat, ſi ipſe multam rerum experientiam habuiſſet, qua Hippocratis & Galeni dogmata refellere potuiſſet, nunc uerò ipſius ſequacibus dicentibus, hominẽ quidem multæ fuiſſe rationis, ſed paucæ experientiæ, non uidetur mihi homini inexercitato contemptis illis duobus medicinæ luminibus, Hippocrate ſcilicet & Galeno, fides tã leuiter adhibẽda. Magis Neotericorũ turbã miror, qui nõ ſolùm in phlegmatica febre (quod ipſe dixit) ſed etiã in alijs id facere audẽt. In phlegmaticis enim febribus fortaſsis dignitas Auicennæ ſeruari poterat, quòd hic multus ſeroſus

Auicẽna pl⁹ ualuit ratiõe q̃ experiẽtia.

Licentia Neotericorum maior quàm Auicennæ.

roſus ſuccus plerunq; abundat, quem in principio præcipitare licet, non tamen in alijs idipſum morbus tentare licebit. Quòd ſi hãc expoſitionẽ audire nolint, ſed & ad alios morbos eundẽ canonem transferre uelint, quomodo Auicennam cum Hippocrate component, ipſi uiderint. Scio rationem quam adducunt, ſic inquiunt, Vbi humor crudus plurimus & natura debilis, periculum eſt, ne ſubito æger ſtranguletur, niſi materiam minuere anticipes. adeo nihil eſt tam falſum, cui nullam rationem poſſis prætexere, ſed ſubito tamẽ perituram. Nam certum eſt, quòd tales purgationes naturam potius attenuent, quàm exonerent: quoties ſcilicet, dicit Galenus, quòd in principio nihil bene euacuari eſt poſſibile. Et ut hunc illorũ caſum perſtringam, audiant precor quæ Galenus ſcribat in quarto De ſanitate tuenda. Vbi ſanguis bonus (inquit) modicus, & humores crudi plurimi, neq; phlebotomia, neq; purgatio competit. Rationem adijcit, quòd in hoc loco purgatio nihil effatu dignum educit, ſed magis impingit, ac pro eo tormina, animi deliquia facit. Ipſi hunc totum locum diligentius poſſunt legere: mihi enim non uacat pro tantilla re ipſum adducere. Quòd ergo in morbis longis nunquam purgatio ante concoctionem competat, ſatis conſtat. Sed neq; in omnibus acutis purgatio ante concoctionem admittitur, ſed quibuſdam tantùm: nam ipſe Hippocrates dixit, Qui inflammationes in principio ſoluere tentãt, corpus colliquant. itidem & paulo antè Galenus uetuit eos, qui in aliqua parte fixi ſunt, aut medicamine, aut alio auxilio ante concoctionem tentare. Neſcio igitur, cur ij ipſi in apoplexi perfecta, aut iam cõſiſtente materia, nihil aliud quàm clyſteres moliuntur: uel ob eam cauſam eos criminari licet, quòd concoctam in capite materiam, clyſteribus nunquam tollent, duntaxat eam quæ in medio corpore eò inclinat, clyſteres reuocant. Eſt & alia cauſa, cur raro in inflammationibus purgationes conueniunt, quòd plerunq; ex ſanguine fiunt. Iam ſi ex bili eueniant, non ſtatim in quouis loco. non enim in capite pleura aut ſimilibus locis purgationi cedent, ſed tantùm in hepate atque uiſceribus uicinis, atque id poſt concoctionem tantùm. Tam uarius eſt hic Neotericorum error & abuſus. Ergo non niſi in acutis febribus, ubi nullus locus affectus eſt, purgatio ante cõcoctionem fertur, nec quidem

Improba Neotericorũ ratio.

Vbi ſanguis modic⁹ & uitium multũ, nulla cõpetit euacuatio.

Tantùm in ſimplicibus febribus conceditur purgatio.

Clyſteres materiam fluentem ad cerebrum reuocare poſſunt, illapſam elicere nequeunt.

In paucis locis conceptæ inflãmatiões purgationẽ poſtulant.

Diuerſæ Aphoriſmi particulæ.

quidem omnibus, ſed ubi ipſa materia turget. Nunc ad Aphoriſmum redeamus, qui primò in omnibus febribus præſertim acutis omnem purgationem, ut uidetur, reformidat. neque enim niſi cũ ſumma religione exhibet, caliditatem fortis febris ueretur, quæ per medicamenta prompte accẽditur, quoniam & ipſa quoque calida exiſtunt, ſi non energia, tamen potentia: nam reliqua medicamẽta, quæ Benedicta appellantur à ueteribus, Neoterici putant incognita. Atque id neſcio quàm ſit uerum. Nam ſi caſiam ignorauerunt, tamen pruna, epipetrum (quod forte nunc Veneris capillum uocant) uiolæ, capnium, ſerum lactis, & ſimilia, illis uſitata fuerũt. Sed credo hæc debiliora, quàm quæ in morbis acutis, aut etiam longis, antecedentem materiam alacriter trahere poſſent: id enim ſolis uehementioribus obtingit, quorum caliditas in his ipſis morbis ſuſpecta fuit ſemper. atq; ob id ferè dixiſſe inuenitur de purgationibus locutus Hippocrates, non febricitantibus: quemadmodum id quarto Aphoriſmorum ſæpe occurrit. adeo à recentioribus differt, qui nihil aliud, etiam in febribus, quàm decoctum ſolutiuũ quatuor uicibus continuis exhibent. At tu fortè non minus miraberis, quòd tantopere Galenus illorum purgantium caliditatem uereatur: nam admiſtis alijs frigidis, quemadmodum nunc ferè fit, illorum caliditas temperari potuit. Nunquid modum huiuſmodi compoſitionum ipſe Galenus aut Hippocrates ignorauit? Non eſt uериſimile, ſed eas nõ laudauit: quemadmodum ipſe in Therapeutice docuit, quòd huiuſmodi numeroſis commiſtionibus uires potius confunduntur, quàm temperantur. tanto magis eos miror, qui nunc nullum modum ſeruant, ſed compoſitis compoſita ac innumera inter ſeſe ſimplicia miſcent: non enim dubium eſt, quin id ſæpius faciant, ut extraneam potius & nouam, quàm bonam compoſitionem deſcribant. De quorum errore alibi. Nunc autẽ de medicamentorum purgantium caliditate dicere propoſueramus, quorum alacritas ferè exoluitur & uitiatur, quando cum frigidis temperãtur, calidorum ſocietatem potius amant, ut in ſingulis propè cõpoſitionibus Galeni uidere eſt. Minus ueretur incidentium caliditatem, origani dico, tragorigani, hyſſopi, & his ſimilium, ſæpe multis ſolutiuis calidiorum, quòd horum uſus plus

Omnis purgatio in febribus acutis periculoſa, aut ſaltem ſuſpecta.

Hodie purgationes nimis frequentes.

Noua difficultas.

Variæ cõmiſtiones, præſertim frigidorum, uim exoluunt ſolutiuorum.

Occupatio.

Multa extenuãtia ſolutiuis calidiora.

prod

prodeſſe quàm obeſſe poteſt: ſemper enim extenuatio, quam ijs molimur, utilis eſt, ac ſine aliqua procedit corporis perturbatione. Purgans uerò medicamentum non incalefacit ſola potentia, ſed & corporis ſollicitatione, ſiue humorum motu, caliditatem in corpore excitat, præſertim ante concoctionem in principio. Proinde & hic quoq;, quemadmodum alibi, magna ex parte lætius fertur purgatio in augmento, quàm in principio. Quocirca Hippocrates inſolétiore quodã modo hunc Aphoriſmũ ſcripſit: uidetur enim hoc dicere, quòd in acutis generatim morbis, potius in principio quàm augmento medicandum ſit: atq; id falſum. Ergo ſic hanc ſententiam obſeruare oportet, & in partes ſcindere. Prima in acutis morbis, utpote calidis, purgationem cauet. Secunda nequaquam in augmento purgationem tollit, ſed aliquando in principio permittit & conſulit, non quidem ſemper, ſed ubi periculum urget. hoc eſt quod dixit, & hoc cum præmeditatione faciendum eſt. Iſta autem meditatio nihil aliud exquirit, quàm an materia turgeat. hoc eſt, quod idem Hippocrates in quarto Aphoriſmorũ ſcripſit, ubi inquit, Medicari expedit in ualde acutis eadẽ die, ſi materia turgeat. adiecit, Tardare enim in talibus malum eſt. quippe conditiones quas Galenus hic refert, non minus debẽt obſeruari in augmento, quàm in principio. nam ſiue inflammatio, ſiue hulcus in inteſtinis fuerit, aut aliud impedimentum, non minus in augmento atq; flatu, quàm in principio purgationem prohibet. Sed & medicamentorũ caliditas, potius in augmento quoq; quàm in principio medicamentum ſuſpectum facit. Quando ergo Hippocrates cum quadam religione acutos morbos in principio purgari præcipit, nihil aliud quàm ſi materia turgeat obſeruauit. Prius autem ſatis oſtendimus, quòd in his ſolis acutis morbis id contingeret, qui citra alicuius particularis loci affectum conſiſtunt. Proinde neſcio quid illi in mentem uenit, qui prius hunc uerſiculum ſcripſit,

Ratio. Solutiuũ duobus modis incalfacit.

Partium ſententiæ explicatio.

Galeni commẽtatio ſuſpecta.

Noſtra opinio.

Colica cum ſynocha, freneſis, ſquinantia, peſtis,
Materias crudas euacuare iubent.

Erroris occaſio.

Videtur mihi hæc commentatio primùm propter praxim orta: namq; dum in inflammationibus præcoces purgationes, ante concoctionem

ſcilicet fieri uiderunt, ne ab Hippocrate aut alijs diſcederent, duplices morbos turgentes uidentur excogitaſſe. Et cùm hæc diſtinctio quibuſdam non ſatis tuta appareret, præſertim ijs qui morbos longos turgentes formidabant dicere, alteram adiecerunt, qua purgationem in

Duæ friuolæ Neotericorũ diſtinctiões.

eradicatiuam & minoratiuam diuiſerunt. Atq; ijs duabus diſtinctionibus aduerſus omnem obiectionem tanquam muro obmuniti, & opus medicum & ægrorum ſalutem paucis uerbis turbauerunt. Neque hic autoritate Galeni terrentur, dicentis, palàm in omnibus morbis longis debere expectari concoctionem, quia tantùm eradicatiuam, ab eo ante concoctionem damnari contendunt: uerùm non ſolum eradicatiuam, ſed & minoratiuam in morbis longis ante concoctionem hi duo ſeniores magiſtri uetant: niſi fortaſsis minoratiuam appellent, quæ modice uentrem remollit, ac ſimul ſeorſum ſuccum abducit. de illa enim nulla eſt cõtentio, quin in omnibus ante concoctionẽ admittatur. Sed manifeſtum eſt, Neotericos nihil minus quàm de illa minoratione loqui, qui medicamentis attrahentibus in principio palàm utuntur. Iuſtius ergo feciſſent, ſi purga-

Purgationũ altera reuellit, altera deriuat.

tionem hoc loco in euacuationem & reuulſionem fuiſſent partiti. nam & nos antè diximus ſimiles Aphoriſmos de euacuatoria tantùm ſcriptos eſſe. Sed neq; hæc commentatio illorum potuiſſet patrocinari erroribus: quoniam purgatio reuulſoria non niſi fluente materia adminiſtratur, ipſi uerò nullo fluxus reſpectu uſque in finẽ idẽ faciunt, ac etiã dum

Multiplex error.

ſtabilito morbo eam ſæpe reſumunt. Iam talis purgatio reuulſoria non in omnibus, ſed tantùm his qui cum inflammatione aut ſimili affectu fiũt, conuenit: ipſi uerò uel maximè idipſum in ſimplicibus febribus (ubi nulla reuulſione opus eſt) faciunt. Itaque neq; illorum abuſus, neq; commen-

Breuis occupatio.

tatio excuſari poteſt. Sed quemadmodum ſæpe aliàs diximus, in ijs ſolis qui turgent acutis, materia ante concoctionem rapienda eſt, nec excuſatur hæc præcox purgatio, per materiam, quæ in primis paroxiſmis accenditur. nam hæc per febrem quodammodo reſlatur, certè minor relinquitur, quàm quæ purgationem deſiderat. deniq; naturæ minus moleſta eſt, & iam quodammodo per putrefactionem in aliam naturam uerſa. quare ſeorſum nulla expurgatione indiget, ſed ſimul cum alio tandem hu-

more

more pulchre decedit.

APHORISMVS XXV.

SI tale purgetur, quale oportet, res bene cedit, & facile fertur.

HOC Aphoriſmo, quaſi coronide, claudit primum librum. dictus eſt autem hic Aphoriſmus antè, neq; nunc illius enarrationem oportet repetere: nam promptum eſt eam ex præſcripto loco quærere: quippe eadem eſt ipſius commentatio, quamuis quod nunc aſſcribitur, ſit alia ipſius occaſio.

APHORISMOR.

LIBER II.

APHORISMVS I.

IN QVO morbo ſomnus laborem facit, mortale: ſi uero iuuat, non mortale.

ALIQVANDO, ſed raro, in principio acceſsionis ſitis laceſſit, dum fortè in uentrem multa bilis irruit. Eodem modo putat Galenus in principio acceſsionis ſomnum accidere, dum fortè fortuna cerebrum multa pituita obtinetur. Et reuera in pituitoſis ita contingere poteſt. Sed interdum idem ſymptoma in bilioſis euenit febribus, in quibus ſomnus magis ſequitur ſpiritus & ſanguinis retractionem, quàm fortunatam in cerebrum defluxionem. Quippe duos in principio acceſsionis febrium intermittentium motus cogitare oportet. Altero è uenis materia in habitum corporis excutitur. Altero (atq; is iam dictum ſequitur) ſpiritus & ſanguis ad interiora reuocatur, natura acrimoniam atq; moleſtiam humorum incumbentium dedignante. Atq; hæc quidem reuocatio, ſi quidē

Rarò ſitis in principio febris.

Cauſa ſomni in principio febris.

Duplex motus in febriū principio.

 fortis,

fortis fuerit, ſomnum ineuitabilem facit. Repugnare utriq; ſymptomati oportet. nam ſiue in principio ſuperbibas, ſiue indormias, febrim prorogas, & conſiſtentiam eius moraris. Quippe potus materiei putrefactionem differt, ſomnus uerò materiam quæ affatim foras excuti cœpit, intrò refert, ſaltem retinet. Atque hæc de febribus intermittentibus. Nam neque rigor, neq; horror, aut ſimiles annotationes uidentur in ijs, quæ ipſis reſpondent, continuis: non enim in ijs foras materia ruit, ſed intrò occultè diſponitur. Nihilo ſecius & hic quoq; ſomnus offendit: non tantùm in primis, ſed & omnibus ſequentibus exacerbationibus. quoniam cōiuncta materia, quæ in harum principio ab antecedente ſuperari cœpit, per ſomnum quodammodo compingitur. Quòd uerò in principijs ipſarum inflammationum ſomnus egregiè noceat, palàm experientia arguit, & Galenus in commento docuit, ubi inquit: Si qua uerò inflammatio fuerit circa uiſcera, rationabile eſt ipſam augeri. Durius eſt quod ſequitur, dum ait: Etſi humores aliqui ad uentrem fluunt, non æquè atq; in alijs ſomnis concoquuntur, ſed plures fiunt incocti permanentes. Nam ſi illos ſimpliciter crudiores per ſomnum reddi autumat, ſermo falſus eſt. eſt autem uerisſimile, quòd duntaxat plures concurrere intelligat. Atque ij ſunt præcipui caſus, quos Galenus ab hoc Aphoriſmo excipit. Accedunt & ij, qui peſte laborant: quippe & ex ijs multi dormituriunt: credo quòd corde patiente ſpiritus & ſanguis ad interiora regurgitant, atq; ea ratione per accidens ſomnus urgeat, non ſine periculo: nam materiam malignam ac peſtilentem, quam foras rapi oportuit, intrò reuocat. Eadem ratione & in cachecticis breuis ſomnus aliquando offendit, quòd ab habitu nouam materiam potius introducit, quàm interiorem concoquit. Econtrario in ſanis excrementa potius in habitum leuat, atq; diſſipat. argumento ſunt, qui interdiu meridiantur, aut nocte media exurgunt: oſcitant enim, & pādiculantur. Interim & qui ante cibū dormiunt, magis quàm qui meridiantur, detrimentum corporis incurrunt. Cauſa mihi uidetur, quòd ſomnus quando non habet quod concoquat, ſpiritum, in quo uires noſtræ habitant, difflat. Huic atteſtantur, quos aliquando conqueri audias, ſomnum ſeſe ipſis potentiorem: nimirum ut in alijs per ſomnum uires

Somn' & potus in principio paroxiſmi febrē prorogant.

Etiam in principio exacerbationis continuarū ſomnus offendit.

Somnus in principio exacerbationū inflāmatiōis ipſam auget.

Sermo dur'.

Somnus uehemēter nocet in principio peſtis.

Rarus caſus.

Somnus ante meridiem nocet, & poſt ipſam.

res firmantur, ita econtrario in huiuſmodi franguntur. Sed & hoc obſeruandum eſt, quòd quoſdam ſomnus offendat ſtatim à miſsione ſanguinis. auſint quidam dicere, quòd ab eo tempore facti ſint imperpetuũ ſomnolentiores: fortè quòd talis ſomnus egregiè infrigidet, aut quia motus ad interiora geminatur. poſſem afferre noctem eam, quæ criſim præcedit, atq; diſcretionem humorum non ſine aliqua corporis tempeſtate ſequitur. De his caſibus in hoc propoſito Galenus nihil ſcripſit, ſed de ſomno in principio paroxiſmorum intermittentium, atq; adeo in ipſo initio inflammationum dixit: quòd licet moleſtus, mortalis tamen non ſit. Adijcit, quòd non quidem propriè, ſed communiter hic ſomnus noceat. Forſitan per communem læſionem intelligit eam quæ per accidens euenit. hoc & ipſe demum explicare uidetur, ubi in his locis ſomnum per ſe nouum afferre incommodum negat: ſed duntaxat utilitate uigiliæ carere declarat. & re uera ita eſt: nullum enim nouum priuatio affert incommodũ, ſed duntaxat boni deſiderium. Adeo miror, quòd Galenus hoc attribuere apparet ſoli ſomno in principio acceſsionum. nam neq; in ſtatu, ne in declinatione quidem quicquam per ſe mali aut boni præſtat, ſed ijs quæ tempore ſomni fiunt feruntur accepta. Occurret autem hic primùm humorum retractio. fortaſsis præſtaret humorum in ſomno unionem aut retentionem, quàm retractionem dicere. nam neq; Galenus in commento ſomnum per retractionem fieri dicit, ſed id duntaxat adfert, quibuſdam philoſophis & uigiliam & ſomnum fieri, ſecundùm caloris naturalis commotionem. Et de eo quidem problemate ſtatim. Nunc cur moleſtus ſomnus ſit in declinatione ſuſpectior, quàm in principio, aut alijs prædictis caſibus, facilè eſt colligere: etenim in prioribus caſibus nunc humorũ multitudinem intro refert, nunc foras citat: in declinatione uerò nũ niſi corrũpẽdo offendere poteſt: nũc multo periculoſius eſt humores corrũpi, quàm intrò referri. Itaq; alibi duntaxat ſomnus malũ prorogat, aliquando etiam finẽ & criſim futurã enunciat: in declinatione uerò periculum ſignificat. nam niſi morbus cõcoquatur, nihil illi bene euenire poteſt. Neque principalis huius corruptionis cauſa ſomnus eſt (nã ſomnus potius cõcoqueret) uerũ aliquãdo materia tam maligna eſt, ut ne per ſomnũ qui-

Somnus aliquãdo uires frangit.

Somn⁹ à miſſione ſanguinis egregiè refrigerat.

Somnus per ſe nihil facit.

Quid in ſomno fiat.

Somn⁹ in declinatiõe moleſtus nõ eſt, niſi qui materiam corrumpit.

Occupatio.

Peſsimum ſignum.

o iij dem

dem eius corruptio ceſſet, ſed incorrigibilis reſiſtat. Atq; id propemodum morbũ natura ſuperiorẽ ſignificat, in quo fere uno conſiſtit morborum omniũ mortaliũ caput. Rectè ergo Galenus diſtinxit, quòd ſomnus laborioſus in declinatione, nõ antẽ principio letalis exiſtat. Nã in principio materiã cõiunctã detinet, in declinatione uerò antecedentẽ corrũpi ſignificat. Et tamẽ Hugo quærẽs quod obijciat, duos febricitantes fingit, Socra-

Hugonis obiectio.

tem quotidiana, Platonem tertiana, utrunque autem dormientem in ſtatu, ſed citra periculum: Socratem quidem grauiter, ſed Platonem duplo grauius. ac tunc ſic ſecum cogitat: non enim in duplo deterius ſignum eſſet nocumẽtum factũ ex ſomno immediatè pòſt in Socrate, quàm nunc: ergo immediate poſt hoc non eſſet ita malum ſignum nocumenti ſomni

Hugonis nugæ inmẽtæ.

in Socrate, ſicuti nunc eſt in Platone. ſed nunc in Platone non eſt ſignum mortale, & tamen immediate poſt hoc erit nocumentum in declinatione. ergo non omne tale nocumentum in declinatione erit mortale. Credo quòd Oedipus ipſe hæc non acciperet. Forſitan ita uult dicere: Eſto, ualde grauiter dormiat Socrates in ſtatu, grauius Plato in duplo. pergat autem dormire Socrates in finem uſque declinationis, ſomnus hic erit minus moleſtus: utpote qui ex ſuppoſitione grauis erat: nõ tamen erit letalis, imo minus periculoſus, quàm ſomnus Platonis in ſtatu. Neſcio quid ijs rebus Hugo facere uelit. nam hic quemadmodum ubiuis alibi, externa accidentia oportebit circumſcribere, ſed neque illud obtinebit, quòd Socratis ſomnus in declinatione, quàm Platonis in ſtatu, moleſtior erat. Nam licet in ſtatu talis erat, in declinatione iuuare incipiet, niſi materiam corrumpere pergat. nam is quocunque tempore appareat, mortalis exiſtit. Proinde temporum diſtinctio ad hunc Aphoriſmum parum confert, niſi qua-

Temporũ diſtinctio cauſas diſcriminat.

tenus cauſam moleſti ſomni diſcriminat. Eſt autem ex ijs quæ dixi manifeſtum, quòd in alijs temporibus uarijs modis ſomnus offendere poßit, ſed

Moleſtus sõnus in declinatione eſt mortalis, nõ tamen iucundus eſt ſecurus.

in declinatione non niſi uno modo, ſcilicet corruptionem promouendo, officere queat. Itaque moleſtus ſomnus in declinatione mortalis. Non tamen iucundus ſemper ſalutàris: non eſt enim neceſſe euicta fortè aut emota parte morbi, forte etiam diſſlata, totum morbum in tuto eſſe. Veruntamen ſi ne partem quidem morbi natura euincere poteſt, totum nunquam

quam

am exuperare ualebit.

APHORISMVS II.

VBi ſomnus delirium ſedat, bonum.

LICET tempore ſomni calor naturalis ſit fortior, tamen eius qualitas noctu quàm interdiu eſt remiſsior: quippe motu nonnihil intenditur: atque hæc eſt prima ratio, cur ſomnus delirium ſedet. Secundò, ut breuior ſomnus caput onerat, ita mediocris alleuiat, & quæ ſunt in uniuerſo corpore, nedum capite, potenter extenuat: ſic quoque materiam putridam, à qua delirium pendet, ſufficienter difflat. Obſcurè ergo dixit Galenus, prius ſomnum illum, qui uindicat à labore, non niſi inquantum ad talem affectum attinet, fortaſſe delirium, bonum eſſe, atque ſecurum. Fortaſsis etiam otioſè hoc ab ipſo dictum eſt. Nam quòd nemo ab eo delirio, quod nunc ſedatum eſt, moriatur, uel pueris etiam manifeſtum eſt. Melius eſt ergo ſimpliciter hoc ſignum bonum audire, non tamen certum. non enim poterit morbum ſuperare, ſi fortè partem illius concoxerit, aut expulerit. Quippe altero morborum accidentia deleri contingit, uel quia materia expellitur, uel quia concoquitur. Atque erit, qui uelit eadem ratione priorem Aphoriſmum infringere: nam neque illic neceſſum eſt totam materiam deinceps corrumpi, ſi quidem pars eius per ſomnum corrumpatur. Sed hic multum intereſt. Nam ut quis conualeſcat, totam materiam euinci oportet: at ſubinde uitium unius partis ſufficit totum hominem corrumpere. Iam natura concoctione particulæ morboſæ ſæpe obtunditur, at morbus uincendo non grauatur, quin magis graſſatur. Animaduertere autem oportet, quòd Galenus in commento delirium non uidetur duntaxat intelligere ipſum ſymptoma, ſed ipſam cerebri inflammationem. Eſt tamen ueriſimilius, quòd Hippocrates ſymptoma intellexerit.

Somnus deliriũ ſedat, qa refrigerat & diſsipat.

Sermo parũ acris.

Occupatio.

Leuis animaduerſio.

APHORISMVS III.

SOmnus & uigilia utrunque, ſi modum exceſſerit, malum.

Somn⁹ & uigilia ſenſus cõmunis opera.

QVOD ſomnus & uigilia ſint ſenſus communis, omnes conſentiunt.

tiunt. Sed in definitione ac ſubſtantia ſenſus communis pauci cõueniunt. Etenim quidam cum ſenſu tactus idem illi ſubiectum definiunt, quidam unum ex uentriculis cerebri illi comparant, amplius quidam illius officij

De ſenſu cõmuni uaria diſputatio.

eſſe dicunt, diuerſa ſenſibilia inter ſeſe conferre, ac præterea de his quæ ſenſum ſubeunt iudicium ferre. Ac quòd ſenſus ſupra ſe non reflectatur, eſt mihi cum phyſicis commune. & illud magnum eſt teſtimonium, quòd in ſomno iudicamus nos uidere, ſentire: quanquam nullus ſit ſenſus hoc tempore, qui agat. Proinde neq; tempore uigiliæ hoc iudicium acceptum fertur ſenſui, ſed interiori alicui potentiæ, & ut mihi quoque uidetur, potius phantaſiæ, quàm ſenſui communi. Proinde ſomniare uidentur, qui inſomnia ad ſenſum communem referunt. nam errores earundem uirtutum ſunt, quarum legitimus uſus. Ferè enim inſomnia circa ſpecies earum rerum ſunt, quæ aliquando fuerunt, quaſi præſto eſſent: atque hunc errorem in excitatis ſenſus diſcutit. Proinde ut inſomnia, ita uerum ac legi-

Inſomnia plerunq; ipſius phantaſię.

timum de diuerſis ſenſibilibus iudicium, ad phantaſiam pertinet. Sic quoque ſi ſenſus communis, dicente Galeno in libro De ſymptomatibus, ſymptomata ſint, ueternus & immodica uigilia, ſomnus & temperata uigilia, erunt eiuſdem iuſta officia. Nã ſi male cõcoquere, ſit uentris ſymptoma, bene coquere ipſius munus erit. Hoc & reliquum phyſicorum

Somn⁹ & uigilia ſenſus cõmunis opera.

uulgus uidetur clàm (licet non animaduertat) aſſerere: qui tam ſomnum quàm uigiliam ſenſu communi refert acceptam. Proinde ego quidem ſenſum communem nihil aliud puto, quàm potẽtiam quandam cerebri, quæ

Noſtra definitio.

ſpiritus creat, atque ad ſubiectas ſibi partes diſpenſat: quod cùm facere intermittat, ſomnus exiſtit: adeò ut ſomnus nihil aliud ſit, quàm operationum animalium quædam priuatio, aut ſi mauis intermiſsio: non quidem

In ſomno pleræq; operationes animales feriantur, non tamen omnes.

tactus ſolùm & guſtus, ut quidam putauerunt, ſed uiſus atque auditus, & aliarum operationum animalium, nec rurſus omnium, ſed quàm plurimarum. etenim ſpiritus ac multæ aliæ operationes uoluntariæ, tempore ſomni manent. Id in auibus multis manifeſtum, quæ rectè dormiunt.

In ſomno quidam obambulant, uident, ſcalas ſcandunt.

& ne ab hominibus digrediamur, decubitus ipſe citra uirtutem animalem fieri nequit: ut omittam eos, qui in ſomno obambulant, ſcalarum ac graduum diſcrimina tenent. nam & hos uideree, ſt ueriſimile. uerùm id

rarius eſt. frequens autem ſomnium: nam ſpiritũ animalem, cuius medio obeuntur operationes, promptiorem habent potentiæ interiores, quàm exteriores. Itaq; ſenſus & motus tẽpore ſomni feriantur: quia citra ipſius ſpiritus adminiculum obiri nequeũt. Hoc eſt, quod Galenus in libro De ſymptomatibus ait, quòd quis profundè uel minus profundè dormit, ex ea eſt, quòd plus aut minus affluit. Proinde ut uel interiores uel primariæ potentiæ excitentur, non ſatis eſt ipſum ſpiritum in uentriculis deſidere, ſed in ipſa cerebri ſubſtantia oportet elaborari. Atque eo maximè redarguũtur, qui primarias facultates in uentriculis collocant. ſi quidem enim hic habitarent, tempore ſomni multò alacrius, quàm in uigilia ſui ſpecimen ederent. atque id apertè falſum eſt. Ergo deinceps quid ſit quod ſpiritum retineat, ordine uideamus. Phyſici eum, qui antè defluxerat, ſurſum reuocari ac retrahi putant. & quòd in affectibus ijs, quibus cor conſentit, ſpiritus & ſanguis interiora repetat, ſatis conſtat; ita & in timore, triſtitia, & alijs animi affectibus, nedum corporis, certum eſt. Sed quid ſpiritum tempore ſomni, uel etiam paulo antè reuocet, nemo coniectari audet. Solus Hugo Senenſis cerebri frigiditatem aſſerit ſpiritum attrahere. ſcio non ob aliam cauſam, quàm quia cerebrum ferè hoc tempore frigidius fateri debet. Proinde uerisſimile, quòd & omnem aliam qualitatem eius rei cauſam dixiſſet, modo ſic affectum cerebrum deprehendiſſet. Nam quod ad frigiditatẽ attinet, certum eſt quòd nulla alia qualitas minus ad attrahendum eſt idonea. Nec tamen aliam ullam eo tempore inuenies auctam. Proinde uerisſimilius eſt ob eam cauſam, tempore ſomni exteriora frigere potius, quia influxus caloris naturalis, ex interioribus uiſceribus ceſſat, quàm quia is qui in exterioribus erat, intrò regurgitat. Nam exteriora, ſemel beneficio interiorum deſtituta, facilè detepeſcunt. atque hoc eſt in quo fallũtur Neoterici, qui putant exteriora non poſſe detepeſcere, niſi qui præfuit calor, retrahatur. at contrà eos cogitare oportuit, exteriora calorem & uim ſuam ab interioribus recipere. Et in uigilia quidem membrorum motus continue nouum ſpiritum & ſanguinem aduocat. dum uerò tempore ſomni feriari incipiunt, paulatim in ipſis calor perit, ac ſpiritus decreſcit. Proinde ego ſpiritum tempore ſomni potius

Spiritus animalis tẽpore ſomni recreatur.

An ſpiritus animalis in ſomno retineatur, an reuocetur.

Audax Hugonis facin*.

Frigiditas minime idonea ad attrahendum.

Motus calorem foras uocat; ignauia intus retinet.

tius dicā retineri, quàm retrahi. Atteſtantur his cauſæ ſomni ferè omnes. In primis naturaliſsimus ſomnus eſt, qui exercitium ſequitur, adeò ut Galenus eos alibi irrideat, qui ſomnum deſiderant, & tamē exercitium detrectant. Ferè enim ij ſoli iucundiſsimè dormiunt, qui legitimè exercentur. Scio quòd iuſtum atque opportunum exercitium humectet, uerùm ea ratione ſomnum facit, quia ſpiritum animalem exoluit, citra ſuſpicionem tamen. Nam licet nonnihil ſpiritus eo exoluatur, poſtea cum fœnore reponitur. Iam melius eſt, ſpiritum nonnihil extenuari, quàm perpetuis uigilijs aut etiamdum immodicis corpus ac cerebrum inflammari, exiccariq;. Palàm ergo eſt, quòd ſomnus ab exercitio nequaquam fit per ſpirituū retractionem, ſed illorū detentionem aut exolutionem. Huc accedit, quòd ignaui quidam perpetuò dormituriunt: nam exercitium quod ſpiritum à cerebro ad inferiores partes deducere ſolebat, detrectāt. itaq; uel in ijs ſpiritus potius detinetur, quàm retrahitur. Ita & alij quidam citra neceſsitudinem ullam, ex ſola ignauia ſeſe ad dormiendum componunt. Quòd ſi quidam in ſomni principio ſeſe retrahant, non eſt hoc ex eo, quòd ſpiritus retrahatur, ſed quòd nobis labi uidemur. Fortè autē hoc nobis accidit, quia ſpiritus externa membra relinquit: certè nulla retractionis occaſio in ijs ſubeſſe apparet, ſed ipſa ignauia ad detinendos ſpiritus ſufficit. Etenim motus ſpiritum & ſanguinem ad ſe prouocat, et naturam quodam modo auarā uellicat, & quaſi ſui muneris admonet. Quod dixi de motu corporis, de motu animi intelligo. nam & hic magna contemplatio, ſublimis meditatio ſæpe ſomnum aduocat, nimirum & ipſa ſpiritum animalem abbreuiat. addo, quòd anima dum uni uehementer ex omnibus intendit, reliquorum obliuiſcitur, ac tandem etiam in hac parte, uel laſsitudine, uel recreatione ſoluitur. non enim in his tantùm ſomnus obuenit, ſed & uenere exolutis, & aliter iucunde perfrictis. Hanc ratiocinationem Hugo Senenſis non intellexit, & propterea ridicula quædam de hoc ſomno dicit, qui in ſe inuicem uentriculos cerebri cōtrahi ſuſpicatur. Eodem puto modo laborauit in definitione ſomni uoluntarij, qui ex ignauia cœpit, ac torpor quodammodo exiſtit. At nobis paratum eſt dicere, quòd tam motus animi, quàm corporis, atque etiam

Duobus modis exercitiū ſomnum conciliat.

Leuior occupatio.

Cur ignaui ſemper ſomnolenti.

Frequens in ſomno accidens.

Magna contemplatio ſæpe ſomnum adducit.

Ridicula Hugonis opinio.

tiamdum uoluptas ſpiritum exoluat, quies uerò detineat. Lubens hinc ad internos & quaſi materiales ſomni cauſas abeo. nam hæ multo maniſeſtius ſomnum per detentionem ſpirituũ fieri declarant. Exempli cauſa, humiditas quæ fortè à uentre leuatur, fortè in cerebro oritur, & ſomniſera eſt, nequaquam ſpiritum retrahit, ſed tantùm intercipit, & ne ad inferiora deriuetur, impedit, dum extrema uentriculorum occupat. Qua autem occaſione ſpiritum deferri, eadem & iterum referri prohibet. Sed neque frigiditas rurſus, quæ ſoporem quendam facit, ſpiritum quidem re uellit, ſed extinguit. Ac de his quidem ſatis. Nunc quid ſomnus longior, aut etiamnum uigilia ſignificet, conſiderandum eſt: neque id fieri poteſt, niſi primùm inter qualitates, quæ prima, quæ ſecũda ſomni cauſa exiſtat, definiuerimus. Videtur enim Galenus alibi alia dixiſſe. etenim in alijs, ac præſertim quarto De prædictione ex pulſibus, ut primam cauſam uigiliæ ſiccitatem, ita primam cauſam ſomni humiditatem ſtatuit. hic uerò ea omiſſa frigiditatem incuſat. Ex hoc loco Hugo Senenſis mihi uidetur erroris occaſionem traxiſſe, ut ſimpliciter frigiditatem primam cauſam ſomni ſtatueret. ſed falſus eſt. Non enim ipſe ſomni primam cauſam frigiditatem ſtatuit, ſed ſomnum longum cerebro refrigerato fieri dixit. Atq; id excuſari poterit. nam licet in ſomno longo ferè ſemper frigiditas copuletur, interim humiditas maiorem partem ſibi uendicat, uel ob eam cauſam, quòd humiditas ſpiritum impedit, frigiditas uerò extinguit. Hæc certè mihi cauſa uidetur, cur humiditas prima, frigiditas uerò ſecunda ſomni cauſa, ab eo dicatur. Accedit & altera, quòd ſomnus ex ſola humiditate fieri poteſt, ſyncera autem frigiditate nunquam. Ita in febribus acutis apparet: non enim omnes peruigiles manent, & tamen diuerſæ corporis partes, nedum cerebrum, incaleſcunt. Hic Hugo Senenſis iterum turbatur, ac prò uerbis ſuis certat, quando ſententia cedere cogitur. Nã quia pertinaciter prius aſſeruit cuiuſuis ſomni primam cauſam frigiditatem, occurrentem nunc caliditatem, detrectat caliditatem appellare, mauult frigiditatem ex caloris naturalis deſiderio comparatam dicere. Itaq; modo liberè loquatur, non ſolùm frigiditatem, ſed & caliditatem (res ridicula) cauſam ſomni ſtatuet. Melius dixiſſet, & hic ipſum cerebrum nonnihil

Humiditas cerebri ſpiritum animalem retinet.

Prima cauſa ſomni humiditas.

Secunda uerò frigiditas.

Hugonis error.

Humiditas ſpiritũ intercipit, frigiditas extinguit.

Cauſæ ſomni in febrib. acutis.

Puerile ſubterfugium.

refrigerari, cum alijs uiſceribus comparatum. ſaltem quòd humiditas eò perlata concreſcere poßit, alibi dictum eſt ſatis. Atq; hæc eſt, quæ ſomnũ

Profundi ſõni cauſa frigiditas.

etiam longum committit. Vbi uerò profundus ſopor quodammodo eſt potius frigiditas, quàm humiditas, huius cauſa exiſtit: frigiditatem enim, non autem humiditatem, ſopor ſemper requirit. eſt enim ubi cum frigida & ſicca, quippe melancholica materia coniungitur. Eius quod de ſomno & ſopore diximus, contrarium in uigilia & delirio eſt intelligendum.

Delirij prima cauſa caliditas, ſecũda ſiccitas. contrario modo ſe habet uigilia.

Nam & uigilia citra caliditatem ex ſiccitate ſola: delirium uerò ex caliditate ſola fieri poteſt. rarum enim ex ſola aut ſuperuenienti ſiccitate hoc ipſum ſymptoma eſt. Vt ergo ad enarrationem Aphoriſmi ueniamus, ſi ſomnus in longitudine modum exceſſerit, humiditatis exceſſum ſignificat: ſi uerò in profunditate, frigiditatis. Oportet autẽ & hîc externa acci-

Aphoriſmi breuis enarratio.

dentia circuncidere, & niſi uehementius aliquod exercitium præceſſerit, diſtinguere. Sic & uigilia, ſi ſolito longior fuerit, ſiccitatem: ſi uerò perti-

Differẽtia inter caliditatẽ & ſiccitatẽ.

nacior, caliditatem arguit. Huius quoq; cauſa ex prædictis nota eſt. Nam ſiccitas meatus aperit, humiditate aſſerit, ſpiritibus cõmeatũ præbet, idq; tantùm. caliditas præterea eos incendit, atq; omnẽ humiditatẽ abſumit. Hæc immodicè ſomnus & uigilia indicant, atq; malum geminant. Supereſt quem longum, quem breuem ſomnum appellamus, definire: atq; id quidem ſtatim faciemus, ſi modò quod de catalepſi Galenus in commento docuit, obiter explicauerimus. Nam catoche, catalepſis, rariores apud

De catoche & catalepſi aliquot difficultates.

Barbaros morbi, apud Græcos etiam parum inter ſe diſcreti: quippe differentia ipſorum nominum lubrica eſt, adeo ut ſæpe catochen pro catalepſi inuenias: atq; id quidem condonari poteſt. Veruntamen ubi ex propoſito illorum quæritur differentia, diſtingui debet, & utrunq; ſuo more definiri. Atq; id parum mihi obſeruaſſe uidetur Paulus Aegineta: nam ubi ca-

Differẽtia inter Galenum & Paulum.

tochen propriè dictam redderet, palpebras diſtrahit. Galenus uerò alibi, & in libro De pulſibus ad tyrones, catochen partim conniuentibus, partim inconniuentibus oculis deſcribit. Amplius Paulus Aegineta in catoche ſpiritum aufert, at Galeno in catalepſi ac catoche ſecundùm naturã ſeruatur. Certè in catoche longè maiorem, quàm in apoplexia difficultatem exhibet. Proinde ſatius eſt nos primò præcipuum locum affectum inquire

quirere. non enim ſatis eſt generatim cognoſcere, quòd hæ affectiones omnes cerebri ipſius ſint, ſed oportet ſpecialius ex Galeno audire, quòd in apoplexia & cerebri corpus & uentres ambo patiantur, in ſopore uerò & morbo comitiali uentres præcipue. deniq; in ſopore magis prior, in catalepſi uerò & catoche magis poſterior. Atq; unde id Galenus coniectatus ſit, quis dubitet. nunquid ex eo quòd in ſopore magis ſenſus, in catalepſi uerò & catoche magis offenſus ſit motus? Hæc certè unica eſt inter uitia prioris & poſterioris partis differentia. Difficilior eſt alterius diſcriminis, uel differentiæ coniectura, quæ in epilepſia uẽtres, in apoplexia magis cerebri ipſius corpus pati exiſtimat. ac de eo alibi, copioſiſsime autem in libris De locis affectis. Nunc deinceps inquirẽdum eſt, in quo catoche, catalepſis, ſopor, à ſe inuicem differant. Et quidem ſoporis diſcrimen à catoche nomenclatura Latina, qua uigilans ſopor dicitur, ſatis manifeſtè dirimit: quippe ex eo conſtat, quòd in catoche permixta ſint ſymptomata ſoporis & uigiliæ, nimirum & humores inuicem miſcentur. Igitur Arabici ſuum ſubet male definiuerunt ex humore pituitoſo. nam certũ eſt, quòd id loco catoches ſuppoſuerunt, aut certè catochen omiſerunt. Rurſum catoches & ſoporis à catalepſi manifeſta eſt differentia, quippe in catoche ferè, ut in ſopore, tam motus, quàm ſenſus eſt quædam impotentia: in catalepſi uerò unus omnium ferme membrorum more mortuorum rigor. Cauſam huius putat Aegineta materiam frigidam & ſiccam, in poſteriore cerebri uentriculo impactam. Sed hæc definitio manifeſtè falſa eſt, quoniã huiuſmodi melancholicus ſuccus nihilo ſecius, quàm pituitoſus in hoc poſteriore uentriculo, aut apoplexiam, aut certè epilepſiam committit. Forſitan ergo citra materiam, catalepſis ex ſola frigiditate & ſiccitate poſterioris partis cerebri cõtingit, ac per conſenſum uniuerſos neruos inuadit. Hoc & Neoterici uidentur mihi indicare, qui congelationem eodem modo finiunt, quam ego apud illos nomine catalepſis accipio: ſaltem tam catalepſis, quàm congelatio in eodem ſtatu hominem detinet, in quo occupat. Proinde mirandũ, quòd Galenus oculos apertos in eo definiuit. Fortè hoc tantùm diſcernit, quòd in ſopore concluditur, in catalepſi nõnunquàm manent aperti. Hæc ſunt, quæ ego eruta cuperem ab ijs qui ho-

In apoplexia uẽtres & cerebri corp⁹.

In ſopore & epilepſia uẽtres.

In ſopore prior.

In catalepſi & catoche poſterior uẽtriculus.

In catoche permiſta uigiliæ & ſoporis ſymptomata.

Catoche & ſubet idem.

In catoche impotẽtia & flaccíditas.

In catalepſi uerò rigor.

Aegineta falſus eſt.

Catalepſis forte eadem cũ Neotericorũ congelatione.

Difficultates uariæ.

die methodos, imo citra methodum generales omnium morborum curationes ſcribunt. Nam ueteres tranſcribere, & cum ijs aliquando Neotericos committere, maioris eſt negotij, quàm ingenij, & tranſcribentis potius, quàm commentantis opus. Certè catalepſis hactenus nobis incognitus morbus eſt. ita & uniuerſi corporis tetanos, qui à catalepſi (ut mihi apparet) ferè ſola differt mentis integritate. Nam, licet inæqualitèr, tam in ſopore, quàm in catalepſi ac catoche mens ipſa ac ſenſus exoluitur. Atq; hæc de prædictis morbis ob affinitatem eorum, quæ in hoc commēto dicta ſunt. Nunc ſomnum, quod antè pollicitus ſum, metiri oportet, & quis longus, & quis breuis, obiter definire. Primùm autem mediocrē oportet deſcribere, qui in temperatis, prout communiter dicitur, corporibus, eſt ſeptē ferè horarum: in calido & ſicco corpore pauciorum: in frigido etiamnum plurium. Quod nequaquam temere, ſed ex ratione concoctionis acceptum eſt. Nam tanto tempore ſomnum morari conuenit, quanto prima concoctio perficitur: non enim pro ea quæ in hepate fit natura aliàs ſex aut ſeptē horas relinquere debuit, quia hic calor naturalis per ſe ſufficit. Ergo tātus ſomnus ſufficit, qui concoctioni in uentre reſpondet. Neque ita ſeſe facultas cerebri uentri atque epati comparat, quia ſic competere intelligit: non enim intellectum poſſidet, neque ita ſemper contingit: ſed quia in conformi corpore, tanto tardius ſpiritus in cerebro frigido regignuntur, quanto ſtomachus frigidus tardius concoquit. Nec id magis mirum eſt, quàm quòd ſtomachus non ſolùm ſibi, ſed & uniuerſo corpori ſatis appetit. Etenim prima natura ſic partes inter ſe comparauit. Iam longitudo ſomni multitudinem uaporis ſequitur, hæc autem rationem cibi: itaque ſeſe inuicem ferè imitantur. Igitur unumquenque ſomnum ad ſuam naturā æſtimare eſt, & ex illo ratiocinari. Non enim ſolito prolixior tantū malum ſignum eſt, ſed & cauſa. exceſſum namque humiditatis ſignificat, atque nonnunquam frigiditatis. parit autem maiorem, idque duobus modis: quippe diſflatione ſua calorem naturalem diminuit, & longa membrorū requie, calor naturalis in ipſis flacceſcit. Contrà longa uigilia ſiccitatem, ſæpe etiam caliditatem ſignificat, atque utranque qualitatem auget. ſcilicet longa fatigatio ſpiritus reſoluit, corpus incalfacit & deſiccat. quippe uires

Catalepſis à tetano differentia.

Mediocris ſomnus.

Tempus ſōni & concoctionis fere inuicem imitantur.

Proportio quædam concoctionis cibi & uapo ū.

Somnus diuturnior & ſignum malū & cauſa.

Longioris uigiliæ incommoda.

uires animales agendo fatigantur, naturales uerò & uitales operando inſtaurantur. Laudatur ergo ſomni ac uigiliæ uiciſsitudo, atque utriuſq; mediocritas, ut operationes naturales uiciſsim atque animales adminiſtrentur. Tanto magis Galenum demiror, qui in fine commenti uigiliam mediocrem, hoc eſt, paruam intelligit, quaſi nulla ſimpliciter uigilia mediocris eſſet. Profectò nihilo probior hæc excuſatio, quàm illorum obiectio, qui nullam uigiliam moderatam putant. Quorum uera eſſet aſtructio, ſi quidem ſomnus perpetuus bono eſſet. At quis unquàm ita inſaniuit? Itaq; uel ego ipſe totus in hac parte cæcutio, uel Galenum cum illis delirare puto. Atque ex hoc loco facile eſt uidere, quàm nullum ſit tam eximium ingenium, quod non aliquando præ labore confundatur: niſi fortè id ab alio fuerit aſſcriptum uel uitiatum. Certè antiqua translatio obiter hunc locũ præterit. Videretur mihi dictio melior, ſi pro uigilia, inſomnia legeretur. Græce enim legitur ἀγρυπνία. *ut hic eſſet ſermo, Omnem ſomnum longum quidam appellant ſoporem, adeò ut nullum ſomnum longitudine excedere contendant. Ita econtrario quidam inſomniam ſolius exceſſus nomen putant, utpote quòd fortaſsis perpetuam iuxta illos inſomneitatem ſignificet. Et quidem priorem criminationem ſatis Galenus abſoluit, qui ſomnũ omnem æquo longiorem, ſoporẽ eſſe negat. Ita dicere licebit, quòd inſomnia quoque non ſit perpetua abſque ſomno uigilia (quippe hæc pernicioſa et letalis) ſed inſomniam aut uigiliam, dicimus operationum animalium uiciſsitudinem. Atq; hæc quidem aliquando temperata eſt, & iuſta: aliquando diuturnior. Sed huic iterum excuſationi obſtat illa dictio, quòd mala interim bona dicuntur, maioribus comparata. Quid ergo huic loco faciam neſcio. mirum eſt, quòd tam multi commentatores hunc locum præterierunt.*

Animales operando fatigantur.

Naturales ac uitales recreantur.

Admirabilis Galeni dictio.

Inſania. Galeni delirium.

Leuior coniectura.

APHORISMVS IIII.

NOn ſatietas, non fames, neque aliud quicquam quod modum naturæ exceſſerit, bonum.

NATVRA noſtra quandiu bene affecta eſt, in mediocritate ferè omnium ſita eſt, liberaliterque ad omnia ſe habet. Hinc eſt, quòd ſani

Natura temperata ad oīa promptè ſeſe habet.

nihil

nihil grauatim admittunt,ſed delectantur omnibus,nunc piſce fruuntur, nunc carne,nunc cereuiſia,aqua,nũc uino,eoque rurſum albo, rubro, & nigro. At qui ægri ſunt,uix alterum extremorum ferunt. Itidẽ inter male natos quidam carnem faſtidiunt,quidam piſcem,quidam butyrum. In omnibus ſi quid præter conſuetudinem eueniat, ægritudinem prænũciat, & ſiue color,ſiue odor,ſiue aliud accidens in corpore innouatum fuerit, ſuſpicionem ſaltem morbi annunciat. Imo quod magis miraberis, ſi quiſpiã ſolito promptius audiat,illuſtrius uideat, nec is quoque modo ſubito euenerit, à malo abeſt. Nam hæc omnia naturam à priſtino habitu receſſiſſe oſtendunt, nec ſtare,ſed ad intemperamentum aliquod properare, tãtum abeſt,ut fames præter ſolitum aut ſatietas malum non indicet. Nam ex maximis iſta ſunt accidentibus. & ſatietas quidem aut repletionem, aut caliditatem ſignificat,aut etiam extremum frigiditatis exceſſum. Fames uerò econtrario aut uehementem inanitionẽ, aut iterum frigiditatis plurimam uim. nam frigida intemperies donec ad extremum deuenerit, ferè famem auget, tandem uerò irreparabiliter aufert. Decrepiti in exemplo ſunt, qui in principio edaces fiunt,ac deinde omnia faſtidiunt. Loquimur autem in his duobus Aphoriſmis de ſpontaneis eiuſmodi accidentibus. Nam ex ieiunio fames, aut ex crapula ſatietas potius morbos parit, quàm indicat. Itaque nunc non expedit dicere, utrum magis pernicioſa ſit extrema ſatietas, an extrema inanitio: nempe de his in priore libro magis opportunum fuit dicere. Reliqua fortè circa illũ Aphoriſmum, Vbi fames eſt,laborandum non eſt, *enarrabimus. Sed non eſt mala Hugonis dubitatio, an magna illa plenitudo, quæ ſatietatem parit, morbus ſit. etenim appetitum lædit, quanquam ad nullum genus morbi ſtatim facilè referri poſſit: & propterea mihi magis cauſa morbi, quàm morbus apparet. Ita uulgò dicimus morbum ex plenitudine. Ferè enim plenitudinẽ aut frigiditas, aut caliditas ſequitur. Sed quandiu corpora ipſa neutra ſunt, tãtiſper ipſa intemperatura latet. Veruntamen plenitudo neque neutram neque ægram diſpoſitionẽ facere poteſt, donec aut intemperamentũ, aut ulcus, aut uitiũ aliquod in formatione fecerit. Poteſt tamẽ ſine detrimẽto corporis, aliquantiſper appetitus diminui: quoniã corpus habet, quod illi ſuffi*

Intemperati.

Quicquid præter conſuetudinem etiam in melius euaſerit ſubito ſuſpectum eſt.

Satietas unũ ex tribus ſignificat.

Decrepiti edaces.

An plenitudo ſit morbus.

ſufficiat. non enim appetitus diminutio ubiq; intemperamentum arguit, duntaxat ubi intemperamentum ſequitur: alioqui aut perpetuò ægrotare, aut ſamere oporteret. Hoc igitur eſt, in quo ego ab Hugone diſſentio, qui morbum plenitudinem non grauatur admittere. Oribaſius autem nihil, quod non admodum puerile ſit, adiecit. itaq; quicquid illius eſt, meritò poſſumus præterire.

APHORISMVS V.

Spontaneæ laſsitudines morbos prænunciant.

NOMEN laßitudinis unum quidem eſt, ſed uarios interim affe-ctus ſignificat, communiter eo nomine inaudiuntur affectus, qui immodi-cum exercitium ſequuntur. Sunt autem apud Galenum tertio libro De ſa-nitate tuenda, tres aut quatuor eius generis. Aliquando laßitudo ſignifi-cat iſtorum affectuum principium. Sic dixit Cornelius Celſus, quòd legi-timi exercitij terminus eſt laßitudo citra fatigationem. Magna eſt dif-ferentia, quia hæc laßitudo ſola quiete caſtigatur, atq; recreatur, priores apotherapiam deſiderant, unctiones, frictiones, balnea, quæ in tertio De ſanitate tuenda deſcribuntur, & laßitudines laborioſæ appellantur. Sunt autem præcipuè tres, tenſiua, ulceroſa, phlegmonoſa. Succedunt ijs laßitu-dines ſpontaneæ, quæ (ut nomen arguit) per ſe citra ullum laborem eueni-unt. & iterum tres numerantur, & quod mirum eſt, eadem nomina ob-tinent. Differentia eſt, quòd phlegmonoſa laborioſa ſimplex eſt. ſponta-nea uerò compoſita. Cauſa diſcriminis eſt, quia differentia laborioſarum laßitudinum ferè ſumuntur penes diuerſitatem locorum, ſed ſpontanearũ penes differentiam humorum. Nunc humores duplices ſunt. aut enim quantitate peccant, talis ſanguis eſt: aut qualitate, tales ſunt reliqui tres humores: & hi quidem ulceroſam laßitudinem faciunt, plerunq; autem hæc laßitudo ardentem prænunciat. nam & ex pituita aut melancholia rara ualde. Sed neq; ex bile poteſt fieri tenſiuus labor, quia acrimonia grauitatem obſcurat, tantùm ex ſanguine. Qua de cauſa nequaquam qua-tuor ſimplices numerantur, ſed tantùm duæ. Duo enim humores, ſi quam faciunt laßitudinem, ulceroſam faciunt. Tanto erit difficilius dicere, ex

Laſsitudo ua-ria ſignificat.

Laſsitudo ci-tra fatigatio-nem.

Laßitudines laborioſæ a-potherapiã deſiderant.

Laſsitudines ſpontaneæ.

Laſsitudo phlegmono-ſa, laborioſa, ſimplex.

Spontanea compoſita.

Plenitudo & humorum uitium ſæpe coniũgũtur.

quo humore phlegmonoſa laßitudo. nam ut apparet, plenitudo, & aliorũ humorum uitium, ſimul committi nequeunt. Nunquid ergo Galenus ſine ulla neceßitate manifeſtè falſum dixit, aut plenitudinem cum cacochymia malè coniunxit? Abſit. præſertim cùm id non obiter, ſed multis uerbis in quarto De ſanitate tuenda aſtruxerit, ex quo libro, maximè autem ex libro De plenitudine, conſtat, quòd plenitudinem non ſolùm uocamus boni ac temperati ſanguinis in toto abundantiã, ſed etiã pituitoſi, melancholici, ac biliosi. Non eſt autem impoßibile, cũ hac plenitudine alterius quoq; humoris committi uitiũ, fortaßis bilis. Nã, ut diximus, hæc præcipua eſt, quæ & morbos acutos & ulceris ſenſum cõmittit. Proinde tenſiua laßitudo ſynochum abſq; putredine, phlegmonoſa uerò ſynochum cũ putredine præſagire apparet. Plura ſuper hac re in quarto Aphoriſmorum dicemus: quoniam neq; Galenus neq; alius quiſquam ante illum, quod ſciam, hunc nodum, unum tamen ex maximis, explicuit. Attamen nemini non occurrere potuit. Forſitan & Auicenna propter huius loci ignorantiam, quædam uel obſcurè uel malè de phlebotomia præcepit. atq; hæc alibi. Nunc autem indicaſſe ſatis eſt ultra Galenum, quòd qui per laſſitudinem phlegmonoſam iudicantur morbi, maximè ex ſanguine bilioſo fiunt. Minantur autem & reliquæ duæ ſuum malum, ſed quæ in tertio ſanitatis tuendæ deſcribuntur, ferè ſecuræ ſunt, adeò ut has ſanorum ſymptomata dixerit Galenus: ſi quidem aliquod in ſanis ſymptoma inueniri poßit. Sed de nominibus contentionem dimittere oportet, atq; res ipſas duntaxat inſpicere. nam propriè loquendo fortaßis neq; ſpontaneæ laßitudines ſymptomata ſunt: quoniam neutra hæc ſunt corpora, nec dum ægra: ſola tamen quantitate differunt ab ijs, quæ in ægris reperiuntur. atque hac de cauſa aliquando eas inter ſymptomata numeramus, atq; ad actiones læſas referimus. Nondum tamen Hugonem intelligo, qui per actionem læſam aliquando ſimul & corpus & uirtutem intelligit, nam laßitudo manifeſta, motus ſymptoma eſt. Grauius peccat, ubi in definitione ægri corporis omnes operationes uult lædi: Totum, inquit, aggregatum in communi. ita enim ipſe appellat. Mirum profectò, ſi aliqua ſit ægritudo, in qua omnes ſimul olædũtur. Quòd ſi omnis ægritudo ta

Aliquando plenitudo cũ uitio humorum coniuncta eſt.

Laſsitudo phlegmonoſa ferè febrẽ ex ſanguine bilioſo arguit.

Laborioſę laſsitudines.

Hugonis mirabilis expoſitio.

do talis ſit, omnem ægritudinem eſſe letalem neceſſe eſt. Multa alia abſurda cõmittit, tum hic, tum alibi, ubi potius uerba reſpicit, quàm rẽ ipſam attendit. Nam laßitudinem potius ſenſus, quàm motus ſymptoma cogitat. Atq; hic forſitan excuſari poterat: quoniã ſenſum in ſua definitione accipit, nec impedit quicquam per unum nomen duo denotari ſymptomata. Sed quid, quòd phlegmonoſam laßitudinem ſimpliciter ſimplicem appellat, atq; ulceris & tenſionis ſenſum ab ea aufert? nunquid hoc eſt planè Galenum contemnere, obſcurare, uel ſaltem non intelligere? Hoc tamen ipſe bene adiecit, non omnem dolorem, ſed tantùm grauem ac conſtantem arguere morbum. Habet autem hoc ex tertio Technæ libro.

Intolerabilis error.

APHORISMVS VI.

QVicunque dolentes parte aliqua corporis, omnino dolorẽ non ſentiunt, ijs mens ægrotat.

NIMIS breuiter uidetur mihi Galenus hunc Aphoriſmum perſtrinxiſſe. Nam ſi paulo altius rimemur, occurret difficultas non una. Primùm enim de dolore continget dubitatio, an unquam ſentiatur. Secundò quid per mentem intelligat, animum, intellectum, memoriam, ſenſum: diuerſa enim translationes tradunt. Neque uideo, quis tandem ſenſus illius erit: ſi quidem pro libidine unum nomen toties mutare licebit. Quocunq; autem modo accipiatur, nõ minus eſt tertium dubium, quomodo iſtarum potentiarum labor dolorem obſcuret. Ac de primo quidem uaria & cõfuſa apud Neotericos inuenio. Tribus autem opinionibus præcipuis (quaſi non ſufficerent) adiecit Hugo quartam. Nulla autem ex omnibus hactenus mihi probanda uidetur. Quippe quarta, quam Hugo Senenſis appoſuit, & ſecunda, dolorem quidem, non ſenſus tactus, ſed uirtutis appetitiuæ uel phantaſticæ (nam ipſi has uirtutes, ut ferè alias, quas non cognoſcunt, inter ſe confundunt) paßionem dicunt. Differentia tamen eſt inter has duas opiniones, quòd quarta, quàm Hugo præ alijs duabus opinionibus potiorem habuit, etiam in qualibet parte corporis phantaſiam ponit: adeò homo de phantaſia phantaſticus eſt. Sed neq; ſecunda mihi commendari poteſt: quoniam dolor, dicente Galeno, alterius ſymptoma

An dolor ſentiatur.

Interpretum uarietas.

Tertium dubium.

Opinionum uarietas.

Secundùm quoſdam dolor affectus uirtutis phãtaſticæ.

Hugõis opinio ridicula.

Dolor ad phantaſiā nihil pertinet.

Dolor nihil habet cōmune cum appetitu.

eſſe non poteſt, quàm ſenſus tactus: itaq; nihil ad phantaſiam ſpectat. Neq; multo melius ad appetitū referes: nā neq; hunc in ſingulis partibus reperire eſt, niſi fortè per appetitū naturalē quandā potētiā intelligas. Verū hæc nihil cōmune cū dolore habet. nō enim ſenſu fruitur. itaq; neq; dolore moleſtatur. Sed neq; de uno aliquo ex reliquis appetitus ſpeciebus id intelligi poteſt. Nā alius in hepate, alius in ſtomacho, alius in corde habitat, de quibus in Techna, ubi oſtēdemus nullū appetitū in cerebro dominari, niſi quis uolūtatē appetitū forte appellet. Siue autē ſic, ſiue aliter quis dixerit, patet appetitū nullā rationē ad dolorem obtinere. Ergo otioſa eſt hæc doloris ad appetitū cōparatio. Videtur melius ſe habere tertia, quæ dolorem ſenſationem quandam, aut ſenſum definit. Ita enim obiter Galenus, non ſolùm Neoterici deſcribere uidentur. Veruntamen ſi propè inſpiciatur, nihil minus abſurditatis continet. Nō enim quis ſe ſentire ſenſum poteſt dicere, ſed dolores. Bene ergo quidam dixerunt, omnes has locutiones improprias, utpote cauſales eſſe, dolor eſt ſenſus moleſtus aut nociuus, hoc eſt, affectum ſenſum dolor ſequitur. Non multum ab hoc commento diſcedit Conciliatoris opinio, qui dolorem per ſe ſenſibilem dicit. Idem quoq; oſtendit experientia. In uno tantùm ipſe Conciliator peccat, quòd dolorem proprium ſenſus obiectum admittat. hoc enim apertè refellit Phyſicorum decretum, qui inter qualitates tangibiles, non niſi quatuor primas, & quatuor ſecundas ponunt, mollitiem, duritiem, aſperitatem, & lenitatem. Abſurdiſsima omnium eſt opinio Auerrhois. is aut ſolutionem continui, aut dolorem ſentiri audacter negat, ſed neſcio quid aliud cogitat. Puto quòd ipſe obſtupuerit. Nam nemo ſenſu præditus, qui non aliquando ſolutionem continui, aut dolorem ſenſerit. Non ſentitur autem tantùm continui ſolutio, ſed & incalfactio, infrigidatio, humectatio, & exiccatio. Sed hoc ſub ipſis primis qualitatibus poſsis continere. Verùm de ſolutione continui neſcio quid dicam. Melius eſt à Phyſicis diſcedere, atque obiectum tactus generaliter quadam inæqualitate definire, quàm aliquid contra experientiam dicere, quòd & ipſa ſolutio continui quædam inæqualitas ſit. De dolore, & reliquis, minor eſt difficultas: quia hæc, quaſi ſecundò ſentiuntur: reliquæ qualitates primò: nec amplius

Dolor nō eſt ſenſus, aut, ut loquūtur, ſenſatio.

Dolor ſenſibilis per ſe.

Dolor nō eſt propriū ſenſus obiectū.

Audax Auerrhois negatio.

Solutio cōtinui manifeſtè ſentitur.

Dolor ſecundò ſentitur.

plius reſpiciunt Phyſici. Ita & inter ſolutionem continui, & reliquas qualitates tangibiles eſt differentia: quippe qualitates tangibiles eundem indifferenter ſenſum exhibent omnibus, quicunq; fortè manum inſinuarint. Verùm ſolutionis continui uis tantum ab eo ſentitur qui patitur. fortè ob hanc cauſam ipſi Phyſici omiſerunt. Nobis ſatis eſt, id differentiæ oſtendiſſe, quòd alibi actio qualitatem agentis imitatur: ſolutio uerò continui cum ſuo agente diſsimilem ſortitur naturam, non enim hic idem ſenſus agentis & actionis eſt: quemadmodum in qualitatibus. utrobiq; tamen quædam inæqualitas relinquitur, quæ tactu dignoſcitur. Atq; hoc fortè genere ſatius eſſet, quàm eo quod hactenus dictum eſt, obiectum ſenſus tactus continere. Verùm ego cornicum oculos configere nolo: per me licebit illis antiquum obiectum retinere. Viciſsim ego ab illis peto, ut primò agens, ſecundò actionem & paſsionem qualemcunq;, tertiò ipſum dolorem ſentiri concedant. is enim omnino non ſentiri non poteſt. Actio uerò aut paſsio aliquando omnino non ſentitur, præſertim ſi parua fuerint. Imo ſubinde neq; magna ſentitur, uel quia ſenſum reſoluit, ut aliquando contingit (ſed raro) extremè febricitantibus, uel quia obſtupefacit, ut in apopleticis. Atque de ijs præſentem Hugo ſententiam intelligit, ſed peruerſe. non enim ob eam cauſam in his ſenſus perit, quia intellectus laborat, ſed quia ſpiritus intercipitur. argumēto ſunt paralytici: nā tametſi in his mens conſtat, tamen dolore uacant: ſed & ſubinde ſola manus ſtupet, mente nullo modo peruerſa. Nunc precor audite, quid Hugo cogitat. In ſtupore minimi digiti cerebrum collaborare putat. Quòd ſi obieceris, in grauibus affectibus, fortè dolore colico, cerebrum expers mali eſſe, non curat. in quibuſdam (ſcilicet, in quibus cogitur) audet aſtruere, quòd cerebrum citius paruo affectui conſentit, quàm magno. Et quaſi hoc parum eſſet, idem corpus eodem tempore ſimpliciter & ſemper ſanum atque ægrum admittit. Cogetur autem non hoc tantùm, ſed & illud concedere, eſſe uitium aliquod citra omnem intemperiem, aut ſolutionem, aut formationem. nihil enim iſtorum in cerebro inueniet, quando ſola manus ſtupida fuerit. Sed fortè neq; hoc multum uerebitur: quoniam & in alijs quibuſdam locis gloriatur ſe ultra antiquos morbum aliquem extra tria communia.

Qualitates tangibiles ab omnibus: ſolutio cōtinui duntaxat ſentitur à patiente.

Inæqualitas generale obiectum ſenſ⁹ tactus.

Eorum quæ ſentiūtur ordines.

Qualitates duab⁹ de cauſis ſenſū ſubterfugiunt.

Mala Hugonis expoſitio.

Abſurda Hugonis.

Inanis Hugonis gloria.

munia genera inueniſſe. Ego uero miror hæc & ſimilia eius dogmata cum tanto applauſu accepta, & non ob omnibus iamdudū exploſa. Nec meliorem Oribaſius expoſitionem reliquit: qui tantùm hoc aſſcripſit, tribus modis dolorem præteriri, paruitate, obliuione, magnitudine. Et quòd ob paruitatem ſubinde affectus lateat, certum eſt. Eſt & hoc uerū, quòd præ magnitudine ſubinde ſenſum diſſipat. Sed & delirantes, ſomniantes ſæpe multa patiuntur, quorum ſtatim memoria obliteratur. Verùm diu laborabit, antequam oſtendère poterit, quòd in his ægritudo mentis tollat phantaſiam præſentis doloris, niſi quis mentem pro ſenſu acceperit. Atque nemo doctus ita accipere uellet, tam diuerſa mentis ſignificatio eſt. Neque tutius ad antiquum interpretem confugies, qui ſenſum pro mente reddidit. Nam tametſi Græcum nomen eam interpretationem ferret, non toleraret in hoc loco ipſa ſententia. Indignum enim Hippocratis admonitione eſt, quòd pars dolore uacet, quæ ſenſu caret. Atque hæc eſt antiqui interpretis libertas, qui quiduis per mentem interpretatus eſt, dum fortè Hippocratis mentem non bene aſſequitur. Quòd ſi fortè Græca dictio eam libertatem ferat, non tamen Latinorum conſuetudo ſimile unquam admittet. Sed neque multo maiorem gratiam in propoſito interpres habet, ubi pro mente memoriam reddit. Nullum enim momentum memoria ad dolorem obtinet: nam ſtulti quibus memoria deſipit, nequaquam ſunt doloris expertes. Igitur neque pro intellectu accipere iuuabit quicquam. Veruntamen extra hos ſignificatus, nullus reliquus eſt. Itáque mentem tandem propriè audire debemus, uel pro eo qui in cerebro eſt intellectu, uel pro eo qui in corde eſt animo: quorum differentiam in ſecundo De temperamentis diximus. Ac fortaſſis utrouis modo licet accipere, ſed oportet laborem mentis alio modo audire, quàm corporis. Corpus laborare dicitur, ubi morbo afficitur: mens uerò laborare dicitur, ubi uehementius alteri intenditur, adeo ut reliquorum omnium obliuiſcatur. Tales ſunt qui immodicis ſtudijs, aut contemplationibus capiuntur. nihil enim aliorum percipiunt. Totus enim propemodum ſpiritus ad ſuperiora rapitur. quo fit, ut & in reliquis partibus quædam inſenſibilitas relinquatur. Id maximè apparet, ubi ipſe animus laborat. Nā ſiue ſubito quiſpiam

[Margin notes: Oribaſij cōmentario. — Indigna Hippocrate expoſitio. — Mēs propriè accipitur dupliciter. — Labor mētis. — Dolor animi obſcurat dolorem corporis.]

piam iraſcatur, ſiue terreatur, reliquorum corporis dolorum obliuiſcitur, imo ad tempus uindicatur. Id duelliones facilè experiuntur, qui inter conflictandum ſæpe ſuſceptum uulnus neſciunt. Vidi ego quendam multis cruciatibus crurum, multis menſibus uexatum, qui ſubitanea cuiuſdam ante pedes morte ad multos menſes repente omni dolore liberabatur. Non eſt ergo bonum uel animum uel mentem ſolam hic audire, ſed utrunq; eodem uerbo communiter accipere. Nam aliquando labor animi, aliquando mentis dolorem corporis diluit, obſcurat, aut re uera mitigat.

APHORISMVS VII.

QVæ longo tẽpore extenuantur corpora, lentè reficere oportet: quæ uerò breui, breuiter.

IN ſingulis propemodum affectionibus primo ſpiritus & ſanguis, qui in ſubtilibus uenis & arterijs continetur, in fruſtra it. Secundò autem humor ille, qui quaſi ros in ſingulis partibus ſpargitur. Tertiò, quorum ſubſtantia ex humore concreto conſtat, ut adeps, deinceps caro. Dum autem longius procedit affectus, etiam ſolida attenuantur, qualia ſunt (definiente Galeno alibi) uenæ, arteriæ, nerui, oſſa, & reliqua dura. An tamen hoc loco ſub ſolidis & hepar, & interna uiſcera continere liceat, aliquis uiderit. Sanè tale aliquid innuere uidetur Galenus ipſe primo libro De febribus, capite ſecundo ac tertio: ubi trifariam febres partitur, iuxta triplicem materiam: idem ſeptimo Therapeutices. Nec mirũ: nam reſpectu humorum ſolida ſunt. ac miſsis teſtimonijs ijs, quæ ex alijs locis expetimus, uel nunc Galenus ipſe, hæc ſolidorum dignatur nomine. nam dum ſpiritui & ſanguini ex oppoſito ſolida diſtinguit, clàm carnes ſolidorum nomine comprehendit. Ac parum erat externas partes pati, ſed non eſt uериſimile carneis partibus alimoniam deſiderantibus, internas habere ſatis. Itaque tam in acutis quàm longis omnia collabuntur, ſed admodum differenter. quippe per longos affectus paulatim, per acutos affatim. Videtur cogitaſſe Galenus in ijs qui breuiter extenuantur, fortè per morbos acutos tantùm ſpiritum & ſanguinem abſumi, alibi carnem:

Colliquationis ordo.

Caro hic cõprehenditur nomine ſolidorum.

Tam in acutis quàm longis oĩa extenuantur.

Longi morbi magis atte nuant.

Tribus de cauſis morbus longus magis fatigat q̃ acutus.

Cauſa Aphoriſmi.

nem: ſed experiẽtia ambo abſumi indicat, ſed in longis magis, in acutis minus. Iam alia de cauſa morbus longus quàm acutus uirtutem magis fatigat. eſt enim hic calidus, ille frigidus. aduerſatur uerò calori natiuo magis frigidum, quàm calidum. Ac de eo plura dicemus circa eum Aphoriſmum, Cum morbi inchoant. Deniq; morbi longi plerunque uiſcus aliquod internum obſident, atque infirmant, in quo uires naturæ habitant. Sed morbus acutus ferè per uenas ſpargitur, nullo uiſcere pertinaciter affecto. Atque hæc eſt tertia cauſa, quæ uentrem debiliorem in morbo longo relinquit, quàm acuto. Non ergo ob eam cauſam lentè reficere oportet, quia facta eſt lenta extenuatio: ſed quia iactura maior, ac uirtus imbecillior. Nam extenuatio, ſignum: uirtus uerò, cauſa: atque extenuatio deſiderium, uirtus uerò arguit modum.

APHORISMVS VIII.

SI à morbo cibum aſſumens quis non corroboratur, pluri alimẽto corpus uti ſignificatur. Quòd ſi non aſſumente cibum hoc accidat, ſcire oportet, quòd indiget euacuatione.

Conualeſcentium differentiæ.

Qui ex aſſũptis non proficit, uel plus æquo sũpſit, uel uitio uenteri laborat.

Diſtinctio cauſarũ ſymptomatis.

DE extenuatis quoque à morbo hic ſermo eſt. Horum duplex eſt diſcrimen: quidam adhucdum faſtidiunt, quidam cibum ſtatim appetunt. Ac inter hos, ut rationabile eſt, quàm plurimi proficiunt, quidam uerò nihil corroborantur, tametſi plurima aſſumant. Non enim firmamur ex his quæ uenter accepit, ſed quæ ipſe bene concoxit, atque in noſtram ſubſtantiam commutauit. Igitur alterum neceſſarium eſt, uel quòd plura ſumant quàm conficiant, uel quòd reliquiæ morbi aduenіens alimẽtum corrumpant. Et quidem ubi plus æquo aſſumitur, totum per uentrem præcipitatur, aut alioqui incoctum relinquitur, ac rurſum initium noui morbi colligitur. Nam iuxta id quod uulgo dicitur, guloſus non nutritur. Sin autem nihilo plus aſſumant, quàm debent, argumentum eſt quòd purgatione indigẽt. Nam certum eſt, quòd reliquiæ morbi aduenіens alimentum corrumpant. Itaque totus hic Aphoriſmus de ijs erit, qui appetunt & aſſumunt, ſed non proficiunt, idque ex altera duarum cauſarum. Galenus

lenus intelligit in ſecunda particula, eos qui nullo modo appetunt: nam & huius cauſa eſt morbi reſiduum in uenis, epate, ac magis in uentriculo relictum. Mihi autem parum reſpondet hæc interpretatio: quoniam ſi id uoluiſſet Hippocrates, meliori ordine ſecundam particulam ipſe præmiſiſſet, ac priorem poſtpoſuiſſet. At id parum eſt, magis uerò quàm ordo modus loquendi ab hac interpretatione diſſonat, ubi dicit, quòd ſi non aſſumente cibum hoc accidat, ſcire oportet, quòd corpus euacuatione indiget. Non enim in hanc ſententiam opus illis ambagibus fuiſſet, ut diceret, Si autem non aſſumento hoc accidat: hoc eſt, non corroboretur. poterat breuius dicere, Si non aſſumat, ſcire oportet, quòd euacuatione indiget. Neque enim mirum, quòd nihil proficit, qui nihil aſſumit: ſed qui ſatis multum ingerit. Addo, quòd nequaquam perpetuũ eſt, illum purgatione egere, qui neque cibũ aſſumit, neque corroboratur. Nam eſt qui à morbo non appetat, propter relictam malam intemperiem. Sed & hoc condonemus. nam neque illud uerum eſt, quòd qui ab ægritudine bene cibãtur, nec proficiunt, plus ſatis aſſumunt. Poteſt enim fieri id propter malas humorum reliquias, quæ aduenients alimentum corrumpant, atq; quem antea non potuerunt, nouum nunc morbum excitent. de quo poſtea. Ob has igitur cauſas alium ego intellectum hinc accipere malim, atque duos caſus ab Hippocrate diſcere, in quibus corpora tametſi bene appetant, minus promouentur. Prior eſt, ubi plus ſatis ingeritur, atq; ob id totum corrumpitur, uel crudum deijcitur. Contingit uerò appetitum atq; ingeſta modum tenere, attamen corpus continuè flacceſcere. Atq; is poſterior caſus eſt, qui primam particulam limitat, & perſtringit. Euenit autem id propter reliquias morbi recenter aduenients alimentũ corrumpentes, quæ concoctionem fruſtrantur, appetitum non ſemper, præſertim cùm alibi quàm in ſtomacho inſideant, atq; præcipuè in uenis. Videtur Galenus in commento eius Aphoriſmi, Qui ex egritudine cibantur, nec quicquam proficiunt, malo eſt. *tertium caſum, potentiæ imbecillitatem ſtatuere. Sed idem eſt: nam alimentum ad uirtutem comparatur, ac perinde eſt, ſi dicas, corpus non proficere quia alimentum plenius, aut, quia uirtus imbecillior. Forte aliquando quædam mala qualitas relinquitur, quæ cibum*

Galeni expoſitio.

Varia huius expoſitionis redargutio.

Noſtra expoſitio.

bum corrumpere poſſit. Sed hic caſus rariſſimus eſt, & ferè cum reliquijs morbi coniunctus. Atq; in hoc ſecunda ſoluitur Hugonis dubitatio. Quòd autem quædam corpora plus appetunt, quàm exquiſitè conficiunt, parū ad propoſitum ſpectat. Primā uerò illius ambiguitatem, an plus ſatis ingerat, omnis ille, qui ex cibo ingeſto nihil proficit, noſtra ſuſtulit expoſitio. Nam duntaxat Galeni commentationē ſequitur, quā nos refutauimus. Sed neq; id ſcio quorsū duplicē is euacuationis ſpeciem adduxit. Quippe certum eſt Hippocratem purgationem hìc præcipere, præſertim ſi hoc excrementū in ſtomacho offenderit. Verùm & ſi in uenis relictum fuerit, opportunè purgatione auferetur: quia phlebotomia in nouiſsimo morbi tempore periculosè adhibetur.

Multæ ſupinæ Hugonis quæſtiones.

Hippocrates per euacuationem nunc purgationē intelligit.

APHORISMVS IX.

COrpora cùm quiſpiam purgare uoluerit, oportet fluida facere.

SVPER hoc multa alibi in quodam ſeorſim à nobis ſcripto commentario De temporibus morborū, atq; opportunitate auxiliorum. Primùm autem ante omnē purgationem corpus ipſum fluidū faciendum eſt, utpote ſi uelis per uomitum ducere, ſtomachus remolliendus: ſi uerò per uentrem, ipſa inteſtina, idq; iuſculis, aut rebus ſimilibus. Nam ſi feces reſtiterint, etiam bene concoctus humor retinebitur, & ad partem debiliorem, fortè ſpinam, rapietur, & nonnunquam paralyſis cōſequitur. Quòd ſi tu ratione ſecum uelis pharmacum dare, magis delirabis. puerile enim eſt, durum uentrē medicamento purgante ſoluere, quia pauca ſunt medicamenta ſtercoraria, aut quæ ſtercus ipſum aut citare, aut abſtergere poſſunt, duntaxat aloë, & quædam alia huic ſimilia. Reliqua uentrem potius onerant, quàm exonerant: quippe ex natura ſua magis ſtercus ſurſum attraherent, quàm deorſum præcipitarent. Nam & è uenis aliam materiam huc adducunt. Per accidens tamen aliquando bilioſis medicamentis euenit, ut & feces ſimul deijciant. Etenim acres humores medicamento attracti inteſtina mordicant, & ſimul cum ipſis ſtercus præcipitant, niſi ipſum durius ſit, quàm ut propter acrimoniam humorum decedat,

Duo ante purgationē debent præcedere.

Puerilis error.

Purgationes per accidens fecem deijciunt.

dat. Iam eadem ratione, qua hæc medicamenta uentrem mouent, eadem poſtea duriorem relinquunt, præſertim quæ humores bilioſos abducunt. Sic & hæmorrhoidum, uenarum, uteri ora aperit non ſolùm aloë, ſed quoduis aliud quod bilem ducit medicamen. Quanquam de hoc inter Neotericos futilis quædam quæſtio ſit. Periculoſum ergo eſt, purgans medicamentum, nondum remollito uentre, exhibere, etiamſi fortaſsis ſtercorarium ſit, ſiue ut uentrem emolliat, ſiue ut totum ſimul præcipitet. Subſiſtit enim hic humor ſæpe attractus, atque ab inteſtinis exhalat ſurſum, nonnunquam ad cor, ubi ſubitum animi deliquiū, interim irreuocabile, facit. Sæpius ad cerebrum ac ſpinalem medullam refertur, ubi paralyſim efficit. Hoc tamen nomine præcipuè clyſteres apud uulgus male audire cœperunt, quòd ijs frequentius, quàm poculis, aduerſus durum uentrem utimur. Magis audiendus Hippocrates, qui corpora prius fluxa reddere præcepit, idq; aut oleo, aut iure aliquo clyſteri infuſo, aut eodem imbibito. Oportet autem hic uulgarem obiter errorem corrigere eorum, qui illud expers omnis pinguedinis exhibent: nam ſic minus lubricat. Sed neq; falſum concedunt, cùm tamen id inſulſo melius prouocet. Attamen in clyſteribus minus ſalſum conuenit, ne nimis celeriter excernatur: diutius enim morari expedit, ut exquiſitius operetur: quippe uenter in inſtanti molliri nequit, tempore id contingit. Sed contra hoſce errores in fine Technæ plura diximus. Parum autem prodeſt latiſsimum uentris meatum aperuiſſe, ac laxum reddidiſſe, niſi prӕterea anguſtiſsimos quoſq; meatus, qui in epate atque uenis ſunt, aperueris, atque ab infarctu liberaueris, ſimul & humores, qui in ipſis ſuo lentore pertinaciter adhærent abſterſeris, & eos qui craſsiores ſunt, quàm ut fluere poſsint, extenuaris. Hæc omnia commentante Galeno Hippocrates uno aut altero uerbo complexus eſt. Non enim fluxibilitas tantùm penes corporis lubricitatem ſpectatur, ſed & humorum facilitatem. Præſtitit autem hæc omnia magna ex parte tempore Galeni uictus ratio. Verùm paulatim cœpit negligi, uel ob hominum luxuriem, uel medicorū inſcitiam, atque eius loco ſucceſſerunt mille ſyruporum myriades ex melle & ſuccis, aut decoctis compoſitæ mixturæ, quarum uirtutem ut non contemno, ſic quòd ob has uictus

Pericula medicamēti importuni.

Vulgares errores.

Corporis fluxibilitas in duobus conſiſtit.

Neglectus uictus.

diſcrimen neglectum ſit, ægre fero. Alioqui & Galenus nunc origano
Non ſunt cō tenendi uulgares ſyrupi. *ex oximelite & mulſa utebatur, quorum conditio forte à noſtris ſyrupis non multum differt. nam ut Galenus ſuo tempore huiuſmodi ſimplicia ex aqua mulſa propinabat: ita nunc nos ex quibuſdam diſtillationibus.*
Ferendæ aquæ ex diſtillatione. *has rurſum ego neque probo admodum, neq; damno. Nam neque ex ipſis uaſculis plumbeis ſtatim uitium contrahunt, ut aqua quæ per longos canales ducitur, ac forſitan impura bibitur, neque iterum totam uirtutem priorem retinent, etſi fortè odorem ſeruent, quippe omnes præterea uſtum ſapiunt, ac redolent. Sed has fortè permiſturas, exterorum importunitas requirit, alioquin decoctorũ uſus melior eſſet. Scopus tamen idem, ut materiam extenuemus, atq; ita promptam ad expulſionem reddamus.*
Concoctio extenuatio. *Hanc concoctionem maximè pituita, melancholia deſiderant, tantùm*
An cholera ſit attenuāda. *de cholera quidam dubitant, nec omni, ſed pallida aut flaua, nec de ea ſimplex, ſed ferè triplex opinio. Auerrhois, & nunc aliqui ex recentioribus nihil circa eam deliberandum, ſed quamprimum ut occurrit, præcipitandam exiſtimant.*
Opinio Auerrhois refellitur. *atque ij præterquam quòd morbum ſine principio faciunt, multis modis à Galeno & Hippocrate exorbitant. Auicenna ne ſua ſubtilitate expulſionem fruſtretur reformidat, atque ob eam cauſam incraſſandam prius indicat.*
Refellitur ſecūda opinio quæ Auicennæ eſt. *Hunc malæ purgationes redarguunt, in quibus multus ſpiritus, licet ſubtilis, funditur. Sed & ſeroſum ſuccum bile multo tenuiorem hac ſola ratione Galenus ſtatim in initio morborum præcipitare concedit. Et ut de bile loquamur, in nulla alia hæc religio potius locum haberet, quàm in ea quæ turget. Verùm & eam quoque aliquando Galenus extenuare iubet prius quàm deijcere audeat. Ergo neq; dum ſubtilem catharrum purgare uelimus, incraſſantibus utimur: ſed dum ipſum aſtringere uolumus. quamuis & hunc melius fortaſsis eſſet*
Occupatiões aliquot. *purgare, quàm reuellere, aut aſtringere. Sic & in doloribus colicis aliquādo acres humores inſpiſſamus, non ut purgatio melius ſequatur, ſed ut dolor tollatur. Ita & menſes aliquando inſpiſſamus ut ſubſiſtant, non ut accelerent. Sed neque illud pugnat, quòd eryſipelas non aliter curatur, quàm frigida. Nam hoc eſt ob eam cauſam, quòd in eo magis urget qualitas, quàm quantitas. Credo quòd ſputi ratio hos feſellit: ſed huius alia longè na.*

gè natura eſt, quoniã ſurſum effertur, illud uerò attrahitur. Ita & in uomitu materia ſurſum fertur, & à natura ſubleuatur, ſed prius procul à uenis trahitur. Iam quòd cholera cruda tenuior ſit melancholia cõcocta, ut quidam opinantur, falſum eſt, & ſi quàm maximè uerùm eſſet, propoſito nihil obeſt. Nam humores (ut fieri poteſt) oportet reddere quàm maximè fluxibiles, ac ut uulgò dicitur, curationem oportet eſſe quàm iucũdiſſimã. Proinde unumquenque humorem, etiam bilem, ut fieri poteſt, docet reddi tenuiſſimam, ut alacrior fiat purgatio. Denique ſi bilis fortè naturalis, ſua tenuitate paulatim per corpus ferri poterat, ut tamen corrupta ſequatur medicamentum, maiori ſubtilitate quàm ea quæ ſecundùm naturã eſt, aut ipſius ſucci qui à uentre ad ſtomachum ducitur, indiget. Iis omnibus atteſtatur experientia. nam præcox medicamentũ alium ſubuertit, alium colliquat, ſpiritũ per fas per nefas diſſipat, in quo natura habitat. Hac ratione animi deliquiũ, & uirium ſæpius manifeſta debilitas ſequitur. Vertigines autem fiunt multis uaporibus ſublatis, & in circuitum actis, quos retinente natura uis medicamenti ſuſcitat. Atq; tantum ſuper commento, in cuius fine Oribaſius mihi ſomniare uidetur, qui neſcio quid uirium ſcammoniæ ex contrario illi uictu accedere dicit.

Noſtra opinio.

Diuerſorum accidẽtium, quæ importunas purgationes ſequũtur, rationes.

APHORISMVS X.

NOn pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes.

Duplex impuritas.

DVPLEX, ut antè diximus, eſt impurorũ corporum diſcrimen. Alia enim ſunt, quæ citra uitium alterius humoris, corruptione quadam ſanguinis continuè latè ſerpenti, comprehẽduntur. atque hanc fortè magis corruptionem quàm impuritatem dicimus. Duplex uerò eſt: quædam enim ob plenitudinem, & hæc euacuationẽ requirit: quædam ob aliam cauſam, & hæc aliquando alimento caſtigatur. Quin & ea iterum duplex eſt: quædam enim perfecta, quædã imperfecta. Quod in ſanguine integrè corruptum eſt, nullo ſupplemento emendari poteſt, ſed tantùm altera pars, cuius nondũ putredo perfecta eſt. Atque hoc ſolum eſt, ratione cuius nouum alimentum affundimus: alioqui perpetuò aliquid inuenies,

Corruptiõis duplex occaſio.

quod corruptionem dignam accepit. Sed & in morbillis facta eſt maxima corruptio, & tamen hic quoque uberius alimentum conuenire oſtendimus. Atque ut id fortè negabis, ita illud non diſſiteberis, in peſte plurimum alimentum competere. Non enim hæc duntaxat mea, ſed & Auicennæ & aliorum eſt ſententia. Tamen plurimam in ea putredinem inuenies: hac enim ratione febris peſtilens præ alijs contagio afficit. Sed neque ulla alia febris putrida, tam benigna eſt, quæ non ex putredine naſcatur, etiamſi ex inedia ſit: tantum abeſt ut de peſte dubites. Ergo antecedẽtis, non autem coniunctæ, diſpoſitionem attendimus, quando illius ratione alimentum augemus. Eſt altera impuritas, uitio aliorum humorum contracta, quæ cacochymia dicitur, in hac tantum oportet alimentum diminuere, quantum in priore decebat augere: nam diligenti concoctione caſtigatur, quæ acceſſione noui alimenti impeditur. Relinquitur autem hoc uitium plerunq; poſt morbos in uenis. Galenus idipſum in uentriculo quærit. cauſa eſt, quòd in priore Aphoriſmo, non aſſumere, pro non appetere expoſuit. Nobis uerò nimis breuis uidetur iſta commentatio. nam tam in uenis quàm in ſtomacho corruptio adueniens alimentum corrumpit. Vt ergo reliquiæ iſtæ diligenter concoquantur, rurſum oportet alimentum ſubtrahere. Non tamen omnino alimentum uſq; in finem morbi licet pro hibere, aut rurſum pro appetitu alimentum dare (uterq; enim modus ad perniciem ægri ſpectat) ſed mediam quandam uiam oportet ſeruare, ac ſolùm quantum naturæ uſq; in finem ſatis eſt, indulgere. quod ut offenſam fortè aliquam afferet, ita commoditatem maiorem. Vltra hoc quicquid ſupereſt, plus oberit, quàm proderit. Hugo quidem hunc nodum uidit, ſed non intellexit, ac propterea neſcio quid perplexum de cibali nutritione hic diſtinxit. Certum enim eſt, Hippocratem de hac quoq; nutritione loqui. Non minus errauit in primo Aphoriſmorum iuxta illam ſententiam, Et quibus ſemel àut bis. *ubi hanc ſententiam de ea nutritione intelligit, quæ naturam exceſſit. Non enim hoc peculiare ægris, ſed etiam ſanis. Omnia tentauit, ſed infeliciter, ut hos duos locos componeret: quia hanc noſtram impuritatis diſtinctionem ignorauit. Tantum ergo unum nobis dicere ſupereſt, cur potius inchoata ſanguinis corruptio, quàm cuiuſ-*

uis

In morbis ex corruptione uberius alimentum conuenit.

Altera ex peſte atteſtatio.

Vitiũ humorum inediã aut certè parcius alimentum requirit.

Galeni commenta anguſta.

Media uia ſeruanda eſt.

Hugonis duplex error.

uis alterius humoris alimentum requirit. Nec eſt procul poſita. nam bilis, pituita, melancholia ſemel putredine tentata, ad nutritionem nunquam fient idonea, ſanguis autem fieri non poteſt. Sed & aliorum humorum ia ctura facilior, quàm ſanguinis. Sed rurſus de his alibi. Sol⁹ ſanguis ad nutritionem caſtigari poteſt.

APHORISMVS XI.

F Acilius eſt impleri potu, quàm cibo.

CORPVS *noſtrum uarium eſt, atq; quælibet eius particula etiam intellectu minima, quatuor elementis conſiat, ſaltem ſecundùm qualitatem, totis permixtis. Proinde nihil nos nutrire poteſt, niſi talem miſcellam habeat. multo minus aqua nutrire poterit, ſed præceps, quaſi tota per ueſicam deſcendit, non quidem ſtatim, ſed tandem. Id adijcio, ne quis hinc accipiat, quòd aqua urinam ciet, duntaxat auget. Nam econtrario, ad tempus potius ea quæ ad ueſicam feruntur, moratur. Hinc uulgatum illud dictum, quòd uinum lymphatum aliquãdo citius inebriat, quàm ſyncerum: quippe aqua uinum in uentriculo diutius retinet: neutrum tamen, neque aqua, neque aquoſum uinum admodum nutrit. Non decet ergo nunc potũ uulgariter audire, ſed illum qui poteſtate, non tantum phantaſia eſt humidus, explicare. Ita etiam in libro De alimento humidum pro potu poſuit, ac idem per utrunq; uoluit, ſcilicet alterum in altero intellexit: in humido uidelicet actũ aut phãtaſiam, & in potu humidi facultatem aut potentiam. Iam aliter poteſtatem alimentorũ quàm medicamentorũ oportet accipere. Non enim hoc alimentũ humidũ dicitur, quod poteſt humectare, ſed in humidũ, quippe ſubſtantiã noſtri corporis, uerti. Ergo neq; aquoſũ uinũ ſubibit rationẽ humidi, neq; rurſum hic rationem potus, quia totũ propemodum excernitur. Vtriuſque rationem ſibi uendicat uinum rubrũ. nam & phantaſia eſt humidum, & potentia elegans ac promptum alimentum. Sed neque rurſum id ſolum propoſito potus nomine continetur. patet látius, & ad cremorem ptiſanæ, ipſam ptiſanam, & ſimilia iuſcula actu & poteſtate humida. Atque hæc ſunt, quæ & confertim & ſubito nutrire poſſunt. Sed præſtiterit fortè omnium nutrimentorum ex ordine differentiam percurrere. Faciemus autem id commodiſsimè pro diſcrimi*

Nullum ſimplex nutrire poteſt.

Aqua urinã auget, nõ autem citat.

Vinum lymphatum citi⁹ inebriat.

Per potũ, aut humidũ, idẽ intelligimus.

Alimentum poteſtate humidum non quidem illud quod poteſt humectare, ſed in humidam corporis noſtri ſubſtantiã abire.

Triplices corporis noſtri partes. Triplex nutrimentum. Odor nutrit ſpiritum.

ſcrimine partium noſtri corporis. Triplices hæ ſunt, ſpiritus, humor, ſolida. Spiritus principaliſsima corporis noſtri particula, uel ſolo odore, certè tenuiſsimo uapore recreatur. Duo huius rei argumenta. alterum ducere licet ex Ariſtotele, cuius teſtimonio quidam ſolo mellis odore uixit dies plus quadraginta. Idem arguit quotidiana noſtra experientia. feſsi enim ac fatigati, aut aliter fame extenuati, ex alimẽto, fortè uini potu, ſubito uires recipiunt, ſpiritu, in quo uires noſtræ præcipue ſedent, recreato. nam non niſi longo poſtea tempore, in ſanguinem aſſumptus cibus tranſmutatur, multo longius tempus intercedit, antequam ſolida nutrit. Subſiſtit ſecundò uirtus noſtra in ipſis humoribus, atque adeo ſanguine. argumento eſt, quòd euacuatione immodica uires flacceſcũt. Igitur hos humores ſufficienter recreant actu & poteſtate humida: uerùm illorum alimentum, hoc eſt ſubſtantia in quam uertuntur, facilè diſsipatur. Solidius igitur ſolida alimentum amant: uerùm id rurſus difficilè concoquitur. Non enim licet idipſum quale eſt apponere, ſed multis immutationibus in ſuccum, deinceps in ſanguinem ipſum oportet tranſmutare, atque tandem longe in corpus, per penitiſsima corporis noſtri penetralia, deducere. atque id difficilè præſtat uirtus attrita, modò alimentum fuerit durum. Multò minus operoſa eſt ipſorum humidorum elaboratio: quippe minimis uiribus conficitur: præſertim ubi proprietatibus reſpondet, non tantum phantaſia. Nam phyſicis abunde demonſtratum eſt, quòd in ſubſtantiam noſtram promptius conuertitur, quod cum ea ſimilitudinem atq; affinitatem habet maiorẽ. Hac de cauſa quidam putant, quòd ſanguis humanus præſentiſsimum ſit attenuatis & uirtute defectis alimentum. Atq; id plebeculæ condonandum: ſed quid ſcriptoribus medicis facias, qui idipſum in ſuis commentarijs præcipiunt? Mirum, quòd non intelligunt ſanguinem quàm primum corrumpi, & in uenenum potius, quàm remedium uerti. Non enim poteſt ſub forma ſanguinis ad hepar traduci, ſed debet rurſus in ſuccum lacteum conuerti: atq; id multò difficilius obtinebit, quàm ipſa caro. Eſt & de uino hac de cauſa breuior difficultas. Certum enim eſt, quòd album & pinguiuſculum uinum, imò & ipſum rubrum, ſit ſanguine tenuius, multò magis ipſo ſucco lacteo in uentricu

Humoribus reſpõdent actu humida.

Solidius alimentũ perti naciorem facit carnem.

Alimentũ ſimilimũ prõptiſsimè conuertitur.

Periculoſus quorundam error.

triculo. Et quomodo ergo ui naturæ, hoc eſt, calore naturali (cuius eſt officij ſaltem in ijs partibus alimentum attenuare) poterit ipſum in ſuccum craſsiorem cogere, & rurſum craſsiorem factum in ſanguinem extenuare? Erit cui hæc quæſtio diſplicebit, tanquàm nimis phyſica: mihi tamen apparet egregiè iucunda, ac uindice digna, ex qua mirabile opus naturæ licet colligere, ut omnia ſibi accommodet, nec tantùm quod craſsius eſt attenuat, ſed etiam quod tenuius inſpiſſat. Ac id licet minus uidetur, illi in hoc loco eſt ualde facilè. nam & alibi ferè facilius eſt partes ſeroſas à craſsis ſegregare, quàm craſſas attenuare. Sic & natura in uino ſeroſas partes ſegregat, & reliquas immutat. Imo & aliquando obiter id facit, quoniam ſuccus ſucco propè reſpondet. Sed neq; quicquam glutinoſum aut craſſum habet, quod digeſtionem impediat. Pulcherrimè ergo & celerrimè uinum nutrit, non quidem quoduis, ſed præcipuè album ac pinguiuſculum, & magis rubrum. Hoc & uulgus ſignificat, dum ſaltem colorem eius à corpore retineri iocatur. Satis enim nouit neque colorem à ſubſtantia poſſe ſeparari, aut etiamdum ſeparatim poſſe nutrire. ſed hoc indicat tantùm, multum eius ſubſtantiæ in corpus tranſire.

Vinũ debet craſſeſcere, priuſquã uertatur in alimentum.

Natura tenuius cogit, & craſsius extenuat.

De uino rubro uulgaris opinio.

APHORISMVS XII.

QVæ relinquuntur in morbis, recidiuas facere conſueuerunt.

QVAE relinquuntur, duplici ratione recidiuas faciũt: paulatim enim & ipſæ magis ac magis corruptionẽ ſubeunt: ſecũdò ſuccedẽs alimẽtũ licet bonũ ſua ſocietate afficiũt, & reliquijs morbi adijciũt: quomodo & poſt caritatem annonæ quàm plurimi morbi ſequũtur rerum copiam. Facilis ergo eſt longa illa Hugonis dubitatio, cur potius tandem, quàm ſtatim à principio, reliquiæ morbum oſtendunt. Nouiſſimum illius argumentum magis puerile eſt: diſsimiliter enim ſe habet imperfecta criſis, & perfecta. Nam quia à perfecta criſi modicum eſt quod relinquitur, à natura contemnitur, & promptè conficitur. Imperfecta uerò criſis in augmento oritur, aut etiamdum ipſo principio, ac plurimam, imò maiorem, morbi partem poſt ſe relinquit, atq; unus morbus cum priori exiſtit. Hoc

Reliquiæ duobus modis recidiuã faciunt.

Eneruis Hugonis dubitatio.

Hugo ignorauit, qui unius morbi plura quàm quatuor tẽpora uniuerſalia recepit. Eſt autem hæc recidiua periculoſior multo, quàm quæ externum errorem ſequitur. Nam facilius corrigitur error externus, quàm internus. Quæ ipſe deinceps affert, minoris momenti ſunt, quàm ut admonitio ne aut illuſtratione egeant.

Facilius corrigitur externus quàm internus error.

APHORISMVS XIII.

QVibuſcunq; criſis (id eſt iudicatio) fit, ijs nox grauis ante acceſsionem. Quæ uerò ſubſequitur, magna ex parte leuior exiſtit.

POSTQVAM humores concocti fuerint, atque criſis inſtat, natura humores bonos à malis diſcernit. nec fieri id poteſt citra multam in corpore tempeſtatem. Nam ſi non aliud, ſaltem uapor ſuſcitatur, qui ad uarias partes, præſertim cerebrũ, fertur. atque hic unuſquiſque pro ſua factione phantaſiam educit, ac ſymptomata, alius alia. Grauiſsima ſunt, ubi ipſi humores eò feruntur, atq; poſtea euacuantur. Inter reliqua ipſa eſt uigilia, quæ procul dubio ſua inſolentia magis noctem turbat, quàm diem. Verùm reliqua accidentia, hallucinatio, ſurditas, difficultas anhelitus, & id genus alia (licet diſsimulet Galenus) nihilo minus diem exercent, quàm noctem. Fortè ergo Hippocrates ita ſcripſit, quòd plures interdiu quàm noctu criſes uidit. Fortè etiam fortunatum eſt, ac quod de nocte ſcripſit, de die intellexit. Nam ſi criſis interdiu uenerit, nox: ſin autem nox criſim expectarit, nunc econtrario dies præcedens quàm nox moleſtior erit. Signa enim critica criſi ubique proxima, & duntaxat aliquot horis præuia. Hugo econtrario plures noctu, quàm interdiu fieri contendit. Non expectat autem ipſe noſtram redargutionem. Nam in tertio articulo ſeſe ipſum implicat, ubi ultro perfectas plures interdiu, quàm noctu aſſeuerat. Neque enim uideo, quomodo id ſedeat cum eo, quod in primo articulo ac ſecunda concluſione confeſſus eſt, ſæpius nocte quàm die criſim incidere. Eiuſdem opinionis Conciliator eſt. nam & ipſe plures & perfectiores in nocte quàm in die perhibuit. Mouit illos, quòd inundationes, terræmotus plures fiant noctu, quàm interdiu. Iniqua eſt, & male compara

Humorũ inuenis diſcretio multam edit turbam.

Parũ Galeni diſsimulatio.

Fortunatum.

Quidam plures noctu q̃ interdiu criſes fieri putant.

Iniqua comparatio.

parata paratio.neq; ego diſcrimē adſerre debeo, utpote quæ inter ſeſe diſtent plurimū,nec ullam ſimilitudinē obtineāt.Etenim inundationes fortè Lunam ſequuntur,criſes uerò paroxiſmos & concoctiones. Atqui paroxiſmi nunc noctu eueniunt,nunc interdiu. Tamen morbi calidi potius exaſperantur interdiu, quàm noctu: ſicuti econtrario morbi frigidi potius nocte,quàm interdiu. Aequè & illud fortunatum eſt,quòd plures moriantur nocte, quàm die:neq; ego unquam in re tantilla tantum uerborum ſudiſſem, niſi me Hugonis commentarij inuitaſſent. Sed & ea quæ Oribaſius hic adfert, ſomnijs quàm commentis ſimiliora. Hæc de prima huius Aphoriſmi particula.Sed neq; ſecūda utilitate caret, Quæ uerò ſubſequitur,magna ex parte leuior exiſtit.*quippe ex hoc criſis impetus nobis oſtenditur, atq; ipſius tēpus ferè duodecim horis deſcribitur.Ex quouno ſatis ſuſpecta debet eſſe Copi in libro De ratione uictus te d morbis acutis, translatio:ubi tranſtulit,Eius impetus magna ex par in uos dies non excedit. Non poteſt enim,ut hinc conſtat, tam diuturnum eſſe naturæ indicium.Quapropter mirari licet medicorum plebeculam,quæ uel longum aliquod profluuium ſymptomaticum à naturali diſtinguere nequit. Etenim nec in longis morbis diſtillationes ſalubres diutius durant.*

An plures moriãtur nocte quàm interdiu.

Tempus criſis breue.

Copi translatio ſuſpecta.

APHORISMVS . XIIII.

IN profluuijs alui mutationes excrementorum iuuant,niſi ad mala mutatio fiat.

CONSENTIT præſens Aphoriſmus cum eo Aphoriſmo, Deiectiones nigræ. *Vbi tandem dicitur, & quo calores plures, non praui,eo melius.Diſſentit uerò ab eo locus quidam in præſagijs, ubi dicitur, Si uerò uerſicolor eſt,diuturnior quidem eſt, ſed non minus exitialis.Ad quem locū accedit is, qui in primo De criſibus apud Galenum legitur,capite nono, ubi dicitur,uarium uerò uarijs affectibus obnoxium ſignificat.In eodem luto Cornelius Celſus hæſiſſe uidetur,libro ſecundo, capite ſeptimo,ubi nunc ſimplex,nunc uarium ſputum damnat,laudatq;. Hanc diſcordiam quidam eo pacto tollere putabant,quòd alibi uarietas*

Loci inuicē perplexi.

Neotericorū compoſitio.

deiectionum commendetur poſt cõcoctionem, damnetur uerò ante eam. Verùm idem euenit & ſimplicibus deiectionibus. Hugo Senenſis aliud comminiſcitur, & per mutationes excrementorum excrementum naturale intelligit, quod tandem morboſum excipit, atq; omnem humorem morboſum finit. Verbi gratia, peccante humore bilioſo, fortè etiam ſolo, poſt bilem pituita ſuperueniens ſecundùm ipſum iuuat, quia extremam purgationem ſignificat. Verùm is Aphoriſmus, qui in quarto allegatus eſt, hunc intellectum redarguit, qui dixit, Et quo colores plures non praui. non enim hoc de uno, ſed uarijs ſuperuenientibus coloribus Hippocrates dixit. Iam etiam uerendum eſt, ne talis euacuatio potius offendat, quàm iuuet, utpote immodica: nam ſecurius eſt naturæ aliquid relinquere, quàm benignum conuellere. Quocirca omnibus his miſsis melius eſt excrementorum mutationem bis conſiderare. Primò ut morbum uarium ac difficilem oſtendunt: ſecundò uerò, ut diligentem purgationem ac robur naturæ arguunt. Si quidem ergo ad naturam morbi ea referas, diuerſa excremẽta mala ſunt ſigna, quia natura plus à uarijs quàm ab uno offenditur. ſi uerò ad purgationem, bona. quæ perfectam criſim ſignificant, ut paucis dicamus uerbis, argumenta ſunt bonæ purgationis, ſed difficilis conſtitutionis. Nam multo difficilior morbus uarius, quàm ſimplex. eadem ratione melior deiectio ſimplex, quàm compoſita. Hoc tamen cautè audire oportet, propter alium in præſagijs locum: qui omnes uomitiones & expuitiones ſynceras reprahendit, nimirum quia maximè alicuius intemperantiæ affectus declarant, quæ reliquorum humorum mixturam tollat: alioqui humores inter ſe mixti eſſe ſolent. Quomodo enim in tanta uarietate aliquis unus eſſe poſſet, ubi non unus, ſed mille modi uiuendi ſunt, quorum unuſquiſque ſuum elementum promouet? Etenim aliquando bubula carne ueſcimur, aliquando ueruecina, nunc terreſtri, nũc uolatili, aliquãdo etiã aquatili, quorũ unũquodq; ſuũ humorẽ parit, ac miſcet. Quòd ſi omnino uno eodẽq; perpetuo uictu uteremur, nõ tamẽ unus ac idem reſponderet aër. Omitto diuerſas corporis noſtri particulas, quarum unaquæq; uarium ferè temperamentum obtinet. Itaque non ſine maximo alicuius intemperaturæ exceſſu fieri poteſt, ut unus aliquis humor

Hugonis cõmentum durum.

Securius eſt naturæ aliqd relinquere, q̃ bonum conuellere.

Noſtra expoſitio.

Alia diſceptatio.

Deiectiones ſynceræ periculoſæ.

mor ſyncerus peccet. Igitur alias ſynceras, alias ſimplices appellare decet. Appellamus ſynceras deiectiones, quæ unum humorem citra alterius permixtionem ſenſibilem oſtendunt. Simplices uerò, quæ perpetuò uniuſ modi ſunt, ſiue bilioſæ, ſiue pituitoſæ, ſiue ab exuperante melancholicæ, nihil facientes an alius humor illis intermixtus ſit, an non. Proinde ſynceris permixtas, ſimplicibus uarias opponimus, quæ nunc bilioſæ, nunc pituitoſæ, nunc melancholicæ ex ordine uiſuntur. Poſſunt autem ſingulæ harum eſſe permixtæ, & iterum ſynceræ, ſi nulla earum alium humorem per mixtum habeat. atque hæ multò omnium peſſimæ ſunt, quoniam uarios exceſſus indicant. Contrà permixtæ dicuntur, non quidem hæ, quæ diuerſi generis ſuccedentes humorum ſpecies oſtendunt, ſed quæ in ſe aliorum humorum permixtionem recipiunt. Ita duplex illa difficultas ſoluta eſt. Prior erat, ubi uariæ deiectiones redarguebantur, quæ hic laudantur. Poſterior, ubi ſynceræ reprehendebantur, ac ſimplices commendantur. Longe enim aliud eſt ſynceras, aliud ſimplices, aliud rurſus permixtas, aliud uarias excretiones dicere. Non enim hic humores inter ſeſe confunduntur, ſed aliquãdo diſcreti excernuntur. Vt ut eſt, difficilem affectum ſignificãt, purgationem tamen exquiſitam declarant. Atq; hactenus bonum, niſi (inquit) ad mala mutatio fiat. quorum quædam colliquationem ſignificãt, ut pinguia & oleaginoſa: quædam putredinem. Colliquata ſpiritu ac ſtridore redarguuntur: putrida uerò fœtore produntur. Prius excrementum peius, ſed neque poſterius malignitate caret: quoniam putrida uim naturæ contempſerunt, non quidem quia putrida melius eſſet retineri, quàm excerni: ſed quia præſtitiſſet illa concoqui. Nihil enim ſolet natura eijcere, quod antè non concoxerit, aut certè potius per cutem atque habitum corporis, quàm uentrem eijcit, niſi ex accidenti aliter eueniat. Propter continuas febres id dico, in quibus quod in paroxiſmis putruit, ſimul tempore criſis cum concocta materia excluditur. Fortè ſub his putridis et alia maligna comprahendes, ut uiridia, & nigra, & ſimilia. Nam hæc quoq; ad putredinem accedunt. Ac tantùm de excrementis malignis & ſynceris. ſi quid deſit hic, dicetur alibi.

Synceræ deiectiones.

Simplices deiectiones.

Synceris opponũtur miſtæ, ſimplicibus uariæ.

Variæ deiectiones difficilem affectum, ſed fortem uirtutẽ oſtendunt.

Pinguia colliquationẽ ſignificant.

Fœtida putredinem.

Sæpe coniũcta materia decedit cum antecedente.

APHORISMVS XV.

VBi fauces ægrotant, aut tubercula naſcuntur in corpore, excretiones inſpicere oportet. Nam ſi bilioſæ fuerint, corpus unà ægrotat: ſi uerò ſimiles ſanis, tutum eſt corpus nutrire.

TVBERCVLA ex ſanguine quidem bilioſo fiunt, ſed in loco frigido, quippe ſub cute. hac de cauſa potius ſuppurantur, quàm reſoluuntur. Alterum exemplum eſt de faucibus, atque is locus internus eſt. Quare hoc mihi uidetur ſummatim dictum ab Hippocrate, ſiue externa, ſiue interna particula aliqua laboret, uidendum eſt num corpus uniuerſum collaboret. Eſt enim ubi corpus ipſum liberum exiſtit. Id ex urina præcipue captandum eſt: quoniam hæc uniuerſi corporis, hoc eſt, ſanguinis, & reliquorum humorum in magnis uenis conditorum, conditionem demonſtrat, ac notam refert. Ferè enim aliquid momentaneum permixtum illi inuenies, ſi natura nondum totũ expulerit, ſed in eo expellendo hactenus collaborarit. Ita Galeni locum oportet accipere, ubi dicit, ſi omnino natura mota eſt ad expurgandum corpus, bilioſa apparebunt. Nam ſi quis negligentius uerba audiat, falſam Galeni dictionem putabit. Etenim nuſquam minus apparebunt bilioſa excrementa, quàm ubi natura omnino ea expurgarit: niſi fortè talem expurgationem per ueſicam fieri cogites. uerùm hanc nullo modo poſſunt tubercula in corporis phantaſia conſequi. Quocirca de expurgatione per cutem oportet hunc Galeni locum accipere. Parum id intellexit antiquus interpres, & ob id negationem adiecit, transferẽs, Si non expulerit. *Verum is (ut in alijs locis quæ difficultatẽ habuerunt) maluit quod ſenſit, quàm quod inuenit, reddere. Nobis autem melius uiſum eſt Græcum exemplar ſequi, & eius quam diximus commentationem dare. Nam ubi natura adhuc excretioni innititur, necdum totum excreuit, ſanguinem in uenis eorum permixtionem habere, & urinam eius argumentum retinere, eſt neceſſarium. Atq; in hoc corporis ſtatu alimentum conducit ſubtrahere. Nam quod in ſolo corporis habitu, uel ſub cute congeſtum eſt, conſuetum alimentum admittit.*

Sententię explicatio.

Vrina ſuper uniuerſo corpore ſignificat.

Amicè audiendum Galeni cõmentũ.

Antiquus interpres negationem adiecit.

Diffi

Difficilius enim alimentum iam formam roris adeptum in corporis habi- tu, quàm ſanguis in uenis corrumpitur. Denique idipſum potius externis remedijs decet tollere, quàm internis poculis. Intelligit autẽ tam Hippo- crates quàm Galenus excrementum bilioſum: quoniam tubercula non niſi ex ſanguine bilioſo fiunt. Sed neque fauces aliter ulcerantur, quam iam illarum ægritudinem appellare uiſus eſt. rarò enim à pituita ſal- ſa eroduntur. Poteſt tamen Aphoriſmus & ad aliud excrementum, & alios morbos, fortè etiam raucedinem trahi, quoniam de ſimilibus idem eſt iudicium. Et rectè Hugo ad omnes humores hunc Aphoriſmum per- traxit. Accuſatur tamen in eo, quòd potiſſimùm excretiones uentris in- tellexerit. nam argumentis ſuis credere debebat, quòd ſola urina ſuper uni uerſo corpore ſignificat: fex uerò uentris, ſuper uentre fere tantùm. Fru- ſtra autem hæc diſtinctio grauioribus uiſcerum inflammationibus adhi betur: quoniam in ijs perpetuo totum corpus collaborat, ac febris acuta ſe quitur, & nihiloſecius quàm ſi in uenis impuritas eſſet, adueniens ali- mentum corrumpit. Nam libens dabo, quòd uel in ijs ſæpe inflammatio- nibus tota materia ad locum affectũ ſit protruſa. Hoc diſſimulauerunt Neoterici. Sed neq; Oribaſius aliud quàm nugatur, quemadmodum & in alijs locis ferè omnibus. Præſtaret hic eos refellere, qui in curatione morbi Gallici omiſſa totius corporis conditione, feſtinant ad ulcera, aut ſuarum euacuationum uiciſſitudines potius numerãt, quàm corporis diſ poſitionem annotant. atq; hinc euenit, ut ipſa ulcera male exerceant. Sed de his in publicis noſtris diſputationibus copioſè.

Excrementa in corporis habitu min' requirunt in ediam, quàm in uenis.

Per ægritudinẽ faucium ulcerationes intelligit.

Saburra uentris nõ ſignificat niſi ſup uentre.

Internis inflammationibus uniuersũ corpus conſentit.

Error in morbo Gallico.

APHORISMVS XVI.

VBi fames, laborandum non eſt.

TRIA hic oportet dicere. Primum, qua hora potiſſimum labor ſub- eundus eſt. Secundò cur in fame ipſum fugere oportet. Tertiò cur ipſa ine dia uel citra famem, omnem euacuationem, effatu dignam prohibeat. Primum abſoluit Galenus in ſecundo libro De ſanitate tuenda, dicens cõmodiſſimum eſſe tempus ad exercitationem, ubi urina pallida aut fla- ua cum iuſto ſedimine. Et ego quoque fateor, quòd in quibuſdam prior

In quibuſdã omnes urinę ex ordine cõ coctę.

urina

urina modicè cruda eſt, uerum in his qui feliciter agunt, etiam hæ quæ ſtatim à cibo redduntur, aliquādo perfectæ concoctæ exiſtunt, utpote quæ priori reſpondent alimento. Proinde clarius definitur tempus opportunū

Tempus opportunū exercitationi.

exercitio ipſum mane, quum heſternus cibus duplici concoctione prorſus ſit confectus, ac iam denuo cibandi tempus inſtet, paulo plus aut minus: nam tempus exquiſitè deſcribi nequit: ſed ita liberè, & cum latitudine quadam definire oportet. Nec ab eo diſſentit Galenus in ſexto libro De ſanitate tuenda, ubi decimam horam eligit eius diei, quæ duodecim horas æquales habet, quia hic ſeruis & impeditis conſulit: alibi uerò ab omni negotio liberis: atq; ijs procul dubio melius competit matutina exercitatio. Reliquis autem ea, quam potiſſime à negocijs ſuccidere licet. Eſt autem ea quam Galenus dixit decima: quia ea ferè à negocijs omnes abſoluuntur. Sed neque cruditas impediet, quia exercitandis hora decima, nō quiuis cibus permittitur à Galeno hora quarta, ſed duntaxat modicus ac facilis, qui utraque concoctione ante decimam concoqui potuit. Maior erat qui in cœna ſumitur, & plures requirit horas: adeò ut uix mane bene ſit confectus. Ergo tum hic, tum ibi, unus exercitationis ſcopus eſt, dum cibus duplici concoctione confectus, ac iam cibandi tempus inſtat:

Seruis & impeditis conuenit exercitari ſub cœnam.

Qui exercitātur ſub cœnam, debent prandere manè, & leuiſsimè.

Exercitij utilitates præcipuę duæ.

tum enim primum opportunum eſt, ut nutrimentum à uenis in habitum digeratur, & excrementū quod nuper contractum eſt, expellatur, priuſquam nouū alimentū ex uenis huc traducatur: quippe hæ præcipue utilitates ſunt, quæ exercitiū conſequūtur. Non multū autem tēporis intereſt, quin ſtatim fames conſequatur. Nā interea partes extremæ inanitæ, quod in uenis concoctum fuit, cooperante exercitio ad ſeſe recipiunt. quapropter ſtatim ſuctio ad epar, & hinc ad ſtomachum uenit. Quippe ob eā cauſam mediæ & proximæ partes uentri inaniuntur, quia extremæ replentur. Itaque eo præſertim tempore fames oritur, quum extrema replētur. Hoc non potuit Hugo bene accipere, ſed hac de cauſa in multas perplexitates incidit. Hora opportuna exercitio dicta eſt: utrinq; error fieri poteſt. Quippe ante concoctionem neq; cibum digerit, neq; excrementa pellit, ſed corpus crudis implet. Hanc autem importunitatem Hippocrates omiſit, ac tantùm alteram taxauit, ubi iam fames urget: etenim hoc tempo

Dum extremæ ſaturantur, mediæ partes exhauriuntur.

Hugonis ignorantia.

Exercitij prę maturi incōmoda.

Exercitij ſerotis noxæ.

tempore alimentum eſt deductum: & licet excrementum diſsipet, ſanguinem tamen, atq; adeo uniuerſum corpus, plus ſatis bilioſum reddit: ita commodum ab incommodo uincitur. Hæ ſunt cauſæ, cur ſani tempore famis nullum uehemens exercitium tolerant. Intelligit Galenus ex eadem ſententia, quòd ne ægri quidem, quos longa inedia, atq; inſolita extenuauit, aut etiamdum extenuatura eſt, ullam effatu dignam euacuationem tolerent. Non prætereūda profectò hæc eſt, ſed aſteriſco notanda ſententia ac dignitas: uel ob eam cauſam, quia à tam multis contemnitur atque negligitur. Paucißimos enim reperias, quos uel longa uigilia, uel diuturna inedia à purgatione prohibuit. Veruntamen uulgum laudes, qui neſcio an ex antiquo hoc axiomate, an longa experientia, idipſum reformidat. in hoc ſolo peccat, quòd diſcrimen morborum negligat. Nam in morbis acutißimis hæc dignitas locum non habet: ubi quatriduo aliquando inediam præſcribimus, & nihilo ſecius nunc phlebotomiam, nunc purgationem, aliquando utrunq; obimus. Ergo ad rationem morbi, iſta expendenda ſunt. Neq; de euacuatione tantum hæc intelligere oportet, ſed & de omni immodica alteratione, ſiue ea ſit incalfactio, ſiue infrigidatio. Nempe hic unicus ferè caſus eſt, ubi ægris eodem ordine medicamentum timemus accommodare. Nam ubicunq; uirtus debilis fuerit, ſiue quia inediam æger pertulit, aut quia perlaturus eſt, aut quia alio modo impotenter habet, calor naturalis facilimè omni ſubitæ mutationi ſuccumbit. pendent autem à calore naturali omnes reliquæ uirtutes. Quare admonente in fine Galeno, parum refert an unam hic potentiam genere, an ſpecie plures intelligamus: etenim citra calorem naturalem omnes ignauæ ſunt.

Inedia non fert ullam euacuationē.

Vulgus melius iudicat.

Inedia reſpectu morbi.

Inedia ne magnam quidē alteratio nē admittit.

APHORISMVS XVII.

VBi cibus præter naturam ingeſtus eſt, hic morbum facit. oſtendit autem ſanatio.

QVOD quantitas cibi, quàm potus, moleſtior ſit, nemo dubitat. Igitur qualitatem reſpexit Cornelius Celſus, ubi intemperaturam peiorem in potu, quàm in cibo habuit: quippe potus in corporis penitiora prōptius

Quantitas cibi magis moleſta.

Qualitas potus magis grauis.

ſeſe quàm cibus inſinuat. Quòd autem cibus ſupra naturam ingeſtus morbum faciat, poßumus intelligere dupliciter. Ac primùm quidem de copia cibi ſupra eum, quem natura poteſt concoquere, aut uētris, aut epatis. Atque hoc quidem delictum potius cacochymiam, quàm plenitudinem committit, & magis purgationem quàm phlebotomiam requirit. Galenus tamen in fine commenti potius phlebotomiam quàm purgationem per ſanationem intellexit, fortè naturam ad nutricationem retulit. Nam ſi utraque concoctione perfecta negligenter procedit nutricatio, hic plenitudo quædam in uenis oritur, ac phlebotomia indiget. Hæc mihi ad expoſitionem Aphoriſmi ſufficere uiderentur, ſed quia ipſe definitionis plenitudinis iterum meminit, ſemel eius diſtinctionē abſoluere oportet: altera enim ad uaſa comparatur, altera ad naturam. Ad naturam appellatur, cùm uaſa multitudinem capiunt, ſed natura eo grauatur: exempli cauſa, cholericus multitudine ſanguinis temperati hominis offenditur, licet ipſum uaſa capiant. Econtrario licet uenæ in ſanguineo ſæpe copiam grauatim ferāt, tamen bene procedit nutricatio, id tamen rarius. Hæc in primo reponere oportet, ubi diximus, quòd ſanguineum nunquam ad modum cholerici licet euacuare. Quidam ex Neotericis hodie ſub altera plenitudine cacochymiam comprǽhendunt, id cur faciāt, coniectari neſcio. Nam cacochymia toto genere à plenitudine dißidet. Veruntamen utraque plenitudo iterum dupliciter ſcinditur. altera eſt, ubi omnes humores iuxta ſuam proportionem ſuperant, altera ubi ſanguis tantùm. poſſum adijcere tertiam, ubi ſanguis bilioſus, pituitoſus, melancholicus. Multa ex hac diſtinctione aperiuntur problemata. Primum eſt, quòd alibi dubitamus, quomodo pro phlebotomia aliquando liceat purgationem ſubijcere. Fiet enim id dupliciter, uel quia humores ex æquo abundant, uel quia ſanguis bilioſus, aut pituitoſus, aut melancholicus ſuperat. Nunc ad poſteriorem commenti partem ueniendum eſt, ubi delictum cibi & ad quantitatem transfert. atque hic ab eo ſatis dictum eſt, quòd hoc de quantitate ſenſibili & manifeſta intelligitur. Quapropter parum propoſito conuenit Hugonis quæſtio, an non ueneno poßit aliquis nutriri: & ſi quàm maximè ad propoſitum eſſet, non tamen erat operæprecium iam multas in eo ambages fundere, cō

Duplex Aphoriſmi expoſitio.

Vitium concoctionis cacochymia ſequitur.

Imperfectionem nutricationis plenitudo.

Duplex plenitudo.

Mala quorūdā diſtinctio.

Plenitudinis differentiæ.

Hugōis quæſtio in propoſito ſuperuacanea.

cluſio

cluſiones,ſuppoſitiones. Nam ut id difficilimè fit, & rariſſime, tamen aliquando fieri teſtatur anus Athenienſis, quæ cicutæ aſſueuit. Magis id liquet ex uita Mithridatis, qui ſic quibuſdam alexipharmacis aduerſus omne uenenum ſeſe à iuuentute munierat, ut tandem nullo ueneno, ne calido quidem, intoxicari potuerit. Ratio idem annuit. Namque fieri poteſt, ut quis paulatim adeò paruam accipiat alicuius ueneni particulam, ut nō ſolùm non euidenter noceat, ſed & paulatim corpus in ſimilem & affinē conditionem traducat, quam ubi obtinuerit, non ſolùm non moriatur, ſed etiam ex ipſo nutrietur, præſertim ſi frigidum fuerit: quippe quædam uenena Galeno ubi eius ſunt energiæ, ut etiam minima ac uix momentanea noceant quantitate. Itaque uerum eſt, perpetuò qualitatem præter naturam corpori moleſtam eſſe, uenena autem non ſemper: quippe demum ſecundùm naturam eſſe incipiunt. Redeo igitur rurſus ad commentum Galeni, ubi ſpecies euacuationis diuidit, quæ nullum peculiariter humorem eliciunt, ſed unumquenque ſine diſcrimine fundunt. neq; enim dicere poſſis, quem magis ex omnibus balneum, frictio, inedia reſoluunt. Vtilitas autem harum euacuationum omnium ſuo tempore morbi conditionem arguit: ſed temerarium eſt tantùm ab euentu ſigna expectare. Nam ſanatio priorem fortunam oſtendit, atque exemplo quodam ijs contulerit, qui poſtea laborabunt: ſed laboranti nihil conducit. Præſtat ergo alia quædam ſigna inquirere, quæ præſentem adhuc diſpoſitionem indicant. Atque hæc partim Galenus in commento perſtrinxit, partim ex ijs quæ ſequentur diſcere licebit. quippe ubi uentriculus plus ſatis accepit, manifeſta grauitas oritur, quibuſdam etiam os uitiatur, plerique ructus & ſingultus excitantur. Quicquid epati euenerit, urina indicat. Saturitatem in genere arguit nocturnus ſudor, & multa alia ijs ſimilia. An autem ob eam cauſam, diminutus fuerit Aphoriſmus, qui in fine coniunctionem omiſit, alius indicet. Habet Hugo duas quæſtiones, admodum, ut mihi apparet, tenues. Nam quòd ſanguinis corruptio corrigi poterit, ſatis clarè Galenus diſtinxit: an uerò cibus cauſa morbi corporea ſit, an incorporea, quæſtio pluſquam puerilis exiſtit.

Anus Athenienſis.

Mithridates.

Aegrè calida uenena in nutrimentū cōparari poſsūt.

Qualitas præter naturam ubiq; moleſta, uenena aliquando.

Euacuatiōis communis exempla.

Signa infelicis concoctionis in uentriculo.

Saturitatis ac plenitudinis ſigna.

APHORISMVS XVIII.

EOrum, quæ uelociter & uniuerſim nutriunt, ueloces quoque fiunt excretiones.

TAM in ſanis, quàm in ægris excretio concoctionem ſequitur, differenter tamen nonnihil. Nam in morbis longis ut paulatim fit concoctio, ita & excretio. quippe per urinam, ferè concoctus morbus paulatim decedit. Cauſam ego uirtutis imbecillitatem puto, quæ totum ſimul neque concoquere poteſt, neque extrudere: quemadmodum in acutis, ubi utrũq; ſimul obitur. Atque in hoc morbi acuti cum ſanis conueniunt: quoniam & in his excretio affatim procedit, non autem paulatim. Prius enim in inteſtinis onus effatu dignum colligitur, quàm præcipitatur. Non tamen in uentriculo eadem conſuetudo eſt: nam hic ſtatim quod concoctum eſt, partim uentri affigitur, partim ad meſaraicas appellatas uenas digeritur, neque totiꝰ concoctio expectatur, niſi pertinacior aliqua particula alimenti, aditũ præcluſerit: ut ubi ordo inuertitur, ac quod durius eſt, præſumitur. Neque id mirum eſt, quoniam alterius conditionis excretio eſt, alterius digeſtio. Multum etiam ad negotiorum humanorũ opportunitatem confert, ut uenter non ſtatim inſurgat, ſed excrementorum collectionem expectet. Igitur eius quod facilime concoquitur excrementum facilime excluditur, modò nullam medicamentoſam aut aſtrictoriam uim alimentum obtineat: qualia multa in libris De facultatibus alimentorũ inuenietis. Fortè idipſum eſt, quod Hippocrates per uerbũ, Vniuerſim, uoluit, quaſi hoc dixerit, Eorum quæ uelociter nutriunt, & nulla ex parte medicamentoſa ſunt, præſertim aſtrictoria, ueloces fiunt excretiones. Nõ enim Vniuerſim nutrire intelliges id, cuius qualibet pars in alimentũ uertitur, atque omni excremento uacat: quoniam nihil ſub cœlo inuenies, quod ſit nobis undequaq; ſimilimũ: ſed perpetuo aliqua ineſt portio, quæ nobis aſſimilari nequit, atque hæc in excrementum abit: eo minus autem cibus excrementitius, quo nobis ſimilior. Eius generis ſunt potiſsimùm oua, teſtes gallinacei, quorum ferè nutrimentum cum ipſorum penſatur pondere. Quòd ſi uel ſimpliciter hæc talia eſſent, non poſsis de ipſis hunc

ſermonem

In morbis lõgis paulatim fit excretio, in acutis affatim.

Diſtributio paulatim.

Tempus excretiõis imitatur concoctionem.

Omne alimẽtum ſuum habet excremẽtum.

ſermonem aſtruere: quoniam nullum illius excrementum eſſe poteſt, quod totum uertitur in alimentũ. Ergo neque per Vniuerſim, copioſe potes more antiqui interpretis intelligere: quia quo aliquid copioſius nutrit, eo minus excrementitium quoque eſt, & tardius uentrem mouet. Eadem (ut mihi apparet) ratione uel ipſa Galeni expoſitio redargui poßet, qui Vniuerſim nutrire intelligit, quod poſtquam nutrire cœpit, totum exiguo tẽpore nutrimentum præſtat. Accedit, quòd ſecundùm hanc expoſitionem ueluciter in uniuerſim ſit comprahenſum. Eſt & altera expoſitio Galeni fortè melior, iuxta quam per excretionem intelligimus difflationem. Nã & id perpetuum eſt, quo cibus eſt facilior, eo quoque caro, quæ ab eo procedit, eſt tenuior. Nemo enim ignorat, quin athletæ, & qui ruri ſuilla utũtur, ſolidiorem carnem habeant, & magis perpetuam, quàm qui in ciuitate ueſcuntur auibus, & id genus alijs carnibus molioribus.

Mala expoſitio antiqui interpretis.

Prior Galeni expoſitio ſuſpecta.

Poſterior melior.

APHORISMVS XIX.

Acutorum morborum non ſunt certæ prænunciationes aut ſalutis, aut mortis.

ACVTORVM morborum ubi morem cognoueris, nunquid ſalubris aut mortalis fuerit, facilè diem, in quo altera fortuna continget, præſagies. Longorum uerò econtrario morborum (qualeſcunque fuerint) fortunam quidem præuidere poteris, diem autem nequaquam, ſed prope accedes, ſi hebdomadam ipſam prædixeris. In acutis uerò non hebdomadã, non diem, ſed horam ipſam ſubinde poteris prænũciare. Atque hæc eſt leuis illa Hippocratis controuerſia, quam uidetur committere alter, apud illum in tertio Præſagiorum, locus, qui morbos breues facilius diſcerni, quàm longos, perhibet. Nimis ergo diu in ea Hugo Senẽſis hæret, qui tandem neſcio quid dilutum ſuper ea reſpondet, hoc tantùm aßerens formidoloſè, in ſtatu longorum, quàm acutorum certiora eſſe morbi indicia, alibi autẽ occultiora. Præſtaret dicere in tertio prædictionum, non ſimpliciter longis acutos comparaſſe, ſed acutos inter ſeſe: quorum ut unuſquiſque breuior eſt, ita certiorem de ſe uel à principio admittit coniecturam. Inſtabiles tamen omnes acuti ſunt: quoniam docente Galeno materia illo

In acutis facile eſt præuidere diem.

In longis morem.

Hugonis cõpoſitio.

Noſtra comparatio.

Omnes morbi acuti inſtabiles.

rum bene mobilis eſt, exceptis apoplexia & alijs paucißimis. Nã reliqui qui ex inflammatione fiunt, tametſi illorum inflammatio ſtabilis ſit, febrẽ tamen acutam coniunctam habent, quæ totum corpus occupat. Longi uerò morbi pauci ſunt, qui uniuerſum corpus obtineant, uel in cõſenſum ſuũ trahãt. ferè enim aliquo loco affecto inſident, unde nõ facile materia ipſa

Galeni expoſitio.

diſtrahitur, quẽadmodum ea quæ in uenis fluctuat. Atque eam cauſam Galenus potißimum arbitratur, cur acuti ſæpius quàm longi coniecturã noſtram fallant. Et ferri poterat, quàmdiu de morbis acutis loquitur, quorum materia in uenis oberrat. uerùm inflãmationes nihilo facilius, quàm

Inflammationes ægre locum mutant.

longi, locum mutãt. Nam quod ad acutam febrem fugit, quæ cum inflammationibus coniuncta eſt, paruam rationem continet: quoniam febris materia non quidem in uenis, ſed in loco affecto recondita & impacta manet: fateor quòd ipſa febris totum corpus, quemadmodum & quæuis alia, affligat: uerùm hinc uel nulla, uel admodum parua morbo mutatio accedere poteſt. Quare melior mihi uidetur altera ratio, quæ ex natura humorũ

Frigida materia ferè eũdem tenorẽ ſeruat.

ſumitur. Calida enim ac tenuis materia acutos morbos parit, frigida autẽ certe tenax aut craſſa longos, quæ neque facile concoquitur, neque corrũpitur: ſed calida opportune & idoneè ſe habet ad utrunque extremorum:

Calidi humores facilè in utrunq; commutantur.

adeò ut aliquando ſubito corrumpatur, quæ concoqui cœperit, & econtrario quædam ſtatim concoquitur, quæ cœpit corrumpi. Nam caliditas ut eſt maximè actiua, ita quoque ad patiendum maximè opportuna. Aliquando etiam morbo concocto accidentium fortitudo naturã ſubitò deijcit, adeo ut ubi tu optime ſperare cœperis, aliquando (ſed rarò) æger intereat: & econtrario ubi deſperaueris, ob ſimilẽ cauſam aliquando æger ſub

In morbo lõgo omnia ſtata.

itò conualeſcat. At in morbo longo omnia ſtata. Indicio eſt, quòd in augmento morborum acutorum multi pereant, in augmento uerò longorum

Morbi longi raro fallunt medicum, acuti ſæpius. Error Oribaſij.

perpauci. Omitto nunc, ad certitudinem morborum longorum, non minimum conferre ipſorum longitudinem, quæ nõ una hebdomade, ſed aliquãdo pluribus menſibus eadem exhibet indicia. Rarò ergo morbi longi artificioſam medici coniecturam fallent: morbi autem acuti aliquando: præſertim qui abſque inflammatione fiunt. Nam in hoc nimis errauit Oribaſius, qui maximè de morbis acutis cum inflammatione hunc locũ accepit.

APHO

APHORISMVS XX.

QVibus iuuenibus adhuc aluus humecta eſt, ijs ſeneſcentibus exiccatur. Quibus uerò iuuenibus adhuc aluus ſicca eſt, ijs ſeneſcentibus humectatur.

DIXIT Hippocrates potius iuuenibus, quàm pueris: quoniã ut in ſenibus uenter ferè dureſcit, ita in pueris fermè humet. Iuuenibus autem non item, ſed cum ſenibus quandam ſubinde mutationem accipiunt. quæ duobus ferè modis euenit: uel quia ſucceſſu temporis ipſum temperamentum mutatur in contrarium, uel fertur in exceſſum. Nam retinere oportet illud uulgo iactatum medicorum prouerbium, Quamuis functionem abs quolibet lædi exceſſu. quippe calor naturalis eſt, non autem temperamentum, principalis omnium artifex, qui à quauis immodica qualitate opprimitur, ut qui in medio conſiſtit. Rationabile ergo eſt, ut quæuis facultas ab eodem exceſſu offendatur, etiamſi alioquin talis qualitas cum huiuſmodi munere maximè conueniat. Rarius autem hucuſque qualitas promouetur, ſed ſæpius à contraria operatio oblæditur. Etenim uix unquàm ſiccitas uirtutem retentiuam deijcit, ſed frequenter humiditas uentrem emollit, quæ paulatim ſub ſenectutem in ſiccitatem tranſiens, eundem iterum aſtrictiorem facit. niſi forte à principio uenter non tantùm humidus, ſed & frigidus fuerit. Nam excellens frigiditas non aliter quàm humiditas lubricum reddit. Hoc iamdudum nouit ruſticorum experientia, qui nudis pedibus humi obambulant, ut uentrem pertinacem infirment. Potes autem cogitare, quòd & ſiccitas, qua uirtus expulſiua innititur, uentrem in iuuentute humidiorem faciat, qua per ſenectutem in uigorem tranſeunte, & ipſe quoque rigeat. Sed id rariſſimum eſt. Nam talis in ſenectute exceſſus non minus infirmabit retentiuam, quàm expulſiuam, ac rurſum difficile poteris dicere, quare in iuuentute ſiccitate potius promouetur expulſiua, quàm retentiua. Certè rarus eſt caſus, fieri tamen poteſt, ut altera labente, altera conſtet, tametſi utraque ſiccitate gaudeat: quoniam neque inſtrumenta omnino eadem, neque modus ſiccitatis idem in utroque. Sæpius

In ſenibus uẽter obdureſcit. In pueris mollis. In iuuenibus uarius.

Omnis operatio calore naturali perficitur, quæ nullũ magnũ fert exceſſũ. Habet unaquæq; operatio qualitatẽ aliquam familiarem.

Frigiditas & humiditas uẽtrem molliunt.

Siccitas non eſt minus familiaris retẽtiuæ, quàm expulſiuæ.

Voracitas nẽ trem reddit humidiorẽ. *pius ob differentiam uirtutis appetitiuæ uenter ante humidior, tandem efficitur ſiccior: quippe appetitus frigiditate gaudet, qua in quibuſdam procedente æſtate correcta, uenter conſtare incipit. nam imminuta frigiditate, & appetitus quoque minuitur. Poteſt & hepatis tẽperatura hic aliquam facere mutationis differentiam. Nam eſt, ubi in adoleſcentia uel mediocrem ſuccum paulo ſegnius attrahat, fortè ob mollem aliquem calorẽ, qui paulatim acrior factus diligentius alimentum attrectat. Sed & econtrario ſubinde ſuccedente ſenectute ſtomachus frigidior redditur, atq; appetitus maior: atque hic maximè uentris mollicies ſequitur: quoniam quæ cruda ſunt, ſolent ab epate contemni, & per uentrem præcipitari. Potuit autem & in iuuentute tanta manſiſſe humiditas, quæ uirtutem expulſiuam infirmaret: qua paulatim correcta expulſiua inſurget, & uenter molleſcit, qui antè illius defectu fuit durus. Verùm is quoq; caſus rarus eſt. Nam dum in priori hac ætate, humiditas uirtutis expulſiuæ uigorem deijcit, eadem retentricem laxat. Vbi enim præ nimia humiditate expulſiua torpet, ibi quoq; retentiua ferè flaccet. Sæpius autem ob caſum retentiuæ uenter in ſenectute mollis fit, qui antea fuit durus. & poteſt id fieri ratione excellentis ſiccitatis, frequentius autẽ occaſione frigiditatis aliquando in prima ſenectute, ſæpius in ſecunda, magis tamen in iuuentute, quàm priori ſenectute, uenter humet. Neque enim adhuc dictum eſt, quòd frequentiſſima mollis uentris cauſa eſt ipſa cholera, quæ à felle ad inteſtina defluit, quæ quidem ut in iuuentute ſuperfluit, ita in ſenectute deficit. Aliquando uel in iuuentute hæc cholera deſideratur, ut in quibus hepar admodum frigidum. Vidi quoſdam, qui eius deſiderio in tertium, quartum, quintum diem, uentrem plerunque ferrent. In quibus per ſenectutem amplius increſcente frigiditate hepar negligens, & attrahere impotens, uentrem mollem econtrario relinquit.*

Hepatis ignauia uentrem mollit.

Rarus caſus.

Magna ſiccitas & frigiditas tandem uentrem incontinentiorem faciunt.

Cholera deiectionis cauſa.

Quinq; ſunt quæ uentrẽ mutant. *Sunt ergo ſummatim quinq; ferè occaſiones, quæ uentrem mutant. Bilis à felle defluens, uirtutis retentiuæ, expulſiuæ, appetitiuæ, cõcoctiuæ uarietas. Quippe digeſtiua ipſius hepatis cum expulſiua & attractiua ordinatur: quoniam ex his quodammodo componitur. Non tamen unquam uenter, qui diluebatur, tempore iuuentutis ob imbecillitatem concoctionis*

nis firmatur ob contrarium tempore ſenectutis. Nam ſemper hic concoctio imbecillior redditur. Quando ergo tot modis uenter emolleſcit, atq; induratur, uide an non periculosè faciunt, qui omnem durum uentrem ſolutiuo medicamine tentant. Satius erat eius cauſam diſtinguere, atque ita demum contrarium remedium apponere, quàm ad unum perpetuò idemq; auxilium confugere. Quippe ubi ſiccitas in cauſa eſt, uentrem diluere: ubi autem cibi deſiderium, ipſum augere. Expulſiuam, ubi torpet, ſalſis quibuſdam, atq; omnino uictu Alexandrinorum (qui prius à Galeno dictus eſt) excitare. Conueniunt autem hæc remedia cum his quæ choleræ defectum ſupplent. nam utrobique ſegnem uirtutem excitare oportet. Multa quidem & uaria in huius Aphoriſmi controuerſiam Hugo Senenſis adducit: non eſt tamen tam impudens, quàm Rabi Moiſes, qui ſimpliciter hunc Aphoriſmum tanquam falſum reijcit. Sed & ipſe Hugo in ſecunda concluſione ſua aliquid tale etiam uidetur innuere, tãetſi hoc ipſum concluſum comparatione temperati obſcurat. Nos autem dicimus, quòd tam in temperatis quàm intemperatis uenter, qui in iuuentute humidus eſt, magna ex parte in ſenectute ſiccus euadit. Et econtrario qui in iuuentute ſiccus eſt, ſæpe in prima ſenectute humidus, quamuis hæc mutatio priore paulo rarior ſit, atq; etiam peior. Atq; hoc eſt, quod Celſus alibi dixit Melior in iuuene uenter fuſior, in ſene aſtrictior. Accepit ab Hippocrate, qui in fine huius ſcripſit, Quicunque aluos humidas habent, ij quamdiu iuuenes ſunt, melius cõmutant. Promptũ enim eſt, ex ijs, quæ diximus, colligere, quòd in priori mutatione ab humido in ſiccum, pauci modi mali, econtrario autem pauci boni. Ferè enim uenter in priori ſenectute non niſi ob imbecillitatem quandam humidus euadit. Diuerſitas tamen harum mutationum, pro diuerſa intemperamentorum fortuna euenit: nam aliud aliam mutationem obtinet. & proinde hoc libenter Hugoni dabimus, quòd hæ uiciſſitudines potius in intemperato, quàm temperato corpore eueniant: quòd tamen & in temperato aliquando fiant, certum eſt, quando uel hic tempore pueritiæ magis mollis, quàm ſenectæ eſt. Scio quid ipſe fortè formidet, in temperato fortaſsis iuuene uentrem dicere lubricum. at nobis nulla talis eſt reli-

Vulgaris abuſus.

Pro diuerſitate cauſarũ diuerſa curatio.

Rabi Moiſes hunc Aphoriſmũ tollit.

Celſus Hippocratẽ imitatur.

Humidus uẽter in ſenib. malo eſt.

gio. Neque enim in temperato omnia paſsim temperatiſsima, ſed quãdã uel hic reperies ætatibus ſua coniuncta, ac peculiaria mala, quemadmodum in tertio amplius explicabimus. Non debuerunt certè hæc tanti apud illum fuiſſe, ut ad ſoluendum illi tempus deficeret. nam ut leuia ſunt, ita minimo uerbo poterant enodari: atq; adeò his omnibus & ingenia & Aphoriſmos magis obſcurauit, quàm illuſtrauit. Oribaſius uerò neſcio ad quæ alia ſomnia ab expoſitione Aphoriſmi ſeſe diuertit. Melior eſt Galeni admonitio, qui imparitatem uictus aufert. Ex quo loco quis dubitet, nũquid cereuiſia potius in fine menſæ, quàm principio ſuperbibi debeat, quòd eam inter lubrica habeat? ſed de ea alibi.

Etiam temperati ſua habent incommoda.

An cereuiſia conueniat in principio.

APHORISMVS XXI.

FAmem thorixis, id eſt, uini potio ſoluit.

TAM ſitis, quàm fames, atq; uno uerbo appetitus, iuxta communem opinionem, inanitionem atque ſuctionem imitatur. Morboſa tamen fames & ſitis intemperamentum conſequitur: hæc calidum, illa frigidũ. Niſi fortè & hoc uelis dicere, tam frigidum quàm calidum aſtrictionem quandam obtinere, atq; ſuctioni reſpondens ſymptoma operari. Eſt autem differẽtia inter hos appetitus, quia in ægris eſt appetitus diſsimiliũ, in ſanis uerò ſimiliũ, ſimiliũ dico ijs, quæ perierunt & remanſerũt. Nam licet per ſitim & per famem corpus nonnihil incaluit, ueterem tamen latitudinem retinet. Maior eſt dubitatio, ecquid caliditas quæ ſitim parit, magna ex parte famem tollit, an quia ſtomachum potius accendit, quàm conſtringit. Econtrario frigiditas famem parit, quia aſtringit. Siccitas uerò & famem & ſitim inuehit. Atq; hæc de qualitatibus, quæ in fame & ſiti coniunguntur. Nam præcipua naturalis famis cauſa eſt corporis noſtri iactura, quam recenti & ſolido alimento oportet reponere. Scio quod antè dictum eſt, quòd odor nutrit, & magis eo uinum: uerùm nutrimentum id tenue, & quod potius uires reficiat, quàm ſubſtantiam reſtauret, & quod uix in modico deſiderio ſufficiat. nam magnam famem uix unquam redimere poſsit. Iam in magna fame uniuerſum corpus inane eſt, et uinum attractu ualde facilè. proinde periculum eſt, ne uinum

Quæ perierunt, & quæ manſerunt, quodammodo inuicem ſimilia.

Quare caliditas famẽ tollit.

Siccitas ſitim, ſecundò famem parit.

Prima famis cauſa noſtra iactura.

copioſe ſumptum(nam pauca eius quantitas magnam famem ſedare nequit)incoctum ad ſingulas partes rapiatur, & ſua rudi qualitate neruos potius mordeat, quàm reliquum corpus impleat. Multo minus famem

Vini in magna fame pericula.

morboſam curat, quæ inſignem aliquam euacuationem ſequitur, fortè aut ſanguinis, aut alui profluuium, aut ſimilem aliquam uel euidentem, uel etiam occultam euacuationem, aut atrophiam. Solùm ergo eam quæ frigiditatem ſequitur, curare poteſt uini potio. Atque talis quidem fames duplex eſt, altera fames canina appellatur, altera βούλιμος *aut uaccina: cuius diſcretio ut melius habeatur, præſtat utrunq; ſuis modis ſtatuere: atq; id eo magis faciemus, quo reliqui ſcriptores in hac parte fuerint negligentiores & obſcuriores. Paulus Aegineta boulimum uidetur ſub atrophia comprehendere. Auicenna & Neoterici etiam cum caliditate commiſcuerint. ſed de illo poſtea. Quòd uerò malè boulimum cum atrophia commiſcuerint, ex eo manifeſtum eſt, quòd Galenus boulimon cum fame canina eodem modo curandam admittit, atrophiam uerò nequaquam. Scio fortaſsis unde ad hoc adducti ſint. apud Galenum boulimon cum penuria audiuerunt, quam ipſi deinceps ad uniuerſi corporis indigentiam atq; atrophiam traxerunt. Atqui Galenus ibidem non niſi ſtomachi penuriam intellexit.*

Fames morboſa atq; ex frigiditate duplex.

Fames canina.

Fames uaccina.

Paulus Aegineta malè cōfundit boulimum cum atrophia.

Erroris occaſio.

Manifeſta autem eſt illius dictio in quarto De ſymptomatibus, dicentis, Boulimos eſt ſymptoma ipſius uentriculi, ubi ſimul penuria & imbecillitate & refrigeratione afficitur. Ita in quinto libro De ſimplicibus, capite quarto, cum frigiditate, imbecillitate componit. Qualis autem hæc ſit in boulimo imbecillitas, melius audies ex primo ipſius libro De arte curatiua ad Glauconem: ubi cum accidentibus febres curat, atq; ita deſcribit: Boulimos, inquit, nihil aliud eſt, quàm animi defectus.

Boulimi definitio.

Animi defectus in boulimo.

Longius fortaſſe, ſed non melius iſagoge illa, cuiuſcunque fuerit, boulimon deſcribit, diſpoſitionem, in qua homines reſoluuntur, concidunt, malo colore palleſcunt, extremæ partes membrorum frigeſcũt, torquentur ſtomacho, tenueſq; uenarum pulſus fiunt, & minimas cibi reliquias ſic affecti expetunt. Noui ego plures hoc genere mali afflictos, atq; curatos, quibus ſubita ſubinde fames cum animi anxietate oborta eſt, ac niſi quid ingererent, ſtatim animo deficiebant. Itaq; ferè bolum a-

Prolixior definitio.

liquem ſecum circumferebant, propter ipſius importunitatem. Nec illos fefellit ſua præcautio. nam ſtatim minimo ingeſto cibo leuabantur. Propterea ego neſcio quid ſibi uelit autor in nouiſsima deſcriptione, ubi dixit, quòd ſic affecti minimas cibi reliquias appetunt. Videtur alludere ad eos, qui menſas comedunt, ut de Troianis ſcribitur, & nihil reliquum cibi faciunt. Hæc autor uiderit, qui iſta nobis ſcripſit. Magis lubet inquirere, cur ita ſubitò ac frequenter eos inuadat, præſertim quando cum penuria Galenus eam coniungit: paulatim enim hæc affligere ſolet. Credo ego, quòd exterior frigiditas penuriæ ſuperueniens ac ſubitò occurrens, boulimon inducat, dum uehementius exteriori frigiditate uenter percutitur. Atque hoc eſt, quòd aliquando dubitamus, cur potius ab exteriore, quàm interiore frigiditate boulimon ſuperuenire dicat. Hoc neq; Auicenna, neq; reliqui Neoterici intellexiſſe uidentur, qui quaſi aliquid in Galeno deſiderantes, nunc à frigiditate, nunc à caliditate boulimon fieri partiuntur, qui à ſola frigiditate accidat. Id Galenus in commento aſſeuerat, & manifeſtius in quarto libro De ſymptomatibus idipſum declarat. Sed & citra autoritatem idem ſupputat ipſa ratio. Nam caliditatis eſt potius extinguere famem, quàm excitare. Adeò in hac re ueteres parum fuerunt oculati, ac parum ſymptomatum eius affectionis periti. Videtur autem ex penuria quædam in ſtomacho orta eſſe imbecillitas, ratione cuius ſtatim ab exteriore frigiditate percutitur, cui magna illa imbecillitas, quam animæ defectũ appellamus, ſuperuenit, quicum omnes operationes labefactantur. Atq; hoc eſt, quod Galenus in commento dicit, boulimon in principio cum fame committi, poſtmodum autem fame deſtitui. Neq; enim appetitus manebit, ubi reliquæ operationes omnes uſq; ad animi defectum collabuntur. Atq; hæc ferè ſola eſt cauſa, quare Galenus potius de fame canina, quàm boulimo hanc ſententiam accepit. Iam & illud oportet animaduertere, quòd paulò breuius hic loquitur Galenus de fame canina, quàm in libro quarto De morbis & ſymptomatibus. Nam ibi atrophiam cum fame canina ordinat, hîc uerò ſeparat, non ob aliam credo cauſam, quàm quia altera ſpecies famis caninæ, quæ atrophiam ſequitur, hãc curationem parum tolerat. Nam uinum ieiunis potum,

Suſpecta poſterior definitionis particula.

Fames bouina ſubito incidit.

Boulimos ab exteriore frigiditate.

Auicennæ & aliorũ error.

Singulorum ſymptomatũ in boulimo ſucceſsio.

In boulimo fames ſtatim tollitur.

Fames canina accipitur dupliciter.

Atrophiæ & famis caninę diuerſa curatio.

noſet.

nocet articulis, tantum abeſt, ut proſit omnino uacuis. Alteram uerò caninæ famis ſpeciem, quæ ex frigido oritur, eleganter curat, non quidem quoduis uinum, ſed inſigniter calidum: nec rurſum quouis modo exhibitum, ſed ut Galenus in commento ſuadet, poſt eſum pinguium. Facilè enim pinguia ſupernatat, ac uinum in ſuperioribus uentriculi partibus (quas incalfacere in animo eſt) ſuſpendit. Mira commentatio. nam aliter medicamentum hîc hærere nequit. Atq; hæc circa Aphoriſmum. In commento uerò acre uinum apud Leonicenum pro acido & auſtero oportet accipere. Eſt autem & in tranſlatione antiqui interpretis circa finem manifeſtus error. Non eſt enim inutile ex ſpeciali generalem, ſed eſt illiberale ex generali ſpecialem facere. itaque melius eſſet ſub fame hic boulimon ſimul accipere, quàm ſoli boulimo hanc ſeorſim ſententiam dicare. Multa perplexa ex Thadeo Hugo hic tranſſcripſit, quæ quia ex his quæ diximus ſatis redarguuntur, libenter præterimus.

Medicamenta debēt ferri circa locum affectū.

Antiqui interpretis error.

APHORISMVS XXII.

QVicunque morbi ex repletione fiunt, curat euacuatio: & quicunq; ex euacuatione, repletio, & aliorum contrarietas.

POSSES hunc ſermonem inuertere, & ſecundam partem, quæ generalior eſt, præponere, alteram uerò ſub ea exempli gratia oſtendere. Verùm Hippocrati contrarius ſcribendi mos eſt, generale ex ſpeciali ducere. Fortè etiam fientium morborum potius meminit, quàm factorum: quia in his maior eſt perplexitas. Nam ut Galenus in commento partitur, eſt duplex morborum fientium natura: altera pars facta eſt, altera futura. Facta ad curationem, altera ad præſeruationem pertinet: & præſeruatio quidem per ablationem cauſæ initur: nondū enim morbi rationem obtinet. Curatio uerò præter cauſam etiam ſui ipſius exemptionem poſtulat. Conueniunt tamen in eo, quòd ut hic morbus, ita illic cauſa ſuo eruitur contrario: licetq; euacuatio non opponatur ipſi morbo, ex plenitudine tamen aduerſatur ipſi plenitudini. Hactenus igitur morbi, qui fiunt ex repletione, Galeno dicuntur curari per euacuationem. Magis id

In morbis fientibus maior perplexitas q̃ factis.

Præſeruatio cauſam, Curatio morbum reſpicit. Et cauſa & morbus contrarium poſtulant.

liquet in morbis ex euacuatione: ut ſi fortè ex deſluxu uteri corpus refrigeretur. Neq; enim ipſius reſtrictio frigiditatem impreſſam curat, ſed ne maior fiat obſeruat. Poſſemus fortè generalius (nec quicquam obeſt) dicere, quòd & morbi facti ex plenitudine, ſaltem per accidens, curentur euacuatione. Nam in materialibus poſtquam fomētum morbi futuri ablatum fuerit, facilè natura quod factum eſt, diluit. Ita & habitus totius refrigerationem, ex fluxu uteri, qui nuper fuit, ſed iam deſijt, plenitudo, hoc eſt, alimentum curat. Sanguinem enim exhibet, qui frigus in calorem mutet. Nunc ad morbos factos ueniamus: de his enim generalis eſt dignitas, nuſquam ferè non audita, Morbos ſuo tolli contrario. Multa tamen ſunt, exceptis ijs quæ in primo libro diximus, quæ contradictionis phantaſiam cum hoc loco obtinent, atq; in quibus Neoterici turbantur non parum. Primò afferunt, quòd figuræ atque morbis inſtrumentalibus nihil ſit contrarium. Quantum uerò eos fatigat Ariſtoteles, dicens, quòd neq; febri, neq; ophthalmiæ quicquam ſit contrarium, uix poſſis dicere. Iam quòd fluxus fluxū curat, minus explicant. In eo uerò, quod & ipſa natura aliquando ultro morbum curat, ſine diſcrimine alterius adhibiti contrarij, etiam Auicēna uidetur ſiluiſſe, atq; ab antiqua autoritate receſsiſſe, tanquam parum perpetua. Periculum autem eſt, ne huiuſmodi homines ſcrupuloſi, nullum ferè morbum inueniant, qui illorum ſententia curetur contrario. Nam alias diximus, quòd intemperies biliosa ultra ſe promota, non ſtatim reſtituitur frigido, ſed minus calido. Etſi inuenias, ubi frigidum ſimpliciter caſtigatur calido, nondum tamen ſimpliciter contrario. Non eſt enim frigidum potentia, propriè contrarium calido energia. Has controuerſias omnes Hugo Senenſis cum ſuis Neotericis excindit potius, quàm expedit, Alexandrum imitatus, qui dum nexus loramētorum in plauſtro Gordij explicare nequit, gladio reſcindit. Audi quid dicunt. Contrarium accipiunt pro eo quod effectum talem ſortitur: hoc eſt, ut ipſi exponunt, quod morbum auferre idoneum eſt, & ex antiqua dignitate nugas faciunt. nam iuxta hos, hæc eſt, nec alia axiomatis ſententia, Contrarium curatur eo quod curat. Tu quidem hanc interpretationem non recipies, ac reuera talis eſt. Diligentior

Ablata materia ſæpe per ſe redit intēperatura.

Diuerſæ Neotericorum cōflictatiōes.

Auicennæ perplexitas.

Alexander nex⁹ loramētorum excidit, expedire non potuit.

Neotericorū confuſa reſponſio.

tior & ſubtilior eſt, qui id, quod per ſe eſt, diſtinguit ab eo, quod per accidens eſt: mediatum ab eo, quod immediatum. Nam licet medicamentum quod apponitur ſæpe morbo ſit ſimile: tamen aliquando ſecunda qualitas, quæ immediatè in morbum agit, ac medicamentum per accidens ſequitur, per ſe morbo contraria eſt. Ita caliditas, quæ per aquam frigidam inducta diſtentionem ex frigido curat. Verùm id rarum eſt, & non niſi in pauciſſimis affectibus rationem contrarij ſic ſeruare poteris. Proinde neceſſum eſt, in prædicta autoritate liberaliter contrarium pro oppoſito accipere. Nam nihil eorum, quæ ſuprà dicta ſunt, eſt, quod non ſaltem relatiuè, aut contradictoriè, aut priuatiuè morbo opponitur. Sic & naturale & innaturale opponũtur: ſic calidum potentia, etiam reſpectu eius quod uel actu frigidum eſt, oppoſitionem quandam exhibet, & rurſus id quod plus calet, reſpectu eius quod minus calet. Minus de febribus dubitare debemus. nullus enim alius morbus manifeſtius contrarium obtinet, quia ex intemperamento qualitatis actiuæ eſt: itaque contrarium ſortitur frigidum. Verùm in genere ſanitatis nihil peculiariter illi aduerſatur: non etiam æquum ex utraque qualitate temperamentum. Nam id non minus frigido aduerſatur, quàm calido. Atque ob hæc fortaſſis Ariſtoteles ab anguſtijs ſuorum contrariorum ſecluſit. Alioqui non multo aliter frigidum uniuerſi corporis intemperamentum uidetur aduerſari febribus, quàm prodigalitas auaritiæ. Neq; ob id deſiderabit ſtatim febris contrarium, quia in ſpeciebus ſanitatis non reperiat. Nam neque prodigalitas eo caret, quamuis liberalitatem recuſet: quippe hæc medium quoddam eſt. Veruntamen ipſa genera, uirtus & uitium, inter ſe egregiè ſunt contraria: ita & ſanitas & ægritudo diſtant maximè à ſe inuicem: nulla tamẽ eſt ſpecies ægritudinis, quæ opponitur ſpeciei ſanitatis: ſed potius ægritudines inter ſe, fortè calida ac frigida. Quare diu laborabis, antequam ſanitatem & ægritudinem maximè inter ſeſe diſtare oſtendas, ſi quidem ſpecies ægritudinis cum ſanitate compares. Quòd ſi fortè calidum, ac frigidum affectum minus diſtare dicas, quia ægrum de utroque dicitur, periculum eſt, ne prodigalitatem & auaritiam à numero contrariorum eximas, atque utrunque liberalitati opponas. Ergo genus generi, non autem

Melior reſponſio.

Optima explicatio.

Contrarium, hoc eſt, oppoſitum.

Febri nihil exquiſite cõtrarium.

Sæpe genera ſunt contraria, quamuis ſpecies contrarias deſiderent.

Logica de contrarijs diſputatio.

ſpeciem

ſpeciem ſpeciei comparare oportet,ubi hanc contrarietatem ac diſtantiam quæras:quemadmodum liberalius in Techna diximus. Verùm hæc ad Logicos magis attinent, certè noſtra parum intereſt, qui contrarium pro oppoſito audimus. hoc enim modo promptum nobis eſt,in his omnibus contrarium oſtendere. Nam magno paruum opponitur, & multum pauco,numerus deficiens ei qui ſuperabundat, æquale etiam ei quod eſt inæquale. Quòd ſi figuræ,ſortè triangulo, quadrangulo,nihil eſt contrarium, non tamen ob id ſtatim rectum oppoſitum deſiderat:ſed eſt illi contrarium curuum,aſpero læuũ. Itaq; ophthalmia ſiue in quantitate,ſiue in qualitate morbum intelligas,propriè contrarium deſiderat, oppoſitum tãtùm habet.Venio nunc ad morbos qui fiunt:atq; hic male afferunt ipſum fluxum:neque enim fluxus inter morbos fientes, ſed factos ferè numeratur. Imo ipſe fluxus morbus ſimpliciter non eſt, ſed ſymptoma, quod à morbo dependet, aliquando ulcere,aliquando etiam quadam repletione, aut humorum uitio:atque hoc eſt,quod tollit fluxus,tanquam morbi aut intemperaturæ cauſam. Sed ſæpe morbus ex morbo naſcitur,ac ſæpe fluxus nouum ac ſecundũ morbũ parit:ita ex profluuio alui ſæpe cachexia, aliquãdo timetur hydropiſis. Ergo ſtatim talẽ fluxum oportet aſtringere: atque hæc eſt prima pars repletionis.Suppreſſo autem fluxu,quod ſupereſt meliore alimento reponimus, atque eo liberaliore,quo uirtus fuerit fortior. Econtrario faciemus in morbos ex repletione: nam hic eo magis uictum extenuamus, quo uirtus fuerit potentior. Nouiſſimè & illud oportet diſtinguere,quòd ex repletione omne genus morborum naſcitur, calidum,frigidum, humidum, ſiccum. ex inanitione ferè duntaxat frigidum ac ſiccum,raro calidum. Minor eſt difficultas in ſcammonia, quòd tertianam curet. Nam licet ſcammonium neque morbo, neque cauſæ morbi contrarium exiſtit, tamen euacuatio quæ ſcammonium acceptum ſequitur,repletioni ex uitio humorum euidenter aduerſatur. Proinde ubiq; potius inſpicere debemus ipſum ſecundum medicaminis effectum, quàm qualitatem:qualitas enim ſubinde ſimilis,ſed effectus alius atque contrarius. Ita & medicamentis acribus & amaris, ambobus calidis calidam choleram concoquimus & medicamur. Nam licet ambo calida, tamen

Vna omnib' reſponſio.

Fluxus inter morbos factos.

Fluxus non eſt morbus.

Fluxus ſæpe nouum morbũ parit.

Ex repletiõe ferè omne genus morborum.

Ex fluxu ferè frigidum tãtùm.

cholera

cholera craſſa, illa poteſtate tenuia. Iam de ſimplici affectu loqui oportet. Nam morbus compoſitus cõpoſita requirit remedia. Sic febris, quatenus calida eſt, requirit frigida, & tamen ratione materiæ & cauſæ ſuæ, tenuia quæ ferè ſunt calida. Sic eſt, ubi accidens aliquod urget, ut ipſum potius tollamus, quàm morbum. Ita ubi rupto ex frigiditate uaſculo multus ſanguis profunditur, accidẽs potius frigida, quàm affectus calida poſtulat. Omitto, quòd ulceri neque calidum, neque frigidum eſt contrarium, ſed quod cogit. Atque hæc ſunt, in quibus fluctuant Neoterici. Reliqua facilè explicabit, qui hæc uiderit. Certum enim ex his eſt, atque perpetuum, iuxta definitiones prius datas, morbum factum ſuo, fientem autem cauſæ tolli contrario. Itaque perpetuo diſtinguere oportet, quemadmodum Hippocrates fientem à facto, & cauſam à morbo. Quòd ſi Galenus contrarium accepit more Neotericorum, fruſtra diſtinguit morbos fientes à factis. Nam ſemper uerum eſt, quòd morbus curatur contrario effectiuè, hoc eſt, eo quod curat, ſiue factus ſit, ſiue fiens eſt. etenim nullam hic exceptionem uel cogitare poſſumus, tantum abeſt ut re uera oſtendamus.

Humores craſsi. Medicamenta tenuia.

Morbus factus ſuo, fiẽs cauſę ſuæ tollitur contrario.

APHORISMVS XXIII.

ACuti morbi, in quatuordecim diebus iudicantur.

QVOD morbi acuti cito interficiant, poteſt eſſe in cauſa ipſorum accidentium uehementia. Videtur Galenus hac etiam ratione colligere, quòd cito relinquant. Nam ut apparet, quo morbus magis affligit, eo natura ipſum magis uiciſsim inuadit. Huc alludit, quòd natura leuiora morbi ſemina admittit, ac diſsimulat, ſed incrementa ſæpe per ſe expugnat. At quòd morbum diu ſuſtinere non poſsit, eſt certum: ſed an ob eam cauſam cito morbus expugnetur, quia accidentia fortia uigent, ipſe Galenus uiderit, mihi ſecus apparet. quoniam natura eſt, quæ morbum expugnat, ut in primo libro diximus, quem eo citius abſoluit, quo ipſa fortior extiſtit. Accidentium uerò uis, naturam plerunque deijcit, tantum abeſt, ut promoueat. Igitur accidentium magnitudo morbum ſalutarem proferre

Leuior diſceptatio, an accidentiũ magnitudo ſalutem citet.

Sola natura morbum expugnat.

poteſt, abbreuiare non poteſt. Alioqui etiam morbus ex copioſa materia facilius conficeretur altero eiuſdem ſpeciei ex modica. cuius contrarium docet ratio, & oſtendit experientia. Promptius enim concoquitur modi-

Solutio.

ca materia quàm multa, calida quàm frigida, tenuis quàm craſſa. Eſt tamen tenuis materia plerunque importunior quàm frigida. etenim calor ut maximè actiuus, ita etiam paſsiuus, planè in utrunque præceps. Sic ſe habet materia. Eſt etiam diſcrimen in morbis ratione loci: nam princeps par-

Materia morborum acutorũ tenuis eſt & procax, & cito interficit aut relinquit.

ticula diu pati non poteſt, & calor in ea plerunque multus, aut uinci, aut uincere feſtinat. Nunc in morbo acuto aut materia calida exiſtit, aut certè princeps particula, aut illi proxima patitur, ſubinde utrunq; euenit. Quapropter male admodum mihi ſentire uidentur, qui inter acutos, imò

Colica non eſt morbus acutus.

inter turgentes morbos colicam enumerant, tum propter alia, tum propter loci contemptum, ubi morbus circumſcribitur. Neque diſtentio un-

Diſtentio.

quam morbus acutus eſſet, niſi propter muſculos, principalia membra, ſuis muneribus fruſtraretur. Sed & ipſa cholera, præcipuã corporis actionem, quippe concoctionem omnino perdit. Quòd ſi ob dolorem, colicam inter acutos recenſere uelis, uereor ne dentium dolorem aliquando omni-

Princeps particula aut morbum facile abolet, aut ipſa à morbo abolетur.

no cum his numerare debeas. Nullos igitur acutos morbos inuenies, in quibus non aliquod ex principalibus uiſceribus, aut ſaltem illi proximis afficiatur, ratione cuius grauiſsimi caſus committuntur. Nam deperditis, aut attenuatis, uehementer principalium uiſcerum muneribus non poteſt uita diu ſubſiſtere. Quocirca non ſolùm calida, ſed & frigida materia hîc morbos acutos parit. talis eſt apoplexis, atque epilepſis. Acutos igitur mor-

Longi morbi ſæpe ſubito finiuntur ob materiæ paucitatem.

bos aut citiſsimè relinquere, aut ſubito interimere eſt neceſſarium. Terminatur autem & tertiana pura in quatuordecim diebus, & diaria in uno. ſed & quartana, nedum quotidiana, aliquando citius finitur citra ullum diſcrimen aut periculum, propter materiæ breuitatem aut promptitudinem. Ita nequaquam omnes morbi, qui intra quatuordecim dies ter-

Morbi acuti ex caſu, aut decidentia.

minantur, acuti: neque rurſus econuerſo, in quatuordecim diebus terminantur omnes acuti, ſed nonnulli ad uigeſimum proferuntur, quidam etiamnum ad quadrageſimum protrahuntur. Tales tamen non ſimpliciter, ſed ex decidentia acutos nominant. fortè quòd in alios quoſdam mol-

liores

liores decidāt, atq; transmutētur. Subinde enim euenit, ut qui in primis diebus fuerant acutiores, per imperfectam criſim fiant molliores, & poſt aliquot iterum dies acutiores. Hoc quidē ab utroque autore dictū eſt, atq; à nobis per experientiam ſæpe uiſum, atque in principio Aphoriſmorū oſtenſum. Veruntamen uel horū extremus terminus eſt quadrageſimus. Ergo morbos, qui per criſim finiuntur, triplices facere oportet. Acutos, qui quatuordecim diebus iudicantur, quorū primus terminus eſt dies tertius, & nouißimus decimusquartus. Sunt & longi, quorum primus terminus eſt quadrageſimus, nouißimus admodum uarius. Sunt inter hos medij per caſum dicti acuti, atque ij medio aliquo die finiuntur, non tamen ultra quadrageſimum proferuntur. Plerunque tamen longi paulatim terminantur, & qui ex pituita fiunt, aliquando ſola concoctione finiuntur: ſæpe enim pituita concocta in bonum ſanguinem euadit. hoc eſt quod à tam multis fortè dicitur, quàm paucis intelligitur, acutos excretione, longos interim abſolui concoctione. Simpliciter enim ac ſemper ambo concoctionem requirunt: excretionem uerò non ſemper, aut certè diuerſam. Nam in acutis fit affatim, in illis uerò plerunque paulatim, ac per urinam ſæpius, quàm per ſedem, uel aliam ſubito partem. Ergo ubi ad extremum ſermo redactus eſt, quatuor morborum erunt ſpecies, acutorum ſimpliciter, acutorum ex decidentia, longorum qui per criſim finiuntur, & nouißimè eorum, quæ potius concoctione, aut certè lenta expurgatione, quàm manifeſta & ſubita expulſione, decedunt. Ita quidem ego lucis clarioris gratia digerere ſoleo.

Triplices morbi. Acuti. Longi. Medij.

Acuti excretione, longi finiuntur concoctione.

In acutis excretio fit affatim, in lōgis paulatim.

Quadruplices morbi.

APHORISMVS XXIIII.

SEptenorum quartus eſt index. Alterius ſeptimanæ octauus principium. Eſt autem & undecimus contemplabilis: ipſe enim quartus eſt alterius ſeptimanæ. Rurſus uerò & decimusſeptimus contemplabilis: ipſe ſiquidem quartus eſt à decimoquarto, ſeptimus uerò ab undecimo.

PARVM eſt præſciſſe, atq; etiam prædixiſſe morbum intra qua-

tuordecim dies terminatum iri. Nam id ut omnibus acutis commune eſt, ita cuiuis paratum dicere, qui morborum acutorum genus nouerit. Verùm quónam die ex his omnibus iudicabitur, id non cuiuſuis eſt præcognoſcere, ſed perſpicacis tantùm artificis. Diximus in primo libro rerum capita, ex quibus in primo aut ſecundo die id longius coniectari licet.

Dies index aut contēplabilis indicat.

Pro pius uerò accedes ad ueritatem, ſi dierum contemplabilium, quos indices appellamus, naturam diligenter attenderis, qui ob hoc indices appellantur, quòd ea quæ proximo die critico fient, ferè præindicent. Nam ut criticus dies iudicat, ita contemplabilis indicat.

Dies criticus iudicat.

Neq; enim in proximo criſis euenire poteſt, niſi in eo ſaltem uel manifeſta fuerit concoctio. Contrà tamen fieri poteſt, ut in eo appareat cōcoctio, tametſi in die critico non ſequatur iudicatio.

Bona criſis fieri nequit in ſeptimo, niſi præceſſerit concoctio in quarto.

Neq; enim omnibus in ſeptima criſis euenit, quibus quarta nubeculam oſtendit: ſæpe pro motu morbi differtur diutius. Bonam criſim intelligo, quia mala ac mortalis ſequi poteſt: tametſi nulla in urina uiſa fuerit mutatio. Itaq; bonæ quàm malæ criſes hactenus certius præno ſcuntur, niſi loco manifeſtæ concoctionis in die cōtemplabili appareat ſignum manifeſtæ perniciei, ut pro alba nubecula nigra.

Bonæ criſes malis certiores.

Nam & id aliquando contingit: nec aliter hinc mala, quàm illinc bona criſis ſperari poteſt. Verùm mala diem iudicatoriū non ſemper expectat, ſæpe anticipat. Igitur non tantùm decretorij, ſed & contemplabiles dies diligenter annotandi ſunt.

Quartus index.

Septimus iudex.

Eſt autem contemplabilis uniuſcuiuſq; hebdomadæ dies quartus, iudicatorius uerò ſeptimus. Quocirca totum morbum à principio in hebdomadas diſtinguere oportet, ita ut ſecunda hebdomada perueniat in decimumquartum. Quod ſi ſimiliter numerare pergas, non quidem uigeſimus, ſed uigeſimus primus ipſe tertiam hebdomadam claudet.

Mala quorūdam ſupputatio.

Neq; uigeſimum, quadrageſimum, ſexageſimum, ſed more Aſtrologorum uigeſimum primum, quadrageſimumſecundum, ſexageſimumtertium habebis iudicatorium: quod experientia negat, & Hippocrates reprobat. Cauſa uerò eſt, quia maximæ mutationes in morbis pro mutatione quadrantum lunæ fiunt. Iam non integri ſeptem, ſed tantùm ſex dies cū ſeptendecim horis, ac tertia circiter horæ parte quadram lunæ abſoluunt, adeò ut tres quadræ, uiginti diebus & quatuor horis tranſigantur, quatuor uerò

quadræ

quadræ uiginti ſex diebus, & uiginti una horis, cum tertia aut circiter. Iis nunc adijce, quòd ubi in nouiſsimo præcedentis hebdomadis die, ſequēs quadra notabilem partem habuerit, fortè dimidiam partem hebdomadas ipſas connectemus, atq; nouiſsimum diem præcedentis hebdomadæ ſequēti annumerabimus. Sin autem minus, inuicem dirimemus. Secunda ergo hebdomada à prima diſtinguitur, atq; ab octauo, non autem ſeptimo die inchoatur. Non enim ſequens quadra dimidium diei ſeptimæ occupat, ſed ne decem quidem horas, tantùm ſex cum duabus partibus. Finitur autem hora decima cum duabus tertijs die decimoquarto, ita ut tertia quadra in die decimoquarto tredecim horas cum tertiæ parte obtineat. Quocirca tertia nō quidem à decimoquinto, ſed à decimoquarto numerationis initium accipiet. Vigeſimo autē die tertia quadra nondum omnino perfecta eſt, requirit enim unuſquiſq; quadrans ſex dies, & ſeptendecim horas cum tertia parte. quo fit, ut uigeſimo die ſex dies & tredecim horas cum tertia parte habeat, reliquas à uiceſimo primo mutuetur. Ergo quarta hebdomada non inchoatur à uigeſimo repetito, ſed uigeſimo primo. Abſoluetur autem quarta quadra uigeſimoſeptimo, hora uigeſimaprima cum tertia: quoniam unuſquiſq; quadrans perpetuo ſex dies cum ſeptendecim horis & tertia requirit. Superſunt igitur à die uigeſimoſeptimo tantùm duæ horæ cum duabus tertijs. Quocirca quinta rurſus hebdomada non à uigeſimo ſeptimo, ſed uigeſimo octauo ducitur. Finietur autē in trigeſimo quarto, nec rurſus totum hunc diem occupat, ſed tantùm horas eius quatuordecim. Ab eodem igitur die, ſextæ quadræ, relinquuntur decem horæ cum una tertia. quapropter hic dies inter utranq; ambigit, & cum utraq; hebdomada communionem habet, ita ut ſexta hæc quadra quadrageſimo die hora ſeptima deſinat: quapropter mutationes quæ in eo contingunt, potiùs ad quadrageſimum referuntur, quàm quadrageſimumprimum. Tu fortaſsis per otium exquiſitius hoc tempus calculare poteris. nos enim hic cōmune aliorum iudicium ſequimur: nec ægrè feremus, ſi alio quàm Galenus modo, eiſdem diebus quibus diximus ſingulos lunæ quadrantes abſolui oſtenderis, ſi modo eoſdem dies criticos ſeruaris. Nam numerus ſolus nihil momenti habet. Vires lunæ quærimus, quæ iuxta Galenum, ſeptimo

Scrupuloſæ, & anxiæ ſupputationes.

Numerus nihil poteſt.

quoq; die primum, deinceps quarto magnam in rebus mutationem facit & oſtendit: quocirca poſt ſeptimum, quartum contemplari oportet: nam is ſaltem indicat, quòd ſequens ſeptimus iudicat, unde & contemplabilis quoq; dictus eſt. Hæc ſunt, in quibus ad unum omnes Galenum ſequuntur, nec ego quoq; lubens ab ea opinione diſcedo (tam grauis eſt autor) tamen perplexa mihi apparet, & multis argumẽtis obnoxia. Primùm, quòd quadrantes lunæ maius mutationis momentum obtineant in principio, quàm poſtremo, aut medio. Deinde quamuis ſinguli quadrantes poſtremi in luna mutationem oſtenderent, non tamen id ad ſingulorum morborum propoſitum accommodare licet, quòd pauci omnino morbi cum luna incipiant, aut eius etiamdum quadris, nempe quadrantis extremum ſæpe eſt morborum initium, niſi ſingulis momentis nouas uelis initiari lunationes, ac ſingulis eandem uim tribuere. Iam eſto, quòd religioſam hanc ſupputationem in motibus & quadris lunæ ſeruare poſsis: nondum uideo, quomodo idem in motu ſolis tueri ualebis: attamen non aliter ſeptimus annus, quàm ſeptimus dies quoſdã morbos immutat. Omitto nunc, quòd longè alia eſt hodie, quàm tempore Galeni motus lunæ ſupputatio. Neq; etiam ſcio, quorſum hos dies ad motum lunæ referimus, quum criſes in paroxiſmos incidere ſit neceſſariũ, quæ nullo modo aſtra reſpiciunt, ſed humorum conditionem ſequuntur. Ex eodem eſt, quòd quartus indicat, & ſeptimus iudicat. Neque enim quiuis dies ex criticis indifferenter criſim promittit, ſed is quem manifeſta & perfecta concoctio præceſsit. neque rurſum perfecta concoctio ſtatim ac ſemper manifeſtam ſequitur, ſed interuallo aliquot dierum ſubinde diſtinguitur. Et quidẽ in primis diebus, uſque ad quartum ambo feſtinant, aliquando ambo ante tertium diẽ, aut in ipſo apparent. Poſtmodum ferè à manifeſta concoctione uſque ad perfectam trium dierum ſpatium eſt: hoc eſt, à quarto uſque ad ſeptimum, à nono uſque ad undecimum, ab undecimo uſque ad decimumquartum, aliquando etiam maius. Maximè autem diſtrahitur poſt decimumquartũ: nam de die in diem efficitur debilior. quare concoctionem magis cunctatim promouet: & ut prius à tertio in ſeptimum, ita nunc ferè à ſeptimo in ſeptimum criſis differtur. Illud eſt magis admirabile, quòd paroxiſmi,

Prioris opinionis multa incõmoda.

Noſtra opinio.

A concoctione manifeſta uſq; ad perfectam in acutis fere interuallum triũ dierum.

qui

qui conſueuerunt redire per tertium, & in parem diem, ab undecimo incidunt in decimumquartum. Verùm hæc quæſtio nihilo magis meam cõmẽtationem impediet, quàm Galeni. Nam uel Galeno optima criſis cum paroxiſmo debet committi. Neque ſcio quid hîc illi dicent. Cauſa mihi ex diuerſitate cunctationis & anticipationis apparet. nec uſq; adeo iſta ſtata ſunt. Aliquando aliter euenit, & paroxiſmus cũ criſi interdum decimotertio aut decimoquinto contingit, ac rurſus uiceſimoprimo potius, quàm uiceſimo. Itaque proportionem concoctionis oportet annotare, & ex ea cum paroxiſmo diem criticum connectere. Sic quòd quidam morbi ſeptimo anno finiuntur, mihi potius cauſa eſt, quia temperatura ſingulis ſeptennijs uariat, quàm quòd aliqua cœleſtis cauſa ſuperueniat. Ita quòd progrediente ætate ſingulis annis natura uariat, nihilo magis ob aſtrorũ facultatem accidit, quàm corporis ipſius naturam. Argumento eſt, quòd puellarum pubertas multos menſes, ſubinde multos annos puerorum pubertatem anticipat. Quomodo ergo in his ambobus annorum aut aſtrorũ curriculis eandem cauſam aſtrues? Melius ergo eſt, ut in primo Aphoriſmorum diximus, apud nos cauſam aliquam in terris excipere, quàm longè ab errantibus cœlis inquirere. In quo quantum fluctuent Neoterici, ex diuerſitate opinionũ eſt coniectari. Nam & ipſum Oribaſium, qui et in hoc loco, & in priori aliquid conatur dicere, delirare diceres. Hugo Senenſis controuerſijs ſe implicat. Cornelius uerò Celſus Hippocratem male inſimulat. Verùm ſupereſt, quod me male habet, nihil enim diſsimulare uolo, quare ſuppurationes potius uigeſimo, quàm uigeſimoprimo ſoluãtur. Nam ſi aſtra nihil ad criſes conferant, nihilomagis uigeſimo, quàm uigeſimoprimo tales iudicari debent, quòd ſuppurationes conditionem paroxiſmi imitentur, ac ferè ſingulis diebus occupent. An & iſta ad humorũ & concoctionis proportionẽ referemus? & duntaxat magna ex parte intelligemus? Certè perpetua ac ſtata nõ ſunt. Nã ſuppurationes nõ ſemper uigeſimo, aliquãdo uigeſimoprimo, aliquãdo rurſus decimonono erumpũt.

Difficultas communis.

Noſtra ſuſpicio.

Morborũ per ætates terminus potius mutationem temperaturę ſequi, quàm uim ſolis.

Neotericorũ fluctuatio.

Cornelius Celſus in Hippocratẽ iniurius.

Grauis quæſtio.

Noſtra ſuſpicio.

APHORISMVS XXV.

AEſtiuæ quartanæ magna ex parte breues ſunt,

autu

autumnales uerò longæ, & maximè quæ hyemem attingunt.

FORTVNATVM apparet, quòd quartanæ ſalubres, in æſtate ſint breuiores, quàm in autumno aut hyeme. quippe calor naturalis, cuius eſt morbum concoquere, tempore hyemis longè fortior apparet, quàm tempore æſtatis. Fruſtra etiã quis cogitat, quòd citius in æſtate expellentur, quia nullus morbus rectè euacuatur, niſi antea fuerit cõcoctus. Iam naturalis difflatio, quæ ſola morbo aduerſari uidetur, hæc quoq; per hyemem quàm per æſtatem confertior eſt. Si uerò innaturalem illam reſolutionem attendas, qua boni & mali ſucci euidenter funduntur, neq; hinc, ut apparet, proficies: quoniam nihil confert ad breuitatem morbi malos ſuccos reſolui, quibuſcum & ipſa natura ſimul funditur. Eadem enim poteſtas eſt breuis naturæ aduerſus breuẽ materiã, qualis eſt fortis aduerſus rebellem. nec citius modicus calor modicam materiam conficere poterit, quàm multus multam. Quocirca longitudini ægritudinis nihil detrahit reſolutio, quæ ſimul naturam conſumit, & materiam, ſiue ſalubris, ſiue inſalubris morbus fuerit. Sed & in ſalubri morbo, ſi natura plus fundatur, quàm ipſe morbus, morbum protrahit, non abbreuiat. Denique in mortali morbo, ſi fortè humor morboſus plus quàm natura reſtatur, & hic quoque ipſa reſolutio mortem potius differet, quàm citabit. Adeoque multis comparationibus apparet, æſtatem non tam breuium quàm longorum morborum cauſam eſſe. Sed his omnibus euidens experientia repugnat, quocirca neceſſum eſt, ut priores ratiocinationes clam falſum contineant, & ſi eas ſubtiliter exequamur, inueniemus quòd potius id quod fieri poſſit, quàm quod accidit numerant. Nam ſi morborum fortunam ac caſus ſpectemus, raro admodum depræhendemus, quòd æqualiter ſoluantur humores boni & mali: ſed nunc magis benigni, nunc magis maligni. Plerũque autem plus mali, quàm boni effertur: nam natura ferè pertinacius retinet benignum, quàm malignum. Hæc eſt cauſa, quare natura eundem morbum magis æſtate, quàm hyeme abbreuiat, etenim materiam paucã citius, quàm multam ſuperat. Fruſtra ergo prius argumentum adductum eſt

Aphoriſmus ex omni parte rimos' apparet.

Reſolutio innaturalis & bonũ & malum fundit.

Aeſtas aliquãdo mortales morbos producere põt.

Raro ex æquo ſoluuntur benigni & maligni humores.

Aphoriſmi cauſa.

eſt de concoctione: quoniam externa reſolutio eam contemnit. Amplius licet externus calor nihil conferat ad naturalem cibi concoctionem, tamẽ ad morbi extenuationem mediocriter, quòd omnis caloris, nedum interni, ſit extenuare. Ergo quod de quartana exemplariter dictum eſt, de tertiana quoque dicitur: non per Iouem, quia bilis tempore æſtatis parcior eſt (nam id falſum eſt) ſed quia reſolutio maior. Idem quoque de alijs materialibus morbis intelligere oportet. Nititur Hugo Senenſis, apoplexim & morbos ſimiles excipere, cui apopleticus citius in hyeme, quàm æſtate moritur. Hoc quantum habeat momenti, aliquis uiderit. Nam licet citius ſuffocetur calidus, quàm frigidus, iuuenis quàm ſenex, nõdum ob hoc dabo, quòd citius moritur ac reuertitur apopleticus hyeme quàm æſtate: nam & æſtate calor magnus eſt. Saltem nullo modo apopleticus citius reuertitur in hyeme, quàm æſtate. Ad hoc quicunque reſpexerit, facilè reliquas Hugonis ambages excludet. Nam Oribaſius hic iterum nugatur. Quando uerò materiæ multitudo morbum breuiat, & quando producit, dictum eſt prius. itaque nihil hic amplius immorandum eſt.

Externa reſolutio concoctionem contemnit. Omnis calor extenuat.

Eneruis Hugonis expoſitio.

APHORISMVS XXVI.

FEbrem cõuulſioni ſuperuenire melius eſt, quàm febri conuulſionem.

NON omnis materia conuulſionem committit, tantùm ea quæ inſignem aliquem tumorem efferre poteſt. Talis quidem, dicente Galeno, frigida & uiſcoſa eſt. Credo quòd ita commentatus Galenus fuerit, quia cõmodius frigidam quàm calidam materiam febris ſoluit. Fortè, quia articuli promptius frigidam quàm calidam materiam colligunt. Verùm quæ ſubitò fit, ex diſtillatione aut defluxu totius corporis oritur, magna ex parte calida exiſtit. De utraque hanc ſententiam intelligo, uel ob eam cauſam, quia calida materia ultro ac promptè febrem accendit, nec minus quàm frigida, imo citius à febri diſſoluitur. Parum ergo incommodi affert febris, quæ conuulſionem ſequitur, præſertim diaria. Sed neque putrida ſemper periculum affert: quoniam aliquando materiam (quæ conuulſionem facit) diſſoluit. Non poteſt ſimiliter ſecũda conuulſio febrium diſ-

Materia conuulſionis Galeno plerunq; frigida & uiſcoſa.

Poteſt Aphoriſmus intelligi de conuulſione ex materia calida & frigida.

Febris ſecunda conuulſione nõ corrigitur.

ijcere,ſed ipſius partis aliquãdo uniuerſi corporis exiccationem ſequitur. Nam quòd febris materia in conuulſionem abiret, rarum eſt, atque alijs accidentibus deſignatur. Non debebat igitur Hugo Senenſis, propter hæc,ſequentem Aphoriſmum, In morbis minus periclitantur. &c. *de morbis materialibus tantùm diſtinguere:quoniam & in immaterialibus uerus eſt. Multa alia poſſemus hîc de conuulſione dicere, ſed præſtat unumquodque ſuo loco ſeruare,atque ad ſextum librum(ubi dicemus quãtum in hoc argumento claudicauerint Neoterici)differre.*

APHORISMVS XXVII.

HIs qui non ex ratione leuius ſe habent, non oportet fidere,neque multum mala formidare, quæ præter rationem eueniunt. Plurima enim talia ſtabilia non ſunt:neque multum durare & permanere conſueuere.

Natura ſignorum criticorum melior q̃ phantaſia.

DVPLEX eſt huius Aphoriſmi ſectio. Poſteriore Galenus naturam ſignorum criticorum notat,quorum natura multo melior eſt, quàm phantaſia. Namque licet in ſe ſæpiſſimè peſſima ſint, optimum pleruną; finem propè eſſe denuntiant. Priore uerò contraria ſigna intelligit,quorũ phantaſia quidem bona eſt,ſed occaſio peſſima. Sunt autem accidentia eorum morborum, quorum nulla facta eſt excretio,aut(ut morbis longis fieri ſolet)concoctio:ſed fortè in aliã partem abſceſſerunt, atq; intus fortè in nobiliorem partem receſſerunt. Tantuſ eſt morbi impetus. Neque malo caret,etiamſi in ignobiliorem deceſſerit partem.ſemper etenim maximum atque importunum naturæ laborem ſignificat. Hæc ergo remiſſio ferè pernicioſa eſt, tantum abeſt,ut ſit fidum ſalutis argumentum. Contraria naturæ critica ſigna ſunt,quæ ſequuntur morbi diſcretionem, quæ nõ ſolũ nõ mala,ſed ſimpliciter bona. Proinde ſiquidẽ pace Galeni mihi dicere liceat,hũc Hippocratis locũ ad extraneas cauſas referã. Nã & ipſæ nõ nũquã ægrũ alleuiãt,aliquãdo autẽ aggrauant:quarũ cõditio ut leuis eſt, ita de his dicere poſſumus,quòd nõ oportet eas multũ formidare. Sed neque ea quæ tali ratione alleuiant, multum commendare, tantùm aliqua

Signa citra concoctionẽ ſecura non ſunt. Galeni expoſitio parum obliqua.

Noſtra expoſitio. Cauſę externæ.

ex

ex parte, quod de his dici non poteſt, quæ ſimpliciter ſunt exitialia. Quẽadmodum neq; critica, quæ ſimpliciter bonum arguunt, potes dicere parum mala. Id ſolùm illis conuenit, quæ foris imminent, inter quæ primũ eſt aſtrorum facultas, atq; aër ipſe. nam hæc aliquando lenitatem uiribus adijciunt, aliquando uerò hilaritatem ipſis auferunt. Secunda cauſa eſt animi affectus. alius enim calorem ſuſcitat, alius abbreuiat. Horum ratione, ubi æger uel aggrauatur uel alleuiatur, contemnendum non eſt, ſed tamen multò minus æſtimandum, quàm ſi occaſione morbi hæc euenirent. Audacior ad hanc interpretationem ſum propter Galenum, qui in eo Aphoriſmo, Auſtri auditum hebetant, &c. *medicum monet, ut accidentia ea quæ externas cauſas ſequuntur, ab his diligenter ſecernat, quæ ob conditionem morbi concomitantur, hoc eſt, cruditatem atque concoctionem: nam in his duobus ferè conſiſtit morbi conditio. Tribus ergo de cauſis morbus in melius mutari apparet, nonnunquam ratione materiæ, quæ intrò abſcedit: ſubinde ratione exteriorum accidentium, aſtrorum aut aliorum. At ſola alleuiatio fidelis eſt, quæ concoctionem morbi & expulſionem ſequitur. & econtrario ſola ea aggrauatio timenda eſt, quæ corruptionem materiæ portendit. nam quæ criſim præcedit, bona eſt. Non redarguet hanc noſtram commentationem Hugo Senenſis, quoniam & ipſe hæc appoſuit, tametſi Galeni expoſitionem recepit. Oribaſius uerò nihil aliud, quàm temere ad hiſtoriam quandam digreditur.*

Aſtra, aër, & id gen⁹ alia.

Affectus animi.

Galeni atteſtatio.

Tribus modis morbus uidetur mutari in meli⁹.

APHORISMVS XXVIII.

FEbricitantium non omnino leuiter permanere corpus, & nihil minui, uel etiam pluſquam ratio poſtulat contabeſcere, malum. Illud enim morbi longitudinem, hoc uerò imbecillitatem ſignificat.

MVLTA ſunt quæ corpus extenuant. Primùm ſingula illa, quæ nobiſcum conuerſantur, ac quorum ſocietatem nunquam uitare poſſumus, res præter naturam uulgo dicuntur. Præter has autem etiam ea quæ ſunt contra naturam, ut morbus cum ſuis accidentibus, & cauſis. Nam

Res præter naturam.

Res contra naturam.

hæc eo magis corpus extenuant, quo ſunt maiora, ac grauiora, & ut inquit Galenus, febres magnæ magis extenuant, quàm paruæ, quanquam etiam ex maiori plenitudine eueniant. Accedunt tertiò & ea quæ ſunt iuxta naturam. nam inter temperaturas altera ad diſſlationem opportunior, nempe calida & humida, quàm frigida & ſicca, atq; in hoc quodammodo temperatur aeri contraria eſt. Nempe hic quo humidior eſt, eo minus reſoluit. ſudores in eo argumento ſunt, qui ſub eo magis debilem quàm fortem reſolutionem ſignificant. Sub temperatura oportet comprehendere habitum, quoniam hic temperaturam ſequitur, atq; denſus longè difficilius tenui diſſlatur. Idem quoq; de humoribus dicere oportet, quoniam ſub eodem genere continentur. Quartò eſt uirium imbecillitas, nihil enim hac promptius, ac magis affatim corpus extenuat. Non oportet autem intelligere imbecillitatem retentiuæ, fortè ex ſola humiditate, ſed ex caloris naturalis magna inopia, à quo dependet principalium uirium principalis fortitudo ac robur. Nam ut radices uegetes terram amplectuntur pertinaciter, ita & in partibus corporis noſtri contingit: uide in mortuis quàm facilè ſoluantur. Sed antehac apparebit ea facies, quam in primo Prognoſticorum deſcribit, nares acutæ, oculi concaui, collapſa tempora &c. Siue igitur corpus multum febricitet, ſiue non, ac præter rationem illorum quæ in tribus primis differentijs diximus, extenuetur, non quidem ſimplicis retentiuæ, ſed uirium omnium (hoc eſt caloris naturalis, à quo uires omnes dependent) non ſine magno diſcrimine imbecillitatem ſignificant, & magis ubi tantùm leuiter corpus febricitet, aut omnino non febricitet. Quapropter ego illã particulã, Nõ omnino leuiter, *præſertim ob priorem Aphoriſmi ſectionem, adiectam puto: quemadmodũ reliquã definitionem,* Pluſquam ratio poſtulat, *uerisimiliter tantùm ſecundæ particulæ Hippocrates accõmodauit. Non enim poteſt corpus in febribus conſtare citra humorum craßitudinem, quippe ijs abſumptis facilime corporis iactura fiet. Galenus in Hippocrate, uirium imbecillitati humorum tenuitatem ac corporis raritatem adijcit. & poteſt ferri expoſitio. ſpero tamen, quòd noſtra erit Hippocrati acceptior: nam ſecus ſecunda pars Aphoriſmi falſa erit. Nam nihilo peior eſt corporis*

Tertiò uiriũ imbecillitas extenuationis cauſa eſt, aut temperatura.

Calida & humida temperatura ad difflationẽ maximè idonea.

Tenuis habitus citius difflatur quàm denſus.

Comparatio cum plantis.

Noſtra expoſitio.

Prior appendix priori, poſterior poſteriori tantùm debetur.

Galeni ſupplementum.

Inepta & indocta Oribaſij diſtinctio.

poris colliquatio ob corporis raritatem, aut humorum tenuitatem, quàm aëris caliditatem. Nemo quod ſciam iſtud ſuſpectum habuit. Sed Oribaſius neſcio quam inutilem de internis & externis febribus partitionem reliquit, imitatus ignauos in opere medicos, qui ex quouis urinæ rubore febrem aſſerunt, quam cùm ægri neſciunt, ad internas refugiunt.

APHORISMVS XXIX.

CVm morbi inchoant, ſi quid mouẽdum uidetur, moue. Cum uerò conſiſtunt, ac uigent, melius eſt quietem agere.

Cõtrouerſia.

Neotericorũ abſurda compoſitio.

Principiũ accidentiũ præcedit concoctionem.

Secunda Neotericorum diſtinctio.

MAGNAM fecit controuerſiam omnibus hæc ſententia: quoniam ex diametro illi uidetur contraria, in primo libro ſcripta, ubi dictũ eſt, quòd duntaxat concocta oportet medicari, neq; in principio, niſi materia turgeret. Atq; alij aliud commenti ſunt. plurima autem pars in eo conuenit, quòd in primo libro loqueretur Hippocrates de principio ſecundùm concoctionem: in propoſita uerò ſententia de principio ſecundùm accidentia. Sed nihilominus ita pugnant ſententiæ, quàm ſi utroq; in loco de principio ſecundùm concoctionem loquaris: quoniam in ſimplicibus febribus (illis atteſtantibus) hæc duo principia conueniunt, & ſi quàm maximè diſsiderent, tamen nondum ex hac partitione ſequetur cõcordia. Nam principium accidentium concoctionem antecedit: quare qui in horum principio purgat, concoctionis quoq; initium anticipat. Igitur alij purgationes quàm tempora partiri malunt, in minoratiuam, de qua præſentem ſententiã intelligũt, in eradicatiuam, quam in primo libro audiuit. Atq; hæc quidẽ diuiſio rationabilior uidetur primũ intuentibus, poſtea uerò diligenter eam ſpectantibus inutilis magis eſt. Nam ſi nihil aliud dixiſſet, quàm id, Cùm morbi inchoãt, ſi quid mouendũ uidetur moue: *tolerari poterat hæc diſtinctio. ſed ſequẽs particula, ubi inquit,* Cũ uerò cõſiſtnut ac uigẽt, melius eſt quietẽ habere: *eã ſimpliciter aufert. Nã certũ eſt, quòd hic eandẽ interdicat, quam in priori particula admiſit. Sed neq; intelligi poſsit, quòd Hippocrates in ſtatu minoratiuã interdicat, & eradicatiuã admittat: quoniam eradicatio magis,*

gis, quàm minoratio, naturæ quietem interrumpit. quippe eradicatiua uel ipſis dicentibus multo fortior eſt. Iam ergo neque iis diſtinctionibus ſatis fidunt, ſed tertiam adijciunt, ſcilicet ſtatu in duas partes diuidunt, in priore quidem damnant, in poſteriore uerò nihil purgationem reformidant.

Statum diuidunt.

itaque hanc præſentem Hippocratis præceptionem tantùm de priore intelligunt. Melius autem feciſſent, ſi priorem partem ſibi ad purgationem ſeruaſſent. nam ratio, quæ ſubſequitur, magis poſteriori, quàm priori parti conuenit: quoniam nuſquam fortiora accidentia, quàm in ſtatus parte nouiſsima. Sed neq; Hippocrates ſimpliciter in ſtatu purgationẽ omnem prohibuiſſet, ſi quidem in altera eius parte conſultum habuiſſet. Non uidetur autem hæc controuerſia tantùm Barbaris feciſſe difficultatem, ſed & Græcis. Quippe Oribaſius ipſe poſt otioſas quaſdam ratiocinationes hanc præſentẽ ſententiã duntaxat ad morbos acutos contrahit. Fortè quibuſdã & Galenus idẽ facere apparebit. Eſt autẽ ueriſimile, Hippocratẽ ad omnem morbum ex humorum uitio generalem poſuiſſe: quippe ratiocinatio, quam ſubijcit, uniuerſalis eſt.

Oribaſij anxietas.

Sed neq; Galenus hoc palàm dicit, ſed neſcio quid ueritus, phlebotomiam ſub hac commotione comprehendit, quæ concoctionem & in longis & in acutis anteuertere poteſt. Quare ſi ita uerbum, Moue, *audire cõtendas, protinus locos inter ſe compoſueris, qui inter ſeſe alioqui plurimum uidebantur diſſentire. Periculũ tamen eſt, ne Hippocrates hanc compoſitionem nolit. Omitto, quòd purgationẽ excludere non poſsis, licet phlebotomiã ſimul complecti uelis. Itaque ſemper eædem manebunt anxietates, in quas Galenus incidit, nõ ob aliam cauſam, quàm quia nomen principij nimis anguſtè ſuis tribus ſignificatis coëgit, pro primo inſultu, ſcilicet pro prima acceſsione, & tertio, pro eo quod terminatur ſignis concoctionis: quartum enim ex ſententia Hippocratis oportet apponere, quod uerum principium atq; augmentum continet, quodq; in ſtatum protrahitur, atq; ab eo tantùm diſtinguitur.*

Galenus dubitare apparet.

Galen' quartũ principij ſignificatum non agnouit.

Id nunc manifeſtè ex uerbis Hippocratis conſtat, qui principio nominato ad ſtatum tranſilijt, tanquam augmentum ſub principio continuerit. clarius id cognoſces, quia morbum in tria duntaxat tempora partitur. Hoc igitur modo auditus Hippocrates, nullam admittit controuerſiam,

Hic principium continet augmentũ.

ſed

ſed conſentanee alijs locis, tantùm augmentum deputat purgationibus, quod melius eſt nunc exemplis, quàm rationibus aſtruere. Nam pertinaces nunquam rationibus conuinci poſſunt, ſed, ut inquit Galenus, more proſtratorum adhuc malignè à collo dependent. Sunt autem manifeſta ea, quæ ipſe in libro De arte curatiua febrium ad Glauconem ſcribit, ubi purgationis opportunitatem captans, Toties, inquit, ubi ſigna cõcoctionis ſeſe aperuerint. Nunquid hic palàm omnibus audientibus, tantùm manifeſtam concoctionem ad purgationem requirit? Et ſi intelligas, cùm apparuerint ſigna perfectæ concoctionis, nunquid tantùm ad ſecundam partem ſtatus cõtrahes? Certè uel in principio ſtatus ſigna perfectæ concoctionis apparent: quia augmentum, dicente Galeno, ſignis perfectæ concoctionis finitur. Verùm iſta ex illis locis tam manifeſta ſunt, ut nemo repugnet, niſi qui alteri ſectæ mancipatus fuerit. Nec mirum, quia huiuſmodi homines (inquit Galenus) magis pro ſecta pugnant, quàm patria. Quod in re phyſica ferendum erat, ſed in re adeò periculoſa uereor, ne cum ueritate deũ offendant: ſed ipſi uiderint. Nam ſi uerũ fateri uolũt, ſolũ augmentũ iam ſciunt nobiſcũ ad purgationes opportunũ. Quippe cur principiũ inidoneũ fuerat, in primo libro Galenus dixit. Cur autẽ ſtatus inidoneus ſit, ipſe Hippocrates ſtatim aſſcribet. Nõ cõtentus autẽ ea ſola cauſa Galenus, alterũ adiecit, quam ex cõparatione uirtutis accepit. Nam licet (inquit) eo tempore uirtus naturalis atq; uitalis fortes perſiſtant, animalis tamen eo tẽpore fatigata iacet. Neq; hanc contẽnere debes, tanquam parũ ad purgationes opportunã: quippe ferè ea eſt, quæ medicamẽto purganti ſubſeruit, & alioquin una deperdita, reliquæ duæ intereunt: adeo ſibi inuicẽ impendent, ac tam uel illæ facultates multo ſunt retuſiores, quàm prius, reſpectu animalis, aut etiam morbi, dicuntur mãſiſſe fortes. Huius contrarium accidit in morbis longis: quippe hîc animalis firmior, quàm naturalis deprahenditur: frigida enim eſt, ac pertinax, longorum morborum materies, quæ aciem caloris naturalis obtundit: raro autem, ac non niſi tandem, uirtutem animalem frangit. Viſcera etiam, in quibus naturalis facultas habitat, per morbos longos magis afficiuntur, quàm per acutos, quòd hîc rarius aliquis peculiaris locus affectus;

Pertinacium hominũ mos.

Virtus animalis in ſtatu debilior reliquis.

In longis ſæpe pertinacior animalis q̃ facultas naturalis.

ctus ſit. Nihil ergo mirandum eſt, ſi in morbis longis uirtus naturalis magis labefactatur, quàm acutis. Verùm cur in acutis animalis magis labatur, quàm naturalis, aut etiamdum uitalis, alia eſt, & forte magis occulta ratio: nec ego inuidebo, ſi quis forte alius potiorem reddere poterit. At mihi apparet, animalem facultatem promptius quàm naturalem, aut uitalem calido offendi. quia calidum caput promptè ferit, ac ſpiritum animalem diſijcit. Spiritus enim hic ſubtilis, ac, ut ab omni excellente calido diſcutiatur, idoneus. Hoc & potus uini atteſtatur: uidetis enim ut omnibus reliquis operationibus illæſis, cerebrum illo offendatur, atque totus homo titubet. Hoc animaduertiſſe uidetur, quicũq; primus cerebro potius, quàm alteri parti uinũ inimicũ pronũtiauit. Ac tantũ ſuper acceſſoria Galeni ratione, qua ultra Hippocratẽ in ſtatu purgationẽ damnauit. Aſpernatur autẽ & natura ipſa tale adminiculũ. Rarũ enim eſt, ut morbũ quem concoquere potuit, nequeat excludere. Accidit tamen aliquando, quoniam hic eſt alter in ſtatu morientiũ modus, ubi naturã ſuſcitare atq; adiuuare oportet, ſi quid in præterito tempore nos ſubterfugerit. Sed potius eſt in augmento periculum anticipare, quàm nouiſſimam ſtatus partem expectare, aut in principio temere mouere, parum uerentes, quòd natura tempore augmenti nihil tale frequenter moliatur. Operum enim naturæ medicus æmulator eſt, non autem eiuſdem tempeſtatis perpetuo, ac paſſim: alioqui ſubinde ſerius illius ſubſidium eſſet. Hoc uno igitur uerbo duos nodos explicauimus, alterum, qui ob prædictam rationem conabatur in augmento purgationem tollere. alterum, qui in ſtatu uolebat aſtruere. Nihiloſecius & id quod in ſtatu fit, aliquando medicus quoque imitatur, neque ab eo quod in augmento fit, natura ſemper abhorret, ut in criſibus imperfectis cõtingit. Plerunque ergo purgare oportet in augmento, raro in ſtatu, rarius in principio, nũquam uerò in perfecta declinatione. Declinationẽ autẽ appellamus, ubi iã accidẽtia ſubſederint, & maior pars materiæ concocta, atq; etiãdũ expurgata fuerit. Sed de hac re prius.

Virt' animalis citius offẽditur calido q̃ naturalis.

Vinum cerebro inimicũ.

Aliquando æger in ſtatu moritur.

Raró natura mouet in augmento.

APHORISMVS XXX.

CIrca initia & fines omnia imbecilliora; cum uerò conſiſtunt, fortiora.

AN

AN putredo cum concoctione promoueatur, contrariæ ſunt inter Neotericos ſententiæ, nec aliqua ex parte cohærentes. Verùm de his nos alibi, & in primo Aphoriſmorum, & in libello De opportunitate auxiliorum. Hæc autē cauſa, quæ hic ſubijcitur, tertia eſt prioris Aphoriſmi, ex accidentibus deſumpta, quæ tempore ſtatus ſunt maxima, ac talia quæ aliquando concocta materia naturam interimunt. Quòd tamen morbus in ſalubribus hoc tempore mitior ſit, ac melior, in præcedente commento Galenus ſubſcripſit, & nos in primo libro demonſtrauimus, ubi & illud perſtrinximus, non omnia quidem in ſtatu accidentia fortiora eſſe, ſed tàntùm communia. Verùm & hæc aliquando imperfecta criſis minuit: quia & ipſa aliquando magnam quantitatem ſequuntur. itaque in longis ſæpius ſub ſtatu mitiora, quoniam in his tam per ſudorem, quàm per urinam, atque alios meatus, non infrequenter morbus concoctus paulatim decedit. Nunquid ergo ob hæc tempora morborum partiemur, atq; præſentem ſtatum ad ſtatum accidentium cōtrahemus, quemadmodum Hugo Senenſis, ac reliqui Neoterici? Nequaquam. Sic enim talis fiet ſententia, Quando accidentia incipiunt, ſunt leuiſſima: ſed quando ſunt in ſtatu, ſunt maxima: hoc eſt, quando maxima ſunt, tum maxima ſunt: id enim eſt ea in ſtatu eſſe. Qua ſententia nihil erit nugacius, aut abſurdius. Reliquas Hugonis ambages de ſucceſſu putredinis, & cōcoctionis, nos in primo libro diſtinximus: quapropter hîc eas repetere eſt ſuperuacaneum.

Accidentiū fortitudo ſæpe ægrum interimit in ſtatu.

Impfecta criſis accidētia minuit.

Ridicula expoſitio.

APHORISMVS XXXI.

EIus qui ex ęgritudine bene cibatur, nihil proficere corpus, malum.

GERMANA hæc eſt ſententia, cum ea quæ nuper ſcripta eſt, Si quis à morbo cibū aſſumens &c. *Nā ſiue aſſumentes corroborari aut proficere dicas, nihil intereſt, ſed alterum alterius ſignum, alterum cauſa eſt: ſcilicet quòd corpus proficiat, robur potentiæ in cauſa eſt: atque rurſum quòd potentia corroboratur, promotio corporis præſens ſignum eſt. Hactenus ergo ſententiæ conueniunt, ſed commenta aliqua ex parte diſsident. Nam illic Galenus duas aſsignauit cum Hippocrate prædicti*

Alterū ſignū, alterū cauſa.

Oppoſitiōis phantaſia.

ſymptomatis cauſas.hic uerò tertiam, quæ neutri prædictæ reſpōdere uidetur. Sed ſi paulo ſtudioſius rem inquiramus, inueniemus alteram, quæ hic dicitur ſub altera prius reddita comprahendi. Nam quòd citra humorum malignorum reliquias ingeſtus cibus corpus non promoueat, in cauſa eſt alimenti copia: quippe mediocre alimentum modica natura facilè conficiet.

Compoſitio.

APHORISMVS. XXXII.

OMnes ferè qui male ſe habent, circa initia bene cibati, nec quicquam proficientes, circa finem rurſus non appetunt. Qui uerò circa initia cibum ualde non appetunt, poſtea bene appetentes, ij melius euadunt.

Galeni expoſitio dura.

QVIA prædictus ſermo fuit de conualeſcentibus, ſuſpicatus eſt Galenus & hunc quoque de eiſdem eſſe. Verùm faſtidioſa eſt eodem in loco eiuſdem ſententiæ repetitio, tametſi in eodem late libro tolerari poteſt. Omitto, quòd hæc eadem in principio huius libri poſita eſt. Durior etiam ſermo erit, ſi de conualeſcentibus intelligas: quippe ægri potius, quàm conualeſcentes, male ſeſe habere dicuntur. Promptius eſt ergo initiū morbi, quàm conualeſcentiæ intelligere, & rurſus finem morbi, quàm conualeſcentiæ. Iam quomodo finis conualeſcentiæ cenſebitur, & non potius initium noui morbi, ubi uigor appetitus proſternitur? Periculum etiam eſt, ne ſaltem ſecundus ſermo falſus ſit, de conualeſcentibus intellectus: melior enim conualeſcentia, ubi appetitus ſtatim redit, quàm ubi diutius proſtratus iacet. Melius poterit excuſari prior particula, propter adiecta uerba, Nec quicquam proficientes. id enim de cōualeſcentibus magis dici ſolet. Noſtra tamen commentatio utriq; parti paulo æquior apparet. Nam in principio ægritudinis ferè melius eſt, ægros parum quàm multum appetere: etenim non niſi cum periculo certè morbi augmento alimentum conceditur, & appetētibus difficile cibus interdicitur. Argumento ſunt, qui ſitiunt: nam quotuſquiſque eſt, qui à potu abſtineat? Ex hac cauſa mihi euenire uidetur, quod alibi diximus, pleroſque efflorescentem morbum

Noſtra opinio.

Melior cōualeſcentia cū appetitu coniuncta, q̄ quę eo deſtituitur.

Fames difficile patitur inediam.

euincere, qui ſemina ipſius morbi nequiuerunt tollere. Nam quădiu appetitus uiget, noua materia acceſſit, quæ tempore inediæ melius concoquitur. Ab hoc tamen ſermone oportet excipere eos, qui ex corruptione & inedia laborant. nam de ijs Auicenna dixit, quòd optime ualent, qui conſtanter comedũt. Ob hos fortaſſe Hippocrates quoq; non dixit abſolutè, omnes, ſed omnes ferè. Cornelius Celſus hoc loco doctus dixit, quòd morborum initia famem & ſitim deſiderant. Is conſentit, quòd in primo Aphoriſmorum diximus, initia morborum tenuiorem uictum requirere, quàm augmenta. Nuſquam tamen bonum eſt, iuxta ſequentem Aphoriſmum, ita faſtidire, ut ne legitimum quidem accipere poſſis: ſed duntaxat malum eſt, ægros in principio plurima ingerere. At qui illi ſunt, promptum eſt colligere: ferè enim ij qui multum diſſlantur, ut pueri, uel qui morbis laborant frigidis, argumento quartanæ.

Morbi ex corruptione ſanguinis.

Morborũ initia ſitim & famem deſiderant.

Pueri & laborantes morbo frigido, diu appetitũ retinent.

APHORISMVS. XXXIII.

IN quouis morbo mente bene conſtare, & bene ſe habere ad illa quæ offeruntur, bonum. Contrà uerò ſe habere, malum.

DIC, precor, nunquid puerile eſt, hunc Aphoriſmum uelle redarguere, ex eo quòd nullum ſit ſignum ſalutare, uel hoc, uel aliud, quod in omni morbo appareat, cùm multi mortales ſint. Certe tum Hugo Senenſis, tum alij, quicunque aut hic, aut alibi aliquid ſimile ſcripſerunt, potius ſtuduerunt inuenire quæ paginas explerent, quàm quæ ſententias illuſtrarent. Talis eſt & Oribaſius, qui ad otioſas interrogationes digreditur. Satius erat hic cogitare, quare quidam morbi mentem ſtatim perdunt, quidam uſque ad finem integram retinent. Pendent autem omnia ex conſenſu partium: nam morbus procul ab ipſo cerebro ferè uſque ad mortem mentem habet illæſam. Qui uerò in partibus cerebro conſentientibus exiſtit, ferè eam ſtatim turbat. Difficilior eſt quæſtio, cur quid potius mentem, quàm intellectum ſcripſit. Ac fortaſſis quidam alterum pro altero recipiunt: mihi tamen cum multa ratione ita diſtinxiſſe Hippocrates apparet, quia intellectus circa ſubtiliora uerſatur, & ea quæ contemplamur,

Ocioſorũ hominũ labor.

Morbi extra cerebrũ uſq; ad mortẽ ſenſum patiuntur & intellectum.

Grauior apparet morb' qui mentem, quàm qui intellectum offendit.

Cerebri conſtantiam arguit uigor mentis.

mens ſola externa reſpicit, & ea quæ foris gerimus. Parum ergo eſt, quòd ægri parum feliciter nunc intellectu contemplari poſſunt. Sed non eſt citra magnum periculum, ut mens aberret, ut quis abſurda loquatur, & temeraria moliatur. Fortè erit, qui hanc noſtram differentiam parum feret, neque diu contendemus. Satis enim nobis eſt, ex hac qualicunq; mentis conſtantia, principalis omnium operationum promptuarij, quippe cerebri ſanitatem demonſtraſſe, atque deinceps omnium eorum, quæ ab eo oriuntur. Fateor, illæſo principio ipſo, orta in ſe offendi poſſunt, uerũ hæc fermè paruum ad ſalutem aut mortem momentũ obtinent. Non eſt æque promptum, ex uigore appetitus, uniuerſi uentris, atque adeò ipſius cordis, ſanitatem demonſtrare: nam duntaxat in ſtomacho reſidet, nec ſuper illius ſanitate ſemper duntaxat aliquando certa ſignificat: nam & ſtomacho admodum flaccido, ut in decrepitis, ipſe uiget. Sed de naturali appetitu loquimur, ad cuius firmitatem multarum aliarum partium requiritur ſanitas, non tantùm ipſius hepatis, uerùm etiam uſque ad extremas particulas ferè reliquarum omnium: nam niſi in his omnibus naturalis appetentia, atque attractio legitima conſtiterit, tandem & ipſe appetitus in uentriculo, qui hæc ſequitur, deſinit: quoniam appetitus in uentriculo horum uigorem atque ſuctionem ſequitur. Non poſſunt autem diu & commodè attrahere partes externæ, ſi uitiata concoctio fuerit, aut calor ipſas defecerit, mediante quo omnis operatio perficitur. Proinde appetitus uigor, & cordis quoque firmam facultatẽ ſignificat, à quo fons omnis caloris proficiſcitur. Videte igitur, an non multum ſpei nobis relinquitur, ubi has duas operationes integras, ac per omnia ferè tempora conſtantes (id enim ſententia requirit) inueneritis. Reliqua ferè pro diuerſitate morbi euariant: exẽpli cauſa, ſpuma in epileptico, aut bona, aut ſaltem ignaua, in apopletico ferè peſſima. Et iterum anhelitus facilitas in acutis (inquit Hippocrates) omnibus magnã uim habet ad ſalutem, in longis uerò modicam: quoniã hic raro periclitatur facultas animalis, ſæpius uerò naturalis.

Alacritas naturalis appetitus requirit hepatis & extremorũ integritatẽ, nedum uentriculi.

Spuma in apopletico mala, in epileptico bona.

APHORISMVS XXXIIII.

IN morbis minus periclitantur, quorum naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempori magis con-

gruit

gruit morbus, quàm quibus ſecundum nihil iſtorum congruit.

NON immutat temperaturam genuinam ſola ætas, aut aër occaſione regionis, aut etiamdum tempeſtatis anni. idē facit & uictus. Quamuis ergo Hugo Senenſis id neglexit, omnia hæc habitus nomine oportet cōtinere, ut talis ſit ſermo: Morbus ſecurior eſt in temperatura ſibi ſimili, quàm diſsimili, ſiue ea ſit tēperatura genuina, ſiue aſcititia. nam & cum aëre, & cum uictu tandem natura noſtra quandam familiaritatem init. Verùm aliquando aër, uictus, affatim nobis incidunt, & corpus noſtrum ſubito exercent: aliquando autem paulatim nobis horum qualitas inſinuatur, ac multo tempore eius modica qualitate lætè fruimur, tandem uerò obruimur. Ita utrinque, & à ſimili, & à diſsimili qualitate earum rerum, offendimur: ſed altero frequentius, altero uerò grauius. Nam affectus ſimilium ſecurior, alter uerò periculoſior. & poteſt tamen aliquando ſecus euenire. Nam febris ardens multo periculoſior in corpore cholerico, quàm dolor leuior capitis ex cholera in corpore frigido. Ita econtrario in corpore frigido minus periculoſa, quàm cachexia. Verùm ubi idem morbus utranq; exercet temperaturam ſibi ſimilē, ac diſsimilem, ſemper in diſsimili corpore periculoſior exiſtit. Exempli cauſa: eadē febris ardens in corpore cholerico multo ſecurior, quàm in pituitoſo. Quippe ut unuſquiſq; morbus longius diſceſsit à natura, ita eſt periculoſior. Nunc certū eſt, quòd febris ardēs amplius immutauit corpus frigidū quàm calidum. Euidens eſt exemplum, aqua ex natura frigida difficilius in feruorem attollitur, quàm tepida. Fortè cogitabis tecum, quòd corpus frigidum citra detrimentū ſuæ ſanitatis poſsit incaleſieri more cholerici. uerùm hoc falſum eſt. Ita neq; febres illæ, quas Galenus in commento comparat, ſimpliciter æquales ſunt: nam hyeme quàm æſtate maior eſt. tamen tactu ipſius medici æquales ſunt. Atq; hoc eſt, quod Galenus ſpectauit, quum inæquales dixit. Semper ergo unum morbum ad duas conditiones conferre oportet. Secundò hunc Aphoriſmum de ſimilaribus morbis oportet tantùm accipere. Nā ut ad phthiſim magis procliues ſunt, quibus cerebrū calidū

Aphoriſmi ſententia.

Affectus ſimiles plerunq; ſecuriores

Oportet unum morbū conferre cū duab⁹ diuerſis temperaturis.

Exemplum ex aqua.

Febres tactu medici ęquales, reſpectu diuerſarū inęquales tēperaturarū.

aut certè calidis diſtillationibus opportunũ, collum longum, pectus anguſtum: ita ubi ÿ in pthiſim inciderũt, difficilimè conualeſcũt: difficile enim ſputum ex anguſto pectore, ac per longam uiam effertur. Fortè etiam nihilo promptius curabuntur, quibus latum pectus eſt: nam grauis debet eſſe cauſa, quæ in his materiam tantiſper retineat, donec pulmonis particulam uiolet, aut erodat. Hæret Galenus maximè in raucedine: nam licet hæc maximè familiaris ipſis ſenibus decrepitis, ægrè tamen aut nunquam concoctionem accipit. Galenus duplex huic obiectioni reſponſum parat. Aliud eſt, inquit, morbum non poſſe concoqui, aliud eſſe periculoſum. Verum hæc reſponſio difficultatem potius ſuſpendit, quàm tollit. nam quòd conçoqui nequit, tandem mortale exiſtit. Melius ergo tandem id quod per ſe eſt, ab eo quod per accidens diſtinguit. Nam & raucedo nequaquã per ſe, hoc eſt, ſuæ magnitudinis ratione, eſt in ſenibus periculoſa, ſed ratione uirtutis, cuius occaſione & omnis alius morbus in ſenibus metum affert. Nec id hic nouũ eſt: quippe & alibi duplex ubiq; periculũ diſtinximus, alterum ratione magnitudinis morbi, alterũ occaſione imbecillitatis uirium. Qui his tribus præſentem ſententiã definierit, facile omnia Hugonis obiecta contempſerit. Confert podagram ſiniſtri pedis, cum podagra dextri pedis: calidos tumores cordis, cum frigidis: febrem ardentem, cum paraliti. Quippe hæc omnia, & multa alia excindentur, uno aut altero uerbo, quòd Hippocrates non comparet duos morbos ad unam naturam, ſed unum morbum ad duas naturas. accedit, quòd loquitur de ſimilaribus, non de inſtrumentalibus. Melior eſt illius ſuper febre phlegmatica dubitatio, an tutior ſit in æſtate, quàm hyeme. Et mihi quidem apparet, quòd ut plures quotidianæ febres ſunt in hyeme quàm æſtate, ita minus periculoſæ. Nã in ipſis febribus cauſam magis æſtimare oportet, quàm ipſam febrem. Cauſam uerò dico intemperaturam, quæ humorem febrilem peperit. quippe febrilis caliditas accidentem duntaxat putredinem ſequitur. Hunc ſcopum ueriſimiliter Hugo non animaduertit, qui quartanam, & (ut apparet) omnem aliam febrem æſtati magis ſimilem concedit, faciliorem etiam credo æſtate dicturus, contra experiẽtiam, quæ in hyeme quàm æſtate quotidianam ſecuriorem oſtendit. Aliÿ ſunt, qui ſimilem

morbum

Leuior dubitatio.

Altera obiectio.

Reſpõſio Galeni parũ pfecta.

Melior poſterior eiuſdem dilatio.

Morbus periculoſus aut ratione uirium defectarum, aut ipſius magnitudinis.

Multa Hugonis argumẽta unicum tãtùm habent nodum.

In febribus magis æſtimãda cauſa, q̃ febrilis intemperatura.

Hugonis error.

morbum ob hæc in proportionalem & improportionalem diuidunt, atq; Aphoriſmum de morbis duntaxat ſimilibus ac proportionalibus, ubi materiæ qualitas reſpondet morbo, accipiunt. Neque ij in alio delinquunt, quàm quòd generalem ſententiam, ſpecialem faciũt. Etenim in febribus, in quibus materiæ qualitas diſpar eſt, ab ipſis febribus, duplicem inæqualem intemperiem cogitare oportet. alteram, quæ febrilis eſt: alteram uerò, quæ peccanti materiæ familiaris eſt. Atque id fortaßis eſt, quod Hugoni condonabis. Sed nimis peccat, ubi pituitoſo laboranti tertiana febre, reformidat frigidius quàm cholerico medicamentum exhibere: quoniã id unũ ex primis medicinæ axiomatibus ferè eſt, quòd frigida incalfacta audacius refrigeranda ſunt, quàm calida. Magnus Hugonis error.

APHORISMVS XXXV.

IN quouis morbo partes ad umbilicum & imum uentrem attinentes, craßitudinem habere melius eſt. Multum uerò extenuari, ac cõtabeſcere, prauũ. Sed & hoc quoque ad inferiores purgationes, periculoſum.

TOTVS locus uentris epigaſtrium dicitur. Alexander Benedictus, neſcio quo autore, tantùm unam partem uentris ita appellat, ſub quo collocat hypogaſtrium. Nos in propoſito iuxta Galenum epigaſtriũ in tria diſtinximus, in hypochondrium, partem uentris ſuperiorẽ: in mediam, quæ ad umbilicum attinet: in imum uentrem, ubi Celſus quartò libro ilia collocat: ac tantum ab eo Leonicenus differt, qui hypochondria, Latinè poßes dicere præcordia, ilia exponit. Atque hypochondriorũ gracilitatem nõ admodum damnauit Hippocrates, quòd circa eas partes appetitus duntaxat conſtaret: concoctio uerò in inferioribus magis obitur partibus. Atque illarum craßitudinem optauit in ſingulis morbis, utpote quæ plurimum ad concoctionem conferret: quippe uentriculus frigidus eſt, ac neruoſus. Itaque circumſtantibus eum quaſi culcitris quibuſdã, iuuari, atque concalefieri eſt neceſſe: quod non ſolùm præſtat carnis circũambientis copia, ſed & adipis moles, quæ licet frigida ſit, tamen calorem Epigaſtriũ in tres partes ſcinditur. Præcordia. Ilia. Ventriculũ frigidum iuuant quæ circunſtant.

cohibet

cohibet, atq; aſtringit, fortaſsis etiam iuxta antiperiſtaſin in his ipſis partibus calorem auget. Securitatem præterea purgationibus præbet. Nam ſi ſolidæ aliquando partes motu humorum uiolantur, quid eſt de tenuibus ſuſpicandum? Recte ergo in gracilibus inferiore uentre, purgationes inferiores reformidat: ſicuti idem ſenex in quarto ad ſuperiores purgationes, ſuperiorum partium tenuitatem ſuſpectam habet. Quod ſi Galeno in mentem ueniſſet, credo nunquam ſuperiores ab Hippocrate nunc prætermiſsas conqueſtus fuiſſet. Nam uomitus ſuperiores partes, purgatio inferiores magis uexat. Ac licet integræ in pectore partes ſolo aliquando uomitu ſunt uiolatæ, nunquam tamen inteſtina: ſed id deiectio humorum aliquando fecit. Rationabiliter ergo hic inferiores purgationes, illic uerò ſuperiores magis ueretur. Ac tot quidem nominibus inferiorum partium ſoliditas, tanquam cauſa commendatur. Aliquo modo tamen eius craſsitudo collabi poteſt, idque ſine periculo: neq; enim temere quidam ex ijs, qui ſequūtur, Aphoriſmis, in mediocribus febribus integram corporis conſtantiam damnat. Minus tamen per has febres uenter atteritur: quoniam hæc pars ut neruoſior eſt, ita durior ac pertinacior.

Adeps uētriculi calorem auget.

Iniqua Galeni querela.

Vomitus ſuperiorū gracilitatem, deiectio inferiorum minus fecit.

APHORISMVS XXXVI.

QVi ſalubritatem corporis habent, per medicamenta euacuati, cito exoluuntur, & qui prauo utuntur cibo.

MEDICAMENTA nequaquam agunt per intellectum, ſed neque rurſus omnino naturaliter, ut ignis. Nam ignis ſine diſcrimine inuadit omnia: at medicamenta quædam præſente humore familiari, fortè bilioſo, abſtinent à pituitoſo: ubi ille abeſt, agit in pituitoſum, fortè etiā tandem in melancholicum: ſi neque ille adſit, fertur in ſpiritum & ſanguinem. Et quia uidetur illud uobis mirabile, exemplum, quo res eluceſcat, afferam. Abi ad plantas, & uidebis quòd bonum alimentum attrahant: atque illud ſolum, ubi adfuerit: ubi autem hoc deſideratur, etiam alliciunt alienum. Non eſt etiam mirum, quòd medicamentum potius morboſum, quàm

Medicamentorum delectus.

Primo medicamentū allicit propriū, deinde alienum.

quàm ſalubrem bilem ducat: non enim humores abducuntur ſolo medicamento attrahente, ſed & natura expellente. Et hæc quoq; generalis cauſa eſt, quare nouiſsime medicamenta ſanguinem abſtrahant: nam hunc natura auidiſsime retinet. Aliquando medicamentum forte eſt, & inuita natura uel boni humores abducuntur. Et hæc eſt cauſa, quare ſani à medicamentis exoluuntur: non enim malignus aliquis humor ſequitur, ſed primùm ſpiritus, in quo robur naturæ ſedet, ſoluitur. Statim autem hic animi exolutio aut diſſolutio accidit, aliquando etiam ſyncope. Quòd ſi humores tenuiores abeant, neque idipſum exolutione caret: quoniã hi quoque naturales exiſtant. Quòd autem ſpiritus fere ſoluatur, argumento eſt multus cum deiectione ſtrepitus: neque enim hic ſtridor aliquid aliud, quàm ſpiritus & corporum pinguium colliquationem ſignificat. Nullã ergo purgationem ij bene tolerant. Secundò prohibet in ijs, qui malo utũtur cibo. Galenus commentatur, qui malo abundant ſucco. Intelligo autẽ hic eos, qui corruptione potius, quàm cacochymia laborant: ij enim ſoli ſunt, qui (ut in primo libro diximus) uberiorem alimenti exhibitionem deſiderant. Nihiloſecius & quidam cacochymici ægrè purgationes patiũtur, utpote ij, qui plurimo abundant prauo ſucco, ac pauco fruuntur bono. Tales ferè, qui malo abutuntur cibo: tales ſunt hydropici, & multi alij cachectici. Perplexa ergo illorum eſt, atque ambigua curatio: etenim neque morbum, neque remedium ferunt, imo ne alimentum quidem tolerant: quoniam prius dictum eſt, Impura corpora quãto plus nutries, tanto magis lædes. purgationes uerò parum ferunt, quoniã illorũ uirtus breuis eſt. Oportet ergo mediam inter utrunque uiam tenere, & uictu atque extenuantibus morbum paulatim demoliri: purgationes uerò non niſi poſt cõctionem, & per magna interualla exhibere. Non intellexit hanc methodum Oribaſius, atque propterea commentũ ſententiæ contrariũ reddidit, his potiſsimùm purgationem conſulens, qui malo utuntur ſucco. Neceſſum eſt, ut admodum obliuioſus fuerit, quicunque hæc ſcripſerit. Licet autem utroque modo à nobis dicta ſententia audiri poſsit, melius tamẽ eſt primo modo eam accipere, præſertim cùm Galenus in commento ſanguinem uitioſum potius, quàm cacochymiam ex uitiato alimẽto reformidat.

Natura medicamento connititur.

Sani nullam purgatiõem tolerant.

Cacochymici ægrè purgationem patiuntur.

Multi morbi neq; morbũ ferunt, neq; remedium.

Craſſus Oribaſij error.

Duplex expoſitio.

A Neque

Neque tamen hi multo melius phlebotomiam ferrent. Nulla enim euacuatio, quæ nõ aliqua ex parte ſpiritũ attenuat: atq; id citra euidens detrimentum ferri non poteſt, ubi modica bonorum quantitas eſt coniuncta. Natura enim melius fert humorum uitium, quàm multum deſiderium.

Natura melius fert humorum uitium, quàm multũ deſiderium.

APHORISMVS XXXVII.

QVi bene ſe habent corpore, difficulter ferunt purgationes.

Multa importunæ purgationis incommoda.

NON erat opus hac de cauſa nouum Aphoriſmum conſcribere. poterat paucis adijcere ſic, Exoluuntur, & multa alia patiuntur. Non enim importunarum purgationũ ſolus animi defectus cauſa, eſt ſymptoma, ſed quoddam medium. Præcedunt enim dolores, uellicationes, tormina, uertigines, & alia ſequuntur, aliquando irreuocabilis ſyncopa, mors ipſa. Fiut, dicente Galeno, una ratione hæc omnia medicamento, deſiderio proprij humoris carnem colliquãte, ac ſpiritum extorquente. uellicationes quidẽ & tormina fiunt, carnibus inteſtinorum conuulſis, ac colliquatis. Ita autem appellantur in uentre dolores: quoniam torminum ſpeciem præbent, propter multam inteſtinorum perplexitatem, anfractus, atque reuolutionem. Non ſequuntur autem hæc tantùm in ſanis, ſed & in ipſis ægris, qui bus unum medicamentum pro alio accommodatur. quemadmodum huſ rè uſu uenit, qui in omnibus decoctionibus ſena utuntur, agarico, polipodio, ac carthamo. Quòd ſi medicamentum paulo fortius fuerit, anxietatẽ quandam, deinceps animi defectum, atque adeo ipſam ſyncopen, & ante hæc dolores capitis inducit, dum humores potius commouentur, quàm expurgantur. Nam & in miſſione ſanguinis nonnunquam ita humores conturbantur, ut fumi caput feriant, & homines ſomnolenti euadant. qui quando per uentriculos, atque adeo ipſum cerebrum feruntur, uertigines inducunt. Nam ſi externa ſimulacra, quæ in gyrum aguntur, uertiginem poſſunt inuehere, nihil mirum, quòd interna idipſum poſſunt facere. Quòd autem purgationem potius, quàm phlebotomiam ſuſpectam ſcripſerit, in cauſa eſſe potuit, quia frequentius purgationis abuſus, quàm phlebotomiæ committitur. fortè in cauſa fuit, quia phlebotomiæ incommoda prõptius.

Vulgaris conſuetudo.

Semper fortiores cauſę internæ quàm externæ.

Phlebotomiam prõptius quàm purgationẽ eſt reſtringere.

ptius, quàm cœptæ purgationis licet reſtringere: etenim facilius eſt phlebotomiam, quàm purgationem ſupprimere: non enim medicamentum uehemens proprio humore ſaturatur, ſed præterea cum alijs, atq; adeò ipſo ſanguine & ſpiritu confligatur.

APHORISMVS XXXVIII.

PArum deterior potus aut cibus: ſuauior autem melioribus quidem, ſed minus ſuauibus, eſt præferendus.

NVLLA hîc diſtinctione ſanorum atque ægrorum uti decet, quoniam in utriſq; ſententia uera eſt, propter duas cauſas. Altera Galeni eſt, quia quod eſt iucundius, uenter arctius amplectitur, non minimum ad cōcoctionem momentum: ſed id ſpecialius eſt, atque ad uentrem tantùm attinet. Altera à Galeno neglecta, iure tamen prima, utpote generalis. quòd talis potus ac cibus ſanitatem facilius atque familiarius conſeruat, atque morbum pugnacius demolitur. Nam alter iuſtiorem ſimilitudinem, alter uerò aptiorem contrarietatem continet, quorum exquiſitè modum ac momentum nemo coniectari poteſt. ſola enim natura huius conſcia eſt. Itaq; hactenus aliquid naturæ indulgendū eſt: tamen illius luxuria atque inſolentia aliquando refrenanda eſt: quoniam & hic libēter audio, quod uulgo dicitur, Nemo perpetuo in ſua cauſa prudens eſt. Idem & naturæ aliquando euenit, ut feruoris morbi atque uirium impatiens, per phas per nephas remedium quærat, & in eo, quod appetit, ſæpe plus damni, quàm auxilij, inueniat: nempe tametſi qualitas utilis ſit, ferè tamen ſubſtantia intolerabilis. Exemplum cittæ mulierum exhibent, quæ carbones, atque inuncta coria, aliaq; abſurda inſanæ appetunt. Etenim natura id quod per accidens, ab eo quod per ſe eſt, diſtinguere nequit. Quocirca expetitum à natura remedium per ſe ſæpe prodeſt, per accidens obeſt magis. Aqua frigida, tempore febris, morbo adhucdum crudo exiſtente, ſecundum eſt exemplum. Etenim febri quidem egregiè aduerſatur, ſed interim morbi materiam reddit magis difficilem, atque hoc eſt quod natura ignorat. Ita neq; in ægris, neque in ſanis, totum appetitui eſt permittendum, aliquid dun-

Galeni ratio ſpecialis.

Secunda generalis.

Natura maxime ſuiipſi conſcia.

Nemo prudens in ſua cauſa.

Natura ſæpe fallitur.

Natura ſæpe negligit cauſam.

taxat condonandum. Et propterea nõ ſine diſcrimine Hippocrates ſuum Aphoriſmum protulit de quouis, ſed parũ, inquit, deterior. *Verũtamẽ ubi emortuus plane eſt appetitus, abſurdum admodum eſſet, quòd ſupplicãti denegetur. Nemo etenim naturæ magis conſcius eſt, quàm, ut dixi, natura ipſa ſuipſius. Adeò ego ab ijs diſſentio, qui nihil naturæ indulgent, ſed omnia ſuo iudicio definiunt. Vulgum enim in hoc melius ſentire puto, non ſolùm quia id quod appetunt conco ctu ſit facilius, uerum etiam quia contrarium aut ſimile, exquiſitius.*

Exquiſitus uictus ubiq; periculoſus.

APHORISMVS XXXIX.

SEniores iuuenibus ægrotant ut plurimum minus. Qui uerò morbi ipſis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortem.

SI liceret ſeniores *legere, tũ nulla eſſet cõtrouerſia, an potius priores, an poſteriores ſenes debeamus intelligere. Nã* ſeniores, *tantùm de poſterioribus intelligitur. Ergo, ut Græca habet lectio, ſenes oportet ſcribere: nam Galenus de prioribus uidetur intelligere. Quòd autem* ſeniores *ſcripſerit Leonicenus, forte ex imitatione ſequentis Aphoriſmi fecit, ubi,* ualde ſenibus, *adſcribitur, qui iudicio Galeni huius exemplũ exiſtit. Adeò ego nunc contrà ipſum demiror, quòd de prioribus ſenibus ſermonem hunc ſit interpretatus. Hugo Senenſis lubricus eſt, & in hac priores, in altera poſteriores ſenes accipit. At certum eſt, quòd utranque partem Hippocrates de ijſdem dictam uoluit. Prioribus certè neutra pars accommodari poteſt. Nam uel in his paucæ ægritudines lethales, neque uerum eſt, quòd in ijs quàm iuuenibus ſint rariores: quoniam in ipſis natura multo eſt imbecillior. Abite ad Hippocratem in tertio Aphoriſmorum, & ipſe uobis dicet. Galenus fugit ad continentiam uitæ, ſed fruſtra. Nam propria ueriſimiliter Hippocrates incommoda comparauit. Ergo in poſterioribus ſenibus hunc Aphoriſmum oportet audire, & dũtaxat de acutis priorẽ partẽ intelligere, ut talis ſit ſermo, Senes minus laborant acutis, quàm iuuenes, uerùm longis frequenter, atq; ijs ferè commoriuntur. Nec eſt dura ſubauditio: nam & alibi ferè oppoſitum in altera*

Galenus priores ſenes cogitat.

Noſtra opinio.

Senectus poſterior omnibus morbis obnoxia.

Sententię expoſitio clariſſima.

tera particularum ſubintelligit. Admouemur etiam huius ab ipſo in primo Aphoriſmorū, ubi dicit, Propterea ſenibus nō ſimiliter febres acutæ fiūt. *Oribaſius uerò hos nodos uidetur uoluiſſe diſsimulare, qui maluit magnitudinem morborum, quàm frequentiam inter ſe cōparare.*

APHORISMVS XL.

RAucedines & grauedines in ualde ſenibus c-ctionem non admittunt.

MORBI inſtrumentales ferè ſunt, grauedo ex obſtructione, & raucedo ex aſperitate faucium, ſi amplius procedat, tuſsis ſequetur. Eſt autem & hæc ex obſtructione, aſperitate, aliquando ex ſola frigiditate. Ita & reliqui duo morbi ferè cum ſimilaribus quoq; committuntur. Atque ijs tribus generibus circunſcribitur omnis diſtillatio: adeo puerilis mihi Barbarorum error apparet, qui ad ſingulas fere partes catarrhum definiunt. Quod ſi tantùm facerent, qui in opere uerſantur, ac in morbis, quos ignorant, uulgo confuſo nomine illuderent, ferendum erat. Sed quid ipſorum ſcriptoribus facies, qui podagram & chiragram per diſtillationem fieri dicunt, idq; ab ipſo capite? Viatorem ipſam materiam habere oporteret, qui ſic materiam deduceret. Nec maior ratio eſt de humero: quamuis hoc te cogitare propinquitas fortè loci fecit: non enim à cerebro, ſed à uenis materia uenit, quæ podagram, chiragram, reliquosq; articulares cōmittit. Contingit tamē aliquando aliquam materiæ partem ſimul & in caput, & in articulos incidere. atq; hæc forſitan fortuna in cauſa fuit, cur alterum alterius cauſa putaretur, cùm contrà potius una utriuſq; communis cauſa exiſtat, quæ aliquando ſimul & ad cerebrum, & ad articulos, aut aliò materiam ex uenis tranſmittit. Poterit igitur, qui uelit, omnē huiuſmodi fluxum catarrhum appellare. At interim nos eum proprie appellamus, qui ex capite defluit, & quaſi ex cerebro exprimitur. Imò, ut aliàs oſtendimus, omnis catarrhi cauſa cerebri frigiditas exiſtit, ratione cuius materia prius extenuata, nunc incraſſatur atq; demittitur. Atq; id ſola frigiditas poteſt: caliditas enim contrà in aërem difflat. Id eſt, quæ in aëre fit, pluuia oſtendit, & nos alibi, præſertim in libris De

Grauedo, raucedo, ferè morbi inſtrumentales.

Tuſsis ūariat.

Generale & confuſum ad modū catarrhi nomē apud Neotericos.

Omnis morbus incognitus catarrh'.

Podagra ſeq catarrhū nō poteſt.

Erroris prima occaſio.

Sola frigiditas catarrhi cauſa.

A iij morbu

Leuis ſuſpitio.

morbis ſufficienter hanc rationem dedimus. Supereſt nunc inquirere, cur quid Hippocrates potius raucedinem & grauedinem, quàm tuſsim ſcripſerit. At fortè ſub his comprahendit, fortè etiam prudens omiſit: quia tuſsis aliquando ex ſola intemperie frigida procedit, ſed & grauedini idem euenit.

APHORISMVS XLI.

QVi frequenter ac fortiter abſq; cauſa manifeſta exoluuntur, de repente moriuntur.

Nihil poteſt hominē ſubito tollere, præter magnam cordis imbecillitatem.

Hugonis iniqua expoſitio.

Quæ ab interna cauſa ſiunt, ſæpe redeunt.

Frequentes quæ ſingulis ſubinde annis recurrũt.

Aphoriſmi ſumma.

TAM euacuationes, quàm animi atq; corporis dolores, hominem ſubinde exoluunt, ſed natiuam uirtutem ſuſpectam non faciunt. Sed & citra has cauſas leues aliquot, & frequẽtes exolutiones euenire poſſunt, nulla tamen inſigni imbecillitate innata, quæ hominem ſubito aliquando opprimat: quoniam fortis imbecillitas eſſe debet, quæ tam inopinati caſus occaſio exiſtat. Fortes exolutiones appellamus, quæ non niſi longo poſt tempore recreantur, non autem quæ à forti cauſa fiunt, ut Hugo exponit. Nam hæ nihil graue indicant, tantùm ſuper cauſæ magnitudine ſignificant. Sed neq; fortes illæ, niſi frequentes inciderint, quicquam adeò formidandum oſtendunt: potuerunt enim incognita aliqua occaſione accedere. Alioqui ſi ratione imbecillitatis geminæ inciderent, ſæpius omnino recurrerent. Frequentes autem intelligo, non quidem multas uno tempore euenientes, ut Hugo definit, ſed ſingulis annis ſubinde recurrentes: quemadmodum de palpitatione dicit Galenus. Summa ergo Aphoriſmi talis eſt: Quibus uirtus uitalis admodum debilis eſt, repente moriuntur. Nec refert, animalem, an uitalem dixeris: uitalis enim aliquando animalis dicitur, quòd in ſolis animantibus reperiatur. Verum qua de

Imbecillitates uitales cauſa uentriculorum, cordis, magna intēperatura.

cauſa hæc imbecillitas contingit, nondum ab aliquo Neotericorum clare uidi explicatum. Videtur autem ſola intemperies id efficere: quoniam dicente Galeno in ſecundo Technæ, cuiuſq; potentiæ uirtus & uitium, temperatura principalis exiſtit. Nuſquam autem apertius idipſum diſtinguit, quàm in quinto libro De locis affectis, capite primo, ubi inquit: Igitur exiguæ cordis intemperaturæ pulſus arteriarum uariãt, pro ſua quæque

que natura. Maiores uerò per proprias quidem ſimilarium partium intemperies, ſubitam mortem non inducunt. Per eas uerò, quæ ad inſtrumẽtales partes pertinent, ſubito mortem inducere poſſunt, præcedentibus tamen ſignis, quorum unum ab Hippocrate dictum eſt, qui ſæpe & multũ exoluuntur. *&c. Neq; id mirum uideri debet: quoniã in ipſis inſtrumentalibus particulis, atq; uentriculis, maxima pars uitalis facultatis habitat. Nam & operationes animales non quauis cerebri parte læſa intercipiuntur, ſed affectis atq; obſtructis ipſis uentriculis. Ita & in corde his ipſis affectis, ſubito atq; affatim uirtus uſq; ad animi defectum, ſiue diſſolutionem, corruit. Aliquando etiam cardiaca, aut ſyncopa ſequitur. Inter quæ hoc tantùm intereſt, quòd cardiaca ob proprios cordis affectus fiat: ſyncopa uerò ob conſenſum, autore Galeno De curatione febrium, cum accidentibus. Atq; hæc eſt tamen adeò lubrica differentia, ut ſæpe alterum pro altero ponatur. Non tamen diſſolutio animi, ac ſyncopa, ſiue cardiaca, facilè inter ſe confunduntur: quoniam in cardiaca, omnis ſenſus ac motus tollitur, retracto animali ſpiritu. In diſſolutione uerò animi ſaltem aliquod illorum momentum, quamuis debile, ſeruatur. Et in hoc Hugo Senenſis errat, qui in partitione ſyncopæ fortis, multas, non autem omnes, aufert operationes motiuas, & ſenſitiuas. Sed hoc alibi. Nunc magis opportunum eſt inquirere, quæ ſit ſecunda huius exolutionis cauſa. Non enim ſola imbecillitas ſufficit, niſi & altera cauſa acceſſerit. ſecus perpetua exolutio ægrum teneret. Atque hæc, quanam ſit, nemo, quod ſciam, dixit, aut etiamdum inquiſiuit. Mihi autem apparet ſanguinis copia. nam ut modica flamma, ſub mediocri copia lignorum facile opprimitur, ita & modica uitalis uis facilè ſanguine obruitur. Hinc eſt, quòd pleroſque iuuit ſanguinis miſsio: & hoc ſymptoma potius ante quinquageſimum, quàm poſt quinquageſimum oritur. nam uſque ad quadrageſimum uictus uitalis ſatis conſtat, & poſt quinquageſimum multitudo ſanguinis declinat. Eadem eſt cauſa, quare ſenes non ſemper ſubito intereunt. Sed magis eſt admirandum, quòd quidam ex his febribus acutis moriantur. nunquid tam ex calida, quàm ex frigida cauſa, hæc imbecillitas euenire poſsit? Sed & hoc eſt uerum, quòd & in frigidis, nedum calidis.*

In uẽtriculis maxima uis habitat.

Syncopę & cardiacę differentia.

Differentia ſyncopę & defectus animi.

Secunda exolutiõis cauſa.

Intemperatura ſola non ſufficit.

Moriūtur citra quinquageſimum, ſed ſupra quadrageſimum.

Senes licet intēperati raro ſubito moriuntur.

Tam ex frigida quàm calida intemperatura hęc magna imbecillitas oritur.

lidis, copia ſanguinis reſpectu uirtutis ac potentiæ poſsit increſcere. Nunc ergo mirum uideri non debet, quòd hi quantumcunq; frigidi, per miſsionem ſanguinis ab huiuſmodi animi diſſolutione curentur, atq; præſeruentur. Nam quòd in omni plenitudine ad uires (non tantùm in acutis febribus) ſanguinem ducere oporteat, unum ex publice conceſsis eſt. Hactenus ergo frequens animi exolutio ſubitaneam mortem præſagit: quia cor admodum intemperatū declarat, cuius ſolius magni affectus uitam ſubito perdere poſſunt. Idem facit & ipſa cordis palpitatio, de qua multæ exiſtunt difficultates, quas omnes in libris De locis affectis abſoluimus.

APHORISMVS XLII.

SOluere morbum, quem apoplexiam uocant, fortem impoſsibile, debilem uerò non facile.

Variorū morborum eadē phantaſia.

VARII ſunt affectus, qui exanimant, hoc eſt ſenſum & motum perdunt, cardiaca, ſuffocatio uteri, & iugularium arteriarum anguſtia. Horum omnium externa phantaſia quodammodo eſt una, ſed cauſa admodum uaria. Econtrario epilepſiæ cum apoplexia, ferè natura eadem, ſed fortuna ac phantaſia admodum diuerſa: quippe epileptici miſerè conuelluntur, aliquādo horrendum uociferantur. In apoplexia ægri quaſi mortui ſternuntur. Sed in quo differant, alibi diximus: nunc opportunum eſt apoplexiæ rationem tradere. Eſt autem duplex: nam aut uentriculi obſtruuntur, aut comprimuntur. Obſtruuntur (inquit Galenus) pituita, aliquando uerò & melancholia, licet eam hic omiſerit. Comprimuntur autem & alijs ex cauſis: aliquando uerò ab inflammatione cerebrum occupante. Non dixit tamen Galenus ſimpliciter inflammatione, ſed diſpoſitione inflammationi ſimili. Nam raro in ipſo ueræ inflammationes conſtituuntur, adeò ut quas nos in cerebro putamus eſſe, quidam in membranis eſſe contendant: quoniam illis dicentibus, eadem ferè accidentia ſequuntur inflammationes cerebri, & panniculorum. Vnica forſitan eſt differentia, quòd dolor hic quàm illic maior eſt, licet reliqua ſymptomata ſint tutiora. Quòd ergo in utroq; loco poſſunt inflammationes conſtitui, experientia oſtendit. Quòd uerò materia inflammationis contra quorundam

Epilepſia & apoplexia morbi ſimillimi, & tamē phantaſia diuerſiſsimi.

Apoplexiæ duplex occaſio.

Rara in ipſo cerebro inflāmatio.

rundam opinionem rarò ex ipſo loco prouenit, frigida cerebri intempera tura arguit. Frigidum enim, non autem calidum illius recrementum eſſe ſolet. Sed ſæpius aliunde materia decumbit, neque obſtat uenarum anguſtia atque tenuitas (ut quidam ratiocinantur) nam nihiloſecius onus alia rum partium huc excutitur, quàm alimentum attrahitur. Rarò ex ſola cholera hîc inflammatio oritur, quando neque in alia parte ferè ſyncera cholera peccare deprahēditur. Propterea à Matthæo de Gradi. Auicenna non ſuſcipitur, qui eryſipelas in cerebro potius uidetur ſcrupuloſè excogitaſſe, quàm uidiſſe. Sed uiderit Matthæus, ne in ſuum parentem impius ſit. Non enim eryſipelas ex ſola cholera committitur, ſed ſanguine cholerico, qui per anguſtias uenarum prompte ad cerebrum labitur. Committit autem iſtiuſmodi collectio, phrenitim frequenter, apoplexiam uerò non niſi ex accidente, quando ſcilicet ſua magnitudine uentriculos cōprimit. Sed plerunq; apoplexis ex pertinaci obſtructione oritur. Verùm neq; hæc una ſemper eſt, ſed pro magnitudine uariat, aliquando fortis ad modum, & omnem ſpiritum tollit, atq; huic nulla ſpes relinquitur. Nam magna debet eſſe obſtructio, quæ omnem ſpiritum perdat. Fateor, hyſtericæ mulieres, quæ ſuffocationem patiuntur, ſæpe longo tempore omni ſpiritu deſtituuntur, ac tandem redeunt: ſed in his minor reſpirandi neceſsitas. etenim ſuffocatio uniuerſum corpus refrigerat. Apoplexia uerò morbus inſtrumentalis eſt, & quæ cū eo cōmittitur ſimilaris, admodum parū refrigerat. Si tamē corpus inſigniter ex ſua natura frigidū fuerit, lōgo tempore omni anhelitu carere poteſt, ac deinde reſurgere. Nam & id nos quoque ſemel uidimus. Sed Hippocrates & Galenus de ea loquuntur ſpiritus interceptione, quæ ſolius morbi magnitudinem ſequitur. Nihil ergo nouum Auicenna inuenit: laudandus tamen eſt, qui huius caſus meminit. Neque hæc ſola apoplexia interficit, ſed etiam & illa, in qua potius altus, quàm magnus anhelitus editur, hoc eſt, cum plurimis uiribus. Nam & hoc quoque magnam obſtructionem arguit. Interficit & ea, in qua paruus quidem eſt anhelitus, ſed inæqualis. Sola illa curari poteſt, quæ in anhelitu ordinem relinquit. hanc enim ſpatio temporis eſt curare, & tamen plerunque in paralyſim alterius lateris deſinit. Non po-

Matthęus de Gradi. malè reprehendit Auicennam.

Rara apoplexia ex inflammatione.

Definitio magnæ aut fortis apoplexię.

Quare hyſtericę ſæpius referuntur q̄ apoplectici.

Rarus caſus in ualde frigidis.

Apoplexia ſecunda, in qua ſpiritus altus.

In tertia apoplexia anhelitus paruus & inæqualis.

Quarta apoplexiæ differentia, in qua anhelitus æqualis relinquere poteſt.

teſt enim natura, talem materiam penitus concoquere, & foras expellere: multum eſt, quòd poſſit in proximam ſpinæ partem demittere. Quòd ſi tanta fuerit, ut utranque ſpinæ partem poſſit implere, ferè interficere anticipat. Atque hæc eſt cauſa, quare frequentius alterum, quàm utrunque latus, (licet forſan nunquam cogitaſtis) occupat.

Quarta ferè decedit in paralytim alterius lateris.

Adeò difficile eſt uel hanc, quantumcunque debilem, apoplexiam uincere. Proinde incaute forte Leonicenus, pro forſitan, cito, *traduxit: nã dictio Græca ad utrunq; ſignificatum ambigua eſt.*

Incaute Leonicenus.

Nunc quomodo in apoplexia omnibus alijs operationibus pertinaciter obdormientibus, ſolus anhelitus ſeruetur, uidendum eſt.

An ſpirit⁹ ſit operatio miſta.

Quidam putant, quòd ſpiratio mixtum opus ſit ex naturali & animali.

Quorundã falſa perſuaſio.

Verùm id plane commentitiũ eſt: quoniam omnis operatio unius generis eſt. Sed neque proderit illis tale commentũ. Nam ſi utriuſque robore perficitur, atque ipſis dicentibus magis animale opus fuerit, conſequens eſt, ut concidente facultate animali, tanquam potiore parte, ſpiritus pereat. Fortè contendent, quòd aliquando ſola naturalis facultas ſufficiat: atque id ex commento Galeni uelint aſtruere, ubi iuxta antiquã translationem inquit, Arbitror ipſorum uirtutem naturaliter mobilem, mouere ipſos ex ſpiritus deſiderio.

Ambigua dictio.

Verùm, ut conſtat ex comparatione Græci exemplaris, Galeni dictio eſt mitior, atque hoc tantùm reddit, quòd ob eam cauſam ferè alijs operationibus animalibus ceſſantibus, ſolus ſpiritus ſeruetur: quia neceſſitas illius magis urget, & quodammodo inceſſanter ipſos muſculos ad opus animale excitet.

Noſtra expoſitio.

Diximus enim alibi, quòd ſpiritus animalis non tantùm ab ipſo cerebro mittitur, ſed ab ipſis partibus attrahitur. Proinde ut unaquæque particula magis trahit, ita magis recipit: ſic & ad nares, & ad inteſtina, ſpiritus demittitur, ſi quando fortiter conuellantur. Non enim fruſtra clyſteres apopleticis inijcimus, atque omnibus uidẽtibus ſternutamenta mouemus: ſed & ſenſum ſubinde in naribus uellicatis, quantumcunque emortuum, ſuſcitamus. adeò parum peculiare eſt, quod in pectore experimur. Videtis ergo, ut ſpiritus aliquando per anguſtum cogatur deſcendere.

Partes prouocatæ ſua ui animalem ſpiritum per anguſtias trahunt.

Ita nunc facile erat dicere, cur potius motus, quàm ſenſus in pectore manet, quia eius neceſſitas minor exiſtit, nõ quòd natura hoc intelligat, ſed quia nõ ſimiliter

Senſus aboletur, & motus manet.

liter prouocat. Iam etiã per alios neruos ſenſus foras diſpenſatur, per alios motus obitur: ut in ambulantibus ſub gelu intenſo uidere eſt, qui manibus præ frigore torpent, ſed tamen non ſegniter mouentur. Fortè ergo & in apopleticis interiores nerui ſenſu præditi manent, ſed clam nobis, quia obiectis non tentantur. Nam exteriores nerui ſunt, qui exteriorem rerum ſenſum, ac phantaſiam recipiunt. Igitur admirari non debes, hos quidem ſenſu deſtitui, illos uerò ſuum motum ſeruare: quoniam neque tempore ſanitatis unquam feriari didicerunt, ſed ad attrahendum ſpiritũ animalem ſunt edocti. Nec impedit omnino uentriculorum obſtructio: quoniam ſpiritus aëreus ac ferè incorporeus eſt, nullum manifeſtum meatum requirens, quando per ſolidos neruos quotidie deſcendit: fortè & reliquam ſpiritus animalis partem potius perdit, quàm intercipit. Huic atteſtari uidetur, quòd unius uentriculi obſtructio apoplexim atque epilepſiam committere potens eſt: nam altero obſtructo, alter integer & liber manere poteſt. Vtut fuerit, ferè morbus hic interficit, nam prolixiorem curationem anhelitus difficultas non patitur. quapropter aut mors occupat, aut per fas per nefas obſtructio ſoluta ad ſpinalem medullam decedit, quam paralyſis ſequitur. Quanquam nunc multos apopleticos curant, qui definitionẽ apoplexeos ignorant, atque omnẽ ferè ſoporẽ apoplexin appellãt. Non eſt autẽ mirũ, ſi ex ſyncopa homines facilius alleuientur: quoniã hæc per ſolam reuocationẽ curatur, nulla infarctione commiſſa. Videtur autẽ Hugo inquiſiuiſſe quid diceret, quum ijs friuolis paginas diſtenderet. Magis tamen quàm Oribaſius in his ferendus erat, qui apoplexiam ex quatuor humoribus diuidit, & hemiplexiam per extentionem finit, ac deinde ridiculè aurigam & quadrigam eius cum natura comparat.

Manus ſtupidæ, & tamen mouentur.

Exteriores nerui ſoli externas cauſas ſentiunt.

Conſuetudo.

Spiritus animalis ſubtilis.

Alterius uentriculi affectus apoplexim facit.

Inſcitia & iactantia.

Syncopa facile curatur, apoplexia difficile.

Ridicula Oribaſij.

APHORISMVS XLIII.

STrangulati ac diſſoluti nondum mortui non referuntur, quibus ſpuma circa os fuerit.

NOTA eſt ſpumæ ex ſpiritu pituitæ mixto atque intercepto generatio. facit autem hanc commixtionem ſubinde motus, aliquando calor, aut quia is motum excitat, aut quia pituitoſam ſubſtantiam in ſpiri-

Calor & mouet, & ſubſtãtiam aquoſã in ſpiritum mutat.

tum mutat. Sæpe id in rebus externis uidere eſt, rarò in hominibus: quoniam in his rarò calor tantum exceſſum obtinet: quapropter irati rarò ſpumant, loquaces uerò frequenter. Non fertur autem hæc tota ſpumoſa ſubſtantia à uentre: quia hinc citra uomitum aut nauſeam nihil affatim procedere ſolet. Sed neque ex pulmone citra tuſſim quicquam ſubito efferri poteſt. Certum ergo eſt, quòd hæc in iratis, qui multo ſermone conciti, ſpuma, maiorem ſuæ generationis partem ex ſaliua quæ in extremis palati partibus gignitur, obtinet, cum qua uapor & aër ex pulmone affatim facile miſcetur, ac ſpumam pariunt. Nam uaporem nihil prohibet, citra tuſſim è pectore copioſe effundi. Non tamen, in ſtrangulatis, eadem ſpumæ cauſa eſt: in ijs enim ſolis ſaliua ſpumeſcit, qui uelociter, & multum, atq; frequenter ſpirant. Atqui in ſtrangulatis ferè omnis ſpiritus ſupprimitur: quocirca neceſſe eſt, ut hæc ſpuma per modũ uaporis ex pectore aſcendat, atque in extremo ore concreſcat. Poteſt etiam ipſa humiditas ex pulmone exprimi. Atque hoc Galenus mortale habuit, rationem ſubticuit: id tantùm dixit, multam uiolentiam pulmonis ſignificari. Videtur hoc nomine accuſare pulmonis ulcerationem. Mihi tamen ſtrangulatio potius frigiditatis atque extinctionis periculum annunciat. Nam calor, quãdo longo tempore aëris communione priuatur, primùm inflammatur, poſtea uerò extinguitur, ac plerunque priuſquam febris ſuccedit, animal ſuffocari anticipat. Tantum periculum ſpuma in ſtrangulatis ſignificat. Poteſt idem ſignum & ad apopleticos trahi: nam & ij quodammodo ſtrangulãtur. Non eſt eadem fortuna aut generatio ſpumæ in epilepticis: hoc enim motum tantùm corporis, ac fortaßis materiæ morboſæ, quæ plerunque flatulenta eſt, conditionem ſequitur. Hoc etiam Neoterici uidentur dicere, qui ex eo ſolutionem morbi expectant. Veruntamen Oribaſius eam ex faucibus tantùm uenire arbitratur: ſed non multum is me mouet. Nam & de diſcrimine ſpumæ male ratiocinatur, quam hoc nomine periculoſam arbitratur, quia ſpiritus interiora oſſa reliquit. Quid quòd otioſas illas ſtrangulatorum ſpecies partitur? Vtilius fuerat inquirere, cur uel in ſtrangulatis hæc materia aſcendens, nullam tuſſim moueat. Nempe hoc Galenus dißimulaſſe uidetur, cùm tamen ſubinde minima qualitas tußim

Irati rarò, loquaces ſpumant frequẽter.

Ratio ſpumę in iratis aut fatigatis.

Generatio ſpumę in ſtrãgulatis duplex.

Spuma in apopleticis ſignificat extinctionem proximam.

Modus ſtrangulatorum.

Spuma in epilepticis atteſtatur materiæ morbi.

Indoctæ Oribaſij de ſpuma ratiocinationes.

Spuma in apopleticis tuſsim non mouet.

tuſsim moueat. An quia ſuauis & naturalis hæc eſt humiditas, minus naturam excitat? an potius, quia inſtar fumi aſcendit?

APHORISMVS XLIIII.

QVi natura admodum craſsi ſunt, citius intereunt, quàm qui graciles.

SIVE à natura, ſiue ex conſuetudine aliquis euaſerit frigidus, ac craſſus, nihil ferè refert: perpetuò enim calidus per ſe frigido uiuacior eſt. Nec obeſt, quòd in fine commenti, Galenus craſſos ex uictu præ gracilibus commendarit: nam per craſſos carnoſos intelligit. Duplex igitur craſſitudo: altera, quæ frigiditatem: altera, quæ humiditatem citra manifeſtũ caloris detrimentum ſequitur. Vtraque autem genuina, ac iterum acceſſoria eſſe poteſt. Diſtinguuntur autem à ſe inuicem: quia craſſitudo quæ frigiditatẽ ſequitur, laxior eſt: quæ uerò humiditatem, ſolidior. Deniq; pingues omnia propemodum munera defecta habent, carnoſi uerò integra. Sciuit autem Hippocrates, quòd & ex natura aut aliter humidi ſunt pinguiores quàm temperati, & rurſum temperati pinguiores quàm calidi, & ob eam cauſam non dixit ſimpliciter, quòd craſſi natura, aut pingues minus diu uiuant, quàm graciles: ſed adiecit, Qui admodũ natura pingues ſunt. *id enim dũtaxat accidit inſigniter frigidis. Maluit tamẽ Hippocrates dicere, admodũ craſſi, quàm admodũ frigidi: quia uno uerbo et naturã, & eius ſignũ oſtẽdit. Iam ne ſicquidẽ accipienda ſententia, quòd admodum frigidi minus uiuunt, quàm parum graciles: nam econtrario poſſes dicere, quòd admodum graciles aut calidi minus uiuunt, quàm parum frigidi. Sed id tantùm ſignificauit, quòd frigidi (tales ſunt admodum craſſi) minus uiuunt, quàm calidi, hoc eſt graciles. Igitur neq; id uerum, quòd admodum craſſi ſunt minus uiuaces, quàm admodum graciles, tales ſunt tabidi, aut ad tabem procliues: nam ne ij quidem diuturni. Proinde hoc tantùm dixit, quòd frigidi breuioris uitæ, quàm calidi. Longiſſimè uiuunt tẽperati. An uerò hos ſequantur humidi tantùm, an potius calidi et humidi, alibi inquiremus.*

Calidus uiuacior frigido eſt.

Craſsi dupliciter dicuntur.

Craſsitudo frigiditatem, carnoſitas humiditatem ſignificat.

Carnoſi ſolidi.

Pingues laxi.

Carnoſi uegetes.

Pingues flaccidi.

Admodum craſsi, hoc eſt pingues.

Hippocratis compendiũ.

Sententiæ ſumma.

Admodũ graciles, utpote tabidi, parum uiuaces.

Viuaciſsimi.

nem alterius ſuffocetur ſpiritus in utroq; . Paſsibilis enim admodum eſt, & ut radij ſolares per minimam nubeculam, aut caliginem, ita & ſpiritus animalis per minimam qualitatem impediri poteſt. Scio quòd hæc non omnibus arridebunt, ſed malo inquirere, quàm diſsimulare. Saltem hactenus nulla eſt inter apoplexim atq; epilepſim differẽtia. Videamus igitur, ſi ea quæ ſequitur, melius conſtet. Aiunt in apoplexia uentriculos penitus obſtrui, in epilepſia duntaxat commouere, aut duntaxat motu conuulſionis (ſi rectè uerborũ memini) cogi. Verùm id planè commentitium eſt, atq; omnino etiam falſum. Non eſt enim uerisimile, quòd ea ratione uentriculi contrahi poſſent. Quòd uero uentriculi minus ac leuius obſtruantur, quàm in apoplexia, facilè condonarim, & fortuna arguit: quia epileptici ſæpe per ſe reſurgunt, nec eſt uerisimile, magnam ac pertinacem hãc obſtructionem toties per ſe poſſe dirimi. Sed nondum ex eo cauſam conuulſionis poſsis conijcere: quando neque in ſopore, neque ſimilibus affectibus conuulſio oritur, tametſi uentriculi utcunque liberi exiſtant. Quorundam coniectura eſt, quòd materia in epilepſia uenenata ſit. Hoc iterum reprehendit morbi fortuna: neque enim materia uenenata tam promptè poſſit expurgari. Mihi ergo ſola ea cauſa apparet, quòd in epilepſia ſit materia tenuis ac flatulenta, in apoplexia uerò craſſa & ignaua. Argumento eſt, quòd pueris, utpote calidis ac flatulentis adhuc, epilepſia familiaris eſt. Senibus uerò maior frigiditatis exceſsus ineſt, quàm qui flatui gignendo commodus exiſtit. Itaq; his apoplexia ex craſſo ſucco magis propria. Hac forte de cauſa & Celſus dixit, quòd epilepſia uiris quàm mulieribus ſit frequentior. Eadem cauſa eſt, quòd epileptici ſubinde deſpumant: nam ſpuma citra flatum in corpore noſtro uix oritur. Paucis, materia in apoplexia naturã grauat, ſed in epilepſia magis excitat, aut prouocat. Nunc ergo tempus eſt inquirere, an hæc epilepticorum conuulſio à natura, an à ſolo morbo (ut reliquæ conuulſiones alibi) fiat. Galenus mihi ambiguus apparet, atque nunc hoc, nũc illud dicere. In præſenti commẽto, uidetur hãc conuulſionem naturæ attribuere, ubi dicit apoplexiam fieri ob carentiam totius uirtutis ad neruos defluentis, epilepſiam uerò ob uitiatum motum. His adhuc magis conſentanea antiqua translatio reddit, quæ impeditam,

non

Spiritus animalis ſimilis radijs ſolaribus.

Secunda Neotericorũ dilutio.

Ventriculi in epilepſia nõ contrahũtur.

In epilepſia uẽtriculi minus obſtruuntur.

Conuulſiõis cauſa in epilepſia.

Quorundã coniectura.

In epilepſia materia flatulenta.

In pueris epilepſia.

In ſenibus apoplexia.

Epilepſia frequentior uiris quàm mulieribus.

Materia apoplexiæ magis grauat, epilepſiæ uerò magis prouocat.

Galeni loca aliquot, quæ conuulſionẽ in epilepſia à natura fieri indicant.

non autem integrè ſolutam uirtutem motiuam interpretatur. Videtur autem & Auicenna iſtis aſtipulari, qui ſtimulata natura illum fieri cogitat.

Locus cõtrarius, qui aſtruit conuulſionem à ſolo morbo.

Contrarium tamen apparet dicere Galenus, in quinto capite, libri tertij, De locis affectis, ubi ait: Ac fortaſsis per morbum comitialem conuulſio haud abſimilis eſt his, quæ à ſpinali medulla oriuntur, conuulſionibus, ſingulorum neruorum irrigatis proceſsibus. Verùm huiuſmodi conuulſiones non ſunt interpolatæ, ſed perpetuæ: quippe membrum ſemel conuulſum immobile riget. In epilepſia uerò, quemadmodum paulo antea ibidem dixit, conuulſiones fiunt per interualla.

Conuulſiões diuerſæ, continuæ & interpolatæ.

Itaq; diuerſa apparet huius, atque aliarum conuulſionum conditio, quod & ipſe paulo antè indicare uidetur, ubi dixit: Cæterùm uelox eius diſcuſsio craſſum humorem, ſpiritus meatum in cerebri uentriculis obſtruentem, hunc maxime affectum peperiſſe declarat, neruorum principio ſeipſum quatiente, quo excutiat id quod noxium eſt.

Conuulſio epilepticorũ à natura.

Id longius oſtendit, ſeptimo eiuſdem libri capite, ubi ſic inquit, Proinde exiſtimaui ſimilem aliquem cerebro motum euenire, qualis ſtomacho à re quapiam moleſtato accidere ſolet: quippe cùm à ciborum mole grauatur, aut ubi corruptis cibis mordicus infeſtatur, tum ſingultu affici conſpicitur.

Conuulſionẽ cum ſingultu comparat.

Atque acrem quoque humorem, non ſingultum modò, uerumetiam conuulſionem per uniuerſum corpus efficere cõſiderauimus: deinde uomitu eiecto, quod mordicabat, illico quieſcere. Quo minus mirãdum eſt, ſi neruorum principium huiuſmodi motu concutiatur, ut à ſe expellat, quicquid fuerit quod à parte primò affecta, quippe ſtomacho, ad ipſum effertur.

Occupatio.

Conuulſiões epilepticorũ interpolatæ.

Forte hæc, & ſimilia Galeni loca, de ea tãtùm epilepſia intelliges, quæ per conſenſum uentriculi accidit, ſed ſimilis utrobique apparet ratio. Atque hactenus nihil referre uidetur, ſiue in ipſo cerebro materia colligatur, ſiue aliunde deriuetur. Neutro enim in loco conuulſiones perpetuæ, ſed per interualla fiunt.

Epileptici ſæpe uociferantur.

Ac reddet aliquis diuerſam ipſarum rationem, nondum tamen dixerit, cur præterea aliquando horrendùm epileptici uociferantur: id enim à ſola natura naturaliter fieri nequit.

Cerebri infarctionẽ totius corporis torpor ſequitur, ſed nõ poteſt concuti corpus uniuerſum uellicato cerebro.

Deinde difficile intellectu apparet, quòd ipſa cerebri ſubſtãtia in ſe cõtraheretur: & ſi contraheretur, quomodo uniuerſi corporis conuulſio ſequatur. Etenim quòd affectum principium uniuerſi corporis ſolutio ſequatur, experiẽ-

tia

tia declarat: ſed quòd eodem & à frigida & humida materia obruto, uniuerſalis diſtentio fieri poßit, aut etiamdum conuulſio, nulla neruis inſinuata ſubſtantia, ratione caret. Quando ergo Galenus ſibi ipſi dißimilis, atque alteram duntaxat eius ſententiam ſeruare poßumus, potius eſt, ut motum epilepticorum ad naturam referamus, quo conatur expellere, quod noxium eſt: neque enim ad hoc ſola ſemper natura ſufficit, aliquando, licet nobis inſcijs, uoluntas accedit: forſitan etiam aliquis, licet paruus, & obſcurus ſenſus manet, quem procax morbi materia prouocat, quomodo & in apoplexia nares irritantur ſternutamentis, & uentres clyſteribus. Ad hoc confert, quia in epilepſia nequaquam pertinax ac grauis ſit obſtructio, in uentriculis duntaxat leuior caligo, utpote quæ aliquando uel à ſolo bilioſo ac mordaci uapore ex uentriculo aſcendēte oritur. Omitto, quòd nequaquam in omnibus eædem ſpecies conuulſionis fiant, ſed diuerſæ: quod ut euidentius fiat, potius eſt eius differentias enumerare. Prima eſt, ubi per primarium cerebi oritur affectum: atque hîc ſimplex conuulſio apparet. Secunda eſt, ubi per conſenſum uentris exoritur: atque hîc, dicente Galeno, homines per interualla ueluti ſaliendo concutiuntur. Eſt tertia, quæ aliunde forte ab extremis membris oritur, nec à ſecundo multum differt, niſi quòd ſit principium utriuſque diuerſum: atque hic fortè leuior & occultior conuulſio. Vulgus ferè quatuor ſpecies habet. Prima eſt, ubi egregie conuelluntur, ac contrahuntur. Secunda, ubi ſaliunt. Tertia, ubi per interualla membra magis extenduntur. Quarta eſt, ubi more canum latrant. Videtis igitur, ut diuerſæ conuulſionis phantaſiæ ſecūdùm uarias eius occaſiones eueniunt. Nullam tamen inuenio, quæ citra omnē conuulſionem euenit. Fateor, neque perpetuo, neque per totum paroxiſmū conuulſionem fieri neceſſe eſt, ſatis eſt quòd aliquando, uel clam, obſcuréque accidat. Atque in hoc ego à Garioponto, Celſo, atque alijs Neotericis diſſentio, qui quandam eius ſpeciem omnis conuulſionis expertem dicunt. Verùm quòd pro diuerſitate materiæ magis ac minus conuellantur, antè potentia dictum eſt. Maxime conuelli apparent, quibus uapor bilioſus initium dedit: minime, quibus melācholia: mediocriter, quibus pituita. Atque hæc fere humidam temperaturam ſequitur, quam ætas ſpatio tempo-

Galenus ſibi ipſi diſsimilis.

Noſtra opinio.

Epilepſię aliquot differētiæ.

Conuulſio ex cerebro.

Ex ore uentriculi.

Ex membro aliquo extremo.

Vulgares differentię quatuor.

Nulla epilepſia citra cōuulſionem.

Conuulſionū modus pro humoris differentia.

Epilepſiã ex pituita uicit ætas.

ris caſtigat: quoniam corpus paulatim ſiccius euadit. Sed & ipſe calor cõſumpto humido emergit, qui prius illo ſtrangulabatur. Itaque & ſi non maior, tamen paulo uegetior euadit, atque minus pituitæ obnoxius. Rectè ergo ab Hippocrate poſtea dicetur in quinto libro, quòd morbi comitiales ferme in pubertate finiantur, & quòd reliqui commoriantur. Magnum etenim in pubertate ſiccitatis incrementũ, quod à ſequẽtibus ætatibus ſperare non licet: quoniam non amplius affatim, ſed paulatim corpus exiccatur. Efficitur quidem & per iuuentutem corpus ſiccius, ſed minus confertim quàm prius. Itaque aliquando, ſed rarius, humidos morbos exiccat, ſequentes uerò ætates nihil præſtare poſſunt: quia hanc ſiccitatem frigiditas comitatur. Non ſolùm autem humida, ſed & frigida eſt epilepſiæ materia. Omitto, quòd frigiditas humiditatis fõs, ac præcipua occaſio ſit: certè multo plures coaceruat humiditates, quàm ipſa humiditas. Itaq; nihil magnum ſequentes ætates nobis polliceri poſſunt, quemadmodũ priores, quæ cum increſcente ſiccitate nihilo frigidiores euadũt. Dictum enim alibi eſt, calorem iuuenum et puerorum eſſe æqualem. Quod tamen ætati negatur, per uictus aut aëris commutationem comparari poteſt.

Affatim corpus exiccatur uſque ad pubertatem, poſtea paulatĩ. Iuuentus aliquando expugnat epilepſiam. Senectus ratione frigiditatis plures ſuperfluitates accumulat, quàm occaſione ſiccitatis abſorbet.

APHORISMVS XLVI.

DVobus doloribus ſimul non eundem locum infeſtantibus, uehementior alterum obſcurat.

In eadẽ parte duo diuerſi dolores eſſe poſſunt.

IN eodem quidem loco, atque eodem tempore, duo ſimiles dolores eſſe nequeunt, diuerſi autem poſſunt. Nam in eadem parte affecta nunc quidẽ ſolam grauitatem ſentire ſeſe laborantes aiunt, aliquando autem ſubitum aliquem morſum, etiam priori grauitate manẽte. Ergo de doloribus unius generis Hippocrates intelligit, atque ij quidem ubi in eadem latè parte fuerint, quemadmodum Galenus cogitat. forte alter in brachio, alter in cubito, ſeſe inuicem augent: quia duo affectus plus ſpiritus ad partem affectam prouocãt, quàm unus. Verùm ubi in oppoſitis partibus dolores conſederunt, hîc à ſeinuicem reuellunt. Indicant idipſum moleſtæ ſcarificationes, anxia uincula, frictiones, & id genus alia: nam eidem parti adhibita, inflammationem augent, diuerſæ uerò extenuãt. Etenim inflammatũ brac

Duo dolores in una parte exquiſitè ſeſe inuicem augẽt, in diuerſis locis ſe inuicem extenuant.

Manifeſtum exemplum.

brachium nemo ſcarificat, ſed inferius femur, aut tibiam. Fortaßis ergo non ſolùm maior obſcurat minorem, ſed & minor quoque eadem ratione lenit maiorem, dum aliquam partem ſpiritus ad ſeſe rapit, qui alioquin ad alteram partem cum humore affini, abiturus erat. Fertur autẽ ſpiritus & ſanguis ad partem affectam ferè tribus de cauſis. Primò caliditate attrahente. Secundò proximis partibus cõdolentibus, quæ pro eo quod ægrè ferunt, quicquid obuium eſt, excernunt. Multum autem confert partis imbecillitas, ratione cuius quaſi ſentina uniuerſi corporis efficitur, nedum proximarum partium. Quippe uniuerſum corpus, more aliorum onus ſuũ in imbecilliorem partem ſolet deponere. Sed hæc obiter, nam propoſitum magis arguunt ea, quæ in animo noſtro contingunt, ubi ſuper eadem re, plures affectus affectum augent. Quippe amici mors, eo eſt nobis moleſtior, quo pluribus nominibus fuerit amicitior. Quòd ſi fortuna alia grauior acceſſerit, quaſi priore neglecta, hæc ſola moleſta eße incipit, dum tota animi uis ſuper hanc rem, fortè bonorum iacturam, refertur. Et ſi hi affectus interim ſeſe mutuo augeant, frequenter tamen triſtitiam timor, timorem iracundia aufert. Nec tantùm dolores animi ſeſe mutuo interimunt, ſæpe etiam corporis dolores tollunt. Etenim frequẽter grauis dolor ac morbus receßit, uel timore, uel ira ſubito perculſis. Fiunt autem hæc omnia, quia animus ad ſeſe ſpiritum uitalem ſubito reuocat, citra quem ſpiritus animalis ignauus exiſtit: ergo re uera minor dolor, maiore minuitur. Aliud eſt in comparatione luminum: nam hîc ſola minoris phantaſia à maiore obſcuratur. Quæ huc Oribaſius affert, redarguere nolumus. Nam credo quòd nemo hic Oribaſiũ dignabitur legere, adeò ab Hippocrate digreditur.

Forte & minor obſcurat maiorem aliquando ex parte.

Tribus de cauſis materia fertur in locum dolentem.

Affectus animi ex eadem cauſa ſeſe inuicem augẽt.

Diuerſi affectus ſe inuicẽ auferunt.

Dolor animi ſæpe diſsimulat dolorem corporis.

Aphoriſmi cauſa.

Lumen mai° obſcurat minus, uerùm maiòr dolor reuera extenuat minorẽ.

APHORISMVS XLVII.

DVm plus conficitur, dolores ac febres accidũt magis, quàm iam confecto.

LVBRICA eſt inter pus & ſaniem differentia. Nam quod antiquus interpres ſaniem appellat, nouus pus reddit. Saniem Latiniores nominare uideo, quod Barbari uirus appellant: atq; ex omni credo hu-

Sanies ex omni humore pus ex ſolo ſanguine.

more proficiſci poteſt. Pus uerò rarò ex carne contuſa, plerunque ex concocto atq; ſuppurato ſanguine. Ita Galenus hic atteſtatur, atq; in eo Hugo peccat, qui pus etiam ex alio generat. Proinde in primo præſagiorum locus ille de mollibus tumoribus diligenter audiendus, non quidem tanquam ſimpliciter pituitoſis, ſed ex ſanguine pituitoſo obortis: quia ſim-

Duo Hippocratis loca obſeruanda.

plex pituita ſuppurari non poteſt. Ob eandem cauſam & ille Aphoriſmus caute accipiendus, qui in ſeptimo ſcribitur, Diſtillationes in uentrem ſuperiorem ſuppurantur intra uiginti dies. *Nõ enim uulgares diſtillationes intelligit, ſed inflammationes, quæ ex proximis partibus, in has particulas decumbunt. Atq; hæ nonnunquam cõcoquuntur, atque excernuntur: aliquando ſuppurantur, & in pus uertuntur. Nec eſt*

Idẽ calor tria agit diuerſa pro obiectorum diuerſitate.

in cauſa, ut quidam uolunt, caloris differentia, ſed diuerſorum obiectorũ fortuna. Nam & qui febres, & qui inflammationes concoquit, & qui alimenta hoc tempore perficit, idem eſt, ac naturalis nonnihil putrido permiſtus. Tantum abeſt, ut Hugoni credam, qui ut alios redarguat, plus

Mala Hugonis expoſitio.

ſincere à naturali calore fieri contendit, & nouam in Galeni uerbis expoſitionem quærens, tandem neſcio quam dilutam finitionem exhibet, ubi dicit, putridum calorem neceſſariò præcedere ſaniem, nullam tamen

Color naturalis cum putrido permiſtus.

in eius generatione obtinere partem. Nam uſque ad finem hic putridus calor cum naturali coniunctus eſt. Sed neque uerum eſt, quòd Auicen-

Pus à calore naturali.

na uſquam uel Galenus pus ſolo calore naturali deſcribat. Quippe quòd aliquando abſque omni putredine finiant, uel quòd ſolam naturam in definitione eius conſtituant, ob id tantùm fecerunt, ut in eo calidum naturale uincere oſtenderent. ſatis id ex illorum uerbis patet. Omnes ergo hæ concoctiones (pace Galeni, & aliorum dixerim) potius conditione obiectorum, quàm caloris agentis ueritate, differunt. Nam alia eſt in alimento, alia in alijs humoribus, alia in ipſo ſanguine. Verùm & hîc rurſum

Craſsior ſanguis ſuppuratur, tenuior reſoluitur.

partitionem adhibere oportet. Nam ferè pertinacior ac craſſior eſt ſanguis, qui ſuppuratur, eo qui reſoluitur: ſiue quia ex natura craſſior erat,

Suppurationem diſtẽſio ſequitur.

ſiue quia ſubtile aliqua ex parte ab illo ſit reſolutum. Nihiloſecius & in ipſo, ſuppuratio quædam eſt extenuatio, quam diſtenſio ſequitur, quæ præcipuum dolorem infert. Qua ratione & in colica, & reliquis affectibus,

dolor

dolor magis extenſionem, quàm reliquas qualitates ſequitur. Itaque uſq; ad declinationem hîc magis ac magis increſcit. Non enim ut in his quæ reſoluuntur paulatim pus excernitur, ſed uſque ad finem retinetur. Diſtenſio ergo dolorem, dolor uerò & calidius febrem adducit, quæ continue proximas partes incalfaciens, uſq; ad cor peruenit. Et ſi putredo eius loco affecto circunſcribatur, ut in externis ferè euenit, diariam efficit, aliàs autem putridam, ac pluribus paroxiſmis moleſtam. Quòd ſi aliud ſit ſuppuratio, quàm concoctio, aut etiamdum putrefactio, tamen commune eſt inflámationibus, & ſuppurationibus, quòd hîc altera pars ſanguinis ſuppuratur, altera concoquitur: quemadmodum ibi quoq; altera putredine, altera concoctione afficitur. Eſt autem & id commune, quòd quemadmodum inflammatio, ita & ſuppuratio plures paroxiſmos edat. Et rurſum ut illic ſimul procedunt concoctio & putrefactio, ita hic ſuppuratio & putrefactio: non enim intelligi poteſt, quòd materia quæ ſuppuratur, atque à natura (ut poteſt) ſubigitur, paroxiſmos excitet: ſed ea quæ corrumpitur. Et quidem inflammationes, quæ reſoluuntur, per tertium exacerbantur: quæ uerò ſuppurantur, quotidie, ac maximè circa noctem. Etenim pus propius ad ſanguinem pituitoſum, atque ipſam pituitam, quàm quemuis alium humorem accedere apparet. Eſt autem & hoc ijs quæ ſuppurantur & concoquuntur commune, quòd excreta materia dolores remittantur. Sed rurſum illud peculiare, quòd in ijs quæ concoquuntur paulatim ac paulo poſt principium, remitti dolores incipiunt, in ijs uerò quæ ſuppurantur, non niſi tandem, ſed affatim. Nam penitus concocta materia abſceſſus parum ſubſidit, ac dolor decreſcit: eruptione uerò facta funditus, omnino relinquit. Neſcio igitur quid Oribaſio in mentem ueniret, qui confecto pure maiores febres æſtimaret, quàm antea. Credo intellexit, confecto pure, dum conficeretur. Non oportet autem multum in eo hærere: nam neque febris generationem hic cognouiſſe uidetur, neque pluris facio, quæ ex Auicenna allegantur tenebræ: quoniam maior eſt in ipſius uerbis obſcuritas, quàm ſententiæ diuerſitas. Sed tam prodigioſa eſt apud illum oratio, ut unuſquiſque potius coiectetur quid uelit, quàm interpretetur. Locus eſt in tertia quarti, ubi inquit, Quando fit materia,

Suppuratio aliquando diariam febrẽ, aliquãdo putridã efficit.

Vbiq; altera pars à natura elaboratur, altera corumpitur.

Concoctio & ſuppuratio ſimul procedunt.

Quę reſoluũtur per tertium, quę uerò ſuppurantur, quotidie exacerbantur.

Dolor in ijs quæ concoquũtur relinquit paulatĩ, in ijs uerò q̃ ſuppurantur, affatim.

Oribaſij errores.

Auicennæ locus obſcur⁹.

ſanies quieſcit, etiam calefactio fortis, & inflammatio. Obſcurior qui anteceſſit, ubi dicitur, Et non fiunt dolores iſti in principio uehementiores, & inquanto plus approximat ſtatus, minorantur &c. Neque enim ſcio, ubi intendentur dolores ij, ſi neque in principio, neque in proceſſu promoueantur. Quòd ſi pro Minorentur (licet Barbarè) legas Maioren tur, nulla erit difficultas: alioquin certe diu inquirent, priuſquam quid uoluerit Auicenna, oſtendent. Reliquam partem poſſem cum Marſilio interpretari, Quando fit, id eſt, facta eſt: aut Quando fit, id eſt, erumpit. Fateor, obliqua eſt hæc expoſitio, talem plerunque requirit obliqua oratio, quæ in multis partibus degenerem nobis Auicennam fecit, ut neſcias an plus deprauauerint interpretes, an commentatores.

Obliqua dictio, obliqua expoſitio.

APHORISMVS XLVIII.

IN omni corporis motu, ubi laborare cœperit, quies ſtatim laſsitudinem aufert.

MVLTA præter propoſitum Hugo hic ſuper exercitio inquirit. Nos autem in alijs locis ſufficienter horam opportunam exercitio oſtendimus eam, quæ terminum utriuſque concoctionis oſtendit. Neque eſt inter Galenum & Auicennam differentia aliqua: quia concoctio quæ in uenis perficitur, eadem cum ea, quæ in epate obitur. Appellatur autem exercitium aliquando communiter motus quilibet. atque hoc modo nullum eſt corpus, cui non conuenit. Aliquando accipitur pro uero exercitio, quod finit ſudor aut anhelitus mutatio: nam de tertio termino laſſitudinis eſt difficultas. Marſilius uſque ad laſſitudinem, Hugo citra eam exercitiũm deſcribit. Eadem uidetur fuiſſe controuerſia inter ueteres. Nam Galenus, ubi poteſt, laſſitudines cauet. Cornelius Celſus uſque ad laſſitudinem, ſed citra fatigationem ſuadet. ac ut mihi apparet, tota hæc de nomine contentio. Nam certum eſt, laſſitudinem quamuis immodici exercitij ſignum ac ſymptoma eſſe: proinde uеriſimile eſt, quòd Celſus per fatigationem intellexerit ueram laſſitudinem, per laſſitudinem uerò laſſitudinis duntaxat principium. Ita & nunc noſter Hippocrates ſimiliter laſſitudinis nomine uſus eſt. Quod duabus de cauſis ego coniector.

Galeni & Auicennæ concordia.

Exercitij duplex acceptio.

Diſcordia in nomine.

Fatigatio Celſo laſsitudo eſt: laſsitudo uerò, laſsitudinis initium.

Prior

Prior eſt, quia dixit, primum ubi laborare cœperit. Altera eſt, quia ueris laßitudinibus recreandis quies non ſufficit, ſed grauioribus ac operoſioribus opus eſt remedijs, de quibus Galenus in trigeſimo libro De ſanitate tuenda, ſcripſit multa, ubi & nos ſuper ea re dicemus plura. Nunc malo inquirere, quomodo à Polybo dictum eſt, quòd qui curſu fatigātur, luctari debent: & qui ex lucta fatigationem ſentiunt, his currendum eſſe. Aſſerrem ſuper eadem re Celſum, niſi idipſum per ſe ipſa doceret experientia. Sic qui curru fatigati ſunt, per curſum recreantur: & qui ſedit, deambulatione: & quem longa laſſauit crurum contractio, eorundem laßitudinem tollit extenſio. Proinde duplicem quietem oportet partiri: altera eſt omnibus manifeſta, ubi propemodum uniuerſum corpus ſe riatur: altera occultior, ubi oppoſitæ partes exercentur. atque hæc eſt elegantißima quies: nuſquam enim magis oppoſitæ partes feriantur, quàm ubi contrariæ exercentur, tam eſt iucunda laborum diuerſorum uicißitudo. De ijs plura in noſtro inuenies Polybo.

Commentarij in libros De ſanitate tuenda.

Diuerſa exercitia fatigatū recreant.

Duplex quies.

Iucūda laborum uiciſsitudo.

APHORISMVS XLIX.

QVi conſueti ſolitos labores ferre, & ſi fuerint imbecilles, & ſenes, non cōſuetis fortibus atq; iuuenibus facilius ferunt.

CAVSAM huius Aphoriſmi Galenus refert, quia partes exercitatæ ſunt robuſtiores ignauis. Nam quemadmodum ante illum Plato dixit, Ignauia exoluit, exercitatio robur addit. Ambidextri manifeſto exemplo ſunt. Non tamen iſta ſimpliciter, ſed cum quadam definitione, audire oportet: ſenex enim quantumcunq; conſuetus exercitari, plerunq; multis partibus iuuene eſt debilior, atq; imbecillior. Quòd ſi alia ratione, fortè exercitationis conſuetudine, aliquid roboris ſibi adiecerit, multum uincitur hoc momentum ab eo, quod ratione ætatis iuueni ineſt. Itaque hîc nihil prodeſt occaſionem urium partiri: ſimpliciter enim iuuenes ſenibus natura fortiores exiſtunt. Iā Hippocrates contrariū ſupponit, qui nō tantùm cōparat ſenes ad iuuenes, ſed etiā imbecilles ad fortes. Debet ergo ſubeſſe alia ſecunda cauſa, quæ idoneos atq; inidoneos nos ad laborē

Galeni expoſitio

Senes ſimpliciter iuuenibus debiliores.

red-

Noſtra expoſitio.

reddat:nec procul eam oportet quærere,ſed in neruis,ac ligamentis,atque articulis eam inueniemus,quæ nonnunquam prompta,aliquando parum ad morbum comparata. Sic in pueris parum conſtant, propter multam humiditatem.In adoleſcentibus uigent,propter mediocrem ſiccitatem.

Diſſueta rigent, conſueta agilia & mollia.

Rurſum diſſueta rigent,contrà conſueta expedita,atque agilia, & minima uirtute in omnem partem exercentur.Nam membrum molle facilius tractatur,quàm rigidum:molle nunc agile atque tractabile interpretor. Etenim per exercitium ſimpliciter durius corpus euadit, in quo ſoluitur Hugonis alibi dubitatio.Nunquid ergo interpretatio Galeni iniqua eſt?

Molle membrum paucis uiribus obitur, rigidum uix multis.

Iterum nugatur Oribaſi⁹.

Alius profectò uiderit,an per robuſtam partem agilem interpretari uelit:quoniam agilis pars paucis uiribus obitur,rigida uix multis.Ego profectò non libenter à Galeno diſcedo.Vnde & Oribaſium hoc loco conſului:uerùm nihil iterum,præter nugas & tenebras, inuenio:dum neſcio quid de tribus dimenſionibus ratiocinatur,dicens has quidem omnes reperiri in ſenibus, ſemper autem unam deſiderari in iuuenibus. Atque hac de ratione (ſi dijs placet)ſenes iuuenibus laborem melius ferent.

APHORISMVS L.

Quæ ex longo tempore conſueta ſunt, etſi deteriora ſint inſuetis, minus moleſtare ſolent. Oportet igitur ad inſueta permutari.

Paulatim in eorum naturam tranſim⁹ quibus aſſueſcimus.

SINGVLA eorum, quæ nobiſcum familiariter uerſantur,familiarem nobis ſuam naturam faciunt, atque inſinuant, adeò ut temporis ſpatio aliquam illorum ſimilitudinem contrahamus. Atq; id de cibo nō oportet oſtendere:dictum eſt enim à Galeno ſatis.Dictum autem & ab ipſo eſt,de aëris mutationibus,quàm difficile ferantur,ubi à calido in frigidum fit tranſitus.Nec tamen contraria mutatio detrimento uacat.nam ſaltem inæqualē in corpore intemperiem excitat,licet non æquè grauiter offendat.Idē eſt de omnibus alijs,quæ manifeſtas qualitates obtinent.Videtur in exercitio,frictione, repletione, inanitione, inedia, balneo, lecto, diuerſa ratio eſſe.Verùm & horū unūquodq;, ſaltem occulte, aliqua qualitate nos afficere conſueuit,qua ſucceſſu temporis bene & eius con

Difficilis oīs mutatio, præſertim à calido in frigidum.

Lenior occupatio.

con

contrario afficimur male. Id ergo cõmune eſt, ſiue corpus à frigido transferatur in calidum, ſiue econtrario. Accedunt autem præter commune hoc, & alia quædam particularia incommoda. Nam ſi quis conſuetus exercitari balneo, dilui, aut aliud ſimile pati, iam neglexerit, corpus implet. Quòd ſi contrà, iam ſubito ad iſta præter conſuetudinem tranſierit, ipſam uirtutem deijcit. Non una ergo ratione conſueta inſuetis melius afficiunt, modo duntaxat paulo deteriora fuerint. Nam ſi admodũ peruerſa ſint, non eſt dubium, quin his etiam conſuetis meliora melius tolerentur. Non oportet autem conſuetum audire, quod aliquoties corpori contigit: ſed quod paulatim in conſuetudinem uenit, citra manifeſtum corporis detrimentum. atque ex hoc ſoluitur tertia Hugonis redargutio. Primum autem & ſecundum argumentum ferè eiuſdem farinæ ſunt. Nam uelocius afficere, atque affici, ſimilia ſunt. Neutrum autem propoſitum noſtrum redarguit, quia non eſt eadem ratio de ſimilibus atque conſuetis, diſsimilibus atque inſuetis: etenim iuxta uulgatũ prouerbium, Ab aſſueto non fit paßio, à ſimili autem frequenter. Dißimilia uerò & inſueta in eo comparantur, quòd perpetuo corpus immutant, & partim uiolant. Nunc ergo dicere oportet, cur corporibus ſanis (nam de ijs ſolis nunc ſermo eſt) inſuetorum aliquando uſum Hippocrates conſulat, quando conſueta, etiã ſi in genere fuerint deteriora, inſuetis ipſi corpori ſunt iucundiora. Galenus in commento philoſophum agit: etenim philoſophi duabus de cauſis molliorem uictum damnant, tum quòd corpus effœminat, tum quòd corpus impotens alterius fortunæ reddat. Suadent ergo uel eo tempore, quo fortuna meliorem copiam ſuppeditat, ſaltem aliquando duriori uirtuti aſſueſcere, ut ſi quãdo neceßitas incidat, eundem melius feramus. Sic Ageſilaus magnus ille Lacedæmoniorum rex, nihil de ſeueriore uictu ſuo uoluit remittere, ueritus ne ſi aliquando neceßitate ad illum duceretur, impotenter ob diſſuetudinem ferret. Contrà uulgum dicentẽ audias, Qui ſemel indulgenter ſeſe ipſum habet, non ſemper miſer eſt. atque ij ſunt, qui quibuſuis calamitatibus ſuccumbunt, nec morbos nec morborum remedia ferre poſſunt. Præſtat ergo tempore ſanitatis eius inſolentiam tollere. nec eſt periculum, ne corpus offendat: non enim id faciunt, quæ paulatim,

Commune incommodũ.

Particularia incommoda.

Valde praua ubique malo ſunt.

Diuerſa ſunt ſimilia, & cõſueta diſsimilia & diſſueta.

Cur tranſeũdum ad inſueta.

Galenus philoſophũ agit.

Mollis uict⁹ ob duas cauſas dãnatur.

Ageſilai prudentia.

Vulgare ſed ſtultum prouerbium.

ſed quæ aſſatim incidunt. uerbi gratia, non eſt conſultum ſemper (ſaltem tempore æſtatis) uinum bibere: expedit aliquando aquam aſſumere, & alia quædam inſolenter facere: conferet hoc inter alia nonnihil ad corporis intemperati caſtigationem. Sed neque temperatum corpus ægre feret: nam ut hoc eſt in medio omnium exceſſuum, ita nunc hoc, nunc illud illi conueniet: ſi quidem enim ſemper uno genere uteretur, illius temperatura periclitaretur. Communiter ergo tam temperato quàm intemperato conuenit uictum aliquando immutare, tum ut calamitates & morbos (quorum nemo ſecurus eſt) & eorum remedia melius ferant, tum ut temperamentum melius conſtet. Nec ſolùm uoluptas, ſed & ſanitas quoq; in uarietate aliquo modo ſita eſt, momẽtum etiam habet ad corporum ſoliditatem & robur. Exemplo ſunt Aſiani, & Europei: & rurſum inter Europeos ij, qui ad Septentrionem uergunt, & ad Meridiẽ. Nam ut quiſq; maioribus mutationibus caloris & frigoris expoſitus eſt, ita corpus habet magis induratum: unde & magis animoſus, & ad bellum idoneus eſt. Habes exemplum in ferro, quod aqua ſubmergitur, & rurſum aqua incalfit, ut cõgeletur fortius. Videtur tamẽ ex iſto ſequi, quòd corpora quædam intemperata minus offendantur cauſis morboſis, quàm temperata, nec diu alterari uolumus. Nam ubique per ſe, ab eo quod per accidens eſt, oportet diſtinguere. Per accidens enim eſt, quòd corpora intẽperata huiuſmodi inæqualitati obnoxia magis reſiſtant, utpote quia denſiora & ſolidiora: & tamen uel inter hæc illud, quod magis intemperatum, minus reſiſtet, ita & inter duo temperata magis ſolidum erit, quod uictum aliquando commutarit, adeò exquiſitus uictus uſque periculoſus. Atque ab hoc ferè quaſi à cardine pendent grauiſſima quæque Hugonis argumẽta. Minus urget, ubi febricitantes affert ſemper aſſuetos uino, qui nunc indeſinenter aquam appetunt. Vidi ego quoſdam colicos, in morbo uinum appetere, qui tempore ſanitatis nihil aliud quàm aquam ferebant, aut cereuiſiam. Multa alia habes eiuſmodi exẽpla, quorũ nullum pugnat cum præſenti ſententia: non enim ſimpliciter inconſueta conſuetis comparat, ſed eiuſdem rationis, utpote ſana ſanis, ægra ægris. Exempli cauſa, inter ea quæ ſanis conueniunt, magis iucunda conſueta, quàm inſueta: & rurſum

inter

Inſueta contrariẹ fortunæ corpus patiens reddũt, & intemperãtiã corporis nonnihil corrigunt.

Tam temperatum corp' quàm intemperatum uarietatem quandã poſtulat.

Aſiani.

Europei.

Cõmutatio & rerum uiciſsitudo corpus obdurat.

Corpora quẹdam intẽperata morboſis cauſis per accidens magis reſiſtunt, quàm temperata.

Vno & altero uerbo ſoluuntur pluri ma Hugonis argumenta.

Sana ſanis, ẹgra ægris.

inter ea quæ morbo contraria, magis erit gratum, ſi aliquando per ſanitatem uſuuenit, quàm ſi nunc primum inſolenter obtigit. Ita & febricitantes melius ferent aquam ipſam aſſueti, quàm inſueti: pauci tamen eo tempore uinum appetent: ſed neque appetentibus dare licet, niſi quatenus cauſæ morbi contrarium. Nam tantum oportet mutare conſuetudinem, quantum immutata eſt natura. Minus pugnat, quod de timore affert Hugo: non eſt enim uerũ, quòd ex natura timidus magis afficitur timore, quàm fortis, ſed ſolùm frequentius. Nam fortis debet eſſe cauſa, quæ fortem examinat. & ſi ita fuerit, nequaquam hanc ſententiam refellit: nam ipſa potum, cibum, ac ſimilia reſpicit. Atque ab hoc Hugo auſpicatur ſuũ quintum argumentum, in quo tam uaria atque perplexa confundit, ut in hoc uno plus ſit perplexitatis, quàm toto Galeno. Tamen ferendus erat, ſi ſemper utilia propoſuiſſet: quoniam ex mala inſtitutione rei Dialecticæ, quæ eo tempore erat, ne bonam quidem rem ſuæ ætatis homines clarè exprimere potuerunt: ſed & res ipſa in qua uerſatur, ſubinde friuola eſt. Tale etiam eſt, quod de permutatione medicinarum ſubijcit. Nam quòd medicamenta eiuſdem facultatis, atq; eiuſdem ordinis, in eodem morbo aliquando expediat mutare, propter uarietatem proprietatum eſt. Ita & totam rationem medicaminis oportet aliquando mutare, ſi quidem à principio parum probè definiuerimus. In ſuo ſexto, ac principali, ut ipſe uocat argumento, ubi rerum animatarum conſuetudinem ad inanimatas exigit, ipſemet hæſitare uidetur. Eſt tamen uerùm, quòd & in his ipſis conſuetudo aliquid momenti retinet. Nam & hæ inæqualitate tentantur, atque altera qualitas alteri ſuperueniens, difficilius fertur. Non tamen de aqua multoties calfacta, aut lapide frequẽter ſublato quicquam dicere conuenit: nam nihil iſtorum conſuetudinem inducit. Non uideo, qui hæc uiderit, cur longis illis Hugonis articulis, notabilibus, concluſionibus opus habebit, in quibus ipſe ſubinde adeo confunditur, ut diu diuines, antequam quid uelit intelligas, uel ex ijs obiecta argumenta diſſoluas. Credo illum ſubinde adeo ſibiipſi implicatum, ut neque ſeſe intelligat, tantum abeſt, ut bona ingenia ipſum capiãt. Nec meliora habet Oribaſius: quod ex eo conſtat: quia in ſola natura aſcititia atque morboſa hunc tranſitum recipit.

Tãtum oportet mutare conſuetudinẽ, quãtũ eſt mutata natura.

Timidus timore afficit frequentius, ſed fere leuius.

Hugonis nugæ & ſophiſmata.

Inſcitia rei dialecticæ.

In lõgo morbo medicamenta uariare decet.

Conſuetudo aliqd habet momenti uel in inanimatis.

Argumentũ puerile.

Hugonis perplexa omnia.

Oribaſius.

APHORISMVS LI.

PLurimum atque repente euacuare, uel replere, uel calefacere, uel refrigerare, ſiue quouis alio modo corpus mouere, periculoſum: quoniã omne nimium naturæ inimicum. Sed quod paulatim fit, tutum eſt, tum aliàs, tum cùm ab altero ad alterum tranſitus fit.

Quatuor sũt corpora quę mutationem patiuntur.

TRES ſunt aut quatuor diſpoſitiones corporum, in quibus mutationem aliquam tentamus: inſignem atque affatim in ægris: euidentem in inſalubribus, hoc eſt intemperatis: occultam, in neutris: ualde paucam, in ſalubribus, tum propter imminentes fortunas, ut prius diximus, tum ne unum aliquod elementum nimia licentia atque indulgentia ultra alia immodice luxurietur: interim enim idem temperamentum ſeruare uolumus. Sed neq; in neutris corporibus aliquid affatim facere conuenit: quoniam horum intemperamentum hactenus modicum exiſtit. Ne inſalubria quidem, licet multum à medio receſſerunt, repentinam mutationem, alterationem, uel euacuationem tolerant: quoniam dicente Galeno, corporum ſanitas qualiſcunq; ſit, in mediocritate ſita eſt, quæ immodico tollitur, affatim exhibito. Igitur melius eſt paulatim promouere, uel ob eam cauſam, quia nulla præcipitatione opus eſt: adde quòd prior mediocritas affatim citra dolorem tolli nequit: alioquin enim quamprimum intemperaturam primam tollere decebat: in ſolis morbis acutis hæc plurima atque repentina alteratio uolupe eſt. Conueniret & in longis affatim, atque in eodem ordine, ſiue gradu, medicamentum contrarium dare, ſed uirtus plerunq; imbecillis eſt, uel hac ratione tam in acutis, quàm longis, ubi ipſum medicamentum in eodem ordine licet exhibere, tamen ſatius eſt idipſum in parua quantitate paulatim admouere. Ita neque euacuatio in longis cõuenit affatim facta, in acutis tamen aliquandò expedit. Nam idem autor in primo Aphoriſmorum dixit, deiectiones non multitudine, ſed lenitate æſtimandæ. Igitur multa & ſubita euacuatio, uel alteratio in ſanis periculoſa ſemper, in ægris plerunque, hoc eſt, quod in fine ſcripſit Hippocrates,

Sola ægra corpora repẽtinam ac multam mutationẽ tolerant.

Potius ĩ acutis quàm longis morbis mutatio conuenit affatim facta.

Medicamentum in eodẽ ordine ſed parua quãtitate.

Euacuatio affatim in acutis tantùm.

Tum

Tum aliàs, tum quum ab altero in alterum fit tranſitus. *Sed hoc Galenus non explicuit: atque hæc fuit cauſa, cur interpretes in eo loco hæſerunt, atque alij aliter reddiderunt.* Expoſitio poſterioris appendicis in Aphoriſmo.

APHORISMVS LII.

OMnia ſecundùm rationem facienti, ſi nõ ſuccedat ſecundùm rationem, nõ eſt tranſeundum ad aliud, ſtante eo quod à principio uiſum eſt.

MORBI acuti omnibus ferè euidentes ſunt: at longus in principio occultus eſt: proinde conſultius eſt, hic medicamẽtum differe, & diligenter aliquot diebus ſingula attendere, quàm obiter aliquid audere. Hoc eſt quod Fabius dixit, & medicos & Imperatores ſæpe magis proficere quieſcendo, quàm multa agendo: plus enim oculus quàm manus, & his omnibus maior intellectus. matura ergo deliberatione eſt opus: ita nihil temere ages. Sicut uerò imprudentis eſt aliquid obiter facere, ita inconſtãtis eſt ſubitò conſilium aut remedium mutare: quoniam multi morbi uſq; ad mortem pertinaciter reſiſtunt, neque ullis (quãquam iuſtis) medicamẽtis obediunt. Omitto, quòd multi morbi diuinitus ſunt, uel ob ſcelera, uel tentationem immiſſi. Igitur eadem medicandi ratio ſeruari debet. Nam ipſum medicamentum pluribus formulis mutare licet, ac ex ijs quæ eiuſdem generis ſunt, nunc hoc, nunc illud accipere. Tametſi enim omnia eãdem qualitatem obtinent, proprietatem tamen raró eandem, quam quia tu ratione diſtinguere non potes, naturæ multorum copiam facere debes, uel ob eam cauſam, quòd natura contemnere ſolet, atque in ſe conuertere, quod diu uſui fuerit, quũ & ueneno mulier Athenienſis familiariter aſſueuerit, multo facilius reliqua medicamenta tandem uim amittent. Verũ nemo eſt, qui non aliquãdo erret, & Galenus in ſeipſo deceptus eſt. Igitur ſi forte nunc nobis alius morbus oſtenditur, quàm primũ uidebatur, iam toto genere medicamentum mutabimus. Atque id ſi raro euenit, condonandum. Sed quid ijs facies, qui ne centeſimum quidem morbum agnoſcunt, ex ijs quos medicantur? Nec refert, quòd pauci intereãt: rarus enim error mortalis eſt. uerùm nihil boni committere poteſt, qui morbum ignorat:

Morbi longi in principio occulti.

Medici & Imperatores ſæpe plus proficiũt quieſcẽdo, q̃ multa agendo.

Non decet temerè aliqd tentare, aut rurſum mutare.

Multa ſunt quæ iuſta medicamẽta cõtemnunt.

Medicamenta eiuſdẽ facultatis commutanda.

Omnis homo erroribus obnoxius.

Vulgare periculum.

Paucos curat qui medicaur multos. *rat: & quomodo ſingulos morbos agnoſcet, qui nihil didicit? & ſine diſcrimine quàm plurimis quotidie manum adhibet?*

APHORISMVS LIII.

QVicunque aluos humidas habent, ſiquidem iuuenes fuerint, melius commutant ijs, qui ſiccas habent. Ad ſenectam uerò deterius commutãt. Nam ſeneſcentibus magna ex parte exiccantur.

PARTIM, ſed non omnino, hic ſermo idem eſt cum eo qui dictus eſt: non enim ibi dicitur, ſed hic adijcitur, Qui ſiccas habent, melius commutant. *Vbi interpretes uariant, quidam pro* cõmutant, *transferunt, degunt. In hanc forte ſententiam ſcripſit Galenus in ſexto De ſymptomatum differentiis, quòd deiectiones in ſenibus, quæ breuibus fiunt interuallis, potentiam excuſant: quæ uerò longiori, accuſant. Nã priuſquam nouum alimentum recipitur, utile eſt uetus excrementum, modò effatu dignum fuerit, excerni, non modo in uentre, ſed & in uenis, & habitu corporis. Duo ſunt, quæ ab hac interpretatione diſſentiunt. prius eſt, quòd nequaquam tota uitæ felicitas pẽdet à uentre: deinde quòd nihilo felicius, imo infelicius uiuunt ſenes, quibus uenter humidus, quàm ſiccus. Forte ergo poſterior particula uult, quòd deterius uiuunt ſenes, quibus uenter humidus: quia ex natura illis magna ex parte uenter eſt ſiccus. Sic apparet etiam intellexiſſe Cornelius Celſus: ubi dicit, Melior eſt in iuuene fuſior, in ſene aſtrictior: nam in ſenibus prioribus nunquam uenter humet, niſi propter magnam alicuius intemperaturæ exceſſum. Eſt tamen uel hæc expoſitio paulo durior. Alij* cõmutant, *pro concoquunt, audiunt. Nam ut ferè pueris alacrior cõcoctio, ita & excrementa ipſorum ſunt liquidiora. Hanc commentationem & altera interpretatio feret, quæ pro* cõmutant, *refert degunt. Nam & qui promptius concoquunt, & facilius excernũt, melius degunt. Ferè autem in ſenibus appetitus minor eſt, quo fit, ut in his magna ex parte uenter exiccetur. Ac ſi humidior fiat, potius infirmitas retentiuæ, aut alterius uirtutis, quàm cõcoctionis firmitas, in cauſa putanda eſt: nam in his ferè uirtus inualida. Itaque nulla ex his tribus expo*

Interpretum uarietas.

Prima expoſitio.

In ſenib' melior nẽter ſiccus, quàm humidus.

Secunda expoſitio.

Tertia expoſitio.

Venter humidus in ſenib' ſuſpectus.

expoſitionibus mihi apparet admodum propitia, nec tamen poſſem comminiſci aliam.

APHORISMVS LIIII.

MAgnitudo corporis iuuentæ quidem neque indecens, neque illiberalis: ſenectæ uerò inutilis & deterior paruitate.

NON damnauit Hippocrates (quemadmodũ Galenus atteſtatur) hoc uerbo, corporis, *proceritatem ſiue quadraturam. Nam ipſa ferè optimæ temperaturæ eſt argumentum. Craßitudo uerò non minus in iuuenibus, quàm ſenibus redarguitur. Carnoſitas uerò in ambobus commendatur. Sed nec ipſa latitudo uitium habet: quoniam cerebri magnitudinem, & cordis calorem imitatur, & uulgo uiuaces perhibentur, qui latis humeris naſcuntur. Igitur ſola longitudo corporis hic auditur, quippe hæc ſolaſenectutem magis, quàm iuuentutem onerat. Sequitur autem aſtrorum forſan, & materiæ magis, quàm caloris conditionem, fortaßis omnium. Quòd autem ex parte temperamentum imitetur, argumento eſt, quòd uiri mulieribus plerunque longiores ſint. Quòd ſi cum caliditate humiditas quoque exuperet, hæc omnibus alijs proceriora uidentur. Hac de cauſa in Septẽtrione quoque, & adeò Europa, corpora ferè maiora ſunt, quàm in Aſia. Sed & quòd Gigantes hodie nulli ſint, ut prioribus ſeculis, ex eo euenire uidetur, quòd corpora noſtra paulatim declinant, atque degenerant. Sed de his alibi.*

Quadratura ubiq; bona eſt.

Craſsitudo mala.

Carnoſitas bona.

Lati uiuaces.

Longitudo in ſenibus inutilis.

Lõgitudinis cauſæ.

Corpora in Europa maiora.

Corpora noſtra paulatim degenerant.

APHO

APHORISMOR.
LIBER III.

MIRATVR Galenus, quòd ueteres commentatores hunc librum neglexerint: ego magis miror, quòd uel ipſi poſteriores, qui alios libros enixè ſunt perſcrutati, hunc omnino omiſerunt: nam ob duplicem cauſam hic ferè potius, quàm quiuis alius cõmentatione indiget. Prior eſt, quia eorum quæ hic

Demõſtratio eorum quæ hic dicuntur difficiluma.

narrãtur demonſtratio, ferè maioris eſt negotij & ingenij, quàm quorũuis aliorum. Poſterior eſt, quia uel ipſe Galenus, hunc præſertim librum perſunctoriè, & (ut dicam) non niſi leuiori brachio percurrit. Oribaſius tamen in hunc quoq; librum ſuas commentationes edidit. Verùm ipſum in hoc libro omiſimus, quoniam nihil relatu dignum attulit. Hugo Senenſis hunc omnino non attigit: quapropter Forliuium illius loco accepimus: neque minori libertate erga hũc, quàm Hugonem uſi. An uerò id magis fecimus contradictionis, quàm ueritatis ſtudio, Deus opt. max. iudicabit. Sæpe etenim & hunc & alios diſsimulaſſem, tantùm ſimplice ueritate contentus, niſi in illorum ſophiſticis rationibus mediocria ingenia hæſura putaſſem. Nam de ijs omnibus ego præclare ſentio, nec dubium quin eadem fuerint cum noſtris ingenia, ſed ſeculi uitio corrupta. Itaque neque nos aliam methodum ſeruaſſemus, ſi quidem illis temporibus naſci contigiſſet. Gratulari ergo nobis debemus, quòd longius ab illis tẽporibus natura nos diſtraxerit: cõdolere autẽ ipſis, quos prior infelicitas obſcurauit: ſed & alioqui redarguere, neminẽ autẽ cõtemnere oportet. Non enim aliud habemus, quàm accepimus, adeò fruſtra in eo gloriamur. Caueant uiciſsim alij, ne nimis pertinaciter pro ſua ſecta contendant, imo uerius pro ſe contra ueritatem pugnent. Etenim dies reuelat omnia, & ueritas oppugnari poteſt, expugnari non poteſt. Omitto, plus quàm ſacrilegũ eſſe, qui ſui ſtudio, ueritatẽ per fas per nephas peſſundare ſtudet. Atque Deus reliquos iudicet: nã in hoc mihi cõſcius ſum, nulli ex

Forliuius.

Veterum præclariſsima ingenia temporum iniuria conſpurcata.

Redarguere licet, ſuperbè contemnere neminem licet.

Veritas oppugnari poteſt, expugnari nequit.

In ſpiritum peccat, qui prudens ueritatem peſſundat.

li ex profeſſo mendacio me uelle patrocinari. Sed in omnibus uerum dicere, nemini obtigit unquam: itaque neque nos alterius iuſtam recriminationem recuſamus: quippe & nos ipſi noſtra, Galeni exemplo, caſtigare gaudemus. Sterile enim, & minime fœcundum ingenium ego puto, quod antiquis laboribus tandem nihil adijcit, aut detrahit. Tanto minus fieri poteſt, ut aliorum omnium nos ubique, uel etiamdũ æquam cenſuram ſubterfugere ſperemus. Etenim hoc natura conſtitutum eſt, ut minus alijs in noſtra uitia ſimus oculati: fit autẽ id partim proprio ſtudio, partim uerò laboris perplexitate. Diſtrictum enim uarijs commentationibus ingenium, non poteſt ſingula æquè diſcernere, ut qui recens in ea inciderit. Nam & ij, qui primum rem aliquam intuentur, ſubinde eam clarius diſcriminant, quàm qui longo obtutu aciẽ habuerint hebetatam. Felicia ingenia ſua paulatim corrigũt. Diligentia ſæpe obcæcat.

APHORISMVS I.

MVtationes temporum potiſsimùm morbos pariunt, & in quibuſdam temporibus magnæ mutationes caloris, aut frigoris, & alia pro ratione eodem modo.

TRES, neque plures ſunt generales omnium morborum occaſiones. Aliquot enim errorem uictus, multi temperaturæ uitium, atque ætatis mutationem, plurimi uerò aëris ambientis intemperiem ſequuntur: atque ij epidemiæ uocantur, ſi non tantùm ſimilem, ſed & diſsimilem temperaturam obtineant: nam minor exceſſus intemperiem tantùm affinem offendit. Atque eos quidem, qui uictum ſequuntur, alibi ſparſim, nec ullo ordine, Hippocrates percurrit. Qui uerò ob ætatum diſcrimina eueniunt, poſterior huius libri pars exequitur. Prior uerò tota ac maior, eos qui ex aëris intemperie ſunt, oſtendit, adeo magnum præ cæteris cauſis aër momentum habet, ac multo frequentius, quàm aliud quiduis, morbos parit. Quapropter ego ſubinde Hugonem ſum admiratus, qui reliquos quidem omnes libros expendit, hunc unum ne attigit quidem. Par etenim huius cum cæteris utilitas, neque minor difficultas, ſi quis in ipſis rectè exerceatur. Tamen Galenus quaſi aliud agens, eoſdem expoſuit. Tres generales morborũ occaſiones. Magna aëris intemperies epidemias facit. Duo huius libri argumenta. Pleriq; morbi aëris uitiũ ſequuntur. Galenus etiã obiter hunc librum perſtrinxit.

Itaque nemo uitio uertere debet, ſi aliam ſubinde rationem adiecimus, quando ipſius commẽtatio imperfecta nobis uiſa fuerit. Tale aliquid & in hoc primo Aphoriſmo depræhendimus. Sed potius eſt ab initio eius

Varia huius Aphoriſmi expoſitio.

commentationem reddere, quoniam non una, ſed uarijs uana forſitan ſententia apparet. Quidam per mutationes temporum naturales, quatuor anni temporum uiciſſitudines ſiue ſucceſſiones cogitant, quòd harum ſingulæ ſuos, hoc eſt, nouos morbos inferant, ut poſtea prolixè docebitur, ac nunc quoq; Galenus in commento leuiter attingit. Atque hãc quidem commentationẽ Galenus damnat, propter uerbi, potiſsimum, *adiectionem. Paulatim enim hæ mutationes accedunt, & nihilominus morbos antiquos corrigunt, quàm nouos produnt. Igitur ipſe permutationes temporum primò uarias, ac multas eiuſdem temporis alterationes, intelligit: nunc in calidum, nunc in frigidum, fortaſſis ab humido in ſiccum, & econtrario. Semper enim omnis inæqualitas dãnata eſt, ac nihil magis, quàm frequentes iſtæ mutationes (etiam ſi paruæ fuerint) morbos pariunt. quippe magna aliqua mutatio, etiam ſi duntaxat ſemel atque iterũ inciderit, morbos inuehit. & hoc Galenus in ſecunda Aphoriſmi particula intelligit. At ne hæc quidẽ Galeni cõmentatio mihi placet. Nã diuinanti ſimile apparet, in priori particula frequentes ac paruas, in poſteriori uerò unam duntaxat mutationem, aut uiciſſitudinem accipere, ſed magnam. Potius ergo eſt, ut in priore ſententia, mutationem in diuerſas qualitates audiamus, ut fortè æſtatis calidæ in frigidũ, et hyemis frigidæ in calidum: in ſecunda uerò ipſarum exceſſum. Non enim ſola ea mutatio, quæ repente fit à calido in frigidum, morbos gignit, uerùm etiamnũ ea, quæ à parum calido ad calidiſſimum fit demutatio. Argumento dies Caniculares, ſub quibus nõnunquam grauiſſimi ſuboriuntur morbi. Iam nõ minus ratione caret, quod in priori loco, uel omnium, uel plurium anni temporum mutationem audire debeamus, in poſteriori uerò unius: quippe utrobique pluraliter Hippocrates protulit. Ac tu quidem, ſi placet, Galeni expoſitionem retinere potes, mihi uerò altera magis placet, uel ob eam cauſam, quòd unumquenq; Aphoriſmum quàm generaliſſimum ſeruare oportet. Multo autem plura complectetur iuxta ſecundam,*

Naturales tẽporũ ſucceſsiones priores morbos corrigunt, & nouos afferunt.

Galeni expoſitio.

Frequens inæqualitas plurimos morbos parit.

Galeni cõmẽtatio diſplicet.

Noſtra expoſitio.

Duplicia tẽpora morbos gignunt, & quæ qualitates ſpeciem mutãt, & quę modum non ſeruant.

Optima cõmẽtatio, quæ eſt generaliſſima.

quàm

quàm primam expoſitionem. Placet & nobis ob alteram coniecturam. quia non ſcripſit Hippocrates mutationes caloris aut frigoris: ſed adiecit, magnæ, in eadem qualitate ſcilicet uarias mutationes leuiter indicans. Neq; longe iſtius cauſa abeſt: quoniam tales mutationes ad magnum ſub inde exceſſum temperaturam trahunt. Sæpe antè dictum eſt, quòd natura noſtra in mediocritate ſita eſt, & quòd ab omni excellente qualitate peruertitur. Quomodo uerò mutationes à calido in frigidum, aut econuerſo corpori noſtro officiant, & hoc quoque circa eum Aphoriſmum, Longo tempore aſſueta ſunt, dictum eſt. Adijcere quaſdã ex Forliuio ambages. Verùm obſcuriores ſunt illius propoſitiones, quàm res ipſa: quas facile definiet, qui has rerum ſummas intellexerit.

Commentationis noſtrę atteſtatiões.

Omnis exceſſus tẽperaturã corrũpit.

APHORISMVS II.

NAturarum hæ quidem ad hyemem, hæ uerò ad æſtatem bene maléue ſeſe habent.

NATVRAM hîc communius audire oportet, quàm in ſecundo libro, in eo Aphoriſmo, In morbis minus periclitantur, quorũ naturæ &c. pro quauis temperatura, ſcilicet non tantùm genuina, ſed etiam aſcititia, ſiue ratione aëris, ſiue uictus, ſiue cuiuſuis alterius conſuetudinis, fuerit contracta. Quoniam ut uulgo dicitur, Conſuetudo altera natura eſt. Definitur autem Galeno hæc temperatura, naturæ noſtræ principalis ſubſtantia. Potes hîc per naturam, formam intelligere, uirtutem, aut etiam calorem naturalem: his enim omnibus temperatura ſubſternitur. Nam de forma multi dubitauerunt, an à temperatura eſſet alia. Atque id ut omnino uerum eſt, ita quòd temperaturæ forma proxima ſit, falſum non eſt: quoniam non niſi ſuo more temperato corpore forma aut retinetur, aut excipitur. Secundo loco, potentiæ ipſæ nomine naturæ accipiuntur, quòd ipſis ſtatim corporis adminiſtratio creditur. ſed quia eam obeunt caloris naturalis interceſſione, propterea & hunc tertio loco naturæ nomine dignamur. Etenim ipſe non tantùm inſtrumentum, ſed iuſtus artifex omnium eorum, quæ in corpore noſtro obeuntur, apparet: quippe & ſacræ aliquando literæ ſanguinem pro anima brutorum

Natura quæuis temperatura.

Variẽ accipere licet naturã in ipſa definitione.

Forma temperaturę proxima.

Virtutes aliquando nomine naturę inaudiuntur.

Tertio calor naturalis naturæ uocem ſubit.

In ſanguine anima.

habent, quòd in eo fortaßis calor plurimus ſit. Non eſt autem ipſe ſolus inſtrumentum, ſed & temperatura ipſa. Quapropter temperaturam quoque naturam appellamus, & genuinam, & quamuis aliam in habitum traductam. Ergo non uno modo naturam audire oportet, ubi Galenus in commento naturam definit, id quod ſecundùm ipſam maxime ſubſtantiam naturæ eſt. Sed naturam ſecundo loco aliquam ex tribus intellexit. Priori uerò loco per naturam temperaturam intellexit, quæ tribus illis prioribus ſubſternitur. Atque hæc (ut ad Aphoriſmũ redeamus) melius ex magna parte ſeſe habet ad diſsimilem aeris conditionem, quàm ſimilem: etenim à ſimili plerunque exaſperatur, à diſsimili uerò emendatur & caſtigatur. Quippe uix unquam aut hybernus, aut æſtiuus aër tam nobis obtingit ſimilis, qui non multo temperaturam noſtram excedat, atque offendat: non enim ad conſeruationem noſtri corporis, ſolam qualitatem requirimus, ſed & quantitatem, ſiue gradum (ut docant) æqualem. Atq; in hoc facile ſoluitur tota illa Forliuij dubitatio. Nam ſimile quod modum mutat, nihilo plus, quàm oppoſitum conferet, tametſi qualitate ſua nobis magis familiare fuerit. Ita calor æſtatis, bilioſæ temperaturæ magis ſimilis eſt, quàm frigiditas hyemis. Neutra tamẽ qualitas bilioſum corpus conſeruat, ſed hyberna tempeſtas emẽdat, ac præſeruat: etenim præſeruatio, quemadmodum curatio, quodammodo perficitur ſuo contrario. Quemadmodum ergo bilioſa temperatura hyeme bene afficitur, ita pituitoſa æſtate. Huic tamen clam aduerſari apparet Aphoriſmus, qui antè dictus eſt, Ventres hyeme & uere natura calidiſsimi. *Nam rationabile eſt, ut eo tempore naturæ pulcherrimè ſeſe habeant, quo naturalis calor eſt copioſior, atq; fortior. Non enim ſolius coctionis, ut ſæpe diximus, artifex eſt, ſed omniũ eorum, quæ in corpore noſtro bene adminiſtrantur. Multa autẽ in primo libro ſuper ea re diximus, quibus hoc unũ adijcere poſſumus, uitam noſtram duorum opera ualere, primò caloris naturalis, ſecundò ipſius temperaturæ beneficio. Et caloris quidem naturalis magis: nam ipſe, ut diximus, principalis artifex eſt noſtræ uitæ: quo ergo hic fuerit uberior, eò & uita noſtra melior. ita euenit, ut aliquando uel frigida corpora tempore hyemis felicius & iucundius degant. Aliquando ta-*

Definitionis naturæ explicatio.

Tẽperatura plerunq; à ſimilibus offẽditur.

Quæ nos cõſeruãt, & ſpecie & modo qualitatis, debent eſſe ſimilia.

An frigidæ naturæ alacrius uiuãt æſtate.

Vita duobus conſtat, tẽperaturę modo & caloris naturalis beneficio.

men intemperatura uincit, & morbos parit. Hanc diſtinctionem eò diligentius animaduertere oportet, quò (quod ſciam) à nemine ante nos poſita ſit. Quòd autem iſta diuerſa ſint, poſſum alio exemplo oſtendere. Nam iuuenes ex natura humidi, ijdem ſenes ægrotãt minus: attamen in his & calor, & reliquæ functiones, pro modo caloris, fortiora prius fuerunt. Sic mulieres & ſenes hyeme quàm æſtate uiribus magis ualent, attamen aliquando citius morbis corripiuntur. Optimè tamen hyemem ferunt corpora calida & ſicca: mediocriter corpora, quæ in altera qualitate conueniunt, atque altera pugnant. An autem calida & humida, melius afficiantur hyeme, quàm æſtate, fortunatũ mihi apparet, prout hæc uel illa qualitas in iſtis temporibus magis exuperet. Quòd ſi ex æquo cõueniant ambæ qualitates, ueriſimilius eſt, quòd melius hyeme afficiantur prædicta corpora, quàm æſtate: quoniam frigiditas magis actiua eſt, quàm ſiccitas, itaq; & commodũ illius maius. Ac tantũ ſuper Forliuij quæſtionibus.

Naturæ frigidæ tempore hyemis melius ualent, ſed citius ægrotant.

Fortunatum.

APHORISMVS III.

MOrbi quoque alij ad alia bene maléue ſeſe habent. Et quædam ætates ad tempora, & loca, & uictus genera.

CONQVERITVR Galenus inordinatum loquendi modum. Ego autem cupiuiſſem, quòd Hippocrates ætates comparaſſet ſimul cum naturis ad has cõditiones, & ſeorſum dixiſſet de morbis: quia hi alterius naturæ exiſtunt: tamen in eo conueniunt hæc omnia, quòd ætatis aliquando intemperaturæ & morbi ſemper gaudent contrarijs, & offenduntur ferè ſimilibus. Iam loca & tempora ad unum caput, aërem ſcilicet, referre oportet. decet autem hinc præter uictum tertiò quoque temperaturam adijcere: ad unumquodq; enim iſtorum morbus aut bene aut male ſeſe habere inuenitur. Quippe calidus morbus à calido uictu, aëre; promptè generatur, atque difficile ſoluitur. Hoc eſt fortaſsis, quod Galenus in commento dixit, morbos bene ſeſe habere, ut ad generationem ſimiles, uel ut ad ſolutionem uerò contrarios: quaſi hoc dixerit, morbos bene ſeſe habere ad eam conditionem, quæ illos potius idonea eſt gignere, quàm ſoluere:

Aetates aliquando, intẽperaturæ, & morbi, oẽs gaudent contrarijs.

Morbi inferuntur ad aẽrem, ad temperaturas, ad uictum.

Galeni expoſitio.

Altera expoſitio.

Morbus bene ſeſe habet dupliciter, reſpectu ipſorũ quę ipſum ſoluunt, & rurſ. quę ipſum generant aut augent.

forte etiam bifariam morbos bene aut male ſeſe habere ad tempora, & reliquas conditiones, intellexerit priore modo ſecundùm generationem, poſteriore uerò ſecundùm ſolutionem. uerbi cauſa, morbus calidus reſpectu æſtatis bene ſeſe habet: quia hic prompte oritur. Sed & reſpectu hyemis bene ſeſe habebit: quia ſi ab æſtate in hyemem inciderit, nonnihil ab ipſius frigiditate diluitur. Igitur relatione oppoſitorũ tẽporũ bene ac male, ſed diuerſa ratione, idẽ morbus forſitã ſeſe habere dicitur: male quidem tanquã ad generationẽ parũ idoneus, bene uerò tanquã ad ſolutionẽ opportunus. Vt tamẽ ſermo ſit luculẽtior, & minus pateat ſophiſmatibus, melius eſt uno modo, morbos, naturas, & ætates ad has conditiones comparare, ut bene dicãtur ſe habere morbi ad ea, quæ ipſos ſoluunt & corrigunt: male uerò reſpectu eorum, quæ eoſdem committunt. Atque hoc quidem modo, reſpectu ueris, nullus morbus bene ſeſe habere poteſt: quoniam nullus morbus ex temperie poteſt conſiſtere, niſi forſitan cogites, quòd temperies hominis temperati, bilioſo nihilo minus moleſta ſit, quàm bilioſa temperato. Reliqua tempora quoſdam terminant, quoſdam generant: hyems calidis morbis aduerſatur, ut æſtas frigidis. Atque ijs paucis uerbis prima Forliuij diſceptatio eruitur. Eodem modo uictus diſcrimina cum morbis comparare oportet, nec aliter cum temperamentis: nam ut morbus calidus in aëre calido, ita temperatura quoque calida promptè gignitur, atque rurſum à contraria facile tollitur. Cum ijſdem & ætates conferre oportet: nam et hæ alterum altero melius tolerant. frigidæ enim ætates, ut quæ poſt trigeſimumquintum annum ſuccedunt, aërem magis amant calidum, priores uerò frigidum. Sed neque ætates ad ſingulas temperaturas æquè bene ſeſe habent. Sed ut uulgo dicitur, unaquæque ſuos manes patitur. humidis pueritia moleſtior eſt: calidis & humidus adoleſcentia: ſiccis uerò & calidis iuuẽtus: frigidis autẽ declinãs ætas tota: adeò ut his ætatibus ſingulæ tẽperaturæ, & incõmoda, & pericula grauiora ſubeant. Sic neque uictum unũ omnes ætates admittunt. Senibus enim & liberalius & plenius uinum ad remorandam ſenectutem permittitur. Iuuenibus autem, atque adoleſcentibus, ad confirmandam atque conſeruandam ſolidam caloris ſubſtantiam, modicè conceditur: pueris interdicitur.

Nullus morbus ex temperie.

Victum cum morbis.

Aetates cum morbis & in tẽperaturis.

Vnaquæq; ętas ſuum patitur genium.

Humidis moleſta pueritia.

Calidis & humidis adoleſcentia.

Senib. uinũ.

Adoleſcentibus modicè conceditur.

Pueris interdicitur.

etenim

etenim ſubſtantia illorum mollis eſt, ac ſpiritus non niſi halitus quidam, qui promptiſsimè à uino reſlatur. Eadem de cauſa puerorum ſanguis promptius accenditur: quippe & in ijs quæ foris ſunt, non ſemper primò inflammatur quod eſt calidius, ſæpe quod eſt rarius, ac tenuius. Iam licet uinum phantaſia humidum, aliquando tamen energia ſiccum. atq; hactenus uel per ſe magis conuenit iuuenibus, quàm pueris & infantibus. Nam humiditas in infantibus nequaquam uel moleſta, uel innaturalis eſt, ſed ad multa idonea: itaque nulla caſtigatione opus habet, niſi præter modum ætatis exuperet. Adeò ubique quod per ſe eſt, ab eo quod per accidēs eſt, oportet diſtinguere: & ubi magis ætas uel temperatura urget, perpendere. Plerique enim iuuenes melius ualent tempore hyemis, quàm tempore æſtatis: at quidā ex natura admodū frigidi, alacrius degunt tempore æſtatis. Nouiſsimè temperatos ab hoc ſermone oportet excipere: nam hi ubique gaudent ſocietate ſimilium. Diſcriminis cauſa eſt, quia temperata omnia ferè eiuſdem rationis, intemperata uerò multis modis inuicem diſsident. Nam neque in his integra ſimilitudo in numero ac qualitate offendit, ſed conſeruat: tamen intemperatura ſicca magis recreatur modico humido, quàm ſimiliter ſicco: quippe hic exceſſus ſeruatur, ibi emendatur. Idem eſt & de alijs intemperamentis. An autem morbi tutiores ſint, in tempore ſimili, quàm diſsimili, in ſecundo diximus. Neq; ego conjectari poſſum, cur aut hîc aut alibi Forliuius tantum uerborum fuderit. Nam uno aut altero omnia perfici poterant, credo ego illum multitudine et prolixitate uerborum fuiſſe oblectatum.

Aliquādo citius accenditur tenue q̄ calidum.

Humiditas in pueris utilis.

Temperati ubiq; amant ſimilia.

Forliuij prolixitas.

APHORISMVS IIII.

IN temporibus, quando eadē die modo calor, modo frigus fit, autumnales morbos expectare oportet.

Autumnalis intēperatura ubiq; magis facit autūnales morbos, quàm hyemalis hyemales, aut æſtiua æſtiuos.

NEQVAQVAM tēpora, ſed quæ ſunt in ipſis intēperies, morbos gignunt. Igitur autumni inæqualitas, quandocūq; inciderit, autumnales morbos pariet: ſiquidē idem nō eſt facere, niſi idē. Non eſt autē ſimile de reliquis reliquorum temporum temperaturis: non enim æſtiua in hye-

mem

mem incidens, æſtiuos morbos facit, ſed illegitimos: fieri enim non poteſt, ut æſtiua tam integrè in hyemem tranſeat, quàm autumnalis in hyemem, aut æſtatem: etenim hyems & æſtas longiſsimè à ſe inuicem diſsident: autumnus uerò utrique communicat. Quare nihil mirum non eſt, quòd æſtatis temperamentum hyemi inſinuatum, non æſtiuos, ſed illegitimos morbos committit: quoniam hoc modo inæqualitas quædam in hyeme reperitur: neq; enim hyems unquam poterit integram æſtatis naturam accipere. Ob has ergo forſitan cauſas Hippocrates inæqualitatem autumni, magis quàm reliquorum intemperaturam, ad alia tempora expendit. Potuit etiam Hippocrates de reliquis intelligere, quod de uno explicuit. Neq; enim redargui poterit, qui dixerit, quòd in hyeme, æſtatis temperatura æſtiuos morbos facit. Minus mirari debemus, quòd inæqualitas illa, quæ in ſingulis diebus naturalibus committitur (etenim nox ferè ſemper frigida, & dies calida) citra morborum diſcrimen feratur. Paulatim enim hæ uiciſsitudines fiunt, neq; nomen inæqualitatis merentur. Forliuius aliter excuſat, quia hæc naturalis, illa uerò innaturalis exiſtit. Sed nomenclatura detrimentum afferre non poteſt, neque quia innaturalis, aut naturalis dicitur, obeſt ac prodeſt, ſed quia talis eſt. Similia uerba ſunt, ubi inquit, quòd inæqualitas obeſt magis, quæ committitur in duobus diebus, quàm uno: Nã eo magis offendunt inæqualitates, quo ſunt ſibi inuicem proximiores. Non tamen medicina in tertio ordine calida, applicata affectui, in ſimiliter frigido malum affert: quia huiuſmodi inæqualitas ægris uolupe eſt, ac tantùm in ſanis uituperatur. Tanto magis Forliuij pudendus error eſt, qui ob tantillum argumentum medicamentum non quidem ſimpliciter in eodem ordine, ſed tantùm effectiuè affectui accommodat: quippe tale, quod paulatim talẽ affectum demolitur. Quo fit, ut medicamentum ſecundi ordinis cum Neotericis dicat tertij. De hoc in Techna.

Hyems nunquam poſſet totam æſtatis naturam accipere.

Coniectura.

Inæqualitas dierũ & noctium.

Diluta Forliuij excuſatio.

Alter Forliuij error.

Pudendus Forliuij error.

APHORISMVS V.

AVſtri auditũ hebetantes, caliginoſi, caput grauantes, pigri, diſſoluentes. Quando huiuſcemodi tempeſtas præualuerit, talia in morbis patiuntur

tur

tur. At ſi Aquilonia fuerit, tuſſes, fauces, alui duræ, difficultates urinæ, horrores, coſtorum dolores & pectoris. Quando hæc tempeſtas præualuerit, talia in morbis expectare oportet.

V T quatuor partes noſtri horizontis ſunt, Oriẽs, Meridies, Occidẽs, & Septentrio, ita quatuor ab his partibus principales difflantur uenti, Subſolanus, Fauonius, Auſter, Aquilo, ſiue Septentrionalis: qui exquiſitius partes cœli ſcindunt. Vnumquenque iſtarum partium trifariã partiũtur, & à ſingulis tres rurſum uẽtos educunt. Vnus enim ab Oriente æquinoctiali, alius ab occidente æſtiuo, alius hyberno: ita tres Orientales uenti ſunt, medius Subſolanus, ab altera parte Cæcias, altera uerò Eurus ſiue Vulturnus. Ab occidente principalis Fauonius, ſed à lateribus Corus, & Aphricus. In Meridie Auſter lateralis, Euronotus & Lybanotus. In Septentrione tres ex oppoſito inuenies, Coriceũ, & Boream: in medio uero exquiſitè Septentrionalem, quem Aquilonem poſſes fortaſsis dicere: atque tantũ refert ſiue Boream, ut antiqua, ſiue Aquilonem, ut Leonicenus transfert, legas. Quam fortaſsis differentiam noſtri non animaduerterunt: ſed parum refert: omniũ materia, ut in alio ſeorſum opere diximus, aër eſt. Itaque hactenus parum differunt, ſed dum à uarijs mundi locis feruntur, diuerſa temperamẽta ſortiuntur. Euidentiſsima eſt inter Auſtrũ & Septentrionalem contrarietas, in duabus ſcilicet qualitatibus: inter Orientalem uerò & Occidentalem minus euidens eſt: tametſi enim Fauonius frigidus ſit, Subſolanus calidus, in alijs qualitatibus non æque pugnant: quinimo & Cæcias & Aphricus, tametſi contrarij uenti ſint, nõ tamen contrarijs qualitatibus affecti ſunt, quoniam uterque humidus. Eurus uerò & Corus ambo ſicci, & hi tamen oppoſiti. Ob eas igitur cauſas, reliquorum neglectis differentijs, potiſsimum Auſtri & Aquilonis naturã medici dignati ſunt aſſcribere. Nam hi ut temperaturas inſigniores obtinent, ita maiorem uim ad pariẽdos morbos habent. Auſter enim quia humidus eſt, corpora potiſsimum humida, ut cerebrum, replet. Non ſunt autem leuia ſymptomata, quæ humidius cerebrũ ſequuntur: nam ad

Quatuor uẽti diſtinguuntur iuxta quatuor partes horizontis. Singulis iterum partibus tres diſtinguuntur uẽti.

Aquilonis & Boreæ diſcrimen.

Omnium uẽtorũ materia aër eſt.

Auſter & Septẽtrio inter uentos maximè cõtrarij.

Auſter humectat atq; implet.

humectationem illius, uniuerſi ſpiritus animales obruuntur, ac turbãtur, quorum cerebrum eſt promptuarium, atq; ita non ſolum caput grauatur, ſed omnis ſenſus & motus obtunditur, nõ quòd à cerebro defluat pituita per totũ, ſed quòd obruta ui animali per humidũ, in cerebro idipſum ſentiãt omnia reliqua organa. Iã ut caput, ita & reliquæ partes per ſe Auſtro onerantur. Hebetantur autem præſertim uiſus & auditus, non aliam ob cauſam, quàm quòd horum ſpiritus multo ſubtiliores ſint cæteris. Ne mireris ergo, quòd Hippocrates potius hos, quàm alios ſenſus hoc Aphoriſmo notarit. Parum ergo olfactus, minus guſtus, minuſq; tactus, hac conſtitutione læditur, quòd is craſſiſſimus ſit, motus tamen paulo torpidior redditur: quoniam illi multo ſpiritu opus eſt, qui prædicta conditione nonnihil reſoluitur, laxaturque, nec tantùm ſpiritus motiuus, ſed & quiuis alius, atque adeò ipſe calor, hac conſtitutione emolleſcit, & effœminatur. Quare præter motum, & reliquæ uires ſub Auſtro collabuntur: quod Hippocrates per diſſolutionem corporis intellexit: ſub Aquilone uerò non niſi frigidæ & ſiccæ partes offenduntur, quales muſculi ſunt. Verũ quia hi uarijs partibus ſeruiunt, inde illorum ſymptomata, uarias morborum facies præbẽt: alij pectoris ſunt, quorum intemperies tuſſim excitat: alij uentrem cohibent, qui ſi amplius infrigidentur, & exiccentur, pluſ ſatis feces retinent, ac non niſi ſicciores & duriores excludunt. Nam proximæ partes longiore tempore, quicquid eſt in illis, exugunt. Atque hoc eſt, quod uoluit in fine cõmenti Galenus, cùm diceret, Omnia humectantur. *Videtur tamen hic, neſcio quid, ſubeſſe mendi, & mallẽ legere, exiccantur (nam ſic quoque Græca lectio exhibet) atque idipſum ad excremẽta transferre: non eſt enim dubium, quin ſpatio temporis, uel ſub aere humido, euadant ſicciora: congeminat autem ipſorum aſperitatem, aëris externi ſiccitas, à quo externæ partes ſicciores redditæ, ut intemperaturam ſuam corrigant, à proximis partibus, atque hæ ab ipſis fecibus, humiditatem trahunt. Eodem modo ſi muſculus ueſicam aſtringens fortius exiccetur, urina cohibetur: horrores uerò refrigeratis totius corporis muſculis fiunt. Aliquando pectoris ac coſtarum muſculi appræhendũtur, atque in ijs leuior dolor euenit. adeò faciles morbi ſunt, qui Aquilonem ſequuntur.*

Cerebro onerato perit uigor omnium operationũ animalium.

Viſus & auditus ut ſunt aliis ſenſibus illuſtriores, ita facilius offẽduntur.

Motus maioribus eget uiribus.

Soluũtur prȩterea uirtutes naturales.

Muſculorũ diuerſum opus.

Locus in cõmento ſuſpectus.

Partes exiccatæ magis ſuo deſiderio proximas exiccant.

Potius noua ſymptomata Aquilo, q̃ nouos morbos parit.

Quan

*Quanquam præſtaret dicere, non morbos, ſed in morbis prædictis, ſympto
mata Aquilonem committere: etenim ipſe nuſquam ferè morbos committit,
aut duntaxat leuiores, & ferè immateriales, niſi forte ipſa corpora
ad hoc prius idonea fuerint. nam quibus antè plenũ caput erat, excipiente
Aquilone, ex diſtillatione tuſſes facile patiuntur: quoniam ut manus plenam
ſpongiam, ita Aquilo impurum caput exprimit: quo fit, ut fauces ali
quando obiter afficiantur, delato per illas humore. Nunc quanta ſit diffe
rentia, uide. Auſter caput, atque adeo uniuerſũ corpus onerat, Aquilo ue
rò exonerat: nec ſua iniuria, ſed corporis incommoditate, diſtillationes mo
uet, ac duntaxat partes frigidas, ſuo frigore percutit, hinc tuſſes ſiccæ, gra
uedines, raucedines, horrores, coſtarum pectoris dolores, urinæ alui diffi-
cultates: fiunt enim hæc omnia, partibus natura frigidis, paulo amplius re
frigeratis. Itaque Aquilonis ſummatim non niſi unum eſt incommodum,
atque illud leue admodum. Iam neque in ægris (de ijs enim ipſa eſt ſenten-
tia, ne idem bis dictum putes) ſemper ſub tali conſtitutione iſta expecta-
re debes: ſed ſi præualuerit, hoc eſt, diutius durauerit: non enim in momen
to, ſed temporis ſpatio corpora uitiantur, quorum affectus ſymptomata
imitãtur. Adeo friuola eſt Forliuij quæſtio, an hæc accidẽtia flatus ipſos,
an morbos ſequãtur: nam hæc leuiora ſymptomata ferè leuiores affectus,
atque à primario morbo diuerſos, conſequuntur. Magis eſt puerilis illius
de naturis morborum conflictatio: nam quum ſymptoma aliquod, morbo-
rum naturam ſequi dicimus, id nullo extraneo accedente, ſed ſolùm ratio
ne morbi primarij cõmitti uolumus, diuidentes ab ijs, quæ flatus ipſe uel
aër committit.*

Aquilo corpora impura afficere poteſt: pura uerò admodũ rarò.

Auſter caput onerat, Aquilo exonerat.

Partium frigidarum frigiditas augetur.

Non ſtatim Aquilo offẽdit, ſed tẽporis ſpatio.

Leuis Forliuij quæſtio.

APHORISMVS VI.

QVando æſtas fit uериſimilis, ſudores in febribus multos expectare oportet.

*QVIA temperatum uer, temperamentum corporis nulla ſenſibili
mutatione afficit, temperatum dicitur, ac re uera eſt. Sæpe tamen obi-
ter Galeno excidit, ut uer calidum & humidum diceret: quippe & in
hoc commento (ſi quidem diligens ſis) idem audies. nec mirum: quoniam*

Ver temperatum aliquando calidũ dicitur, & humidum.

& hæ qualitates uincunt in temperato homine. Quid quòd & ipſe Hippocrates, nunc uer humidum innuit, in quo æſtatem cum uere comparat? etenim ea ſola ratione uernalis æſtas ad mouẽdos ſudores paratior eſt, quia humidior: humidus enim aër humidam temperaturam reddit, corpus impurũ efficit, ac ſudoris materiam ſufficit. Sed & ſi æqualis utroque tempore ſuperfluitas eſſet, humida tamen, quàm ſicca conſtitutio, euidentiorem ſudorem eliceret, quia ſiccus aër humiditatẽ extenuat, ac per halitum diſſlat, quam humidus ſubtiliare nequit, ſed in ſudorem ſenſibilẽ uertit. Cur ergo per æſtatem tum in ſanis, tum in ægris, multo plures ſudores, quàm uere fiunt? id enim per experientiam conſtat, & docetur in eo Aphoriſmo, Aeſtiuæ quartanæ &c. *Atque hic alius aliud dicet, mihi autem apparet, quòd licet in uere utraque qualitas ad ſudorẽ conferat, tamẽ utraque infirma eſt, & duæ in uere minus ponderis habent, quàm altera in æſtate. Nam ut in altera qualitate, æſtas & uer quodãmodo conueniunt, ita in modo eius differunt. ergo in hac æſtate non oportet utranque ueris qualitatẽ accipere, ſed tantùm humiditatẽ ab eo mutuare. Scio quòd Galenus in principio commenti utroque modo æſtatem ueri uideatur aßimilare, ſed finis reclamat, refragatur ratio, & experientia. Nam æſtas calida quàm frigida plures ſudores ciet, ſicca tamẽ pauciores, quàm humida. Hoc eſt quod Aphoriſmus ſignificat, & de quo Forliuius male litigat, quando æſtatem cũ uere in duabus qualitatibus comparat. Quippe in hyeme, atque autumno ſimili ueri, ſi quidem materia æqualis fuerit, æquales quoque ſudores expectare oportet, plures tamen in legitima æſtate, quàm uere. & rurſum plures in æſtate ſimili ueri, quàm in altera qualitate naturali.*

> Humida æſtas magis ſudorẽ mouet, quàm ſicca: idq́; duabus rationibus.

> In æſtate plures fundũtur ſudores q̃ in uere.

> Plures ſudores in æſtate quàm uere, & rurſum plures in æſtate ſimili ueri q̃ naturali.

APHORISMVS VII.

IN ſiccitatibus febres acutæ fiunt, & ſi annus magna ex parte talis fuerit, qualem fecerit conſtitutionẽ, tales plurimum morbos oportet expectare.

> Siccitas cum frigiditate.

SENTENTIA indiſtincta apparet, & dubia. ſi quidem enim ſiccitatem cum frigido copules, multo plures melancholicos, quàm bilioſos

ſos deprahendes: ſi uerò cum caliditate, potius eos ad caliditatem, quàm ſiccitatem refert. Reliquis igitur duabus qualitatibus mediocriter ſeſe habentibus, ipſam per ſe ſiccitatem ſpectare decet: & inuenies, quòd ſub tali conſtitutione ſanguis citius in bilem quàm melancholiam euadit, aut ſuccum melancholicum: quippe non niſi una qualitate à bile diſtat, ac paulo amplius excalfactus, facilè in bilē tranſit. Multo minus ex pituita hoc tempore melancholicum ſuccum generabis: quoniā pituitam prius in ſanguinem, quàm melancholiam conuerti oportet. Quanquam non ignorē, Neotericos iandiu dixiſſe, aduſtam pituitam ſtatim mutari in melancholiam. Sed hoc poſtea refellemus, nunc enim parum refert, quoniam tempus ſiccum ipſi quoque pituitæ aduerſiſſimū eſt. Poſſem admittere, quòd ſiccitas ſumma, melancholiæ magis, quàm bili conuenit: quomodo & ſumma ſiccitas terræ debetur. Sed hoc quoque cum noſtro propoſito maxime conuenit, ac ob id prius in choleram, quàm in melancholiā ſanguis abit. Sed neque hoc admodum euenit, adeò talis tempeſtas omnium fere morborum expers, atque ſaluberrima: ac licet in ea febres acutæ ſint, admodū tamē raræ. Atque ex ijs facile ſoluuntur longæ illæ Forliuij ambages. Secūda pars Aphoriſmi breuius poterat dici hoc modo: Tales ut plurimum morbi ſunt, qualis annus magna ex parte contingit. uictus enim à natura transformatur, ac ferè talis euadit, qualis natura eſt. In exemplo lac eſt, quod in bilioſo uentre in bilem uertitur, in frigido acreſcit. Fieri tamen non poteſt, quin & ipſa natura à uictu aliquo modo immutetur: ſed multo plus ab ipſo aëre: nam uictus primum eruditur in uentre, aër uerò ſtatim ad cor fertur: iam non ſolùm per os, & halitum, ſed & per uniuerſam cutē illi inſinuantur. Rectè ergo dictum, quòd morbi magna ex parte pro diſcrimine aëris ſequantur.

Siccitas cum caliditate. Siccitas per ſe potius acutos quàm lōgos morbos parit. Leuior occupatio. Sicca conſtitutio expers morborum. Magis aër q̃ uictus corpora immutat.

APHORISMVS VIII.

IN conſtantibus temporibus non tempeſtiuè tempeſtiua redduntur, morbi conſtantes & boni iudicij fiunt: in inconſtantibus autem inconſtātes & mali iudicij.

CLARIVS dixit Theodorus, legitima hæc ſunt, quæ & qualitatē, & qualitatum modum ſeruāt, illis temporibus commune, aut opportunum. Pariformiter legitimos morbos dixit, qui ſecundùm legitimam cōditionem temporis ſeſe habent, atque ij ſimplices ſunt. Appellat eoſdem boni iudicij, *quia bene terminantur, uel ut innuit Galenus, cum accidentibus ſatis ſecuris, ac quæ à primo ferè die omnia ſigna per ſe ferūt ſalubria. Tertiò potuit eos* boni iudicij *appellare, utpote quos nulla inſequitur recidiua. omnium cauſa una eſt, ac eadem humoris ſimplicitas. nam ſimplici morbo hæc omnia inſunt. Econtrario morbus ex uaria materia ſolet recidiuam facere, præſertim ubi uirtus fortis fuerit: nam & debilitas uirtutis aliquando in cauſa eſt, cur imperfecta criſis fiat. Quòd autem in his temporibus aut uaria materia ſuccreſcat, aut uirtus debilis fiat, ex quadam inæqualitate euenit: quippe illegitima tempora citra inæqualitatem aliquam eſſe non poſſunt: neque enim bene fieri poteſt, ut æſtas omnino tam frigida ſit ac humida, quàm hyems. nam ſi tota æſtatis phantaſia aboleretur, credo nihilo periculoſiores morbos cōmitteret æſtas, quàm ſimilis temperatura hyemis (idem enim non eſt natum facere, niſi idem) niſi quis fortaßis naturam, ut ex uarijs eſt compoſita, ita & uarijs temporibus, uarijs recreari oportet: iiſdem enim generamur & conſeruamur. Quòd ſi tempora ſpeciem qualitatis, non autem modum ſeruauerint, ut ſi fortaßis æſtas præter modum calida ſit, neque hæc morbos parum periculoſos faciunt: licet enim ſimilia ſunt, tamen à medio noſtræ ſanitatis longißimè diſcedunt. Itaque non minus periculoſi erunt morbi, quàm ſi dißimiles eſſent, parum à mediocritate recedentes. Fiunt autem illegitimi morbi, potißimum ubi omnia tempora illegitima ſunt: uerūtamen uel unius ſolius importunitas aliquando ſufficit. Atque hæc de Intemperatis: nam Forliuio non credam, qui autumni tranſmutationem in temperatum eſſe malam putat. Ego autem non ſolùm autumni, ſed omnium aliorum temporum cuperem in temperatum permutationem, quo modo & in temperata regione ferè omnia tempora temperata ſunt. ſaltem autumnus & uer omnem illic intemperaturam exeunt. Hoc puto Auicenna ſpectauit, qui pluuiam modicam in autumno* lauda

[Margin notes: Tempora legitima. — Morbi boni iudicij. — Omniū cauſa. — Duæ cauſę recidiuæ. — Illegitima tempora ſemper cum quadam inæqualitate. — Illegitima tēpora quę modum qualitatis mutant. — Forliuij error. — Auicenna.]

laudauit, illam nec æſtati uitio duxerim: quippe nec in hyeme humiditatem abſque ſiccitate probarim, ſed ubiq; exceſſus inſalubris eſt. Proinde ubi Hippocrates illegitima tempora uituperat, ferè ea quæ ad exceſſum ſpectant, intellexit.

APHORISMVS IX.

AVtumno morbi acutiſsimi atq; exitiales maxima ex parte, uere uerò ſaluberrimi, & minime exitiales.

MORBI acuti in intimis uiſceribus diſponuntur, & magna ex parte ex materia calida. hoc æſtati eſt proprium, illud uerò hyemi: utrunque (non tamen inſigniter) autumno congruit: non enim collecta materia in æſtate ſtatim euacuatur, ſed ſæpe in autumno reſeruatur: omitto quòd & ipſe autumnus quadam caliditate participat. Rectè ergo Hippocrates morbos acutiſsimos autumno aſſeruat, ſed neque uſquam plures eiuſdem ſpeciei exitiales. nam ferè hîc omnia conueniunt, quæ ad morborum malitiam conferunt, uirtus imbecillis, materiæ diuerſitas, loci profunditas. Neq; ijs obſtat, quòd quartanas hic uidere eſt, & plurimos alios morbos ſalubres, ac rurſum quòd inter acutos, exceptis peſtilentibus, ſemper plures ſint, qui in ſalutem terminantur, quàm in mortē. quoniam reſpectu eorum morborum, qui in alijs temporibus fiunt, hæc comparatio ſumitur. Nunc in æſtate, licet uirtus debilior, materia tamen ſolutior: in hyeme econtrario licet materia compactior, uirtus tamen fortior. Iam hyemis morbus aſsimilatur ex plenitudine, autumnus uerò ex corruptione. Sunt autem morbi multo periculoſiores ex corruptione, quàm ex ſimplici cruditate: ex eadem corruptione euenit, quòd autumnus cæteris anni temporibus ſit peſtilentior. in quo fruſtra tandiu Forliuius digladiatur. Magis ignaua eſt prima illius quæſtio, ubi inquirit, nūquid in autumno acutiſsimi morbi fieri poſſunt: non enim in hoc tantùm, ſed & alijs poſſunt contingere temporibus. Melior ergo eſt ſecunda illius dubitatio, nunquid plures aut acutiores in ipſo fiāt, quàm alibi. Sed hoc antè definimus, & ipſe in eo errat, quòd autumnum duntaxat cum hyeme & uere com

Autūnus duobus modis opportunus ad morbos acutos.

Omnia concurrunt in autūno ad morborum perniciem.

Occupatio.

In æſtate uictus debilis, ſed materia ſoluta.

Morbi ex corruptione ubiq; periculoſiores.

Imperfecta Forliuij comparatio.

comparat: nos etenim eandem ipſam rationem habere cum æſtate diximus. De uere nihil oportet dicere: nam quia temperatum eſt, ſatis conſtat, quòd nullos morbos poteſt parere, adeò ut qui in eo fiant, potius fiant corporis importunitate, quàm illius iniuria.

APHORISMVS X.

AVturnnus tabidus malus.

Autũnus calidis & humidis naturis prodeſt.

Antũnus uires colligit.

Tabeſcentiũ differentiæ.

AVTVMNVS morborum ex ſua natura alijs temporibus magis ferax eſt, quia ſua inæqualitate ſanguinem quadam corruptione tentat: non tamen omnibus ſimpliciter malus: nam calidis & humidis naturis plus confert, quàm æſtas: uerùm & uires plus quàm æſtas recolligit, & corporis molem reponere incipit. Spectatim ergo tabidis ſuſpectũ mouet. Sunt autem horum multæ differentiæ: quidam ex ulcere pulmonis contabeſcunt, quibus cor exiccatur, quia non bene diffletur: atq; hæc propriiſſima eſt tabidorum ſpecies. Proxima eſt eorum, qui hectica febre extenuantur. Sed & aſthmatici, quos pulmonis infarctio angit, tandem contabeſcunt, facilius qui mœrorem patiuntur. Succedunt qui atrophiam patiuntur, cuius plurimæ rurſum differentiæ: potiſſima eſt, quæ ex immodica difflatione oritur: denique & amore, inuidia, ſtudio, & odio, multos eſt uidere contabeſcere. Omnibus autem eſt una interitus uia, atque idem affectus, ſiccitas ſcilicet. Hactenus igitur ijs æſtas potius, quàm autumnus mortalis, aut moleſta, quia autumno multo ſiccior exiſtit. Hecticis etiam plus æſtas, quàm autumnus officit, quia calidior. Autumnus tamen ad diſtillationem omnibus alijs temporibus magis opportunus eſt. nam propter ipſius inæqualitatem nihil magis tuſſim aut diſtillationem mouet. Itaq; licet Galenus diſſimulat, eſt ueriſimile, quòd de ijs ſolis, qui ex ulcere pulmonis contabeſcunt, Hippocrates ſuam ſententiam aſtruxerit.

Aeſtas qui ex ſiccitate cõtabeſcũt, peior autumno.

Hecticis ex ulcere pulmonis autũnus grauiſsimus.

APHORISMVS. XI.

DE temporibus, ſiquidem hyems ſicca, & Aquilonia fuerit, uer uerò pluuioſum, & Auſtrale, neceſſe eſt æſtate febres acutas, & lippitudines (Græ

ci

ci ophthalmias uocant) & inteſtinorum difficultates, præcipue uerò mulieribus & uiris, qui natura ſunt humidiores.

MELIOR fuiſſet ordo, ſi primùm definiuiſſet Hippocrates in tẽporibus legitimis morbos legitimos. Deinde perſtringere poterat ſingulorum illegitimorum temporum morbos, idque per ſe. Tertiò locus erat tẽpora inuicem comparare. Neque hic una morborum facies oritur, ſed pro diuerſa ad ſe inuicem temporum comparatione, interdum tempori, in quo oriuntur, ſimiles, aliquando omnino diſsimiles, aliquando partim ſimiles, partim diſsimiles. Tales ſunt morbi, quos hic in principio æſtatis narrat calidos & humidos, non quidem in quibuſuis particulis, aut naturis potius humidis, quàm ſiccis: nam ſiccæ nihil graue patiuntur, ſed ueris humiditate quodammodo recreantur. Videtur autem neq; humidis natura, grauis eſſe huiuſmodi ſucceſsio: nã humiditatẽ ueris eò alacrius tolerabunt, quò per præcedentem hyemẽ magis fuerint exiccatæ. Quærit Forliuius huius argumenti ſolutionem, ſed non inuenit. Videtur mihi & Galenus ipſe negligenter hunc modum præterire, qui obiter humiditate ueris ad aliquod tempus, corpora hæc ad medium traduci admiſit, ſed tandem efferri, atque ultra medium promoueri putauit. Verba tantùm apparent. nam nihilo plus poterit humectare importuna ueris humiditas, quàm exiccare illegitima hyemis ſiccitas. Vna mihi differentia harum conſtitutionum apparet: & reuera eſt, quòd illic humiditas corporum ſub æſtatem paulatim minuitur, illic uerò augetur. Itaque in altera conſtitutione paulatim dante operam natura, humiditas corrigitur, priuſquam æſtatis caliditas ſuperuenit. Econtrario ubi hyems ſicca, uer uerò humidum fuerit, humiditatem ueris ſtatim excipit, & incendit caliditas ipſius æſtatis. Hæc apud Forliuiũ diu quæres, antequam inuenies, Talis eſt & in ſecunda ſua dubitatione, in qua miratur acutas hic febres annumerari: ſiccitati enim magis, quàm humiditati congruunt. ac neſcio tandem, quid eas per accidens fieri dicat: nam cauſam illius non ſatis explicat, & utcunque eueniat, eodem ferè modo, dictis Hippocratis repugnat

Legitimus ordo.

Humidis naturis & particulis grauis hæc conſtitutio.

Forliuij hæſitatio.

Galeni excuſatio.

Noſtra commentatio.

Morbi acuti ſiccitatẽ potius ſequuntur, quàm humiditatem.

pugnat. fruſtra enim naturas temporum Hippocrates partitur, ſi ijdem morbi & ſiccitatis & humiditatis æmuli ſint. Melius ergo dixiſſet, non tantùm ſiccitatem, ſed & caliditatem febres acutas ſequi. Credo quòd Hippocrates potius reſpexerit alterum genus acutarum febrium, quam Synochon appellamus: nam & hæc acuta eſt, & maximè in humidis conſtitutionibus, & humidis, quas notat, naturis euenit: præſertim ubi cum humido committitur calidum: nam citra calidum potius longas parit. Atteſtantur noſtro ſermoni, quæ de ophthalmijs aſſcripſit: nam hæ quoque, ut cæteræ inflammationes, ferè ex ſanguine calido & humido fiunt. Capiuntur autem potius oculi, quàm aliæ partes, his morbis, quia natura humidi ſunt. Sunt autem & in intimo corpore multæ partes humidæ, ſed has natura quandiu poteſt, uindicat, & ad externa materiam deſtinat. Tamen aliquando ignaua uiſcera, utpote inteſtina, ab hac tempeſtate inteutantur, quoniam tametſi humida non ſunt, neque per ſe ad putredinem opportuna, excrementorũ tamen ſentinæ ſunt, ac facile illorum humiditas, uel etiam pituitoſa, à calore æſtatis accenditur, & quodammodo ſalſa, & ad exulcerandum idonea redditur. Hos morbos uſq; ad ſolſtitium æſtiuum expectare oportet: nam poſtea Etheſijs, ſiue anniuerſarijs, ab Aquilone flantibus paulatim tolluntur. Cur uerò Aquilones anniuerſarij, ab æſtiuo Auſtro, & ab hyberno ſolſtitio flant citius, & anniculares dicti (quamuis & hi ab Aquilone ueniant) tardius, apud Ariſtotelem eſt uidere: hîc ſatius eſt perpẽdere, quare iuxta id, quod in commento allegatur ex Hippocrate, mulieres & pueri, qui euadunt æſtate calida & humida, afficiantur quartana: niſi ſtatim ſequatur poſt Canis ortum aqua & tempeſtas hyberna: nam quartana potius ſiccas naturas inuadit, quàm humidas: tempore quoq; potius ſicco, quàm humido. Non diffiteri poſſum, quin autumnus ad quartanam natura ſua ſit idoneus: nondum tamen coniectari poſſum, cur humidæ naturæ, in quartanam hîc magis incident, quàm ſiccæ: aut rurſum, cur humidas naturas potius quartana inuadet, ſi quidem talis præceſſerit cõſtitutio, quàm legitima. adde, quòd hydropiſis, quam hîc quoq; timet, potius ſequitur quartanam ex ſucco melancholico, quàm ex melancholia. Hæc ſunt, quæ nos

Altera Forliuij fluctuatio.

Synochos humidam conſtitutionẽ ſequitur, ſynocheis ſiccitatem.

Natura partes interiores uendicat à morbis.

Inteſtina per accidens humida.

Quæſtio phyſica.

Grauis ex cõmento dubitatio.

Quartana potius ſiccas q̃ humidas naturas tentat.

Altera dubitatio.

fate

fatemur ignorare. Eſt & alius in commento locus paulo antè obſcurus, ubi dicitur, Rectis hominibus ſtantibus ad tuſſes. *ſed hoc iniuria interpretis factum apparet: nam id tantùm cogitat Galenus, quòd talis hyems Aquilonia, inter cætera etiam orthopneam afferat, in qua homines non niſi recti ſpirant.* Interpretis negligentia.

APHORISMVS XII.

SI uerò hyems Auſtralis, & pluuioſa, & ſerena fuerit, uer autem ſiccum & Aquilonium, mulieres quibus partus ad uer ineſt, ex quacunq; occaſione abortiunt: quę uerò parient, imbecilles & morbidos infantes pariunt. quare uel ſtatim intereunt, uel tenues & ualetudinarij uiuũt. Cæteris uerò mortalibus difficultates inteſtinorum, lippitudines ſiccæ fiunt. Senioribus autem diſtillationes, quæ cito interiment.

OFFENDVNT omnes, quæ ſubito fiunt, immutationes: quia inequali intemperie priorem corrumpunt, maximè tamen illæ, quæ à calido in frigidum decedunt. Nam paratius eſt calidum corpus ad ſuſcipiendam frigiditatem, quàm frigidum ad excipiendam caliditatem. Per frigiditatem enim corpus aſtrictum eſt, per caliditatem uerò laxius redditũ: quo fit, ut ſuccedens frigiditas ad intima corporis, nõ tantùm ſumma, inſinuetur, admittaturque, maximè ſi ſubita mutatio fiat. minus offenduntur, quæ id paulatim patiuntur. Sunt etiam quæ iuuantur, ut quibus per puram tempeſtatem caliditas & humiditas immodica creuit, niſi fortaſſis & in humoribus uitium fuerit: nam intemperaturam ſequens conditio corrigere poteſt, humores uerò ſaltem immodicos conſumere nõ poteſt. Sed ſi fortaſſis in capite adhuc hæſerint, ad inferiores partes præcipitabuntur, ſæpe ad oculos, quòd ea pars aquea eſt, & imbecillis, atque lippitudo fiet, non qualis antè humida, ſed ſicca: quia propter circunſtantem aëris frigiditatem & ſiccitatem ipſum cooperculum redditur denſius,

Frigiditas & ſiccitas intemperaturã corrigere poſsũt multitudinẽ abſorbere nequeunt.

Cauſa lippitudinis ſiccæ in propoſita conſtitutiõe.

ſius, quàm ut facile per ipſum aliquid effluere poßit, & ſi quid fortaßis effluat, ab aëris ſiccitate ſtatim abſumitur, maxime ſi & tẽperatura ipſa ſicca fuerit, quæ & ipſa non parũ ad reſolutionẽ ſiue exiccationẽ cõfert. Quapropter neq; omnibus ſiccas lippitudines fieri Hippocrates exiſtimauit, ſed alibi bilioſis adiecit.

Humidis hic citius fiẽt lippitudines, q̃ ſiccis.

Profectò lippitudines ſimpliciter humidis quàm ſiccis potius euenient: nã & difficultates inteſtinorũ in ipſis humidis potius quàm ſiccis timet, nõ tamen ex ſimplici pituita, ſed ſalſa: quippe

Generatio pituitæ ſalſæ.

ratione humiditatis pituita cõgeritur, ſed ratione caliditatis bilis illi adijcitur, atq; ex ambobus ſalſa generatur. Hic ergo eſt ille humor, quẽ in cõmẽto Galenus hac tẽpeſtate abũdare ratiocinatus eſt: nã tametſi uitrea pituita, aut alia admodũ frigida, dyſenteriã aliquando inducere poterit, hac tamẽ cõſtitutione minimè abũdat, atq; hactenus humida corpora offendũtur.

Secundò hęc cõſtitutio offendit corpora rara.

Obnoxia ſunt huic conſtitutioni præterea corpora ſeniorum, & puerorum, præſertim infantium nuper natorum, adhuc uerò magis eorũ, qui in utero ſunt, fœtuũ.

Senes & infantes.

hi enim facilimè lædũtur à quauis cauſa, non omnino quia debiles ſunt, ſed quia illorum corpora rara ſunt, ſi ad reliquas ætates conferantur: rara autem dicimus, non quia poroſa, hoc enim modo iuuenes corpora habent rariora, ſed quia minus denſa, minus compacta: quomodo ignem rarißimum, ac aërem aqua terra rariorem dicimus.

Rarum ſubiectum facile patitur.

Facit autem & hæc raritas, ut ſubiectum à quauis cauſa facilius patiatur: nam & aquæ non ſolùm aëri quæuis qualitas & citius & intimius quàm terræ inſinuatur, atque ab ea excipitur. Eadem cauſa eſt, cur puerorum frequentius, quàm adoleſcentium corpora frigido percutiuntur, tametſi calor illis æqualis ſit, imo facilius quàm declinantes his frigidiores. Hunc ſcrupulum alibi Forliuius uidit, ſed parum exoluit.

Fœtus pericula.

Sub hac ergo tempeſtate fœtus percuſſus, in utero, priuſquam excludatur, ſæpe perit. aut quia antè debilis fuit, in ipſo enixu ſuccumbit, ac in diſcrimen uenit, ſaltem tenuis & ualetudinarius uiuet. tenuis quidem, utpote attenuatus à præſenti tempeſtate: attenuatus uerò nunquam probe nutrietur, ſed ad omnem offenſionem opportunum ſeſe exhibebit.

Attenuatus nunquã probè nutritur.

Autũnus parientibus min° periculoſus.

Non tamẽ ijs, quæ in autumno parient, periculum idem imminet: quoniam hæc mutatio paulo modeſtior eſt: non enim autumnus ſtatim frigidus eſt, ſed hy-

ems

ems:autumnus uerò nunc calidus, nunc frigidus. Fateor, hæc inæqualitas moleſta eſt, ſed quia utraque qualitas remiſſa eſt, minus offendit. Atque hæc de pueris. Eadem de cauſa & ſenes ipſi in hac tempeſtate laborant: nam & ipſis rara ſunt corpora, quæ uim Aquilonis prompte admittũt: non eſt ergo mirum, quòd diſtillationes patiuntur, quæ per expreſſiones fiunt. Sed illud admirandum, quòd cito interimant: nam licet mortales ſint, longæ tamẽ omnes in ſenioribus eſſe ſolẽt. Itaq; alij legere maluerũt, nõ interimẽtes. *Sed quia hic locus in libro De aëre & aqua ſimiliter negatione uacat, primã ſcripturã melius eſt ſeruare, ac nõ de uulgaribus diſtillationibus intelligere, quæ ad pectus ruunt, ſed quæ ad alias uenas, ut inquit Galenus, deſcendunt. Verũ neque id liquet, qua ratione hæ quàm illæ potius interficiunt, niſi fortaßis ad iugulares fluxio decumbat, quarũ interceptio quàm apoplexia acutior eſt: ut in eo Aphoriſmo dicemus,* Si quis ebrius &c. *nec tantùm in uenas, ſed & ſpinalem medullam decurrens, ſubinde mortem citat, ac paralyſin parit, nunc quidem dextri lateris, nunc uerò ſiniſtri: utrunq; enim habet lectio Græca. Quare miſera mihi uidetur Neotericorum contentio, quorum aliqui frequentiorem ſiniſtri lateris paralytim dicunt, autoritate Auicennæ freti: alij dextri, autoritate Galeni in propoſito confiſi. autoritatibus utrique rationes adiecerunt, hi partem ſiniſtram imbecilliorem adferunt, illi uerò dextram, ad exceptionem materiæ magis opportunam: quoniam, ut inquiunt, calidior latiores habet meatus, & influxui materiæ magis idoneos. Mirabilis cõmentatio: nam licet dextra pars calidior ſit, non tamen ſtatim ob id uenæ uel arteriæ in dextra quàm in ſiniſtra multo ampliores: certè ſi qua ſubſit differentia, minima eſt. Deinde illorũ excuſatio improbior apparet, quàm accuſatio: non enim materia, quæ paralytim facit, in neruos, ſed neruorum decumbit principia, quæ eo promptius obſtruuntur, quo fuerint anguſtiora. Ergo pluſquam puerilis hic eſt Forliuij compoſitio, qui ut hanc diſcordiam ducat in concordiam, dextram partem appellat eam, quæ magis parata eſt excipere. Nam ſi ita nomina interpretari fas ſit, nulla erat dictio tam falſa, quam non licebit aſſerere. In hoc tamen illum laudo, quòd libe rè utrunque latus eodem iure habuerit, & mihi fortunatum potius appa*

Corpora ſenum rara.

Morbi ſenũ longi.

Per diſtillationes intelligere apparet fluxiones ad iugulares arterias, aut ſpinalem medullam.

Miſera Neotericorũ diſceptatio.

Inextricabilis error.

Mirabilis expoſitio.

ret, quàm ratione fultum, quòd huic potius lateri, quàm illi paralyſis inſidet. Certum ergo eſt, quòd Hippocrates utrunque primo ſcripſerit: ſed iniuria tranſcribentium multa ſæpe omittuntur, & inuertuntur. Sed neque interpretes in commẽto idem agunt. Vbi noſtra habet, Senes pati propter raritatem. *ſcripſit antiqua,* Propter conſtipationem. *adeò manifeſte diſsident, quẽadmodum in pleriſque alijs locis illorum eſt diuerſitas, ubi incũbit rei difficultas. Mauult enim ferè ubique antiqua translatio reddere quod ſentit, quàm quod inuenit, ſicubi illi inuentum diſplicet, quemadmodum in alijs frequenter oſtendimus. Leonicenus in hoc uidetur fidelior, qui mauult reddere inuentum, quàm proprium commentum. Nihiloſecius, ut nunc huic, nunc illi magis aſſentiendum puto, ita in hoc loco antiquã non recipio, quæ uerita eſt reddere,* Propter raritatem. *quoniam ſenilia corpora & in alijs, & in ſequentibus denſa dicuntur, utpote frigida. Sed nihil confert hanc ſcripturam hîc mutaſſe, quoniam in primo libro De morbis rationem etiam adijcit, cur ſenum corpora rara ſint. Propter elementorum, inquit, caſum. Quapropter in propoſito, raritas nõ eſt aliud, niſi quædam partium tenuitas, cum qua committi poteſt ex frigiditate denſitas. Nec debes hoc raritatis ſignificatum contemnere: quoniã alioquin uel uulgo cõſueuit Rarum pro Tenui dici. Quòd autẽ & Galenus hîc ſimiliter Raritatem acceperit, ex eo uerbo conſtat, quod adiecit,* Propter eliquationẽ. *Hac enim raritas freqũter ex eliquatione occaſionem habet. Rarum ergo tripliciter dicetur, uel quia minus corpulentũ, ut aqua reſpectu terræ, uel quia poroſum, uel quia tenue ac collapſum. Reliquos Rari ſignificatus, quos Neoterici excogitarunt, neque deſideramus, neq; communis ſermo agnoſcit. Nunc ad ipſum Aphoriſmũ uenio, in quo nõ eſt minor interpretũ differẽtia. Antiqua reddit,* Tranquilla, *cuius loco Laurẽtianus retinet* Tepida. *Leonicenus uerò uertit* Serena. *& hæc minime fieri poteſt. Nã licet Auſter committi poteſt cum ſereno, pugnat tamen ſerenum cum pluuio: ergo tepida & tranquilla hyems melius quàm ſerena dici poterit: quoniam Auſter Aquilone multo mitior eſt, adcò ut qui Auſtrum reſpectu Aquilonis tranquillum dicat, eundem tepidum dicere poſsit: nam proprium Auſtro, ut ſit pluuius & tepidus.*

Interpretum diuerſitas.

Mos antiqui interpretis.

Cauſa erroris antiqui interpretis.

Raritas & tenuitas in propoſito idem.

Eliquatio raritatis cauſa.

Rarum trib⁹ modis dicitur.

In Aphoriſmo tranſlatorũ diuerſitas.

Noſtra lectio.

Mana

Manardus [illegible] *legendum putat, quod humidum ſignificat: uerùm & hoc uerbum uacare uidetur, quoniam in pluuia continetur. Attamen ipſe ſuper hac re integrum reliquit commentarium. Nobis uerò hæc ſufficiunt, ne in alieno opere deſudaſſe uideamur.*

Inanis Manardi cōmētatio.

APHORISMVS. XIII.

SI uerò æſtas ſicca fuerit, & Aquilonia: autumnus uerò pluuioſus, & Auſtralis: dolores capitis ad hyemem fiunt, & tuſſes, raucedines, atque grauedines, quibuſdam autem & tabes.

NON de his iterum morbis præſentes Aphoriſmi ſunt, qui illegitimam aliquam alicuius temporis temperaturam ſequuntur: ſed de ijs, qui ipſas mutationes comitãtur. Hactenus ergo hi morbi differũt ab his, qui in prima conditione numerantur: quia duobus prioribus ſimilibus tẽporibus, tertiũ ſuccedit diſsimile: hîc enim illa naturalis hyems excipit, illic uerò legitima æſtas. Ita putredo, quæ in illis ueris cõditione cœpit, ſuccedẽte æſtatis caliditate facile accenditur: hyemis autem frigiditate corrigitur: proinde potius humidi quàm calidi hac tempeſtate morbi fiunt. Etenim hyems humida eſt, quæ inuentam humiditatem auget, non diminuit. Hac de cauſa potiſsimum capitis dolores fiunt: quippe hæc pars, ut cæteris humidior eſt, ita magis recrementitia. Non ſequitur autem continenter dolor ipſam humiditatem (quoniam ea intemperies forte citra dolorem eſt, ſaltem cæteris minus dolorifica eſt) ſed diſtentionem, quam cõmittit humoris copia. Multa uerò talia ſunt ſymptomata, quæ non ſtatim, ſed alijs interuenientibus accidentibus, intemperaturam ſequuntur. Ex eodem capitis onere morbi fiunt, qui ſequuntur, raucedines, grauedines, tuſſes: eiuſdem enim temperaturæ ſoboles ſunt. fiunt uerò omnes hæ, materia à capite ad inferiores delapſa, quæ ſi pro ratione prioris tempeſtatis, calida aut ſalſa fuerit, uas aliquod ſpatio temporis in pulmone, aut ipſum pulmonem aliquando erodit, niſi prompte expuatur: quod difficile euenit ijs, qui anguſto pectore, & oblongo collo fuerint. Tenuis enim plerunque hæc diſtillatio eſt, quæ ſæpe ſpiritum intercipit, priuſquam per longam uiam eò expur

Conſtitutionũ differẽtia.

Morbi humidi.

Capitis dolores.

Humoris copia diſtentionem parit.

Symptomata ſępe ſequũtur morbi cauſam.

Diſtillationes.

Phthyſis.

expurgari poſſit. Sed & pectoris anguſtia impedit, quo minus expeditè ſputum efferatur. Non oportet autem te intelligere per anguſtiam aſperæ arteriæ contractionem, ſed meatuũ (ex quibus primùm fit expulſio) paruitatem. Atque iſta quidem ad Aphoriſmi ipſius expoſitionem uidentur ſufficere, nec eſt quiſquam, qui aliud ſuper hac ſententia attulerit. Sed dum hunc ad priorem confero, mihi rurſus multiplex difficultas naſcitur.

Prima difficultas. *In primis mirum eſt, cur hic ophthalmias, & dyſenterias omiſit.* Secunda. *Secũdò, cur non ſimiliter in hyeme parturientibus timuit.* Tertia. *Tertia eſt, cur diſtillationes, quas hîc aſcripſit, ibi omiſit.* Quarta. *Nouiſſimè, cur hîc tabes, illic graues diſtillationes annumeret. Diu profectò hi nodi nos tenuerunt: nam ut illic*

Conſtitutionum comparatio. *hyemi Auſtrali, ſuperuenit in uere frigiditas Aquilonia: ita hic autũno pluuioſo, hyems frigida. Quæ conſtitutiones in nullo differunt, niſi quòd hyems humida, Aquilo uerò ſiccus. Suſpicari tamẽ nõ poſſum, quòd uel illa hîc, uel iſta illic Hippocrates temere omiſit. Sed ut in omnibus alijs, mirabilis artifex, mirabilis naturæ ſpeculator, ſæpe exhibet nobis quod miremur: neq; nunc ſcio, ſuſpicor tamen, & nos horũ diſcriminũ cau-*

Noſtra ſuſpicio. *ſam poſſe reddere. In primis longe alia mihi apparet Aquilonis, alia hyemis natura.* Aquilonis frigiditas magis præcellit quàm hyemis. *Nam Aquilo penetrat, atque etiamdum inteſtina uiſcera ſua frigiditate percutit. Hyemis frigiditas, craſſa ac ignaua eſt, ac tantùm exteriora inuadit, certè interiora minus offendit. Ergo ſub uere Aquilonio magis, quàm naturali hyeme, prægnantibus timendum eſt. Eadem forte cauſa dyſenterias hîc omiſit, quòd non niſi grauiorem expreſſionẽ ſequuntur: forte etiam differentia euenit, quòd uere ſuperuenit æſtas calida, au-*

Breuis omnium quæſtionum explicatio. *tumno uerò hyems humida. Igitur & lippitudines hîc fieri poſſunt, ſiccæ uerò nequeunt. Eadem erit cauſa, quare graues illas diſtillationes cito interimẽtes omiſerit: nam fortius expuit Aquilo frigidus et ſiccus, quàm hyems frigida & humida. Itaque hîc duntaxat leuiores diſtillationes cõmittuntur. Tabes cõmuni ratione in utraque conſtitutione fieri putarim, niſi quòd hyems magis onerat, Aquilo uerò penitus refrigerat.*

APHORISMVS XIIII.

SI uerò Aquilonius & ſiccus, his, qui naturam habent humidiorem, & mulieribus conferet, reli-

quis autem erunt lippitudines ſiccæ, & febres acutæ, & grauedines, nonnullis uerò & atræ biles.

NON tantùm humidis confert ea conſtitutio, ſed & modicè ſiccis: nam licet iſtorum temperaturam non corrigit, excrementis tamen aſſerit, quæ & in ſiccis, non tantùm humidis naturis, quotidie colligunt. Hactenus igitur illis potius prodeſt, quàm obeſt. Cõtrà immodice ſiccis plus officit, quàm proficit: quibuſdam enim iſtorum lippitudines ſiccas parit, & febres ex bile acutas: quia hoc tempore humidiſsima pars ſanguinis, inquit Galenus, abſumitur, & acerrima, hoc eſt biliosa & craſsiſsima, quippe melancholica relinquitur. Vtriſque ergo nocet, & melancholicis & biliosis: biliosis quidem, quia bilioſor pars ſanguinis ſiccitate uertitur in bilem: melancholicis uerò, quia auget ſucci melancholici copiam. Sed & bilis hac tempeſtate prompte aduritur, atque in ueram melancholiam conuertitur: & forſitan Hippocrates ſub uno nomine atræ bilis, aut melancholiæ, utranque humoris & morbi ſpeciẽ complectitur: nam nomẽ ad hæc commune eſt. Quanquam quæ ex bile aduſta eſt, proprie ferina dementia appelletur. Melancholia uerò ex ſucco eſt melancholico, ex utroque genere melancholiæ, magis tamen melãcholico ſucco febres longæ hac tempeſtate oriuntur. & mirum eſt, quis ex ſententia hac primùm lõgas febres expunxerit: nam in libro De aëre, aqua, & locis, ipſas habet. Ariſtoteles tamẽ uel ipſe in Problematibus tantùm acutarum meminit, & ſiccitas proculdubio potius acutas, quàm longas parit. Difficilius dictu eſt, cur grauedinis meminit, raucedines uerò & tuſſes omiſit, cum hi tres morbi eiuſdẽ generis ſunt. Fortè in uno reliqua ſubaudies, ut redargutionẽ magis ſubterfugias, quàm Hippocratis ſentẽtiã oſtẽdas. Ego malo dicere, quòd in hac cõſtitutione frequẽtius grauedines, quàm tuſſes, aut raucedines fiant: quoniã illæ partes externis iniurijs magis expoſitæ ſunt, ut quæ aëris primũ rudimentũ ferũt. Summa ergo iſtarũ rerũ eſt, quòd hæc conſtitutio Aquilonia humidis prodeſt, ſiccis nõ uno modo nocet, ſed ſi quidem præterea calidi fuerint, acutas febres, & ſiccas lippitudines facit: ſin autẽ frigidi, melancholiam & quartanam, aliquando etiam grauedines. Tu

Vel modice ſiccis ꝓdeſt.

Melancholiã auget & bilẽ.

Ex ſucco melãcholico ꝓpriè melancholiæ, ex cholera aduſta ferina dementia.

Ariſtoteles hic tantùm acutas legit.

Breuis quæſtio.

Leuis coniectura.

Sententiæ ſumma.

ex his poteris alias deinceps temporum immutationes, iuxta Galeni monitionem, commentari, ac ſecundùm eas morbos oſtendere. Melius eſt autem, ut primùm legitimas temporum conditiones ob oculos ponas, & deinceps legitimos morbos annumeres: poſtmodum ad innaturales conſtitutiones, easq́; paruas ac ſimplices uenias: poſtea cum uno, ac deinde cum duobus, quartò cum omnibus eas conferas, ac proprios ubiq; morbos definias, quorum materiam inuenies magna ex parte uincenti temporis quantitati reſpondere, morbos uerò ipſos non ſemper: Nam hi neq; hanc, neq; illam temporum naturam ſequuntur, ſed illorum mutationes. Vide tamen, ne horum temporum euentus ac fortunas in omnibus regionibus inquiras, ſed præſertim in temperatis: nam in regionibus intemperatis aliquando grauiores, aliquando leuiores, interim nullos morbos inducūt, ſed potius regionis intemperiem corrigunt, quippe calida & ſicca regio, ſæpe frigida & humida æſtate, temperatur. Atque hoc eſt, quod dixit in commento Galenus, quòd ab hoc ſermone excipere oportet Thraciam, Aegyptū, & Lybiam, hoc eſt, omnem regionem intemperatam: quoniā hæ regiones intemperatæ ſunt, exceptis in his locis maritimis, quorum (ut ex Galeno audis) intemperies nonnihil per accidens remittitur, ſcilicet illic maritima ſunt parum calidiora, hîc uerò frigidiora. Nō tamen hæc nobis fruſtra dicta ſunt, ſed in regionibus intemperatis tantum adijcimus, aut detrahimus, quantum ipſa proportio requirit. Calidæ enim temporū mutationes, in frigidis, aut paucos, aut nullos morbos inferunt, ſed contrà regionis ruditatem obtundunt: in calidis uerò corpora magis exaſperant. Alioquin & reliqua ferè omnia ad temperatam regionē æſtimare oportet, quæ ab Hippocrate aut Galeno dicta ſunt, aut ab ipſo Auicēna: ſimpliciter uerò ea in regionibus temperatis audire oportet, qualem Galenus zonam putauit, quæ per Coū ducitur: nam illis ſaltem regionibus, quæ ad utrunque polum, aut ad Meridiem ſpectant, temperatior eſt. An uerò ea quoque, quæ ſub Aequinoctiali eſt, ſit temperatior, diuerſa eſt opinio. Noſtri eam tantùm, quæ ſub Aequinoctiali eſt, ſimpliciter temperatam putant, quòd æſtum ſolis diurnum noctis æqualitas mitiget: quippe & apud nos, quo æſtiui dies prolixiores ſunt, eo calor ferè eſt æſtuantior. Maior tamen

Methodus.

Primo iſta ad regionem temperatam conferre decet.

Maritima locà mediterraneis ferè differunt.

In itēperatis regionibus iſta cum quadam definitione audire licet.

Zona p. Coum temperata eſt.

Recentiorū de Aequinoctiali diſputatio.

men apud omnes debet eſſe Galeni autoritas, quàm ut illius experientiæ diffidamus, qui hanc parallelum ſimpliciter temperatam, ac mediam orbis terram appellat, non quidem ſecundum ſitum, ſed temperiẽ. Dicit autẽ Galenus, ſi rectè memini alibi, quòd eadem regio ſingulis annis, quodam modo, bis hyemem ſortiatur, & bis æſtatem, ſaltem bis in anno fructus edit, ac niſi obliuio me capit, in iiſdem regionibus autumnum cum uere reliquis partibus anni magis temperatum habet. Proinde ubi Hippocrates autumnum inæqualem deſcribit, aut ad regiones intemperatas confert, aut quadam alia comparatione temporum intelligit. Diſtinguũtur autem tempora anni à ſe mutuo, uarijs modis. Quidam duobus ſolſtitijs, & totidem diſcernunt æquinoctijs. Galenus uerò longe aliter, initium æſtatis auſpicatur ab ortu Pleiadum, hoc eſt, paulo ante Maium: autumnũ uerò inchoat in ortu Arcturi, hoc eſt, quaſi Septembris duodecima: hyemẽ ducit ab occaſu Pleiadũ, hoc eſt, ſi ad nos referas, à fine Octobris, uel primis diebus Nouembris. Durat autem hyems uſque ad æquinoctiũ uernale, quod apud nos ferè exiſtit circa decimam Martij: atque hic ferè ueris initium. Auicenna aliter tempeſtates (ſi rectè memini) diſtinguit: hyemem metitur frigiditate & humiditate, & reliqua tempora eadem ratione. ſecundùm huius definitionem, non uideo quomodo uer intemperatum, aut hyemem frigidam & ſiccam oſtendet. Qui hæc intellexerit, parum in Forliuij hærebit dubijs: nam nihil difficultatis continẽt, ac re uera potius uidẽtur ad ſupplendas paginas, quàm explendam ſententiam excogitata.

In regione tẽperata bis fructus, autumnus & uer tẽperata.

Temporũ uaria diſtinctio. Galeni diſcriminatio.

APHORISMVS XV.

EX anni autem conſtitutionibus (quod in totum dixerim) ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores, & minus mortiferæ.

SI rationem conſulas, fortaſsis tot morborum ſpecies inuenies ex ſiccitate, quot ex humiditate. nam & ex inanitione febris eſt, non ſolùm ex plenitudine. Verùm euentus multo rariores. Etenim corpus noſtrum ſæpe oneratur humido, rarò laborat ſicco. Nam præter reliqua corporis excrementa, duo ſunt, quæ neque per ueſicam, neque per uentrem promptè

Ratiões morborum ex ſiccitate æquales, ſed euentus morborũ ex humiditate plures.

Excremēti in habitu corporis duo genera.

Balneum tantùm proximiora ac tenuiora elicit.

Exercitium profundius expurgat.

euacuantur. Craſſum alterum, quod ex contumacioribus quibuſdam alimenti partibus eſt: alterum ſeroſum, quod uniuerſi ſucci fuit uehiculum: utrunque, niſi expurgatur, morbū tandem facit. Nec potes id balneo quotidie expurgare, quando non ab uniuerſo corpore, ſed tantùm ab exterioribus elicit: exercitio fortaſſis poſſis, ſed id Galenus diſſimulauit. Nos autē dicimus, quòd paucis ſingulis diebus id obire uacat, minus operoſum eſſet, uel ſingulis menſibus, uel ſecundo quoque menſe, id purgatione ducere: qualiter quidam per phas per nephas ab inſtante podagra, chiragra ſeſe uindicare nituntur, excrementa ſingulis hebdomadibus præcipitare anticipantes. Sed ij non minus ſe, quàm morbos conficiunt. ſaltē Galeno duobus modis peccant. Primùm inquit, Sibi ipſis nocent. *quia ubique frequens medicamentorum uſus noxius, tum quòd (ut Celſus innuit) corpus nutritione expoliat, tū quòd corporis naturam ueluti intoxicat. Nam ſolutiua, & alexipharmaca, inter uenena & medicamenta media, ac non niſi in grauioribus affectibus opportuna. Obſcurius eſt, ubi ſecūdò inquit, quòd naturam in malam conſuetudinem ducit. Neque enim tam imperitus es naturæ operum, ut putes naturam ſperare in futura purgatione, ac ob id ab ea quæ per cutem fit, molliter deſiſtere: tum enim natura intellectu potiri uideretur. Credo ita euenit, quia corpus ad difflationē ineptius redditur: tractu enim temporis meatus concidunt, & corpus denſatur: quo fit ut ipſum excrementum, uel etiam tentante natura, foras ferri nequeat. Forte etiam inteſtina frequentibus medicamentis obſtupeſcunt, ac tandem non niſi grauiſſimis cauſis obaudiunt. Quando ergo medicamentorum purgantium frequentia, peſtilens eſt, balneorum uis tenuis, exercitationum uſus moleſtus eſt, difficilius tempus erit, quod excrementis corpus onerat, ſalubrius uerò ſiccū, quod ſuperfluo liberat. Eſt quidem uerū, quòd & caliditas pulcherrime humores euacuat, ſed alijs modis obeſt, atque incōmodat. Sed id ad ipſos Phyſicos pertinet. Id magis nobis dicendum, quòd raro ex eo excremento morbus naſcitur, quod in habitu corporis colligitur, ſæpius ex eo quod in uenis relinquitur, pituita dico, bile, melancholia. Atque hos quidem humores parum ſiccitas aëris expurgat. Verùm eoſdem à putredine fere uindicat, dum tenuiores (qui cum eis*

Frequentis purgationis duo generalia īcomoda. Prius incommodum duplex. Poſterius.

Rerū capita.

Duplex excremētū, alterum in habitu corporis, alterum in uenis.

Occupatio breuis.

com

committi ſolent) abſorbet & exiccat. Rectè ergo dictum eſt, quòd ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores. Etenim pauciores morbos parit, & qui in eo fiunt, minus mortales exiſtunt. Atq; huius duplex cauſa exiſtit. Prior eſt, quia in morbo eiuſdem ſpeciei tempore ſicco materia eſt breuior: ecõtrario tempore humido copioſior: iam in tẽpore humido uirtus ſolutior, in ſicco uerò conſtantior & ſolidior. Fateor, morbus ex ſiccitate plerunq; difficilior, quàm qui ex humiditate: ſed & ij, qui tempore ſicco generantur, frequentius quoque ex copia quàm inopia fiunt. Ex ijs facile cõcides, quæcunque Forliuius inaniter diſputat. Quare nunc non eſt operæ pretiũ illorum meminiſſe. Duobus modis morbi in ſiccitate ſalubriores.

APHORISMVS XVI.

MOrbi in pluuiarũ multitudine magna ex parte fiunt, febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, & attoniti, quos Græci apoplexias uocant, & anginæ. In ſiccitatibus autem tabitudines, lippitudines, articulorum dolores, ſtillicidia urinæ, & difficultates inteſtinorum.

PRIOR Aphoriſmus, generatim ſiccitatem imbribus prætulit: hic uerò (ne idem bis dictum conqueraris) utriuſque morbos ſpeciatim enarrat. Multis etiam nominibus ab eo, qui dictus eſt, Auſtri auditum hebetant, *diſcrepat: nam ille Auſtri duntaxat incommoda enumerat, hic uerò etiam pluuiæ. Vt eſt autem hæc conditio multò grauior, quàm ſimpliciter Auſtrina, ita & quæ hîc recenſentur uitia multo etiam moleſtiora: nam illic tantùm audiebantur quædam aucta in prioribus morbis ſymptomata, hîc etiam noui oriuntur morbi. Igitur & ſiccitatem maiorẽ, quàm ibi, audire oportet: alioquin aliquot, qui hîc deſcribuntur morbi, temere erunt allati, aut ibi male omiſsi. Eſt autem morborum in pluuiæ multitudine, eadem ferè natura, eadem materia, nempe pituitoſa. Nam licet duplex humor humidus ſit, ſanguis & pituita, hîc tamen pituita potius, quàm ſanguis exuperat, modò in reliquis qualitatibus conſtitutio mediocriter ſe habeat: non ut tu forſitan cogitaſti, quia pituitæ quàm ſanguini humiditas*

Triũ Aphoriſmorũ inuicem comparatio.

Conſtitutio hæc grauior.

In humida conſtitutiõe magis exupe rat pituita q̃ ſanguis.

tas magis peculiaris ſit, ſed quia ſanguis maiorem perfectionem poſtulat, pituita uerò imperfecti caloris imperfectum opus exiſtit. Duabus ergo de cauſis hæc conſtitutio lõgas febres parit. Primum, quia pituitoſas, quæ lõgæ eſſe ſolent: ſecundò autem, quòd humiditas corpus onerat, ſiccitas uerò nonnihil liberat, & euacuet. Quippe ſuperflua, quæ quotidie in corpore noſtro colliguntur, promptius diſflantur tempore ſicco, quàm humido. Iis accedunt alui profluuia, præſertim dyarrhœa: nam tametſi & hæc ex uarijs humoribus ortum alibi habent, plerunque tamen pituita ſimul cum ſucco ipſo in uentre concocto deijcitur. Eo autem diutius hîc quàm alibi durabunt profluuia, quo ipſa pituita eſt magis copioſa: non enim antea fluxus deſinit, quàm tota pituita deſcendit. Putredines uerò non quidem in omnibus, ſed magis calidis: nam ut in libro De temperamentis dictum eſt, humiditas prima, caliditas ſecunda putredinis occaſio exiſtit. Comitialis uerò, & apoplexis frigidioribus eueniunt. Sed cur potius anginæ, quàm pleuritidis, aut peripneumoniæ meminerit, aliquis merito admiraretur, niſi in libro De uictus ratione in morbis acutis, Hippocrates oſtẽdiſſet, anginam nihilo rarius pituitoſam eſſe, quàm calidam. Diuidunt autem Neoterici & pleuritidem in calidam & frigidam, in pituitoſam & melancholicam. atqui id durius eſt, quoniam omnes Græci pleuritim inflammationem definiunt ex ſanguine. Fateor, is uariæ temperaturæ aliquando bilioſus eſt, aliquando melancholicus: ueruntamen in eo loco nunquam ſola melancholia colligi poſsit, aut pituita. Tanto ergo ſunt periculoſiores morbi in humida conſtitutione, quàm ſicca. Nam acutæ febres, quæ in ſicca conditione audiuntur, non quidem omnibus eueniunt, ſed ſiccis. Quòd ſi & humidis naturis ſub tali conſtitutione quæras, pro his febres continentes ſubinde reperias bilioſis febribus multo acutiores. Iam ſi forſitan in ſicca tempeſtate aliquod genus morbi eueniat, quo altera caret, nec hoc propoſitum refellit. Satis enim eſt, quòd alij alterius ſpeciei plures atque etiam grauiores euadant. Igitur ſpecies amborum, æquales numero ſunt, fortunæ tamen eorum, qui ex humiditate ſunt, ac euentus, frequentiores, multi etiam periculoſiores. nihil enim oportet dicere de apoplexi, & ſimilibus morbis: quoniam omnibus alijs, etiam febribus acutis, hominem citius

Duabus de cauſis humida cõſtitutio febres lõgas parit.

Dyarrhœam ferè facit pituita.

Putredo hic calidos uexat.

Sæpi⁹ hic angina quàm pleuritis.

Pleuritis ex ſanguine.

Comparatio morborũ in humida & ſicca conſtitutione.

tius rapiant. At in ſiccitatibus Hippocrates potius morbos quærit, qui fieri poſſunt, quàm oſtẽdit, qui quotidie fiant. Talis eſt tabitudo, nec quæuis, nam quæ ex ulcere pulmonis cõtigit, citius omnem aliam quàm hanc tempeſtatem ſequitur. quare quod ad hanc tabem attinet, Galenus merito ſententiam refellit: nam licet ſiccitate laborent, tamen plerunque illis magis aer ſiccus, quàm humidus, conuenit. Veriſimile ergo eſt, quòd Hippocrates alterum genus tabis, quod ἀτροφίαν appellamus, intellexerit, in qua partes ob frigiditatem & ſiccitatem ignauiores ſunt, quàm quæ alimentum attrahere poſſunt. Bona eſt & altera Galeni dubitatio, in qua inquirit, cur hic difficultatem inteſtinorum, & urinæ ſtillicidium annumerauerit. Nam ſi hæc propriè audias, nullo modo huic conſtitutioni congruunt, aut certe ea, in Aquilonia conſtitutione, quæ præterea frigida eſt, male omiſſa ſunt. Galenus quidem multis diſtinctionibus eam controuerſiam componere nititur. Inclinat mihi animus (licet dicere non auſim) quòd dyſenteriam generatim pro alui duritie acceperit: nam & prius, & poſtea quoque ſtatim duritiem alui ſub Aquilone conqueritur: & quidem prius Galenus illius cauſam penes Aquilonis frigiditatẽ eſſe putauit. Mihi uerò uel ipſa quoque ſiccitas in cauſa eſſe poſſit: nõ ſunt enim inteſtina tantùm frigida, ſed & ſicca. Ergo & de urinæ difficultate idem dicendum eſſet: uerùm Hippocrates hic nunc pro ipſa ſtranguriam poſuit, quocirca dyſuriam per ſtranguriam accipiemus, aut earum ex bile caſum audiemus. Nam ſi Galenus lippitudinem hoc tempore ex ſanguine bilioſo lubens accipiat, non uideo cur ex bile difficultatem inteſtinorum, ac rurſum ſtranguriam recuſet. Nunquid ergo Hippocrates frequenter hos morbos ex tempore deprehendit? Non eſt ueriſimile, ſed quales fieri poſſunt, tantùm inquiſiuit, atque edocuit. Fient ergo hoc tẽpore duplices. priores ex bile: tales lippitudines, inteſtinorum difficultates: poſteriores ex ſiccitate naturarum ac partium oriuntur: tales uero ſunt tabitudines, urinæ, inteſtinorum imbecillitates, & articulorum dolores. Quippe articuli ut ſicci ſunt, ita ſiccitate promptè offenduntur, & immobiles redduntur, præſertim ſi ſiccitatis exceſſus magnus fuerit, qualẽ hic intelligimus. Nũc ad commentum uenio, quod in eo loco Galeni, ubi inquit, Nam miſceba-

tur

In ſicca conſtitutiõe morbi poti⁹ quæruntur quàm deprahendũtur.

Tabes ex ulcere pulmonis hic rara.

Atrophiam per tabẽ Hippocrates intellexit.

Iuſta Galeni dubitatio.

Noſtra ſuſpicio.

Frigiditas & ſiccitas tã uẽtrem quàm ueſicam diffilcilẽ reddunt & aſtringũt.

Lippitudines ſtranguriæ, inteſtinorũ difficultates eãdem ferè cauſam ſequuntur.

Summa morborũ duplex.

Commentũ uitiatum.

tur bene temperate &c. *proculdubio uitiatũ eſt, ac pro* tẽperatè, in-temperate *legendum eſt: nam ſimplicẽ intemperiẽ diſcribit ſiccam, quæ committitur cum temperie in calido & frigido.*

APHORISMVS XVII.

QVotidianæ autem conſtitutiones Aquiloniæ quidem corpora denſant, contendunt, & bene mobilia, coloratiora, & melius audientia faciunt, & aluos exiccant, oculos mordent, & ſi pectus dolor aliquis obſederit, dolorem auget. Auſtrinæ diſſoluunt corpora, & humectant, auditum obtundunt, capita aggrauãt, & uertiginem faciunt, oculis atque corporibus difficilem motum præſtant, & aluos humectant.

Trium ſentẽtiarum collatio.

TRES fuerunt nunc ſuper Aquilone & Auſtro ſententiæ, tamen diuerſæ. Nam prima notabat incommoda, quæ in morbis facerẽt: iſta quæ in ſanis: media uerò etiam integros oſtendebat morbos. Rurſum illa (mediam dico) longam aliquam conſtitutionem deſcribebat: iſta uerò, & prima breuem. Proinde ſi pro Quotidianis, Diarias legeremus, clarior eſſet Aphoriſmus. Non intelligimus autem diarias conſtitutiones, quæ quotidie per totum annum, aut uniuerſum aliquod anni tempus eueniunt, ſed quæ unius aut breuium dierum clauduntur ſpatijs. Ac tanta eſt inter hos Aphoriſmos phantaſia ſimiles, differentia profectò magna. Nã licet multa Aquilonis diuturnitas mala inuehat, breuis aliquando eius conditio corpus emendat. Primùm, inquit, hæ conſtitutiones corpora condenſant: frigidi enim eſt condenſare, ſicuti calidi rarifacere. quòd ſi id parum tibi uideatur (quod magis eſt) uniuerſum ſanguinẽ & ſpiritum cogunt, atque corpora contendunt, hoc eſt, firmiora reddunt. Quippe laxum effœminatum & imbecille eſſe ſolet, tenſum uerò firmum: ac fortior etiam calor eſt in ſpiritu & ſanguine coacto, quàm latè fuſo. Rectè ergo in commento dixit Galenus, uerbum, contendunt, *ad utraſque operationes referri,*

Diaria & breuis conſtitutio.

Breuis conſtitutio Aquilonia corpora emendat, lõgior uitiat.

Laxum infirmũ, coactum firmum.

ri, tum naturales, tum animales: utuntur enim ambæ ſpiritu & calore naturali. Ac de naturalibus operationibus, id uno ſigno arguit, dum inquit, Coloratiora faciunt, Color enim ſanguinis & caloris copiam arguit, pro cuius modo naturales operationes fiunt. Hoc experientia indicat. nã uel obiter ſub Aquilone nobis exercitatis, licet frigeamus, tamẽ facies effloreſcit. Problema phyſicum eſt, quod pauci intelligunt: nam licet ſanguis ſub aëre per antiperiſtaſin auctior recurrat, tamen externa corporis phãtaſia obiter refrigeratur, eaque ſola argumento eſt, quòd ſtatim domum ſubeuntes, ſæpe inſigniter ĳſdem partibus incaleſcimus. Facultatem uerò animaliũ operationum pluribus exemplis oſtendit. Primùm bene mobilia dixit: motus enim animalis eſt. Quòd uerò melius hoc tẽpore adminiſtratur, non ex eo tãtùm eſt, quia ſpiritus copioſior, ac uirtus fortior: ſed quia & ipſi muſculi omni onere uacant: ſenſus uero non omnes, ſed præſertim unũ atque alterum enunciat, auditum ſcilicet, quòd is ſenſu tactus, guſtus, & olfactus tenuior ſit, & emunctior: reliqui enim (excepto uiſu) craſſi ſunt, neque facile obſcurantur, aut momẽtaneũ ex aëre diſcrimẽ accipiũt. Quare fruſtra reliquos huius exẽplo Galenus intellexiſſe apparet. Ex eadẽ cauſa mihi apparet, quòd neq; hîc, neq; in Auſtrina cõſtitutione, operationũ primariarũ meminerit, in quibus tertia conſiſtit animalis facultatis differẽtia. nã paruũ eſt mutationis momẽtũ, quod ab externis cauſis accipiũt. Cuius ratio inquirẽti ea mihi uidetur potiſſima, quòd operationes hæ primariæ potius ſpeciebus utuntur, quàm ſpiritibus, certè ſpiritu minus, quia magis incorporeæ. Sed neque organis euidenter utuntur, quæ per aërem confundũtur, aut impediuntur. Hoc ergo uno hæ conſtitutiones leuiter obſunt, quòd aluos exiccant, ac difficiles reddunt, oculos mordent, quòd ĳs caro tenacior, ac ad patiendum opportunior. nam quòd dolorem augere poſſunt, uix numerare oportet, quoniam nouum inferre nequeunt. At contrà Auſtrinæ præſens incommodum afferunt, corpora, inquit, diſſoluũt, & humectãt. Galenus præpoſterum ordinem habet, & econtrario humectant, ac diſſoluunt, mallet ſcribere: quia cauſa effectũ debet præcedere. Sed ſeparata mihi apparẽt, & aliò, diſſoluũt, aliò mihi ſpectare apparet, humectãt. nam, diſſoluũt, mihi ad calorem

Animales & naturales operatiões utuntur calore naturali.

Problema phyſicum, ec qd ſub Aquilone facies rubet.

Motus hoe tempore duobus nominibus alacrior.

Viſus & auditus citius offenduntur reliquis.

Noſtra opinio.

Galeni commentatio.

Intellectus parum iuuatur aut offenditur aëris mutationib9.

Aquilonis leuiora incommoda.

Incommoda Auſtri.

Noſtra commentatio.

Diſſoluere caloris. Humiditatis eſt onerare.

refertur: hic enim eſt, qui corpora rarefacit, ſanguinem aut ſpiritum eliquat, atque operationes tam naturales quàm animales diſſoluit. Verùm quia eædem conſtitutiones humectant, atque corporibus difficilem motum præſtant, uniuerſum corpus, præſertim caput, onerant, uiſum & auditum obtundunt, uertigines inducunt. Etenim uapores, dum per cerebrum circunferuntur, ſpiritus ſecum rapiunt, ac uertigine afficiunt. Leuiores tamen hæ uertigines, quàm quæ apoplexim prænunciant: quoniam non ex humore, ſed uapore hæ initium capiunt. Recte ergo apoplexim ſubiicuit. Atque hæc in hoc loco ſufficere mihi uidentur: nam fruſtra Forliuius mihi indignari uidetur, quòd Galenus in fine commenti, operationes animales partibus ſolidis acceptas referat: quoniam nerui, præcipua illarum, ac ferè ſola organa exiſtunt: & ob id alio quodam loco Galenus eas, quæ à uoluntate ſuſcipiuntur, muſculorum proprias eſſe dicit, cerebrum tamen ſpiritus animalis officina exiſtit. Habet & in primo ſuo dubio Forliuius multa argumenta, ſed quæ ex iis quæ diximus facile eſt elicere.

Vertigines ex uapore ſolo leuiores.

Operationes animales ſunt ſolidarũ partium.

APHORISMVS XVIII.

PEr tempora anni uere quidem, & prima æſtate pueri, & qui hos ſequuntur ætate, optimè degunt, & ſani ſunt maximè. Aeſtate uerò & autumno uſque ad aliquid ſenes. Reliquũ in hyeme, qui mediam ætatem habent.

NON omnes ætates, aut naturæ, temperatis optime afficiuntur, ſed tantùm temperatæ. Quæ uerò inter omnes ætates ſit temperatiſſima, eſt dubium. Et quod ad calorem pertinet, omnes priores ætates æquè temperatæ ſunt: ratione uerò humiditatis, non item, ſed ſola extrema adoleſcentia, aut etiam iuuentus temperata erit. nam de iis duabus eſt contentio. Hanc difficultatem auxit Græcum nomen, ἀκμή, quod in uarios ſignificatus diſtrahitur, ac nunc iuuenilem, aut florentem, nunc adoleſcentem ætatem, noſtri interpretes interpretari coguntur. Forliuius in hoc loco neſcio qua diſtinctione utitur, ac ſi recte memini, tandem iuuenes tempera-

tos

tos ſtatuit, quos Galenus hic, ut apparet, bilioſos deſcribit, & ſolos adoleſcentes temperatos habet. Non eſt tamen de uere ulla contentio: quoniã inter omnia tempora abſque controuerſia habetur temperatiſſimum. Quapropter Galenus non quidem pueros, ſed extremè adoleſcentes cum uere comparat. Sed neque pueros mihi admodum bene cum initio æſtatis confert: quoniam humiditas quæ in pueris exuperat, potius huic ætati grata & utilis, quàm moleſta apparet, & eſt reuera: nam ad incrementum corporis confert quàm maximè. unde licet ferè ſenectus ſicca humidum alimentum deſiderat, nemo tamen pueritiæ ſiccum alimentum adminiſtrat, multo minus per aërem ſiccum caſtigari poſtulat. Ergo ego cum Hippocrate audiam, quòd & pueri, & qui hos ſequuntur ætate, hoc eſt puberes, & extremè adoleſcentes, optime uiuant in uere. Adoleſcentes quidem, quia ueriſimiliter temperati: reliqui uerò, licet humidi, non tamen tales, qui contrario debent caſtigari. Iam eſto, quòd humiditas pueris grauis ſit: ne ſic quidẽ cũ æſtate ipſos in utraque qualitate bene cõferre poſſis: quoniam tametſi æſtatis ſiccitas pueris grata eſſet, inimica tamen caliditas. Ita difficile eſt aliquod tempus inuenire, quod pueris utrinq; conferat. Sed (quod licet dicere) opportuniſſimum adoleſcẽtibus uer eſt: reliquis uerò temperaturis, quæ bifariam intemperatæ ſunt, optimum tempus in duabus qualitatibus oppoſitum, ut uiris hyems. quod qua ratione intelligendum ſit, antea dictum eſt. Sic & autumnus aliquibus inuenitur conferre, quippe calidis & humidis: quoniam magis frigidus, quàm calidus eſt: tamen Galenus inæqualitatem illius timet, & propterea mauult dicere hoc minus offendi, quàm ſimpliciter iuuari. Econtrario uerò uer nullis obeſt, ſed quibuſdam minus prodeſt. Nam uer ſenibus minus conducit, quàm æſtas, quòd æſtas plus poteſt energia alterius ſuæ qualitatis, quàm uer utriuſq;: utraq; enim in eo ignaua & modica eſt.

Sola extrema adoleſcentia tẽperata eſt.

Difficilis collatio puerorum cũ æſtate.

Meliꝰ Hippocrates quàm Galenus. Vtriuſq; ratio.

Temporũ & ætatum ſumma comparatio.

Aeſtas ſenibus plus confert, q̃ uer.

APHORISMVS XIX.

MOrbi omnes quidẽ in omnibus temporibus fiunt: quidam uerò magis in quibuſdam ipſorum & fiunt, & exiccantur.

NON ſolū anni intēperatura (ut antè diximus) morbos cōmittit, ſed & uictus error, atque ipſius temperaturæ infelicitas. Frequenter uerò uictus ipſe rationem naturæ imitatur: exemplo lac eſt, quod in frigido ſtomacho aceſcit, à calido in bilem uertitur, atque omnino cibus à calore noſtro caſtigatur, atque eruditur. Aër uerò integer ad penitiſsima uiſcera, atque adeò ipſum cor traducitur. Proinde licet ſinguli morbi in ſingulis temporibus fieri poſſunt, ratione uictus atque naturæ, plures tamen occaſione temporis. Et hoc eſt, quod nunc Hippocrates dixit, Quidā tamē magis in quibuſdā ipſorū fiunt. *tales uerò ſunt tempori affines: multos etenim deprehendes in tempore frigido frigidos, paucos autem calidos. Nec erit difficile, eos qui ratione aëris, uictus, aut temperaturæ eueniunt, diſcriminare: etenim qui in una quamplurimos ſeorſum familia inuadunt, ferè uictum ſequuntur: quemadmodum qui totam aliquam ciuitatem inuadūt: aërē: qui uerò ſeorſum aliquot determinatas naturas, temperaturæ uitium.*

Aphoriſmi breuis ratio.

Morbi ex uictu unam ſeorſum familiam, ex aëre uniuerſam ciuitatem præhendunt: ex natura uerò propria priuati ſunt.

APHORISMVS XX.

VEre etenim furores, & atræ biles, & morbi comitiales, & profluuia ſanguinis, & anginæ, & grauedines, & raucedines, & lepræ, & tuſſes, & impetigines, & uitiligines, & puſtulæ ulceroſæ plurimæ, & tubercula, & articulorum dolores.

VER, quia temperatum eſt, nullos per ſe commitere morbos poteſt: quòd ſi bilioſum, aut alioquin frigidum corpus à uere patiatur, hoc eſt illius potius fortuna, quàm ueris propria iniuria: etenim mediocritatē obtinet, ſanguinis tamen copiam auget, qui deinceps non ſolùm inſtrumentales morbos, ſed & ſimilares uariè parit, atque eos quoque, qui ex ſolutione fiunt. Verùm hæc omnia non per ſe uer facit, ac continenter, ſed alicuius accidentis interceſsione, ſcilicet multitudinis, quæ à natura impotenter dirigitur, ac corrumpitur. Atque hi ſunt morbi, qui ueri familiarius accommodantur ex plenitudine. uidetur eos nunc complecti nomine profluuij ſanguinis: nam multo plures ſunt morbi ex plenitudine, ut

Primum genus morborum in uere ex ſanguine.

Varij morbi initium accipiunt ex plenitudine.

ſyno-

ſynochus: nonunquam ex ſputo ſanguinis phthyſis. nō ſolùm autē ſanguis exuperat tēpore ueris, ſed & alij humores pituitoſi, melancholici, cholerici fundi incipiunt. Ex quo eſt, quòd uer ſingulorū temporū morbus communicare uidetur: ſi quidem cholerici ſuperſuerūt, cholericos uer prodet: ſi pituitoſi, pituitoſos. Non oportet autem te cum Oribaſio cogitare, huiuſmodi humores à priſtinis temporibus relictos in corpore, ut bilioſos ab æſtate, & melancholicos ab autumno: ſed potius naturæ intemperiem, aut uictus errorem ſequutos: rarò enim autumno toto, & hyeme, latere poſſunt, citra manifeſtam morborum occaſionem. Secundi ergo morbi ex fuſione humorum contingunt. Sunt autem ij morbi in triplice generatim differentia. Vel enim humores ad interiora uiſcera mouentur, aut externa membra, aut ad ipſam cutem: tales ſunt furores, atræ biles, morbi comitiales, anginæ, raucedines, & grauedines: ſecundi generis, articulorum dolores. Circa cutem uarij quoque morbi oriuntur. Primæ duæ hic differentiæ ſunt, ſcabies & lepra: & lepra quidem Græcorum mihi uidetur ea, quā Celſus agriam, aut feram ſcabiem appellat. Scabies ipſa tum ex bile, tum ex pituita euenire poteſt: quapropter Æginetam miror, qui ſcabiem ut lepram ex ſola melancholia facit. Diſtinguitur autem ſpecies ſcabiei inter ſe facile. nam bilioſa ſcabies ſiccior eſt, atque pruritum maximum affert, & furfura exterit. Pituitoſa uerò ſcabies latior, & humidior eſt, & minus prurit. Iā pituitoſa ſcabies parua ſæpe animalcula habet, quæ pſydraria appellantur: non enim hæc, ut neque pediculi ipſi, ex acri humore fieri poſſunt, ſalſo, aut amaro, ſed ignauo. Scio à Celſo, & reliquis (puto ipſo Galeno) pſydraria ulcera appellari: uerùm non omnia, ſed ut mihi uidetur, ſoli tractus longi, quos huiuſmodi animalcula penetrāt, ac effodiunt. Quare nō ſolùm ipſa ulcera, ſed & ipſa animalcula ſic mihi appellantur: ulcera quidem pſydracia, quaſi ab animalculis iſtis facta. Scio quòd à frigore facta quidem arbitrantur: ſed mihi neque altera diſplicet coniectura, uel ob eam cauſam, quòd & uulgus tam Gallica quàm Flaminga lingua in ijs animalculis ſimile nomen retinet, ac ſyron appellet. Ab utraque ſpecie diſſonat lepra, nam ea pro furfuribus ſquamas deijcit: at quæ ex ſucco melancholico oritur, elephantiaſis eſt. Iam ad ipſas

Secundū genus morborum ex fuſione humorū.

Puerilis Oribaſij opinio.

Morbi ex fuſione triplices.

Morbi in principalibus uiſceribus.

Morbi in articulis.

Morbi circa cutem.

Lepra ferina ſcabies ex bile aduſta.

Scabies ex omni humore.

Æginetæ lapſus.

Scabies bilioſa magis prurit & faſtigiata eſt.

Pſydraria ulcera.

Scabies furfura exterit.

lepra ſquamas.

puſtulas, quæ fere in ſcabie committuntur, uenio: atq; has quoque in eaſdē humorū differētias eſt diſtinguere: billioſæ acutæ ſunt, pituitoſæ latæ: pituitoſæ ferè phlyctænæ dicūtur, exāthemata, ſudamina magis billioſa ſunt: epinitis cum ſanguine participat: iā ex acri & pituitoſo quædam fiunt, & in capite appellantur achores. Ab ijs omnibus multo interuallo diſsident uitiligines, impetigines, & tubercula. Tubercula tum alibi, tum in facie naſcuntur, ex craſſiore ſanguine, qui non reſoluitur, ſed ſuppuratur. Vitiligo mihi uidetur Iudæorum lepra: nam Moyſes eam definit maculis albis, & pilis in colorem album mutatis, rarus apud nos morbus, quemadmodum propter uictus uarietatem rarus apud ipſos elephantiaſis. Eiuſdem generis ferè cum uitiligine alphi, niſi quòd maligniores ac difficiliores. Impetigines Græci lychenas appellant, atq; ex craſſiore ſucco & ſanguine fiunt, neque omnem partem obſident, ſed ferè manus, pedes, & ungues: ijs propè aſsident papulæ, niſi quòd papulæ faciliores. Quidam ex interpretibus exanthemata per papulas reddit: ſed Celſus, cui magis credo, diſtinguit, atq; impetigines magis in mēbris, hoc eſt, manibus & pedibus definit. ſed exquiſitior horum omnium differentia, ad libros De differentia morborum attinet: ibi ex profeſſo tractari poſſunt, hîc uerò non niſi obiter. Eſt autem & in phymate, ſiue tuberculo, controuerſia: nam uulgus tuberculum pro omni leuiore tumore accipit, quod fuſis humoribus circa cutim euenit, & in ijs tertium genus morborum uernaliū conſiſtit. Supereſt nunc obiter eorum morborum, qui hîc numerantur, materiam diſtinguere. Furores quidem, ut alibi oſtendimus, ex bile fiunt: atræ biles, ſiue melancholia, quæ cum triſtitia eſt, ex melancholico ſucco, altera quæ cum inſania, ex cholera aduſta: morbi comitiales tum ex melancholico, tū ex pituitoſo ſucco fiunt. Anginā in propoſito Galenus autumnalem dicit. Sunt uerò autumnales plerunq; ex melācholia, aut cholera. ueruntamen quæ in uere contingit, magis pituitoſa deprehenditur. Eiuſdem generis ſunt tuſſes, raucedines, grauedines, ubi à partibus principalibus ad minus principales materia pituitoſa deſtillat. Articulorum morborum uaria eſt materia, aliquando ſanguis, ſæpe pituita cum bile permiſta: nam rubor ſæpe per accidēs accedit, ac magis dolorem arguit, quàm

Puſtularum differentia.

Tubercula.

Vitiligo Iudæorū lepra. Moyſes.

Impetigines & lychenes in manibus & pedibus. Papulæ.

Diuerſa morborum materia.

Morborū in articulis materia.

quàm materiam morboſam diſtinguit: etenim ad omnem dolorem, ſanguis affatim ſecundo accurrit. Ergo uernales morbi tres ſunt, aut ex multitudine, ex humorum uitio, aut eorundem fuſione. idq; rurſum tripliciter: aut ad uiſcera, aut articulos, aut ad cutem. Neque ulla eſt alia conſtitutio, in qua Hippocrates plures, aut magis uarios morbos numerat. Quare tu ſola ſermonis phantaſia ductus, putares uer omnibus alijs temporibus morborum, eorumq; admodum diuerſorum, feracius eſſe. Sed cõtrà te æſtimare decet, nequaquam ueris propriam temperaturam, ſed potius corporum conditionem, occaſionem fuiſſe: argumento eſt, quòd non omnia corpora, ſed tantùm quæ accepit impura, aut onuſta, ſic afficit. nã quæ mediocria acceperit, mediocria relinquet. Sed neque impura corpora ex profeſſo & ſtudio affligit, ſed dũ expurgare nititur: nã quod alijs eueniré ſolet, cateruatim egredientibus, idipſum humoribus ſubitò accidit, quos dum natura expurgare conatur, multitudine aut craſſitie impingũt, idq; circa cutem: raro enim ad principales partes materia decumbit. Atque ob hanc cauſam, cæteris eiuſdem ſpeciei minus periculoſi ſunt: magnum enim ad ſalutem compendium facit naturæ induſtria.

Vernalium morborum breuis collectio.

Multitudinis morborũ in uere magis eſt cauſa corporis importunitas, quàm ueris inæqualitas.

Morbi in uere ferè ſaluhriores.

APHORISMVS XXI.

AEſtate autem nonnulli horum, & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ febres, & quartanæ, & uomitus, & alui profluuia, & lippitudines oculorum, & aurium dolores, & oris ulcerationes, & genitalium putredines, & ſudamina.

VARIA poteſt eſſe coniectura ſuper ijs morbis, quos communes æſtati cum uere dixit. forte furores intellexit. nam & ij ex bile fiunt: fortè profluuia ſanguinis: forſitan ulceroſas puſtulas: de ijs tamẽ illud dicere licet, quòd ipſarum uarietas minor ſit tẽpore æſtatis, quàm ueris: nam in uere omnes humores efflorẽt pro fortuna corporis, in æſtate autẽ dũtaxat bilioſi. Atque hæc fortè cauſa eſt, cur Hippocrates pro uarijs puſtulis, ſudamina aſſcripſit. At de ijs poſtea. Nunc ſecundo licet nobis dicere, quòd rariores ſunt in æſtate, quàm uere, ex fuſione in cute ægritudines, uel ob

In æſtate ferè morbi bilioſi.

Morbi ex fuſione ſupra cutem rariores in æſtate.

eam cauſam, quoniam cutis eo tempore rarior eſt, & reſolutio copioſior, quàm ut ibi humores conſiſtere poßint, aut ulcera induci, niſi fortaßis cutis admodum tenera ſit, & ulcerari prompta, qualis in ipſo ore. Igitur ut ad propoſitum reuertamur, primum genus in æſtate morborum eſt, illud quod cum uere cõmunicat. Secundò uerò, in æſtate ſeorſum fient morbi ex bile, in interioribus particulis ſuperflua. Tales febres tertianæ, continuæ, & ardentes: nec enim quæuis cõtinua ardens eſt, ſed ea potius, quæ quarto aut tertio die terminatur, ac cæteris, quæ decimo quarto finiũtur, magis æſtuat. Fit autem id, uel quia cholera inſigniter calida eſt, uel quia multa, uel quia in locis cordi admodum propinquis diſpoſita. Reliqua aut longiorem, aut intermittentem parit. Quòd ſi fortè fortuna cholera craſſior uratur, non tantùm ex bile tertianæ, ſed tertio ex illius aduſtione, quartanæ euenient. Inflammationes bilioſæ eiuſdem generis cum his, quæ ex bile ſunt: præcipue tamen in ſuperioribus partibus eas oportet expectare, quoniam bilioſus ac calidus ſanguis potius ad ſupernas, quàm infernas rapitur, nec iterum ad quamuis partem, ſed tantum debiliorem, qualis eſt oculus: nam quia humidus eſt, & laxus, ad excipiendas fluxiones eſt idoneus. Huc etiam referri debet uomitus, & alui profluuium, multo diſcrimine differens ab eo, quod nuper in multitudine humiditatis dictum eſt. Nam illud pituitoſum erat, & longum: id uerò bilioſum, & breue. Quòd ſi ad naturam partium reſpicere uolumus, quintò erunt morbi in partibus cholericis, ex choleræ abundantia, ſiue tales ex natura eius multitudinem colligunt, ſiue aliter recipiunt, quales aures, quæ ex cerebro excrementum bilioſum excipiunt. accedit, quòd ſiccæ ſunt, & potius bilioſum, quàm humidum ex ſeſe pariunt. Non ſine ratione ergo Hippocrates ſcripſit, Aurium dolores. Patiuntur ſextò partes humidæ, præſertim ſi non humidæ, ſed & calidæ fuerint: nam adueniente æſtatis calore, facilè putredine tentabuntur: tales genitales partes ſunt, in quibus Hippocrates hoc tempore putredines notat: adijce, ſi uelis, & intertigines. Tanto magis Galenum admiror, qui huiuſmodi humiditates non audiuit in æſtate ſimplice, ſed cũ quadã humiditate prædita: nõ enim hic Hippocrates illegitima, ſed legitima deſcribit tẽpora, cũ intertiginibus ego audirẽ ſudami

Primum genus morborũ in æſtate.

Secundũ in internis uiſceribus ex bile.

Febrium ex bile differentia.

Tertium ex cholera aduſta.

Inflammationes in partibus ſuperioribus.

Quintò morbi bilioſi in partibus bilioſis.

Sextò patiuntur partes humidæ.

Galeni ſcrupulus.

damina. Verùm Galenus puſtulas quaſdam in ſumma cute hærētes interpretatur, idem & Celſus alibi ſequitur. Tanto magis errant quidam ex Neotericis, qui ad hæc ſudamina conantur morbum ſudorium trāſferre, ſimiles ijs, qui uoluerunt morbum Gallicum ad lepram & uitiligines antiquorum retorquere. Sed & de morbo Gallico, & ſudorio, quid ſentimus, alibi ſeorſum diximus.

Sudamina.

APHORISMVS XXII.

AVtumno uerò & plurimi uel æſtiui morbi fiunt, & febres quartanæ, & erraticæ, & lienes, aquæ inter cutem, & tabes, & ſtillicidia urinæ, & difficultates inteſtinorum, & coxendicum dolores, & anginæ, & anhelationes (quas Græci aſthmata uocant) ilei, morbi comitiales, furores, atræ biles.

ÆSTIVOS morbos ex bile nominat. Reperiuntùr autem hîc in autumno, tribus de cauſis: tum quia initium autumni extremæ æſtati comparatur: tum quòd alioqui autumnus inæqualis eſt, calidus, non ſolū frigidus: deniq; quòd multa portio eius, quæ in æſtate generata eſt, in autūno relinquitur, atq; ad interiora retruditur: quo fit, ut ex eodē humore in æſtate externi, in autumno interni morbi committantur, ac tanto periculoſiores, quanto interiores. In quibuſdam uerò corporibus nō ſolùm bilis relinquitur, ſed atra bilis generatur, dum ipſa aduritur. atque id proprium eſt in autumno: nam calor autumni, humorum aduſtionem facilius perficit, quam calor æſtiuus inchoauit. Iam ut in declinante ætate, ita & in autūno craßior bilis generatur, quæ aduſtioni magis eſt idonea. Secundum ergo genus autumnalium morborum, ex uera melancholia eſt, tales quartanæ, & ferinæ dementiæ, atq; in ijs autūnus cū æſtate cōmunicat. Nam & in æſtate quartana numerabatur, hîc tamen ſeorſum erraticarū meminit. Nec eſt ueriſimile, quòd id temere Hippocrates fecerit, quāuis Galenus differētiā dißimularit, ſed quòd quartanæ ex utraque melancho[illegible]unt, erraticæ uerò ex ſucco melancholico. Atque hinc eſt, quòd erra[illegible] in quartanam finire dicantur. Cur autem ſuccus melancholicus po-

Trib' ex cauſis morbi bilioſi in autūno.

In autumno morbi bilioſi interni, in æſtate uerò externi.

Secundū genus morbi autumnalis ex atra bile.

Erraticæ ex ſucco melancholico.

tius, quàm quinis alius, erraticas parit, alibi dicetur à nobis fuſius. Nunc tantùm licet obiter dicere, quòd ſuccus melancholicus, ut eſt frigidus & ſiccus, ita ad putredinem minime idoneus: & ut pulſus in eo maxime inæqualis, ita & ipſius putrefactio. Hinc eſt, quòd non ſolùm quartanã, ſed & quintanam, & aliam facere poteſt, ac tandem in quartanam deſijt. Nam poſtquam ſemel totum corpus putredo obtinuit, ordinem fere ſeruat. Eſt autem hæc difficilima, & ferè ad hydropiſim uel ad tabem ſenem ducit: nam priuſquam accenditur, ferè ipſum corpus contabeſcit. Poteſt tamen erratica & in aliam finire, ſed rarius: nam & tertiana in quotidianã poteſt euadere, aſſumpta bile priore, & rurſum quotidiana in tertianã, ſi forte pituita prius putreſcat: ex natura enim citius putreſcit occaſione ſuæ humiditatis, quàm cholera ratione caliditatis. At de ijs alibi longius. Tertium ergo in autumno genus morborum, conſiſtit in ſucco melancholico. Etenim temperatura autumni magis frigida eſt, quàm calida, ſicca autem euidenter, & ad melancholicum ſuccum parandum idonea. Ex eodem ſucco melancholico, non ſolùm febres quartanæ, ſed & qui poſtea ſcribitur morbus comitialis, & atra bilis: eiuſdem generis ſunt, lienes, hoc eſt, ſplenis tumores, non quidem ſplene immodicè illum attrahẽte, ſed ipſo hepate mittente: non ſolent enim uiſcera bene affecta, quod immodicum eſt attrahere. ac de ſymptomatis eius ac illorum cauſis alibi dicemus. Inſigne uerò illius accidens, quòd eo magis corpus extenuatur, quo ipſum ſplen amplius augetur. atque huius quidem cauſa mihi aliquando exquiſita, nec tamen alia inuenta, quàm quòd tumor ipſius ſplenis non multo ſegnius, quàm hepatis nutricationem infirmat: infirmaret autem & in hepate, ſed nuſquam ferè alibi, quàm in ſplene, à tali humore huiuſmodi tumor committitur, & ferè hydropiſis ſequitur. Recte ergo poſt lienes hîc aquam intercutem numerat. Denique propter inæqualitatem illius, & humorum uarietatem, non ſolùm iſta fiunt, ſed & morbi ex putredine ſuccedunt: tales ſunt plerunque difficultates inteſtinorum, leuitates, & urinæ ſtillicidia. Stillicidium enim urinæ nihil aliud eſt, quàm ueſicæ leuitas, quum nihil tam exiguum continet, quod non ſtatim excludat. Galenus & Oribaſius, alias horum morborum cauſas reddunt, ex

bus

Melancholicus ſuccus inæqualiter accēditur.

Quartana ex ſucco melãcholico difficilima.

Autũnus idoneus ad parãdum ſuccum melãcholicũ.

Varij morbi ex ſucco melancholico.

Quo ſplen magis intumeſcit, eo corp⁹ magis contabeſcit.

Hydropiſis.

Quartum gen⁹ morbi autumnalis ex inæqualitate.

bus, meo quidẽ iudicio, quædam hyemi, quædã æſtati magis quàm autũno conueniunt, & quidem difficultatem inteſtinorum, quam hic deſcribit, ex utraque ſpecie melancholiæ, atque ipſa bile eſt poſsibile fieri: ſed non niſi ex altera ſpecie melancholiæ morbus comitialis gignitur, multominus apoplexis ex cholera aduſta, aut etiam cholera fieri poſsit, quoniam acria potius aperire, quàm infarcire ſolent. Certè raro morbus comitialis ex bile oritur, quoniam ipſa flatus expers eſt, cuius morbus comitialis particeps eſt. Rectè ergo Galenus in commento inæqualitatem, ad morborum comitialium generationem conferre dixit: quoniam nihil promptius flatus excitat, quàm permiſta caliditati frigiditas. Quod amplius eſt, autor libri De flatibus, illum adueniente hyeme ceſſare aſſerit. hoc tamen præſertim de morbo comitiali ex melancholia intelligendum eſt. Poterat igitur hîc & apoplexim adſcribere, ſed quia ſæpius generatur in hyeme, maluit in deſcriptionẽ hyemis reſeruare. Tanto ignauior eſt Oribaſij commentatio, cui ſatis eſt, morbum comitialem, & alios quoſdam morbos in autumno hyemales dicere: nam quid hoc aliud eſt, quàm autumnales cum hyemalibus confundere? Sed neque cur coxendicum dolores hic potius, quàm in hyeme fiant, in hyeme uerò contrà pleuræ & pulmonis inflammationes, uel Galenus ipſe manifeſte reliquit. Neq; ego nũc aliam cauſam inuenio, quàm quia coxendicum dolores, non ex ſanguine fiunt (ut pleuritis & pulmonia) qui hyeme abundare incipit, ſed magis ex pituita mixta choleræ: ac talis quidem permixtio (propter inæqualitatem) in autumno maxime reperitur. Quòd ſi tibi pro ratione ſufficit dicere, in autumno magis quàm hyeme urgere humorum uitium, non tantùm hos morbos, ſed & omnes alios in autumno potius, quàm hyeme fieri colliges. Supereſt opportunior quæſtio, ecquid coxendicum potius, quàm aliorum articulorum meminit: an quia in uere ad exteriores articulos materia rapitur, in autumno uerò ad interiora reuertitur? Mihi quidem ita uidetur, at non tam facile depræhendere potui, cur potius ileum, ſiue uoluulum, quàm colicum dolorem hic ſuſpectum habuit: aut cur rurſus in hyeme, pro ileo lumborum dolores Hippocrates poſuit. Huius rei difficilè dabunt rationẽ Neoterici, qui ambos ex eadem cauſa generant. Verùm

Difficultas inteſtinorũ ex utraque bile, morb⁹ comitialis & apoplexia tantũ ex altera fieri poſſunt.

Rarò epilepſia ex bile.

Calidum permiſtum frigido facilè flatum ſuſcitat.

Coxendices in autumno.

Inflammationes pleuræ in hyeme.

Noſtra ſuſpicio.

Eneruis ratiocinatio.

In autumno coxendices.

In uere reliqui dolores articulares.

Galenus uoluulum finit ex bile, aut inſlammatione billoſa. atque hæc procul dubio familiarior autumno, quàm hyemi generatur: quippe in æſtate ad exteriora uertitur. Nimis obiter hæc omnia Galenus percurriſſe uidetur: nã neque illud curauit diſtinguere, cur hîc ſcripſerit aſthmata, in hyeme uerò ſeparet pulmonis inflammationes. Nã quia aſthmata ex pituita generantur, ea in hyeme cum tuſſi, raucedine, & grauedine notare debuit, niſi quòd & ipſa deſtillationem ſequitur, quæ per autumni inæqualitatem maxime prouocatur. Verùm hac ratione & raucedinem, & grauedinem, & tuſſim ipſam aſſcribere debuiſſet. Sed de hoc diſſeremus ſtatim poſtea. Nunc ut epilogo dicamus, quæ præteximus, quinque ſunt in autũno morborũ genera. Primũ ex bile, talis febris biliosa, furores, & anginæ. Secundũ ex cholera aduſta: huc pertinet altera ſpecies melancholiæ. Tertiũ ex ſucco melãcholico: huc ſpectant tumores lienis, hydropiſis, & altera melancholia. Quartum ex inæqualitate humorum: huc dyſenteria, nam ferè ex pituita ſalſa, & alia. Quintum ex ſlatu. hac de cauſa in eo potius morbum comitialem, quàm apoplexim timuit.

Voluulus frequentior in autumno, q̃ in hyeme. Colicus & lũborũ dolor frequentior in hyeme. In autumno aſthmata. In hyeme pulmoniæ.

Quinq; genera morborum in autũno.

APHORISMVS XXIII.

HYeme uerò morbi laterales, & pulmonis inflammationes, grauedines, atque raucedines, tuſſes, dolores pectoris, & laterum, atq; lumborũ, & capitis dolores, uertigines, & apoplexiæ.

NIHILOSECIVS Galenus in hyeme autumnales, quàm in autũno æſtiuos fieri morbos autumat, & quod in præcedentibus definiuit, hîc quoque adijciendum putauit. Erit uerò, cui non ſine ratione Hippocrates id ſubticuiſſe uidebitur: quoniam principiũ hyemis ad finem autũni minus accedit, quàm initiũ autumni ad extremũ æſtatis. Hic enim autumni principium extremæ æſtatis temperaturam calidam ſubit: hyemis uerò principium autumni temperaturam nequaquam, ſed contrà autumni finis potius tranſit in naturam ipſius hyemis. Hæc eſt cauſa, quare rariores autumnales, hoc eſt, ex inæqualitate morbi in hyeme fiunt, ſed multi ex ſanguine, nõ quidem in partibus exterioribus, magis interioribus,

Galeni opinio. Noſtra ſuſpicio. Minus communicat principium hyemis cum fine æſtatis, quàm aliorum temporum extrema. Frequentes inflammationes in hyeme.

bus præſertim in pleura & pulmone, alyſque uiſceribus. Non poſſum ergo ſatis mirari in commento Galenum, qui hos ipſos, ex frigiditate fieri putat. Nam tametſi pleura frigida, tamen pulmo eſt calidus. Iam de dolore laterum ex frigiditate, ſecundo loco meminit: ergo priores ex inflammatione calida intellexit. Quia tamen hyems inſigniter frigida eſt, facile nares, fauces, accitiſſime pectus perſtringit: continuo enim ſpiritu refrigerantur. Eadem ratione & lumborum, & ſimplices laterum dolores: et enim hæ omnes particulæ natura frigidæ. Vbi Forliuium in ea quæſtione rideas, an omnia membra tempore hyemis melius pectore à frigore uindicari poſſunt: faciem enim opponit, & pedes obycit, nec intelligit Galenum de medijs partibus loqui. Sed tranſeamus: puerilis enim eſt hæc, & multæ aliæ apud illum diſputationes. Magis lubet inquirere, cur prius anginæ, hic uerò inflammationis pleuræ, & pulmonis meminit: an quia iſtæ ſunt præcipuæ partes, quæ inflammationibus capiuntur? an quia plerunq; ex ſanguine fiunt, angina uerò ex quouis humore? Atque ita mihi uidetur. Sed nos iterum angit, quòd aſthma in autumno poſuit, et loco eius nunc tuſsis, raucedinis, & grauedinis meminit. Nam aſthmata, ut ex pituita fiunt, ita magis hyemi congruunt. Vna eſt differentia, quòd aſthmata nequaquam ſimplicem frigiditatem ſequũtur, ſed craſſorum humorum infarctionem. Atque hæc nihilominus, imò ſubinde magis in autumno quàm hyeme uiget, utpote qui ſua inæqualitate diſtillationes copioſè mouet.

Galeni mirabilis oſcitatio.

Secũdũ genus morborũ ex frigiditate.

Puerilis Forliuij quæſtio.

Angina ex quouis humore.

Noua difficultas.

Aſthmata magis cõgruunt autumno quàm hyemi.

APHORISMVS XXIIII.

IN ætatibus uerò talia contingunt paruis, & nuper natis puerulis: oris ulcera, quæ aphthæ uocantur, uomitus, tuſſes, uigiliæ, pauores, umbilici inflammationes, aurium humiditates.

EO diligentius in infantibus & puerulis iuxta ætatem morbos debemus diſtinguere, quo ex ipſis pueris eſt difficilius ipſa ſymptomata audire. Nam iuuenes poſſunt interrogationibus reſpondere, pueri nihil poſſunt diffinire, interim ne loqui quidem. Hæc etiã forte eſt cauſa, cur Hip-

pocrates exq[illegible] pr[illegible] [illegible], quam poſteriorum [illegible]buit, morborum uerò hor[illegible] [illegible] generale principium, quod quælibet ætas ſuum habeat genium, hoc eſt ſua commoda ac incommoda. Igitur unaquæque ætas pro ſua intemperantia morbos patitur, præſertim ſi intemperatura ex ætate [illegible] ipſa natura: ſic enim geminatur incommodum.

Admodũ frigidi periclitãtur in declinante ætate.

Ita qui ex natura frigidi ſunt, in declinante potiſſimum ætate periclitantur, quoniam ultra naturam hic frigiditas augetur.

Calidi in iuuentute.

Quibus uerò natura inſigniter calida eſt, in diſcrimen calidorum morborum maximè tempore iuuentutis ueniunt.

Sãguinei in extrema adoleſcentia.

Sic qui ſanguinea præditi ſunt natura; fortaſſis in uigeſimo anno, atque extrema adoleſcentia morbos ex ſanguine incurrunt, quòd eo tempore ſanguinis copiã præter modum increſcit. Optimè ſeſe habent in infantia, excellenter ſicci: econtrario qui natura humidi ſunt, in prioribus ætatibus maxime conflictantur: quoniam & qui natura temperati ſunt, in pueritia, & magis in infantia, humiditatem ſuam ægrè ferunt.

Humidi parum alacriter ferunt ſuam pueritiam.

Morbi ex humiditate.

Hinc aurium humiditates. Interti gines uero non ſolùm hîc, ſed & in prouectioribus inuenies, ut mihi uidetur, propter illarum partium cõtactum, ac affrictum, nec alius quiſquam morbus pueris familiarior eſt.

Galeni commentatio.

Galenus internarum aurium partium humiditatem intelligere maluit, & cauſam illius reddidit, quia propter immodicam infantium humiditatem, præter conſuetudinem aliarum ætatum, natura per aures quoque ſeſe expurgare nititur. Hoc Forliuius ſequitur, fortaſſis Galenum reueritus.

Noſtra commentatio.

Atq; ita quidem pueris aliquando euenit. Sed mihi prius commentum placet, puto eadem humiditatis occaſione, & antea quàm naſcuntur, in utero matris nonnũquam latos uermes

Lati uermes.

(tineæ dicti) ſubnaſci, de quibus poſtea: nõ tamen febrem aliquam, ſynochon ex ſanguine in his reperies, quantumcunque calidi ſint, & humidi: non enim multitudo calidæ & humidæ ſubſtantiæ tales febres committit, ſed ſanguinis in uenis copia, qui in pueris totus in nutricationem (quæ illis prompta eſt) tranſumitur.

Secundũ genus morbi accidentale eſt.

Reliqua, quæ deinceps Hippocrates numerat, tempraturam non ſequuntur, ſed quædam alia illius accidẽtia: nam

Inflatio umbilici.

ſtatim præciſionem umbilici, ſequitur illius inflammatio, rarius tamen, quoniam ſanguis modicus eſt, qui inflammationem committet, crebrius

infla

inſiari ipſum ex [illegible] ngit. Sed neque oris ulcerationes per[illegible] Putat Galenus integrum lac, dum [illegible] magis in ſangui nẽ confecto tribuo. E[illegible] qu[illegible], ſed quod ſufficit tenerrimum p[illegible] Ne mireris, quòd has potius partes [illegible] caldiores humores ſem per feriunt ſuperiora. Q[illegible] lactis quantitatem ſequitur, hic eſt [illegible], pauor [illegible]. Nec mirum ui deri debet, quod infan[illegible] plus æquo a[illegible]petant: dum enim & uiris euenit, dum potius qualitate quàm quantitate capiuntur. Iam infantes ut plus poſ ſunt concoquere, ita fere minus retinent: quoniam illorum corpora hu- mida ſunt, quæ opportuniora ſunt ad concoquendum, quàm retinendum. Nam concoctio in humido, retentio in ſicco perficitur. Non ergo una ex cauſa, ſed duabus, citius infantes, quàm alij uomitum patiuntur: ob eandem cauſam quoque frequentius uomitum incurrunt, quàm alui profluuium. Nam præ onere natura donec ad fundum uentriculi deſcenderit, nõ ſuſtinet, ſed per uomitum præcipitare anticipat. Sed & lac ipſum, quia humidum eſt, magis ſtomachum, quàm uentriculum laxat. In quo ſi fortaſſis nonnunquam diutius moratur, uapore ſuo caput opplet, & demum ad inferiora delabens, tuſſes mouet. De hac quidem in propoſito nihil dicit, uerùm in tertio ab hoc Aphoriſmo, maxime infantibus familiarem affert, nec tamen aut hîc, aut ibi cauſam explicat: & fieri poteſt, quòd ob corporis paſſibilitatem, prompte percutiantur exteriore frigore. Forte etiam difficiles illæ tuſſes, de quibus paulopoſt in fine infantiæ, hoc eſt, dum dentiunt, hîc incipiunt: non enim hic primorum tantorum dierum affectionem deſcribit, ſed totam infantiam uſque ad dẽtitionem perſtringit. Vtut eſt, & tuſſes quoque potius alimenti multitudinem, quàm aliam occaſionem habent. Ex iiſdem ſunt inſomnia: nam multus cibus multum uaporem ad caput eleuat, qui diuerſa inſomnia edit. Etenim craſſiores uapores ſpiritus obſcurant, ac pauores inducunt; ſæpe diluti ac ſuaues ſunt uapores, qui à lacte efferuntur, & propterea ſubinde in ſomno ridere deprehendũtur. Quippe & uiri quidam ubi meracius biberint,

Tertium genus morbi ex lactis acrimonia.

Quartum ex lactis copia.

In infantibus frequens uomitus.

Infantes tuſsiunt.

Difficile quoddam genus tuſsis in fine infantię, aut prima pueritia, & durat ferè diebus quadraginta.

Tuſſes & inſomnia alimenti ſequũtur copiam.

Pueri in ſomno ſæpe ridens.

in ſomno uarÿs i[illegible] hoc [illegible] euenire putant, quibus cerebrum calet. E[illegible] [illegible]elam, quibus ſpiritus luculentus eſt. Nam & illi p[illegible] [illegible]iſionibus, quibus lumen illuſtre, quàm ÿ quibus o[illegible]. N[illegible] licet ergo perpetuo ex inſomnÿs temperaturam capere, quoniam [illegible]onem alimenti ſæpe imitantur. Si uerò per inſomnia uigilias intelligas, rarius illis eueniunt: contrà ſomnolenti ſunt: & propterea Galenus, qui hoc modo Hippocratē audiuit, coáctus eſt accidens aliquod pro hoc ſymptomate inquirere. Affert autē dolorē, aut aliam in decubitu moleſtiam: ueruntamen & in omnibus alÿs ætatibus eadem accidentia promptius uigilias, quàm in infantibus facient. Quapropter hoc loco, ego intelligere malo inſomnia: nam hæc inter ſomnum & uigiliam ſunt quodammodo media. Tot ergo ſunt tum ratione exceſſus humidi, tum ratione iniqui lactis, in infantibus morbi, quibus rariſſime ipſe fœtus in utero capitur: quoniam licet humidiōr puriori alimento utitur: nam infans utitur toto lacte: fœtus uerò non niſi ſuauiore ſanguinis parte: nam & craſſior & ſeroſior relinquitur. Hinc eſt, quòd neque infans ante uſum lactis ullum eſſatu dignum in uentre excrementum ſuſcipit: iam neque ipſe ſanguis in uentrē trahitur: hic enim quàmprimū corrūperetur, ſed per uenas hepati tranſmittitur, ac tanto maior eſt delectus in uenis attrahentibus, quàm in infante ſugente. Nam neque folliculus flauæ bilis, neque renes quemuis ſuccum alliciūt, ſed tantùm propriū. Ex eadem cauſa neque in fœtibus adhucdum in utero exiſtentibus, morbi ex multitudine fiunt: nam tantùm id quod ſatis eſt accipiunt: difficilè etiam corpus poteſt ſordeſcere, quod ſynceriſſimo alimento fruitur. Pauci igitur morbi in priori parte infantiæ, hoc eſt, primo anno contingunt: qui uerò in ſecunda parte eueniunt, ſequenti Aphoriſmo excipiuntur.

Qui luculēti ori & calidiori ſunt cerebro, ferè multa ſomniant, præſertim à crapula.

Pueri ex natura ſua ſomnolenti.

Galeni commentatio.

Fœtus in utero raro ægrotat, qa puriſſimo utitur lacte.

Maior eſt delectus uenarū, quàm ipſius infantis.

Fœtus in utero neq; uitio laborat, neq; multitudine.

APHORISMVS XXV.

IN progreſſu uerò cùm iam dentire incipiunt, gingiuarum prurigines, febres, conuulſiones, alui profluuia, & maxime cùm caninos edunt dentes, & his præſertim pueris, qui craſsiſsimi ſunt, & aluos duras habent.

DEN

DENTES *anteriores* τομῆς γελασινοὶ *dicuntur:ſequuntur utrinque canini,qui cibum potius frangunt,quàm incidunt:deinceps utrinque maxillares,qui minutiſsime molunt.Numerus certus illorum non eſt:Galenus plerunq; trigintaduos,alij plures numerant.De natura autem illorum dubitare non oportet,quoniam oſſei ſunt,neque per ſe ſenſum obtinent, ſed propter neruos illis inſitos præ alijs oßibus ſenſu dotati uidentur. Scio tamen locum in libro quinto,De medicamentis ſecũdùm loca,ubi Galenus dolorem in ſubſtantia dentis,ab eo qui in ipſis gingiuis,atque adeò in ipſo neruo,qui ex dente enaſcitur,ſeparat,ſed horum differentias ego accipere malo,prout in carne,neruo,uel dentis ipſius ſubſtantia,affectio primùm incipit.Nam neque caro per ſe ſentit:ſed neruus ipſius ſenſus inſtrumentum eſt:& quomodo ergo id oßibus continget?Veruntamen alium ſenſum exhibebit,ſi affectio in dente primùm,alium ſi quidẽ ab ipſo oſſe cœperit.Manifeſtum huius rei argumentum præbet ſtupor,qui in dentibus eſt:nam nuſquam alibi deprehenditur ſimilis. Quòd autem renaſcantur præ alijs omnibus oßibus,non eſt,quia illorum ſubſtantia mollior:nã ſaltem neruis & alijs membranis duriores:ſed quia fortunatius alimentum ſortiantur,ac non niſi ipſius mandibulæ acceſſorium,ac quoddam auctarium.Sed de ſolis doloribus propoſitum eſt dicere, qui dentium exortum ſequuntur,atque inſolentiam,præſertim,inquiunt,quum caninos exigunt dentes:hi enim ut magis teretes ſunt,& acuti,ita ad ſtimulorum naturã magis accedunt,& pungunt.atque id ad expoſitionem eius loci ſufficit. Verùm Galenus huic loco quandam definitionem adiecit:nam ubi Hippocrates inquit,* Cùm iam dentire incipiunt, *adijcit,* nec adhuc morantur. *Græca lectio,* ὀδαξῶσι *habet:certè ipſam ſententiam magis obſcurauit, quàm illuſtrauit:nõdum enim ſcio, quid uoluit. Cõiectari poſſum, ipſum ſignificaſſe,tum præſertim naſci dolores,quum non amplius imminet dentiũ exortus,ſed iã iã exeunt.Rectè autẽ tum Galenus,tum Hippocrates hunc dolorem cum quodam pruritu definierunt:ferè enim leuiores cauſæ,dum paulatim accedunt, hunc ſenſum inuehunt. Suſpicatur aliud Forliuius:nam cauſam eius putat retentas ſeminis particulas: atque id abſurdum,etiamſi alioqui quàm uerißima eſſet Galeni ſententia, qui*

L *oßa*

Diuerſum dẽtium opus.

Dentium numerus.

Dentium natura.

Dentes carẽt ſenſu per ſe.

Galeni opinio.

Neru⁹ inſtrumentum ſenſus.

Stupor dentium.

Dentes renaſcuntur.

Dentes canini maiorem dolorem mouẽt,quia acutiores.

Difficilis ſcriptura.

Prurit⁹ ex leuiore & acriore cauſa.

Abſurda Forliuij opinio.

oßa ex ſemine generat, ſpatio enim temporis putreſcerẽt. Sola ergo huius cauſa punctio eſt, quæ à dentibus paulatim erumpentibus gingiuæ afficiuntur. Nam quando affatim erumpunt, grauißimos dolores afferunt, atque hic ferè inflammationes ſequuntur, conuulſiones, ac febres, præſertim diariæ. Fient autem aliquando et putridæ, ſi quidem materia idonea fuerit: nã & citra dolores aut inflammationes, in hac ætate, febres incipiunt: etenim in priori calor erat ſuauior, quàm qui in febrilem mutari poſſet. Sed & antehac neruorum ſubſtantia ſolutior, quàm quæ conuelli potuit. potes, ſi uelis, in conuulſione Galeni commentum ac ferè contrarium accipere, ſed tum difficile reddes, cur in priori ætate hæc non apparuerint. Sed ſiue hanc, ſiue illam cauſam inquiras, raro in hac prima pueritia conuulſiones inuenies. Non enim uidetur duntaxat obuios morbos, per ætates, Hippocrates deſcripſiſſe, ſed qui in ipſis primo fieri poſſunt, aliquãdo quæſiuiſſe. Horum autem omnium morborum materia, alimẽti copiam ſequitur, à quibus facile aſſerũtur, ſi quidem uentrem fortunatum, ac lubricum habuerint. in his enim materia, quæ in prædictos morbos abire poßit, ferè per uentrem expurgatur. Poſſunt nihiloſecius ac alui profluuia ex dolore dentium per imbecillitatem ſequi: facile enim dolor uirtutem exoluit. Eſt aliud quæſtione dignum, cur hic pro uomitu, alui profluuia poſuit: an quia uentris os, antea ob humiditatem laxum erat, & nunc paulatim ſiccius redditur, atque ſolidius? Iam non omnes ex æquo has ægritudines incurrunt, ſed qui ſunt craßißimi, inquit: hi enim ab interioribus offenduntur promptius. Quòd tamen temperati (ut Neoterici quidam arbitrantur) his poſſent aſſeri, falſißimum: ac fruſtra de ijs longos logos faciũt: nihil enim tale temperatum in ſua definitione continet, ſed per accidens multis modis uitiari poteſt, licet ex ſe nullus morbis ſit obnoxium. Videtur autem mihi ordo uerborum in hoc Aphoriſmo nonnihil diuerſus. Nam conuulſiones craßis magis accidunt, & aluo duris. Proinde melius dixiſſet, Cũ dentire incipiunt, & maxime caninos edunt dentes, gingiuarum pruriginès, alui profluuia. Febres uerò, & conuulſiones his qui craßißimi ſunt, & duras habent aluos.

Dentes affatim erumpẽtes grauiſsimos dolores mouẽt, inflãmationes ac febres, cõuulſiones.

Febres hic incipiunt.

Galeni commentum difficile ſeruabitur.

In pueris ferè omnium morborũ cauſa alimẽti copia.

Venter lubricus à multis aſſerit incommodis.

Alui profluuium ſępe natura dolore exoluta.

In hac ſecunda parte frequẽtior alu⁹, q̃ uomitus.

Craſsiſsimi offendnntur prõptius.

Tẽperati etiam ſua habẽt incommoda.

Melior uerborum Aphoriſmi digeſtio.

APHO

APHORISMVS XXVI.

CVm uerò magis iam adoleuerint, tonſillæ, & uertebræ, quæ eſt in occipitio, ad interiora luxationes, crebri anhelitus, quos Græci aſthmata uocant, calculi, lūbrici rotundi, aſcarides, uerrucæ (quas Græci acrochordones uocant) ſatyriæ, ſtrumæ, & alia tubercula, ſed præcipuè ante dicta.

VARII ac multi ſunt, qui in propoſito numerantur morbi, quorū methodum ſi ſpectes, breuiter omnes ex uno ferè pendent humore, uidelicet craſſo, partim frigido, & pituitoſo, partim calido & ſanguineo. Nā quo temperatura euadit ſiccior, eo fere humor craßior. Fit autem corpus affatim ſiccius hîc, duabus de cauſis: nō enim ſola ætas peccantem humiditatem caſtigat, ſed & cibus: antè enim lacte & molliori cibo utebātur, nūc in omni cibo luxuriant. Scio quòd & in ſequentibus ætatibus creſcit ſiccitas, & alimenti ruditas, ſed hæc omnia redimuntur, aut etiā uincuntur, ea quæ, illic emicat, caliditate. Etenim ſanguis egregiè bilioſus eſſe incipit, & magis caliditas extenuat, quàm ſiccitas inſpiſſat. Cum multa ergo ratione inflammationes hîc potius pituitoſæ quàm bilioſæ exiſtunt. Sunt autem hæ in duplici differentia: quædam ad ſuppurationem feſtinant, ac phymata appellātur: quædam maiorem duritiem exhibent, atq; ſcirrhum minantur. utrunque genus hîc audies. Eiuſdem ferè rationis ſunt uermes, & calculi: quippe & hi ex concretione materiæ fiunt, et ſimilē quodammodò cum tuberculis habēt generationem. Clam & in priori ætate tumores numerabantur, ubi conuulſiones referebantur. Non enim conuulſiones ex quauis fiunt materia, ſed duntaxat in timorem conflata. Tantum intereſt, quòd illic non niſi in durioribus deſcribebantur partibus, fortè exterioribus membris: hîc uerò etiam in mollioribus, & glanduloſis particulis, tales tonſillæ ſunt. Neſcio an ex eadem cauſa uuulam omiſit, quia tantū tonſilla uuulam excedit ſiccitate, quantum ipſa relinquitur à reliqua carne. Ad idem genus tuberculorū referre licet uertebrarū luxationes: nō enim ex caſu luxationem intelligit, ſed eā quæ ſpōte aduenit: nec quibuſuis,

Ob duas cauſas hic humores euadunt craſsiores.

Breuior occupatio.

In hac ætate inflammationes frequētiores ex ſāguine pituitoſo quàm bilioſo.

Vermes & calculi ex materia phlegmatica, & craſſā.

Inflammationes pri° obtinebant duriores partes, hic uerò etiā molliores.

Tonſillæ hic potius inflāmātur, quàm uuulæ.

Vertebrarū luxatio ab eximio aliquo tumore.

ſed grauibus ortus in ipſis tumoribus: de quibus poſtea dicetur. Quicunque gibbi ex aſthmate fiunt, in pubertate pereunt: non tamen quæ in occipitio ſunt, temere adiecit. Sed quoniam hæ, ut ſuperiores, ita tenuiores ſunt, ac facilius intenduntur, reliquæ uerò inferiores, utpote craſſiores, difficulter à tuberculis attrahuntur. Hoc Galenus diſsimulauit, neq; Oribaſius, neque alius quiuis, quod ſciam, expoſuit. Sed neque cur aſthmata hîc potius, quàm in præcedentibus poſuit, Galenus dixit: ſed tantùm eius generationis generatim meminit. Quippe deſtillationibus non minus capiuntur infantes, quàm pueri, quum & antè inter paſsiones puerorum tuſſes numeratæ ſunt. Forſan ergo ex luxatione uertebrarum, aſthmata intelligas: at hæc admodum rara ſunt. Eſt aliud genus difficilimæ tuſsis, multo frequentius, quod cum aſthmate coniungitur: nec dubito, id Hippocrates intellexit, quoniam experientia ipſa ferè omnes pueros hac ætate huic malo obnoxios oſtendit. Cur uerò prior ætas tuſsi, hæc uero aſthmati, ſit opportuna, mihi apparet in cauſa materiæ copia: quippe licet hæc ætas nihilo magis quàm prior edax ſit, tamen corpus continue magis ſiccum euadit, & minus nunc quàm antè recipit: quocirca temporis ſucceſſu materia copioſior euadit, & craſsior. De ſatyriaſi neſcio quid dicam. Video eius uſum dupliciter accipi: quidam pro elephantiaſi accipiunt, quidam etiam inflãmationẽ uaſorum ſeminantium ſic uocant. Neuter affectus mihi pueris familiaris uidetur. Fortè ſyriaſis primò ſcriptũ erat. Nã hãc inter pueriles morbos Aegineta deſcribit. Verũ Hippocrates tuberculum aliquod cogitat, qui adijcit, Et alia tubercula, ſed præcipue antè dicta. *Secus cogitare poterã, quòd pro ſatyriaſi fortè pthyriaſim legendũ erat: nã hic admodum pueris frequens eſt, & ferè cum tuberculis atque achoribus dictis committitur. Quidam ſatyriaſim pro tuberculis circa aures accipiũt. Verùm ego neſcio, quàm hæc pueris familiaria. Oribaſius ſatyriaſim inter uerrucas collocat: atq; id nullo modo fieri poterit: uerrucæ enim notæ ſunt, atque nunc acrochordones uocantur, dolore uacant, nec inter graues morbos reputari debent. Cornelius Celſus acrochordones nequaquã uerrucas, ſed uerrucis ſimiles facit. Sunt enim ex ijs myrmecia, thymia, ac dolore afficiunt. Sed iſtorum ſpecies non eſt propoſitum diſtinguere,*

facilè

Vertebræ ſuperiores facilius uiolãtur.

Aſthmata ac difficiles tuſſes hic frequẽtius quàm alibi contingũt.

Noſtra ſuſpicio.

In priori ætate tuſſes, hic etiam aſthmata.

Satyriaſis diuerſa interpretatio.

Oribaſius.

Acrochordones uerrucis ſimiles.

Verrucarum genera.

facilè ex ipſius libro quinto eſt diſcere. Diuerſi generis morbus eſt (tamē ex eadem materia ortum habet) calculus, qui paulatim conglobatur, ac induratur. Sed hîc lapidem, quàm calculum malo dicere: calculus enim appellatur minor in renibus, at pueris ferè generatur in ueſica: nam in renibus calor naturalis eſt fortior, quàm qui generationem eius ibi tolerat: at in ueſica aliquando permittit. Econtrario in ſenibus, ſæpius in renibus calculus oritur, quia in ipſis omnis calor elanguit: hinc eſt illud, quod uulgo dicitur, quòd pueris lapis in ueſica, ſenibus calculus generetur in renibus. Diuerſi generis, ſed eiuſdem materiæ uermes: horum ſpecies aſcarides parui, lumbrici rotundi, tineæ lati, quidam cereas appellare malunt, alij inſtitas. Aſcarides ferè in ano naſcuntur, lumbrici in colo, tineæ in cæco: omnes ex frigida & uiſcoſa materia ſunt: ſed lumbrici atque aſcarides, utpote uegetiores, calorem acrem requirunt: latis uita eſt ignaua, flaccida, ac ſedentaria, ideoq́ue aliquando in utero ipſis innaſcuntur: nam poſtea fecum aſperitate, & inteſtinorum motu, illorum generatio intercipitur. Habet Forliuius tum hîc, tum in ſequenti Aphoriſmo, quatuor dubia, ſed facilè ex ijs quæ diximus diſtinguuntur: non enim ab alijs omnino ætatibus iſta Hippocrates diſtraxit, ſed tanquam frequētiora in his annis poſuit. Iā licet pueri & ſenes aſthmate capiantur, nō tamē morbi penitus ſimiles, ſed diuerſa ratio & occaſio. Atque hæc de morbis in fine primæ pueritiæ, principio ac medio ſecundæ: nam de morbis, qui occupant finem ſecundæ pueritiæ, nunc audietis ſtatim.

Calculus in renibus ſenioribus.
Lapis in ueſica pueris.
Species uermium.
Aſcarides parui, lumbrici rotundi.
Tineæ lati.
Diuerſa diuerſorū uermium loca.
Lati ignaui

APHORISMVS XXVII.

GRandioribus autem, & iam accedentibus ad pubertatem, plurima ex his, & febres diuturnæ magis, & ex naribus profluuia ſanguinis.

SERMO præſens de morbis extremæ pueritiæ atque pubertati proximæ eſt: atque huius quidē nomē omnibus temperaturis eſt idem, ſed terminus ferè uarius. Alij enim decimotertio, alij decimoquarto, alij decimoquinto, alij etiam decimoſeptimo primum pubeſcere incipiunt. Calidi (inquit Galenus) citius, frigidi tardius. Atque in hac comparatione

Pubertatis uarium initiū:

uelim maſculos maſculis, ac fœminas fœminis compares. Nam ſi ſexus inuicem cõferas, ſtatim excides: quoniã puellæ, licet maſculis frigidiores, citius pubertatem ineunt: cauſam inquiſiuimus, ac tandem inuenimus, quoniã alia in maſculis, alia puellis pubertatis ratio: in maſculis colligitur ex eruptione ſeminis, in puellis ex collectis menſibus. Nunc promptius colligitur hic ſanguis menſtruus, quàm illic ſemen: etenim hoc perfectũ, ſanguis menſtruus imperfectus. Eſt autem imperfectum prius perfecto.

Puellæ licet frigidæ, citi⁹ pubeſcunt.

Ratio pubertatis in fœminis ex ſanguine menſtruo, in maſculis capitur ex ſemine.

Vtrunque tamen communiter euenit, quia nutricationem concoctio uincit. Atque hæc ſatis conſonant: illud autem diſſonat, quòd mulieres calidæ citius pubeſcunt frigidis. Nam iuxta priorem rationem, uel inter fœminas econtrario frigidas decebat prius matureſcere calidis. Nullum ex his nodis apud alium uidi. uidetur autem mihi nouiſſimus in eo conſiſtere, quòd non ſtatim relinquatur nutricatio à concoctione, etiam in fœminis, ſed temporis ſuccedentis ſpatio. Etenim ut in frigido corpore modica nutricatio, ita & tenuis concoctio, & non niſi tandem plus congeritur ſanguinis, quàm poſſet apponi. calidæ autem citius quàm frigidæ copiam ſanguinis accumulant: itaque citius in ijs menſtrua conueniunt, præſertim ſi fuerint ſiccæ. In his, ſi quid peccatum eſt, ueniam meremur: quoniam ignorare, quàm diſſimulare malumus. Primi certe, quod ſciã, iſta eruimus. Nunc ad morbos præſentis ætatis, hoc eſt, eos, qui fiunt in fine ſecundæ pueritiæ, ueniamus. Dixit autem Hippocrates, quòd hic aliquot fiunt ex ijs, qui antedicti ſunt: nec mirum, nam temperatura ferè eadem: talia erunt tubercula. Proprij tamen huius ætatis morbi ex ſanguine turgere incipiunt. Cauſam Galenus in commento dixit, corporis ſiccitatem, quæ minus quidem, quàm prius adnũtiit: quanquam calor æquè multum concoquit. Caliditas enim cauſa, cur ſanguis concoquitur, ſiccitas uerò cur aſſeruatur. Eſt autem una ſpecies morbi ex copia ſanguinis profluuium, quod etiam tale eſt, ut à multis alijs ex ſanguine morbis, puberes uindicet. Dixit, Aut ex naribus. *quoniam hoc tempore ſanguis calidior: qui uerò hoc tempore fluxus per uterum fertur, non eſt ſymptomaticus, ſed ſalubris: ideoq; illius non meminit. Fortè etiam hic fluxus ſanguinis, eiuſdem acrimoniam ſequitur: etenim humores hactenus*

Generalis pubertatis ratio in maſculis & fœminis eadem.

Nodus magnus.

In frigidis fœminis ac puellis tardius quàm calidis copia ſanguinis cõgeritur.

Qui mauult diſputare q̃ diſſimulare, uenia dign⁹.

In hac ætate ſanguinis incipiunt profluuia.

Caliditas coquit & mutat, & ſiccitas aſſeruat.

igna

ignaui, nunc paulo acriores euadũt: atq; in hoc uidetur mihi conſiſtere poſterius præſentium morborum genus. Talis etiam eſt febris: nam ut fumus promptius mutatur in ignem, quàm uapor, ita & calor adoleſcentum, quàm infantium. Etenim calor infantium, & puerorum, duntaxat uapor quidam eſt: prouectorum uerò fumus. Nihil ergo mirandum eſt, quòd hæc ætas ad febres magis, quàm (ex ijs quæ præceſſerunt) quæuis alia, ſit idonea. Conſentit ipſa experientia: nam hîc frequentes febres apparere incipiunt, in prioribus uerò admodum raræ. Ob eandem cauſam magna ex parte in hac ætate febres acutiores, ac ſi uelimus uerum fateri, atque experientiam ſequi, hic aliquando incipiunt, poſtea uerò frequentiores contingunt. Tãto magis nunc me moratur Hippocrates, qui econtrario in hac ætate febres facit diuturniores. Vobis forſan uidetur mirabilis dictio, mihi apparet magis admirabilis ipſius Galeni ratiocinatio, qui febres in prioribus ætatibus acutiores cogitat, propter corporum humiditatem, & potentiæ naturalis imbecillitatem. Noua profectò opinio, ac ratiocinatio, ac dupliciter mihi uidetur excidere. Primùm, quòd naturalem impotentiam imbecilliorem aſſerat: nam contrarium eius maxime uerũ eſt, quocunque modo quis naturalem potentiam accipiat: quippe naturalis potentiæ imbecillitas poteſt præcipitare morbum in perniciem, non tamen accelerare ægri ſalutem. Neſcio an hac de cauſa Laurentianus pro infirmitate, firmitatem reddiderit: ſed fruſtra: nam ex Galeni diſſertione ſatis conſtat, quòd infirmitatem primò ſcripſerit. Iam ut naturalis impotentia cauſa eſt, cur morbus citius interimat, non autem relinquat: ita econtrario potentia cauſa eſſe poteſt, cur homo citius euadat, non autem cur citius ſuccumbat. De antiqua trãslatione nihil dicere oportet, nõ enim ſemel hic aberrat. Ergo Leonicenum ſeruare oportet, & potius attendere ſententiam, quò Galenus ſpectat, quàm uerba, quibus rem ſignificat. nam calor naturalis, à quò naturalis potentia dependet, ſine dubio in prioribus annis fortior eſt, ſed in ſubiecto admodum paſſibili habitat, & ad difflandum idoneo. Hactenus ergo, ac fortaſsis reſpectu ſubiecti, Galenus potentiam infirmam dixit. Videtur & hoc declaraſſe prioribus uerbis, quibus humiditatem corporis incuſauit. Hinc etiam eſt, quòd

Fumus citius quàm uapor in flammam uertitur.

Hic febres manifeſtè incipiũt, poſtea frequentes fiunt.

Mirabilis dictio.

Mirabilior Galeni ratiocinatio.

Tranſlatiões contrariæ.

Potentia ſalutẽ accelerare poteſt, perniciem non poteſt.

Noſtra opinio.

In pueris calor naturalis fortior, ſed ſubiectũ paſſioni magis obnoxium.

omnes

omnes depræhendimus, pueros quidem citiſſime affici, reſolui: at ubi ſemel conualuerint, promptiſſime refici. Sic & in æſtate breues in utrunq; terminum morbos diximus, quia id temporis ad reſolutionem maxime efficax. Et quid ergo eſt admirandum, ſi & corpora ad diffluſionẽ idonea, morbos utroq; modo breues patiuntur? Veruntamẽ quod De impotentia aſſcriptum eſt, uacare apparet, ſaltem ad breuem morborum ſalutem nihil confert. Sunt & alij quidam morbi, ante eruptionem menſium in puellis, quos (quia ad diſcrimen ſexus duntaxat pertinent) ueriſimile Hippocrates omiſit.

Pueri facilimẽ conficiũtur & reſumuntur.

Altera dictio de impotentia, uacat.

APHORISMVS. XXVIII.

PLurimæ autem paſsiones puerulis iudicantur: nonnullæ quidem in quadraginta diebus, nonnullæ in ſeptem menſibus, nonnullæ uerò in annis ſeptem, quædam uerò iam ad pubem accedẽtibus: quæ uerò permanſerint, nec in pubertate finierint, puerulis aut fœminis, cùm menſtrua erumpunt, cõſeneſcere conſueuerunt.

HIPPOCRATES nullum aſſcripſit Aphoriſmum de morbis pubertatis: uel quia ijs ſimiles, qui nuper dicti ſunt, ſcilicet in fine ſecundæ pueritiæ: uel quia pubertas plures tollit, quàm parit. Nõ fert autem Galenus, quòd nomen paſsionis *quidã ex ueteribus ad ſolos longos morbos obligauerunt: ſed lubrica ipſius redargutio. Nam tametſi nomen* paſsionis, *per ſe morbum indicaret longum, adiectionem acutis, non indignabitur. Grauior imminet illis ex hoc loco accuſatio: nam certum eſt, quòd hic Aphoriſmus utrunque morborum genus contineat. Etenim morbus comitialis, qui inter pueriles cenſetur, acutus eſt, ſæpe pubertate terminatur. Male ergo Galenus de ſolis longis ſententiam accepit: deceptus eſt, quia nunc quadraginta diebus, nunc ſeptimo menſe hos morbos indicari audit: quos terminos nullus ſimpliciter morbus acutus cognoſcit. At neque in pueris ullus morbus, qui uel ſeptem annis continue durat: tantum abeſt, ut eum inuenias, qui uſque ad pubertatem puerum uexet.*

Morbus comitialis acutus.

Suſpecta Galeni commẽtatio.

Erroris occaſio.

uexet. Sed de curriculis ipſorum morborũ id tantùm intelligitur, quibus hactenus per interualla recurrunt, ac demum penitus deſinunt. Quocirca uerbum, iudicari, *largius pro Terminari audiendum eſt. Terminantur autem hoc aut illo tempore, non quidem quòd tum aliqua ipſos uendicet perpetuo euacuatio, ſed quòd interim mutatur temperatura. Ac primis quidem octo diebus ex humiditate maius periculum imminet: hinc fortè neque nomina imponebãtur pueris, neque circuncíſio apparabatur ante octauum diem: nec minus pueros quàm puerperas, hodie ferè ad quadrageſimum diem obſeruare conſuetum eſt. Infans enim, ut maris alga, adhuc humidus eſt, ac tum primum membra ſoluuntur faſcijs. Maxima mutatio ante pueritiam, hoc eſt ſeptimũ circiter annum euenit. Ita unaquæque ætas ſua habet commoda ferè & incommoda, quippe antiquos morbos tollit, & alios ferè adducit. Pubertas tamen plures tollit, quàm adducit, aut ſaltem ſic attenuat, ut tandem reliquarum ætatum adminiculo penitus abſoluantur: nec enim ipſe Hippocrates eos ſimpliciter manere, ſed magna ex parte conſeneſcere dixit. Ergo ij ſoli hactenus pubertati pertinaciter reſiſtunt, qui in immenſum frigidi ſunt, aut humidi: non enim quemuis, ſed leuiorem tantùm intemperaturam, ætas caſtigare poteſt. De calidis & ſiccis affectibus nihil oportet dicere, quòd neque ij, niſi admodum rarò, à prima ætate incipiunt, & ſi quando incipiant, pubertate & reliquis ætatibus potius exacerbantur, quàm extenuantur. addo quòd ferè interficiunt, priuſquam huc uſque promoueant.*

Indicari, hoc eſt, terminari.

Pueri religioſè obſeruantur uſque ad diẽ ſeptimũ & quadrageſimum.

Maxima mutatio ante ſeptimũ annũ.

Pubertas pleroſq; morbos tollit aut extenuat.

Morbi eximiè frigidi aut humidi pertinaces manent.

Calidi morbi rarò à principio incipiunt, & pubertate poti' exaſperantur q̃ attenuantur.

APHORISMVS XXIX.

ADoleſcentibus autem ſanguinis ſpuitiones, tabes, febres acutæ, morbus comitialis, & alij, ſed præcipue antedicti.

MALE poſuit Leonicenus Adoleſcẽtes, Iuuenes debebat ponere. Conſtat ex principio commenti, in quo & ipſe conſiſtentem ætatem pro iuuenili poſuit: nam extremam adoleſcentiam, utpote eam, quæ eſt inter iuuentutem & pubertatẽ media, omiſſam Galenus queritur: forſitan tamen immerito: nam per [illegible]*, credo, Hippocrates & adoleſcentes,*

Leoniceni error.

Duas ætates uno uerbo comprehendit Hippocrates.

atque adeò ipſos iuuenes ſimul comprahendit, quòd communes quodammodo ipſorum morbi eſſent. Exempli cauſa, ſanguinis ſpuitiones adoleſcentibus ex multitudine: iuuenibus uerò ex eiuſdem acrimonia. Sanguinis ſputa, communiter tabes ſequuntur: ita & febres acutæ, ſcilicet ſynochi, ex ſanguinis copia: iuuenibus uerò ex eiuſdem caliditate & acrimonia. De morbo comitiali neſcio quid dicam: fortè id tantùm intellexit Hippocrates, quòd hucuſque aliquando duraret: forte adoleſcentibus oritur ex multitudine uaporum ſanguinis, iuuenibus uerò ex mordacibus: nã talem deſcripſit in nouiſſimo libro De ſanitate tuenda quendam Grãmaticũ Galenus. Certè mihi perſuadere non poſſem, quòd hos morbos potius uictui atq; fortunæ ipſorum iuuenũ, quàm temperaturæ acceptos Hippocrates ferat. Videtur & Celſus hunc Aphoriſmum communiter de utraque ætate accepiſſe, ac deinceps utrique ætati ſuos morbos definiuiſſe, ubi inquit, Adoleſcentia ut morbis acutis maxime eſt obiecta, ita tabi, & morbo comitiali: fereq; iuuenes ſunt, qui ſanguinẽ deſpuunt. Sed uidetur melior diſtinctio, quam antè dedimus. Quòd ſi Hippocrates omnino adoleſcentiam omiſerit, melius eſt eam rationem ſuſpicari, quòd hæc ætas, ut per ſe eſt maxime temperata, ita per ſe nullos morbos parit, tantùm per accidens: tales ſunt ex ſanguinis multitudine, quos potuit intelligere per ſanguinis profluuium.

Morbi iuuenibus & adoleſcentibus ſaltem in genere communes.

Morb' comitialis iuuenibus ex uapore bilioſo, adoleſcentib' ex multitudine.

Celſi circa hunc locũ interpretatio.

Adoleſcẽtia utpote temperata per ſe nullos morbos parit.

APHORISMVS XXX.

VLtra hanc ætatem aſthma, id eſt creber anhelitus, morbi laterales, pulmonis inflammationẽ, lethargi, phrenitides, ardores, diuturna profluuia, choleræ, difficultates inteſtinorum, leuitates inteſtinorum, hęmorrhoides.

LEONICENVS & hanc & præcedentem ſententiam obſcurauit, quòd ubique loco Iuuenũ, Adoleſcentes reddiderit: nam ut ex hoc commento conſtat, ſaltem Galenus iuuentutem intelligebat. Terminatur hæc, inquit Galenus, quinta hebdomade, hoc eſt, anno triceſimoquinto: atque ab hoc anno omnibus declinare calor naturalis incipit. Cui reſpondet,

Iuuentutis terminus.

det, quod in ſacris dicitur, Hominis anni ſeptuaginta, ultrà uerò labor ac dolor. Hanc (inquit in propoſito Galenus) ætatem alia ſequitur, quæ ad duas hebdomadas, hoc eſt annum quadrageſimumſeptimum extenditur, quam nūc uidetur appellare conſiſtentē: nam licet opera & munera uitæ hic minus uigeant, adhucdū tamen conſiſtere apparent: in uiris uirilis, in fœminis muliebris ætas appellatur. Reliquas duas hebdomadas, quæ uſque ad ſexageſimū ſunt, prior ſenectus occupat, aut ſi mauis dicere, declinans ætas. Hanc igitur Hippocrates in ſequenti Aphoriſmo unà cū poſteriori ſenectute ac decrepita ætate cōplectitur, aut (quod uerisimilius eſt) ſimul hic cum conſiſtente deſcribit. Nam & Galenus in ſexto Aphoriſmorū Aphoriſmo quinquageſimoſeptimo, cōmuniter à quadrageſimo uſque ad ſexageſimum humorem obſeruat melancholicum, & ſi quis à triceſimo-quarto anno uſque ad ſexageſimum annum ſingula uelit partiri diſcrimina, aliquot inueniet differentias. Nam uſque ad quadrageſimum uidetur abundare tum ſanguis bilioſus, tum ipſa cholera. Simul autem hic & poſtea uiſitur aduſta cholera, nec multo minus ſuccus melancholicus. Nam id ferè omnibus conditionibus eſt commune, ut quæ alterum humorem, alterum quoq; generent. Sic in autumno non ſolùm abūdat cholera aduſta, ſed & altera illa ignaua melancholia. Ratio utriuſque alibi dicta, & nonnihil à Galeno diſsimulatur: etenim ipſe ubique dicere uidetur, quòd autumnus potius bilem aduſtam excipit, quàm ſua temperatura adurit. Atqui id falſum eſt: nam neque cholera aduſta multis annis à iuuentute in conſiſtentem reſeruatur, ſed hic generatur. Non autem hæc tantùm dictio Galeni lubrica eſt, ſed & altera, in qua autumnum frigidum aſſerit. nam id uel ipſe alibi redarguit. Atqui agè, condonari poteſt, nam ſcio quòd plus frigidum, quàm calidū intelligit. Prædicti ergo humores hactenus præcellere uidentur: ſub finem autem huius ætatis ſuccedere pituita. Ergo in tota hac latè ætate ſinguli humores oboriri uidentur, & ſinguli ſingulos morbos facere. Primi quidem ſunt tum ex ſanguine bilioſo, tum ex ipſa bile, nec pauci, ſed plures quàm prius in iuuentute: non quidem quòd plus choleræ hic gignitur, ſed quia minus reſoluitur. Ac tantum ego à Galeno rurſum in commento diſſentio, qui hos morbos tum ex bile,

Conſiſtens uirilis ætas.

Prior ſenect. aut declinans ætas.

A quadrageſimo uſq; ad ſexageſimū melancholia.

Magis exquiſita ætatum ſectio.

Humor melancholicus, & melancholia ferè ſimul conueniunt.

Galeni opinio ſuſpecta.

Hæc ætas ob noxia morbis ex quolibet humore.

Plures morbi bilioſi hic ferè q̄ antea.

tum biliofo ſanguine nihilo frequentius hîc quàm illic fieri autumat. Galeni ſuper uacaneũ ſupplementum. *Sed quod hic exprimitur, ibi ſubaudiri contendit: nihil enim fruſtra aſſcripſit, aut omiſit Hippocrates. Sunt autem ex hoc humore non tantùm ardores, ſed & pleuritides, & reliquæ inflammationes. Expetiuiſſet ordo, ut poſt hos morbos Hippocrates numeraſſet eos, qui ex cholera aduſta fiunt, & rectè eos prætermiſſos Galenus quæritur, niſi ſub hæmorrhoidibus eos deſcripſit.* Iuſta Galeni querela. *Nam uel talis humor hàc ire cõſueuit. Saltẽ morbos ex ſucco melãcholico Hippocrates eo uerbo indicauit: atqui aſthmata, lethargi, humoris pituitoſi ſoboles ſunt, nec tamẽ ſtatim fieri apparẽt hac ætate ineunte, ſed iam finiente, ac ſenectute poſteriori ſuccedente.* Noſtra ſuſpicio. Pituitoſi morbi in fine prioris ſenectutis. *Et quia de lethargo nullã alibi diligẽter deſcriptionẽ dedimus, atque obſcura eſt illius apud alios deſcriptio, ac rara fortuna, nũc (ne alibi excidat) paucis uerbis lubet dicere, quòd lethargi materia humida eſt, non quidem in ipſis uentriculis cerebri, ſed ipſa conſiſtens ſubſtantia.* Lethargi definitio. *Nam ſi uentriculos infarciret, apoplexum committeret, ac omnem ſenſum tolleret. Atqui lethargus totum ſenſum nõ delet, ſed momentum aliquod reliquarum operationum retinet, tamen ipſum intellectum uitiat, & omnium fere eorũ, quæ prius geſta ſunt, hoc tempore memoriam aufert: quippe à morbo fere redit. Certe rarus eſt morbus, qui eorum in perpetuum memoriam penitus delet.* Rarus lethargus, qui in perpetuum memoriam aufert. *Habet & hoc lethargus peculiare, quòd ferè cum febre coniungitur. Atque hæc ſunt quatuor morborum genera, quæ in hac ætate deprǽhenduntur. Nam de diarrhœis, inteſtinorum leuitatibus, difficultatibus, nihil oportet dicere, quia ex ſingulis humoribus fieri poſſunt, quidam etiam ex intemperatura ſimplici.* Fluxus ex ſingulis humoribus, aliquãdo ſimplice intemperatura. *Quòd uerò choleræ ex cholera fiant, ipſa nomenclatura ſatis indicat. Quòd ſi aliquando & ex alijs humoribus corruptis eueniant, non tamen ob hoc nomen ipſum mutare oportet, ac more Neotericorũ cholericã paſſionẽ dicere:* Cholera. *nam & idipſum in multis alijs euenit, quòd nomina non omnibus, ſed cõmunioribus cauſis rei cõpetant, quippe idẽ morbus ac ſymptoma, ſubinde aliã atque aliam cauſam obtinent.*

APHORISMVS XXXI.

SEnibus ſpirandi difficultates, diſtillationes, cum tuſſe, urinæ ſtillicidia, urinæ difficultates, articu *lorum.*

lorum dolores, renum paſsiones, uertigines, apoplexiæ, mali habitus, pruritus totius corporis, uigiliæ, alui, oculorum & narium humiditates, uiſus obtuſus, glaucedines, auditus graues.

FECIT nobis Galenus magnam difficultatem in priori cōmento, cùm ipſe ſequentem à iuuentute ætatē diffiniret duabus tantùm hebdomadis. Nam prior ſenectus durat uſq; ad ſexageſimum annum, aut amplius. Sed neque priorem ſenectutem admodum hìc continere poſſumus, quia hic loquitur duntaxat de morbis pituitoſis: at in priori ſenectute uſque ad ſexageſimum, ipſo dicente Hippocrate, abundat melāčholia. Igitur priorem Aphoriſmum oportet accipere de cōſiſtentibus, & ſenibus primis, uſque ad ſexageſimum annum: hunc uerò tantū accipimus de poſterioribus ſenibus, in quibus ferè duplex genus morbi inuenies, alterum ex frigido, alterum ex ſicco. Eſt enim hæc ætas inſigniter frigida & ſicca: excrementis tamen exuperat per accidens humidis & pituitoſis: nam calor in corpore frigido concoctionem non aſſequitur, ſed imperfectum ſuccum relinquit. Tertium ergo in ſenibus morborum genus ex humore pituitoſo: tales deſtillationes, tuſſes, ſpirandi difficultates, eiuſdem generis renum & articulorum dolores. Sola enim pituitoſa ac tenax materia in calculum concreſcit: articuli uerò eundem humorem contrahunt, & ſæpe ex ſimplici intemperie dolores fiunt. Eiuſdem generis ſunt inſigniter uertigines, apoplexiæ: hæc enim omnia ex humorum pituitoſorum naſcuntur uitio. Aliquando hic humor pituitoſus corrumpitur, & pruritus tandem, etiam cachexia, oritur. Nam ubi ſanguis uitiatus eſt, ſuam integritatem caro ſeruare nequit. Quo fit, ut cutem egregiè ſcalpant, ſed pruritum rarò tollant: ægrè enim materia, ut quæ craſſa eſt, & in intima carne moratur, diſijcitur. Aliquādo citra materiam effatu dignā ſola frigiditas illorum partes infirmat, ſic fiunt ſtranguriæ, diſuriæ. Stranguria, ubi frigiditas ueſicam infirmat: diſuria, ubi muſculo, qui colum ambit, rigorem inducit. His accedunt morbi ſicci: tales inſigniter uigiliæ: nec tamen hæ perpetuò ſenibus accidunt, ſed dum excrementis uacant: quippe ubi frigiditas

Prior de conſiſtentibus & prioribus ſenibus.

Præſens de poſteriorib⁹.

Duplex gen⁹ morbi in poſteriore ſenectute.

Tertium genus morbi ex pituita ſimplice.

Quartum genus ex pituita corrupta.

Morbi frigidi.

Morbi ſicci.

ſiccitatem uicerit, pro uigilia ſoporem eſt deprehendere: ita nunquam modum ſeruant. De glaucoſi aut glaucomate quid dicam neſcio, eſt manifeſta de eo controuerſia. Paulus Aegineta, & manifeſtius Alexander Benedictus, ipſum glaucoma ex ſuperfluo humore generat. Ac facile eſt hos & alios contemnere, & ſoli Galeno credere, qui glaucoma ex ſiccitate cryſtalloidis deſcribit. Sed quid rationi facies, quæ illud cum hypochymate comparat, adeò ut ueteres idem hypochyma & glaucôma æſtimarint? Et ut hoc eſt falſum, ita uel ipſe Galenus illi attribuit, quod ſpeciem hypochymatis exhibet. Tendit autē hypochyma potius ad album: glaucoſis autem (ut ex nomine uelis colligere) ad glaucum, cyaneum, aut caſium. Et nomen omitto: nam ut in ſanis, ita in ægris ſiccitas, aut eius humoris paucitas, atque limpiditas oculum potius glaucum, quàm alium pingit. Igitur alius hoc uiderit, nobis multum eſt nodum indicaſſe, nunquid glaucum duplicem ſignificationem habeat: aut ita dictum Galeni intelligemus, quòd glaucoma ſimilia habet ſuffuſioni ſymptomata potius, quàm quòd cum eo in colore ſimilitudinem obtineat. Certè rarus in ſenibus caſus, frequentior citra glaucoma, ſimplex ipſius potentiæ hebetudo: atque hæc nonnihil illuſtratur, & comparatur ocularibus: nam dum hîc ſpecies reflectuntur, nonnihil euadunt euidentiores. Atque hæc quidem in iuuenibus tantum obſunt, quantum illic proſunt: ars enim naturam imitari poteſt, aſſequi autem non poteſt: nam multo melius in ipſo cryſtalloide, quàm ipſo cryſtallo ſpecies reflectūtur, donec ipſe, ut in ſenibus, macreſcere cœperit: hic enim præſidio eget. Hebetatur ſecundo loco auditus, quòd hic poſt uiſum inter omnes alios ſit tenuiſſimus. Sed neque alij ſenſus ſuā alacritatem retinent: quippe & olfactus ignauus, & palatum moroſum, ſenſus quoque tactus ſtupidus. Eſt autem omnium horum eadem in genere cauſa inſtrumentorum ſiccitas, & frigiditas, & quòd præterea ſpiritus omnes hoc tempore obſcuriores reddantur, & quadam externa humiditate potentiæ grauantur. Atque in hac conſiſtit tertium generaliter in hac ætate morborum genus: tales ſunt inſigniter narium, aurium, oculorum humiditates, ut de ijs taceamus, qui prius dicti ſunt. Calidos uerò morbos nullos oportet hic inquirere, quòd ipſa ſenectus ſit admodum frigida,

Senes in ſomno rarò modum ſeruant.

De glaucomate leuior cōtrouerſia.

Glaucus color.

Frequens in ſenibus hebetudo potētię.

Ocularia ubi proſunt.

Ars naturam imitatur, nunquam aſſequitur.

Auditus poſt uiſum hebetatur.

Vna generalis omnium cauſa.

gida, adeò omnes ferè hic morbi ex frigido, pauci ex ſicco. Ergo in priori ætate, morborum differentiæ plures, ſed hic ipſorum fortuna frequentiores: nulla enim hic temperatura, nulla ferè particula, nullum tempus morbis uacat: & rectè uulgo dicitur, quòd ipſa ſenectus morbus ſit. Adeò ego nunc iterum Galenum miror, qui eum Aphoriſmum, Senes iuuenibus ægrotant minus, *ſimpliciter acceperit, & uictus beneficio excuſarit: nam conſtat omnes hos dictos morbos, non quidem errorem uictus, ſed ſtatim intemperiem ipſam ſequi. Quare certũ eſt, quòd primã ſententiam Hippocrates de acutis tantùm morbis intellexerit: quippe neq; nũc aliquod genus morborũ acutorum, inter ægritudines ſenum audimus, niſi forte apoplexiam ipſam. At uerisimile eſt, quòd de acutis febribus id tantùm dixit, quomodo & in primo libro ſcripſit, quòd ſenibus non ſimiliter, ut iuuenibus, febres acutæ fiunt: frigidum enim, inquit, eorum corpus.*

In prioribus ætatib' morborum differẽtiæ plures, hic uerò frequentiores.

Poſterior ſenectus morbus.

Mirabilis Galeni excuſatio.

Sola apoplexia ex morbis acutis ſeniores deijcit.

APHORISMOR.

LIBER IIII.

APHORISMVS I.

VTERO gerentes ſunt medicandæ, ſi materia turget, quarto menſe, & uſq; ad ſeptimum, ſed has minus. Iuniora autem & ſeniora uereri oportet.

IISDEM fœtus utero alligatur, quibus & nutritur. Sunt autem uenæ, quæ acetabulis, id eſt, oribus uaſorum uteri adnaſcuntur, quæ quidem uincula in principio tenuiora, & molliora ſunt, ſed in proceſſu ac medijs menſibus magis firmãtur, ac rurſum in poſtremis, conſumpto omni plus minus humore, quo glutinabantur, facilime ab utero diſcedunt. Argumento ſunt pomorum pediculi. In utroque igitur tempore, facilime externus motus abortum facit. De medi

Vincula, quibus fœtus alligatur, eiuſdem rationis cum pomorũ pediculis.

medicamento uerò non apparet ſimilis ratio: quoniam medicamentũ nullum in utero motum, nullam in fœtu aut eius uinculis perturbationem facere uidetur. Etenim fœtus quaſi extra corpus in utero circumſcribitur, nec medicamentum eò peruadit, ſed quodammodo ſedentaria eſt eius opera: ipſum enim in uentre manet. Quantum quoque humores ex omnibus partibus inſenſibiliter attrahit, tantum abeſt, ut uincula ipſa in utero aliquo modo concuteret, aut labefactaret. Certè uel externus & quotidianus motus, corpus uteri uidetur magis laceſſere, quamuis is citra periculũ ullum, quotidie à mulieribus obeatur. Puto quòd hæc fuerit occaſio, cur Auerrois hunc Hippocratis locum conuellat, & potius diuretica, quàm ſolutiua medicamenta reformidet. Nam ipſa diuretica medicamenta proximius quàm medicamenta uterum tentant. Oportet ergo omnia, quæ aborſum prouocant, numerare. Inuenietis autem multa: nam præter motũ corporis eſt & motus animi. Sic ira ſubinde fœtũ excutit, ſic metus, quãuis hæc nullo modo uincula conuellant. Non enim cogitare oportet, quòd fœtus quaſi res externa, ſolis uinculis utero alligetur, ſed quòd uterus ipſe, uiribus ſuis quaſi manibus quibuſdam fœtũ cõplectatur, quomodo & in uentre, nedũ inteſtinis, multa continentur. Nunc per motus animi, ſanguis & ſpiritus, in quo uires habitant, ab utero aliò rapitur, atque uterus quodammodo ſui muneris obliuiſcitur. Sed & quacunque alia ratione uirtus attenuatur, promptè fœtus elabitur, tametſi nulla iniuria ipſis cotilidonibus facta fuerit. Ita & fœtus quandiu ualet, ſuis uiribus quodã modo ſeſe ſuſtinet, mortuus uerò ſtatim ſuo pondere excidit. Tot modis ergo abortus contingit, ac fortaßis eodem modo medicamentum & motus animi aborſum mouet, quòd in utroque uterus quodammodo ſui muneris obliuiſcitur, atque aliò rapitur. Iam in purgationibus nequaquam humores ſponte decedunt, aut medicamentum ſolum ſequuntur, ſed & à natura extruduntur. Ferè autem idem conatus & ad uterum, & alias partes per accidens peruenit, ubi natura quod malignum eſt, ſatagit excernere. Hæc Auerrois ignorauit, aut minus accepit: nam neq; cur diuretica hic ſuſpecta ſint, bene intellexit. Non eſt enim cauſa, quia uterum mouẽt, ſed quia menſes cient, ac ſperato alimẽto fœtum ſpoliant. Maximè autem id

uerum

In tribus medijs menſib' fœtus firmiſſimè hæret.

Dubitatio.

Medicamentum licet procul trahat, in uẽtre manet.

Auerrois Hippocratẽ conuellit.

Qua ratione motus animi aborſum prouocat.

Quare mortuus excidit.

Quomodò medicamentum aborſũ prouocet.

Secũdus modus quo medicamentum aborſum mouet.

Auerrois ignorantia

uerum eſt de diureticis epotis:nam quæ ſolidiori forma recipiuntur,in uẽtre erudiuntur,ac uirtutẽ ferè amittunt,priuſquam ad uterum perueniũt. Iam ergo non ſolùm diuretica & ſolutiua in prægnantibus cauenda,ſed & phlebotomia.Diſtinctionem tamen adhibere decet. Nam in primis menſibus phlebotomia,in medijs menſibus purgatio magis admittitur, in poſtremis neutrum,aut certe admodum religioſe.In medijs uerò mẽſibus, ubi materia turget,eam facere oportet,& hoc quidem cum alijs prægnãtibus cõmune.adeo periculoſè ſe habet materia quæ turget. Illud uerò in prægnantibus peculiare,quòd nec poſt cõcoctionem alterius materiæ purgationẽ ferunt. Vnus eſt tamẽ locus in quinto libro,qui nos prouocat. Galenus in commento eius Aphoriſmi, Quæcunque utero gerentes à febribus corripiuntur. *lẽtas febres uſque ad partum,perpetuas timet, nec aliam cauſam eius rei reddit,quàm quòd non niſi leuioribus medicamentis prægnantes tentari poſſunt. Videte an non is locus manifeſte leuiora medicamenta prægnantibus etiam extra morbos turgentes indulgere apparet. Miror,quòd ea res à nemine ſit animaduerſa. Mihi autẽ uidetur, quòd per leuia medicamenta ea ibi intelligit, quæ duntaxat abſtergunt, aut molliunt. Minus pugnat Aphoriſmus ille, qui morbos acutos in prægnantibus lethales dixit:nam ut in ijs qui certò deplorati ſunt,nõ oportet infamari bona remedia,ita per lethale ibi non intelligit certam perniciem,ſed incertum euentum. Nouiſſima quæſtio eſt,an & in ſeptimo mẽſe purgare liceat. Nam dictio eſt ambigua, & quidam ſeptimum quoq; menſem includunt:ueruntamen modus loquendi Hippocratis,ipſum excludere apparet. Omitto,quòd ad hoc ſignificandum forte adiecerit Hippocrates,* Minus uerò has. *non enim prægnantes in reliquis mẽſibus intelligit:nã de ijs dixit,* Iuniores autẽ & ſeniores uereri oportet. *Igitur per hanc particulam ſeptimũ mẽſem excluſit,aut per has medij temporis prægnantes intelligit:in quibus licet materia quàm maximè turgeat, tamen multo religioſius quàm alibi purgare oportet. Nunc ad commentum ueniamus,ubi inflammationes non niſi poſt concoctionem purgari permittit Galenus:fruſtra enim ac imperitè id quoque ab eo dictum apparet:quoniam inflammationes ex ſanguine fiunt, quæ nullo medicamento*

Nequaquam quæuis diuretica, ſed ſub forma potionis exhibita aborſum citant.

Phlebótomia fertur in primis mẽſibus, purgatio in medijs.

Alterius materiæ purgatio in prægnantibus ꝓhibita, uel poſt cõcoctionem.

Occupatio.

Lentę febres in prægnantibus uſque ad partum ferè durant.

Noſtra ſuſpicio.

Leuior obiectio.

An ſeptimo menſe purgare liceat.

Altera obiectio.

Solutio.

Quare interim pro phlebotomia purgatio supponitur.

In superioribus inflãmationibus ferè ſemper phlebotomia locũ habet, purgatio ferè nũquam.

Materia quę in pectore inſedit, purgationem contẽnit.

Sola eligmata conueniũt pectori.

purgari poteſt. Atque hunc nodum credo alibi expoſuimus, quoniam nõ tantùm ex ſanguine, ſed ex bile inflammationes eueniunt, certè pauca ex ſanguine fiunt, quæ bilem permiſtam non habeant. Et hanc ob cauſam ſcripſit Galenus alibi, quòd aliquando pro phlebotomia purgationem cõmutare licet. Vnum tantùm admonere debeo, quòd conſiſtẽtibus iam inflammationibus in ſuperioribus partibus, ſanguinem quidem mittere licet, purgare uerò non licet: nam poſtquam in pleura aut cerebro materia ſederit, uix unquam purgationibus, certe admodum ægrè eruitur, & miraculo ſimile fuit, quòd uomica pulmonis per urinam ſit expurgata: nam ferè contrà per ſputum educitur. Hac de cauſa non uideo, quorſum in his morbis tanta pocula conueniant: nam ſaltem medicamenta extenuantia, ad locum affectum peruenire debent, neque id integris poculis in pleura difficile continget. Ob hanc cauſam ueteres ingenioſi uiri, eadem medicamenta, ſed ſub alia forma, eligmatum ſcilicet, exhibuerũt: nam hæ eadem uia ad intima pectoris feruntur, qua hinc ad os excrementa deducuntur. Proinde qui multas hîc potiones ingerunt, quid faciant neſciunt. Sunt tamen qui ſe excuſant, & aduerſus materiam antecedentẽ ſe facere proteſtantur.

Abuſus.

Occupatio.

Atque horum iterũ excuſatio peior eſt quàm accuſatio: nam inflammationes omnem ſuam materiam in loco affecto circunſcribunt. Secus, duplex deberet eſſe in his morbis febris, aut certe fluxus uſque ad nouiſsimum diem perpetuus. utrunque abſurdum. Itaque faciunt, ut multa intelligendo, nihil intelligant.

APHORISMVS II.

IN medicationibus talia educere è corpore, qualia & ſponte prodeuntia, utilia: quæ uerò contrario modo prodeunt, cohibere oportet.

Galeni obliuio.

VALDE obliuioſè Galenus hîc aſſerit, inanitionem in primi libri ſecundo Aphoriſmo pro omni euacuatione acceptam: nam ibidẽ pro ſola purgatione eam accipit. Et re uera eadem eſt utrobiq; ſententia: quare quæ hîc deſiderantur, ex illis oportet apponere. Potius ergo eſt, ut ea perſcrutemur, quæ in commento Galenus diſſerit. Atque hîc primo nobis

bis occurrunt euacuationis ſpecies. Altera eſt, quæ euacuat omnes humores æqualiter: altera, quæ aliquem ſeorſum et peculiariter attrahit, id eſt, unum ex tribus humorum euacuat. uulgo ſic dicitur, Phlebotomia eſt euacuatio humorum peccantium quantitate. Purgatio autem eorum, quæ delinquunt qualitate. Scio quòd & ſanguis ſua quoque qualitate ſæpe deprehenditur offendere, & reliqui ſæpe humores ſua etiam quantitate, & quòd in utroque humore, utrunque uitium reperire poſſemus. Veruntamen ſanguis magis grauat corpus ſua quantitate, & reliqui humores magis exercent ſua qualitate. Iam neque ſimpliciter audiendum, quòd phlebotomia omnes ex æquo humores euacuat: nam ſanguine magis. Id tantũ uolumus dicere, quòd per ſe à nullo humore abſtinet: emittit enim quicquid obuiũ eſt. & quòd plus ſanguinis ducit, quàm alterius humoris, ex eo ſolo eſt, quòd occurrit copioſior. At medicamentum ubicunque proprium allicit, relinquit alienũ, quẽadmodum magnes ferrum ad ſe trahit. Eſt tamen & naturæ ſua excernendi uis, quod moleſtum eſt: atque optime humores abeunt, quos medicamẽtum attrahit, ac ſimul natura expellit. Proba igitur uacuatio amborum facultate obitur & naturæ & medicamenti induſtria. Non tamẽ medicamine, quod ſanguinẽ duceret, uti poſſemus: quia periculum eſt, ne per inteſtina ductus corrumpatur, atque in uenenum uertatur. Melius ergo eſt illũ per uenas educere. Fateor, nihil natura fruſtra protulit, ſed ſæpe ad alia utilia ſunt, quæ cõiunctam peſtem habẽt. Itaq; hoc illi cũ multis alijs uenenis eſt cõmune. Nunc ad purgationes redeamus, inter quas & clyſter numeratur. Proinde ubi Galenus clyſterẽ cum eo genere copulauit, quod æqualiter totum corpus euacuat, non docet clyſterem eius ſpeciem audire, ſed ambo ad id, quod ſuperfluitatem aliquã euacuat, referre. Eiuſdem generis eſt uomitus, etiã detectio: atq; id rurſum ſiue per pocula fiat, ſiue per iniecta. Multo plures ſunt æqualis euacuationis ſpecies: nam præter phlebotomiam talis eſt ſcarificatio, balneum, frictio, per accidens inedia. Eſt & alia diuiſio euacuationum: Nam alia eſt uniuerſalis, alia particularis. uniuerſalis, quæ ab uniuerſo corpore: particularis, cuius uis non niſi ad peculiarem partẽ defertur, tam in phlebotomia, quàm purgatione. Vtriuſque euacuationis exempla ſunt manifeſta. Non

Euacuationis ſpecies.
Phlebotomia.
Purgatio.
Occupatio.
Altera obiectio.
Solutio.
Mirabilis delectus medicamenti.
Proba purgatio & naturæ & medicamẽti obitur induſtria.
Cur nõ licet ſanguinem p uentrem ducere.
Ferè nullum uenenum fruſtra.
Galeni locus cautè accipiendus.
Species æqualis euacuationis.
Vniuerſalis euacuatio.
Particularis.

eſt æquè promptum, humores qui expurgationẽ deſiderãt, diſcernere. Capiamus autem eos primùm, ſed paulo longius ex quibuſdam externis: nã malos humores aliquando parit temperaturæ exceſſus, aliquando uictus error, aliquando cœli iniuria. Poteris deinceps hæc omnia numeroſius in ætatẽ, conſuetudinem, tempora, regiones diſcernere: & quidnã ex omnibus ſit, quod humorẽ generauit, animaduertere: nam fortè unum, forte plura erunt. Oportet autem hoc ex exceßibus illorum cognoſcere. Veriſimiliter enim quicquid exceſſerit, & intemperaturam & humores ſibi ſimiles parit: quæ uerò mediocritatem ſeruant, abſque ſuſpicione præterire licet. Atteſtatur autẽ his color: nam plerunq; humorũ conditionẽ imitatur. Iudicio ſunt ſtomachici, hepatici, & ſplenetici: horũ enim color liuidus eſt, ac plumbeus, & nonnihil ad nigrum tendens: illorum uerò pallidus, ſiue ſubflauus: at ſtomachicorum inſigniter albicans. Ita & omniũ aliorum morborum, qui contraxerunt longum habitum, ferè humor ac intẽperies ex phantaſia corporis proditur. Sed & in pleuritide, pulmonia, phrenitide, febribus acutis, corporis phantaſia aliquam humoris peccantis ſpeciem edit. Quippe humorum conditio ex parte temperaturã imitatur, cui habitus reſpondet. Minus arguuntur humores, qui uitiatum aërẽ ſequuntur, aut ipſum obiter uictum: ſed aëris, uictúſque præſentis ac præteriti naturã conferre neceſſum eſt: quæ quia ſubinde admodũ cõfuſa ſunt, ad præſentiora quędã morbi indicia confugere oportet. Nã unuſquiſque ferè humor ſua habet ſymptomata. Sed & morbus ipſe non modicum ad hoc momentum habet: quoniam pauci ex omni materia generantur, ſed plerique ſibi propriam circunſcribunt, nouißime & ipſa excrementa momentum afferunt: ferè in hæc humorem peccantem, atque ideo ipſum morbi tempus arguunt. Oportet autem maxime intendere urinæ circulo, quòd hîc ipſius coloris maxima ſit repercußio.

[Margin notes: Humorũ peccantiũ ſigna obſcura. — Tres morboſorum humorum cauſæ. — Color humorem prodit. — Splenetici. — Hepatici. — Stomachici. — Humoris cõtracti ex aëre aut uictu incertiora indicia. — Morbus ferè ſuum ac particularẽ ſibi uendicat humorem. — Excrementa. — Præcipuè attendẽdus in urina circulus.]

APHORISMVS III.

SI qualia oportet purgari, purgentur, confert, & leuiter ferunt. Contraria uerò grauiter.

SOLA purgatio utilis eſt, quæ humores malos abducit, & benignos

gnos relinquit. Hac ratione leuiter fertur: priori uerò confert, hoc eſt, uel totum morbum, uel morbi partem tollit, & naturam alleuiat. Oportet autem hanc alleuiationem ex pulſu & uirtutis proportione colligere: nã aliquando uſque ad ſyncopen expedit euacuare, atque uſq; in finem mor bi ſæpe exaſperãtur paroxiſmi. Hæc eſt cauſa, quare in primo libro quæ-dam euidentiora bonæ & malæ purgationis ſigna deſcripſimus. Quæ ex illo loco huc licet repetere.

Duplex natura bonę purgationis.

Opportunã euacuationẽ ſæpe grauiores paroxiſmi ſequũtur.

APHORISMVS IIII.

MEdicari æſtate ſuperiores magis, hyeme uerò inferiores.

TRIA aut quatuor in ipſis purgationibus oportet obſeruare. Primum, ut uenter ſit lubricus. Secundum, ut humor concoctus. Tertiò, ex ijs quæ late diximus, humoris coniectanda ſpecies. Nec id ſatis eſt, ſed per quam partem ſit obeunda purgatio. Tam multa ſcilicet obſeruanda ſunt ab eo, qui feliciter quempiam purgare uoluerit. At uulgus nihil iſto rum cogitat, ſed totum artificium putat pendere à quantitate ipſius medi caminis, quæ ualde facile ex natura ægri, & proportione humorum inue-nitur. Nam ubi multi delinquunt humores, uberius: ubi modici, breuius eſſe medicamentum conuenit. Longè maioris eſt negotij cognoſcere, per quam partem debeat abire: non tamen citra magnam corporis iniuriam in aliam partem humor moueri poterit. Et quidem humor omnis, ut ſua-pte natura grauis eſt, ita magis deſcendit, ſed natura nunc huc, nunc illuc mouet. Maxime autẽ uaria aëris cõditio, hoc eſt, quod nũc dicit, Aeſtate ſuperiores medicari conuenit, hyeme inferiores. *nam æſtas bi-lem, atque alios etiam humores ad ſuperiora eleuat, hyems uerò magis de-orſum detractat. Celſo tamen potius in hyeme, quàm in æſtate ſex men-ſibus uomitus placet. Accepit hunc locum ex libro De uictu Aliotarũ, ſiue is Polybi fuerit, ſiue Hippocratis: ubi & ipſe in hyeme uomitum, in æſtate uerò aluum mouet. Rationem ibidem nos quoq; aſſcripſimus, quia tempore hyemis in ſuperiore uentriculi parte plus naſcitur pituitæ, & in inferioribus inteſtinis tempore æſtatis plus redundat cholera. Nunc cer-*

Quatuor obſeruanda in ipſis purgationibus.

Vulgus medicorum.

Difficile obſeruatu naturæ motus.

Omnis humor ſuapte natura grauis ac deorſũ inclinat.

Celſus Polybi imitator.

Concordia.

tum eſt, quòd pituita in uentriculo nata, compendioſius ducitur per os, quàm tortuoſos anfractus inteſtinorum: & rurſum quæ in inteſtinis collecta eſt cholera, breuius ducitur ad ſedem, quàm ſuperiorem uentrem. Sed Hippocrates hoc loco de uniuerſalibus purgationibus loquitur, atq; ijs quæ ueniunt ab uniuerſo corpore. Atque hæ proculdubio iuxta diuerſitatē aëris uariant. Iam temporibus anni adijcienda conditio loci, regionis, uictus, temperatura, cōſuetudo. Non enim multo minorē hæc, quàm illa, uirtutem obtinent. Forte ergo hoc tantùm uoluit dicere, quòd tempore æſtatis plures ſunt obeundæ purgationes ſuperiores, quàm inferiores. Non enim ob eam duntaxat cauſam per ſuperiora purgationem facimus, quia bilis abundat, ſed quia caliditas aëris potius ad ſuperiora quàm inferiora prouocet.

Nō quidem particulares, ſed uniuerſales purgationes pro diuerſitate aëris uariant.

Duplici de cauſa in æſtate ſuperiores conueniunt purgationes.

APHORISMVS V.

SVb Cane, & ante Canem, difficiles ſunt medicationes.

NON prohibentur ſimpliciter omnes purgationes ſub Cane, & ante Canem: nam morbus ſæpe talis, ac tam acutus, ut differri nequeant. Veruntamen cum maiori religione eas obſeruare oportet: nam multa eſt eo tempore reſolutio, ac quæ facile lenioris euacuationis uicem ſubeat. Sed neque exceſſus ille caliditatis facile medicamenti caliditatem admittet. Priore ratione multo magis hoc tempore phlebotomia prohibetur: imo, dicente Galeno, ſi regio conſenſerit, omnino nulla admittitur. Cauſa eſt in promptu: nam ubi regio cum caliditate temporis conſpirat, æſtus eſt maximus. Deniq; in regione calida nonnihil ſemper corpus à calido patitur. At in frigida, caliditas æſtatis oppoſita aliorum temporum qualitate compenſatur. Iiſdem rationibus & in frigida regione per multam hyemem phlebotomiam prohibet, propter infrigidationis periculum. nunquid ergo apud nos, tempore mediæ hyemis admodum frigidæ, in pleuriticis, & febribus acutis, phlebotomiam omittemus? Certè Galenus non uno in loco damnare uidetur. Veruntamen ut potius nos uindicemus à calumnia, quàm ægrum à morbi iniuria, modicè mittam. Atque hæc eſt fortaſ-

Ob duas cauſas hoc tempus malè fert purgationes.

Multus æſtus phlebotomiam prohibet.

Mirabile Galeni præceptum.

fortaßis cauſa, ut uel Auicenna phlebotomiam ad euentationem tantũ (ita enim ipſi loquuntur) conſulat. Nã quæ legitimè febribus adhibetur, ad refrigerationẽ multa fit, ac affatim. Sed quid precor de ea ſenties, quæ duas aut tres uncias fundit? Digna effatu non eſt, neque prodeſſe poteſt, neque obeſſe uehementer. Hactenus ergo utroque tempore ſuſpecta phlebotomia. Sed neque purgatio tantùm ſub Cane, ſed & media hyeme cum quadam religione obeunda: etenim eo tempore humores adeò compacti, ac meatus clauſi, ut non facile medicamentum ſequantur.

Suſpicio noſtra ſuper dictione Auicennæ.

Breuis phlebotomia cõtemnenda.

Media hyẽs difficile fert medicationem.

APHORISMVS VI.

GRaciles & facile uomentes purgare ſuperius, cauentes hyemem.

QVOD ad cognoſcendum naturæ motum non ſolùm aëris, ſed & naturæ conditio conſideranda ſit, ex hoc Aphoriſmo liquet: tempus tamen magis, quoniam temporis potius, quàm naturæ rationem, humorum motus ſequitur. Diximus enim antea, quòd non ſolùm per ſuperiora in æſtate purgamus, quia bilis exuperat, ſed quia caliditas ad hæc inuitat. Ita & hyemis frigiditas humores ad inferiora propulſat. Adde, quòd exceſſus ferè aëris quàm tẽperaturæ plerũq; maior. Igitur tẽpore hyemis graciles potius per inferiora, quàm ratione gracilitatis per ſuperiora purgare oportet. Dixit autẽ Graciles *potius, quã Calidos, uno uerbo et naturã et ſignũ eius indicãs: ferè enim graciles calidi ſunt. tales autẽ bilioſi, atq; in ÿs ipſis frequẽtius cholera ad uentrẽ regurgitat, quàm ad inteſtina delabitur. Adiecit tamẽ,* Et facile uomentes: *nam generale eſt, quòd cogere nolentem abſurdũ ſit. Ita neq; prius dixit ſimpliciter, quòd oportet æſtate uomere, ſed intelligit id dicere magis, quàm hyeme. Quòd autẽ quis prõptè uomat, uel ex conſuetudine eſt, uel uẽtris leuiore imbecillitate. nã ubi ſolidior hæc pars fuerit, nihil ſolet recipere, ſed ad inferiora & infirmiora detrudere. Huic iterum ſententiæ ex oppoſito aduerſari uidetur Cor. Celſus, qui inutilem aſſeuerat uomitum in gracilibus, atque imbecillem uentrem habentibus. Poſſem pro eo rationem afferre, quia infirmum uiſcus exercendum non eſt: certe per uomitum frequentem infir-*

Vbique ferè aër plurimã ſibi uim uendicat.

Cur graciles aut macilentos potius dixerit, quàm calidos.

Cauſa prompti uomitus.

Phantaſia cõtradictionis.

Pars imbecillis exercenda non eſt.

mus ſtomachus imbecillior redditur. Nam quà ſemel ſuperfluitates purgari cœperunt, perpetuo fluere ſolent, ſiue quòd ea pars ad recipiendum ſit opportunior, ſiue quod ad expellēdum habilior. Igitur de ijs, qui admodum ſtomachum infirmum habent, ac quodam modo tabeſcunt, nullam patietur Celſus calumniam: nam & in ijs ipſe Hippocrates uomitiones ſuſpectas habuit. Veriſimile ergo, quòd & ipſe Celſus in uerbo, gracilitatis, affectionem potius morboſam, quàm naturale temperamentum notarit, quoniam omnia ſua ab Hippocrate didicit.

Celſi reſpectus.

Celſus Hippocratis interpres ac diſcipulus.

APHORISMVS VII.

VOmentes uerò difficulter, & mediocriter bene carnoſos per inferiora, cauentes æſtatem.

QVOD uomentes difficulter, cuiuſcunque temperaturæ fuerint, quocunque etiam tempore, potius ſint per inferna purgandi, nulla admonitione opus habet. Adiecit autem, mediocriter carnoſos, *quoniam egregiè attenuati neutram purgationem tolerant: uel forte etiam id adiecit, ut egregiè adipoſos excluderet, in quibus maior eſt moles ipſius adipis, quàm copia carnis. Tales enim, hoc eſt egregie pituitoſi, nullam purgationem tolerant, potius concoctione & perfectione indigent: addo quòd meatus in his admodum conniueant, & præ bonorum humorum inopia uiribus parum ualeant: hoc eſt quod Galenus dixit in libro De curatione per phlebotomiam, Intemperanter uiuentes, uinoſóſque uentri ac gulæ deditos, neque ſanguinis miſsione, neque purgatione magnopere iuueris. Huc quoq; ſpectat, quod Hippocrates dixit, Qui ſalubritatem habent corporis, per medicamenta euacuati, citò exoluuntur, & qui malo utuntur ſucco. Ergo ægris huiuſmodi condolendum eſt, qui purgationes imprudenter expoſtulant. Sed nullo modo medicis condonandum, qui ipſos frequentibus potionibus uellicant: nam ipſi intelligere debebant, horum corpora ad purgationem parum idonea, ac talia quæ medicationem per epicraſim deſiderant. Igitur de ſolis mediocriter pituitoſis ſermo eſt, quos quouis tempore, excepta æſtate, melius eſt per inferiora purgare, quàm ſuperiora. Etenim autumnus ipſe, non magis calidos, quàm frigidos humores*

Duplex particulę ſuſpicio.

Egregiè graciles aut adipoſi neutrā purgationē admodum tolerant.

Galenus.

Repleti malis ſuccis medicationem non ferunt.

Abuſus medicorum.

res parit. Ver quoque inter omnia medium eſt, & ad utramque purgationem mediocriter ſe habet: melius tamen ad inferiorem, quàm ſuperiorem. Ita & de autumno dico; quoniam magna debet eſſe caliditas, quæ ſuperiorem exigit, aut inferiorem reſpuit. Certè noſtra corpora occaſione regionis, & uictus, melius ferunt purgationẽ inferiorem, quàm ratione æſtus tempore æſtatis ſuperiorem. Corpora no ſtra etiã tempore æſtatis melius ferũt inferiorem, quàm ſuperiorem purgationem.

APHORISMVS VIII.

TAbidos uerò cauentes ad ſuperiores purgationes.

NON ſolùm ſuperiores purgationes, ſed & inferiores Neoterici hic uereri uidentur, & reuera ſunt formidãdæ: nihiloſecius in principio, priuſquam ulcerati ſunt pulmones, in medicamine, quod materiam deſtillantem ad inferiorem uentrem retrahat, Galenus plurimum ſperat. Cõtrà, quibus inferior uenter extenuatus eſt, melius ſuperiores quàm inferiores tolerant. Scio aliter Galenum commentatum eſſe: uerumtamen ratio docet, quòd in ſuperioribus purgationibus ſuperiores, in inferioribus uerò magis inferiores partes laborent. Sumitur autẽ hæc indicatio non quidem à motu humorum, ſed potius à diſpoſitione ipſius corporis. Anceps tamen huic diſputationi imminet argumentum: nam tabidis in fine non apparet conuenire purgatio, quia deſperati: nec rurſum in principio, quia materia cruda, quam expurgare non licet, niſi turgeat. Ergo ad reuulſionem oportet confugere: nam hanc nutantem, quamuis crudam, licet reuellere. Tabeſcentibus ſtatim in pricipio purgatio conuenit. Siniſtra Galeni commentatio. Anceps diſputatio. Solutio

APHORISMVS IX.

MElancholicos plenius inferiores, eadem ratione contraria apponentes.

HVGO Senenſis hic, quemadmodum & in multis alijs locis, potius quærere uidetur quod dicat, quàm explicare quod inuenit, dum multas expoſitiones ab hoc uerbo, ſuperiores, *atque* inferiores *exigit, quas Galenus omnes & nunc & antè reſcidit, cùm adiecit,* uentres. *Expediebat magis hic conferre locum illum, qui in libro De arte curati-* Hugonis ocium.

ua ad Glauco.eſt,ubi Galenus de curatione quartanæ loquitur,cuius occaſio eſt humor melancholicus. Vtendum,inquit,& uomitibus poſt cibum continuè:ſi nihil profuerit,helleborus albus exhibendus eſt, primũ quidem commixtũ radicibus: quod ſi nihil fecerit,ipſe helleborus: qui uerò nequiuerint euomere,per inferiora purgandi. Demiror profectò, quòd hunc & ſimiles locos interpretes prætereunt,aut diſsimulant:perplexus enim ſermo eſt,neque ſcio quorſum fruſtra tentato uomitu inferiores purgationes non niſi tandem,quaſi minus utiles,permittit.nam cum præſente Aphoriſmo, ut apparet,manifeſte pugnat. Credo igitur, quòd alia in quartana,alia in alijs morbis melancholicis ſit purgandi ratio: nam quos morbus nondum torquet,in uenis ferè humore continent, atque hic procul dubio potius per inferiora,quàm ſuperiora elici debet. At uenter eorum qui quartana laborant,continuè multum humoris eius ex ſplene excipit. Quippe & aliarum febrium materia ferè hìc decumbit. Argumento eſt,quòd in quartana potius,quàm in alijs omnibus febribus appetitus manet. Quod ego potiſsimum ratione ſucci melancholici fieri puto, qui frigidus eſt,ac ſiccus,& ad appetitum prouocandum & ſeruandũ efficax. Hunc ergo potius per uomitum,quàm inteſtina eijcere oportet,at reliquos omnes melancholicos per uentrem demoliri conuenit. Adiecit autẽ fortius,quòd melancholia craſsiſsima,ac minus ſequax ſit, ſed & ſenſus ſtupidiores ſunt melancholicis: quapropter acriore medicina illorum naturam uellicare oportet. Adiecit autem, Eadem ratione contraria apponentes*,uel ad bilioſos antedictos reſpiciens, quos per graciles intellexit,uel ad regionem & ſimilia,quoniam & in his contrarijs contraria oportet moliri. Atq; ego demiror, quòd de his nihil explicatius adſcripſerit: nam ferè nihilo minorem uim regio habet,quàm tempus anni. Hinc eſt, quòd in noſtro Septentrione pro uomitiuis ſolutiua: econtrario in calidiore meridie, pro ſolutiuis uomitiua frequenti uſu ueniunt.*

Galeni locus difficilis. In quartanis utilis uomitus.

Alia ratio melancholiæ in quartana,alia alibi.

Nuſquã magis cõſtat appetitus,quàm in quartana.

Melãcholia parũ ſequax.

Septẽtrio inferiores,meridies ſuperiores purgationes amat.

APHORISMVS X.

MEdicari in ualde acutis,ſi materia turget, eadẽ die. Tardare enim in talibus malum eſt.

IN primo Aphoriſmorum non ſtatim acutis morbis purgationem conceſsit ante concoctionem, ſed cum præmeditatione id, inquit, faciendum. Et Galenus quidem ibi multas alias conditiones circumſpexit, ſed ſatis conſtat ex hoc loco, quòd id ſolum perpendi uoluit, nunquid materia turgeat. Ipſe enim hîc dicit, Si materia turgeat, tardare malum eſt. Adiecit autem, ualde acutis. quia uix alibi materia turget. Quòd ergo in ijs ipſis morbis ante concoctionem purgare liceat, ſatis antea dictum eſt: hîc autem amplius adijcitur, quòd etiam eadem die obeunda ſit. Atque id difficile factu uidetur: quoniam primum diem paroxiſmus occupat, in quo ne alimentum quidem conuenit, tantum abeſt, ut medicamentum toleretur. Ac forte uſque ad remiſsionem differes, quæ in eundem ferè diem incidit. Nam materia, quæ in eodem loco turget, ualde bilioſa exiſtit, nec paroxiſmus eius ultra duodecim horas continet, ſæpe etiam pauciores. Sed hîc rurſum phlebotomia occurrit, quæ medicamentum præcedere debet: non enim natura, quantumuis fortis, eodem die & phlebotomiam & medicamentum alacriter feret. Igitur aut purgationem in tertiam diem, aut certe ſecundum differre oportet, aut phlebotomiam omittere, atque id ſatius. Non enim materia turget, niſi ſubtilis admodum, & calida: atq; hæc parum phlebotomiam tolerat, præſertim ubi plures conditiones calidæ fuerint: nam ex Galeni ſententia, ne in tertianis quidem aut continuis bilioſis legitimis recte fertur. Igitur hic primo die, ſed ſtatim ab ipſa exacerbatione medicamentum dare oportet: nam illam decet cauere, niſi forte febris cum inflammatione fuerit: nam hîc eadem hora licet reuellere, neque ſine periculo mihi uidetur poſſe omitti: nam ſi primum diem prætermiſeris, nullus locus reuulſioni relinquitur: ferè enim primo die tota materia irruit. Ob hoc uulgus, quibus intra uigintiquatuor horas ſanguis non mittitur, deploratos reformidat. Quod uerum non eſt, ſed ex ijs ortum, qui materiam fluxam tanto ſpatio circumſcribunt, ac ſtatim inflammatione facta, temere deſperant: quemadmodum & multa alia, quæ uulgo dicuntur, ex iuſto aliquo principio orta ſunt, ſed dũ ratio negligi cœpit, paulo liberalius accepta. Ergo ne longius digrediamur, ubi inflammatio incœpit, quæ per phlebotomiam reuulſionis eget, nequaquam finis paroxi-

Galenus nimis ſcrupuloſus.

Noſtra coniectura.

Leuior hæſitatio.

Natura non fert duas euacuationes eodem die.

Materia turgens non admittit phlebotomiam.

Legitime bilioſę phlebotomiam non ferunt.

Febris cũ inflammatione primo die purgationẽ reuulſoriam non recuſat.

Vulgi opinio unde ſub orta.

Nihil uulgo omnino temere dicitur.

roxiſmi expectandus eſt, ſed quacunque hora ſanguis eſt mittendus. Teſtis eſt Galenus & Auicenna. Idem & de ijs, quæ pro phlebotomia pur gatione egent, mihi dicendum apparet: nam temere omnũ fit reuulſio, ubi facta eſt inflammatio. Fateor, neque negare poſſum, quin paulo ægrius feratur in paroxiſmo, quàm alibi: ſed hîc minus incommodum maiori commodo redimitur. Nam leuius hoc malum natura, quàm argumentum inflammationis tolerabit. Tamen ſi quando conſtituta fuerit inflammatio, etiã ſi purgatione uel phlebotomia egeat, potius ad remiſſionẽ differetur, ne nunc dicã, quòd inflãmationes ferè fiunt ex ſanguine, cuius unicus eſt ſæpe uſque ad finem paroxiſmus. Certe in ſynocho hac de cauſa nullum tẽpus mittendi ſanguinis obſeruamus. Poteſt etiã huc conferre, quòd non ſtatim paroxiſmus occipit, ubi materia incipit ad aliquem locum affectũ diffluere: ſed ubi magna ex parte humor in parte collectus fuerit: nam & in eodem loco putreſcere incipit. Hactenus ergò, quod ad tẽpus pertinet, alia eſt, tum purgationis, tum phlebotomiæ in ſimplicibus febribus, quàm inflammationibus, obſeruatio. Concoctio tamen alimenti in ambobus ut licet ubique obſeruanda eſt: nam niſi cibus paulo antè ſumptus per fectus fuerit, neque phlebotomia, neque purgatio admodum competit. Alij (inquit Galenus) etiam horam obſeruant, adeò ut non niſi à ſecunda diei, uſque ad ſextam, hoc eſt meridiem ſanguinem ducant. Videtur iterum & hæc opinio à quodam proceſſiſſe principio, ſed male intellecto, eorum ſcilicet, qui quatuor diei partibus, quatuor aſſignant humores. Et quidem pituitam dicunt maxime moueri circa noctem, ſanguinem ab ortu uſque ad meridiẽ. Quòd ſi quàm maxime ita fuerit, nequaquam tamen hæc res phlebotomiam in totũ temporibus alijs prohibet. Stultior eſt Neotericorum opinio, quæ in febribus tertianis uſque ad tertium diem, donec (ut ſuſpicantur) ſanguis cum malis humoribus fermentetur. Nam ubique anticipant, qui ſapiunt.

In inflationibus ſtatim in ipſo principio ſanguis reuellendus eſt.

Occupatio.

Inflãmatiões ferè unicum habent paroxiſmum.

Non eſt eadẽ opportunitas euacuationũ in ſimplicib⁹ febrib⁹ & inflammationibus.

Vbiq; obſeruare oportet alimenti concoctionem.

Vulgaris opinio.

Error Neotericorum.

APHORISMVS XI.

QVibus tormina fiunt, & circa umbilicum dolores, & lumborum dolor, qui neq; à medicamen

mento,neq; aliter ſoluitur,in aquam intercutem ſic cam firmatur.

TORMINA fiunt ex ſpiritu flatulento, & quocunque alio fortaßis humore,aut flatus,aut mordacitatis participe:non tamen in quouis loco,ſed præſertim uacuo, qui diſtingui poteſt,nec errantibus facile uiam aperit. Talia ſunt inteſtinorum inuolucra, & ſpatium quod eſt ſub peritoneo, & omento: atque id quidem rarius. Vtrobique tamen ij dolores fieri poſſunt. Diſtinguit autem illos hic clàm Hippocrates,quia qui inteſtinis contingunt,ferè certum ſibi locum deſcribunt pro inteſtini ſitu: at qui in alterius ſpatio fiunt,per uniuerſum uentrem feruntur. Propterea non erat ſatis Hippocrati, dixiſſe, Quibus tormina. *ſed adiecit,* Circa umbilicum labores,& dolor lumborū. *ac ſi dixiſſet, Quibus dolor nuſquam circumſcribitur, ſed per uniuerſum ferme uentrem ſpargitur:talis autem ferè ſub ipſo abdomine conſiſtit. Certius idipſum habueris, ſi neque medicamento purgante,neque etiam diſijciente tandem reſoluatur:nam dolor qui in inteſtinorum uolucris oritur, promptè medicamentis,ſæpe ſola hiera,aut ſimili medicamento ſoluitur, aut certè tandem ijs, quæ flatum diſijciunt, difflatur. Hunc ordinem ob eam cauſam obſeruauimus,quia ubi dolor uentris utrunq; medicamentum deſiderat, quod purgat reliquum,anticipare debet. Minus medicamento obtemperat dolor, qui prædictum uacuum occupat:nam parum cum uenis communicat, & ſi ſemel ceſſerit, facilime reuertitur. Non enim obiter ibi genitus eſt, ſed habitualem aliquam neceſſario hepatis intēperaturam ſequitur: nullius enim ibidem alterius partis intemperamentum, talem ibidem flatum conciliare poteſt. Atque hæc eſt cauſa,cur tympaniten maxime præſignificet, maxime ſi tale ſymptoma à fluxu uentris incœperit:nam ut fluxum ſanguinis quacunque ex parte aſcites, ita ferè fluxum uentris tympanites ſequitur. differentiæ cauſa nota eſt: nam minor eſt intemperies in hac, quàm illa ſpecie, & omnino plus ſanguinis, quàm uentris fluxus (diarrhœam dico) hepar infirmat, & infrigidat. An uerò & ex calida intemperie poßit fieri tympanites,iam nō dicimus. Galenus in quinto libro De*

Tormina neque ex quouis humore, neq; in quouis loco.

Tormina quę oriūtur ab inteſtinis.

Tormina ſub peritoneo.

Explicatio ſē tentiæ.

Dolor in uētre faciliorē curationem recipit,quàm dolor ſub peritoneo.

Superfluum ſanguinis fluxum aſcites, uentris uerò tympanites ſequitur.

Hydropiſis e calida. *locis affectis, id aſtruit, & alibi rurſum negare uidetur. Neoterici fieri à caliditate audacter aſſeuerant, atque obijcientibus, quòd omnis hydropi-*
Abſciſſa Neotericorum reſponſio. *ſis frigiditatem hepatis ſequitur: reſpondent, frigiditatem hîc audiri pro priuatione caloris naturalis. Vereor autem, imò omnino ſequitur, quòd & febris hac ratione morbus frigidus ſit. Tam manifeſta eſt in hac ſolutione confuſio. Mallem ego priorem ſententiam audire de uulgaribus hydropiſis ſpeciebus: nam rara eſt, quæ caliditatẽ ſequitur. Ac de ijs in ſecundo Præſagiorum, ubi inquiremus, an & aſcites ex caliditate fieri poßit.*
Tympanitis & aſcitis differentia. *Tympanites etenim, & aſcites, tantùm ratione maioris & minoris differunt, nec tamen ſemper tympanites ante aſcitem euenit: non enim obi-*
Leuior occupatio. *ter factam, ſed conſtitutam intemperiem morbi ſequuntur. hac ratione*
Quare aqua & flatus ferè permiſcẽtur. *tamẽ euenit, quòd in aſcite flatus cum aqua, in tympanite uerò aqua cum flatu committitur.*

APHORISMVS XII.

QVorum alui inteſtinorum leuitate laborant, hyberno tempore ſuprà purgari malum eſt.

Lienteria potius uentriculi quàm inteſtinorum leuitas. *MIRABERIS fortaßis, cur potius inteſtinorum, quàm ſtomachi leuitas dicatur: non enim is affectus inteſtinorum eſt, ſed magis uentris. Fortè propter conſenſum affectio ita eſt nominata, & re uera non ſolùm ſtomachus, ſed & inteſtina hîc negligenter continent: aliàs enim nũquam integer cibus præcipitaretur: quoniam uel in inteſtinis cibus aliquid patitur. Non conſiſtit autem hic affectus ex uno humore, ſed aliquãdo ex pituita, aliquando melancholia, aliquando ex ulcere, ſæpius ex bi-*
Galeni expoſitio. *le. Verùm ex quocunq; humore fuerit, negat Galenus eam tempore hyemis per ſuperiora poſſe curari. Nã tametſi bilis ſua natura magis ſurſum feratur, tamen ab hyeme deorſum truditur. Ita quidem nunc commentatur Galenus, & uidetur hunc Aphoriſmũ, exẽplum eius qui dictus eſt, conſtituere, medicari æſtate ſuperiores, hyeme uerò inferiores. Atq; nos huius exemplo de omnibus alijs poterimus ſimiliter ſubducere. Nã eadem ratione nullus alius morbus hoc tempore ſuperiores purgationes a-*
Altera expoſitio. *mabit: maius tamen erit illius artificium, atque myſterium, ſi ex ea ſpeciali*

cidiliter lienteriæ cauſa audiatur. Nam tametſi lienteria ex quouis poteſt fieri humore, tamen in hyeme potius ex pituita fit: non enim bilẽ, ſed pituitam hyems generat: atque hæc potius per inferna, quàm ſuperna decedit. Alacrior etiam erit ſententia, ſi ad generalem lienteriæ curationem expendatur: nam lienteria in ſuo genere potius per ſuperiora, quàm inferiora purgari poſtulat, præſertim ſi humor, qui lienteriam facit, ex toto corpore fluxerit: quia per uomitum talis materia retrahitur, & expurgatur. Atqui id tempore hyemis minime licebit: tam ægre ad ſuperiorẽ uentrem hyeme pituita aſcendit. Vnum hic adijci debet, quòd ſi uniuerſum corpus purum fuerit, ac tota materia pituitoſa in inferiore uentre reſederit, etiam tempore æſtatis ad inferiora debet ſubduci. Sed ubi ab uniuerſo corpore in inteſtina corruit, potius eget ſuperiore. Quod autẽ hic de lienteria dicitur, tempore hyemis: idẽ de omnibus alijs morbis pituitoſis, qui tales ſunt, ratione hyemis dicere conuenit. Sed maluit ubique Hippocrates id quod generale eſt, uno exemplo dicere, quàm idipſum confuſè aſſerere.

Alacrior expoſitio.

Neceſſaria diſtinctio.

APHORISMVS XIII.

AD helleboros, qui non facilè ſuprà purgantur, eorum corpora ante potionem pluri cibo atq; quiete humectanda ſunt.

HELLEBOROS dixit, quia tã albus, quàm niger uomitũ prouocat, et in libro De cur. ad Glauc. Galenus albũ exhibet. Eſt tamen niger Neotericis commẽdatior, quibus ab illo periculũ ſtrãgulationis imminet. Eſt autẽ utriuſq; uis acris ac uehemens, ac à longiſſimis partibus materiã attrahens, & niſi corpus ad uomitũ habile fuerit, periculũ eſt, ne ibidem materia ſubſiſtãt, ac malignum aliquod ſymptoma inferat: quale & ijs imminere dicebamus, qui deiectorium medicamentum ſumpſerint, ac propter uentris duritiem retinent. Igitur ut hîc inteſtina ipſa mollia reddere oportet, ita & illic ipſum ſtomachum, quatenus materia attracta facile reijciatur. Verùm alia & alia utriuſq; ratio: nam hic fecem, atque adeò ipſam ſaburram diluimus: ibi uerò ipſius uentris os. Nam quòd quis difficile uomat, ferè in cauſa eſt ipſius firmitas, quæ ægrè humores recipit:

Hellebori uis.

Ante deiectionem oportet inteſtina, ante uomitũ uerò ſtomachũ mollire.

Cauſa difficilis uomitus.

pit: & ſi ſemel receperit, alacriter iterum retrudit. Ferè autem hanc firmitudinem illi ſiccitas parit. Proinde horum ſtomachum antea tum quiete, tum pleniore cibo, non quidem acri, ſed ſuapte natura humido, oportet humectare, & quodămodo laxare, & potius à cœna, quàm ante omnem cibum, uomitum mouere. Neque eſt eiuſdem periculi cum ſolutiuo: nam uomitus cibum ſurſum duntaxat præcipitat, ſolutiuum per inferiora, etiam altius per corpus agitat. Atque hæc quidem mihi uidentur ad expoſitionem Aphoriſmi ſufficere, ſed nobis nouam difficultatem Galenus efficit, ubi ſolidas partes humectari conſulit: nam in alijs locis id in ſolidis poſſe fieri negat, ubi ipſorum ſiccitatem incurabilē habet. Igitur (ut alibi diximus) in ſingulis partibus duplicem humiditatem intelligere oportet, inſtrumentalem, & ſimilarem: & hanc quidem reponere in ſolidis forte uel in carne poſſumus: at inſtrumentalem ſæpe reponimus. Eſt autem hæc duplex, altera accidentalis, altera naturalis: atq; hæc eſt, quæ ros appellatur, & in ſubſtantiā uertitur. accidentalis uerò partem quidē diluit, ſed non nutrit: talis eſt aqua: nutrire enim nequit, ſed ſufficienter externa humiditate unamquamq; partem diluit. Veruntamen hæc diſtinctio parum propoſito cōuenire uidetur: nam utroq; ad mollificationē uentriculi utimur, atq; adeò ipſa aqua tepida magis.

Facilimus uomitus à cœna, ſed purgatio per inferiora periculoſa.

Solidæ partes humectari nequeunt.

Humiditas ſimilaris & inſtrumentalis.

Os uentriculi multis modis humectatur atq; laxatur.

APHORISMVS XIIII.

CVm quis biberit elleborū, ad motiones quidem corporum ducere magis, ad ſomnum uerò atque quietem minus. Indicat autem nauigatio turbari motione corpus.

GENERALIS eſt hæc monitio, ut corpus, quòd purgationem accepit, potius motui ſtudeat, quàm quieti indulgeat. Cauſa eſt in promptu: quia motus humores in uenis mouet: quies uerò quietos retinet. Iam quies cogit, motus fundit: ſequuntur autem facilius moti, quàm quieti. Cōmuni autē ratione tam currus, quàm nauis, uomitum prouocat: quia magis ſuperiores partes, quàm inferiores exercet. eadémque ratione nauigatio perturbat magis: nam & conſpectus aquæ motæ nonnihil turbat. Argumento

Motus purgationem promouet, quies cohibet.

Currus & nauis peculiariter uomitum cient.

Conſpectus aquæ motæ.

mento eſt, quòd potius uomunt, qui in littore, quàm qui in mediterraneis locis uehuntur. Problema quidem hoc phyſicum eſt, ſed ratio reddi poteſt, quòd conſpectus rei motæ magis laceſsit, quàm quietæ. De ijs autẽ in Celſo noſtro latè diximus, ubi & illud inuenies, cur ambulatio ante cibum uentrem ſtringat, poſt illum uerò laceſſat, utrunq; tamen motum, ubi cœperit humor moueri, ambulatio adiuuat, nec ſolùm inferiores, ſed & ſuperiores purgationes promouet. Et de hac nunc puto loquutum Hippocratem.

Ratio problematis.

Ambulatio ante cibum ſtringit, poſt cibũ uentrẽ ducit.

Ambulatio ſuperiores, nedum inferiores purgationes citat.

APHORISMVS XV.

CVm uolueris magis ducere helleborum, moue corpus: cum uerò ſiſtere, ſomnum facito, & non moueto.

NON eſt huius cum priore eadem ſententia, ſed prior à purgatione motum conſulit: hæc uerò pro uaria medicamenti fortuna plus ac minus motum remittit, atque intendit. Nam id quod nec dici, nec ſcribi poteſt, id quantitas in unoquoq; eſt, adeò impoſsibile eſt, præſcire, quantum in corpore noſtro uitium humorum ſit. Aliquo tamen modo id ex regionis, aëris temperatura, & ipſo uictu eſt coniectari: proximior ex morbis ipſis artificioſa coniectura capitur: quoniam acuti quàm longi morbi, ac febres continuæ, quàm intermittentes, maius onus habere ſolent. Deniq; maior eſt materia, ubi omnia conſentiunt ſibijnuicem, quàm quædam tantùm. Præterea alacrior natura breui, torpidior liberaliori medicamine opus habet. Iuxta hæc humoris deijciendi quantitatẽ, & medicamenti modum cõijcere debes. Atque ita quidem prope ad ueritatem accedes, ſed ipſam exactè quantitatem nunquam attinges: ſaltem illud in manu noſtra nõ eſt, exquiſite tantum ducere, quantum abundare cogitamus. Nam ſi forte opinione noſtra natura fuerit ſenſibilior, plus ducetur: ſi uerò ſtupidior, ac ſegnior, minus: tunc igitur ſecundùm ea quæ hic dicuntur, ibi ſomnum, & quietem, hîc uerò uigiliam & exercitium adhibere conuenit: nam quies, & adhuc magis ſomnus, humores cogit, ac intrò uocat: at uigilia & exercitium contrà humores eoſdem ſimiliter medicamento extrà uocant,

Quantitas humorum exquiſita conijci nequit.

Morbi acuti ferè ex copioſiore conſiſtunt materia quàm longi.

Conſenſus materiæ arguit multitudinem.

Ex quibus capiatur medicamenti quãtitas.

Medicamenti uis ſomno, quiete frangitur, contrarijs promouetur.

illis uideor intelligere: nam propterea quos bolos appellant, tanquam mediam habentes ſubſtantiam, inter potiones & pillulas medio tempore exhibent. Sed omni ratione hæc caret medicatio: nam ſi uehementiam pillularum timuerunt, tutius erat illarum põdus ab initio minuere, quàm ſomno illarum uehementiam reſtringere. Omitto, quòd nihil eorum ſuum exercitium bene poteſt exercere, hoc eſt, à uenis per meſaraicas trahere, niſi prius cibus percoctus fuerit. nam quomodo per meſaraicas humorem longe deducet, ſi quidem ipſæ craſſo adhuc ſucco, & imperfecto fuerint infarctæ? Nihil ergo eorum exhibendum, donec cibus duplici concoctione fuerit perfectus: nam neq; in acutis ſanguinẽ mittere licet, niſi ipſo perfecto. Forſitan ab hoc ſermone aloën, & ſimilia medicamenta ſegnia quis excipere uelit: nam hæc non niſi multo pòſt tempore uim ſuam edunt: ueruntamen ne hæc quidem ante primam concoctionem exhibere licet: cætera omnia quàm longiſſime à cibo oportet diſtrahere, in quam rem & pridie cibum extenuamus. Dupliciter ergo offendere mihi uidentur, qui uulgata ex polypodio, cartamo, agarico, à prandio hora quarta exhibent: nam & cibum in prandio ſumptum impellunt, & futurum in cœna impediunt: lenta enim huiuſmodi decocta præſtaret longius, quàm quæuis alia, ante cibum ſumere: nam neque ſtomachum liberum inueniũt, ſed cibis ferè onuſtum.

Pillulas ſumma nocte.
Bolos medio tempore.
Potiones mane.
Ratio abſurdior ipſa dictione.
Cibo crudo infarcto medicamentum prõpte à uenis trahere nequit.
Aloë diu opſuum differt.
Dupliciter offendunt, qui ſolutiuum à prandio exhibent.

APHORISMVS XVI.

CArnes ſanas habentibus, helleborus periculoſus: facit enim conuulſionem.

SANOS uno uerbo intelligit. Non oportebat autem id tãtùm de helleboro, ſed de omnibus licuit dicere medicamentis ſolutiuis. Quod ergo de ſolo helleboro dixit, in cauſa fuit, uel quia multa antea de helleboro ſcripſit, uel quia generale uno exemplo oſtendere: fortaſſe etiam, quia ut alijs multis helleborus potentior eſt, ita & periculoſior. Quippe triplex eſt corporum, quæ purgatione egent, & etiam ipſorum quæ purgant medicamẽtorum differentia. Prima eſt eorum, quæ ea euocant, quæ in uentre ſunt: qualis eſt hiera. Secunda ſunt eorum, quæ ex uenis humorem peccantem

Triplex corporum & medicamentorũ differentia.
Hiera abducit ex ſolo uẽtre.

Quædam ex ipſa etiã carne trahunt.

Cur potius helleborum prohibuit q̃ alia.

eliciũt. Tertia eorum, quæ ex ipſa carne eliciũt: cuiuſmodi eſt helleborus, colochyntis, ſcammonium. Igitur ſi ſub ſanis complectatur, neutra forſitan helleborum prohibere potuit: reliqua debiliora medicamenta non potuit, quia præſeruatio per mediocria medicamenta paratur. Forſitã abſolutè de ſanis eſt loquutus, quibus alia medicamenta alia incommoda afferunt: helleborus etiam, conuulſionem. Sed hoc multo facilius eſt audire,

Quomodo ſuperflua purgatio conuulſionẽ faciat.

quàm intelligere: quippe humores qui immodice medicamentum ſequuntur, nihil ad neruos pertinent, etenim ſolidi ſunt: & quomodo ergo multã euacuationem ſtatim conuulſio ſequitur? an quia ſpiritus, qui omnia implet, affatim euacuatur? an potius, quia uenæ, quæ muſculis inſident, inaniuntur? Videtur id Galenus alibi inquiſiuiſſe, ſed parum reddidiſſe. Verùm de his latius in quinto.

APHORISMVS XVII.

SI quis febrẽ non habens, abſtineat à cibo, & cordis morſum ſeu uertiginem patitur, & oris amaritudinem ſentit: purgatione egere per ſuperiora ſignificatur.

SI QVIDEM uni cauſæ effectrici unum reſponderet tãtùm ſymptoma, facilima eſſet morborum cognitio. At nunc aliter euenit, adeò ut unumquodque plerunque plurimas cauſas habeat. ita & in propoſito

Multa faſtidium inducũt

noſtro accidit. Inappetentia enim non tantùm choleram, ſed & cuiuslibet alterius exceſſum ſequitur, bilis tamen magis: nam ſiccitas per

Siccitas nunquam mouet famem.

ſe, aut illi coniuncta caliditas, nonnunquam ſitim excitare poteſt, famẽ uerò nunquam. Scio quòd caliditas magna nonnihil adſtringat, uerùm

Occupatio.

propter exceſſum qualitatis potius ſitim, quàm famem commouet. Eſt, ubi immodica frigiditas appetitum extenuat. Ergo quæ qualitas in cauſa

Immodica frigiditas appetitũ abolet.

ſit, ex alijs diſtinguere oportet, ut ex multis communibus aliquid proprium conſtituamus. Et familiare quidem choleræ eſt, quòd mordeat ſto-

Familiare choleræ.

machũ: uerùm & id ſalſæ pituitæ obtingere poteſt. Omitto, quòd & fla-

Commune choleræ & alijs.

tus membranoſa corpora nonnunquam pungere uideatur: quare nequaquam ijs contenti, ad reliqua reſpiciemus, quæ cholerã potius, quàm pituitam

tuitam inſequuntur. Eſt autem inter reliqua oris amaritudo: ſola enim cholera hoc poteſt: nam immiſta pituita potius ſalſedinem parit. Verùm cholera ſemper ex uenis ſurſum fertur, aliquando etiam ipſi uentriculo inſidet, atque impacta iacet. Igitur amplius uertiginem adiecit: nam hæc non niſi humoribus ſurſum ſublatus fieri ſolet: aliquando tamen uertigo materiam inſidentem cerebro, atque adeò pituitoſam arguit: proinde nequaquam ex uno ſolo, ſed omnibus ſimul oportet motum morbi intelligere, priuſquam poſſis bene humoris ſpeciem ac naturæ motum inſpicere. Ergo Aphoriſmus iſte exemplum exhibet eius, qui prius dictus eſt, Quæ ducere oportet, per loca conferentia eò ducere oportet. *cur igitur dixit,* Si quis febres non habens &c. *Sane uel quia ijs cum maiori religione medicamenta exhibenda ſunt, uel quia in febribus caue re oportet paroxiſmorum uiciſſitudinem. Fortè etiam* nō febricitātibus *dixit, ut nos ab inſtantibus criſibus deterreret: ferè enim hæ ſolæ in febribus eueniunt, neque has oportet medicamento anticipare, ſed ſinere. Forſitan reſpexit, quòd iſta in febribus oſtenderent locum affectum, & ut uocant, ſentinam ipſius paroxiſmi potius, quàm motum naturæ. nam in ſingulis ferè tertianis nauſea eſt, & morſus, oris amaritudo: idq; potius quia materia morbi elabitur, quàm quia natura eò uertitur: id enim duntaxat euenit poſt concoctionem. Atq; hæc quidem ſuſpicio mihi apparet melior.*

Sola cholera amara eſt.

Vertigo quid ſignificet.

Vnum ſignū fallax.

Multiplex ſuſpicio.

Nouiſsima coniectura.

APHORISMVS XVIII.

SVpra præcordia dolores purgatione indigere per ſuperiora ſignificant. Quicunq; uerò inferiora indoleſcant, per inferiora.

NON ſolùm ea uomitu deijciuntur, quæ in ſtomacho collecta ſunt: uerumetiam ea, quæ ab uniuerſo corpore huc aſcendunt. Hoc criſes per uomitum manifeſtè oſtendunt. Neque rurſum per uomitum diſcedunt, quæcunque ſimpliciter ſupra præcordia exiſtunt: ſed contrà ſubinde per inferiora abeunt. Ergo dolores ſupra præcordia audire oportet eos, qui ſunt in ſuperiori ſtomacho: inferiores uerò, qui ſunt in inferiore eius parte.

Breuis ſententiæ explicatio.

Atq; hæc quidem indicatio à loco deſumpta eſt, iuxta quam humor ſemper per proxima medicandus eſt. Oportet autem proxima intelligere, non ſecundùm externam corporis phantaſiam, ſed naturalem partium deriuationem, & ſucceſſum. Ita quæ in uenis ſunt, promptius omnia, & compendioſius per inferiorem quàm ſuperiorem uentrem abeunt. Etenim omnia ad meſaraicas uulgo appellatas uenas ex alto regurgitãt: unde breuius per inferiora, quàm ſuperiora traducuntur.

Proxima quę appellanda.

APHORISMVS XIX.

QVi in medicamentis purgati non ſitiunt, non quieſcunt, priuſquam ſitiant.

PERICVLOSA eſſet in quibuſdam hactenus purgatio, utpote ijs, qui ex natura ſua non admodum ſunt ſiticuloſi: quibuſdam uerò econtrario inſufficiens: nam quidam uel priuſquam purgentur, ſitiunt: quidam ſtatim in principio purgationis ſitire incipiunt, dum humor acris, qui in uenis hærebat, fortè fortuna ad uentrẽ rapitur. Hoc (licet obſcurius) Galenus in commento dixit, ubi ait, Propter humorem euacuatum, quando amara bilis fuerit. Poteſt etiam econtrario fieri, ut hi paulatim minus ſitiant, utpote in quibus bilis deijcitur, quæ antea ſitis cauſa fuit. Melius eſt ergo, hunc Aphoriſmum de pituitoſis intelligere: hoc & ipſe Hippocrates ſatis declarauit, ex eo, quod dixit, Qui in medicamentis non ſitiunt. *At neque de omnibus illis ſermo eſt integer, nam tametſi ſtomachus probe perpurgatus eſſet, nondum uniuerſum corpus ſtatim ac ſufficienter eſt emunctum. Itaque de ſolis pituitoſis affectibus in uentriculo intelligemus: quippe abſterſo humore frigido & humido, qui in uentriculum incubuit, ſtatim ſubſtantia ſtomachi à medicamine mordetur, atque exiccatur. Obuenire tamen poteſt aliquis ſtupidior, cuius emendatus ſtomachus medicamenti acrimoniam cõtemnat, uel ob eam cauſam, quòd medicamentum non diu in uentre moratur, ſed ſtatim præcipitatur. Forte etiam Hippocrates neque hos omnes, ſed eos ſolos, quibus uenter multa pituita oblitus eſt, adeò ut æger potum omnem faſtidiat, purgare docet, donec ſitiant. Hæc ſententia nullam habet difficultatem, & ad omnia*

Incertus terminus.

Cauſæ ſitis inter medicandum uariæ.

In bilioſis deiectiõibus aliquando ſitis creſcit, aliquando decreſcit.

Aphoriſmus intelligitur in ſolis pituitoſis purgationibus.

Qua ratione in pituitoſo uẽtre purgatio ſitim excitat.

Non omnes pituitoſi ſtatim ſitient.

Quidam nõ ſolùm non ſitiunt, ſed etiã omnẽ potum faſtidiunt.

omnia exemplum quoddam eſt:nam qui præter morem uigilat, aut dormit;hactenus fere purgandus eſt,dum ad priorem indolem redeat. Hugo intelligit,Hippocratem ſuperfluas purgationes duntaxat hoc loco ſiſtere. & poteſt ferri interpretatio, ueruntamen uidetur ab Hippocratis mente aliena.

Sententia generalis ad multa alia.

APHORISMVS XX.

NOn febricitantibus,ſi tormina acciderint,& genuum grauitas, & lumborum dolor, purgari inferius oportere ſignificatur.

IN obeundis (diximus) purgationibus, primùm coniectari oportet ſpeciem humoris:nam alius per inferiorem, alius per ſuperiorem magis purgari amat. Secundo loco affectum:nam ferè affectus cupit purgari per proxima,ante uerò omnia naturæ impetum. Tormina, & lumborum dolor,locum affectum indicant,& præterea naturæ motum, genuum grauitas,fortè etiam humoris ſpeciem:nam grauitas frigidum,punctio calidum humorem ſequitur,ſanguinem cum pulſu diſtentio. Poteſt etiam genuũ grauitas ſignificare humorum decurſum, nihilo tamẽ promptius deſcendit per inferiorem uentrem humor, qui in genibus eſt, quàm qui in brachijs. Potius ergo fuerit diffinire, quòd hæc ſymptomata tribus locis eueniunt. Primò in morbi principio, ac tãtùm morbi naturã arguunt:aliquando in morbi fine eueniunt,ac iuxtà illud,quod antè diximus, Quibus tormina,& circa umbilicum labores,conatum excretionis præſagiunt. Idem dixit, Quibus ilia ſuſpenſa murmurant, lumborum dolore ſuperueniente,ijs aluus humectetur. Hæc ergo naturæ permittenda: ſola ea quæ in medio morborum ac ferè longorum contingunt, ad purgationis imitationem nos inuitant. Diſtinguetur idem ex natura loci: neque enim bonus aut opportunus poteſt eſſe naturæ motus in pleuram, in cerebrum,in pulmonem. Tertiò idem cognoſcitur ex morbi tempore, & excrementorum qualitate. etenim à crudis etiam motis abſtinere oportet: concocta uerò humorum motum indicant, & ſunt plerunque eius motus manifeſta ſigna. nam ubi materia ad uentrem & inteſtina moueri cœperit,

Tria in obeũdis purgationibus conſideranda.

Grauitas.
Punctio.
Diſtentio.

Genuum grauitas tribus modis euenit.

Non omnis grauitas genuum nos ad purgationes inferiores inuitat.

Ad interna uiſcera oĩs motus reuellendus.

Omnis purgatio humoris crudi cohibenda.

Signa naturę inclinãtis ad uentrem.

rit, tormina facit, ac lumborum dolores: genuum grauitas per accidẽs euenit: nam dum humores per uentrem ad inteſtina feruntur, illorum quædam portio obiter ad genua præcipitatur, non enim ſemper rectà per uentrem deſcendunt: atque hìc genuum grauitas ſequitur. Longe autem alia ratione cacheƈticis ipſorum grauitas accedit: quippe imbecillitas eſt, quæ facile uitium ſtomachi ſequitur. Accedẽtibus ergo his ſignis poſt concoctionem, motus naturæ arguitur, quinetiam ſi ſegnior eſt, medicamentũ deſiderat. Hæc ſunt, quæ Galenum tertio De criſibus adſcribere oportuit, ubi ſigna criſis per uentrem deſiderauit. Sed de ijs ibidem. Cur uerò febricitantes iterum exceperit, neque alibi Galenus definit: at ego in cauſa eſſe puto (ut dixi) quòd uel paroxiſmos, uel criſes cauet, uel quia uſus medicamentorum calidorum hìc magis, quàm alibi periculoſus eſt: aut rurſum, quia hæc aliquando ſolam rationem morborum ſequuntur, tanquam ſymptomata. In multis enim paroxiſmis & tormina fiunt, & lumborũ dolores, materia decumbẽte ad inteſtina, quamuis alia poſtea natura morbum ſit expurgatura.

Genuum grauitas in cacheƈticis.

Multiplex particulæ cõiectura.

APHORISMVS XXI.

DEiectiones nigræ, qualis eſt ſanguis niger, ſpõte uenientes, ſiue cum febre, ſiue ſine febre, peſſimæ, & quãto colores magis praui fuerint plures, peius: cum medicamento uerò melius, & quanto colores plures non praui.

SATIS ſæpe, à nobis diſcrimen atribilarij ſucci, atq; ipſius atræ bilis repetitũ eſt, ut nunc omittere poſſimus, uel ob eam cauſam, quòd Galenus in commento idem obiter oſtendit. Iam in tertio ab hoc Aphoriſmo luculentius idem facit. Igitur hoc tantùm addendum eſt, quòd quem alibi ſuccum aut fecem melancholicam appellat, hìc nigram nominat. Eſt enim, inquit, qualis ſanguis, non quidẽ naturalis (is enim rubicundus eſt) ſed niger, ut tertius Aphoriſmus ab hoc exprimit. Nam licet hic Aphoriſmus non habet, Galenus in commento ſuppleuit. Leonicenus tamen ultra inuentum idipſum expreſſit. Parit uerò huiuſmodi ſuccus uarios morbos,

Supplemẽtũ.

bos, nonnunquam febrem quartanam intermittentem, aut cõtinuam, aliquando uerò elephantiaſim, aliquando tumorem aliquem, aut in ſplene, aut alibi committit. Certe ij ſunt præcipui morbi, in quibus huiuſmodi deiectiones expectari poſſunt. Proinde quas Galenus narrat ſe uidiſſe in peſtilentia, potius ſanguis erat denigratus, qualis in anthracibus uiſitur, quàm ſuccus melancholicus: niſi forte uera atra bilis erat, ex aduſtione choleræ: huic enim atteſtatur, quòd dixit præceſſiſſe flaua, ſubruffa. Certè ipſa febris peſtilens minime ex fece melancholica conſiſtit. Sponte au*tem* uenientes, *ſecundùm* Galenum, *dixit Hippocrates, quæ non uno tẽpore, ſed pluribus diebus procederent: atqui id ſine periculo fieri non poteſt. Nam omnis naturalis expurgatio paucis diebus perficitur. Verùm (ut mihi apparet) difficile poterit Galenus uel in hoc, uel in alio autore, uerbo* uenientes, *talem uim aſſerere. Mallem ergo per* ſponte uenientes, *quæ ante ſtatum ueniunt, intelligere, aut idipſum ex ſequenti Aphoriſmo adſcribere. Nam licet cuiuſuis humoris deiectio ſit mala, in principio tamen peſſima melãcholiæ. Imò non ſolùm in principio huiuſmodi deiectio eſt mala, ſed & in augmento. Et in hoc differt ab alijs, nam pituitoſi humores cholerici aliquando in augmento bene abire poſſunt, melãcholicus ſuccus raro: quia multo craſſior, & naturæ operoſior reliquis eſt. Nõ eſt ergo ueriſimile, quòd talem ſuccũ cito poſſet excoquere, aut etiã manifeſte concoctum expurgare. Aliter ſeſe offert cholera: nam licet cruda ſæpe magis fluxilis, quàm melancholia perfecte concocta: quando ergo mouetur in principio ſpeciatim dicto, aut etiam liberaliter appellato, hoc eſt ante ſtatum, aut morbi uehementiam, aut naturæ impatientiam, atque adeò ægri perniciẽ ſignificat. Non pugnat ergo cum Hippocrate Galeni experimentum: nam id duntaxat contuliſſe in ſtatu dixit. Sic neque lienoſos liberabit quæuis difficultas inteſtinorum, ſed quæ in ſtatu ſuperuenit. Quòd autem potius ſic, quàm aliter, hunc Aphoriſmum intelligam, perſuaſit mihi ſequens particula, ubi dicitur,* Cum medicamento uerò melius. *quippe medicamentum non niſi in augmento à medico exhibetur. Hoc ergo (ut mihi uidetur) Hippocrates uoluit, quòd eo tempore talis deiectio ſpontanea ſit mala, ſed eodẽ tempore per medicamentum pro*

Morbi ex fece aut ſucco melãcholico.

Galeni locus dubius.

Febris peſtilens non poteſt fieri ex fece melancholica.

Dura Galeni expoſitio

Noſtra expoſitio.

Mala ac difficilis deiectio melancholiæ in ipſo etiam augmento.

Cholera cruda ſubinde fluxibilior melancholia concocta.

Purgationes omnes ĩ ſtatu conferunt

Commentationis noſtræ ratio.

Luculẽta ſententiæ explicatio.

uocata bona. Non enim eſt ueriſimile, quòd tam malum humorem natura potenter anticipet expurgare, ſed duntaxat importunitatis eſt ſignum.

Hugonis Senenſis error.

Moratur iterum nonnihil hic nos Hugo Senenſis: nam tametſi tales deiectiones ante perfectam concoctionem damnet, tamen nullam concoctionem in illis ſuccis requirit, ubi per hæmorrhoides abeũt. Credo quòd ſimilitudine ſanguinis melancholici deceptus ſit: nam per nullam partem quiuis ex tribus humoribus bene abire poteſt, niſi percoctus. Sanguis tamen licet interdum cholera craſſior, nullam concoctionem deſiderat: quia per uenas ipſas ſectas liberaliter abit, nec ipſe ſolus, ſed et quiuis humor alius, licet crudus ſecum commiſtus. Sed hæc mittamus. potius enim eſt, ut ad propoſitum Aphoriſmũ redeamus, ubi adſcribitur, Vel cum febre, uel ſine febre. *Aliud tamen eſt de ipſo ſanguine: nã de eo dicet poſtea, quòd uomitio ſanguinis ſine febre ſalutare, aliter uerò malũ. Sequitur,* Et quanto colores praui plures fuerint. *Tales ſunt uiridis, & liuidus: non enim ſolùm cruditatem, ſed præterea perniciem ſignificãt: alter quidem caloris extinctionem, alter uerò extremam illius aduſtionem ſignificat. Oportet tamen huc adferre, quod dicitur poſtea, Excretiones in febribus liuidæ, nigræ, etiam quantumcunq; malæ, bonæ ſunt, modo bene exeant, hoc eſt, ſuo tempore. Hoc & Galenus teſtatur in propoſito, ſæpius ſeſe expertum de nigris, etiam ſi nullum medicamẽtum præceſſerat: nam quæ cũ medicamento exeunt, omni ſuſpitione carent, & exquiſitam, ſæpe et diligentem purgationem demonſtrant, præſertim ſi non unius tantùm modi, ſed plurimi colores ueniant. An autem hic Aphoriſmus cum alijs, quæ in præſagijs, aut etiam in criſibus dicta ſunt, pugnet, nũc non dicam, quoniam in ſecundo libro circa illum Aphoriſmum,* In profluuijs alui mutationes excrementorum iuuant. *plus ſatis dictum eſt.*

Per ſe melãcholia nuſquã ante conctionẽ feliciter abit.

Colores praui.

Liuidus, extinctionem.

Viridis, aduſtionem.

Malas excretiones ſtatus excuſat.

Varietas diuerſorum colorum diligẽtem purgationem ſignificat.

APHORISMVS XXII.

MOrbis quibuslibet incipientibus, ſi atra bilis, uel ſuprà uel infrà exierit, lethale.

Secunda ſpecies melãcholiæ.

HIC ſermo eſt de altera ſpecie melancholici humoris, quæ proprie atra bilis eſt, in quam ſpatio tẽporis ſuccus melancholicus uertitur. Abit

autem

autem in eandem ex aduſtione cholera, ac fieri poteſt, quòd de utraque loquatur Hippocrates: uerisimilius tamen eſt, quòd loquatur nunc de ea, quæ ex aduſta cholera gignitur. Nam licet hæc altera ſit quibuſdam nominibus difficilior, ſimpliciter tamen quæ gignitur ex ſucco melancholico, peior ac craßior. Proinde de ea prius dictum eſt, quòd uel in augmento non ſine periculo deijcitur. At quæ ex cholera aduſta oritur, de qua nunc loquitur, forte ſine periculo in augmento præcipitari poteſt, tanto eſt benignior. Atque hæc forte cauſa eſt, cur non uerbo de omnibus nigris deiectionibus dixerit, quòd in principio, uel augmento ſunt pernicioſæ. Nec tamen redargui poterit, qui utriuſque humoris eandem rationem & periculum habuerit, licet Hippocrates uerbis diſtinxerit: nam ex cõmento Galeni apparet, quòd non ſolùm in principio, ſed in augmento ferè ſuſpecta ſpontanea purgatio. Licet enim hîc ſit manifeſta concoctio, nondum eſt tamen facta diſcretio. Oportet autem eo diſcente diſcretionẽ præire. Atque hoc eſt, in quo medicus naturã præuertit, qui in augmento concoctam partem expurgare nititur. Nec multum refert, quòd natura nondum diſcreuerit: quia medicamentum non niſi proprium humorem attrahit. Purgatio ergo cõcoctionem obſeruet neceſſum eſt, diſcretionem uerò minus: at in mißione ſanguinis neutrum obſeruare oportet, quia nequaquam aliquem ſeorſum ab alijs eligit, ſed omnes ſimul educit. At de ijs ſatis, neque repetere oportet, cur deiectio atræ bilis potius, quàm pituitæ aut flauæ bilis, in principio mortem denunciet: quoniam licet hîc Galenus dißimulet, facile eſt ex ijs, quæ in priori commento diximus, adijcere.

Melancholia ex ſucco melancholico peßima.

Spontaneæ purgationes in augmento ſuſpectæ.

Medicus cõctionẽ expectare debet, ſed poteſt diſcretionem anteuertere.

Deiectio atræ bilis in principio mortalis, reliquorũ humorum ſæpe citra periculũ.

APHORISMVS XXIII.

QVibuſcunque ex morbis acutis, aut diuturnis, uel ex uulneribus, ſiue quouis alio modo extenuatis, nigra bilis, ſiue uti ſanguis niger deſuper exierit, poſtridie moriuntur.

FACILE poteſt unuſquiſque coniectari, quòd in uehementer extenuatis & deiectis natura infirmior ſit, quàm quæ tales humores, uel etiã

poſt concoctionem poßit eijcere. Rarò etiam poſt concoctionem, plerunq; ante concoctionem decedunt. Et quidem in morbis longis, quartana, cancro, tumore ſplenis, & ſimilibus morbis, id aliquando fieri mirum nõ eſt, cùm huiuſmodi morbi ex eo humore conſtent, morbi acuti ex alia materia. uerùm per multam caliditatem & putredinem aliquando humores in atram bilem euadunt. Proinde in hoc affectu prædicta deiectiones non tantùm expulſionem, ſed concoctionẽ redarguunt. Quomodo uerò in uulneribus eueniãt, difficilè inuenire poſſum: ſed neq; ex uulneribus quiſquã extenuatur, niſi immodice ſanguis effluxerit, aut alius morbus ſuperuenerit. Eſt tamen ubi in morbis alius humor decedit, quàm qui morbum peperat: atque huc fortè Hippocrates reſpexit. certè neq; atra bilis, neq; ſuccus melancholicus, aut uulnera concomitantur, aut uſquam morbum acutum, præter apoplexiam, faciunt. Et quidem de horum humorum differentia antè ſatis dictum eſt. Accedit nihiloſecius Galenus iterum in commento, qui ea tum à ſe inuicem, tum à ſanguine diſtinxit. In quo translationes admodum uariant: ſola Leoniceni uera eſt, ex qua eſt manifeſtum, quòd tam atra bilis, quàm eius ſuccus à ſanguine differt: quia pro more ſanguinis non inueniuntur concreta, ſed fuſa. Contrà refert Laurentianus, & antiquus interpres, ſuccum melancholicum conſiſtere, ſanguinem uerò fuſum eſſe. Atque id quidem falſum eſt. In hoc igitur ambo communiter à ſanguine differunt. Diſtinguuntur uerò à ſe inuicem fex, & atra bilis: quia bilis atra mordax eſt, terram abradit, ac fermentat: nihil autem iſtorum feci ineſt melancholicæ.

Morbi acuti ex ſucco melãcholico nõ fiunt.

Deiectiones nigrę in febribus acutis cõcoctionem ſimul cum expulſione redarguunt.

Rarus huius ſententiæ caſus.

Trãſlationũ uarietas.

APHORISMVS XXIIII.

DIfficultas inteſtinorũ ſi ab atra bile incœperit, lethalis eſt.

PAVLVS Aegineta ex utraque melancholiæ ſpecie, tum ea quæ ex cholera aduſta, tum ea quæ ex ſucco melancholico oritur, elephantiaſim, ac proinde cancrũ fieri putat. Liberaliores eo recentiores quatuor melancholiæ ſpecies faciunt, ac ex unaquaq; elephantiaſim gignũt. Sed & Galenus in priori commento, niſi ipſum cautè accipias, ſanguinem putre-

Paulus Aegineta.

Neoterici.

Galeni locus præceps.

fact

factum continenter abire putat in ſuccum melancholicum. Neoterici (puto) decepti ſunt, quòd iuxta uariam aliorum humorum ſocietatem, melancholia nunc hanc, nunc illam phantaſiam præbeat: nam ſimpliciter nõ niſi duæ melancholiæ ſpecies ſunt, nec rurſum ex utraque harum, ſed altera tantùm elephantiaſis aut cancer oritur. Ita ego colligo ex Galeni ultimo Therap. & lib. De art. curat. ad Glauc. & multis alijs. Quare neque ego nunc hanc difficultatem inteſtinorum ex utrauis ſpecie, ſed tantùm alteram accipio, quæ ſcilicet ex fece melãcholica cœpit. Saltem Galeni ratio nõ niſi de altera, quam diximus, urget: quippe ulcera, quæ in cute ex aduſta cholera fiunt, ſæpe perſanantur, ut ferina ſcabies, ſola ex ſucco melancholico incurabilia. Multo tamen pertinaciora ſunt interna, quàm externa, præſertim in inteſtinis nonnihil membranoſis, & quibus ægrè medicamenta illinas. Verùm & de melancholia ex melancholico ſucco alia difficultas oritur: quia in ſexto poſtea dicitur, quòd lienoſis ſuperueniens difficultas inteſtinorum, bona ſit. Sed hæc controuerſia in ſolo nomine conſiſtit: nam ibidem dicemus, quòd difficultatẽ impropriè accipit. Ad hæc, ſi in extenuatis talis deiectio mortalis exiſtat, in integris bona eſſe poteſt. Hugo Senenſis aliam hîc quærit euaſionem, ſed nõn reddit.

Erroris Neotericorum occaſio.

Elephãtiaſis & cancer tãtùm ex ſucco melãcholico fiunt.

Sola melancholica ulcera icurabilia.

Alia obiectio.

Solutio.

Hugo.

APHORISMVS XXV.

SAnguis quidem ſuprà qualiſcunque fuerit malus, infrà autem bonus eſt.

SANGVIS ubi ſuperfluit, nõ ſolũ per hæmorrhoides, inteſtina, uterũ, aut nares bene exit, uerùm etiam aliquando per os. Securius tamẽ per hæmorrhoides, aut etiã inteſtina, quàm per os, præſertim is qui niger fuerit: nam ſanguis ægrè ſurſum aſcendit, & ne in uentre corrumpatur, eſt periculum. Qui quàm difficilia accidentia pariat, certum ijs eſt, qui de ea re aliquam experientiam habuerunt. Frequentia enim deliquia animi parit. Minus moratur, qui deorſum deſcendit, quoniam natura grauis eſt. Non ergo urget ſextus liber, ubi dicitur, quòd ſalutare ſit citra febrem uomitu ſanguinẽ eijcere: quippe rarũ eſt, quod illic Hippocrates annotauit, nec ubi ſanguis ſuperfluit, uel rurſum ſalutare, hoc eſt, minus malum intellexit.

Sanguis in uentriculo animi ſæpe deliqia facit.

Occupatio.

APHORISMVS XVI.

A Difficultate inteſtinorum habito, ſi ueluti caruncula exeant, lethale eſt.

Magni in inteſtinis ulceratio lethalis eſt.

NON. ſolùm difficultas inteſtinorum ab atra bile lethalis eſt, ſed & à quouis alio humore, qui latiorem aliquam inteſtini partem in modum carnium excreuerit. Hoc autem præcipue patiuntur inteſtina craſſa: nam tenuiũ iactura minor eſt. Sunt autem & alia ſigna, quibus Galenus in libro De locis affectis, ulcera craſſorum ab ijs quæ in tenuibus ſunt, diſtinxit. Vnum ijs poſſumus addere, quòd quo ulcera inferiora ſunt, eo frequentiora, & per minora interualla deiectiones faciunt. Sed de ijs alibi: nunc enim præſtat dicere, quòd ſimplex continui ſolutio, ac diuiſio in craßis inteſtinis, ut ex quinto elicitur, curari poteſt: magna uerò reponi nõ poteſt.

Frequẽtes & aſsiduæ deiectiones ulcus in inferioribus arguunt.

Pingue inteſtinorum.

Atque hîc quidem primum pingue aliquid & muccoſum decedit, quod de ſubſtantia ipſorum inteſtinorum non eſt, ſed ipſa inteſtina utiliter lubrica reddit, & ne quid ſtercoris aſperitas inteſtinis detrimenti afferat, prouidet. De ijs Galenus in libro De uſu partiũ. Succedunt autem ſecundò loco ramenta quædam membranoſa: quoniam illis membrana loco cutis eſt. Demum uerò carunculæ prodeunt, quando interior ſubſtantia in fruſta it, ac id mortale ubiuis cõſtiterit, propter uulneris magnitudinem, & loci conditionem, qui penitior eſt, quàm ut medicamentum recipiat ac contineat. Hac forte de cauſa Hippocrates non ſimpliciter carunculas ſcripſit: non eſt enim omnino ſimilis hîc, ut alibi, carnis ſubſtantia. Carnem ergo forte uocauit, quia carnis denſitatem obtinet.

Ramenta mẽbranoſa.

Carunculæ.

Ratio nominis.

APHORISMVS XXXII.

QVibus in febribus ſanguinis fluxerit multitudo, quacunque ex parte, cùm reficiuntur, alui his humectantur.

MVLTAE ſunt cauſæ, quæ poſt febres aut alibi uentrem diluunt, quibus nunc ſanguinis profluuium annumerat. Adijcit autem, In febribus. *quoniam in his frequentius ſanguis è naribus erumpere conſueuit,*

ac

ac poteſt citra febres ſanguis ſurſum aut deorſum abire, non tamē ſine maxima caloris naturalis natura, maxime autem ipſius uentris detrimento: nam uel aliàs hic modicus calor exiſtit, proinde tum hic, tum alibi ferè primus offenſam recipit, fereq́; omnes eius uirtutes labefactantur. primū autem ipſa uirtus retentiua emolleſcit: ſed neque ipſa concoctrix ſuum officium retinet. Vtroque igitur modo uenter humectatur, primúmque crura inflantur: deinde ſæpe uenter ab hoc ſymptomate intumeſcit, imò & quemuis alium fluxum ſæpius tympanites, aliquando aſcites ſequitur. Et hoc eſt, quod ferè Neoterici prædicant, in tympanite ferè primum uētrem affici: in aſcite uerò ipſum hepar: promptius tamen eò perducit ſanguinis, quàm alterius humoris fluxus: quia detrimentum maius exiſtit. Vbi igitur ſanguinis fluxus exuberantior fuerit, uentres humectari quodā modo eſt neceſſariū. Iam licet fluxus modū ſeruauerit, ferè tamē homines à morbo ipſis inſcijs incontinentiores uiuunt, atque aluos hoc pacto humectāt. Poteſt etiam uel citra errorem uictus accidere: nam uel in iuſta criſi per fluxum ſanguinis nonnihil calor ad tempus labefactatur, quamuis ſimpliciter conferat. Itaq; id euacuationibus ſanguinis peculiare exiſtit, non tamen perpetuum.

Sāguinis fluxus præ cæteris uentriculum infirmat.

Multa mala fluxū ſanguinis inſequuntur.

Tribus modis fluxū ſanguinis fere uēter humidus iſequitur.

APHORISMVS XXVIII.

QVibus bilioſæ deiectiones, ſuperueniente ſurditate ceſſant, & quibus ſurditas ſuperuenientibus bilioſis deiectionibus ceſſat.

SVRDITAS nunc cerebri, nunc ſtomachi uitio euenit, diſcernitur autem: nam quæ uentris uitio contingit, ferè utranq; aurem obtinet: quæ uerò intemperaturam ſuperioris cerebri, alteram. De neutra in propoſito Hippocrates loquitur. Aliquando ex bile aut ſorde aliqua bilioſa ibidem collecta euenit, nec de illa quoq; loquitur: ſed de ea tantùm, quæ extēporaneum humorē comitatur. Igitur poſterior Aphoriſmi caſus frequens eſt: nam & uaporum, & humorum ante criſim ad caput motum, deiectiones bilioſæ ſuperuenientes retrahunt. Verùm alter caſus rarior eſt, ac ferè in augmento per criſim imperfectam eueniens: nā ſi ſemel in ſtatu humores

Varia ſurditatis occaſio.

Tertia ſurditatis occaſio.

Quarta differentia.

Poſterior caſus ferè in ſtatu ante criſim.

Prior in augmento.

mores deorſum ferri cœperunt, hac penitus expurgantur: in ſolis imperfe-ctis criſibus fieri poteſt, ut enacuatio in medio ſubſiſtat, atq; humores ſubito aliò euadant. Aliquando per tempora deorſim ſurſum aſcendunt, & ſurditatem inuehunt, ſi quando ad partem anteriorem referantur: nam alibi pro ſurditate in auribus, in oculis hallucinationem faciunt.

Pro ſurditate cæcitas.

APHORISMVS XXIX.

QVibus in febribus ſexto die rigores fiũt, difficile iudicium ſequitur.

Rigor in exacerbationis principio. Alius in fine.

ALIBI diximus, diuerſum quodammodo hunc eſſe rigorem, ab eo qui in febribus intermittentibus euenit. Nam hic in principio euenit, at de quo præſens eſt ſermo, in fine. Iam priorem tandem in fine ſudor ſequitur: propoſitum autem ſtatim. Cauſa mihi uidetur eſſe, quòd materia quæ in principio paroxiſmi rigorẽ affert, craßior eſt: at quæ in continuis ſub finem totius morbi rigorem inuehit, ad reſolutionem idonea eſt. Non tamẽ omnem criſim per ſudorem rigor antecedit. aliquando enim concoctione materia reddita eſt benignior, & mitior, quàm quæ habitum conuellere poßit. Sed de ijs alibi plura. Ad propoſitum noſtrum ſatis eſt, quòd ob cauſas, quas alibi diximus, conuenit criſim in paroxiſmum incidere. Nã ubi anticipat, uel argumentum eſt plurimi morbi, qui extra paroxiſmi naturã ſtimulat, uel infirmæ admodum uirtutis, quæ neq; meliorem morbi partẽ tolerat, nonnunquam etiam utrunq; ſignificat. Rectè ergo de illis dictũ eſt, quòd difficile iudicium obtinent. Eſt autem unus & idem ſermo de ſudoribus & rigoribus: quoniam ſudores illos ſequuntur, imo de ſudoribus & de omnibus euacuationibus criticis idem licet dicere. Oportet tamen tum hunc, tũ ſimiles Aphoriſmos intelligere de morbis bilioſis, quorum paroxiſmi fere in tertium incidunt: reliqui enim ſuam uicißitudinem propriam habent. Vniuerſaliter autem prout paroxiſmi fiunt, ita & criſes. Quocirca & ſynochos rectè quartus terminat, nec quotidiana quoq; aliquem parem, aut imparem diem obſeruat. Sed hoc uerum eſt, quòd quẽ admodũ reliqui, longiores rarius criſim expectant. Quòd ſi uel bilioſi, uel ſexto die, aut octauo à principio forte fortuna acceßiones obtineant, iiſdẽ quo

Diuerſitatis cauſa.

Non omnem ſudorẽ rigor antecedit.

Criſis in paroxiſmo.

Criſis extra paroxiſmum morbum procacem ſignificat.

Sudor exemplũ aliarũ euacuationũ.

Quare ſynochos quartus iudicat.

Quotidiana rarò iudicatur.

quoq; diebus recte iudicari poſſunt. Atq; hinc eſt, quòd & pares dies, licet rarius, inter criticos deprahendantur: nam ubiq; excretio paroxiſmũ, concoctio uerò & diſcretio diem amat tranquillum.

Criſes in diẽbus paribus. Excretio paroxiſmũ, cõcoctio amat diẽ tranquillum.

APHORISMVS XXX.

QVibuſcunque acceſsiones fiunt, quacũque hora febris dimiſerit, ſi eadem cras occupauerit, iudicium habent difficile.

CLARIOR & breuior ſic ſermo erit: Febres ſemper eadem hora inuadentes, iudicium habent difficile: nam ſi non aliud, ſaltem in longũ prorogantur: quoniam firmatam (inquit Galenus) acceſsionis cauſam arguunt. Quæ uerò ea ſit, Galenus ſubticuit: ſed coniectari ex his oportet, quæ de concoctione & anticipatione dicuntur: de quibus plura in libris De criſibus dicemus. Nunc breuiter perſtringere poſſumus, quòd quo materia ad putredinem opportunior eſt, eo paroxiſmi citius anticipant: quo uerò pertinacior, eo magis cunctantur. Ergo earum febrium, quæ ſemper eadem hora inuadunt, frigida materia certe craſſa ſit, oportet. Econtrario, quarum materia ſubtilis eſt, & admodum calida, plerunque anticipant, donec omnino imminuta ſit: tunc enim ipſæ cunctantur. Obſcure ergo Galenus in commento ſcripſit, illius cauſam fixam eſſe. Videtur enim hoc uerbo, humorum tantùm compactionem reddere, quæ parum ad inuaſionem exacerbationis confert, ac tantùm ad febres continuas ſpectare uidetur. nam intermittentium materia ſingulis paroxiſmis è uenis cadit. Sed & in continuis tempore paroxiſmi ſemper coniuncta ab antecedente diſcernitur. Iam nihil compactius phlegmonis, tamen uel ex his quædam febres cunctantur, & quædam anticipant. Sola igitur materiæ craßitudo in cauſa eſt, cur febres quædam ſemper eadem hora repetant, ſæpe eadem de cauſa cũctantur. Verùm, quia hæc cunctatio aliquando materiæ paucitatem ſequitur, hãc (credo) ob rẽ potius eas, quæ eandem horam retinent, quàm quæ cunctantur, longas dixit. Idem ſignificat paroxiſmorum conditio. Nam & ex ijs, quæ ſemper eodem modo ac tempore exercent, ferè diu durant: minimè uerò durant,

Dictio compendioſior.

Galeni diſsimulatio aut obſcuritas.

Similium paroxiſmorum cauſa.

Incerta Galeni commentatio.

Prima redargutio.

Secunda.

Cunctãtiõis & ſimilis acceſsionis eadem fere cauſa.

Differentiæ cauſa.

Varijs modis arguitur febris longitudo.

quæ continue exacerbantur, atque longius trahuntur, aut etiã uario ſemper tempore accedunt, niſi ex ijs fuerint, quæ aberrant: nam hæ quartanam futuram ſignificant. Oportet autem apud Hippocratem cras, *pro die aliquo poſteriore audire: eſt enim idem de tertianis ac quotidianis, & quartanis iudicium.*

Errãtes quartana iam minãtur.

APHORISMVS XXXI.

LAſsitudinẽ habentibus in febribus, in articulos & circa maxillas potiſsimum abſceſſus fiunt.

Laſsitudines laborioſæ. Spontaneæ.

DVAE (diximus) in genere ſunt laſsitudines: laborioſæ immodicum ſequuntur exercitium, ſpontaneæ uerò ultro fiunt: ſunt autem ambæ quædam ſymptomata motus uoluntarij, quare neceſſum eſt, ut cõmune habeant ſubiectum ipſos muſculos. Atque unum quidem horum genus eſt, ſed differentiæ plures. Quidam exteriores, quidam interiores, quidam etiam penitiſsimi. Iuxta horum ferè differentiam diſtinguũtur laſsitudines laborioſæ, quæ in tertio libro deſcribuntur De ſanitate tuenda. Spontaneæ uerò magis diſtinguuntur iuxta naturam humorum, atque ipſos morbos præcedunt: nam in ipſis morbis abolentur, uel quia in maiores febres abeunt, uel quia alijs ſymptomatibus obſcurantur. Nunc de qua laſsitudine loquatur Hippocrates eſt perpendendum. Videtur Galenus idipſum, intepretari de laſsitudine laborioſa: dicit enim in cõmento, quòd ſpontaneis laſsitudinibus rariores, & non niſi una ratione abſceſſus ſuperueniunt. Laborioſis uerò plures, ac re uera paucæ febres, ex ijs quas laſsitudines præceſſerunt, in abſceſſus abeunt. Verùm neque de laſsitudinibus laborioſis rectè ſermo accipi poterit: nam in morbis acutis iſta non contingunt, & ſi quæ præceſſerunt (ut apparet) ad hæc nihil conferunt. Certè Hippocrates nullo modo has reſpexiſſe apparet, ſed neque Galenus de ijs audet ſimpliciter ſententiã aſſerere: adijcit enim, Præſertim ſi labor ſpontaneus fuerit, & ex ijs maximè, quibus ex multitudine ineſt labor. An non hoc eſt, precor, ſermonẽ prorſus confundere? Malo igitur ſpõtaneas laſsitudines iterum bis diſtinguere, ut altera ſit, quæ morbos præcedit, altera quæ morbos ſub finem, aut augmentum incidit. Fit autẽ hæc, dum

Laſsitudines laborioſæ ferè diſtinguũtur iuxta differentiã muſculorum.

Spontaneæ ſequũtur differentiam humorum.

Laſsitudines in ipſis morbis obſcurantur.

Spontaneis laſsitudinib⁹ rarò abſceſſ⁹ ſuperueniũt.

Laborioſæ laſsitudines raræ in morbis.

Sermo Galeni confuſus.

Spontaneæ laſsitudines aliquando pr̃cedunt, aliqñ ſequuntur.

dum materia à uenis ad muſculos decidit. Atque hæ proculdubio laſsitudines abſceſſus prænuntiant, non tamen in ipſos articulos, ut uidetur Galenus interpretari: nam & ubiuis alibi rariores fiunt in ipſis articulis inflammationes, adeò procul ſiti ſunt, & multis alijs denſis corporibus minuti, ſed circa ipſos articulos, atq; maximè ipſos adenes: quemodo & ipſe in fine commenti tandem exponit. Frequenter autem in febribus abſceſſus circa aures fiunt, neque ſatis ſcio an Hippocrates nunc eoſdem uoluerit, quos circa maxillas ſtatuit. rarius inferiores partes abſceſſus prehendunt: quoniam materia febrilis, utpote calida, magis aſcendit, quàm deſcendit.

Priores laſsitudines morbos, poſteriores laſsitudines abſceſſus pronunciāt.

Abſceſſus potius fiunt circa articulos, quàm in ipſis articulis.

Videtur indicare Hippocrates abſceſſus circa aures.

APHORISMVS XXXII.

QVibuſcunq; reſurgentibus ex morbis, ſi quid laborauerint, hîc fiunt abſceſſus.

EXORBITAVIT nonnihil Galenus à mente Hippocratis, ut mihi apparet: ubi laborem pro exercitio accipi patitur: tam rarus eſt in reſurgentibus caſus. Eſt tamē uerum, quòd & motus, & dolor materiā ad ſe prouocant: ſpontanea uerò laſsitudo iam illapſam ſignificat. utroque ergo modo Aphoriſmus accipi poteſt.

Galenus nonnihil digreditur.

Labor materiā aduocat.

Spontanea laſsitudo illapſam ſignificat.

APHORISMVS XXXIII.

SEd & ſi ante morbum aliqua parte doluerit, hic morbus firmatur.

DE conualeſcentibus, & imperfectè iudicatis, hunc quoque ſermonem potes intelligere. Generale enim axioma eſt, quòd particula, quæ ſemel affecta, ferè ſemper imbecillior manet, & quaſi ſentina uniuerſi corporis efficitur. Potes & de ijs intelligere, quibus nondum adeſt morbus aliquis, ſed ſuſpecta incipit haberi ſanitas: etenim & his eſt ueriſimile eò decubituram materiam, ubi antea morbum fecit. Melius tamen eſt, ut una hæc ſit trium Aphoriſmorū materia & ſcopus, ita ut primus quidē in febribus generaliter cum laſsitudine abſceſſum circa maxillas, aut circa aures ipſas deſignet, reliqui uerò qui ſequuntur partem determinet,

Triplex intellectus.

Tertia expoſitio conformior.

prout ipſa pars eo tempore, dum reſurgunt, aut priuſquam ægrotant, adde etiam, ſi uis, dum ægrotant, laborauerit: nō enim hic ubiuis abſceſſum expectare oportet, ſed in ijs potius, quos dolor notat.

Dolor facit particulā opportunā fluxionibus.

APHORISMVS XXXIIII.

SI à febre habito tumore non exiſtente in faucibus, ſtrangulatio repēte ſuperuenit, lethale eſt.

MVLTI ſunt affectus, qui paulatim hominem ſuffocare poſſunt: ſed ſolùm ij qui in gutture, hoc eſt aſperæ arteriæ capite committuntur, inquit Galenus, ſubito ſtrangulant: nam ipſa aſpera arteria latior eſt, quàm ut repente inflammatione obſtruatur. Hinc & illud eſt, quòd quæ in gutture exciderunt, moleſta eſſe deſinunt, poſtquam deciderint altius. Et quomodo ergo quidam putant, catarrhum illapſum in pectus ſubito poſſe ſuffocare? Imperito uulgo condonanda eſt: ſed quid facies ipſis medicis? Iuſtum tamen problema eſt, ecquid aliquando pilus, aut alia res tenuiſſima in guttur delapſa, hominē ſtrangulet, per quod craſsiſſimū ſpiritum ſæpe excedit. Sed de his alibi, ubi & illud inquiremus, an quæ per latera arteriæ feruntur, nullam tuſsim prouocent, ac tantùm ea, quæ per medium eius incidunt. Illud magis inquirendum eſt, an & in faucibus internæ inflammationes ſubito ſtrangulare poſsint. Profecto ita uidetur mihi nunc Hippocrates indicare, nec tamen ex æquo periculoſæ, quia eas licet conſpicere & melius tractare. Peſsima ergo eſt inter quatuor anginæ ſpecies ea, quæ internos gutturis muſculos obſidet. An autem & ea quæ exteriores muſculos obſedit, ab interioribus abſtinet, atque ſolos externos occupat, in libris Galeni De locis affectis diximus. Vnum tantum hic adyciam, talem, quam diximus, anginam, omnino calidam eſſe, quæ citra dolorem magnum exiſtere nequit: proinde mirum eſt, quòd Galenus in commento Hippocratem uel de ea, quæ doloris expers eſt, recipere tentet.

Soli affectus in gutture ſubito ſtrangulant.

Delapſa minus moleſtāt, quàm in gutture ſuſpenſa.

Ineptus timor.

Problema medicum.

Altera quæſtio.

Tertia quæſtio.

Peſsima ångina.

Galeni commentum nimis liberum.

APHORISMVS XXXV.

SI à febre habito collum peruertitur, & uix poteſt deuorare ſine ullo tumore, lethale eſt.

HANC

HANC ſententiam clarè diſtinguit commentum Galeni: ſunt enim quædam inflammationes in muſculis propinquis gulæ, quæ collum peruertunt, propter ſocietatem, quam habent cum uertebris colli, & difficultatem deglutionis faciunt, ſed parum periculoſæ exiſtunt: aliquando ſola caliditas & ſiccitas eſt in cauſa. Atque hic affectus conuulſioni ſimilis, & omnino incurabilis, ac quòd collum ex hac cauſa peruertatur, rarum. Verùm deglutionem difficilem ſæpe uidimus, atque in febribus acutis mortem certò prænunciat. Inflammationes in muſculis propiquis gulæ. Difficultas deglutiendi in ſimplicib^9 febrib^9 mortalis.

APHORISMVS XXXVI.

SVdores febricitanti ſi incœperint boni, tertio die, & quinto, & ſeptimo, & nono, & undecimo, & decimoquarto, & decimoſeptimo, & uigeſimoprimo, & uigeſimoſeptimo, & trigeſimoprimo, & trigeſimoquarto. Hi enim ſudores iudicant morbos. Qui uerò non ita fiunt, laborem ſignificant, & morbi longitudinem, & recidiuam.

NON eſt dubium, quin tertius dies ſit primus dies indicatorius: proinde quando Galenus quartum in commento primum deſcribit, intelligere oportet amicè unum ex primis. Difficilius eſt dicere, quare Hippocrates omnes quidem alios diligenter numerarit, ſed hunc prætererit. Putat Galenus ex ea cauſa factum, quia potius per accidens, quàm per ſe, decernit rationem finis paroxiſmi, qui in ipſum quartum ex tertio incidit. Verùm eadem fortuna, eademq; occaſione & alij omnes pares cum quarto annumerari deberent. Proinde ego illum potius ſuſpicor omiſiſſe, quia quartus rarius iudicat, nec quoſuis quidem morbos, ſed magis ſynochos, quorum ferè unicus eſt paroxiſmus uſque ad diem quartũ: nec rurſus quouis modo, ſed frequentius per fluxum ſanguinis è naribus eos quartus iudicat. Verùm billioſi ferè per tertiũ exacerbantur, atq; hos ferè ſudor terminat. Ingenioſè ergo Hippocrates quartũ omiſit, & poſt tertium quintum ſupputauit. Non eſt tam promptum reddere, quare Galenus amicè intelligendus. Leuior dubitatio. Galeni opinio redarguitur. Noſtra coniectura. Synochus per fluxũ ſanguinis. Ardens per ſudorem. Hippocratis myſterium.

ſudores poſt decimumtertium diem pro imparibus diebus pares excipiunt, niſi fortaßis paroxiſmorum cunctantium, atq; anticipantium uiciſſitudo id faciat. Videtur & hoc ipſum indicare in commento Galenus, ubi inquit, quòd morbus quum feſtinat ferè in imparibus diebus iudicatur, ubi uerò tardare eum contingit, quòd ad dies pares eius acceßiones transferat. Sed de his paulo antea liberalius.

Impares dies paroxiſmos in pares mutant.

Galeni inſinuatio.

APHORISMVS XXXVII.

FRigidi ſudores cum acuta quidem febre mortem: cum mitiori autem lõgitudinem morbi ſignificant.

Sudor plerũq; calidus.

Sudor per accidens frigidus eſt.

OMNIS ſudor etiã ex materia ſuapte natura frigida, ex accidente calidus euadit, quũ à natura extenuatur. ueruntamen aliquando tã frigida ac multa eſt, ut calorem non admodum diu ſeruet, maximè autem id contingit in declinatione particulari, atque adeò magis ipſo tempore intermißionis. Rectè ergo Hippocrates dixit, quòd talis ſudor in febre mitiore, morbi longitudinem ſignificat. nam longi morbi ferè ex alia materia non fiunt: acuti uero ex calida, plerunque bilioſa, ex qua nunquam ſudor frigidus eleuabitur, niſi ubi ſimul cum calore febrili natiuus extinguitur. Prius enim naturalis à corpore, quàm igneus ab ipſa bile tollitur. Rectè ergo & hoc ab Hippocrate dictum eſt, quòd talis ſudor mortem atque præſentem perniciem, quippe extremam debilitatẽ ſignificat. Quod ſi uerum fuerit, Galenus bis exorbitat. primum, quando huius ſudoris frigiditatem potius ad caloris naturalis, quàm febris extinctionem refert. ſecundò, quando cauſam huius putat materiæ frigiditatem & multitudinem: neque enim acutæ febres ex frigida, ſed calida fiunt materia, eáque admodum bilioſa. Sed neque ipſe ſibi ſatis cõſtare uidetur, qui prius locos diſtinxit, atque alibi materiam putreſcere, abinde autem ſudorem frigidum efferri commẽtatus eſt. quippe acutarum febrium materia nuſquam alibi, quàm in uenis fluctuat. Melius eſt ergo dicere, quòd hic ſudor exoluta natura euenit, calore febrili ſimul cum natiuo abeunte: quomodo & in quibuſdam animi deliquijs, frigidus ſudor effluit, extremo corpore refrige

Longi ex materia frigida, acuti uerò morbi ex calida.

Sudor frigidus in febre acuta caloris naturalis extinctionẽ ſigniſicat.

Bis Galeni commẽtum periclitatur.

Galeni fluctuatio.

Noſtra opinio.

frigerato, ac retentiua ſoluta. ſed is ſudor modicus eſt.

APHORISMVS XXXVIII.

QVa parte corporis ſudor eſt, ibi ſignificat morbum.

NEQVE de ſudore critico, neque eo qui per accidens eſt, ſed de eo qui ratione quantitatis materiæ conſtanter, ac toto morbo etiam intermiſsionis tempore oritur, oportet intelligere. Nam ſudor criticus ſæpe per aliam partem fertur: ſic & ex uentre ſæpe ſumus ad caput leuatur, ac in ſudorem terminatur. Certè criticus ſudor ex uenis oritur, ac nullo modo parti affectæ atteſtatur. Et quomodo ergo Galenus de utroque ſudore tã critico, quàm ſymptomatico hunc Aphoriſmum intelligit? quum ſæpe affectus particularis expurgatur ſudore uniuerſi corporis? nõ dico tantum pleuritis, phrenitis, ſed & aliquando dolor capitis, ac alterius partis.

Conſtans ſudor.
Tẽporaneus aut criticus.
Sententiæ limitatio.

APHORISMVS XXXIX.

ET qua parte corporis calor aut frigus, ibi morbus.

DE permutatis qualitatibus, uſque ad operationem læſam accipere oportet, atque iiſdem conſtantibus, neque ſymptoma aliquod, ſed ipſam cauſam morboſam continenter ſequentibus: nam frigiditatem, animi deliquium, dolores, & ſimilia accidentia, ſæpe faciunt, & tamen locus affectus ab illis diſsidet. Idem de dolore dico.

Caute accipienda ſententia.

APHORISMVS XL.

ET ubi in toto corpore mutationes, & ſi corpus refrigeretur, uel rurſus calefiat, uel calor alter ex altero fiat, longitudinem morbi ſignificat.

QVOD hæc uariam materiam ſignificent, ac rurſus materiæ uarietas longitudinem præmittat, eſt certum. Verùm id obſcurum, quomodo iſtæ uiciſsitudines qualitatum fiant: nam ſiue in uarijs, ſiue uno loco ij contrarij humores conſiſtant, potius unam inæqualem intemperiem, eamque

Dubitatio.

dupli

Explicatio. *duplicem, quàm tales inuicem uiciſsitudines facere debebât. quomodo & in hepiala euenit. Forſitan ergo ubi ij contrarij humores in uenis abundant, uapor à cholera elatus, caliditatis phantaſiam educit, quo expirante humor frigidus ſuam qualitatem prodit, ac forte interea iterum humor cholericus tranſpirat, atq; rurſum pituitæ qualitatem obſcurat. Fortè etiã hæc primò mouetur, & illa ſecundò, atque ita per uiciſsitudines, quomodo & duplex tertiana, aliquando eodem die oritur, aliquando cum quotidiana inducitur. Verùm ubi humores ij inter ſe mixti, mixtum ſymptoma prodibit. Tales igitur mutationes in toto, ſiue cum febri, ſiue citra febrim, morbus fuerit, longitudinem morbi ſignificant. Poſſunt & in aliqua ſeorſum parte hæ uiciſsitudines fieri, ſed breuiores ſunt, quàm ut longitudinẽ morbi prænũciẽt. Hac credo de cauſa,* In toto corpore, *dixit. Eadem eſt de uiciſsitudine colorum ratiocinatio, qui qualitates, ac earum uarietates ſequũtur. Videtis ergo, ut plura ſententia huius Aphoriſmi deſiderat, quàm phantaſia uerborum indicat.*

Occaſio duplicis tertianę. Occaſio febris impuræ. Tenuis cauſa partẽ mutare poteſt, totũ uerò non poteſt.

APHORISMVS XLI.

SVdor multus ex ſomno factus, abſq; cauſa manifeſta, corpus uti pluri cibo ſignificat: ſi uerò cibum non accipienti hoc accidat, ſcire oportet quòd euacuatione indiget.

LVBET nũc altius de ſudore diſceptationem inire, & quatenus ſemel conficiatur, ab eius materia auſpicari. Etenim mihi nimis breuiter eius definitionem cogunt, qui ipſum tertio illo excremento, quod in habitu corporis colligitur, circunſcribunt. Nam & ſeroſior pars, quæ ab hepate cum ſanguine hucuſque iuit, ſimul cum alijs incoctis reliquijs in ſudorem uertitur. Iam materia, quæ per ſudorem in ægris, aut neutris corporibus effertur, ſæpe ex toto oritur. Verùm cur is ſudor potius tempore ſomni, quàm uigiliæ oritur, uarias cauſas reddunt Neoterici. Vulgus ita fieri exiſtimat, quia reliquæ excretiones retinentur. Atq; ij parum ueriſimiliter mihi uidentur commentati: nam licet per uigiliam ſæpe portio eius, quod ad renes tranſire debuit, in habitum rapitur: non tamen tempore

Communis ſudoris definitio nimis breuis. Materia ſudoris ſæpe ex profũdo corporis attolli tur. Varia diſceptatio. Vulgaris opinio.

pore noctis ea, quæ in renibus aut ueſica ſunt, in uniuerſum corpus regurgitant. Quidam id fieri autumant, quia concoctio nocte maior eſt: atque hos hyemis & æſtatis comparatio redarguit: nam æſtate ſimpliciter ſudor profuſior, tamen hyeme concoctio maior: quinimo tempore noctis exterior corporis habitus frigidior, interdiu calidor, & ut apparet, ad ſudorem opportunior, quia noctis frigiditas cutim cogit. Oportet ergo liberè ea quæ tempore noctis fiunt, conſiderare, ac expendere. Eſt enim eo tẽpore, aut ſi mauis, tempore ſomni, uaria mutatio. Primùm calor naturalis quodammodo ad interiora redit: hic, ſi quid eſt imperfectum, diligenter concoquit, deinceps quod ſupereſt potenter expellit, quin & tãdem eius ui & externus quoque habitus incaleſcit: quod non parum conducit ad ſudorem. Per ſe tamen dies, quàm nox, ad ſudorẽ eſt opportunior. Magnũ huius rei ſignum eſt, & argumẽtum, quòd ſomnus interdiu quàm noctu liberaliorem ſudorem fundat. Cauendum ergo eſt, ne nos phantaſia & ſimilitudo digeſtionis decipiat, quòd hæc optimè fiat tempore ipſius uigiliæ. Nam digeſtionem non oportet ſimplicem, ſed compoſitam operationẽ intelligere ex attractione & expulſione: at ſudor p[er] ſolam expulſionem fit, & duntaxat quædam exhalatio eſt, nihil quidem extremis partibus attrahentibus, ſed tantùm recipientibus. Atque hæc in genere de ſudore, qui aliquando paruus, aliquando multus. Paruus eſt, uel ob corporis raritatẽ, ut in his qui ad atrophiam idonei ſunt (nam & hæc ſpecies talis eſt) uel ob humorum, qui ſub cute, uel in uenis ſunt, paucitatem: hos etenim natura noſtra facile extenuat, ac inuiſibiliter difflat. Multus copiam ſequitur, uel nuper ibidem congeſtam, uel prioribus diebus recenter contractã: quippe proportionem alimẽti ſemper imitatur ratio excrementi, & quidem ſeroſiores, ac tenuiores natura difflare potens eſt, craſſiores uerò relinquit. Igitur in ſequenti die uictum extenuare oportet: id enim plenitudinem alterius cœnæ ſatis caſtigabit. Quòd ſi & altera nocte ſudor occupet, iam non recentẽ aliquem cibũ, ſed uetuſtiores humores incuſare oportet, qui naturam aggrauant, maximè ſi æger nullum cibum appetat. ita enim Galenus aſſumere cibum interpretari ſolet. Potes tamen hoc loco et de eo, qui nihilo plus iuſto accipit, intelligere: nam uterq; euacuatione in-

Redargutio.

Alterius opinionis redargutio.

Altera obiectio.

Tempore ſõni uaria corporis mutatio.

Somnus ſudorem poti[us] mouet quàm uigilia.

Dies opportunior ad ſudorẽ q̃ nox.

Occupatio.

Digeſtionis & ſudoris uariæ cauſæ.

Paruus ſudor duplicem habet cauſam.

Mult[us] ſudor copiã ſequitur.

Sudoris primum ac ſecuriſsimũ remedium ſobrietas.

Veteres humores nõ caſtigantur inedia.

Secundũ auxilium euacuatio.

Galeni expoſitio.

Noſtra.

diget. An uerò purgatione, an potius phlebotomia, Hippocrates non finiuit, ſed dictionem ad utranque ambiguam nobis reliquit, hanc neq; Galenus diſtinxit, neque diſtinctione opus habuit: quoniam utranque, aliquando phlebotomiam, ſæpius purgationem, huiuſmodi corpora poſtulant: quippe & ſudor potius humorum uitio, quàm plenitudini atteſtatur: non enim ſemper ſanguis, ſæpius alij humores per cutim diſcutiuntur, & tamen tenuior, aliquando ſeroſior ipſius particula ſudore deijcitur. Igitur rectè Hippocrates nomē Euacuationis generaliter ſcripſit, ac tanto peius antiqua in commento translatio pro Euacuatione, Purgationē determinat. An uerò bilioſum humorem, pituitoſum, an magis melancholicum expurgare debeamus, ex alijs inquirendum, prout ſudor uel huic, uel illi magis atteſtetur: non enim tantùm à pituita, ſed & ab alijs humoribus fluit ſudor, ſed multitudo ſeroſi humoris, qui cum eo permiſcetur, diuerſum illius colorem diſsimulat. Quòd tamen & ex alijs humoribus ueniat, manifeſte patet ex diuerſis morborum criſibus: quòd ſi non ſolùm uiſui credis, ſed & guſtum in examen adhibeas, & ipſe id quoque indicabit, quòd alius inſipidus, alius ſalſus, alius amarus, alius dulcis exiſtat. Coloris igitur phantaſia, quam ex permiſtione aliorum acquiſiuit, noſtram imaginationem decipit.

Sudor ex omnibus quatuor humoribus oritur.

Sudor nunc phlebotomiam, nunc purgationem expoſtulat.

Licet color ſudoris fere appareat ſimilis, ſapor tamen admodū diuerſus.

APHORISMVS XLII.

SVdor multus, calidus, uel frigidus, ſemper fluens, frigidus magis, calidus minus ſignificat morbum.

NEQVAQVAM ſudor ſemel atque obiter factus, humorum molem oſtendit: aliquando duntaxat aut cœnam liberaliorem, aut aliam externam cauſam, fereq; momentaneam arguit. Hugo Senenſis eum intelligit, qui continue, & ſine aliqua intermiſsione it: & in huius teſtimoniū nobis quandā mulierem profert, quā ſine intermiſsione dixit ſudaſſe quatuordecim diebus. Verùm nobis ſatis eſt, uerbū, frequenter, *magna ex parte exponere:* ſemper, *ad frigidum & calidum referre, ut ſemper calidus dicatur, qui non intercipitur frigido: ſic frigidum, qui nō admittit uicis*

Sudor obiter factus nihil graue oſtendit.

Mirabilis Hugonis expoſitio.

Noſtra expoſitio.

uiciſſim calidum. Huic conſentit, quod ſequitur, Frigidum magis, calidum minus ſignificare morbum. *Eſt quidem uerum, quòd morbi, ex materia calida ſæpe periculoſiores, quàm ex materia frigida ſunt. Atqui non tantùm ex materia frigida, ſed & calida aliquando ſudor effertur frigidus, atque id malo eſt. Ita econtrario optimum eſt, ex materia frigida efferri ſudorem calidum: nam calorem naturalem fortem, ac materiam bene elaboratam ſignificat. Oportet autem & hoc animaduertere, quòd quidam pro* Semper fluens. *legunt, Superfluens.*

Sudor frigidus ex materia calida peſſimus, optimus calidus ex materia frigida.

Diuerſa lectio.

APHORISMVS XLIII.

FEbres quæcunque nõ intermittentes, tertia die fortiores fiunt, magis periculoſæ: quocunq; autẽ modo intermiſerũt, periculũ abeſſe ſignificatur.

OMNES intermittentes periculo uacant. Quòd intermittentes igitur ſint continuis ſecuriores, non habet opus admonitione, adeò manifeſtum eſt. Verùm non eſt adeo clarum, quæ ex intermittentibus melior ſit. De quartana dixit Galenus, quòd ſit minimè periculoſa: forte interuallum curationis reſpexit, quòd amplius ſpatium præbeat. Nam ipſa tertiana, ut etiam ex eo patet, qui poſt Meſuem ſcripſit, atque adeò ipſo Galeno, in hoc commento, omnium leuiſſima. Sed & hoc patet ex eodem, quòd legitima ſit breuior, ac ſecurior, quàm illegitima. Nec obſtat, quòd deiectiones ſynceras damnamus: nam id tãtùm oportet intelligere de his, quæ magnum exceſſum ſequuntur: forte neque in legitimis tertianis deiectiones aut uomitiones erunt puræ cholericæ, ſed quodammodo permiſtæ. Caue tamen hinc ita colligas, Febres tertianæ omnibus alijs ſunt ſecuriores, ergo & continuæ omnibus alijs continuis faciliores. conſequens enim falſum eſt, nec conſtat ratio, quia tertianæ continuæ acutæ, reliquæ uerò longæ. Verùm ne hæ quidem ſemper periculo carent, ſæpe ad tabem deducunt, exemplo quintanæ, ſeptanæ, quartanæ. Sed de ijs alibi. Vnum tantùm reſtat explicandum, quomodo Galenus in commento dixerit, longiorem acceſſionem longius protendere iudicium. Videtur enim id pugnare cum eo, quod in libro De criſibus dixit, longitudinem acceſſionis propin-

Quartana minime periculoſa.

Tertiana leuiſsima.

Legitima melior illegitima.

Occupatio.

Dubitatio.

Fallax argumentatio.

Solutio.

Febres longæ ſæpe ad tabẽ deducunt.

Altera dubitatio.

quam criſim oſtendere. Sed reſpectus locorum facile controuerſiam dirimet. Nam in hoc loco loquitur de acceſsionum longitudine à principio, et quæ ſemper eundem tenorem ſeruant: atque hæc iudicium differt, quia materiã craſſam & pertinancẽ arguit, quæ ut difficile corrumpitur, ita difficile concoquitur. ſub ſtatum uerò atque in ipſo ſtatu longæ fiunt acceſsiones, ob materiæ multitudinem, quæ ut nunc affatim concoquitur, ita ex altera parte affatim corrumpitur. Vbi autem iſtud utrunq; ſimul coaceruatim euenit, morbus ad finem feſtinat. Videtis ad quàm multa hæc materiæ diſtinctio ſit utilis, ac neceſſaria.

Solutio.

Morbi feſtinãtis indicia.

APHORISMVS XLIIII.

QVibus febres longæ, his tubercula uel labores in articulis fiunt.

Longiores inter acutas.

LONGAE ſimpliciter febres nullum ferè omnino iudicium obtinent: nec per excretionem, nec per abſceſſum. Igitur de longioribus acutis dixit. Cur autem hæ potius per abſceſſum, quàm excretionem iudicentur, in cauſa eſt uirtutis imbecillitas, ac materiæ multitudo, quam breuis natura foras expellere nequit. Adijcit, Vel labores. *Clarior fuiſſet ſermo, ſi pro diſiunctiua, coniunctiua uſus fuiſſet: quoniam utrunque accidit, & tubercula dolores ſequuntur. Poteſt etiam fieri, quòd tubercula dolore uacent, aut rurſum labores ob breuitatem materiæ citra manifeſtos tumores eueniant.*

Abſceſſuum nutrientium cauſa.

Aliquãdo tubercula manifeſta.

Aliquãdo occulti dolores.

APHORISMVS XLV.

QVibus tubercula, uel in articulis labores fiũt, hi pluribus utuntur cibis.

Conflictatio quædam.

VIDETVR hic Aphoriſmus priori contradicere: etenim uterq; eoſdem morbos uarijs cauſis acceptos ferre apparet: hic Aphoriſmus ad uictum, prior ad febriũ longitudinem tubercula retulit. Vtrunq; autem uerum eſt: nam & longæ febres aliquando in tubercula circa articulos abſcedunt: & longas aliquando febres ex errore uictus tubercula in pedibus ſequuntur: ferè enim ab his concoctio male obitur, atque eius inopia primùm in pedibus proditur. Eadem ferè ratione & in pueris tubercula multa,

Solutio.

Cauſa tuberculorum duplex.

Puerorũ in capite tubercula.

multa,præſertim circa caput,ſuboriũtur:ſunt enim natura edaciores.Vbi uerò caloris imbecillitas in cauſa eſt,hîc primum eius detrimentum in pedibus, utpote imbecillioribus,proditur.Hanc rationem ne Neoterici quidem detrectabunt:tametſi alibi in ea quæſtione,cur potius manus,quàm pedes in decrepitis tremant,aliter dicant.Et quam friuola hîc commententur,prodere noluimus,præſertim cùm & quæſtio ipſa medico ſit indigna:eius officium potius eſt,hæc tubercula à prioribus diſtinguere: atque id eſt facile.Nam qui morbos iudicant,ſtatim in fine ſtatus incidunt: quæ uerò plenius alimentum ſequuntur,nõ niſi longo pòſt tempore in ipſa conualeſcentia eueniunt.Tertiò quædam ex ijs ante ſtatum morbi fiunt, & uitiatam rurſum concoctionem ſequuntur,morbo abeunte in deterius. Similia ijs ſunt,quæ in cachecticis & hydropicis eueniũt. Nox etiã & ſomnus ea diſtinguit:quippe hæc ſomnus utrunq; extenuat, ſed in quæ morbus abſcedit æqualia relinquit.Vulgus cauſam reddit, quia tẽpore noctis diſflatio maior.Verùm hac ratione nihiloſecius hæc, quàm illa extenuari deberent.Potior ergo cauſa ex ipſa concoctione dependet: nam ſcimus, quòd hæc nouiſsima tubercula concoctionis infirmitatẽ comitantur. Proinde hæc ſola nocte extenuãtur, quæ infirmam concoctionem ſequuntur reliqua.Verùm parum nox imminuit, non enim ex imbecillitate concoctionis eueniunt, ſed ex antiquis morbi reliquijs concedunt.Victus etiam ea diſcernit:nam hæc bonus uictus parum immutat, ibi uerò malus malum accumulat.

Tuberculorum cauſa aliquando uoracitas, aliquando caloris imbecillitas.

Friuola Neotericorum.

Tubercula indicãtia ſtatim fiunt.

Reliqua paulatim accedunt.

Tubercula tertij gñis.

Ex ſomno differentia.

Vulgaris ratio.

Noſtra opinio.

Diſcretio ex uictu.

APHORISMVS XLVI.

SI rigor incidat,febre non deficiente,ægro iam debili lethale eſt.

RIGOR tam in ardente,quàm intermittente febre accidit: ſed eſt differentia,quia in ardente rigor non niſi in declinatione totius morbi oritur, ac ſtatim ſudor ſequitur:in intermittente uerò in principio paroxiſmi rigor,& in fine ſudor ſequitur. Cauſa eſt penes materiæ diuerſitatem, quæ in febribus intermittentibus ſecundùm ſingulos paraxiſmos excluditur:in continuis uerò non niſi tandem ac ferè concocta:itaq; hîc ſtatim ſu

In continuis febribus concocta eſt materia quæ rigorem facit.

dor ſequitur, illic uerò expectat, donec per putredinem fuerit attenuata.

Rigor in augmento criſim imperfectam arguit.

Ergo in intermittentibus febribus ſudor aut rigor non niſi particularem paroxiſmum ſoluit: in continuus uerò totum. Eſt tamen uel in continuus, ubi rigor concoctionem anticipat, atq; in augmento uel principio incidit: atque hic criſis imperfecta accidit, quæ ægrum debilem interficit, firmum aliquando magis offendit, aliquãdo nonnihil alleuiat. Tam ſimplex

Imperfectæ criſis uaria fortuna.

Galeni anxietas.

mihi apparet huius Aphoriſmi ſententiæ expoſitio. Quocirca Galenum demiror, qui totam huius ſententiæ uim in uerbo, incidat, *quæſiuit, neq; unum rigore, ſed plures diuerſis temporibus in eo intellexit. Et forſitan Græca phraſis aliquid tale patitur: in Latinis tamen idipſum quærere, potius eſt diuinare, quàm uerborum rationem ſequi. Sed etſi uerba talem aliquem ſenſum præbere poßint, non uideo quomodo ipſæ res reſpondebunt. Sæpius enim in morbis quibuſdam ſemel criſis imperfecta uiſa eſt,*

Diuinationi ſimilis commentatio.

Experientia repugnat.

Alia redargutio.

at plures admodũ raro. Miror etiam, quòd hanc pluralitatem ac uiciſsitudinem in hac ſententia magis, quàm alijs ſequentibus requirat: nanque in illo Aphoriſmo, Vbi in febre non intermittente difficultas ſpirandi. *& multis alijs, nequaquã uerbo,* ſimili, *utitur: ſed una eſt omnium horum ratio, quòd ante concoctionem, atq; adeo importuna criſis, naturam admodum fatigat. Quare ſi antè debilis fuerit, ne eandem ſupprimat, magnum eſt periculũ, uel ob eam cauſam, quòd talis criſis, ſubſequuto ſudore, plus boni quàm mali deijciat. Quòd ſi nullus ſudor rigorem ſequatur, uel hoc etiam peius eſt: maximæ enim debilitatis naturæ argumẽtum eſt, quæ morbum neq; tollerare, neq; expellere potuit.*

Vna multorũ Aphoriſmorũ ac ſimplex ratio.

Naturæ anxietas.

APHORISMVS LVII.

EXcreationes in febribus non intermittentibus, liuidæ, cruẽtæ, fœtidæ, omnes malæ & bilioſæ. Et ſi bene exeũt, ſiue per alui excretionem, ſiue per urinas, bonæ: ſi uerò non aliquid eorum, quæ iuuant, per hæc loca excernitur, malum.

Duo excrementorũ genera.

Prauum duplex.

DVO damnantur excrementorum genera, alterum crudum, alterũ prauum appello. Atque id rurſum duplex eſt: nam uel ſyncerum eſt, &

magnum

magnum aliquem exceſſum ſignificat, uel aliter malignũ: tale rurſum eſt in multiplici differentia, colliquans ac pingue putridum, atq; præter modum fœtidum, nigrum, uiride, aut liuidum. hæc enim omnia maximã uim morbi indicant, caliditatẽ arguunt pingue & fœtidum, nigrum ad utrãque qualitatem eſt ambiguum. Idem dicunt Neoterici de liuido & uiridi. ſed Galenus liuidum ſolius frigoris effectũ aſſerit. ergo econtrario uiride caloris opus crediderim. Nam ſi tam liuidum, quàm uiride, eiuſdem cauſæ medius effectus ſit, difficile erit rationem reddere, cur nunc hoc, nũc illud intercidat. Eiuſdem generis eſt, quòd ita quidẽ ſimplex eſt, ut permiſtionis reliquorum nullam notam exhibeat. Nam id quoque magnũ aliquem exceſſum indicat. Melius enim fuerit, hoc cum alijs quibuſdam confundi, nec ſimpliciter biliosum, pituitoſum, aut melãcholicum uideri. Hæc ergo excrementa plerunq; mala ſunt: eſt tamen ubi bene ueniunt. nam ſudor plerunq; ex putrida febris materia attollitur, & tamen paroxiſmum recte terminat. Et ne tantùm id in ſudore dicas accidere, ſimiliter & per uomitum & per uentrem interdum quod putridum eſt, bene abit: at per urinam frequenter: neq; ratio aliud exigit: nam multo melius eſt huiuſmodi maligna in paroxiſmis expelli, quàm retineri. Verùm hîc de febribus continuis & acutis loquimur, atq; adeò de excrementis criticis, quæ concocta eſſe oportet. Videtur mihi diſsimulaſſe hanc difficultatẽ Galenus: hoc tantùm adijciens, bene exire, quando concocta exiſtunt: quippe manifeſte concoctis repugnant. Forte ergo priorem concoctionẽ reſpexit. Mihi autẽ per accidens fieri apparet. quod facile patebit, ſi duplicem, ut alibi, ita hîc materiam morbi fecerimus: alteram, quæ concoquitur, alterã quæ ſingulis paroxiſmis corrumpitur. Expellitur autem utrunque ſimul in criſi: nunc plerunq; concocta multitudine ſuperat corruptam, aliquando ecõtrario putrida forte fortuna ſuperat, & obſcurat ſua phãtaſia concoctã, atq; hic fœtida, liuida, nigra, conſerre poſſunt, forte biliosa, & cruenta: nam quædam ex corruptis hanc priorem utcunq; ſpeciem retinent. Itaque mala excrementa aliquando in bonum euadunt, non tamen unquam bona, id eſt concocta mala exeunt, niſi forte per uim medicamentorũ, his, quæ naturæ conueniunt, ſuccedant. Id euenire poteſt, ubi naturæ ſatis

Syncerum.

Maligni multiplex differentia.

Fœtidũ, pingue, indicia caliditatis.

Nigrum ambiguum.

Liuidum frigoris, uiride caloris indicium.

Syncerum.

Excrementa maligna ſæpe bene ueniũt.

Argumentũ à ſudore.

Experientia.

Ratio.

Galeni diſsimulatio.

Noſtra coniectura.

Putrida aliquando obſcurat colorẽ concoctæ.

Nunquã concocta malè exeunt.

forti,

Medicamentum importunum.

Maioris ſubinde artis à medicamento abſtinere quàm opportunè exhibere.

Alia dubitatio.

Duplex ſolutio.

Non fit ulla ſubita criſis p ſputum.

forti, in ſtatu quis medicamentum importune exhibet: ſæpe enim hac ratione immodicus fluxus ſequitur, & æger interit. Adeò aliquando maioris uirtutis eſt medicamẽto abſtinere, quàm opportune exhibere. Non oportet autem quærere, cur Hippocrates duntaxat hæc excrementa reprobarit, aut cur tantũ has tres excretiones appoſuerit: nam moris eius eſt, ut ex uno aut altero exemplo generalem dignitatem indicet. Malo hîc inquirere, cur ubi de excretionibus loquutus eſt, ſtatim inuerſo ſermone, ubi inquit, Si uerò bene exeunt, *alui & urinæ meminit, & ipſas excreationes omiſit. Nunquid iuxta compendium Aphoriſticæ doctrinæ alterum in altero ſubintelligit? Forte etiam ob eam cauſam ſermonẽ mutauit, quia licet concoctio morborum pectoralium in ſputo proditur, ferè tamen aliter ipſi, quàm per ſputum iudicantur. Certe Galenus in lib. De criſibus, ubi genera criſis edocet, illius quæ per ſputum fit, non meminit, & omnino rara uidetur, per eam partem criſis fieri apparet.*

APHORISMVS XLVIII.

IN febribus non intermittẽtibus, ſi partes exteriores frigidæ, interiores uruntur, & ſitim habeat, lethale eſt.

Intermittentes quędam, licet raro, hac inęqualitate exercent.

Tres ſunt differẽtiæ febrium continnarum, quę hác inæqualitatẽ adferunt.

Lippyriæ.

Error Neotericorum.

MIRATVR Galenus, cur hîc Febribus non intermittentibus *aſſcripſit. Et poteſt ferri eius cõmẽtatio. Forte etiã Hippocrates quaſdam intermittentes reſpexit, in quibus in principio paroxiſmi, aut bilis, aut pituita ſalſa in uentriculum irruit: etenim uel hîc (licet rarò) ægroti foris rigent, & ſimul in præcordijs magnum æſtum ſentiunt. In acutis alia eſt ratio: nulla enim hîc bilis in præcordia effluit, ſed tota in uenis retinetur. Igitur non niſi in magnis inflammationibus, febribus peſtilentibus, aut alijs uehementer malignis, hæc inæqualitas fatigat, in quibus magnus ille calor interior, quaſi cucurbita, totum ex proximis partibus ſpiritum & ſanguinẽ ad ſe rapit, non ſine animi difficultate. Ab effectu huiuſmodi lippyriæ appellatæ apparent: quocirca Neoterici lippyrias male inter pituitoſas, atq; adeò intermittentes numerauerunt. Sed de ijs erroribus copioſe alibi. Hoc licet adijcere, quòd uri in internis, non ſit tam pernicioſum*

ſum ſignum, quàm frigere foris: nam uri in acutis, frequens eſt. Vrere cõmune acutis eſt.

APHORISMVS XLIX.

IN febre non intermittente, ſi labium, uel oculus, uel naſus, uel ſupercilium peruertatur, uel non uideat, uel non audiat, tam debili exiſtente corpore, quicquid horum euenit, mors proxima.

POTIVS harum, quàm aliarum partium aſſumitur peruerſio, quòd hæ partes ad hoc cæteris magis idoneæ ſunt. Quòd ſi & pudendorũ ſubinde fiat retractio, tamen prædictarum partium magis ob oculos poſita eſt. Nihil autem iſtorum eſt, quod unam habeat cauſam: nam frigiditas & ſiccitas eas partes obtorquere poſſunt, & præter has qualitates etiam quiuis tumor effatu dignus, in ipſis conceptus. Miror tamen, quòd Galenus nunc eò hanc ſententiam retorqueat: nam ſic reddita omni myſterio caret, cùm nec ullus alius eſt morbus citra periculum, qui uirtutem debilem coniunctam habet. Certè per ſe nullus tumor in hiſce partibus periculoſus exiſtit, aut febres acutas parit: iam tumores uel à principio eas partes peruertunt. Atqui Hippocrates de ijs peruerſionibus loquitur, quæ poſtea ſuperueniunt. adijcit enim, Virtute exiſtente debili. *quaſi hoc uelit dicere, Morbo diutius trahente. Quòd ſi Hippocratis conuulſionem ex ſiccitate reſpexerit, nullo modo eam particulam,* Virtute exiſtente debili, *adijcere decuit: quoniam uel alibi conuulſio ex ſiccitate mortalis exiſtit. Neq; maiorem gratiam obtinebit ſequens particula, ſi quidẽ Galeni commentum ſequamur: nam quis dubitat, quin æger moriatur, ubi eouſq; debilitatis uenerit, ut nec audiat, nec uideat? non quidem in ſolo morbo acuto, ſed & lõgo. Nunc Hippocrates ubiq; ex propoſito de febre continua loquitur. Veriſimile ergo mihi eſt, quòd ſaltem hæc duo nouiſſima ſymptomata, tanquam critica, intellexerit: nam ſcimus, quòd plerũq; ante criſim hallucinentur, quidam etiam obſurdeſcant, humoribus aut certè uaporibus ad caput ſublatis. Ac quidem aliquando ob morbi malignitatem præcociter commoueri incipiunt, ubi, ſi quidem uirtus fortis fuerit, imperfecta duntaxat criſis erit. Verùm ubi cum malignitate morbi de-*

Tres sũt cauſæ quæ has partes peruertunt.

Galeni commentum multis modis ſuſpectum.

Magna ubique debilitas mortem minatur.

Noſtra coniectura.

Criſis præcox.

Criſis imperfecta.

bilitas naturæ coniuncta fuerit, æger neceſſario morietur. Non eſt dubiũ, quin huc Hippocrates reſpexerit, & potuit de alijs omnibus ſignis criticis ſtatuere, ſed ubiq; exẽplis gaudet. Vtrum autẽ et reliqua priora accidẽtia ſic audire poßimus, inueſtigandum eſt. Nam & commotio labri frequenter uomitum criticum præcedit: quod nunc forte per peruerſionẽ intelligit: rarius, uel oculus, uel naſus ante criſim retorquetur. Forte ergo hæc omnia ad ſiccitatem referuntur, præſertim cùm hæc & in Præſagijs (quorum hîc compendium agit) idem oſtendere uidentur. Certe potius eſt Aphoriſmum partiri, quàm una ratione eum malè interpretari.

Criſis mortalis.

Aphoriſmi præſagiorum habent compendium.

APHORISMVS L.

VBi in febre non intermittente difficultas ſpirandi, & delirium acciderit, lethale.

· *QVÒD nonnunquam fiat difficultas ſpirandi, nihil patiente ipſo pectore, ex apoplexi, & ſimilibus, manifeſtum eſt. diſcrimen ex tußi ſumitur: nam difficultatem ſpirandi ex pectore, ferè tußis ſequitur. Sed hæc mittamus, illud hîc potius dicere cõuenit, quòd in febribus acutis triplex, aut quadruplex ſpirandi difficultas deprehenditur. Aliquando ſpiritus rarus eſt, & magnus, & delirium protẽdit. Eſt autem & alius interruptus, ac diſpoſitionem quandam conuulſioni proximam ſequitur. frequẽtius difficultas ſpirandi ex affectu aliquo pectorali incidit: ut per inflammationem aliquam pleuræ, pulmonis, aut thoracis. Nullum ex his tribus, puto Hippocratem hoc loco intellexiſſe: nam difficultas quæ inflãmationes prædictarum partium ſequitur, periculoſa eſt, nequaquam lethalis: quoniam plures ex ijs ſaluãtur. Fortaßis ob eam cauſam Galenus quoque parum in commento ſuo ab Hippocratis uerbis diſceßit, ac Periculoſum pro Lethali expoſuit. Aliquando difficultas ſpirandi criſum antecedit, humoribus per pectus ſurſum ſublatis: ac de hac malim Aphoriſmũ intelligere. Nam ſi hîc æger fuerit debilis (atq; id nũc ſubaudio) moriẽtur. Facit autem affinitas priorum aliquot Aphoriſmorum, qui de ſignis criticis dicti ſunt, ut ſic intelligam. eſt enim omnium eadem ratio.*

Difficultas ſpirandi ex uarijs locis oritur.

Tuſsis diſtinguit difficultatem ſpirandi ex pectore & alijs locis.

Quadruplex ſpirandi difficultas.

Galeni expoſitio.

Quartam difficultatẽ ſpirãdi uidetur Galenus intellexiſſe.

Omnium eadem ratio.

APHO

APHORISMVS LI.

IN febribus abſceſſus, qui ad primas iudicationes non ſoluunt, longitudinem morbi ſignificant.

GALENO nullus hîc uiſus eſt ſubeſſe nodus, nullum etiã, quale in alijs, dicit ſubeſſe myſterium, ſed ſententiam palàm manifeſtam. Nobis uerò fortaſſe, quibus ingenium rudius, ac ſcrupuloſius, maiori indagine opus habere uidetur. Nã ſtatim dubitare cõtingit, nũquid de abſceßibus, quibus aſſeclæ febres ſunt, an potius de ijs, in quas febres ipſæ deſinãt, loquatur. Priorẽ partẽ Neoterici accepiſſe uidẽtur, qui de pleuritide, peripneumonia, phrenitide, & ſimilibus intelligunt, nam his omnibus febres cõtinuæ atq; adeo acutæ cõiũctæ exiſtũt. Poſſet autẽ ſic accepta ſententia, uariũ exhibere ſenſum. Primus talis erit, ſi ipſæ inſlãmationes non ſoluãtur, ad primas iudicationes, quibus ipſæ febres abſoluuntur: contingit enim aliquando, ut febres aliquo modo deſinant, ſed inſlammationes ad pus uel ſcirrhum trãſeant. Alij per primas iudicationes primum criſis impetum, ut Conſtantinus interpretatur, accipient: de omnibus enim ijs, quæ criſim imperfectam admittunt, uerum eſt, longas fieri ægritudines: nam uel naturæ imbecillitatem, uel morbi malignitatem præoſtendũt. Rudior eſt interpretatio eius, qui per primas iudicationes, primum diem criticum intelligit, forte tertium, aut quintum: nam neque ſic morbus longus oſtenditur: quoniam & qui decimoquarto terminatur, acutus perhibetur: niſi omnes longos malis dicere, qui non ſunt acutißimi. Minus adhuc placet illorum ſententia, qui per primam iudicationem, eam, quæ decimoquarto die ſit, intelligunt. nam ut ille quidem longus eſt, non tamen eſt uериſimile, quòd hoc reſpexerit Hippocrates. Igitur quidam maluerunt eam, quæ uigeſimo fit, intelligere. Sed neq; hoc, neque quouis alio modo, ex his quos diximus, ſententiã rectè poßis interpretari, niſi nomine Abſceſſus uelis abuti: non enim quæuis inflammatio, ut diximus, nomine abſceſſus intelligitur, ſed tantùm ea, quæ inter duas tunicas eſt: cuius tres ſunt ſpecies, meliceris, atheroma, & ſteatoma. Dicũtur etiam abſceſſus, in quos febres deſinunt. Sit febris continua in parotidẽ,

Galenus hũc locũ tanquã manifeſtum præterit.

Prior dubitatio.

Neotericorũ acceptio.

Expoſitionis uaria ſententia.

Prior.

Poſterior.

Tertia.

Quarta Neotericorum expoſitio.

Alia expoſitio.

Omnes uno modo redarguuntur.

aut ſimilem aliquam diſpoſitionem terminatur:ac de ijs ſolis uidetur dictum, quòd longitudinem morbi ſignificant, qui prima indicatione non terminantur. Neque ſic accepta ſententia carebit myſterio:ſed cauſa eius eſt in abſcondito, ſumetur autem ex eo, quòd abſceſſus, in quos febres legitimæ abierint, concoctionem obtinent, ac tales prima indicatione ſoluentur. Quare qui ultra differunt, ex cruda materia fiunt, ac forte ſuppurabuntur, aut indurabuntur:certe longitudinem ſignificant: nam ſi ex cõcocta materia abſceſſus eſſet natura, ubi quaſi reſpiraſſet, dierum paucorum recreata ſpatio, facile primo die critico, hoc eſt tertio, uel quarto, ipſum finiret. Ita dico, nam ſimpliciter neque parotides, neque ſimiles abſceſſus per criſim finiuntur. Si uerò cruda eſt, multorum dierum ſpatio indiget:nam ſi in uenis concoqui non potuit, admodum calentibus, in externis partibus difficile concoctionem obtinebit.

Noſtra expoſitio. Occulta hoc modo accepta ſententia. Abſceſſus ex cruda materia diu durãt. Occupatio. Confirmatio.

APHORISMVS LII.

QVicunq; in febribus, uel in alijs morbis ſponte illachrymant, nihil abſurdum: qui uerò nõ ſponte, abſurdius.

SPONTANEAS lachrymas dupliciter intelligere poſſumus, ſcilicet eas, quæ propter cauſam manifeſtam ueniunt, idque externam, ut affectum aliquem animi, gaudium, uel triſtitiam:uel internam, ut oculi affectum. Vtrunque genus lachrymarum ſpontaneum dici poteſt: quanquam uarias cauſas obtineat. Poſteriores ex loco affecto ueniunt. reliquæ lachrymæ, quæ ex animi affectu pullulant, longius prodeunt: nam oculus nunquam tãtum humoris continere poſſit, quantum ſæpe per lachrymas effluit. Sed neque è uentriculis cerebri ea materia fluere poſſit: nam nota eſt harum lachrymarum ſeroſa materia, quam nullo modo in cerebri ſubſtantia atque adeò ipſis uentriculis contineri conſentaneum eſt. Reliquũ ergo eſt, ut è uenis & arterijs prorumpat:nam in his copioſa ſuperfluitas cõtineri ſolet. Quo uerò modo per huiuſmodi affectus diſtillat, eſt difficultas. Quidam per expreſſionem cerebri fieri dicunt, atque id mihi minus placet:nam cur per triſtitiam, aut etiam potius gaudium, ita exprimatur,

Spontaneæ lachrymæ duplices. Vnde ſuppeditantur lachrymæ. Leuis diſceptatio. Noua difficultas. Quorundam opinio.

matur, difficile eſt explicare: nullo enim modo hæc expreſsio uoluntaria exiſtit. Sed neque ſi naturalis fuerit, quæ ſit eius ratio, patet: nam quòd quidam dicunt, triſtitia cerebrum infrigidari, & exiccari, atque ita ex preſsionē pati, bis térue peccant. Primùm, triſtitiæ ſedes nequaquam cerebrum eſt, ſed cor, ut alibi oſtendimus. Deinde intemperaturæ iſtæ non ſubito, ſed paulatim accedūt: lachrymæ uerò ex tempore: denique tametſi iſtam definitionem in lachrymis ex triſtitia ſeruare poſsis, non tamen in ĳs, quæ ex gaudio. Hoc & ipſis Neotericis ſuboluit, ac proinde coacti ſunt diuerſam lachrymarum cauſam reddere. Inquiunt enim, lachrymas colliquatis ſpiritibus in gaudio procedere: at id fieri non poteſt, cùm ſpiritus lachrymis multo ſubtiliores ſint: at id quod colliquatur, craſsius eo, in quod euadit, eſſe debuit. Melius igitur eſt, in utroque animi affectu prodeuntes lachrymas ex una materia, quippe ſeroſo ſucco generare: ac in gaudio quidem tantùm ex proximis partibus fundi uidentur: in triſtitia uerò, præſertim ſubita, ex uniuerſo corpore ad media uiſcera, ac deinceps ad caput rapi. Atque hinc, credo, uberiores longe affluunt in triſtitia, quàm gaudio. Quòd autem in triſtitia primùm huiuſmodi humores ad interna feruntur, uidetur uulgus atteſtari, cùm dicat, cor ſibi triſtitia turgere: quo etiam uerbo, triſtitiæ ſedem in corde aſtruunt. Huc etiam alludit, quod uulgo dicitur, quòd dolor quo magis diſsimulatur, eò altius demittitur: & iterum, quòd lachrymæ nonnihil triſtitiam alleuient. Nam humor, qui primò ad interiora defluxit, tandem regurgitare uidetur. Ita rurſum uulgo dicimus, & ſuſpirium & lachrymas ex imo corde procedere, niſi forte fuerint fictitiæ. Idem & illud arguit, quòd non in quauis triſtitia, ſed magna, & ſubita, lachrymæ erumpant. Non eſt igitur mirum, ſi hæ lachrymæ ſint admodum calidæ: quoniam ex locis procedunt admodum calidis: ſed morboſæ, ut quæ ex ophthalmia decedunt: quia ex affectu crudo ueniunt, aliquando frigidæ exiſtunt: ſæpius tamē calidæ, quoniam & affectus calidus exiſtit. Hæ igitur nullum admodum malum oſtendunt: nam hæ morbo atteſtantur, illæ uerò affectui animi: utrunque citra periculum eſt. At in his quæ inuoluntariæ ueniunt, non à cerebro, nō ab uniuerſo corpore, ſed ipſorū oculorū ſubſtantia ſeparātur, forte hu-

Multiplex error.

Multiplex redargutio.

Neotericorū ſubterfugiū.

Redargutio.

Noſtra opinio.

Lachrymę in gaudio ex ptibus proximis, in triſtitia uerò ex profundiſsimis.

Atteſtatio.

Triſtitiæ ſedes in corde.

Vulgo dicta.

Subita nō autem ſucceſsiua lachrymas mouet.

Cur lachrymæ calidæ.

Morboſæ lachrymæ aliquando frigidæ.

Inuoluntariæ lachrymæ periculoſæ, & maximam debilitatem accuſant.

more tenui, ideoq́ue infirmam extremè uirtutem retentiuam oſtendunt, quæ uel quod bonum, & modicum eſt, nequit retinere. Non eſt autem ueriſimile, quòd ipſa particula ſola male habet, ſed & ipſum uicinum cerebrum: ſecus enim per ſe nunquam eò uſque promouiſſet debilitas oculi, quæ ſuum robur à cerebro accipit. Atque has lachrymas ſæpe corrugatio corneæ ſequitur, ut ſupernatam uulgus telam putet: quod & ipſi ſignum mortis habent. Ne mireris igitur, ex hac imbecillitate potius, quàm uentris, aut inteſtinorum pœnis, ſignum accipi, nam retentiua in uentre magno robore eget, ad continendum quod accepit: at oculus nullius alterius onus tolerat. Itaque imbecillis admodum uirtus eſſe debet, quæ proprio ac tantillo humore grauatur.

Multa oculorũ debilitas uniuerſũ cerebrum infirmum arguit. Corneæ. Occupatio.

APHORISMVS LIII.

QVibus circa dentes in febribus quidam lentores naſcuntur, his fortes fiunt febres.

COMMENTVM Galeni dubium eſt: uidetur enim uelle quòd calor lentam materiam faciat. Idq́ue iterum poteſt intelligi dupliciter, uel quòd talem faciat in ſolis dentibus, uel etiamdum in ipſis uenis. Ego autem intelligo, quòd lentor in dentibus ſignificet lentam materiam in ipſis uenis: ſumus enim, qui ad ſuperiora fertur, naturam prioris humoris imitatur, nec ſecus ipſe humor euariat. Hoc & calor ipſius linguæ indicat: eſt enim aliquando flaua, aliquando pallida, alba, nigra: ſæpius tamen lentor circa dentes quàm linguam concreſcit, quia linguæ motus eum diſsipat. Accenditur autẽ calor in eiuſmodi materia à principio admodum lente, ſed ſemel accenſus egregiè emicat: nam & ligna uiridia, licet ab initio non admodum magnam flammam edunt, tandem inextinguibilem reddunt. Idem uidetur accipere antiquus interpres, qui Fortiores febres exponit, Diuturniores. Cõmunitas tamẽ horũ Aphoriſmorum mihi ferè perſuaſit, ut & hunc de bilioſis febribus, atque adeò de acutis intelligam: nam & in ijs aliquando dentes quodam lentore tentantur, atq; idipſum in his eſt multo peius: nam parum eſt in pituitoſa febri lentam eſſe materiam, ſed non niſi rariſsimè talis eſt in acuta: grauis enim debet

Galeni commentum dubium. Noſtra opinio. Lentor potius circa dentes q̃ linguã. Comparatio cum lignis uiridibus. Antiquus interpres. Noſtra opinio. Grauis lẽtor ex materia bilioſa.

bet eſſe calor, qui hîc ſeroſum mutet in lentum.

APHORISMVS LIIII.

QVibus plurimum ſiccæ tuſſes, leuiter irritantes, in febribus ardentibus fiunt, non multum ſiti infeſtantur.

AVT Plurimum *delere oportet, ut Theodorus, aut ſi retinere uelis, ad totam ſententiam referre. Non enim ſimul plurimum ac leuiter tuſſes iritare poſſunt, & reliquæ quædam febres, præſertim pituitoſæ, non admodum ſiticuloſæ ſunt. Proinde,* in ardentibus, *dixit, in quibus quidem rarior eſt ex diſtillatione tuſsis, aliquando tamen, quoniam licet per febrem ardentem uniuerſum corpus incaleſcat, cerebrum minus. Multum hîc iuuabunt nos paradoxa noſtra, in quibus oſtendimus, quòd aqua incalefacta ſuapte ſpõte refrigeretur, niſi locus ſit admodũ calidus. Experientia eſt in uapore, qui ſub ollarum concreſcit couperculis: ita & uapor in cerebro ſuapte ſponte cogitur, ac ex inferiori cerebri ſuperficie delabitur, forte etiam à uirtute exprimitur. Et quidem bilioſus parum ſitim mitigat, ac forte ea ſola ratione, quia ut ſimplex inæqualitas tuſsim prouocat, atque humiditatem quandam ex proximis partibus concitat, quæ ſiccitatem diluit: non eſt enim hæc ſitis ex caliditate uentriculi, ſed ipſius gulæ ſiccitate: quare melius eſt in commento audire, quòd loci humectentur circa aſperam arteriam, quàm ſimpliciter ipſa aſpera arteria. Videtur idem multo præſtantius facere humida tuſsis: ſed per accidẽs aliter euenit: quippe ſua craſsitudine meatus aliquando infarcit, ac ſitum potius auget, quàm minuit. Et in hoc Hugo Senẽſis lapſus eſt. Forte etiã ſiccam tuſsim adnotauit Hippocrates, quia humidam admodũ uix hîc reperies. Poteſt unuſquiſq; ex hoc Aphoriſmo cognoſcere, quàm ſtudioſè Hippocrates ubique accidentium rationem inquiſiuerit, & ubique quod per ſe eſt, ab eo quod per accidens eſt, diſtinxerit.*

Febres pituitoſæ parũ ſiticuloſæ.

Tuſsis in febribus ardentibus.

Paradoxa in problemata digeſta.

Vapor in cerebro ſæpe per ſe cogitur.

Qua ratione ſicca tuſsis ſitim diluit.

Sitis hęc ex gulæ ſiccitate.

Occupatio.

Hugonis Senentis error.

Altera ſuſpicio.

Hippocratis diligentia.

APHORISMVS LV.

EX inguinum tumoribus, febres omnes malæ, præter diarias.

PARVAM

PARVAM difficultatem in hoc Aphoriſmo Galenus reperiſſe uidetur: quē minimo dignatur cōmento: neq; enim commentatio ipſa adeo excedit Aphoriſmum: uerùm neq; ſententia ipſa uidebitur Hippocrate digna, tantum abeſt, ut aliud Galenus commentum deſideret, ſi quidem ſimpliciter intelligatur. Quippe quòd febres putridæ peiores ſint diarijs, per ſe conſtat, neque aliunde teſtimonium deſiderat, ſiue ex bubone oriantur, ſiue aliunde. Grauior hîc imminet difficultas, de qua minime ſperabatur, an aliæ febres à diarijs bubonem ſequi poſſunt. Super eo nos dubitare fecit Galenus, qui in ſecundo libro De febribus, febrem nullam, præter diariam, ex tumore inguinum, ac ſimilium glanduloſarum partium, ſuſcitari putauit. Nec obiter dixit, rationem ibidem ipſe adiecit, dicens humorem in his locis impingi, cogiq́ue, adeò ut nullus hinc putridus halitus cor tentare poßit, citra quod putrida febris nunquam contingit, ſaltem ſecundùm illius ſententiam, quamuis etiam cor quàm maxime incalfaceret. Caliditas ergo cordi tantùm communicatur, ſed putredo in ipſo bubone circumſcribitur, atque uno die finitur, quamuis nonnunquam iterum atque iterum, pro diuerſitate caloris & doloris reuertitur. Hugo Senenſis uſque ad uenas putredinem diffundi putat, aliquando autem ad ipſum cor, adeò ut putridam committat. In quo loco bis cum Galeno pugnat, ac credo, quòd hunc locum in libris de febribus non legerit, aut certe non animaduerterit. Condonandus tamen error: nam idem uidetur aſtruere præſens ſententia, & atteſtari ipſa experientia: quippe bubonem peſtilentem non tantùm putrida, ſed ſæpe acuta febris ſequitur. Ac diu fortaßis circa hunc nodum laboraſſemus, niſi eum Galenus in hoc loco explicuiſſet: ipſe enim primum annotauit, has febres nequaquam exteriorum, ſed internorum inflammationem ſequi: ſubinde enim uterque locus ſimul inflammatur. nec eſt difficile dictu, cur potius interiorum quàm exteriorum inflammationes putridæ ſequantur: quippe proximior putredini eſt uia ad cor ab internis, quàm externis. Multo etiam facilior, quòd hîc uenæ & meatus latiores ſunt. Nihil igitur hanc putredinem ad cor ferri impedit, & reuera fertur. Difficilius eſt reddere cauſam, cur non tota materia ſimul putredine afficitur. Atque hîc ſimum colum

Prima ſententiæ phantaſia admodũ ſimplex.

Grauis quæſtio.

Galeni locus in ſecũdo de febribus.

Hunc locum ibidem eruimus.

Hugonis Senēſis ſupinitas.

Experientia.

Iuſta Galeni explicatio.

Facilis cordi cum internis uiſceribus omnibus communicatio.

Difficilis quęſtio.

Cur ĩ inflãmationibus materia paulatī accēdatur, & plures pariat paroxiſmos.

columbinum (cuius Galenus alibi meminit) reſpicere oportet: non enim hic totus ſimul putruit, ſed paulatim accenſus eſt. Idem & in internis inflammationibus cogitare oportet, ut paroxiſmorum uiciſsitudines inuenias: quod ut melius credas, adi Galenũ in principio undecimi Therapeutices, ibi plures febres, ex ipſis phlegmonis prius cõceptis inuenies. Quidam pro ſingulis paroxiſmis nouam materiam influere cogitant: & in hoc egregiè falſi ſunt. tantùm id quibuſdam ulceribus longis tumoribus accidit. diuerſitas cauſa eſt, quòd in ulceribus & alijs affectibus longis habitus quarundam partium deprauatus eſt, quæ nouam ſemper materiam euomunt. Scio quòd & Galenus ipſe in ſecundo De febribus, dicit inflammationes in principio exacerbationis intendi, in declinatione uerò contrahi. Sed hoc potius acceptum feremus febris feruori, quàm nouæ defluxioni. Proinde non quidem id, quod iam influit, ſed id quod primo die pòſt influxit, omnes ex ordine exacerbationes facit. Nec eſt ſimile de febribus intermittentibus: nam hic paulatim excluditur materia, ac tantùm eã, quæ fuerat corrupta, appellant coniunctam: at in initijs inflammationum, affatim cadit tota antecedens ſimul, & coniuncta. Hoc in pleuritide etiam ipſum ſputum arguit: nam in morituris putridum exiſtit, in conualituris uerò concoctum, atque non aliter, quàm urina in uenis aliquando putredinem, aliquando concoctionem oſtendit. Vt ingenuè tamen fatear, materia inflammationis non ſemper in loco priuato circunſcribitur, ſed ad uenas proximas differtur: atq; hinc eſt, quòd inflammationes in pectore, pulmone, & alibi, aliquando per fluxum ſanguinis è naribus, aliquando per aluũ, interim per ſudorẽ terminantur, atque à principio, uel etiam ubi conſtiterint, facta phlebotomia diminuitur. Ad magnas tamen, et cõmunes uenas parũ materiæ exorbitat: proinde rectè uulgò dicitur, quòd urina nulliũ ſuper pleuritide iudiciũ præbeat. Quòd ſi in huiuſmodi inflammationibus urina putredinis ſignũ oſtendat, non eſt huius cauſa, quia urina momentum aliquod humoris ex eo loco referat, aut in uenis accedat, ſed quia per conſenſum & affinitatem ſanguis in uenis nonnihil patitur: nam & alibi citra ullam febrem ſæpe ſanguis corrumpitur. Non eſt autem ocioſus hic ſermo, uel tantùm

Paroxiſmorũ uiciſsitudines.

Quorundam opinio.

Longis tumoribus paulatim aliquid influit, in acutis omnia affatim fiunt.

Diuerſitatis cauſa.

Occupatio.

Galeni locus difficilis.

Noſtra opinio.

Occupatio.

Atteſtatur ſputum.

Inflammatio ſæpe ad uenas proximas exorbitat.

Vrina in pleuritide ac ſimilibus inflãmationibus nix atteſtatur humori in loco affecto.

Occupatio.

Sermo operi medico utilis.

propter ſpeculationẽ dictam, ſed ad praxim neceſſarius. Videmus enim Abuſus uulgaris. *hinc apertè totum ferè morbum in pleura contineri, ac corpus temere onerari tot poculis, quæ uniuerſum corpus reſpiciunt. Contrà magis eclegmatis inſiſtendum, niſi forſitan calori cordis, ac uniuerſi corporis prouidere uelimus, ne reliqua materia in uenis in conſenſum trahatur. Vt ergo ad* Summa hui⁹ ſententiæ. *propoſitam ſententiam reuertamur: Summa rerum eſt, quòd febres pallidæ, quæ cum bubonibus committuntur, malæ ſunt: quia ſuſpitionem alicuius interioris inflammationis (ut peſtilentes bubones) faciunt, exterior bu*Externus bubo ſolam diariam facit. *bo ſolam diariam facere poteſt, qualis plerunque externam cauſam ſequitur: ac talis quidem febris ſine diſcrimine exiſtit, niſi forte initium alicuius peſtilentis febris nequeas à diaria diſtinguere: nam hoc alibi dixi*Mala quorũdam opinio de febribus peſtilentibus diarijs. *mus, quòd febris peſtilens ſubinde in principio anticipat occidere, priuſquã ad magnitudinem perueniat: quod multis indoctis anſum præbuit, ut inter febres peſtilentes diarias putridis periculoſiores, atque acutiores putarent.*

APHORISMVS LVI.

FEbricitanti ſudor ſuperueniens, febre non deficiente, malum. prorogatur autẽ morbus, & multam ſignificat humiditatem.

Triplex ſudor. Antecedens. Sequens. *TRIPLICEM ſudorem Neoterici hîc diſtingunt: antecedẽtem, intercedentem, & ſequentem. Antecedentem, credo, uocant, qui uniuerſum morbum, aut ipſum paroxiſmum præcedit. Sequẽtem, qui paroxiſmũ* Intermedius. *finit. Neutrum nunc Hippocrates ſpectat, ſed de ignauo illo, credo, loquitur, qui tempore intermiſſionis, aut remiſſionibus oritur: contingit enim* Quare natura per ſudorẽ poti⁹ multam materiã minuit, quàm paucam. *quoſdam uel extra paroxiſmum leuiter ſudorem fundere. Atque hic quidem multam humiditatem ſignificat, quam natura impotenter continet, & per fas & nefas grauata excludit: ſecus enim facilius eſt illi modicam materiam concoquere, & eijcere, quàm paucam. Atque hic eſt, de quo* Oribaſius delirat. *Hippocrates nunc loquitur. Oribaſius ijs omnibus miſſis, febrem partitur* Nugæ. *in eam, quæ ex putredine, & eam quæ ex uentoſitate fit. Delirare eum diceres, niſi forte per flatum ſpiritum intelligat. Quid, quòd febres ex putredine*

dine, & putridis humoribus inuicem dimiſerit? Fateor, quòd febres quædam diariæ ex bubone inguinis, aut alia ſuppuratione fiant: ſed ſcio, quòd huc non reſpexerit. Omitto, quòd idem ſit, diariam ex putridis humoribus, aut ex putredine dicere. Verùm & in priori Aphoriſmo ocioſum uidetur, reliquiſſe commentum, ubi cauſam reddidit, cur diarijs putridæ ſint maligniores. Inquit enim id trifariam accidere: primò, fluxu humorum: ſecundò, imbecillitate partis: tertiò, ipſa natura febris, ubi iterum diarias febres ex uentoſitate generat. Sed de ijs ſatis: non enim repetere uolumus, quod alibi diximus, materiæ multitudinem aliquando morbum abbreuiare, ubi ſpeciem mutat: ſecus uerò plerunque producere.

Ignaua Oribaſij diſtinctio.

Materiæ multitudo aliquã do morbum producit, aliquando acutum facit.

APHORISMVS LVII.

QVi à conuulſione aut diſtentione neruorum tenetur, febre ſuperueniente liberatur.

NIMIVM ſcrupuloſa eſt hic quæſtio Oribaſij, dũ quærit, cur non fuerit Hippocrati ſatis conuulſionem dixiſſe, niſi & diſtentionem adiecisſet: aut cur diſtentioni conuulſionem præpoſuit. Mirabilior illius reſpõſio, cùm diceret decere, ut genus proponatur ſpeciei: nam cõtrà cõmuniter Hippocrates ſpeciẽ præpoſuit generi, ac fruſtra ſpeciem adijcere uidetur, qui genus antè nominauit. Sed neque diſtentionem uidetur rectè deſcribere, cùm diſtentum membrum rigidum quidem, ſed uel incuruatum, uel extenſum finit: etenim diſtẽtum, ſemper eſt extenſum & rigidum, utroque muſculorum genere patiente, aut extendente tantùm: itaque melius eſt per cõuulſionem ſimplicem alicuius muſculi affectionem intelligere, per diſtentionem uerò utriuſque, aut certè extẽdentis tantùm. Ac de hac re poſtea, nunc nobis ſatis eſt, quòd utraque communiter morbus inſtrumentarius exiſtit, non quidem ut Hugo Senenſis in definitione eius putauit, quia membro organico accidat (ſic enim & morbi ſimilares inſtrumentales eſſent) ſed quia conſtitutionem ac ſitum partium inſtrumentalium uitiat. Proinde ſiue ex repletione, ſiue ex inanitione fuerit, ſpecies morbi eadem erat: tanto ſimplicior erat antiquorum error, dicentium, ſpaſmũ quidem ex ſiccitate morbum ſimilarem, ex plenitudine uerò inſtrumenta

Mirabilis Oribaſij dubitatio, mirabilior ipſius ſolutio.

Diſtentum ſemper eſt extenſum.

Conuulſio morbus inſtrumẽtalis.

Definitio morbi inſtrumentalis.

Error ueterum.

Cauſa ſpeciē morbi non mutat. ſtrumentalem: nam cauſa ſpeciem morbi non mutat. Quæ autem plenitudo conuulſionem committit, alibi diximus: nam & in hoc error medicorum apparet, dicentium materiam ſecundùm latum muſculum ſpaſmum facere, ſecundùm longitudinē uerò paralytim. Sed neque hoc bene diſtinxerunt, materiam paralytis ſubtiliorem, cōuulſionis uerò craſſiorem. Sed hæc alibi. Illud ego à Galeno, & Neotericis magis oſtenſum uellem, in quo morbo totius corporis accidat diſtentio. Neque enim in hectica febre ipſum inuenient, ubi fortaſſis maximè oſtendere ſperabant: nemo enim ex his unquam toto corpore diſtentus eſt: naturalis enim quodammodo hæc ſiccitas corpori euadit. Quòd ſi in aliqua illius parte conuulſio ſentiatur, id potius ex flatulento ſpiritu eſt, quàm ſiccitate. Forte igitur per capitalem aliquem morbum id eueniet: quippe unumquenque per ſe muſculum affici plenitudine, aut tumore, eſt impoſſibile: monſtroſum enim ad modum corpus eſſet, & albo coruo ſimilimum, quod in ſingulis partibus nodoſum fuerit. Ergo in morbo comitiali clamabit ſe id quiſpiam inueniſſe, ſed fruſtra: nam nulla ſpecies conuulſionis hic proprie accidit. Igitur nec in ſopore, lethargo, aut phrenitide. Ac iam propemodū omnes capitales morbi mihi numerati uiderentur, dum catalepſis, ſiue deprahenſio (rarus quidem, ſed periculoſus morbus) nobis occurrit, congelatio uulgo dicta, morbus frigidus ac ſiccus, in quo quidem ego hanc diſtentionem ſolam incidere puto: neque ſine ratione: quoniam & alioqui melancholici parum à rigidis abſunt, certè ſubinde ſtupidi uiſuntur: nihil enim eſt, quod corpus immobile magis, ac inopportunū ad morbū reddat, quàm frigiditas, & ſiccitas. Ita nihil mirum, ſi in catalepſi morbo quidem capitali, ſed inſigniter frigido, & ſicco, corpus rigeat: prompte enim frigiditas et ſiccitas cerebri ad uniuerſum neruorum genus deſertur. Propius id ex nomine ipſo argues: nam catalepſis, ſiue deprahēſio, dicta eſt, quòd homines in eo ſtatu manent, in quo morbus eos deprahendit, ac plane totum corpus in hoc morbo rigidum manet. Vnde & iuxta Galenum oculi aperti manent. Paulus Aegineta tametſi paulo obſcurius de ipſa diſſerat, tamen ſimiliter corpus in tali morbo rigidum conſtituit. Atque iſta ſunt, quæ mihi hanc diſtentionem in ſola fortaſſis catalepſi fieri perſuadent.

Duplex Barbarorum error.

Maior quæſtio.

Hectici nunquam uniuerſo corpore diſtenduntur.

Nullum unquam corpus in omnibus partibus tumorem cōcepit.

Diſtentio rariſsimè morbus.

Catalepſis, congelatio, diſtētio, morbi proximi.

Frigiditas & ſiccitas corpus faciunt rigidum.

Catalepſis definitio.

Galenus.

Paulus Aegineta.

Scio

Scio quòd in tertio De locis, Galenus catalepſim à tetano uideatur diſtinguere: ſed ea diluemus ibidē: nunc ſatis conſtat, quòd diſtentio potius quãdam ſiccitatem, quàm plenitudinem ſequitur. Quocirca multo facilius eſt nobis, quàm alijs, rationem reddere, cur præter conuulſionem Hippocrates diſtentionem adiecerit. Quippe alio modo febris conuulſionem tollit ex plenitudine, alio rurſum modo diſtentionem: conuulſionem enim curat, quia plenitudinem diſcutit: diſtentionem uerò, quia inſigniter uniuerſum corpus incalefacit: forte etiam diſtentio conuulſionis genus neſcit. Quicquid autem ſit, utrique febris confert, ac potiſsimum diaria, imo & putrida minus periculi afferet, quàm ipſa diſtentio. Fruſtra ergo diu conflictantur in ea quæſtione Neoterici, an putridam febrē conuenit excitare in conuulſione ex plenitudine, aut flatulēto tumore. Sed de his plura in ſecundo Aphoriſmorum reperies.

Occupatio.

Cur Hippocrates præter conuulſionē adiecerit diſtentionē, noſtra coniectura.

Melior eſt febris putrida, quàm diſtentio.

APHORISMVS LVIII.

A Febre ardente habito, rigore ſuperueniēte, ſolutio fit.

DIFFERENTIA eſt inter febrem ardentem, & tertianam continuam: nam in febre ardenti obſidentur uaſa cordi proxima, in tertiana uerò continua remota. Nō tamē Hugo Senenſis culpa caret, qui ardentem febrem aliquando à paroxiſmo tertianæ exorbitare dicit. Sed credo ſimilitudine ſynochi falſus ſit, qui unicam acceſsionem edit. Sed neque rigoris cauſam ſufficienter explicat: non enim ob eam cauſam humores in uenis tranquillæ feruntur, quia uenæ ſunt ſtupidæ, ſed quia eorum ſenſus in uenis meliorum commiſtione obtunditur. Grauior eſt dubitatio, cur per rigorem ſimul & habitus externus dolore afficitur, & tamen ſpiritus & ſanguis ad interiora relabitur. Nam in alijs doloribus humores econtrario ad partem affectam affatim ferri ſolent. Nemo, quod ſciam, hunc nodum expediuit, ſed ut mihi apparet, ex dolorum diſcrimine ſoluitur: quippe mediocres dolores ad ſeſe humores aduocāt: magnus uerò, uſq; ad cor peruenit: quippe & in alijs ferè animi affectibus ipſum cor maximã partem ſpiritus & ſanguinis ad ſeſe refert, nec iam id magno alicui

Differētia ardentis & tertianæ continuæ.

Error Hugonis.

Grauior dubitatio.

Humores alibi referuntur ad partē dolentem.

Mediocris dolor humores ad ſe uocat.

Affectus animi.

Non ſolùm in magnit

ſed & ijs qui affatim incidunt doloribus, ſpiritum & ſanguinẽ cor ad ſe trahit.

Falſus Oribaſius.

Ardentem ſudor finit, ſynochũ uerò fluxus ſanguinis.

Occupatio.

Sanguis in inflammationibus concoctione aliã phãtaſiã induit.

Rigorem ferè uomitus comitatur.

dolori tantùm accidit, ſed & confectio, ac ſubito. Ita quidem materia in principio paroxiſmi, licet non adeò magnum dolorem pariat, tamẽ ſubito in uniuerſum corpus quodammodo irruit, atque cauſa rigoris exiſtit, qui proximè febrem ſoluet, non (ut Oribaſius inquit) quia interna refrigerat: nam id falſum exiſtit: ſed quia principiũ ſudoris promittit: ac (ne mireris, cur Hippocrates in hoc loco rigorem ſcripſerit) is eſt, qui præcipue ardentes finit: nam ſynochum magis fluxus ſanguinis è naribus curat. Aliquando tamen & hic, quemadmodum & ipſæ quoque interim inflammationes ſudore exhauriuntur. Nec obeſt, quòd per modum aquoſi humoris ſanguis exigatur: quia per concoctionem aliam phantaſiam recipit: nec id ſolummodo hîc euenit, ſed & illic, ubi inflammationes aut per ſuperiorem aut inferiorem uentrem expurgantur. Sed de ijs omnibus in ultimo De criſibus. Vnum hîc addere oportet, quòd, dicente Galeno in commento, rigorem non tantùm ſudor ſequitur, ſed & uomitus & deiectio, ſudor tamen magis: unde ferè & febrium intermittentium paroxiſmum ſudor terminat, qui cum rigore inuadit.

APHORISMVS LIX.

TErtiana exquiſita, ſeptenis circuitibus, cùm lõgiſsima eſt, iudicatur.

Breuis exquiſitæ tertianæ definitio.

Nulla apud nos eſſe poteſt tertiana pura.

Pura impura breuior.

Breuitatis cauſa.

Quartana, quotidiana, impuriores apparent breuiores.

TERTIANA exquiſita, quam omnes conditiones circunſtat biliosæ: ergo neq; tempore hyemis uſquam, neq; apud nos unquam ſuboriri poteſt pura aut legitima tertiana, quod idem eſt: nam ſaltem regio noſtra frigida eſt, neq; natura noſtra tantùm ſentit præſentem aërem, ſed et prioris eius cõſuetudinem. Facile ergo eſt colligere, quòd pura, impura ſit breuior: nã æſtiuæ quartanæ breuiores hyemalibus, multo magis præcipitabuntur, ubi omnia circunſtant calida. Hæc ergo prompta ſunt in tertiana. De reliquis licet dubitare: nam ecõtrario quartana & quotidiana eo breuiores apparent, quo fuerint impuriores, atq; ad calida inclinent amplius. Nam bilis quàm pituita, & pituita quàm melãcholia citius euincitur. Proinde breuior uidetur morbus, qui definita mole pituitæ ac bilis cõſtiterit, aut melancholiæ & pituitæ, quàm ex ſola pituita aut melancholia.

lia. Aliud eſt, ubi pituita miſcetur cum melancholia: nam tales quotidianæ puris diuturniores, forte & quartana cum pituita coniuncta erit longior: nam ægrius conficit duos humores, quàm unum. Forte etiã erit breuior ea, in qua omnes conditiones ad melancholiam ſpectant. Facilius aſſerere datur, quòd tertiana continua intermittente ſit breuior: nam licet forte in intermittente materia ſit minor; eſt tamen in continua ferè ſubtilior & calidior: quorum utrunq; magnum eſt ad morbi breuitatẽ compendium. Horum ergo omnium ratio in promptu exiſtit. Non eſt æquè manifeſtũ, cur reliqui morbi acuti ferme iudicentur decimoquarto, & tertiana Galeno ferè anticipet decimotertio. Miror, quòd nemo ex cõmentatoribus huius rei cauſam reddiderit, ne inquiſierit quidem. Videtur mihi, quòd paroxiſmus in utroq; genere in finem diei decimætertiæ incidit, ſed criſis ſubinde declinationem excipit: atq; ita fit, ut aliquam partem decimiquarti occupet. At tertiana nullam nouam mutationem in ſeptimo paroxiſmo patitur, ſed ut in cæteris, obiter ſudore ſoluitur. hoc enim peculiare febribus intermittentibus, ut plurimas toto corpore euacuationes tolerent, neq; repente iudicentur, ſed paulatim terminentur. Ita & nunc quoque Iudicari pro Terminari in Aphoriſmo audio. Ac ſic quidem ſeſe habet proportio tertianæ ad continuam. Reliquis, ſcilicet quartanis, atque quotidianis, nullum terminum Hippocrates aut Galenus præfixit: in cauſa forte eſt, quia longitudo illarum terminum proſpici prohibet. Auſi tamen ſunt Neoterici definire, quòd legitima quotidiana finiatur diebus ſexagintaquatuor. Melius, ut alibi redarguimus, definiuiſſet ſexaginta: nihiloſecius & hic longus eſt pro quotidiana, nõ ſolùm exquiſita, ſed & impura, quæ ut diximus ſæpe citius finitur, quàm exquiſita. Magis eſt irrationabile, quòd quartanam exquiſitã finiunt uno anno: nam ſatius eſſet dicere, in quadraginta paroxiſmus: Nihiloſecius hæc omnia ãbigua ſunt, et uix definiri poſſunt: nam & illud adijcere oportet, quòd uel tertiana impura ſæpe finitur tertio paroxiſmo, ob materiæ breuitatem. non tamen exquiſita tertiana ob materiæ quantitatẽ (ut quidam malè cõmentantur) poteſt differri ultra decimumquartum: ex quo conſtat, quòd morbi conditio ferè magis ſequitur materiæ qualitatem, quàm quantitatem. Atq; hinc

Fortuna ambigua, & difficilis definitio.

In febre tertiana intermittẽte materia breuior, ſed in continua calidior.

Difficilis quæſtio, quare morbi acuti ferè iudicantur decimo quarto, & tertiana terminetur decimotertio.

Neotericorũ negligentia.

Noſtra opinio aut coniectura.

Iudicari pro terminari.

Termini quartanæ & quotidianæ incerti.

Neotericorũ incerta coniectura.

Omnia incerta.

Tertiana impura ob materiæ breuitatem finiri poteſt paroxiſmo tertio.

Pura non excedit decimũ quartum.

deſum

deſumptum eſt, quòd tertiana pura longiſſima ſeptuageſimo terminatur circuitu.

APHORISMVS · LX.

Surditas ex uarijs humoribus uariam ſortitur fortunam.

QVibus in febribus aures obſurduerunt: ſanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata, ſoluit morbum.

Fluxus ſanguinis cōuenit in ſurditate ex ſanguine.

Ventris fluxꝰ in ſurditate biliosa.

Vtrunque remedium ſæpe eidē affectui cōpetit.

Neotericorū mala diſtinctio.

Rimoſa Galeni commētatio.

Aluus nō ſolùm materiā in ſurditate reuocat, uerū etiā euacuat.

Surditas ante criſim dupliciter gignitur.

Prior fluxu ſanguinis tollitur.

Poſterior turbationem aluiamat.

Criſis una p uarias ſimul euacuatiōes.

DIFFICILE redargui poterit, qui hanc ſententiam in diuerſis acceperit affectibus: nam ſurditas nonnunquam in ſynocho euenit ex ſanguinis delata ſurſum copia: atq; hîc potiſſimum iuuat ſanguinis profluuiū: alibi ſurditas ex congeſta bile oritur, atq; hîc magis proderit uentris irritamentum. Nihiloſecius, & in eodē affectu utrunq; conuenire poteſt: non enim ſolùm ſanguinem mittimus, ubi ſanguis bene temperatus abundat: ſed & ubi uel bilioſus, uel melāncholicus, uel etiā pituitoſus exuperat, modo humorum iſtorum cruditas (ut inquit Galenus in quinto De ſanitate tuenda) non multum ſupra aut infra modū ſanguinis fuerit. Ex hoc loco (licet malè) Neoterici uidentur accepiſſe ſuam diſtinctionem de ſanguine ſeparato ab humoribus, aut cōiuncto. Sed de ijs alibi. Nunc tantùm id uolebamus dicere, quòd in ijs affectibus non ſemper requiritur purgatio, aliquando loco purgationis ſufficit ſanguinis miſſio: ſed & econtrario aliquādo loco euacuationis ſanguinis, ſufficit purgatio. Neſcio igitur, cur Galenus in fine cōmētii dixit, Aut euacuatis, aut trāſmutatis: nā utraq; & totus morbus euacuari, & ſymptoma tolli poteſt, non tamen ſimul humores & ad ſuperiora, & inferiora ferri ſolent. Proinde aurium ſurditatē, quæ ante criſim euenit, bifariam oportet generare: aliquando ipſi humores caput petunt, & ſurditatem cōmittunt, atq; hæc eleganter fluxu ſanguinis è naribus finitur: aliquando ſurditas duntaxat leuiores uapores ſequuntur, dum humores diſcernuntur, qui poſtea ad inferiora traduntur: atq; hæc fluxus uētris medicatur: nam poſtquam humor præcipuus, à quo exortus eſt ipſe uapor, effluxit, facile uapor cerebrum relinquit. Iam unus & idem morbus aliquando uariè iudicatur, & ſimul fluxu ſanguinis, ſudore, aut uentris profluuio criſis eiuſdem morbi obitur.

APHO

APHORISMVS LXI.

Febricitātē niſi diebus imparibus febris reliquerit, ſolet recidiuare.

NIMIS grauatim hanc ſententiam fert Galenus: nam non eſt hic ſermo de quibuſuis febribus acutis: ſed ſimplicibus, ac citra inflãmationē: neq; de ijs omnibus rurſum, ſed præcipue ardentibus, quæ raro uſq; ad decimumquartum immorantur, ſed uel quinto, uel ſeptimo, nono, aut undecimo terminantur. Recte ergo dixit Hippocrates, quòd recidiuare conſueuerunt, hoc eſt magna ex parte redeunt, quæ in paribus diebus relinquũt: nam rara eſt, quæ ad decimumquartum diem differtur. In eadem ſententia eodem modo Celſus quoq; cæcutiuit. Galenus non nihil moroſus. Acutæ febres ferè imparibus diebus iudicantur.

APHORISMVS LXII.

Qvibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimum accidit, malum.

*NEGAT Hippocrates febrem ardentem ante ſeptimum diem morbo regio poſſe terminari. Atq; id merito quidam commentatores mirantur: quidam etiam refellere audent, qui in regionibus calidioribus ante ſeptimum diē apparuiſſe teſtantur. Atq; horum mittamus experiētiã, ne forte fallax ſit: nam ratio ipſa in promptu uidetur: ſi enim febris tertiana etiam impura, ſæpe tertio circuitu terminetur, cur non & ardēs febris poſſit tertio die, aut ſaltem quinto, per morbum regium expurgari? Atq; Hippocratis quidem dictionem facile eſſet excuſare: nam licet ipſe qui*buſcunque *dixit, tamen magna ex parte forte intellexit: ac reuera pauciſſimæ ſunt, ac ferè duntaxat legitimæ, quæ ante ſeptimum iudicantur: illegitimæ autem, quales ferè plerunq; ſunt, aliquem ex poſterioribus terminum obtinent. Proinde rariſſimum eſt, quòd ante ſeptimum diem morbus regius ardentem terminet. Sed quid, precor, Galeno facies, qui in eodem, eoque breuiſſimo commento bis impoſſibile aſſeuerat, ut ante ſeptimũ bono fiat? nunquid oblitus eſt, quòd paulo antè ardentē tertio, quarto, quinto die forte terminari cõceſſerit? Non eſt uериſimile, ſed forſitã ita ipſe cogitauit, quòd febres ardētes, quæ terminãtur ante decimũſeptimũ,* Hippocratis ſententia mirabilis. Quidam repugnant. Obiectio. Facilis Hippocratis excuſatio. Galeni dictio magis perplexa.

Non quæuis bilis morbũ regium facit, tantùm craſſior.

ex tenuiore conſtãt materia, quàm quæ morbũ regium facere poſſet: non enim morbus regius ex quauis conſtat cholera, ſed craſsiore: forte etiã ſebres, quæ ante ſeptimum terminãtur, potius alia euacuatione ac fluxu ſanguinis, quàm ſudore finiuntur, utpote calidiores. Iam nullo modo ſequela obtinet, quòd morbi acuti, uel ſudore, uel obiter morbo regio abſolui poſſunt, ſi quidẽ aliter eas finiri contingat. Certe potius eſt, altero modo Galenum componere, quàm ab eo ad Arabes decedere.

Fallax ſequela.

APHORISMVS LXIII.

QVibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febre ſoluuntur.

Typi febriũ.

RIGOREM, horrorem, frigus, typos in febribus appellant: fiũt autem, dum materia à uenis in habitum corporis excutitur: atq; id multifariam accidit: aliquando excutitur in caput, & ſi materia frigida fuerit (dicente Galeno) ſopor ſequitur: uigilia autẽ, ac delirium, ſi quidem econtrario calida fuerit: tuſsis uerò euenit, ſi quando eſſatu digna in pectus inciderit. ſic multos in principio paroxiſmi multa tuſsiuiſſe deprehẽdimus. Sæpius in uentriculum cadit, atque hic duplex fortuna: ſi quidem natura imbecillis fuerit, materiaq́ue maligna, ſyncope ferè ſequitur: alibi aut uomitus, aut nauſea. Dixit alibi Galenus, ſi quando hepar imbecille fuerit, atq; huc forte materia redundet, in principio paroxiſmi deiectio frequens fit: ſæpiſsime materia in habitũ corporis excutitur, & qui antè dicti ſunt, typi ſequuntur. Manifeſte his atteſtatur Galenus in lib. quinto De morbis & ſymptomatibus: ubi materiam nunc ad cutem, nunc ad interiores partes irruere aſſeuerat, & quidem rigor proprie dictus ſolam bilem ſequitur. Sed nũc liberius de eo loqui oportet, atq; ad horrorem etiamdum frigus extendere: tantùm enim diſcrimine maioris & minoris differũt. Maximus quidem rigor in exquiſita tertiana inſurgit: nam bilis ipſa maxime fluxilis exiſtit, & cum impetu quodam ruit, ac ſua acrimonia maxime neruoſa corpora uellicat. minus acris, minusq; ſubtilis eſt melancholia, & proinde horrorem pro rigore facit. Atq; id de uera melãcholia dico: nam ſuccus melancholicus ſi quando ex eo febris oritur, ignauus eſt,

Multiplex locus, in quem materia febris excutitur.

Notæ partiũ in quas materia febrilis labitur.

Signa patientis uẽtriculi.

Signa hepatis recipiẽtis.

Galenus in libro quinto, De morbis.

Cur bilis maiorem quàm al j humores rigorẽ facit.

Quartana ex ſucco melancholico paruum horrorẽ edit.

ac potius frigus, quàm horrorem facit: ob craßitudinem enim ſuã minus præceps eſt. Eadem eſt cauſa, cur pituita in quotidiana potius frigus quàm horrorẽ inducit: etenim ipſa craſſa eſt, & lentore ſuo hæret, nec ulla acrimonia corpora perſtringit, tantùm leuiter ſuo frigore percutit. Proinde nõ ſolùm in quotidiana, ſed in ſemitertiana frigus excitatur, dum leuiter ipſa per uenas mouetur. Maxime tamen dum extra uaſa materia expellitur, huiuſmodi typi oriuntur. Et hæc eſt cauſa, cur ferè tantùm in intermittentibus adnotantur, ac præcipue in exquiſitis: nam in impuris omnia ſecus eueniunt, atq; in tertiana ſæpe pro rigore horror, aut etiamdum frigus oritur: econtrario in quotidiana & quartana aliquando leuis rigor committitur, prout hæc materia aut alia illi permiſcetur. Iã tñ in quotidiana, tum alijs aliquando frigus tam leue ac breue, ut uix alibi quàm ipſis pedibus poßis percipere. Hæc de typis. nunc, cur febres certis quibuſdam ordinibus reuertuntur, tempus eſt definire. Galenus in ſecundo De febribus, ex imbecillitate uiſceris humores generantis cauſam requirit: ſic ſingulis annis quibuſdam quidam morbi per circuitum redeunt, febres, podagræ, & chiragricæ. Sed hæc generalis tantùm cauſa eſt, cur morbi annui recurrant. Quærimus autem nunc, cur plures per interualla paroxiſmos committant. Neoterici cauſam dicunt, quia in loco (ut ipſi uocant, minera) putredinis relinquitur mala qualitas. uidentur accepiſſe ex hoc loco Galeni, qui in fine commenti dicit, remanere quandam diſpoſitionem, à qua ſecundùm circuitum febres & alij caſus generantur. Dura dictio: manifeſtior cauſa eſt, quia multi humores manſerunt maligni, à quibus prior pars progreſſa eſt. Proinde toties, ac tam diu paroxiſmus recurret, donec tota materia fuerit finita. Specialior ad hæc eſt quæſtio, cur cholera tertio die, melancholia quarto, quotidiana ſingulis diebus recurrat, ſanguis uerò unicam à principio uſque ad finem acceſsionem faciat. Et ſunt, qui id ipſum requirant ex aſtris: nos uerò alibi oſtendimus, eorum cauſam in terris: nam hæc omnia fiunt pro diſcrimine qualitatis, materiæ, atque quantitatis, prout uidelicet materia plus aut minus ad putredinem eſt idonea: alioquin quomodo quintanæ, ſextanæ fient? nunquid pro ijs quintum ac ſextum humorem inuenies? aut tertianam ſemper

Quare quotidiana tãtùm leuiore frigore percutit.

In ſemitertiana leue frig⁹.

Typi præcipue in intermittentibus.

Impuræ typos uiolant.

In quotidiana aliquãdo uix frig⁹ ſentitur.

Cur febres ꝑ certa interualla redeãt.

Galeni ratio obliqua.

Neotericorũ opinio ex Galeno deſumpta dura.

Noſtra opinio.

Specialior quæſtio, cur ſinguli humores ſua ac propria ſeruant interualla.

Noſtra opinio.

ex cholera, quotidianam ex pituita compones? nunquam inuenies. Sed ut unuſquiſque humor ad putredinem ideonus, ita paroxiſmos citat: ſic ſynochus unam ac perpetuam habet acceßionem, quia inter reliquos humores ſanguis putreſcit promptißimè. Secundo loco pituita, eſt enim humida. Pertinacißime putredini reſiſtit melancholia, utpote frigida, & ſicca. Cur ergo diuerſis temporibus reuertantur, dictum eſt. Nunc, cur rigores finem eius paroxiſmi ſignificent, dicendum eſt, nec procul quærenda ratio: quoniam rigor materiã extra uenas protruſam ſignificat, quæ proxime per ſudorem, aut alia decedet, poſtquam per febrem putruerit. Veruntamen ut rigorem non ſemper febris ſequitur, ita neque ſudorem ſemper rigor præcedit. Cauſa eſt, uel quia materia ignauior exiſtit, uel quia paulatim irruit. Hac de cauſa ſæpe & morbus regius citra rigorem incidit, ob illam uerò cauſam ſæpe quotidianam, uel citra rigorem ullũ ſudor finit: raro tamen quotidianam ſudor ſequitur, non quidem, ut Neotericì ſuſpicantur, quia pituita ſanguini miſta, nam iam uaſis excidit, ſed quia craſſa eſt, ac lenta. Hac de cauſa & febres quædam in principio minorem faciunt horrorem, quàm poſtea: nam à principio materia, utpote craſſa, ægrè excutitur, poſtmodum uerò extenuata, magis promptè explo ditur. Ita ergo & pituita, quia craſſa eſt, non expellitur affatim, ſed reſoluitur paulatim. Eſt autem & in quartana humor magis craſſus, ſed interim parum lentus. Atq; hæc mihi cauſa uidetur, quòd ipſius potius, quàm pituitæ, magis diligens fiat expulſio.

Prout unuſquiſque humor ad putredinẽ eſt idoneus, ita paroxiſmos mouet.

Quare rigor febrem finit.

Neq; rigorẽ ſemper ſequitur febris, neque ſudorem ſemper antecedit uigor.

Morb⁹ regi⁹ citra rigorẽ.

Sudor rarus in quotidiana.

Neotericorũ opinio friuola.

Rigor præcedentibus febrib⁹ creſcit.

Cur euidentior rigor in quartana, q̃ quotidiana.

APHORISMVS LXIIII.

QVibus in febribus morbus regius ſeptimo, uel nono, uel undecimo, uel decimoquarto, ſuperuenerit, bonum: niſi dextrum hypochõdrium obduruerit. Si uerò non, non bonum.

IDEM ferè Aphoriſmus eſt cum eo qui prius dictus eſt: nam ubi in fine adijcit, Si uero non, non bonum. *hoc ſolùm uult, ſi non ſeptimo, ſed aliquo ex prioribus diebus apparuerit morbus regius, malo eſt. Communiter autem in utroq; adnotare oportet, quòd ipſi per ſe dies morbum,*

bum regium neque damnant, neque commendant, ſed ſolummodo interuallum ſupputant, intra quod concoctio febris fieri poteſt. Igitur uel citra dierum numerationem idem oſtendet tibi urina, & reliqua accidentia, an morbus regius malo ſit, an bono, quæ ut imperfectam criſim quodammodo arguit, ita tamen ab omni periculo aſſerit.

Dies interuallũ ſupputant. Vrina certi° indiciũ præbebit, quàm dierum numerus.

APHORISMVS LXV.

IN febribus circa uentriculum fortis æſtus, & cordis morſus, malum.

IN febribus intermittentibus citra periculum euenit, ut præcordia mordeantur: quoniam humor bilioſus ſæpe eò labitur. At idipſum in febribus acutis mirabile eſt: quoniam hîc materia non excutitur, ſed intra uenas continetur. Ergo in his id tantùm febribus euenit, ubi propter materiæ multitudinem, ac naturæ ipſius imbecillitatem, per fas ac nefas materia præcociter elabitur, aut propter exuberantem illius quantitatẽ, atq; excellẽtẽ qualitatẽ, qualitas illius à uenis ad uentrẽ peruenit. Adiecit interpres, ex ſua commentatione, præter dolorẽ, cordis morſum, *modum doloris ſignificans. Galenus tamen in cõmento per uerbum, καρδιωγμὸν, uelocem cordis motum ac palpitationem recipere contentus eſt.*

Aeſtus uẽtriculi & eiuſdẽ morſus periculo uacat in intermittentibus.

Duplex cauſa quare in febribus acutis uentriculus mordetur, aut æſtuat.

Καρδιωγμὸς:

APHORISMVS LXVI.

IN acutis febribus conuulſiones, & circa uiſcera dolores fortes; malum.

QVIDAM ex commentatoribus hac ſententia febres ex inflammatione notari putant. quod Galenus tribus redarguit rationibus. Nam rectè admonet, quòd per febres ſimpliciter, ſemper ſimplices, citra inflammationem intelligat. Altera ratio eſt, quia per ſe manifeſtum eſt, quòd inflammationes ſimplicibus febribus ſint periculoſiores, utpote in quibus morbus quodammodo geminatur: non tamen dolores, uel conuulſiones in inflammationibus ullum graue periculum denotant: nam dolores con iunguntur ſemper, & ſi quæ ex ipſis conuulſiones fiant, hæ quoq; periculo uacant, certe minus periculoſæ, quàm quæ ſiccitatem febrium ſequũtur. Ergo ſimplices aliquot febrium conditiones damnat, quarum non

Neotericorũ opinio trib° modis à Galeno diſsidet.

Dolores & cõuulſiones in inflammationibus periculo uacãt.

eſt minima malignitas, ſi uel conuulſiones, uel fortes circa uiſcera dolores ſequantur. Et quidem de doloribus circa uentriculum antea dictum eſt: dictum eſt antè & in libris Præſagiorum, quòd continuus dolor capitis cum febre acuta mortalis exiſtat. Neſcio tamen tertium uiſcus, ubi ingens per febrem acutam dolor fiat, qui periculum ſignificet: hoc ſcio, quòd dolores ex ſiccitate plerunque mortiferi, reliqui ex caliditate duntaxat mali.

Dolor præcordiorũ & capitis magnus ac continuus in febre acuta periculoſus.

APHORISMVS LXVII.

IN febribus, ex ſomnis timores, uel conuulſiones, malum.

ALIBI diximus, quòd uel ſani in principio ſomni aliquando retractionem patiuntur: quia membra ſpiritu deſtituuntur, ac ferè obdormientes ſibi per inſomnia cadere uidentur: qua phantaſia perculſi, ſeſe ſubtrahunt. Maximè autẽ id illis euenit, qui inquietius obdormiunt, præſertim ſi crapulæ indulſerint, aut aliter malè concoxerint. Sic diximus, infantibus ex lactis multitudine pauores accidunt, & quibuſdam prouectis poſt crapulam idem accidit, ſi forte ingenij fuerint illuſtrioris: nam promptiſſime à uiſis & aurium internis ſibilis mouentur, qui uiſu exquiſito pollent, aut acri auditu præditi ſunt: ita qui retuſiore ſunt ingenio, & phãtaſia, nihil ijs uaporibus immutantur. Eadem eſt diſcriminis cauſa, cur quidam à poculis uigilent, quidam more glirium obdormiant. Atque illos quidem errores, ipſa uigilia diſcutit, nec quicquam mali ſignificant. At graues ſunt, qui etiam poſt ſomnum manent: quippe difficilem aliquem affectum ſignificant, atque materiam potius corrumpi, quàm concoqui. Iuxta id quod in ſecundo libro diximus de delirio, quod ſomnum excipit: eiuſdem enim rationis ſunt hæc ipſa ſymptomata, niſi quòd delirium pẽdeat uel ab humore, uel uapore bilioſo: timor uerò melancholico, forte (ut in febribus fit) aduſto. Hactenus de timore. Verùm neſcio, quid nobis toties uſque ad faſtidium ſigna ex cõuulſione repetet. Nunquid ipſe Hippocrates immemor fuit eorum, quæ ſtatim de conuulſione ſcripſit? iam ſi de conuulſione loquatur ex ſiccitate, non tantùm oportet eam damnare

Dormientes uel tempore ſanitatis ſubinde ſeſe in principio ſõni retrahunt.

Infantes in ſomnis ſæpe timent.

Vt quiſq; ſenſum aut intellectum habet magis illuſtrem, ita mouetur citius.

Quidã à poculis minus, quidam profundius dormiunt.

Graue delirium, quod poſt ſomnũ manet.

Timor uan' poſt ſomnũ delirij ſpecies.

Freqnẽs mẽtio conuulſionis.

nare à ſomno, ſed & alibi in uigilia: ſæpe enim dictum eſt, quòd conuulſio ex ſiccitate mortalis ſit. Sed neque dictio præſens huic conuulſioni congruit: nam conuulſio ex ſiccitate paulatim naſcitur: hæc uerò, ut apparet, ſubito ex ſomnis oritur. Ne nunc dicam ſomnum potius humectare, quàm exiccare, tantum abeſt, ut ſomnus conuulſionem ex ſiccitate pariat. Cogitarem, quòd de conuulſione ex inflammatione loqueretur: ſed ſomnus potius intro quàm foras uocat: at conuulſio exteriorum membrorum eſt, quo multo potius eſt humores pelli, quàm intus retineri. Videtur Galenus aliquam aliam conuulſionem intelligere, qualis in morbo comitiali ratione cerebri aut uentriculi oritur. Nec dubium, quin hæc corruptionem potius, quàm concoctionem morbi ſignificat, quando poſt ſomnum accidit. Et poteſt id Galenus ſæpe cum multo diſcrimine uidiſſe, iuxta illum Aphoriſmum, qui in principio ſecundi dictus eſt. Forte tamen Hippocrates hæc in ipſis ſomnis fieri intellexit: nam id ſubinde uidimus, in ſomno & ægros turbari, & manus quodammodo per interualla conuelli: ac plerunque eam rem periculum ſequutum eſt. Ac forte timorem in ſomno hæc conuulſio quodammodo ſequitur: qua de cauſa Hippocrates nunc coniunxit. Forte huc reſpexit Aphoriſmus ille, quē Galenus in ſexto expunxit, in quo dicitur, quòd tremores delirio ſoluuntur.

Suſpecta cōmentatio.

Refellitur ſecunda expoſitio.

Tertia.

Noſtra ſuſpicio.

Noſtra coniectura cur Hippocrates hęc ſymptomata coniunxit.

APHORISMVS LXVIII.

IN febribus ſpiritus offendens, malum: cōuulſionem enim ſignificat.

OFFENDENTEM ſpiritum uocat, qui ægrè, & cum dolore trahitur, adeò ut in medio paulìſper ſubſiſtat, atque intercipiatur. Is idē eſt, ut mihi apparet, quem alibi luctuoſum ſuſpirium appellat. Fit autem trifariam. ſæpe enim magnam aliquam ſepti tranſuerſi oppreſſionem ſequitur: quocirca Neoterici eum quærere ſolent in ſpleneticis tumoribus, quòd hi plerunq; pro ſua ratione maiores ſint, quàm hepatis. Poteſt obiter idem euenire humoribus ante criſim per pectus ſublatis, ut ubi ex ſuperioribus iudicium imminet, aliquando præcordiorum, atq; adeò ipſorum

Offendens ſpiritus.

Tres cauſæ.

Splenetici luctuoſa ſæpe ducunt ſuſpiria.

Spiritus oſſēdit ſæpe ante criſim.

rum muſculorum ſiccitatem ſequitur, qui ſpirationi deſeruiunt. & mortalis eſt: quoniam & ubiuis alibi ex ſiccitate conuulſio lethalis eſt. Oribaſius ridiculè conuulſionem ex debilitate intelligit.

Tertia difficultas de qua nunc loquor.
Ridiculus Oribaſius.

APHORISMVS LXIX.

QVibus adhuc febricitantibus urinæ ſunt craſſæ, grumoſæ, paucæ, multitudo earum tenuis ſuperueniens, iuuat. Præcipue uerò tales ueniunt, quibus ab initio, uel non ita multo pòſt, ſedimentum ineſt.

MVLTA ſunt, quæ ſæpius melius cognoſcas ex ſolo nomine, quàm obſcura definitione. Ita omnes ſciunt, quid obiter urinæ nomine accipimus, ſed medicorum eſt eius generationem tradere, atque eius partes diſtinguere. Nõ enim ſimplex eſt, ſed plurimà eius pars ſeroſa, pauca bili affuſa: atque ea eſt, quæ illi colorem affundit, ſiue naturaliter genita, ſiue ex putredine aliqua adnata: ſola enim caliditas id nunquam poterit. & quòd illi bilis naturaliter miſceatur, obiter fieri poteſt, ob ſuam tenuitatem. Fortaßis etiam renes non ſolo ſucco ſeroſo delectantur, ſed cum bile permiſto: nec iam ex ijs ſolis conſtat urina, ſed committitur illi tertia pars, quæ ſedimen appellatur, aut hypoſtaſis, artificioſior proculdubio, & elaboratior urinæ particula, & propemodum alba. Putat Galenus eius rei cauſam ſolida uiſcera, quæ (ut inquit) alba ſunt. Atque hic, ut mihi apparet, nonnihil à ſeipſo diſcedit, qui ſedimen in hepate colligi indicat: id enim cruentum potius, quàm album eſt: nec poteſt eius generationem acceptam referre uenis in hepate: nam ipſo dicente contra Eraſiſtratum, principale hepatis officium aut munus ipſius carnis eſt. omitto, quòd ea ratione potius ſanguinem, quàm ſedimen dealbare debuit, utpote qui principaliter deſtinatur nutritioni. Nõ poteſt ergo bene cognoſci, unde ſedimẽ album appareat, niſi prius ſciuerimus, unde ipſum procedat. Et quidem alibi in breui quadam diſceptatione oſtendimus, non ex craßiore alimenti parte (ut Galenus putat) ſed leuiore ſanguinis parte proficiſci, quæ facile dealbatur, dum reliquus ſanguis exquiſitius concoquitur.

Vrinę partes.
Bilis appingit urinæ colorem.
Duplici de cauſa bilis miſcetur ſeroſo ſucco.
Tertia pars hypoſtaſis.
Quare hypoſtaſis alba, Galeni opinio.
Galeni opinio ſuſpecta.
Occupatio.
Concoctio potius refertur accepta carni hepatis quàm ipſius uenis.
Altera redargutio.
Diſceptatio noſtra de hypoſtaſi.

Sunt

Sunt autem & hæ tenuiores ſanguinis partes differentes, quædam leues, quædam leuiores, quædam leuiſſimæ, quæ ubi ſimul coniunguntur, unam hypoſtaſim, ad inſtar turbinis, aut pyramidis, efficiunt. craſſiores partes, utpote plures, baſim ipſius conſtituunt: leuiores uerò acutæ, in ſuperiores partes euadunt. Atque hæc hypoſtaſis modice ſupra fundum attollitur, ſublinamentum in medio ſuſpenditur, nubecula (quam dicunt) in ſupremo fertur. Veruntamen eſt ludibrium, quòd quæ inferius ſubſiſtunt, ſuper infimis ſignificent, ac quæ in medio ſuper medijs, & rurſum quæ in circulo ſuper capite. Ecquid ergo de illis dices, qui liuidum circulum ſuper melancholica, biliosum ſuper phrenitidie, ac iterum ſpumoſum diſtillationem ſignificare contendunt? Nugæ profectò immenſæ. Hoc tamen uerum, quòd color totius urinæ, nuſquam clarius arguitur, quàm in circulo: quoniam hîc ipſe reflectitur, ac quodammodo geminatur. Hactenus de ratione urinæ in genere. Supereſt de morboſis dicere, ubi primò occurrunt crudæ: ſunt autem in duplici hæ generatim differentia. Crudiſſimæ ſunt tenues & albæ: ſecundo loco craſſæ. harum rurſus triplex eſt differentia: aliæ minguntur perturbatæ, ac tales manēt: quædam claræ minguntur, ſed poſtea coguntur: aliæ minguntur turbatæ, ſed paulo pòſt euadunt claræ. Sed harum rurſum duo ſunt modi: quædam tales euadunt ferè à principio: quædam tandem morbo hac expurgato. Econtrario aliquando eſt, ubi à principio quidem urinæ apparent tenues, tertio aut quarto die craſſæ, ac deinceps continue uſque ad finem craſſiores, nouiſſimè tenues. Atque hic eſt caſus, quē nunc deſcribit Hippocrates. Euenit autem, ubi multa eſt humorū in uenis cum laxitate. meatuum craſſitudo, ferè autem hoc caſu anfractus uenarū primum obſtruuntur: quocirca uel hîc à principio tenues uiſuntur, ſed paulatim & meatus aperiuntur, & humores attenuantur, ut in primis diebus aliquod rudimentum ſediminis (quod nunc ſedimen appellat) apparere incipit. Diſtinguitur autem hoc à uero ſedimine, multis alijs modis, atque eo præcipue, quòd commotam urinam turbat, reliquum uerò eandē exhibet. Promouente autē concoctione, copioſior quoque materia ſequitur. In genere tamen ſemper manent paucæ: facilimè enim ob craſſitudinē impingunt,

Y donec

Noſtra de albedine ſediminis coniectura.

Cur hypoſtaſis aſſurgit in modū pyramidis.

Tres differētiæ hypoſtaſis pro diuerſitate loci.

Multę Barbarorū in urina nugæ.

Color urinæ maximè apparet in circulo.

Crudiſsimæ urine tenues.

Craſſarū triplex differentia.

Reſpectus Hippocratis.

Quare à principio tenues & poſtea craſſæ.

Rudimentū ſediminis à uero diſtinguit motus.

Quare grumoſę paucæ.

Rurſum tenues.

Galeni opinio.

Noſtra ſuſpicio ſuper utraq; adiectione.

donec morbus omnino excoctus, aut etiam expurgatus fuerit: hîc enim multæ ac tenues apparent, tenues dico reſpectu priorum: nam reuera mediocres exiſtunt. atq; hæc ad illuſtrationem ſententiæ ſufficiunt. Supereſt inquirere, ecquid poſt craſſas grumoſas dixerit. Galenus ſuperfluum putat. Credo ego, quòd eo uerbo Hippocrates eas ab illis diſtinguere uoluit, quæ minguntur clarè, ſed poſtea turbantur: nam hæ licet craſſæ ſunt, tamē grumoſæ non ſunt. Ita credo Non ſine febre adiecit, uel ut calculoſorū admoneret, in quibus tenuis ſubinde urina mala eſt, uel quòd præſertim in longis febribus tales apparerent.

APHORISMVS LXX.

QVibus febricitantibus urinæ ſunt perturbatę, quales ſunt iumentorum, ijs dolor capitis uel adeſt, uel aderit.

Galenus parū diuerſus.

De cauſis urinarū perturbatarū uaria diſceptatio.

VRINAE perturbatæ, ut diximus, triplicis ſunt differentiæ. Prima eſt, quæ mingitur perturbata, ac etiamdum manet. Secunda nuper dicta eſt, quæ quidem talis mingitur, ſed breui temporis ſpatio diſtinguitur. Alia eſt, quæ econtrario clara mingitur, ſed paulopoſt turbatur. Harum rationem Galenus tractauit & in quarto De ſanitate tuenda, & iterum in primo De criſibus. ſed, ut mihi apparet, obſcurè, & ferè diuerſè. Nam in primo De criſibus nihil aliud commentatur, quàm harum omnium cauſam eſſe internam in corpore perturbationem, in ijs, quæ tales manent præſentem, in ſecunda differentia factam, in tertia futuram: in qua commentatione difficile eſt coniectari, quam perturbationem uocet. Nam ſi perturbationem uocet ſpiritus flatulenti commotionem, bis uidebitur excidere: nam neque in ſecunda, neq; in tertia differentia ſpiritū flatulentum ſequitur, ſed aliunde concedit, ut ſtatim dicemus: non enim fieri poteſt, ut extraneus aliquis ſpiritus urinam hora, poſtquam emiſſa eſt, perturbet, & ſi perturbauerit, ad ea quæ in corpore geruntur, nihil attinet. Denique nimis ſimplex mihi eſſet Galenus. ſi quidem urinam, quæ clara mingitur, & poſtea perturbatur, talem ſpatio temporis putabat euaſuram in corpore: nam & quæ poſtea per multos dies minguntur, ſimiliter

liter ſequuntur claræ. Eiuſdem erroris eſſet æſtimare, quòd urina quæ min gitur perturbata, & poſtea fit clara, idem paſſura erat in corpore: nã & hic ſecũdæ ſequũtur ſimiliter, ut priores perturbatæ. Neq; magis excuſari poterit in quarto libro De ſanitate tuenda, ubi omnium iſtorum cauſam ad concoctionem retulit, quaſi urina, quæ perturbata manet, præſentem concoctionem ſignificet: at quæ clareſcit, factam: quæ uerò deinceps turbatur, hactenus futuram. Ego profectò neſcio quid ijs rebus Galenus faciet: nam ego lubenter illi dederim, quòd urina, quæ manet perturbata, minus cruda ſit, quàm quæ exquiſita tenuis: nunquam tamen obtinebit, quòd cauſa urinæ turbatæ ac talis permanentis ſit ipſa concoctio: nam ut ſtatim dicemus, cauſa illius eſt, quia totus humor inſigniter craſſus eſt, uel quia aliquis ſpiritus craſſus ac flatulentus, craſſum cum ſeroſo permiſcet, ſaltem nihil ad concoctionem confert. Sed hæc Galeno condonemus, forte ubi ad eum locũ uentum fuerit, meliorem excuſationem reperiemus. Interim nunc, ſi fieri poteſt, aliquid apertius ſuper ijs dicere tentemus. Fiet autem id quàm maximè, ſi quot modis ſucci externi perturbentur partiamur. nempe id mihi potiſſimum aut tribus, aut quatuor modis fieri uidetur. Primum tales ſunt ſucci, qui ex craſſis conſtant partibus: tale lac eſt: nunquam enim ipſum per ſe eſt pellucidum, ob eam cauſam & iumentorum urinæ perturbatæ, craſſæ enim, utpote quæ crudo utuntur alimento. Nunquam, aut rarò, tali de cauſa hominibus urinæ perturbantur: nam puro alimento fruuntur. Quòd ſi quæ ob eam cauſam in homine turbatæ euadant, tamen dolore capitis uacant. Secundò flatus ſuccos turbat: ita tempeſtas mare obſcurat. hoc modo & ego urinas, quæ in hoc Aphoriſmo deſcribuntur, turbari puto. Vnum intereſſe apparet, quòd hæ urinæ ſemper manent turbatæ: uerùm quæ foris uento concitantur, ſubſidente iterum uento & ipſæ quoque declarantur. Accidens ergo aliud intercedere debet, quod à nemine eſt annotatum. Videtur autem mihi eſſe ſuccedens refrigeratio, non ſolùm enim flatus, ſed & frigus urinas turbat: atque ita nũc euenit, ut priuſquã flatus ſoluantur, refrigeratio ſuperueniat: itaq; ſemper turbatæ manent. Atteſtatur huic rei, quòd quædam urinæ, quæ minguntur turbatæ, & ad tempus manent turbatæ, incalfactæ ab igne, ut cum

Multiplex error.

Conatus noſter.

Tribus aut quatuor modis externi ſucci turbantur.

Craſſa per ſe.

Flatus multa turbat.

Quare ſubſidente uento multa clareſcunt, urinæ uerò minimè.

Noſtra annotatio.

Frequens experientia.

Motus multa confundit.

Vrinæ quæ motu turbantur, quiete declarantur.

Quæ extenuantur calore.

Quare altera à frigore facilius turbetur.

Variæ de urinis experientiæ.

Quæ mingũtur claræ, & poſtea turbãtur, ab Hippocrate omiſſę.

Citra malũ.

Ex ijs quæ mingũtur tenues, & craſſeſcunt, quædam bonum, quædam malum arguunt.

In morbis quæ admodũ cito perturbatur, ferè mala eſt.

Vulgaris opinio.

que diſcretæ manent. Tertiò motus aquam cœnoſam facit, quæ iterum quiete illuſtratur: talis eſt urina, quæ prius dicta eſt: nam & ipſa in ueſica pura erat, ſed turbatur, dum excernitur. Hinc eſt, quòd conſtituto urinali ad tempus iterum clareſcit: nam antiquum eſt, Quæ motu turbantur, quiete declarantur. ita & quæ frigore coguntur, calore ſoluuntur. Ex eo genere ſunt urinæ, quæ claræ minguntur, ſed poſtea turbantur, & ſi quidem longo pòſt tempore turbentur, malo uacant, duntaxat redarguũtur, quæ paulopoſt turbantur. Turbatur autem altera altera facilius, duobus modis: uel quia craſsior, uel quia calore remiſsior: nam quo calor ipſarum eſt remiſsior, aut etiamdum ſubſtantia craſsior, eo urina ut turbetur eſt opportunior. Vidimus in moribundis quaſdã ſemel incraſſatas, quæ nunquam poſtea igne extenuari poterãt. Vidimus quaſdam, quæ admoto igne magis cogerentur, in quibus, meo quidem iudicio, calor ignis calorem urinæ potius exoluit, quàm auxit. Erant aliæ, quæ priuſquam incraſſarentur, nullum ſedimen oſtenderũt, ſed incraſſatæ, atque igne extenuatæ, aliquam eius ſimilitudinem exhiberent: quæ ad eas, quæ minguntur perturbatæ, ſed poſtea fiunt claræ, mihi uidentur propius accedere. Nunc facile eſt ex ijs omnium urinarum turbatarum conditionem arguere: ac præſtat primùm de ijs, quæ minguntur claræ, & poſtea fiunt perturbatæ, dicere: nam de ijs nihil ſcripſit Hippocrates, forte quia uariæ admodum, ac multiplices. Etenim quædam ex ijs citra ullum manifeſtum morbum, aut morbi malum uiſuntur, præſertim ſi non ſtatim, ſed longiore temporis ſpatio turbantur, tantùm externæ frigiditatis effectum arguunt: tales uiſuntur & in purgatis nuper, & conualeſcentibus. Quædam etiam bonum ſignificant: ut quæ antè fuerunt tenues, & nunc paulo craſsiores: nam & hæ magis concoctæ, & citius euadunt turbatæ. Grauiter tamen in morbis ſignificant, præſertim ſi admodum cito tales euadant: nam ferè caloris naturalis paſsibilitatem ſignificant, atque exolutionem: non enim antea urina perturbari poterit, quàm calor ipſe expirarit: expirat autem eò facilius, quò eſt breuior. Proinde, ut mihi apparet, tanto eſt urina peior, quãto turbatur citius. adeò Galenum demiror, qui eam meliorem autumat. Eiuſdem ſententiæ uulgus uidetur: nam & hic, quòd urinæ turbentur, laudare

dare ſolet. Verùm ut in alijs rebus, ita hîc quoque uulgus peculiares experientias nimis liberaliter explicat, dum ueterum quaſdam dignitates retinet, ſed illarum rationem parum diſtinguit. Sic in propoſito non quæuis urina laudari poteſt, quæ turbatur, ſed quæ occaſione ſubſtantiæ talis euadit: eſt enim hæc multo tolerabilior, quàm ſimpliciter tenuis & aquoſa. Videte nunc, an non hæc noſtra commentatio multo potior ſit, & illuſtrior, quàm Galeni. Lubens omitto occultam eorum, quæ in libris De ſanitate tuenda ſcripſit, cum ijs, quæ in libro De criſibus reliquit, controuerſiam, cui unicum hoc remedium inuenire poſſum, ut urinas, quæ ſponte fiant craſſæ, diſtinguam: nam quædam, ut diximus, promptè craſſeſcũt, ob illarum craßitudinem: quomodo & uulgus experientia edoctum, per has morbum diſcedere putat. aliæ ſunt, quæ ob breuitatem caloris naturalis tales euadunt, & hæ malæ ſunt. Hoc forte reſpexit Galenus in libro De criſibus, aliud in libro De ſanitate tuenda. Sed de ijs omnibus latius diximus ibidem.

Craſſum uulgus rationẽ ubiq; negligit.

Occulta controuerſia.

Concordia.

APHORISMVS LXXI.

QVibus ſeptimo die fit criſis, ijs nubecula rubea quarto die in urina apparet, & alia ex ratione.

GRADVS cruditatis prius diſtincti ſunt, ſequitur ſtatim manifeſta concoctio: & hæc quoque ſuas differentias habet. Primum locum obtinet nubecula rubea, maiorem uim habet alba. Galenus eam in quarto De ſanitate tuenda aßimilat ſuperno iuris refrigerati cremori. Non multum ab hac differt, quæ in colliquatis reperitur tela aranea: dicunt aliquando eam quoq; uideri in ijs, qui pinguibus admodum uſi ſunt: ſed & ex ſolis renum affectibus idem quoque euenire poſſet. Ergo alijs quibuſdam aßidentibus inuicem oportet diſtinguere. Sublinamentum eiuſdem ſpeciei eſt, niſi quòd ipſa nubecula melius ſit. Proinde rectè indicauit Hippocrates, quòd morbus rectè iudicari non poteſt, niſi quartus dies, qui iudex eſt & contemplabilis, ſaltem nubeculam rubeam oſtenderit. Galenus in biliofis admodum ſignum manifeſtæ concoctionis, etiam

Manifeſta cõcoctio ſuos habet grad⁹.
Rubea nubecula.
Alba.
Cremor iuris refrigerati.
Tela aranea.
Eiuſdem rei plurimæ cauſæ.
Sublinamentum.
Cauſa Aphoriſmi.
Leniſsimum concoctiõis ſignum.

mutatã in melius ſubſtantiã exhibet. Idem illi poteſt & color in melius uarians. Verùm in hoc loco eſt difficultas magna, à nemine rurſum anno

Noua difficultas & interpretum uarietas.

tata, ſed & in interpretibus ipſis eſt cõtrarietas. Antiquus & Leonicenus referunt bonũ eſſe, ſi alba urina fiat rufa. Laurentianus utrunq; commendat, & album & rufum. Neſcio quid in ea diuerſitate faciã: optimũ mihi uiſum eſt, ad ipſam experientiã refugere, & quid in morbis admodum acutis contingit animaduertere. Mihi certe ante ſtatum ſubinde uri

Noſtra opinio.

na in melius mutata uiſa eſt, non ſolùm in ſedimine, ſed & colore: nec ſi

Experientia.

ne ratione, ſed quia urina atteſtatur cauſæ antecedenti, quæ continuè me

Ratio.

lior efficitur, aut certè uictui, qui continuè melius concoquitur. Itaq; non

Vrina in morbis ante ſtatũ nõ ſolùm ſubſtantiam, ſed & colorẽ ſæpe mutat in melius.

ſolùm ſpiſſior urina, ſæpe etiam ex flaua admodum rufa euaſit, albam tamen nunquam uidimus, itaque minus tinctam oportet intelligere. Forte etiam idipſum caſtigauit adiectione uerbi, Rufum. Certe Leonicenus nullo modo tolerari poteſt, qui particulam ꝙ, uerbum accepit, & quòd album rufum fiat, uertit: nam neq; in acutis urina à principio alba apparet,

Leoniceni error.

neq; intenſior hic color concoctionem ſignificat. Sed ad propoſitum redeamus. Omnibus his fidelius eſt ſublimamentum, & magis ipſa hypoſtaſis. Propter hoc forte aſſcripſit Hippocrates, Et alia ex ratione. *Forte hac definitione, & aliorum excrementorũ nos admonuit: nihilo enim ſecius gradus in ſputo atq; ſcreatu, quàm urina diſtinguimus, & manifeſtam concoctionem à perfecta ſimili interuallo diſcernimus. Potuit etiã, dicente Galeno, intelligere, quòd & reliqui quaternarij ſimiliter ſeſe haberent ad ſuos ſeptenarios. Vnum intereſt, dicente Galeno, quòd quaternarij heb*

Nouiſsimæ appẽdicis uaria expoſitio.

domadarum ſequentium minus ipſam criſim accelerãt: nam quo morbus eſt protractior, eo natura debilior, ac pluribus diebus ad concoctionis gradus eget. Potuit & hoc indicare Hippocrates, quòd non ſtatim nubecula in urina criſim oſtendit in ea, ſed ſi & alia ex ratione ſeſe habuerint, hoc eſt, ſi reliqua accidentia reſponderint, & motus morbi uelox: nam ſecus, uſq; in nonum, undecimum, forte decimumquartum prorogari poterit.

APHORISMVS LXXII.

QVibus urinæ albæ ſunt, & perſpicuæ malæ, præſertim uerò in delirantibus apparent.

VNVM

VNVM genus urinæ crudæ dictum eſt, quod craſſum erat: ſecundũ multo crudius eſt, quod uidelicet ſimul album exiſtit, & pellucidum, duabus enim rationibus improbatur: primò, quia album eſt: ſecundò, quia pellucidum, aut ſi mauis ob tenuitatem perſpicuum: nam aliud perſpicuum exiſtit ob coloris fulgorem. Iuxta quod ego ſoleo dicere, quòd urina mulierum ſit tenuior & aquoſior, uirorum uerò pellucidior: & quidem tenuitas humorum craſſitudinem arguit, coloris uerò remiſſio, atq; adeò ipſa albedo caloris imperfectionem, & breuitatem. Quòd ergo talis ſit in frigidis affectibus, non eſt mirabile: ſed non uidetur unquam talis poſſe depræhendi in delirantibus, aut ſecus ex bile febricitantibus: ea enim eſt, quæ immodice urinam tingit & accendit, uel etiam in mitioribus. Videtur et ipſe Galenus in ea quæſtione hæſiſſe, ac duplex commentũ reddidiſſe. In priori dicit, quòd bilis, quæ urinam tingeret, ſurſum rapitur. Verùm, ut mihi uidetur, rarò febris biloſæ tota ſic materia ſurſum rapiatur, ut nulla eius portio, ne naturalis quidẽ, in uenis proximis hepatis relinquatur, cùm neq; in alia ulla inflammatione, quantumcunq; biloſa, id contingat. Melius eſt ſecundum commentum, in quo cruditatẽ, aut (ut dicamus clarius) craſſitudinem incuſat, quæ meatus infarcit, per quos ſolus ſeroſus ſuccus tranſmittitur. Veruntamen rarius ad eam craſſitudinem peruenit: eſt enim bilis natura tenuior, ac proinde ſi quando talis euadat, periculoſior, uel ob eam cauſam, quòd morbus ex ea naturam magis exerceat, quàm ex pituita, adeò ut naturam anticipet obruere, priuſquam ipſum humorem poſſit concoquere. Vide ergo, ſi non, ut alibi, ita & hîc diligens Hippocratis obſeruatio. Sic quidẽ Hippocrates, id quod expertus eſt, obiter ſcripſit. Galenus præterea ubiq; illorum rationem quærit, atq; id paulo difficilius. Facilius enim eſt experimentum obiter tradere, quàm illius rationẽ reddere: atq; inde eſt, quòd frequentius Galenus quàm Hippocrates lapſus ſit. Poteſt & alia huius ratio eſſe, quæ in ſpeciebus hydropiſis dicta eſt, quòd aliquando caliditas tanta eſt, ut nullum humorem, ne bilem quidem facere, ſed tantùm more ignis extenuare poſſit: non enim quiuis immodicus caloris exceſſus bilem parit, ſed qui medium omnino temperamentum non exceſſit. Nam & ipſa bilis reliquorum elementorum ratio-

Alba urina & pellucida.

Perſpicuum duplex.

Vrina mulierũ dilutior, uirorum pellucidior.

Vrina alba in delirantibus.

Hæſitantis Galeni duplex commẽtum.

Prior Galeni cõmentatio ſuſpecta.

Secũda expoſitio melior.

Obſtructio ex craſſa bile admodũ periculoſa.

Diligẽs Hippocrates.

Cur Galenus frequentius periclitatur, quàm Hippocrates.

Secunda expoſitio.

Magnus eximiè calor bilem gignere nequit.

nem

n:m participat.Hugo Senenſis neſcio quam hic phrenitidem ex ſiccitate & humiditate cogitat,quam pueris accõmodat:ubi mihi cum pueris ſtulteſcere uidetur,tam eſt ridiculus.

Hugo pueraſcit.

APHORISMVS LXXIII.

QVibus hypochõdria ſuſpenſa murmurant, lũborum dolore ſuperueniente,ijs alui humectãtur,niſi flatus erumpant,aut urinæ multitudo proueniat.Hæc uerò in febribus.

MELIVS ſcripſiſſet,Præcordia,in quibus deprahenſum murmur flatulentam diſpoſitionem ſignificat.Ferè autem hæc à multa humiditate pendet,atq; hæc magna ex parte per aluũ decedit. Aliquando modica humiditas eſt,& flatus excretus,totum dolorem ſoluit. Poteſt etiam aliquando contingere, quòd flatus per uentrem abeat, aut aliter ſoluatur, & reliqua materia per meſaraicas ad renes feratur. Fiunt autẽ hæc nequaquam forte fortuna,ſed pro uarietate ipſorum affectuum:ſi quidem affectus frigidus fuerit,ferè per uentrem abit.Sin autem febris fuerit,aliquãdo per urinam humor à uentre ad ueſicam transfertur:atq; hic multiplex occurrit ratio.Primum,quòd nullus alius morbus magis,quàm febris flatus diſtinguit.Deniq; neque aduerſus humorem febrilis caliditas ignaua eſt,ſed potens ipſum extenuare.Iam in febribus ferè uenter exiccatur,et uel hac de cauſa potius in febribus,quàm alibi humor per renes ad ueſicã regurgitare cogitur.Neq; hæc nunc commentatio à nobis uidetur excogitata,ſed cum aliquot alijs Hippocratis Aphoriſmis conſequentibus & præcedentibus conſentanea:nam & prius ſcriptum eſt, quòd multæ urinæ poſt craſſas præſertim ueniũt in febribus. Et poſtea quoq; in ſexto ſcribitur,quòd quibus dolor circa ilium,citra inflammationem,his febris ſuperueniens morbum ſoluit.Quid,quòd ſtatim ſubſcribit, quòd ab abſceſſu liberat urina craſſa ac multa?

Murmur in uentre & dolor multipliciter ſoluitur.

Frigidus affectus materiã ſuam ferè traducit per uẽtrem.

Febris per ueſicam.

Febris flatus diſtinguit, & materiam attenuat.

In febribus uenter cogitur.

Noſtra commentatio aliis Hippocratis locis conſentanea.

APHORISMVS LXXIIII.

QVibus ſperatur abſceſſus futurus ad articulos,eos liberat ab abſceſſu urina multa,craſſa,

& alba: qualis in laborioſis febribus quarto die quibuſdam incipit fieri. Si uerò etiam ex naribus fluxerit ſanguis, breui admodum ſolutio fit.

QVI morbi in abſceſſus euadunt, dictum eſt prius: ſed & ſigna quædam tradita ſunt, ex quibus à principio cognoſcere poſſumus, in quem locum ipſe abſceſſus imminet. Nemo tamen unquam tantus cõiectator aut artifex fuit, quē non aliquando morbi fortuna feſellit: interim enim à principio abſceſſum minatur, qui poſtea per aliam euacuationem abſoluitur. Aliquando etiam per ueſicam materia traducitur: idq; dupliciter. Vel enim natura fortis eſt, tum affatim ac criticè per urinā ſolutio morbi abſceſſum anticipat: atq; ita uidetur accepiſſe Galenus. Aliquando natura paulo debilior, nec poteſt affatim, ſed morbū per urinam ſoluit paulatim, quomodo & alij morbi longi expurgari ſolent. Vtrobique urina turbata mingitur, & poſtea fit clara. Eſt tamen diuerſa eius fortuna, ab ea, quæ prius dicta eſt: nam illa morbum quodammodo inchoat, hæc uerò terminat & expurgat: illa ſemper cruda fuit, uerùm hanc, quæ nūc dicitur, manifeſta atq; etiamdum perfecta concoctio præceſſit. Non poſſum igitur ſatis mirari Galenum, qui quartum hìc diem, tanquam contemplabilē notat: id enim uarijs de cauſis falſum apparet. Prima ratio eſt, quia laborioſæ febres, quales plerunq; in abſceſſum abeunt, ex longioribus acutis exiſtunt, neq; ex ſubtilibus & cholericis (ut Oribaſius putat) ſed magis craſſis humoribus fiunt, quæ neque quarto, neque ſeptimo die ſignum manifeſtæ concoctionis oſtendunt: ſæpe in decimumquartum, aut decimumſeptimum differunt. Neſcio an hac de cauſa Galenus quaſi ſibi male cõſcius, ſtatim adiecerit, Quòd autem quarto die *adiectum eſt, pro exemplo ponitur, & oportet te ad reliquos iudices quaternarios transferre. Verùm hæc admonitio nihil proderit: nā neq; in quarto, neq; in undecimo, neq; quouis alio die, huiuſmodi urina ſignum manifeſtæ concoctionis prodit: quia turbata exiſtit: omitto, quòd Hippocrates per quartum non quidem quemuis, ſed eum qui à principio ſupputatur, intellexit. Proinde (ut mihi uidetur) parum retuliſſet, etiam ſi pro quarto tertium poſuiſſet: nihil enim*

Coniecturæ ſubinde incertæ.

Aliquādo robur in cauſa eſt, ut urina anticipet abſceſſum.

Aliquando per uirtutis infirmitatem hæc fit mutatio.

Vrinę turbatę uaria cauſa & uaria fortuna.

Ex præcedentibus diſcrimen capitur.

Galeni commentatio mirabilis.

Galenus ſibi malè conſcius.

Fruſtranea admonitio.

aliud uult dicere, quàm quòd in laborioſis febribus talis urina ſtatim uideatur à principio, uel breui poſt, hoc eſt, in primis diebus: ac quòd talis ſit urina, quæ morbos expurgat, priuſquam abſceſſus eueniant. Ita & in quibuſdam morbis longis euenit: unde, credo, uulgus eas urinas laudare cõſueuit, tanquam eas, quæ morbum expurgant. Verùm, ut antè monuimus, quum uulgus cauſam ignorat, fit ut in rebus ſimilibus erret. Iam neq; hoc de quibuſuis urinis perturbatis dici poteſt, ſed quæ ſimul ſunt grumoſæ.

Noſtra opinio.

Vrinæ craſſæ ſubinde longos morbos expurgant.

APHORISMVS LXXV.

SI ſanguinem, aut pus mingat, aut renum, aut ueſicæ exulcerationem ſignificat.

RENIBVS non quidẽ multus ſanguis attrahitur, ſed ut & alijs partibus paucus, atq; hic ab ipſis diligenter continetur: quia eo tanquam alimento fruuntur. Eſt autem & membrana, in quam emulgens uena explicatur in renibus paulò craßior, quàm ut per ipſam integram ſanguis excoletur. Sola urina tranſit, quia utraq; eius pars tenuis exiſtit, & facilè per poros excidit, non etiam ut ſanguinem, ita & urinã perpetuo retinẽt, tantùm temporis ſpatio ipſa abutuntur. Pus igitur per renes integros colari poteſt: nam & à natura extruditur, & ſanguine magis attenuatur. Sic pulmonis uomica, & magis ipſius hepatis, per renes aliquando euacuatur. Hac de cauſa, credo, Galenus in hoc Aphoriſmo uerbum, mingat, *nequaquam ſimpliciter audit, ſed ſuo more plures in eo uiciſsitudines intelligit, ac ſi ita dixiſſet Hippocrates,* Si quis longiori tẽpore minxerit. *Mihi uerò rariores prædicti caſus ſunt, quàm ut ob eam cauſam nouam et excogitatam in uerbo,* minxerit, *expoſitionem aut ſignificatum inquiram: nobis ſatis eſt, quòd pus magna ex parte in renibus ulcerationem ſignificet: nam ſanguis affatim aliter effluere non poteſt. Tanto puerilior eſt ipſius Cõciliatoris, ſi rectè memini, opinio, qui ex ruptura magna uenæ mictum ſanguinis expectat: etenim citius ijs integris, quàm ſolutis, ſanguis huc efflueret. Laxato tamen, aut rareſacto in renibus panniculo, urina utcunque cruenta reddi poteſt, atque id tantùm. Sed de his poſtea.*

Membrana per quam urina colatur non niſi tenuiorẽ ſuccũ demittit.

Secunda cauſa, quare ſola urina percoletur.

Pus per integros renes, aut eorũ mẽbranam colari poteſt.

Exquiſita Galeni commẽtatio.

Pus magna ex parte, ſanguis uerò ſẽper ulcerationẽ ſignificat.

Conciliatoris opinio.

Vrina cruẽta.

APHO

APHORISMVS LXVXI.

QVibus cum urina craſſa, carunculæ paruæ, aut ueluti capilli exeunt unà: ijs à renibus excernitur.

CARVNCVLAS appellat ueras quidem carnes, ſed exiguas: ac quòd ueræ carunculæ cum urina nuſquam aliunde decedere poſſunt, quàm ex renibus, eſt certum. Affectio nobis ſemel uiſa Niuellæ, in quadā muliere, ætatis utcunq; prouectæ: traxit autem ſatis diu malū, uerùm tandem immortua eſt. Fatetur Galenus, quòd nunquam hunc affectum uiderit, atq; hac de cauſa clam nititur (ſi fieri poſſet) humores in ſimilitudinē oroborum aut carnis aduſtos intelligere. Ita & per pilos humores intelligit in uenis, ad horum modum aſſatos, ſuntq; (ut mihi uiſum eſt) in duplici differentia. Quidam ex ijs craſſiores, & albiores, hos generat Galenus ex frigidiore & pituitoſiore ſubſtantia: hoc & color indicat: tanto magis Oribaſium admiror, qui eos generat ex ſanguine. Sunt alij, quos frequenter uidi, quodammodo nigri, tam longi quàm breues, ueros pilos diceres. ac forte ij ſunt, qui ex calidioribus humoribus fiunt, nec forte multum differunt à fibris in ſanguine. Quibus exemplis Ariſtoteli nequit ſanguis concreſcere. Et certum eſt, quòd hæc omnia in uenis fiunt. Idem & ipſe in libro De locis affectis aſſerit, & rationem ex quātitate ipſorum adſcribit. Scio, quòd in ea ratione mendum apparet, ſed ibi correximus, & nunc nihil intereſt. Aliam etiam coniecturam apponit, quia neminem ex ijs calculoſum uiderit: nec mihi coniectura diſplicet. Videte ergo, quàm difformiter nunc eos in renibus generat: & ſcio, quòd non ob aliam cauſam id faciat, quàm quia Hippocratem reformidet: nam ſi in uenis generentur, nihil ad affectum renum pertinent, ſed iniqua erit Hippocratis ſententia. Hæc proculdubio cauſa fuit, quare hîc potius, quàm in libro De locis affectis, eos pilos in renibus deſcribit. Quòd ſi diligenter animaduertes, neque id in propoſito pertinaciter facit, ſed in fine commenti illorum generationem hepati concedit. Quòd ſi & in hepate, & in renibus generari poſſunt, diu quæret, quid illorum generationem in me-

Carūculæ ex ſolis renibus.

Obliqua Galeni commētatio.

Pili ex aduſtiſ ōe duplices.

Oribaſius.

Pili ſecundi generis.

Fibræ.

Omnia hæc in renibus.

Locus Galeni mendoſus.

Galeni difformitas.

Galenus coactus.

Si pili generatur ī uenis, iniqua particularū huius Aphoriſmi comparatio.

Galenus ſluctuat.

dijs uenis prohibebit. quod ſi ſemel conceſſerit, non uideo, quomodo Hippocratis Aphoriſmum de his intelliget, qui ſimpliciter renibus illos attribuit. Sed neque felicius carunculis ueris in hoc loco illarum ſimilitudines ex aduſtione humorum ſupponet: nam, quæſo, quod iſtud myſteriũ, quòd huiuſmodi aduſtiones, quæ cũ urinis ueniunt, & in uenis fiunt, per renes exeunt? Quòd ſi de ueris carunculis hunc Hippocratis locum, ut facit, ſemel expoſuerit, male Aphoriſmum ſcindit: & per pilos duntaxat rudimenta quædam pilorum ex aduſtione humorum in eodem Aphoriſmo intelligit: nam diuerſiſsima eſt illorum cum ueris carunculis generatio, ratio, & ſignificatio: alterum enim ad ſolam humorum aduſtionem, alterum ad renum exulcerationem pertinet. Igitur aut ueris carunculis oportet ſuppoſititias ſupponere, aut utrunque ſignum eodẽ modo ad ulcerationem renum referre. Ita & ipſe Hippocrates poſtulat: nam poſtquam communiter ulcerationis ueſicæ, & renum cõmunia ſigna poſuit, opportunum erat, ut alijs quibuſdam ſignis harũ partium affectus inuicem diſcerneret, & dirimeret. Atque ita fecit: nam in ſequenti Aphoriſmo ſigna ulceratæ ueſicæ ſcripſit. Rationabile ergo eſt, ut hæc ſigna ad ulcerationem renum expendamus. Et de carunculis ne Galenus quidem difficultatem facit: ſed & de pilis merito dubitat: non enim ueros pilos dixit, ſed ueluti pilos: & tales ſunt fibroſæ renum partes, in quas caro ipſorum renum ſoluitur: quippe & aliæ ferè carneæ partes in has ſimilitudines atteruntur: aliquando in maiores partes lacerantur: quippe primum fibras quaſdam carneas (quas nunc mihi quaſi pilos appellat) exterunt. Deinde grauiores partes, ac (uti poſsis dicere) ueras carnes remittunt. Forte huc rudis uulgi ſuſpicio, qui ex quibuſdam fibris, quæ in urinis aliquando natant, Veneris nocturnæ impetum captant, reſolutiones uocant. Verùm ij hu peccant, & quòd renum ſubſtantiã tam leuiter fundi autument; & quòd pilos, qui in uenis geniti ſunt, eoſdem cum fibris, in quas ſoluitur caro renum, habeant, aut diſtinguere neſciant. Supereſt nunc unum, ut inueſtigemus, cur & hîc, & poſtea aſſcripſerit Hippocrates, In urina craſſa. *Scio quòd Galenus per craſſam mediocrem intelligit: uerùm ne id quidẽ mihi placet, uel ob eam cauſam, quòd uel paulo antè per tenuem mediocrem*

Galeni anxietas.

Altera quoq; pars commẽti ſuſpecta.

Non feret Aphoriſmus talẽ inæqualitatem.

Quid ordo poſtulet.

Noſtra opinio.

Caro renum in fibras quaſi pilos reſoluitur.

Vulgaris ſuſpicio.

Duplex uulgi error.

Galeni opinio parũ placet.

crem audiuit. quæ enim hæc lubricitas, inconſtantia, licentia Hippocratis erit, ſi ut nominibus, ita temere nobis illudere poterit? Scio quòd medium utriuſque rationem & reſpectum obtineat. Sed non eſt in propoſito uerisſimilis cõmentatio, nec alia de cauſa à Galeno excogitata, quàm ut ſuam expoſitionem, quam nunc refellimus, aſſereret. Melius ergo eſt & hîc, & paulopòſt craſſam urinam ſimpliciter audire, præſertim quum in talibus ulceribus medrocris eſſe nequit.

Nõ eſt uerisſimilis in Hippocrate licẽtia.

Occupatio.

Simpliciter craſſam hic audio.

APHORISMVS LXXVII.

QVibus cum urina craſſa, furfurea quædam ſimul exeunt, ijs ueſica ſcabie laborat.

CONCEDVNT *furfurea multis modis. Primùm ſine graui ſuſpicione ijs ueniunt, quibus ſanguis ac reliqui humores aduruntur. Vulgus dicit, quòd phlegmatis quandam aduſtionem ſignificẽt. Multum nos terrere debent, quæ colliquationem ſequuntur: ſed talem urinam ferè præcedit pinguis farinacea. diſtinguit etiam hæc ab alijs febris acuta. Si Galeno credimus, aliquando uenæ, ut exterior cutis, ſcabiem quandam patiuntur, ac ramenta furfuribus ſimilia exterunt. Sed rarus eſt caſus. Idẽ aliquãdo putat Galenus ueſicæ accidere, quaſi & ipſa ſubnatis in ea humoribus ut cutis exaſperaretur: atq; eò nũc torquet Hippocratis ſentẽtiam. Mihi potius uidetur, ut ſcabiem hîc pro omni aſperitate atq; ulcere accipiamus, quod uel lapidis, uel urinæ, uel aliorum humorum cum urinis miſtorũ ſequitur iniuriam: hæc enim ferè ulcera ſunt, quæ inſtar furfurũ aut ſquammarum in ueſica iacturam faciunt. Vulgus hanc ulcerationem in ueſica, & in omnibus alijs membranoſis partibus excoriationem uocat. Non repetam autem nunc, cur craſſam urinam iterũ dixerit: nam antea dictum eſt, quòd in talibus affectibus tenues ac claræ eſſe nequeunt.*

Furfurea quędam aduſtionem ſignificant.

Quædã colliquationẽ ſequuntur.

Tertiò ſcabiem in uenis ſignificant.

Scabies in ueſica.

Furfurea hic nobis ulcera in ueſica ſignificant.

Excoriatio.

APHORISMVS LXXVIII.

QVicunq; ſponte ſanguinem mingunt, ijs à renibus uenula rupta ſignificat.

CITRA *cauſam manifeſtam, hoc eſt, exteriorem, ſæpe & à*

ueſica ſanguis excernitur partibus ipſius ab humore aliquo eroſis, forte la-

Galeni expoſitio.

pide attritus. Galenus ergo uerbo, ſponte, *pro* repente *abutitur. Neſcio an melius eſſet,* ſponte, *in ſua antiqua ſignificatione ſeruare, ac paulo liberalius cauſam manifeſtam, tam internam, quàm externam audire. nã*

Noſtra opinio.

eſt, ubi ſanguinis mictus colliſionem, aut ex alto caſu eſt, ubi lapidis attritionem, aut aliam uellicationem ſequitur. Sed hæc omnia paulatim, ac dolore produntur, ac quodammodo manifeſta euadunt, ac præſertim in ue-

Sanguis ſubito aut citra ullum dolorẽ eiectus renes accuſat.

ſica, aliquando nullo præcedente dolore, ſanguis affatim emingitur. Atq; hoc ruptam in renibus uenulam, aut membranam, in quam uena emulgens funditur, ſignificat: nam in renibus aut nullus, aut paucus dolor oritur: in ueſica etiam nulla eſt uena, quæ fracta tantum ſanguinis fundere poßit. Galenus id putat fieri ex repentino in renes ſanguinis impetu: & poteſt aliquando contingere. Mihi autem & ex quauis alia cauſa uide-

Aliquãdo citra dolorem euidentẽ manifeſtus ſanguis p ueſicã excernitur.

tur fieri poſſe: ſubinde in calculoſis uidimus, præſertim ubi immodicè ſub ſole ſeſe fatigarunt, idq; citra ullum aut manifeſtum in renibus dolorem, atq; id rarius. Frequenter autem panniculo, per quem urina coletur, rarefacto, aut attenuato tantùm, urina ſubcruenta effluit. Talis etiam ef-

Frequentius urina ſubcruenta, quàm ſanguis.

fluit, quando natura parum diligenter hic ſanguinem à ſeroſo ſucco diſcernit. Scio, quòd quidam ex Neotericis diſtinguant, atque aliam uolunt oſtendere urinam, quando panniculus attenuatur: aliam, quando rareſit: & rurſum tertiam, eamque diuerſam, quando potentia parum ex-

Neotericorũ in quibuſdã rebus nihili ſubtilitas, in rebus utilib⁹ rurſum ſupinitas.

actè diſcernit. Verùm mihi nulla differentia apparet. Ita & in alijs quibuſdam rebus futilibus ſcrupuloſi ac multi ſunt frequenter: in rebus uerò neceſſarijs, & ad rem medicam pertinentibus, admodum ocioſi & ſupini. Auicenna in quodam loco impotentiam diſcretiuæ in renibus diuer-

Auicenna.

Erroris ſuſpicio.

ſitate urinarum determinat: quia primam dilutiorem, ſecundam coloratiorem docet. Nec id difficilè obtinebit: quoniam & in alijs omnibus, etiam ſanis, ferè idem euenit. Forte contrarium ipſe ſcripſit, ac primam co-

Vrinarum ordo ſubinde inuerſus & contrarius uidetur.

loratiorem ſecunda habuit. Sed hic nihil mutare uolumus, ſcilicet & nos meminimus, quòd in quibuſdam hunc inuerſum urinarum ordinem inuenimus, ut prior poſteriore ardentior eſſet, idque mane, uel etiam admiſſo à prandio ſomno. Verùm an hoc euenit propter imbecillitatem diſ-

cret

cretiuæ in renibus, an aliam occaſionem, alibi diximus: nam hæc duntaxat propter affinitatem rerum hic dicta ſunt.

APHORISMVS LXXIX.

IN quorum urinis uelut arenulæ ſubſiſtunt, ĳs ueſica laborat calculo.

ARENAE duplices ſunt: aliæ, quæ matulæ impinguntur, & ubi adhæſerint, uix extergi poſſunt: aliæ ſunt, quæ nihil tenacitatis habent, & cum urina feruntur. Priores aduſtionem humorum ſignificant, ac ſerè in iuuenibus, & his qui iuuentutē tranſmiſerunt, deprehenduntur. Poſteriores rudimenta lapidis notant. Non tamen omnes idem ex his ſignū accipiunt: quædam ex ĳs lapidis ſolutionem, quædam eius generationem capiunt. Mihi utrunque diuerſis temporibus ſignificat: hoc ſolum intereſſe apparet, quòd paulatim apparent, quando lapis gignitur: affatim uerò, & coaceruatim ueniunt, ubi ſoluitur. Hugo Senēſis aliter diſtinguit: dicit friabiles eſſe eas, quæ lapidem ſoluunt, tenaces uerò apparere, quandiu conſtituūt. Et quidem certum eſt, quòd neque calculus, neque lapis ex quauis materia fiunt, duntaxat lenta. Veruntamen & ante generationem; atq; in ipſa generatione lapidis & calculi, ſæpe arenas friabiles in urina inuenimus. Ita & quæ ex ueſica, & ex renibus deſcendunt, ſimiles apparent. quidam eas, quæ ex propinqua ueſica ueniunt, albiores dicunt, ex renibus uerò rubicundiores. Certior habetur differentia ex earum permiſtione: nam quæ procul ex renibus ueniunt, propter longam ſocietatem, & commeatum, quem cum urina habuerunt, diligenter cum ea fermentantur: quæ uerò ex proxima ueſica exeunt, non niſi obiter in ea confunduntur. Ita & ipſe Galenus alibi docet cognoſcere, an pus & ſanguis ſiue per ueſicam, ſiue per uentrem deſcendat ex ſuperioribus, aut inferioribus partibus, præcedat: quia quæ longius ueniunt, diligentiorem & exactiorem inuicem miſtionem retinent. Nam & in rebus externis, quo aliquid diutius cum altero commouetur, eo magis alteri unitur, & commiſcetur. Neſcio ergo, cur Galenus hunc Hippocratis locum excindere cogitat: nam ex ĳs certum eſt, quòd arenulæ, in ueſica natæ,

Arenæ duplices ſunt, uiſcolæ & friabiles.

Priores aduſtionem cholera ſignificant, aut ſanguinis.

Poſteriores rudimentum lapidis ſunt.

Diuerſa diuerſorum cōiectura.

Noſtra opinio.

Hugo Senenſis.

An arenæ in ueſica & renibus differāt.

Certius ex permiſtione quàm colore diſcrimen.

Demonſtratio ab externis.

Temerè hic loc⁹ Galeno ſuſpectus.

magis

Frequentia in lapide ueſicæ. Signa à dolore. Sæpius lapis in ueſica q̃ renibus urinam retinet. Lapidi ueſicæ anus conſentit, renib⁹ uerò directum crus.

magis ſubſiſtunt, quàm quæ ex renibus ueniunt. Vidi aliquando in his, qui lapide in ueſica laborarent, ſæpe ſtatim ante urinam, multum humorem pituitoſum (mucum dixiſſes) exire. Nec tamen ijs ſolis ſignis credere uelim. ſunt alia diſcrimina certiora: nam in altero affectu incumbit grauis dolor in renes, in altero uerò punctilis ueſicam exercet. Iam lapis in ueſica ſæpe urinam, aut omnino, aut ex parte prohibet: in renibus uerò niſi ambobus affectis pro conſuetudine ferè elabitur. Iam ſi in renibus fuerit lapis effatu dignus, ferè directum crus obſtupeſcit: at ſi in ueſica fuerit, anus illi conſentit: nec minus homines cacaturiunt, præſertim ubi lapis magnus fuerit.

APHORISMVS LXXX

SI ſanguinem mingant, aut grumos, uel ſtillicidiſum urinæ habeant, & dolor in imum incidat uentrem, & pectinem, & femen, ad ueſicã labor eſt.

Oribaſij ſiniſtra ſuſpicio. Stillicidium urinæ affect⁹ quidem ueſicæ, ſed ſæpe aliunde oritur. Galeni reſpectus. Ingrata Galeni expoſitio. Noſtra ſuſpicio. Ordo conſentit.

SANGVIS & grumus ab omnibus locis poſſunt excidere: tanto magis admiror Oribaſium, qui ſanguinis mictum ueſicæ periculariter aſſcribit. Magis id poterit de ſtillicido urinæ dicere: nam hic affectus ueſicæ propius eſt: non eſt tamen primarius: ſæpe eius prima conditio & occaſio in renibus, aut etiam altiore corpore incœpit. Mouet autem dolorẽ in partibus, per quas deſcendit, ac primùm quidem in ureteris, ac partibus proximis, uentre, pectine, femine: deinceps etiam collum ueſicæ conuellit, atque hic ſtrangulariã facit. Hoc forte Galenus reſpexit, dum hos omnes caſus omnibus prædictis partibus communes aſſeruit. Itaque circa ueſicam latè intellexit, ut hîc & ipſos procul renes contineret. Credo tamen quòd nec Hippocrates lubenter hanc expoſitionem acciperet. Satius ergo eſt, hæc ad ipſam ueſicam, & loca circa ueſicam, hoc eſt finem ureterarum contrahere, ac de dolore, qui hîc figitur, intelligere. Ita uel ſequens ſententia requirit, quæ ea, quæ hîc cõmuniter dicũtur de ureteris, & ueſica, alio ſigno interſtinguit. Neſcio igitur, quid Galenum aliò diſtraxerit, niſi forte alijs laboribus implicitus, hos, ut dixi, Aphoriſmos tantùm perſunctorie, & quaſi leuiori brachio perſtrinxit.

APHO

APHORISMVS LXXXI.

SI ſanguinem aut pus minxerit, aut ſquamulas, & grauis odor adſit, ueſicæ exulcerationem ſignificat.

QVAMAE, aut furfures, ex ſolius ueſicæ uulneribus ueniunt: ſanguis uerò, & pus, ex omnibus locis deſcendere poſſunt. Diſtinguit Hippocrates ex fœtore: pus quod ex ueſica exit, illi magis olet, quàm quod ex renibus. miror quòd Galenus nullã eius rationẽ reddiderit, imò ne inquiſierit quidẽ. Mihi autẽ ex ſola ueſicæ affinitate euenire apparet: etenim pus, quò eſt recentius, ac breuiore tempore alijs permiſtum, eò eſt fœtidius. Eſt autem recens admodum, quod ex ueſica labitur, & e conuerſo admodum confuſum cum urina quod ex renibus deducitur. Et quid ergo mirum eſt, quòd minus fœteat? nam & rebus externis tam ſapores, quàm odores, permiſtione aliarum rerum diſsimulantur: ita & fœtor puris longa urinæ permiſtione exoluitur. Secus proculdubio pus in renibus per ſe eſt fœtidius, utpote natum in loco calido & humido, & ad putredinem maxime opportuno.

Squamæ ſolius ueſicæ.
Fœtor diſtinguit pus ueſicæ à pure in renibus.
Ratio à Galeno neglecta.
Occupatio.

APHORISMVS LXXXII.

QVibus in urinaria fiſtula tubercula naſcuntur: ijs ſuppuratione facta, & eruptione, ſolutio aduenit.

SI quis per Solutionẽ intelligat tuberculi affectionem, per ſe notum erat, nec admonitione admodum dignum erat. Melius ergo Galenus urinæ ſolutionem hoc uerbo excipit. Maius etiam myſterium ſuberit, ſi intellexerimus Hippocratem hoc Aphoriſmo docere peculiarem tuberculi, in hoc loco nati, curationem: nam tuberculum in alio forte calidiore loco reſolui poterit, at in hoc penè, utpote frigido, ac neruoſo, reſolui contumax, atque in ſuppurationem ferè abit.

Simplex ſermo.
Galeni expoſitio.
Noſtra additio.

APHORISMVS LXXXIII.

MIctio noctu plurima cõtingens, paruam ſignificat deiectionem.

NEQVAQVAM totus potus abit in lotium ſeroſum: quod eſt mirabile: aliqua eius pars mutatur in craßius alimentũ, adeò perpetuum nõ eſt, quòd cõcoctio in uẽtre atq; hepate magis attenuat, quàm inſpiſſat. Nec rurſum ſolus potus urinæ materiam ſufficit, ſed & ſeroſior alimenti pars in hepate, ſubinde lotium auget, idq; diuersè admodum: ubi exquiſitè alimentum in hepar conficitur, parum lotij redditur: ubi autem parũ, illic multum. Ita & in uentriculo, alimentum obiter concoctum, multam relinquit fecem: diligenter uerò elaboratum, paucam. Veruntamen hoc ipſum in cauſa eſt, ut plus tandem ſequatur lotij: nam quo alimentum in hepate fuerit copioſius, eo & excrementum ipſius ſequetur abundantius. Eſt autem nunc certum, quòd quo plus in uentriculo fuerit concoctum, eo plus rapietur ab hepate: non enim ſolet hepar, niſi concoctum in uentriculo cibum ad ſe allicere. Si quidem ergo ubiq; alimenti & excrementi proportio inuicem ſequantur, neceſſum eſt, ut modicam deiectionem multa urina compenſet: nam ob eam cauſam deiectio modica fuit, quia in uentriculo plurimum concoctum, & ab hepate plurimum aſſumptum. Scio quòd Galeni commentatio utcunque aliò ſpectet: uerùm hæc mihi nunc uidetur melior: nam & citra ullam digeſtionis importunitatẽ id fieri poteſt. Quòd ſi ea interceſſerit, & properè hepar ad ſe trahere anticiparit, atque forſitán caliditas eius occaſio fuerit; decet caliditatem eius reſtringere, atque admonente Galeno, digeſtionem eius præcocem impedire. Verùm ubi potius multa penuria totius corporis, quàm auaritiæ hepatis, in cauſa fuerit, durum remedium, ac pro eo mallem alimentum copioſius exhibere.

Pars potus in ſanguinem.

Concoctio quædam fit inſpiſſando.

Pars cibi quędam in lotiũ abit.

Exquiſita in hepate. confectio parum relinquit urinæ.

In uentriculo eadem alimẽti & excremẽti ratio.

Multa concoctio in uẽtre auget lotiũ.

Deductio.

Alimenti ubique & excrementi quędã proportio.

Argumentũ à primo ad ultimum.

Commentatio Galeni parũ obliqua.

Rapacis hepatis remedium.

APHO

APHORISMOR.

LIBER V.

APHORISMVS I.

CONVVLSIO ex elleboro, lethalis eſt.

NEOTERICI nigrum elleborum albo præferunt. Galenus contrà ſentire apparet, qui elleborum album in quartana exhibet, & ſimpliciter album audit: id enim de digniore facere ſolemus. Sed & in alijs ſpeciebus eiuſdem generis album nigro ſolet eſſe remiſsius. Nō tamen id primum commenti ſunt Neoterici, ſed ab ipſo acceperunt Aegineta, Dioſcoride, & alijs quibuſdam ueteribus, qui in albo potius, quàm nigro ſuſpectum habent ſtrangulationis periculum. Intelligimus autem hic ſtrangulationis periculum nequaquam, quod fungos, aut ſimilia uenena ſequitur, ſed quod difficultatem uomitionis concomitatur. Ita & nunc in principio cōmenti Galenus indicat, ubi potius in principio purgationis conferctæ, quàm poſtea ſtrangulationem reformidat. Eôdem alludit Dioſcorides, qui propter idem periculum à cibo elleborum album exhibet: ſcimus enim, quòd poſt cibum uomitus ſit promptior. Igitur alterum oportet dicere, uel quòd in utroq; elleboro idem periculum, eadem noxa, uel quòd candidus magis quàm niger uomitū ciet. Tamen utrique uomitiuam uirtutem tribuunt, & (quod eſt mirabilius) præſertim propter melancholiam exhibent, quæ ut grauis eſt, ita frequentius per inferiora quàm ſuperiora decedere ſolet. Scio quòd à ſplene frequenter in uentriculum irruit, raró tamen ad os uentris aſcendit. Quid dicam, neſcio mirum, quòd nemo ex Neotericis aut ueteribus id animaduerterit. Nos interim ad diuerſitatē regionum confugere poſſumus. Certū enim eſt, ob cauſas prius dictas, quòd Græcia, ac quædā aliæ regiones Græcia calidiores, multo gratius, quàm noſter Septentrio, uomitum tolerant. Hæc de elleboro, cui tres con

Elleborum album Galen' nigro præfert.

Neoterici cōtrarium ſentiunt.

Duplex ſtrangulationis periculum.

Elleborus uterq; uomitum mouet.

Quare in morbis melāncholicis ciemus uomitū.

Aliam rationem dedim' in curatione quartanæ.

uulſionis differentias dil igens Galenus partitur. Prima, inquit, cõſenſum ſtomachi ſequitur: nam materia quæ uomitu efferſur, aliquando ſtomachum ita prouocat, ac uexat, ut eius conſenſus ad uniuerſum corpus perueniat, & eodem modo conuellatur aut diſtendatur, ac ſi ſingulis partibus eſſet, quod laceſſeret. Atque hæc quidem conuulſio aut diſtentio minus eſt periculoſa, & (ut mihi apparet) ab Hippocrate in hoc loco neglecta: tamen Galenus eam hic cum alijs differentijs audire cupit, & ab Hippocrate quoque intellectam putat. atque hoc tantùm dicit: nullũ enim eius rei ſignum adducit, nec curat, quòd Hippocrates conuulſionem lethalem dicat, nam hoc ipſe ad totum genus conuulſionis refert, & ſatis eſſe putat, quòd aliquot eius ſpecies mortales exiſtant. Non minus laborabit in ſecunda ſpecie, quam per morſum fieri cõſtat. Nam licet ſingultus ſic oritur, & in neruis quoque conuulſio eodem modo oriri poteſt: nõ uideo tamẽ, quomodo ab elleboro imbibito id promptè fiat. Omitto, quod in libro octauo De medicamentis ſecundùm loca, neget ſe ſcire tertiam occaſionem conuulſionis, licet ea in ſingultu frequenter occurrat. Profectò mihi ueriſimilius eſt, quòd Hippocrates nullam aliam in hoc loco conuulſionẽ ſuſpectam habeat, quàm quæ immodicam inanitionẽ ſequitur. Sed & de ea quoque aliqua difficultas inſurgit: non enim humores, qui euacuãtur, in neruis ſedebant, ſed in uenis, quorum euacuatio ad neruos nihil pertinere apparet. Sed & Galenus hic fluctuat, & nunc neruos à ſubſtã tia ellebori morderi, nunc ui illius exiccari, nunc tertiò illorum humiditates ab ellebori attrahi putat. Quærit proculdubio potius, quàm reddit: nam neque ſubſtantia ellebori eo diſtribui integre poterit, neque neruorũ corpus tam cito eius ui exiccari, aut eorũ humiditas abſorberi. Deniq; in hecticis omnia aridiora, tametſi pauci eorum conuulſione capiuntur. Audio quòd uulgo dicitur, in hectica paulatim, hic affatim neruos exiccari. Verùm uerba hæc ſunt, atque id tantùm: quippe ut ad exemplum Galeni redeamus, reſtis ſiue paulatim, ſiue affatim torreatur, ſemper cõtrahitur. Satius ergo eſt ad uenas & arterias, magnas & paruas abire: nã licet de ſubſtantia muſculorum nõ ſunt, ipſis tamen innectuntur, ac præcipuæ ſunt, quæ totum corpus muſculi in tumorẽ attollunt. Ergo horum,

Tres differẽtiæ conuulſionis.

Prima cõuulſio parum periculoſa.

Galeni excuſatio.

Secunda conuulſio morsũ ſequitur.

Galeni diſcordia.

Hippocrates ſolùm cõuulſionem ex ſiccitate ſuſpectam habet.

Quomodo elleborus cõuulſionẽ ex inanitione faciat.

Galeni fluctuatio.

Hectici rarò conuelluntur.

nec aliorum corporum inanitio eſt, quæ eoſdem muſculos contrahit: nam inanitio & repletio eorundem corporum eſſe debent. Ita, ne ab exemplo exteriorum diſcedamus, uidere eſt, quòd continentia corpora multitudo abbreuiat, mediocria extendat, & rurſum immodica penuria contrahat. Eodem modo & in muſculis uenæ affatim impletæ, muſculos contrahunt, mediocriter refectæ extendunt, præter modum inanitæ iterum ſubducunt, uel quòd ſimul cum humoribus uirtus excedat, uel quòd copia, quæ extendere ſolebat, ablata, ultro membra corrugentur, ac concidant. Ne tamen, quæſo, id ſic intelligas, quaſi ex ſolis uenis fieret humorum effuſio: nam & inflammationes extra uenas in carnem funduntur, minima tamen pars, maxima in ipſis ſpatijs ac uenis continetur: proinde & ipſa inanitio magis ad uaſa & ſpatia in carne, quàm ad ipſos neruos pertinet. Omitto, quòd affatim ex paruis uenis, & carnis habitu, humores rapiuntur ad interiores & maiores, quando hæ confertim euacuantur: nam fluxus fluxũ prouocat. Habes cauſam, quare in his ſubitis euacuationibus potius, quàm in tabidis, conuulſio ſequitur. Ita eſt & in immodicis purgationibus, licet ſanguis retinetur, tamen ad interiores uenas affatim fit totius ſanguinis retractio. Et quid ergo mirum eſt, hanc retractionem cõuulſionem ſequi? uidentur enim in ſolis animi defectibus hac occaſione membra conuelli, & os concludi. Vnica eſt differentia, tamen ſatis magna, quòd in ſimplice defectu animi tandem humores, qui adfluxerunt foras, iterum reuocantur: in immodicis autem euacuationibus pertinaciter retinentur. Rara tamẽ eiuſmodi eneruatio, ac ſæpius flacceſcunt, quàm conuelluntur ab immodica euacuatione: mẽbra certe nunquã diſtentio ſequitur, conuulſio autẽ aliquãdo. Scio, quòd nũquã cauſam inquiſiuiſtis: eſt autẽ una, quia diſtentio aut intemperaturæ exceſſum, aut naturæ uires, cõuulſio ubique facilè ſequitur. Ac tantũ de ellebori incommodu. Sunt autẽ eadẽ & in alijs, ſed maluit ubique Hippocrates rẽ quibuſdã exemplis oſtẽdere, quàm generali ratione ſummatim perſtringere. Iam neque quæuis medicamenta hæc difficultas ſequitur, tantũ grauiora, atq; ea quorũ facultas altius in corpus rapitur: nam leuiora, quorũ uirtus in uentre, aut etiam hepate reſtringitur, huiuſmodi periculo uacant.

Inanitio uenarum potius quàm neruorum cõuulſionem facit.

Quare ſubito euacuati potius quàm hectici patiũtur conuulſiones.

Quomodo immodica purgatio cõuulſionem facit.

In defectib⁹ animi retractio ad interiora, & quedã oris ac manuum contractio.

Multam euacuationẽ cõuulſio aliquãdo ſequitur, diſtentio nũquã, aut perrarò.

Non niſi potentiora medicamẽta cõuulſio ſeq.

APHORISMVS II.

Conuulſio ex uulnere lethalis eſt.

Duplex ſentẽtię expoſitio.

SI quis intelligat id ex fluxu ſanguinis per uulnus, nulla difficultas eſt. Galenus citra profluuium accipit, & ad inflammationes, quæ plerunque uulnera ſequuntur, præſertim ubi reuulſio negligitur, expendit. Sed mihi non apparet eò Hippocratem reſpicere, qui ne minimo quidem uerbo inflammationis meminit, ſed age ſubaudiuit, quia uulneris plerunque aſſecla, raro tamen in his externis partibus conuulſionem facit. Sed neq; ubi euenerit, periculum affert, quoniam ſolæ illæ, quæ ex inanitione fiunt, mortales exiſtunt. Id & Galenus ſciuit, qui ob eam cauſam lethales impropriè, tanquã crebro tales audiuit, potiſſimũ ubi in neruoſis partibus cõſiſtunt, atque deinceps particulares ipſius partis uulneratæ conuulſiones uniuerſales (conſentiente cerebro) excipiunt. Nec diffitemur, quin euaneſcentibus tumoribus in uulneribus atq; ulceribus (quẽadmodũ in fine huius libri dicemus) ſæpe conuulſiones à tergo, atq; etiã diſtentiones ſequãtur: ſed rarum eſt, quòd euaneſcant. Vix igitur hæc expoſitio tolerabilis uidetur. Sed neque Oribaſius placet, qui ad interiorem atq; principalium uiſcerum uulnera Aphoriſmum contraxit: quia Hippocrates ſimpliciter ſcripſit. Sed & ſocietas reliquorum Aphoriſmorum nos inuitat, ut & hunc de immodico ex uulnere fluxu accipiamus.

Rarò in uulneribus conuulſio ex plenitudine ſequitur.

APHORISMVS IIII.

Vbi ſanguis plurimus fluxerit, ſingultus aut conuulſio ſuperueniens, malum.

EX hoc loco perſpicuum eſt, quod elleborus ac ſimilia medicamenta nequaquam conuulſionẽ faciunt, quia ſua ſubſtantia neruos mordẽt, exiccant, aut humiditates abſorbent: ſed quia uenas & arterias immodicè exhauriunt, & totum ſpiritum, nedum ſanguinem, ab extremis partibus intro rapiunt. Argumento, quòd equitantibus, & caſu equi perculſis, ſubinde muſculi in ſuris ex ſolo timore contrahuntur. Differentia eſt, quòd hæc conuulſio ſit extemporanea, illa uerò pertinax ac diuturna. Iam extorto ſpiritu, neruos exiccari eſt neceſſe: nam ſpiritus eleganter partes humectat,

Conuulſio potius euacuatione quàm morſum ſequitur.

Extemporanea conuulſio.

ctat, inflat, ac tendit. Non eſt igitur mirum, quòd ex eodẽ fluxu ſingultus ſequatur: nam moleſtam ſiccitatem uentriculus non aliter, quàm aliud acre incommodũ expellere nititur. Ita & frigiditatem, uel quia ipſa per ſe prouocat, aut flatu aliquot inflat. Argumento pueri, qui ob tenuitatem aut raritatem corporis facilè frigido percutiuntur, ac refrigerati, non ſolũ ſterniunt ac tuſsiunt frequenter, etiamdum ſingultiunt.

Flux° immodicus ſingultum facit.

Singultus ex frigiditate.

APHORISMVS IIII.

EX nimia purgatione conuulſio, aut ſingultus ſuperueniens, malum.

ANTEA dictum eſt, quòd licet medicamentum à ſanguine abſtinet, tamen immodicum, immodicè humores extorquet: quod cum natura parum ferat, anxia eſt, reliquos humores, ipſum etiam ſpiritum, et ſanguinem, ad ſe pertinaciter reuocat, quo fit, ut nihiloſecius quàm in ſuperfluo ſanguinis fluxu conuulſio neruorum inſequatur.

Natura ãxia.

APHORISMVS V.

SI ebrius quiſpiam repente obmutuerit, cõuulſus moritur, niſi febre corripiatur: aut ubi ad horam peruenerit, qua ſoluuntur crapulæ, uocem recuperet.

VBI Galenus obmuteſcentiam finit, uidetur paulo obſcurior, adeò ut interpretes contraria transferant. Nam Laurentianus, & antiquus interpres, ſuum commentum reddunt. Leonicenus inuentum ſequitur, & habet melius: nam hæc eſt ſententia ipſius, quòd immobilitas, atq; inſenſibilitas ſuborta, ex affectu cerebri, quæ proprie ſtupor appellatur, nunc auditur nomine ipſius obmuteſcentiæ. Non enim Hippocrates eos ſolos appellat mutos, qui id patiuntur occaſione ipſius linguæ particulariter, ſed qui ob affectum cerebri ſoluuntur toto corpore uniuerſaliter: & quidem uarij ſunt tales: etenim ſtatim occurrit apoplexia, epilepſia, & multa alia, de quibus antea. Sed quẽnam eorum nunc Hippocrates intelligat, eſt obſcurum. Paulus Aegineta uidetur hic intelligere catochẽ, & catalepſim:

Interpretum uarietas.

Sententia partis commenti.

Varij morbi qui hominẽ ſubito mutũ reddunt.

Pauli Aeginetæ ſuſpitio.

tam paruam facit inter utrunq; differentiam: ſed in catoche nullo modo conſtare poteſt, quia hîc ſimpliciter muti non ſunt: uerùm neq; de catalepſi hunc locum poteſt accipere, quia catalepſis potius frigiditatem ſequitur, quàm ex ebrietate crapulam.

Hugo Senenſis apoplexiã intelligit ex ſpiritu.

Hugo Senenſis iuxta Galenũ de Apoplexia hunc locum intelligit, ſed aliter quàm Galenus apoplexiã diuidit. Etenim eam hoc loco audit, quæ in ſola ſpirituum cõſiſtit affectione. At mihi nullum hactenus tale genus apoplexiæ depræhenſum eſt, & re uera commentitium eſt, & à Galeno alienum: nam is ſimpliciter de apoplexia intellexit. Et ego quoq; lubenter ita intelligerem, ſed tria ſunt, quæ me ab hac commentatione perturbant.

Galeni commentũ trib⁹ modis ſuſpectum.

Primùm eſt, quòd apopletici aut moriuntur, aut reſoluuntur: certè conuulſi non moriuntur. Secundò, ſi hæc ſit apoplexia, mirum eſt, cur ſecũdo die relinquat, uel interficiat: nam apoplexis diutius durat. Tertium eſt, quòd apoplexia per ſe nunquam ſolui ſolet, præſertim quæ tam fortis eſt, ut ſecundo die interficiat.

Fortis apoplexia nõ ſolet p ſe relinquere.

Sed neque ipſe Galenus diligenter oſtendit, quomodo hîc conuulſio euenit, tantùm generaliter, nunc impletis neruis, nunc patiente primo principio, ipſam deducit. At certum eſt, quòd de uniuerſali conuulſione Hippocrates loquatur: quæ per neruorum impletionem fieri nequit: fruſtra ergo uini ſubtilitatẽ, quæ in neruos penetrat, accuſat.

Altera in Galeno obſcuritas.

Sed & illud obſcurè dictum eſt, quòd uinum ſubſtantia ſua forte uentriculos cerebri infarciat, & ſua qualitate tandem expediat. Hæc ſunt, quæ proculdubio mihi perſuadẽt, ut cum hîc affectum intelligam, quem alibi Hippocrates ſcripſit, ubi inquit, Si quis repente obmutuerit, uenarum interruptionem ſignificat.

Noſtra ſuſpicio.

ubi uel ipſe Galenus uenas pro arterijs accipit. Nec de alia interceptione mihi hoc ab Hippocrate uidetur dictum, quàm arteriarum iugularium:

Interceptio iugulariũ cũ apoplexia eadem ferè cõmittit ſymptomata.

nam harum impletio impedit, ne ſpiritus uitalis, ex quo animalis recreatur, ad cerebrum perueniat. Itaq; ſimilia apoplexiæ ſymptomata facit. Nec difficile hæc uaſa à crapula implentur: nam uinũ ut eſt calidum, ita promptiſſimè ad ſuperiora aſcendit. Videtis, ut quibuſdam oculi tument.

Hic affectus magis acutus & minus tamẽ pertinax.

Fortaſſis ergo hæc affectio minus eſt pertinax, quàm apoplexia, utpote quæ ex uapore magis cõſiſtit, quàm humore, atq; adeò in loco calido, ubi promptius ſoluitur. Verùm nihilominus magis periculoſa: nam ubi tantùm in uentriculis

triculis

triculis eſt obſtructio, ut ſpiritus animalis (ut ferè eſt incorporeus) aliquis ad inferiora deſcendit: non tamen deſcendere poterit, ubi à ſocietate & communitate uitalis penitus prohibetur, quia ex eo gignitur. Hæc dico, forte cauſa eſt, ut nihilo ſecius quàm apoplexia interficiat: tamen uel ſebri cula, uel aliter ab ipſa natura obiter ſolui poterit: nam ad flatus ſoluendos modicus calor ſufficit. Ergo neq; id erit nobis dictu difficile, ecquid hi con uulſi potius, quàm alij epileptici prima uice moriuntur: quippe epilepticis ſimplex eſt affectus, hîc uerò malũ ex malo oritur, atq; adeo geminatur: nam non antè hîc conuulſio ſequitur, quàm malum uſq; ad cerebrum pro mouetur. Sed neq; illud mirum eſt, quòd hîc potius, quàm alibi, cõuulſio cõ ſequatur: quoniam hæc materia egregie flatulenta eſt, quæ cerebrum nihilominus quàm in epileſia, uellicat. Videte ergo, quàm hæc Hippocratis obſeruatio cum ratione conſentiat, nec temere quicquam ſcripſerit, aut quod rationem deſideret, quamuis non ſemper ſit in promptu, præſertim ijs, qui aut retuſiores, aut aliter negligentiores. Idem forte & Galeno in hoc loco accidit, dum quaſi aliud agens, & perfunctorie huius Aphoriſmi expoſitionem agit. Hinc eſt: quòd nequaquam conuulſionem in fine ſuc cedere putat, ſed à principio ſimul inuadere autumat. Obiter & hoc ab illo dictum, quòd uinum eam quam fecit in neruis ſua qualitate diſpoſitionẽ ſanet: etenim uinũ & idem ſeipſum cõcoquere nequit, ſed natura eſt, quæ talem qualemcunq; plenitudinem ſpatio temporis excoquit. Atteſtatur huic expoſitioni quæ ſequitur particula, ubi dicitur, Niſi in hora, in qua ſoluuntur crapulæ, uocem recuperet.

Leuis cauſa hunc affectũ ſoluit.

Quare hi conuelluntur & moriũtur.

Hippocratis ſententiæ ſẽ per rationẽ inuenient.

Galeni ſiniſtra opinio.

A Galeno obiter dictũ.

APHORISMVS VI.

QVicunque à tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: ſi uerò hos effugerint, ſani fiunt.

QVOTIESCVNQVE mihi nomen diſtentionis occurrit, toties noua difficultas apparet, propter morbi raritatem, & autorum uarietatem. Nec Galenus ubiq; conſtare ſibi apparet, alibi in illius curatione remedia capiti implicat, alibi rurſus conuulſionem uniuerſalem, aut di

Diſtẽtio morbus rarus ac difficilis definitionis.

Noſtra opinio de diſtentione. Diſtētio morbus acutus.

ſtentionem ex ſolius ſpinæ affectione citra cōſenſum cerebri fieri indicat, ubi illi mentē integrā ſeruat. Ac proculdubio refrigerata ſpinali medulla accidit: nam frigiditas admodum cadaueris corpus rigidum facit: ita & alibi ſub gelu ſingula rigent. Eſt autem hic affectus acutus, ſi nō ob aliam cauſam, ſaltem ob diſcrimen anhelitus. Neſcio igitur quare Hugo uniuerſalem ac particularem diſtentionem æqualibus terminis protrahit: certum enim eſt, quòd morbus acutiſsimus diu durare nequit. Reliqua, quæ huc ſpectant, in prioribus noſtris inuenietis commentarijs aut poſterioribus.

APHORISMVS VII.

QVibuſcunque morbi comitiales fiunt ante pubertatem, mutationem accipiunt. Quibuſcunque autem uigeſimoquinto, fere commoriuntur.

Pleriq; morbi comitiales pubertate finiuntur.

NON omnes morbi comitiales ante pubertatem mutationem accipiunt, ſed pleriq;. Hæc eſt forte cauſa, quare reliquæ interpretationes particulariter eſſerūt. ſed non eſt neceſſarium ob eam cauſam lectionem mutare, ſed hæc & ſimilia oportet amicè pro conſuetudine intelligere. Subijcit, Quibuſcunque autem uigeſimoquinto, commoriuntur.

Duplex expoſitio poſterioris particulæ.

Poteſt id dupliciter intelligi, uel de morbis comitialibus, qui ab infantia huc uſque permanſerunt: uel de ijs qui nunc primò ſuboriuntur. Neutris ſequētes ætates admodum conferre poſſunt, præſertim ijs, qui nunc primum occipiunt: nā qui antea forte à pueritia cœperunt, hos aliquādo, ſed admodū raro, ipſa iuuentus emendare poteſt, ſequentes certè potius incommodum augebunt: nam ut euadunt ſicciores, ita etiam frigidiores. Igitur mirari nequeo, cur Hugo Senenſis morbos comitiales in pueritia difficiliores, quàm in iuuentute autumat. puerilius etiam illius argumentum: nam quòd plures pueri hoc morbo moriuntur, quàm iuuenes, non eſt ex eo, quòd in pueris ſint periculoſiores, ſed quia frequentiores.

Morbi comitiales qui in fine adoleſcētiæ extremæ incipiūt, per ſequētes ætates corrigi nequeunt. Puerile Hugonis argumentum.

APHORISMVS VIII.

QVicūq; morbo laterali laborātes, in quatuordecim diebus non repurgantur, ij ad ſuppurationem uertuntur.

IN

INFLAMMATIO ex craſsiore ſanguine ferè ſuppuratur, ex tenuiore & calidiore reſoluitur, apparetq́; eius initium aliquando primo die, ſæpe tertio, aliquãdo nono tantùm, aut undecimo: ſufficit uideri eius rudimentum decimoquarto: nam quæ ſemel reſolui cœpit, ſuppurari nequit: moris enim non eſt, ut eadem inflammatio reſoluatur, & ſuppuretur. Neſcio ergo, quid in mentem illis uenit, qui (ut audio) in hoc loco eos ſuppurari audiunt, quibus in quatuordecim quidẽ diebus inflammatio reſolui cœpit, ſed exhauſta non eſt. Multis modis hîc mihi peccare apparẽt. Primum turpiter errant, qui magna ex parte reſolutam, tandem ſuppuratum iri putant. Non magis ueniam merentur, ubi uel poſt decimumquartũ in rudi & contumaci inflammatione reſolutionem nondum inchoatam poſtea expectent. Aequè cum experientia pugnant, ubi omnem reſolutionem funditus ſpatio quatuordecim (à quo primum cœpit) abſolui putant: nam in Anaxione, undecimo die cœpit, & uix trigeſimoquarto omnino deſijt: potuit etiam deferri criſis, in quadrageſimum. Igitur hic locus Hippocratis in ijs ſolis obſeruat ſuppurationem, in quibus materia tam craſſa, & reſolui contumax, ut ne uel decimoquarto aliquid initium reſolutionis patiatur. Nec tamen ſtatim initium ſuppurationis edit, aliquando decimo ſeptimo, aliquando aliquo ex poſterioribus, ſæpe etiam ante decimũquartũ nono, aut undecimo, aut aliquo ex prioribus: nõ enim numero dierũ id determinatur, ſed certis quibuſdam ſignis, quæ Hippocrates in prognoſticis ſtatuit, diſcitur, quæ quandocunque uiſa fuerint, obolent omnem ſpem reſolutionis, & indicant futuram ſuppurationem. Verùm uel citra hæc ſigna, omnis ſpes reſolutionis tollitur in pleuritide, in qua ante decimumquartum nihil, ne crudum quidem, excernitur.

Inflammatio ex ſanguine craſsiore ſuppuratur, ex tenuiore reſoluitur.

Recentiorũ quorundam opinio.

Prim⁹ error.

Secundus.

Terti⁹ error.

Certa eſt ſuppuratio inflãmationis, q̃ ante decimũ quartum nullum ſignum concoctionis accepit.

Initium ſuppurationis uarijs diebus incipit

APHORISMVS IX.

TAbes fiunt præcipuè ætatibus à decimoocta‑uo, uſq; ad trigeſimumquintum.

EX hoc Aphoriſmo facile eſt intelligere, quòd Galenus temerè cõqueſtus ſit in Aphoriſmo trigeſimo, tertij libri, omiſſam ab Hippocrate adoleſcentiam: nam ex iſto conſtat, quòd ibidem per νεανίσκους utroſque intellex

Iniqua Galeni querela.

Νεανίσκοι iuuenes dicuntur & adoleſcentes.

tellexerit, & adoleſcentes extremos, & ipſos iuuenes. Liquidò etiam conſtat, quòd Leonicenus ibidem peius alijs reddiderit, adoleſcentiam: nam adoleſcentia Galeno hîc deſcribitur à decimooctauo uſque ad uigeſimũquintum: inæqualiter ergo ab eo alibi ducitur, pubertas à decimoquarto anno, uſque ad uigeſimumquintum. Sed & id negligenter ab eo dictum, quòd hæ duæ ætates duntaxat per accidens tabi obnoxiæ ſunt: nam iuſta ratione id euenit, quia in adoleſcentibus ſanguis multus, & in iuuenibus acris & calidus. Hic facile uas in pulmone uiolat ſua qualitate: ille uerò ſua quãtitate: atq; hæc eſt prima differentia aut occaſio tabis ex ulcere pulmonis. Secũda ex acri diſtillatiõe oritur: atq; hæc diu trahit: prior niſi ſub ito medicus occurrat, repẽte ſecũda inflãmatione, antequam tabes appa-ret, interficit: hæc quacũq; ætate incidere poteſt, tamẽ in iuuentute magis, quòd hæc maxime biliosa. Tertia differẽtia eius infelicẽ ſuppurationẽ ſequitur, atque hæc magis accidit poſt quadrageſimum annum: quippe in prioribus ætatibus inflammationes ferè reſoluuntur, in poſterioribus ſuppurantur. Nemo ergo hunc Aphoriſmum adiectum putet, quaſi tabes ex ſuppuratione ijs maximè ætatibus fieret, ſed per ſolam rerum affinitatem adſcriptus eſt. Clarior tamen fuiſſet Hippocratis ſermo, ſi quidẽ primùm differentias tabis numeraſſet, ac deinceps quæ in alijs ætatibus eueniunt, diſtinxiſſet. Sed in doctrina Aphoriſtica non licet ſubtiliter omnia exequi.

Longè ducta pubertas. Negligenter à Galeno dictum. Adoleſcẽtia & iuuẽt᷒ tabi per ſe ambæ obnoxiæ. Phthyſis ex deſtillatione diuturna. Phthyſis ex deſtillatione cuilibet ferè ętati commu nis. Tertia ſpecies tabis ex ſuppuratione poſt annum quadrageſimum.

APHORISMVS X.

QVicunque ab angina liberantur, ijs ad pulmonem uertitur, & in ſeptem diebus pereunt. Si uerò has effugerint, ſuppurantur.

DE his qui liberantur, citra manifeſtam occaſionem, oportet intelligere: ubi alterum eſt neceſſarium, uel quòd materia iterum in uenas regurgitet, uel quòd alium locum extra uenas obſideat. Et quidem angina plerunque in pulmoniam euadit, nequaquam materia per aſperam arteriam delapſa, ſed iterum in uenas reſumpta, atque hinc ad pulmonẽ tranſmiſſa. Atque ubi à principio pulmonia ſuboritur, nequaquam, ut pleuritis,

Fallax declinatio. Angina in pulmoniam. Pulmonia breuiter reſoluitur.

tis, decimoquarto die moratur, ſed ferè ſeptem dierum ſpatio reſoluitur. Nam licet pleuritis ex materia bilioſiore eſt, tamen pulmonia in loco calidiore. Longe alia illius fortuna, ubi alium morbum ſequitur, debilior hîc eſt natura, quàm ut ipſam reſoluere poßit, plerunque ſuppuratur. Nõ ergo temere, ſed ob iuſtam cauſam expurgationem pulmoniæ Hippocrates omiſit, cuius in pleuritide meminit. Pulmonia ex angina ferè ſuppuratur.

APHORISMVS XI.

QVi tabe moleſtantur, ſi ſputum quod extuſsiunt, graue olet iniectum carbonibus, & capilli defluunt, lethale.

INORDINATE ac negligenter admodum hos Aphoriſmos ſcripſit Hippocrates: nam ſaltem his duobus tertium præponere debuit: quia naturale eſt, ut prius deſcribantur ſigna, quæ morbum definiunt, quàm quæ facilem aut difficilem diſtingunt. Tale eſt ſputum, quod carbonibus iniectum male olet: peius eſt, ſi per ſe fœtet: illud frequens eſt, quoniam & motus & calor fœtorem excitant, & accendunt: peßimo proculdubio augmento: quia ulcus potius ſordeſcere, quàm exiccari, fœtor arguit, & omnino copioſius hîc eſt, quod corrumpitur, quàm quod concoquitur. Senſimus aliquando totum cubiculum, in quo huiuſmodi ægri decumbebant, neſcio quid male ſpirare: & ego quoque ſemper illorũ, quantum potui, animam ſuſpectam habui. Verùm nondum intelligere poſſum, cur à quibuſdam hic morbus contagioſus habeatur: nam licet halitus ipſorum tabidorum proximum aërem poßit corrumpere, non uideo quomodo pulmonem exulcerare. Et poſſet is fœtor aliud aliquando accidens ſequi, ſed ipſum & totum morbum admodum ſuſpectum facit iactura pilorum, ac ferè periculum geminat. hoc experientia indicat, & Galenus rationem captat, qui nunc defectum, nunc corruptionem alimenti hîc eius cauſam accuſat. Neutrum mihi placet, ſed in cauſa mihi apparet ſubiecti tenuitas: non enim pili cutem, ut radices terram, pertinaciter amplectuntur, ſed quaſi ſtylus inanimatus in corpore denſo firmatur, quo rurſum attenuato, per ſe elabitur. Ita & pilos ego puto in his, qui

Præpoſterus ordo.

Calor fœtorem prodit. Fœtor ulcus deſperatum ſignificat. Grauis aëris fœtor.

An tabes ſit contagioſa.

Iactura pilorum cum fœtore ſputi ad modũ lethalis eſt.

Galeni opinio.

Pili in tabidis cadunt propter ſubiecti raritatẽ aut tenuitatẽ.

rara cute ſunt, aut admodum tenui, ut in ſenibus, & tabidis, per ſe cadere, quia illorum ſubiectum attenuatur. Nam neq; plantæ in terra obiter ſtrata firmantur, ſed quæ altius inſeruntur. Et quid oportet de plantis dicere? proximius exēplum bruta præbēt, quibus corium denſum tenui cute eſt: hæc enim natura nunquam caluefcunt, quia in firmo ſolo ipſorum pili inſtituuntur: in hominibus ex ſe cutis tenuis eſt, attenuatur autem per ætatem & tabem. Nihil ergo admirandum, quòd utrobique excidant & elabantur, non quidem (ut mihi apparet) alimenti inopia, ſed magis ſubiecti, ac ſi dicas ſoli, fortuna & iactura. Poteſt tamen & quædam corrupta humiditas accedere: nam tametſi totum corpus contabeſcat, tamen & colliquatur quodammodo ipſa caro. Ex rebus externis eſt diſcere, quòd non ſolùm tenuitas ſubiecti, ſed & mollicies ipſa infixum labefactat. Ecquid ergo mirum eſt, quòd & in cute quadam humiditate & tabo flaccida, pili collabātur? Id egregie uidere eſt in morbo Gallico, qui aliquando ne unum ferè uſque pilum relinquit. Eadem ergo ratione & in tabidis pili poſſunt collabi. Quòd autem ipſa caro in his in quandā humiditatem ſoluatur, ex uermibus & pediculis, qui in his hoc tempore apparent, poſsis cognoſcere: nō enim aliunde poſſunt gigni: quomodo & in cadauere grauiores uermes enaſcuntur. Fateor, in pueris atque pubetibus ſæpe à morbo propter excrementorum multitudinem enaſcuntur, ſed hic morbus potius ſiccus, quàm excrementitius.

Multa exempla.

Non eſt in cauſa alimenti inopia, ſed ſubiecti fortuna.

Labefactat mollicies ſub iecti, nedum tenuitas.

Morb⁹ Gallicus ſtatim pilorū iacturā facit.

Pediculi in tabidis.

Puerorū pediculi.

APHORISMVS XII.

QVibuſcunq; tabe laborantibus, capilli à capite defluunt, iis alui profluuio ſuperueniente, moriuntur.

ALVI profluuium ubiq; ferè uirtutem deijcit: certè poſt morbum acutum, aut longum in extenuatis mortale exiſtit. Non eſt ergo mirum, quòd tabidi huic ſuccumbant: quoniam (ut iam diximus) illorum affectus potius ſiccus, quàm humidus eſt.

Omnis flux⁹ uirtute defecta mortalis eſt.

APHORISMVS XIII.

QVicunque ſpumoſum ſanguinem expuūt, iis è pulmone eductio fit.

Vbi

VBI ſanguis expuitur, primum oportet perpendere, an ex ipſo late pectore, an potius procedat ex ipſo capite. Tuſſis diſtinguit: multa eſt, ubi ex alto pectore aſcendit: modica eſt, ubi ex capite obiter irruit. Accedit diſtinctio ex tempore, ex capite extemporaneum eſt, ex pectore ſæpe diuturnum. Demum ſi quando cruentum ex capite cadit, aut ex uentriculo aſcendit, multum eſt: ex pectore uerò modicum. Tamen qui ex pulmone effertur, reſpectu eius, qui ex thorace uenit, copioſior eſt, recẽtior, & rubicundior, utpote qui ex propinquo uenit. Eſt alia differentia: ſanguis ex pulmone ſubito fertur, ex thorace uerò cum dolore proditur. Nouiſſimè ex omnibus partibus ſanguis decidere poteſt, ſed ſpumoſus non niſi ex pulmone. appello autẽ ſpumoſum eum, qui in omnibus partibus ſpumæ particeps eſt: nec talis ex quauis parte pulmonis egreditur, ſed ipſius carne: etenim hic multam cum aere qui infertur, & effertur, habet cõmunionem. Fortè & uenis hic aër inſinuatur: ſed calore rurſum diſijcitur. Sed neque ſemper talis eſt, qui ex eius ſubſtantia procedit: quia ſæpe modicus eſt, ac priuſquam effertur, in pus uertitur. Iam neque pus à phlegmate, quod ex pectore aſcendit, admodum diſtinguitur. Dicunt quidem pus deſcendere, phlegma manere. Certius eſt puris indicium, ſi in minimas partes diſsipetur, et rurſum coëat: nam phlegma ægrè diuellitur, ac coit. Cur autẽ quoduis excrementum cruentum, bilioſum, dum concoquitur, phantaſiam phlegmatis in pectore induit, alibi late diximus, & in libro De criſibus amplius dicemus, propter eos, qui hæc nunquam contemplati ſunt. Præſtiterit autem nunc hæc ſigna quibuſdam alijs munire, atq; firmare, quæ foris incidunt, coniecturis. Nam ſi quis ex alto lapſus, aut in concione fatigatus, aut longam deſtillationem, eamq́; acrem, aut ſuppurationem paſſus, paulopoſt ſanguinem expuerit, leniter ſemper febricitet, præſertim ueſperi, uehementer tabes ex ulcere pulmonis arguitur: accedit natura ægri, ſi oblongo collo, & anguſto pectore fuerit, magis ſuſpectum, ſi uox primùm rauca, deinde exilis ſucceſſerit, ac poſtea æger omnino obmutuerit.

Sanguinẽ ex pectore tuſſis ſequitur.

Ex capite & uẽtriculo ſanguis multus.

Sanguis ex thorace cum dolore.

Sanguis ex pulmone ſæpe ſpumoſus eſt.

Pus ſæpe citra ſanguinem.

Phlegma ſupernatat, pus deſcendit.

Pus facilè diſtinguitur, & rurſum prõpte coit.

Phlegma nec facile diuiditur, nec diuiſum prompte coaleſcit.

Bilioſum excrementũ in pectore induit ſæpe phantaſiam phlegmatis.

Signa ex ijs quæ præcedunt ulcus pulmonis.

APHORISMVS XIIII.

TAbe habito profluuium alui ſuperueniens, lethale.

A feb

minet. Videtis ergo, quòd quadrageſimum hunc diem nequaquam metiri licet ab initio totius ægritudinis, aut etiam ſuppurationis, ſed ipſius eruptionis. Non eſt ergo mirum, quòd Hugo Senenſis multorum expurgationem poſt quadrageſimum citra periculum uiderit: ab initio enim ſupputat, iuxta quã ſupputationẽ ſæpe dies expurgationis perfectæ erit octuageſimus. Sed & pulmonarios ſuppuratos temere hic eximit, quaſi omnes contabeſcerent: quoniam ſententia de omnibus ſuppuratis in ſpatio pectoris communis exiſtit.

Quadrageſimus dies ab initio eruptionis. Vana Hugonis appẽdix. Malè Hugo pulmoniacos eximit.

APHORISMVS XVI.

CAlidum, ubi quis ſæpius eo utitur, hęc mala affert, carnis effœminationem, neruorum imbecillitatem, mẽtis torporem, profluuia ſanguinis, animi defectionem, quibus mors ſuccedit.

DE balneo proculdubio loquitur, non quidem admodum calido, ſed ut ferri poteſt tepido, hoc eſt, quod effœminat, ſiue emollit, & omnibus externis iniurijs corpus opportunũ exponit: etenim corpora mollia omniũ rerum impatiẽtia, nec calorem tolerant, nec frigus. Puto hac de cauſa Cato milites ſuos lauari prohibuit, ungi permiſit. Idem facit mollis educatio, aut uictus, aër. Argumento Aſiani, & Europei: etenim his corpora ad omnia magis indurata, quàm illis. Non tamẽ hæc tria eodem modo ipſam mentem afficiunt, mollior uictus ſiue temperatus, & aër, mentem meliorem reddunt, hoc eſt elegantiorem & ſubtiliorem, balneum uerò retuſiorem. Diſcriminis cauſa eſt, quia uictus & aër totum peruadunt hominem, atque uniuerſam totius corporis temperaturam reddunt meliorem: balneum duntaxat externam corporis phantaſiam diluit, ſpiritum etiam animalẽ exoluit, in quo calor naturalis & anima habitat. Hinc eſt, quòd homines quidam effœminati, ac plus ſatis ſtudio formæ dediti, faciem aqua tepida nunquam lauari, aut ab igne tentari ſuſtinent. atque hos ridere licet. Non tamen culpa uacant, qui partem aliquam imbecillem, aut per morbum, aut per naturã, ſiue caput, ſiue tibias, ſiue uentrem, quarundam pellium amictu ſemper fouent: nam eas partes magis infirmant. Ne-

Frequens balneum corpora effœminat. Cato milites ſuos lauari uetuit. Aër mollis etiã infirmat. Aër temperatus & uictus mentem excitant. Homines effœminati. Pelles partes infirmas magis infirmãt.

Balneum ſanguinem fundit.

Balneũ citra fluxũ ſanguinis ſæpe exoluit.

Frequẽs balneũ, præcox ſenectus.

Telephus Grãmaticus.

Antiochus medicus.

quæ his continentur calidi incõmoda ſanguinis (inquit) præterea profluuia citat, etenim & humores fundit, & uenas late explicat: ſæpe autem profluuia ſanguinis animi defectio ſequuta eſt. Sed & citra ſanguinis profluuium, ſæpe balneũ animi deliquium intulit: ſpiritum enim, ut diximus, attenuat ac diſſlat, in quo anima habitat. Maxime autẽ id facit in inſuetis. Sed & hi ferè, qui frequenter, & nimis molliter huic ſeſe dedunt, præcocem ſenectutem ineunt. Hæc tamen omnia pro natura uniuſcuiuſq; oportet accipere: nam Telephus Grammaticus ſingulis menſibus hybernis, bis, æſtiuis quater balneo ſe diluit, & plus centum annis uixit. Antiochus Philoſophus octoginta, & tamen id ſingulis diebus fecit.

APHORISMVS XVII.

FRigidum autem conuulſiones, tetanos, liuores, rigores febriles.

Conuulſio ex frigiditate uidetur alia à conuulſione ex inanitiõe, plenitudine, aut morſu.

Exemplũ ab externis.

Alexander diſtentionem paſſ° eſt poſtquam lauiſſet ſe in fluuio Cydno.

Tres ſpecies conuulſiõis.

AN frigidum conuulſiones faciat, paulo diligentius oportet inquirere: quoniam omnis cõuulſio inanitione definitur, aut repletione. Mirum, quòd Galenus hãc cauſam aut differentiam omiſit, cui curæ fuit uel eam, quæ à morſu fit, alijs annumerare. Nam certum eſt, quòd conuulſiones, atque diſtentiones, quæ frigidum ſequuntur, maiorem habent ſimilitudinem cum alijs, quàm quæ ob morſum committuntur. Et quidem foris multo frigore res contrahuntur, frequenter etiam diſtenduntur. exemplo ſunt, quæ ſub gelido aëre riguerunt: citius enim ea frangas, quàm cõtrahas. Ita & de Alexandro referunt hiſtoriæ, quòd poſtquã nimis diu, atque auidè in fluuio Cydno lauiſſet ſe, toto corpore obriguerit. Idoneum exemplũ, nam grauiſſimus morbus erat, adeò ut uox ferè intercluderetur, nec ſine periculo magno quarto die ſeruatus ſit. Hinc facile liquet, quàm rectè alibi fecerimus, qui catalepſin & tetanum uniuerſalem potius ex refrigeratione ſpinalis medullæ, quàm illapſu alicuius materiæ definiuimus. Proinde quum ad extrema uentum eſt, non ſolùm ex inanitione, aut repletione, ſed & ex multa refrigeratione conuulſionem atque diſtentionem fieri dicemus. Neque Hipppcrates uſquam id negauit, duntaxat quòd ex inanitione, & plenitudine plerumque fierent, aſſeruit. Quòd frigida liuorem faciat,

ciat, per ſe natum eſt, ſi quis immodicè ea utatur: nam ſpatio temporis naturalem calorem extinguit, in principio tamen, atq; robuſtis, eam auget, et prouocat. argumento ſunt, qui ſub Aquilone frigent, & facie rubent. ſed de eo problemate alibi. Rigores febriles uocat, quales in febribus fiũt, cùm materia uenis in habitum corporis excutitur. Putat Galenus hunc motum concuſsionis fieri ui animali, in expulſione ſubſidium ferente naturali. Sed nos diximus in libris De morbis & ſymptomatibus, potius fieri natura indignante, & quaſi contrarium fugiente. Hoc & nunc exemplo eorum, quæ ex aſſuſione aquæ frigidæ rigent, eſt uidere: non enim hîc corpus concutitur, ac contrahitur, quia natura expellere nititur, ſed quia eius frigiditate percutitur. Huc etiam alludit, quòd calida ex abrotono, et ſimilibus inunctio rigores ſoluit: nam hæc ad expulſionem potius conferret, quàm obeſſet. Quòd autem rurſus hic rigor à tremore differat, qui ob imbecillitatem uirtutis euenit, ex eo eſt conÿcere, quòd uel depoſitum in ſolido membrum rigere non deſinit. Sed de ÿs omnibus alibi latius.

Frig° primò calorē auget, deinde extinguit.

Quidam ſub Aquilone frigent, & tamē facie rubent.

Galeni opinio de cauſis rigoris.

Noſtra commentatio.

Frigida rigorem facit.

Duplex atteſtatio.

Calida rigorem ſoluunt.

Rigoris & tremoris differentia.

APHORISMVS XVIII.

FRigidum, inimicum oſsibus, dẽtibus, neruis, cerebro, ſpinali medullæ, calidum uerò utile.

SVNT qui frigidum ſimpliciter accipiunt: & quia frigidum in genere partibus frigidis amicum, de immodico Hippocratem intelligunt: calidum uerò de modico. Videtur autem & Galenus eò ſpectaſſe. Quiſquis autẽ ſic intellexerit, ut mihi apparet, dupliciter à mente Hippocratis exorbitat. Primùm obliquam ipſius ſententiam facit. nam tortuoſum eſt, in frigido immodicum, in calido uerò modicum intelligere: deinde omitto, quòd econtrario poſsis dicere, frigidum modicum amicum, ſed calidum immodicum inimicum. Deinde difficile oſtendere poterunt, quòd uel modicum calidum illis erit idoneum: non enim calidum frigidas partes conſeruat, ſed immoderatas duntaxat caſtigat. Neutro modo ueriſimiliter loquutus eſt Hippocrates: proinde ego iterum intelligam ipſum de aqua frigida, & calida: ac frigida quidem, quæ duobus modis omnibus his partibus inimica, tum quia ordine frigiditas horũ temperaturam exuperat,

Impbа quorundam commentatio.

Inæqualitas non ferenda.

Calidum frigidas non cõſeruat.

Noſtra expoſitio.

Aqua frigida duobus nominibus ÿs partibus inimica.

tum quia actu repugnat: nam dentes tametſi natura frigidi, actu tantùm calidi. Itaque frigida utroque modo nocet. Sed neque tepidum aut modicè calidum frigidis partibus conſeruandis conducere apparet: eſt enim natura diſsimile. Omitto, quòd latens potentia frigida ſub tepore ipſis ſit inimica, quo uel ſeipſam tandem reddit frigidam. Hugo Senenſis propter hæc, & id genus alia, argumenta ſimilia effectiuè audit. Laudo, quòd dignitatem uiolare reformidet: uerùm neque uerbis ipſis ob eam rem uim facere debebat, quoniam conſeruatio non fit ſolùm per ſimilia potentia, uerùm etiam actu. Hoc modo aqua tepida conſeruat partes in corpore frigidas: nam licet dentes natura frigidi, phantaſia tamen calidi, utrunque conſeruatione indiget. Iam hoc per ſe, non autem per accidens oportet intelligere: nam per accidēs ſæpe nihil aliud eſt, quod partes frigidas magis tuetur, quàm aqua frigida: & antiquum axioma eſt, quòd optimum ſit ueſperi uino, mane autem aqua os diluere atque fouere. De integris quoq; particulis hæc aſſerenda ſunt, nam admonente Galeno neruis phlegmone affectis calida eſt aduerſiſsima.

Obiectio. Hugonis ſubterfugium. Conſeruatio requirit ſimilia actu. Per accidens frigida conſeruat frigida. Vetus conſilium.

APHORISMVS XIX.

QVæcunq; refrigerata ſunt, excalefacere oportet, exceptis ijs, quibus ſanguis fluit, aut fluxurus eſt.

QVVM dicitur, quòd morbo facto adhibendū ſit contrariū, aut oppoſitū, intelligendū eſt opportuno tēpore: nam aliquando curatio principalis morbi differenda eſt in ipſum ſecundariū morbū, aut etiam accidens primū animaduertendum eſt. Sic particula, ex qua fluxus imminet, forte refrigerata, non ſtatim incalfaciēda eſt, ſed poſtquā fluxus ſanguinis ſecuri fuerimus. Neque hoc impedimētū in iſto tantū loco occurrit, ſed & in febre, & omni alio morbo, prius oportet excindere cauſam, quàm tollere morbū. Ita & in hoc caſu calida auferenda, & frigida potius affundēda, nō quidē in eo loco, unde ſanguis effluit, ſed proximo: periculū enim eſt, ne calida ſanguinem moueat, & rurſum, ne frigida partem læſam mordeat. Nam antè dictum eſt, quòd calidum ſanguinem fundit, et quòd frigi-

Curationem morbi principalis ſæpe aliud accidens intercipit. Vbique prius oportet excidere cauſam, quàm effectum. Vlceribus & calida, & frigida noxa imminet.

frigidum ulcera perſtringat. Scio quædam eſſe calida, quæ ſanguinem ſiſtunt, & quæ, quod ſolutum eſt, adſtringunt: uerùm de aqua calida loquitur.

APHORISMVS XX.

VLceribus frigidum quidē mordax, cutem obdurat, dolorem inſuppurabilē facit, liuorē inducit, rigores febriles, conuulſiones, tetanos.

MORDENT. quæ ſubſtantiam conuellunt. Commune id eſt tam calido, quàm frigido, ac calido magis, quòd eius ſubſtātia tenuior, frigidi uerò craßior. Quocirca non omnem carnem, ſed meliorem, utpote interiorem, mordere poteſt, & præ alijs partibus, oculos, & nares, aliā carnem indenſat, quia refrigerat, obdurat, nō quidem per ſe (quia id duntaxat ſiccis accidit) ſed quia humores, ſpiritum & ſanguinem ad interiora pellit, qui exteriores partes emollire ſolebant. Argumento manus in hyeme & æſtate. Non ſolùm autē ſuppurationi, ſed & concoctioni inflammationum per ſe aduerſatur: nam per accidens utriq; conferre poteſt, magis tamen ei, quæ reſoluitur, quàm quæ ſuppuratur: quoniam hic affectus eſt frigidior. Reliqua parum pro decore doctrinæ aphoriſticæ adiecta: nā paulo antè dicta, niſi forte priorem ſermonem ad integras partes comparet, hunc uerò ad ulceratas, hæc ſunt frigidi incommoda. Dubitant Neoterici, an uſquam per ſe conferet. Et certum eſt, quòd omnium quæ obeūtur in corpore noſtro, calor naturalis ſit artifex: non tamen fruſtra cerebrum eſt frigidum, os, neruus. Iam per accidens ſæpe plurima nobis confert: argumento regiones, anni tempora, dierum portiones.

Calidū urit integra, frigidum uerò dūtaxat exulcerata aut tenera.

Frigida per accidens indurat.

Manus duræ.

Frigida magis reſiſtit ſuppurationi quàm concoctioni.

An frigidum per ſe conferat.

APHORISMVS XXI.

EST autem, ubi in diſtentione ſine ulceratione, iuuene bene carnoſo, æſtate media, frigidæ aquæ multa perfuſio calorem reuocat. Calor autem hæc ſoluit.

TAM ex hoc Aphoriſmo, quàm prælato, & omnibus alijs, con-

ſtat, quòd nequaquam de quouis frigido loquatur, ſed aqua frigida, quæ affuſa, ſubinde calorem auget. atq; id iuxta Galenum hoc modo fit, quia calor ad interiora pulſus, ibidem imperfectos ſuccos cõcoquit, nec antea huc reuertitur, quàm illis ipſis ſubſidijs confirmetur. Quàm uera hæc ſit ratiocinatio, in libris De temperamentis oſtendimus: ſed & in Paradoxis contra Ariſtotelem atq; alios diſputauimus, quòd ambitus calidi non poteſt firmare frigidum, ſed econtrario ſolius frigidi, calidum. Nunc nobis dixiſſe ſatis eſt, quòd uel extemporanea aquæ frigidæ affuſio, ſubinde calorem auctum ad cutem reuocat. Atq; id quidem in ſanis facile eſt intellectu, in quibus ſanguis abundat, quia fluxus fluxum prouocat: ſed difficilius eſt id comprehendere in ægris, atq; adeò frigidis, in quibus calor naturalis, ſpiritus, & ſanguis modicus eſt, & præſertim ubi affectus in internis uiſceribus conſiſtit: nam hic, utpote cachecticis, magis expedit calorem in interioribus colligi, quàm ad exteriora fundi. Proinde & ego hîc credam affectum magis corrigi caloris unione, quàm repercuſſione: hæc enim duntaxat locum habet, ubi affectus externus eſt, & corpus adhucdum in intimis uiſceribus pulchre calet. Sic aliquando curatur diſtentio, aut neruorum rigor, aut etiamdum conuulſio: quæ Galeno in hoc loco ab inflammationibus fieri uidentur: mihi tamen ueriſimilius eſt, quòd de ijs nunc loquitur Hippocrates, quæ multam frigoris uim ſequuntur: nam tales conuulſiones atq; diſtentiones, reuocato ab interno ad externa calore, promptè curantur. Fiunt autem hoc modo potius diſtentiones, quàm conuulſiones. Hac forte de cauſa ſolius diſtentionis meminit.

Galeni collectio.

Contra Ariſtoteleis.

Aqua frigida affuſa ſubito calorem prouocat.

Difficultas in ægris.

Noſtra opinio.

Suſpecta Galeni cõmmẽtatio.

Cur Hippocrates fortè ſolius diſtentionis meminerit.

APHORISMVS XXII.

CAlidum ſuppuratoriũ non in omni ulcere, magnũm ad ſecuritatem eſt indicium, cutem mollit, extenuat: dolorem ſedat: rigores, conuulſiones, & tetanos mitigat: capitis ſoluit grauitatem: plurimum autem confert oſsium fracturis, ſed nudis præcipue, eorumq́ maxime, qui in capite ulcera habẽt, & quæcunq; à frigore moriuntur, uel ulcerantur, &

her

herpetibus exedentibus, ſedi, pudendis, utero, ueſicæ: his calidum amicum & iudicans, frigidum inimicum & perimens.

MIRVM, cur non ſcripſit calidum in pleriſque ulceribus ſuppuratoriũ: duriuſculum proculdubio principium. Atq; hæc forte cauſa fuit, cur Theodorus negationem abſtulerit. Sed melius eſt ſpinoſam orationẽ ſeruare, quàm genuinam mutare. Naſcitur aliud in ipſa re ſtatim magis dubium, ubi in ulceribus ſuppurationem laudat: ulcera enim abſtergimus, exiccamus, conglutinamus: ſed ſolas inflammationes ſuppuramus. Videtur mihi hæc difficultas naſci ex breuitate aphoriſtica, quum uno uerbo uoluit calidam bis laudare. Primùm ad ſuppurationes inflammationum, quæ frequenter cum ulceribus committuntur. Secundò & in quibuſdam ulceribus ſeorſum. Forte alludere uoluit ad alium paulo antè dictum Aphoriſmum, ubi frigidum per accidens in ulceribus damnauit, tametſi ſua facultate adſtrictoria cum ipſis bene conueniret, quaſi talis nunc eſſet ſermo, Calidũ, hoc eſt aqua calida, aut potius tepida, eſt egregium auxilium ad ſuppurandas inflammationes, etiam interdum ulceratas: nõ enim ubique ulceribus nocet, ſicuti frigidũ. Nunc ſingulas partes eius Aphoriſmi ſeorſum exploremus: ferè enim quælibet aliquam difficultatem continet. Primùm, calidum non eſt quouis modo ſuppuratorium, ſed duntaxat aliquando affuſum: nam longo tempore adhibitum reſoluit, tandem etiam refrigerat. Itaq; in principio duntaxat tale eſt, quandiu eſt calidum & humidum, citra reſolutionem aut refrigerationem: nam quæ ſuppurant, duplici facultate prædita ſint oportet: primùm, ut calida ſint & humida: ſecundò, emplaſtica certè, nullo modo diſiectiua: ac talis eſt aqua primo ſuæ affuſionis tempore. Magis eſt ſuſpectum, quòd eam in ulceribus recipiat: nam alibi idem non, niſi uino, uulnera lauari ſuſtinuit. Ecce iterum breuitas obſcuritatem parit: non enim credo ſignificare uoluit, quòd calidum ulceribus prodeſſet: ſed id tantùm, quod in quibuſdam ulceribus ratione alterius commodi ferri poſſet. Sunt autem ea, quæ incalfieri poſtulant. atq; hæc genere duplicia. Primùm talia, quæ in partibus frigidis conſiſtunt, oſ-

Durior dictio.

Temeraria mutatio.

Calida ambobus confert, inflammationibus & ulceribus.

Prior difficultas.

Aqua calida ad ſuppurationem tãtùm affundi debet.

Vlcera ſolo uino lauari ſuſtinent.

Aqua calida quarundam partium interiẽ corrigit.

ſibus

ſibus dico,membranis,ſede, pudendo,utero, ueſica, capite. Talia rurſum ſunt,quæ frigidum ſequūtur,quales perniones calcaneorum,à frigido exulcerationes. Obſcurius eſt, quid in herpete ulcerato conferat, & quod ego ſciam,à nemine hîc annotatum:nam contrà hic refrigerari deſiderat. Videte ergo,an non mirabilis Hippocrates,qui partes,quæ refrigeratione indigent,nec frigidam ferunt,nunc econtrario clam per calidam refrigerari docet, & quaſi uni aquæ diuerſa imperet,non quòd quidquā conferet aquæ calidæ dicere,I nunc,& incalfac,aut rurſum hîc frigefac.Sed diuerſis modis oportet eā adminiſtrare,ubi ſuppurare ac incalfacere uelis,debes illam quàmprimū afferre:ubi refrigerare, diutius retinere. hæc ſunt ulcera,in quibus aqua calida prodeſt,in omnibus alijs obeſt. Nimis breuiter mihi ea perſtrinxiſſe uidetur in commento Galenus, qui in his duntaxat calidū damnat, quæ ſuppurationem ſubterfugiunt: nam ſic neque in herpetibus conueniet,neq; alijs quibuſdam,quæ hic dicūtur. Reliqua,quæ in principio aſſcribebantur,uix ullam explicationem deſiderāt: nam ex ijs quæ in deſcriptione frigidi dicebantur,facile eluceſcent. Vnum adijcere poſſumus,quòd neq; calidum ob eam ſolam cauſam cutē mollit, quia humidū eſt:uerū etiam,quia ſpiritum & ſanguinē aduocat. Quod de capitis grauitate dixit,præſertim ad balneū aquæ dulcis pertinet, nihil etenim eſt,quòd citra multitudinē uniuerſi corporis elegantius aſcendentes ad caput fumos reuocat,atq; eius dolorem mitigat.

Vlcera ex frigore.
Secūda difficultas.
Calida partes incalfactas clam refrigerat.
Mirabilis Hippocrates.
Aqua diuerſa facit diuerſo modo adhibita.
Galenus hic nimis breuis.
Calidum duobus modis emollit.
Balneū egregiè medicatur quoſdam capitis dolores.

APHORISMVS XXIII.

IN his frigido eſt utendum,unde fluit ſanguis,aut fluxurus eſt,non ad ipſa admoto, ſed circa ea unde influit. Et ubicunq; inflammationes,aut uelut incendia quædam ad rubrum & floridum, ſanguinis recēti tendūt:ijs ipſis admoto,nam ueteribus nigredinem affert. Eryſipelas etiam nō ulceratum iuuat, nam exulceratum lædit.

FRVSTRA Hugo Senenſis albumen oui affert ipſi uulneri obligatum:nam Hippocrates de aqua frigida loquitur, quā pars ulcerata de digna

Ridicula Hugonis exemptio.

dignatur. Verùm paulo antè uulnus ipſa utiliter affunditur, ac triplex cō-pēdium ad huiuſmodi affectus habet: ratione frigiditatis humores influē-tes repellit: ratione ſiccitatis, ne accurrētes recipiat, partem firmat, atque adſtringit: forte etiam affluxum prohibet, quia humores cogit & denſat. hæc commoda frigida affert in fluxu ſanguinis, proximis affuſa partibus. Quòd ſi pars citra ulcerationem inflammata fuerit, ſecundum affert auxi-lium: quia calidum affectum egregiè attemperat, & refrigerat. Memi-niſſe tamen oportet, quòd ubique prius oportet eruere cauſam, quàm effe-ctum, ac proinde nequaquam ubiq; & omni tempore partibus laboran-tibus phlegmone, hoc eſt ex ſanguine inflammatis, aquam frigidam ſuper fundere conuenit, duntaxat in principio, ubi fluxus urget: nam conſtantē inflamationem, coit, ac condenſat, quam calido oportet concoquere, & re ſoluere: herpes integer, toto tempore eam iucunde ferre apparet, atque etiā ante concoctionē: quia caliditas magis prouocat, quàm copia grauat. Pro-inde melius eſt, materiam nōnihil cogi, quàm plurimo calore particulam uiolari. In eryſipelate diſtinctione opus eſt: nam eryſipelas quòd phle-gmones eſt particeps, duntaxat eam poſtulat in principio, dum materia fluit, ac tandem dum concocta eſt. Verùm autem eryſipelas toto tempo-re refrigerari poſtulat, niſi ulceratum fuerit, atque huic duobus nomini bus obeſt. Priori, quia partem ulceratam uellicat: poſteriori, quia craſſam choleram, ex qua conſtat, magis incraſſat. Sed de his alibi.

Tria cōmoda affert aqua frigida, ante ulcera.

Quartum cō modum in inflammationibus.

Inflammationes duntaxat in principio ferunt frigidam.

Herpes ferè ubique tolerat.

Eryſipelas pro ſua uarietate diuerſo modo frigidā poſtulat.

APHORISMVS XXIIII.

FRigida, qualis nix, & glacies, pectori inimica, tuſſes mouent, ſanguinis profluuium, & deſtil-lationes.

PVTANT Neoterici phyſici, quòd in niue & glacie maior ſit, quàm in aqua, refrigerandi facultas: non quòd frigiditas in ipſis ſimplici-ter ſit maior, ſed quia ſubſtantia magis compreſſa. Vulgo enim dicitur, quòd qualitas eò eſt potentior, quò eſt aſtrictior. Ego autem non uerebor dicere, quòd glacies, nix, aqua, ſint ſimpliciter frigidiores, ſcio quòd aqua ut ſimplex, ita inter elementa frigidiſſima ſit, ſed nihil prohibet ipſa à ma

Vulgaris phyſicorum opinio.

Noſtra opinio.

iori aſtrorum frigiditate cogi & infrigidari. Verùm hæc ad phyſicos ſpe-

Lenior dubitatio.

ctant. noſtrum eſt inquirere, ecquid pectori magis quàm uentri ea damnet, quum uenter ipſo toto pectore nihilo ſit calidior. Forte qui malit nodum ſcindere, quàm explicare, alterum in altero audiet. Mihi uerò ſecius apparet, quòd uentriculo hæc aliquando, pectori uerò nunquam cõferunt:

Potus niue refrigeratus.

quippe utiliter aliquando poculum noſtrum niue ac glacie refrigeramus: pectus uerò nunquam. Amplius per accidens, aliquando ſtomachum, atque uentriculum corroborant, pectus uiolant, nam rigidum faciunt, quod dum fortius admotum prouocatur, facile in aliqua eius parte laceratur, atq; id rarum. Frequens eſt, quòd caput ad horum modum refrigeratũ, deſtillationes moueat, ſed & citra deſtillationem frigidum plerunque pectus laceßit, & grauißimis tuſſes mouet, quæ uel per ſe frequenter pectus uiolant. nondum enim diximus, quòd ſimpliciter exteriores pectoris partes, uentriculo ſint frigidiores.

Frigidum destillationes, mouet, & pectus lacerat.

APHORISMVS XXV.

TVmores articulorum, atq; dolores abſque ulcere, podagras & conuulſiones, horum pluríma frígida aqua large effuſa leuat, & extenuat, ſoluítque dolorem; nam modicus torpor dolorem ſoluit.

Multis modis aqua frigida inflãmationes iuuat.

CERTVM eſt, quòd Hippocrates per œdemata nunc inflammationes intelligat, atque has multis modis recreat. primò materiam influentem repellendo, ſecundò partem incalfactam refrigerando, tertiò quodammodo ſtupefaciendo, ac dolorem leniendo. forte calorem naturalem reuocando, nonnihil & ipſam materiam concoquit, ac reſoluit: quis enim ſcit, an ob eam cauſam Hippocrates uerbo, attenuat, *uſus fuerit? Non tamen omnino curat, ſed magis mitigat. Et pulchre Hippocrates dixit, quòd leuat. Attulit autem in fine podagram, uel ut exemplo illius reliqui dolores articulorum eſſent manifeſti, uel quia non omnes articulorum dolores repercußionem tolerant. Iſchia enim recuſat.*

Dolores coxendicum recuſant repercußiua.

APHO

APHORISMVS XXVI.

AQua quæ cito calet, & cito refrigeratur, leuiſ-ſima eſt.

SI quidem leuißimam pondere æſtimat, ignaua eſt admonitio: quoniam dicente Galeno, promptius id eſt perpenſione quadam, quàm tali indagine inquirere. Denique, ut Plinius inquit, aquæ ſaltem eiuſdem generis, minimo inter ſe ponderis diſtant diſcrimine, adeò ut uix ſenſus differentiam accipiat, ſed neque fidelis ubique eſt diſtinctio: nam aliquando fluuialem fluuiali, licet peiorem, tamen leuiorem inuentes. Certum ergo eſt, quòd leuißimam hîc appellat eam, quæ prompte per corpus digeritur: ac talis quidem eſt partibus ſuis tenuißima. & aëri ex quo profecta eſt ſimilima. Verùm ne id quidem ſenſu poteſt diſcerni, ſed ex ipſius alteratione diſci. Prius enim dictum eſt, quòd ea, quæ ſubſtantia tenuia ſunt, ad utrunque extremorum promptè alterantur, promptè incalſiunt, atque rurſum frigeſiunt. Recte ergo Hippocrates eam optimam habuit, quæ citò à calido in frigidum, & econtra à frigido in calidum tranſit. atque hoc quidem ſignum ſufficit. Poſſumus tamen nunc alia illi apponere: nam eadem dulcis, hoc eſt inſipida, exiſtit, leuis, ac talis, in qua legumina facile macerentur, ac coquantur. Nec refragabor, ſi quidem huc demum ſignum à leuitate uelitis adijcere: quamuis enim per ſe eſt infidele, tamen alijs cõiunctum, fidem accumulat. Opportunum ergo deinceps eſt inquirere, quænam inter tam multas aquæ ſpecies talis ſit. Et in Paradoxis noſtris id prolixius docuimus. Sola eſt inter pluuiam & aquam fontanam cõtentio, de qua melius aliquem primatem ex uulgaribus, quàm medicos ſentire dicas: nemo enim ex ijs aquam pluuiã uelit bibere: ſoli medici uariãt. Sunt autem illorum opiniones & rationes admodum diuerſæ. Quidam pluuiam optimam putant, quia eſt leuißima: id autem eo adſtruunt argumento, quia cœleſtis eſt, atque in cœlũ primum ſublata. Plinius hoc argumentum ridet, quòd & lapides aliquando huc rapti ſint. Neutra opinio mihi placet. nimis inſolens Plinij libertas, dißimulantis quid per ſe, quid per accidens. Certum enim eſt, quòd citius ac frequentius eleuantur

Diſcrimẽ ex pondere contemnendum.

Leuiſsimam aquam appellat, quæ per corpus præceps abit.

Tenuia in utrunque extremorum facile conuertuntur.

Optima aqua leuis, dulcis, & ad coctionem omnium rerum pulcherrima.

Paradoxa noſtra.

An aqua pluuia ſit optima.

Plinius medicorum rationem deridet. Neutra opinio placet.

leuiora, quàm grauiora: non tamen ob eam cauſam reliqua pars obtinet, quòd aqua pluuia ſit optima, aut etiam ſimpliciter leuiſsima, ſed tantùm reſpectu aquæ marinæ, ex qua potiſsimum aſſumitur. Alij rurſum eam damnant, utpote ad putredinem maxime opportunam. Paulus Aegineta, ac quidam alij, ob hanc cauſam eam maxime commendant, tanquam natura tenuiſsimam. Rurſum utraque opinio mihi erronea apparet: in eo enim errant, quòd putreſcibilem putant, eſt enim omnibus alijs uiuacior, ſalſum enim quid, atque aſtringens ex parente obtinet, quod uel alia à putredine præſeruat. Decepit omnes aqua pluuialis, quæ per canales decurrit, comparatio: etenim hæc ut limoſa eſt, ita minimè diuturna, uiuax autem ea, quæ ſtatim in uitro à cœlo excipitur. Magnus ergo medicorum error, qui ex ea, tanquam tenuiſsima, medicamenta pectoralia inſtituunt: nam duntaxat ad medicamẽtorum perpetuitatem confert. Hæc de aqua pluuia & fontana. Eſt tamen uerisimile, quòd Hippocrates in hoc loco magis uoluit fontanas inuicem, quàm ab alijs his ſignis diſcernere, quibus quædã alia accedunt externa. Melior, inquit, eſt, quæ potius ex terra ſcaturit, quàm ex lapide, & Orientem potius, quàm Occidentem ſpectat. Auicenna meliorem etiam habet, quæ Septentrionem ſpectat, quàm Occidentem: & iterum in longioribus tractibus, quàm ipſis principijs. Cõmendat præterea eam, quæ facile uinum alterat: hoc tamen ſignum quàm ſit fidele, ipſe uiderit, duntaxat frigidiorem declarat.

Diſsimulatio pluuij.
Promptitudinẽ ad putredinem quidã commendãt, quidam uituperant.
Vtraq; rursũ opinio falſa.
Aqua pluuia per ſe uiuax.
Cauſa erroris.
Medicamenta pectoralia minimè amant aquam pluuialem.
Fontana optima.
Multæ conditiones aquæ bonæ.

APHORISMVS XXVII.

QVi noctu bibere appetunt, ijs admodum ſitientibus, ſi ſuperdormierint, bonum.

Aquæ potus iucũdiſsim⁹.
Sitientes à cœna.

NON eſt dubium, quin de potu aquæ loquitur, & per affinitatem rerum iſte Aphoriſmus ſcriptus eſt, quo quaſi coronide omnes aquæ commoditates & incommoditates finiret. Eſt enim aqua potus ſuo tẽpore iucũdiſsimus: quoniã, ut alibi diximus, ſitis potius exceſſum qualitatis ſequitur, quàm detrimẽtũ quantitatis. Hoc ex ijs patet, qui mediocriter cœnati, cœnam abſque ullo deſiderio relinquunt: paulo pòſt, ubi cubitum eũt, rurſum ſitiunt, plerique media nocte, quidam etiam ſummo mane adhuc

ſiti

ſitiunt. Eſt autem certum, quòd omnibus ijs ſitis oritur ex quadam cibi cruditate: nam ut ligna uiridia, aut alia, quæ ægre accēduntur, multam edunt fuliginem: ita & cibus, dum parum coquitur, multum emittunt uaporum, qui ſtomachum ſiti affligunt, donec mitior concoctio cœperit. Argumento ebrij, & quidam alij, in quibus per ſe tandem ſitis deſinit. Verùm qui ob alias cauſas oritur, ſæpe temporis ſpatio magis augetur. Recte ergo nunc illis conſuluit Hippocrates, ut à potu dormituri abſtineant: nam potus ad tempus ſitim diluit, ſed concoctionem impedit. Proinde coniectari neſcio, qua de cauſa Galenus in commento diſtinctionē abhibet, & duntaxat de ijs qui parum ſitiunt, ſententiam audit. nam Hippocrates omnibus audientibus de his, qui multum ſitiunt, Aphoriſmum ſcripſit. Forte ergo putauit, quòd ex cruditate alimenti aſſumpti, nemo admodum ſitire poteſt. At ego contrà autumo, quòd poſt mediocrem cœnam, nemo ex defectu multum ſitiat. Fateor tamen, quòd tam ex latente caliditate uini, quàm ex multa cruditate, plurimum ſitientibus aliquando potum dare expedit: nam melius eſt concoctionem utrinque impediri, quàm multa ſiti uentriculum accendi, præſertim ex meraciore uino: quoniam ut recte affert in commento, talem ſitim decet aqua reſtingere.

Sitis ex cruditate abſtinentia corrigitur.

Ebrij ſæpe media nocte ſitiunt.

Galenus ab Hippocrate exorbitat.

Contrariæ opiniones.

Omnis immodica ſitis potum poſtulat.

APHORISMVS XXVIII.

SVffitus aromatum, muliebria ducit: ſæpius uerò & ad alia utilis eſſet, niſi capitis faceret grauitatem.

IN mulieribus ac puellis, ſtatim in pubertate multis modis nutricatio à concoctione uincitur. Itaque ſingulis menſibus ſuperfluus ſanguis colligitur, qui (quòd ſingulis menſibus expellitur) menſtruus appellatur: atque in puberibus primum: ſæpe cum magna corporis difficultate retinetur, ac grauiſsimos morbos facit, in utero quidem ſuffocationem, nunc in latus, nunc in ſuperna, ipſius peruerſionem: ſæpe inducit frigidam corporis cachexiam, nam frigidus eſt, atque eius copia reliquus calor facile ſtrangulatur. Hinc difficultates anhelitus, tuſſes, oculorum, capitis dolores:

Retenta menſtrua multa afferunt incōmoda.

Frigidi morbi ſuppreſſos mēſes ſequūtur.

Suppreſſorũ menſtruorũ uariæ cauſæ.

res: nec iſta tantùm contingunt in ipſis puberibus ac uirginibus, ſæpe etiam retinentur non ſine magno corporis detrimento in mulieribus. Eſt autem ſuppreſſionis eius uaria cauſa. In puberibus primus, naturalis quædam anguſtia, uel ob eam cauſam, quòd potius per collum, quàm ipſum uterum ijs abire ſolent. In ijs ipſis & mulieribus ſæpe in cauſa eſt aliorũ humorum, aliquando ipſius ſanguinis menſtrui craſſitudo, tenacitas. Ad hæc omnia egregie ualet ſuffitus eorum, quæ hîc dicuntur, aromatum. ſufficienter enim huc fumus aperit, laxat, incidit, extenuat, liberat, nec poſſet promptior medicandi modus excogitari: nam uterini clyſteres moroſi ſunt, ac tales, quas ægrotæ ferè reſpuunt: pocula uirtutem ſæpe amittunt, priuſquam eò ueniunt. Proinde ut medendis malis in pectore excogitata ſunt eligmata, ita in horũ locorũ affectibus ingenioſa antiquitas ſuffitus inuenit. Conferunt ijdem ſuffitus & malis in ipſis auribus, naribus, capite, pectore, ſed rarius ipſis utimur, reueriti ne caput offendant, nam ſua caliditate facile caput feriunt, atq; implent: etenim natura omnia odora auarius ad ſe ſolet attrahere. Minus eſt periculi in ſuffitibus uteri: nam mulierem cingere licet, & anguſtum uas illi ſic ſubijcere, ut nullus fumus ad caput poſſit peruenire. In omnibus ergo uteri affectibus ſuffitus utilis, niſi inflammatione laboret, aut conſenſu uniuerſi corporis: nam ubique decet prius procurare uniuerſum corpus, quàm partem, atque curare primum affectum ante ſecundum. Hoc in principio commenti admonuit Galenus, ſed perplexè, & malè reddiderunt interpretes. Verùm ex ijs quæ diximus, facile erit caſtigare: nam huiuſmodi res ocioſis commentatoribus relinquimus, quibus uolupe eſt iſtis tranſcriptionibus paginas replere: nobis ſatis eſt, ipſam rem difficiliorem breuibus indicaſſe.

Rara medicamentorũ forma, quæ utero conuenit.

Pectori excogitata eligmata.

Suffitus utero.

Suffit' caput offendunt.

Vbiq; corp' procurandũ ante partem.

Communes interpretum differentiæ ocioſis cõmẽtatoribus relinquuntur.

APHORISMVS XXIX.

GRauidas purgare, turgente materia, à quarto menſe uſque ad ſeptimum, minus uerò has. Recentiores autem, & ſeniores fœtus cauere oportet.

In primis & poſtremis menſibus rariſsime licet, in medijs aliquãdo oportet.

NON uidetur ſimpliciter prohibere in primis aut poſtremis menſibus, ne quis turgentem materiam purget, ſed detractare tantùm. Audacior

cior eſt in medijs menſibus, imo omnino præcipere uidetur, ut anticipemus periculum, niſi forte iterum intelligas illum reformidãtem per ſequẽtem particulam, in qua dicit, Minus uero has. *Fortè etiam hoc uerbo excluſit eas, quibus ſeptimo menſe turgeret: nam ſeptimus menſis unus ex tribus poſtremus eſt.*

APHORISMVS XXX.

MVlierem utero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale eſt.

SI QVIDEM lethale ſimpliciter accipiatur, fruſtra prius admonuit, ut turgentem materiam purgaremus: quoniam nuſquam turget, niſi in acutis. lethale ergo communiter audire oportet, pro eo, quod plerunq; mortem adfert. Talis eſt proculdubio morbus acutus in prægnantibus, quippe magna præſidia requirit, inediam dico, phlebotomiam, aut purgationem, quorum nihil admodum prægnans tolerat, ita ut uulgo dicitur, neque morbum, neque morbi remedium bene fert. Miror tamen, quòd inter reliquos acutos morbos Galenus morbum comitialem nũc attulerit: nam multas ex eo conualuiſſe ſcimus, ac ferè duntaxat ratione concuſsionis periculum affert.

Lethale, hoc eſt, periculoſum.

Morbus comitialis ſimpliciter acutus non eſt.

APHORISMVS XXXI.

MVlier utero gerens, ſanguine miſſo ex uena, abortit, & præcipue ſi fœtus ſit grauidior.

IN poſtremis menſibus, certum aborſum minatur: ſed neque in medijs periculo uacat: nam qui uel in primis menſibus abundat, utiliter quaſi penus reponitur, ut fœtus in medijs atque poſtremis menſibus eo fruatur. Itaque uel in primis menſibus liberaliter ſanguis miſſus (ut in morbis acutis conuenit) uel tandem cauſa aborſus erit. Dico liberaliter, nam modicum ſanguinem quædam innoxie aliquando ſibi detraxerunt.

In nullis mẽſibus ſanguinis miſsio periculo uacat. nam qui in primis ſuperest, poſtea deſideratur.

APHORISMVS XXXII.

MVlieri ſanguinem euomenti, menſtruis erumpentibus, ſolutio euenit.

SAEPE forte fortuna ob ſanguinis multitudinem, ob caſum, aut aliam fortunam, uomitus ſanguinis erumpit, & aſcendit: atque hic eruptio menſium confert. Credo quòd Hippocrates aliò ſpectauit, & iſto exẽplo omnes morbos, qui ex retentione menſium fierẽt, illorum prouocatione curare docuerit. Ita enim elegantiſſimè uomitus ſanguinis curatur, qui ex ignauia uteri aſcendit.

Duplex Aphoriſmi reſpectus.

APHORISMVS XXXIII.

MEnſtruis deficientibus, ſanguis ex naribus fluens, bonum.

MELIVS eſt ſanguinem menſtruum, atque omnem aluum quacunque parte foras erumpere, quàm morbum intus alere. Et poteſt per uarias partes ſanguis menſtruus exorbitare, nuſquam tamen frequentius & innocentius, quàm per nares: nam licet ſanguis menſtruus frigidus, tamen liberior & promptior illi cõmeatus ad ſuperiora, quàm hæmorrhoides. Nam & ex alijs hominibus pauci ſunt, qui non effundãt ſanguinem per nares, pauci autẽ per hæmorrhoides. Omitto, quòd hæmorrhoides ſemel apertas multa ſubinde ſequuntur uitia: nares uerò pauca. Eſt tamen uel per hæmorrhoides hæc regurgitatio multo tutior, quàm per os, aut per uentrem.

Meli⁹ eſt ſanguinem ſuperfluũ quacũq; euacuari, q̃ intus morbũ alere.

Hemorrhoides aliquid uitij ſæpe relinquunt.

APHORISMVS XXXIIII.

MVlier in utero gerenti, ſi aluus plurimum profluat, periculum eſt ne abortiat.

PER longum alui profluuium, non tantùm abeunt mali humores ad nutritionem inutiles, ſed etiam ſuccus uentris mediocriter concoctus, qui ad nutritionem erat deſtinatus. Nihil ergo refert, ſiue per uentrem abeat ipſe ſanguis, aut ſuccus, qui in ſanguinem erat abiturus: etenim utrobique inopiæ eſt periculum. Omitto, quòd uel ſola alui commotio aliquando uterum turbat atque laxat.

Alui ꝓfluuiũ duobus modis obeſt.

APHORISMVS XXXV.

MVlieri, quæ uterinis moleſtatur, aut difficulter parit, ſuperueniens ſternutatio, bonum.

VTER

VTERINA latè & ad omnes uteri affectus patent: eſt tamen certum, quòd Hippocrates nunc pro ſecundis, aut pro ſtrangulatione uteri accepit. Et uidetur mihi repræhenſione carere, qui uterina nunc pro ſecundis acceperunt: quoniam hæc eſt una difficultas, quæ in parientibus contingit, de quibus poſterior eſt particula, ut talis ſit ſermo, Qui ſecundarum periclitantur, aut aliter difficilè pariunt, ijs ſternutamenta conferunt. Nec refert, quòd quidem ex ſequentibus Aphoriſmis eandem rem reſcribant: nam & in multis alijs accidit, ut propter affinitatem rerum idem bis dicatur. Sed nec ei qui Apophthegmata ſcribit, aut Aphoriſmos, ſemper occurrit aut uacat requirere, quid prius ſcripſerit. Accedamus nunc Galenum, qui ſtrangulationem uteri audire mauult. Idem eſt ac ſi dicas, ſuffocatio: neque eſt ulla alia morbi ſpecies, quæ ex ſe magis diuerſa habet ſymptomata: nã licet ex utero malũ oriatur, non unum, ſed diuerſa per conſenſum uidentur affici uiſcera, eaq; principalia, inter cætera cor & cerebrum, nunc plus, nunc minus afficiuntur. Inde eſt, quòd quædam ſolo animo deficiunt, quædam quaſi ſyncopa correptæ deijciuntur, quædam quaſi epilepticæ conuelluntur, aliæ etiam quaſi apopleticæ ſternuntur: de quibus omnibus in ſexto De locis affectis diximus. Sunt autem plurima alia eius remedia: ſed Hippocrates forte ſternutationis meminit, quia ſæpe ultro incidit: promptè enim fumus ex utero caput ferit, quo nulla alia cauſa frequentius ſternutamentum facit: nec refert, quòd fumus potentia frigidus: nam ſaltem actu calidus. Iam non tantùm calida, ſed et frigida ſternutamentum mouent. Quòd autem hæc ad ſecundas exigendas conferant, per ſe eſt manifeſtum. Sed quomodo ſtrangulatis cõducent, Galenus obſcurius egit. tantùm hoc dixit, quòd naturam excitãt, & ad quæ inciderunt expurganda adiuuent: nam ſimpliciter dicere licet, quòd aut ſemen, aut ſanguinem menſtruum retentum (ex quo affectus oritur) prouocent, atque expellant. Saltem fumum eius ad inferiora detrudunt. Nam & per ſe multæ conualuerunt à paroxiſmo, excocto fumo, abſque ulla euacuatione. Quid ergo mirum eſt, quòd uel ſternutationem, uel per uincula retractionem paſſæ, ad ſe redierunt? ne hæc quidem ullus ex commentatoribus attigit.

Nomen uterinum latè patet.

Vterina pro ſecundis.

In Aphoriſmis neq; ordo admodũ ſeruatur, neq; memoria.

Galenus ſtrãgulationẽ audit.

Suffocatio uteri diuerſiſſima habet ſymptomata.

Prompte fumus uteri caput ferit.

Sternutamentum nunc ſemen mouet, nunc fumum reuellit tantùm.

APHORISMVS XXXVI.

MVlieres menſes decolores, nec per idem ſemper tempus uenientes, purgationem indicant eſſe neceſſariam.

Vrina affert cõiecturam, ſanguis ipſe manifeſtã humorũ ſpeciẽ.

VRINA quandam humorum coniecturam præbet, ſanguis uerò ipſe ex uena effuſus euidentem ſuperdominantis humoris ſpeciem exhibet. Ita & menſtrua, ſi quidem nigriora fuerint, melancholiam, flauiora choleram, albiora frequenter pituitam, mediocria per omnia mediocrem ruborem retinent, atque certum circuitum ſeruant, modò certum uictum (ſaltem magna ex parte) teneant: quippe magna momenta natura uincere nequit, parua poteſt. Vidimus eas, quæ obfirmata ſanitate uiginti quinque aut triginta annis nullam unquam exorbitationem paſſæ ſunt, ſed ſtato ſemper die ſuos menſes prodiderunt. Dicunt quidam amplius, quòd adoleſcentulis ferè in principio, prouectis uerò in fine lunæ accidant: nobis nunquam obſeruare uacauit: Certè reliqua menſtrua neque ſtatum circuitum, neque ullum lunæ motum ſpectant, alba & pituitoſa longo tempore latent. Itidem & melancholica, bilioſa uerò anticipant, quod magis eſt, & alba quoque ſubinde feſtinant, modo ſeroſa fuerint. Ac parum eſt, quòd hæc anticipent, illa uerò cunctentur, ſed neque in ſuo genere ullum ordinem tuentur, hoc eſt, eodem ſemper modo uel cunctantur, uel anticipant, etiam ſi quàm maxime ſemper eodem modo uiuant. Et quia huius cauſam nemo reddidit, ne inquiſiuit quidem, periculum eſt, ne & nos ignoremus. Videtur tamen mihi ea, quòd temperatura bona ſemper ſuo more conſtet, certè parum huc aut illuc immutatur. Intemperata uerò lubrica eſt, nunquam eodem ſtatu permanet, nunc huc, nunc illuc magis inclinat: & quomodo ergo uitioſa menſtrua aliquem certum circuitum obſeruare poſſunt? Medium enim certis quibuſdam terminis circunſcribitur: extrema in utranque partem uarijs modis inſoleſcunt, & luxuriantur. Ita bilis, prout eſt moroſior, aut procacior, nunc plus, nunc minus feſtinat: & pituita quo eſt ignauior, eo magis cunctatur. Igitur non antè hæc menſtrua ordinem ſeruabunt, quàm humores uitioſi fuerint expurgati

Naturalia ordinẽ ſeruant.

Pituitoſa ferè cunctãtur, bilioſa feſtinant.

Morboſa ſæpe in omnẽ partem exorbitant.

Bona temperatura ſuo circunſcribitur termino. Intemperata nunquam ferè eundẽ modum ſeruant.

gati,& ſanguis mediocritati reſtitutus. Et quòd pituita craſſa ac melancholia concoctione, hoc eſt extenuatione egeat, priuſquam poſſet alacriter educi, omnes fatetur. Sed et de cholera quoq; idem eſt (licet multi ignorent) iudicium, nec curo, quòd ſanguine tenuior, atque ſua fluxibilitate ante tempus præcociter ſanguinem menſtruum per uterum ſeducat: non enim eodem compendio, aut facilitate bilis per anguſtias hepatis à medicamento ducitur, quæ à natura, per manifeſta uteri, aut hæmorrhoidum ora, expurgatur. Igitur & bilem primùm oportet attenuare, & deinceps expurgare. Idem eſt & de melancholia. Pituitæ aliquando ſola concoctio ſufficit, quòd concocta in bonum ſanguinem euadit, ſaltem attenuata ſanguinem menſtruum dimittit, atq; cum eo decedit. Non loquor hîc de albis illis excrementis, quæ quaſdam perpetuis annis fatigant, nam grauioribus hæc remedijs indigent, & quæ totum hepatis lapſum reſtituāt: ſed lēta illa menſtrua (inquit Galenus in commento) ſæpe ſolo calamentho citauit. & nos quoq; Galenum ſequuti, ſimilibus ſæpe idem obtinuimus. Verùm cautè hîc obſeruare oportet, ne pro extenuantibus, uehementer prouocantibus utamur: nā ſubinde & hîc & alibi plus obſunt, quàm proſunt: uel quia id, quod ſeroſius eſt, colliquant tantum, uel quia multa prouocatione multitudinem anguſtijs uaſorum magis impingunt.

Purgatio cū coctionē ſequi debet.

Bilis cruda promptius abitper uterum quàm per uētrem.

Pituita aliqñ ſola concoctione emendatur.

Prouocantia pro extenuātib⁹ ſæpe duobus modis obſunt.

APHORISMVS XXXVII.

MVlieri utero gerenti, ſi mammæ graciles repentè fiant, abortit.

NON attolluntur ubera in primis menſibus, ubi eſt maxima copia, ſed in poſtremis, ubi incipit urgere inopia, non (ut aliquis putet) quòd natura fœtui extra uterum quaſi penum procuret, ſed (quod pauci intelligunt) quia in poſtremis menſibus tumore uteri, pars menſium ad uterum uenientium, ſurſum premitur. Nec hic tamen uſq; ad partum totum manet (id enim ſine eruptione uberum fieri nequiret) ſed quàm poteſt tenuiſſimā atq; dulciſſimā eius partē fœtus in utero ad ſe trahit. Sed neq; toto ſanguine menſtruo utitur, ſed elegātiore eius parte. Sordidior materia inter ſecundas colligitur, & ſimul in partu excernitur. Neutrum alimen

Tumor uentris in cauſa eſt cur tandē ubera intumeſcant.

Pars lactis ab uberibus ad uterum trahitur.

Fœtus quàm diu ualet, nō niſi ſyncerio re ſanguinis menſtrui parte utitur.

tum nono menſe ſufficit,ſed deſiderio ipſius fœtus indignatus,exitum(in quit Galenus)quærit.Verùm priuſquam longius abeamus, hîc errorem Incuria Leoniceni. *Leoniceni oportet animaduertere, qui in hoc loco reddidit,* Poſtquam decem menſes præterierint: *pro eo quod eſt, Quando decimus menſis accedit, inſtat, aut aduenit. non enim in decimo aut undecimo, ſed nono plerunq; fœtus excluditur.Hoc ergo menſe,fœtus auctus multis indiget,& partim menſtruo,partim lacte fruitur, & citra periculum ubera aliquando paulatim exhauriuntur. Non tamen periculo uacat,ſi quidē alibi repente gracileſcant:non enim hoc inopiam aliquam ſignificat, ſed (ut poſtea dicetur) affectum aliquem in utero, ratione cuius conſenſus, natura omnia deorſum depellit ad ipſum uterum: ferè autem hic conatus aborſum minatur. Sed neq; ſi paulatim attenuentur ubera,eo tempore abſque diſcrimine eſt:nam non niſi propter grauem aliquam fortunam ante nonum menſem alimentum deeſſe ſolet,nec poteſt uſq; in finem ſufficere, quod nunc deeſt.Hunc tamen caſum diſsimulauit Hippocrates: forte in generali quodam alio Aphoriſmo continuit. Miror ergo,quòd Galenus ipſe in commento huius Aphoriſmi cauſam ad inopiam reijcit:nā ad ſubitum caſum aliquem pertinet.*

In fine ubera ſubſidunt citra periculum.

Vberū gracilitas ante nonum menſem aliquem affectū ſignificat,& aborſum, ſiue paulatim ſiue affatim fiat.

Galeni negligentia.

APHORISMVS XXXVIII.

MVlieri utero gerenti,& geminos habenti,ſi altera mamma gracilis fiat,àlterum abortit. & ſi quidem mamma dextera gracilis fiat, marem: ſi uerò ſiniſtra,fœminam.

PRIOR huius Aphoriſmi particula, maxime priorem noſtram cōmentationem confirmat:nam inopia utriq; fœtui communis eſſe ſolet. Verùm altera pars uteri ob aliquē affectum fortunata eſſe poteſt,ratione cuius alter fœtus turbatur,alter uerò quietus manet.Ita & altera mãmillæ extenuata,altera ſolida manere poteſt:nam expulſiones plerunq; ſecundū directū:tamen magna ex parte fortuna,quæ uni alteri incumbit,per accidens utrunq; fœtum uexat,& utrunq; uber ſubito extenuat. Nā ubi uel unicus ſeorſum fœtus in utero comprahēditur,eo præcociter excluſo,utrūque

Prioris commenti confirmatio.

Vber utrunque ferè tandem collabitur.

que uber repente e uacuatur.

APHORISMVS XXXIX.

SI mulier, quæ neque grauida eſt, neque peperit, lac habet, huic menſtrua defecerunt.

SINGVLÆ partes glanduloſæ, ſuperfluum aliquid habent: uerùm nihil ex ijs eſt, quod utilitate caret: unumquodq; ſuum uſum præbet, nec id à principio natura prouidit, ſed particulæ conditioni acceptum fertur, quæ ita comparata à prima natura eſt, ut ratione laxitatis ſuæ plus ſolet recipere, quàm per intemperaturam frigidam ualet cõcoquere. Ubi ad ſingulas partes, quæ ſuperfluum humorem naturaliter generant, & frigidas inuenies: ita euenit & ipſis articulis, in quibus muccoſa illa humiditas quotidie generatur. Neſcio tamen coniectari, quare Galenus nunc cum Ariſtotele medullam oſsium ſuperfluum illorum alimentum numerat: nam plerunq; ipſo alibi dicente ad illorum nutritionem ſpectat. Non tamen lac in uberibus ita ad nutritionem ipſorum comparatur, alioqui & in uiris, nedum uirginibus, lac appareret: ſed ſanguis, qui nutriendis uberibus deſtinatur, in rorem uertitur. addo, quòd per diuerſas uenas lac & nutrimentum uberibus diſpenſatur: nam lactis materia à menſtruis uenis aſcendit: nutrimentum uerò per proprias uenas decurrit. Ita ne id quidem admirandum, quòd ſanguis hic in inſolitam lactis ſubſtantiam euadat: nam natura pro diuerſitate materiæ ſemper uariat, & aliter trãſmutat inſolitum ac ſuperfluum alimentum, aliter id quod eſt proprium. Illud eſt magis admirabile, cur non ſtatim prægnantibus, ſed in fine, menſtrua neceſſaria, in lac uertantur: uirginibus autem, aut etiamdũ corruptis (ſed citra molem uteri) admodum raro. Vidimus enim uirgines multas, & uiolatas, quibus multis annis menſes retinerentur, ſed citra ullam lactis phantaſiam. Econtrario uidimus, quòd quæ ſemel uterum geſſerunt, ſemper aliquid lactis continerẽt, & exprimere poſſent, donec iterum concepiſſent: quæ rurſum tertio à conceptionis menſe iterum lac oſtenderẽt. Pulchrè autem hæc omnia atteſtantur ijs, quæ prius diximus, quòd nõ antea menſes ad ubera aſcendunt, quàm tumore ac mole uentris eò premuntur:

Glandiũ utilitas.

Omnia fiunt naturaliter.

Articuli etiã ſuum habent ſuperfluum.

Galeni lubricitas.

Lac nutrimẽti ſuperfluũ.

Lacte ubera non nutriuntur.

Natura pro diuerſitate materiæ phãtaſiam effectus uariat.

Virginibus, licet menſtrua diu retineantur, raro lac generatur.

Mẽſes ſemel ad ubera expreſsi facilè reuertuntur, ac in lac uertuntur.

aliquando tamen eò per ſe aſcendunt, & hac ratione uel in uirginibus nõ minus, quàm in corruptis, ſed nondum matribus, ubera diſtendunt, ac lac produnt. Volumus autem & hoc admonere, ne quis decipiatur, quòd nõ ſtatim menſes aſcendunt, ubi ubera inturgeſcunt: pleriſq; id etiam bene ſanis ob ſolam carnis multitudinem euenit, de quibus uulgo dici ſolet, quòd nunquam ijs ubera multo lacte turgent: fungoſa enim, ac humida caro eſt, atq; id tantùm.

In uirginib⁹ lac.

Fungoſa ubera.

APHORISMVS XL.

QVibuſcunq; mulieribus ad mammas ſanguis colligitur, furorem ſignificat.

NON poteſt ſanguis, qui in lac conuertitur, furorem facere: quoniã in frigidius declinat. Sed neque is, qui inflammationem facit. nam hic ſuo loco circũſcribitur. Solus ergo ille maniam ſignificat, aut potius minatur, qui in uberibus integer manet. Fit autem hoc, uel quia inſigniter calidus, uel quia multus: etenim calidus promptè caput ferit, multus uerò corruptionem quandam ſpatio temporis contrahit, atq; eius quoq; fumus tandem caput petit. Rarus (inquit Galenus) & nunquam ab eo deprehenſus caſus. Id contigit nobis uidere, quòd mulier quædam quotieſcunque aliquo tempore puerum lactaſſet, propemodum deſiperet. Alteram uidimus, quæ ſemper eo tempore dolorem capitis incurreret. Eſt autem ueriſimile, quod hic motus & reliquos humores ſurſum traxerit.

Rarò inflamatio uberum furorẽ facit, ſed magis ſanguinis multitudo circunquaq; fuſa.

Lactis ſuctio & reliquos humores ſæpe ſurſũ uocat.

APHORISMVS XLI.

SI uelis noſcere, an conceperit mulier: cùm dormitura eſt, ei aquam mulſam potandam da: & ſi aluí tormina patietur, concepit; ſi minus, non concepit.

NVSQVAM uulgus, ac plebecula medicorum magis laborat, quàm in certis impregnationis ſignis. Multi fruſtra in urina notam quærunt. quod magis mirum, ſi rectè memini, & Auicenna quædam temere & inconſultè de illis ſcripſit. Alij ex eadem urina diſcrimen conceptus maris

Stulta & uana quorundã curioſitas.

maris ac fœminæ diuidunt. multos ego noui huiuſmodi ſignis cõſiſos, qui uiros (ridiculum) prægnantes dixerunt. Nec mirum: nihil enim in urina mulieris cras pituræ inuenies, quod urina uiri natura neget. Certum ſignum mulier animaduertere poßit in ipſo congreſſu: ſtatim enim ac concepit, ita matrix aſtringitur, coitque, ut ne ſpecillum quidem inſinuari poßit: alioquin enim rudimentum noſtræ generationis efflueret, aut certè periret. Auget fidem eodem menſe ſubita menſtruorum ſuppreßio: incertius tamen id eſt: nam & in prægnantibus aliquando, quemadmodum in uirginibus, modici per collum uteri erumpunt: tamen uel hoc ſæpe imprægnationis ſpem magis confirmat, quàm attenuat. Paulò pòſt faſtidium, atque citta, alienus quidam & inſolens appetitus, ſuppreßionem menſtruorum ſequitur: fumus enim iſtorum in prægnantibus facile ſtomachum petit, minus in uirginibus: quia in his menſtrua ferè per uenas errant. Vnde in his urina fere obſcurior. nam tandem (ſaltem frequenter) uitium ex conſuetudine ſanguinis mẽſtrui retenti, contrahit. Aliquando tamen uel plurima pars circa uterum deponitur. atq; hic rurſum urina integra manet, ac citta apparet: facilius enim fumus ex utero quàm uenis ſtomachum ferit, ac tantum, nec amplius, urinæ concedere licet. Primis diebus poſſes experiri, quod nunc Hippocrates affert: uerùm utrunque ſignum infidele eſt, niſi aliquibus definiatur diſcriminibus. Primò, non ſtatim quæ concepit tormina patietur, neq; ſi tormina patiatur, ſtatim rurſus ob id cõceperit. Poteſt eſſe aliud in cauſa: ita & hoc lubens dabo, quòd ſtatim à cõceptione uterus cõprimitur, atq; eius compreßionem aut obuolutionem quædã anguſtia aut difficultas circa inteſtina ac ſedem naſcetur. Sed poteſt multo calore mulier eſſe prædita, quæ ſtatim flatus in principio generationis ſuæ diſtinguet. Forte neq; ubiq; compreßio ſtatim eã anguſtiam faciet. Ergo duntaxat magna ex parte ita accipiendum, ac in ea præcipue, quæ mediocri copore nata eſt, & neq; flatuum ſit impatiens, neq; iiſdẽ aut per ſe, aut extranea ulla occaſione ſit obnoxia. Igitur neq; duro, neq; lubrico uentre eam eſſe decet: nam in lubrico uentre flatus nequeunt conſtare, & in duro minima occaſione ſolent aberrare. Ita & in uacuo uentre facile emoriuntur, & rurſum in pleno per exercitium excitantur. Recte

Vrina imprægnatiõis nullum ſignum continet.

Primum imprægnatiõis ſignum.

Secundum.

In uirginib. & prægnantibus menſes p collum uteri.

Tertium.

Quare uirgines ſuppreſſis menſtruis minus patiũtur cittam.

Quartum.

Signum utrũque infidele.

Hoc ſignum requirit mulierem mediocrem.

Vẽter debet eſſe mediocris.

ergo

Particularum in Aphoriſmo cauſæ.

ergo Hippocrates aquam mulſam cœnatæ, ſed dormituræ, exhibet. Verùm neq; ſic certum eſt: nam & ad molam, & uerã imprægnationem iterum ambiguum eſt, ſed molam ſpatio temporis alijs ſignis licet diſtinguere.

APHORISMVS XLII.

MVlier grauida, ſi marem concepit, bene colorata eſt: ſi uerò fœminam, male colorata.

Mulier fœcũda maſculo ſeipſa coloratior.

Color fallere poteſt.

Aphoriſmus amicè & cum quadam definitione accipiendus eſt.

Maſculus moroſior, fœmina quietior.

Maſcul⁹ mouetur quadrageſimo die.

QVOD mulier fœcunda maſculo ſit coloratior ſe ipſa gerente fœminam, per ſe notum eſt. Aſſerit autem Hippocrates amplius, quòd quæ fert fœminam, ſeipſa ſit decoloratior, & rurſum quæ gerit maſculum, ſeipſa rubicundior. Nec mirum: etenim mas plerunque fœmina, etiam matre, calidior. Plerunque, dico, quoniam inuenire eſt mulieres uiragines, & uiros effœminatos: nec ſola materia maſculum inuitat, ſed aſtra generant. Poteſt etiam fieri, ut quæ gerat fœminam, eundem colorem, quem prius habuit, retineat: nam fœmina fœminam frigido parum excedit: labor tamen, quem mater ſuſtinet gerendo, aliquid coloris detrahere poteſt. Iam non ſolùm fœtus ex ſemine calidiore matrem incalſacere poteſt, uerùm & alia multa, atque adeò calidior uictus ratio. Hæc ergo omnia oportet circuncidere eum qui uelit Aphoriſmum legitimè tueri, aut explicare. Galenus nititur diſtinguere ex alacriore motu: nam plerunq; maſculus moroſior, & fœmina quietior. Ariſtoteles etiam ex tempore motus diſcriminat, maſculum quadrageſimo, fœminam tardius, ac octuageſimo tantũ moueri putat. Sed melius hoc poteris ex Hippocrate diſcere.

APHORISMVS XLIII.

SI mulieri grauidæ in utero ſit eryſipelas, lethale.

Inflãmatiões interiores febres acutas pariunt.

Inflammatio in utero plerunq; acuta.

NON ſolùm in principalibus uiſceribus, ſed & ſecundarijs pleriſque eryſipelas ac inflammatio febrem acutam parit: tantus eſt ijs cum principalibus conſenſus. Tamen de inflammatione in utero Galenus dubitat, ego idem puto, non enim uterus ex minime principalibus particulis, ſed maximam (licet frigidus ſit) cum omnibus principalibus communionem & ſocietatem obtinet.

APHO

APHORISMVS XLIIII.

QVæcunque præter naturam tenues exiſtẽtes, utero gerunt, abortiunt prius, quàm craſſeſcant.

TRES ſunt eius ſententiæ expoſitiones. Numeſianus tum primùm aborſus periculum reformidat, quum craſſeſcere incipiunt. & poteſt adijci ratio, quia mulier præter naturam, hoc eſt, ualde tenuis, non incraſſeſceret, niſi alimentum fœtui præripiat: nam affatim utrique ſufficere nequit. Hoc quoq; obſcurius Leonicenus reddidit, ſed ex ijs, quæ diximus, ad amuſsim Græcorum facile eſt ipſum reponere. Peius alij acceperunt, quòd abortiant, niſi craſſeſcant. Non dico autem, quòd hæ expoſitiones falſum contineant, ſed Hippocratis mentem, aut uerborum ſignificatum minime ſequantur. Melior ergo ſaltem uerbis Hippocratis proximior tertia, quæ ualde ac præter naturam tenues putant abortire, priuſquã poſſent craſſeſcere: nam in principio fœtum, quandiu paruus fuerit, mater imbecillis continere poteſt, ſed auctiorem infirma, atque adhuc dum tenuis, retinere atque abſoluere nequit. Neque rurſum firmari atque incarneſcere mater poſsit, niſi alimentum ſibi ſoli attrahere anticipet, ita undiq; periculum inuertitur: non enim ſolius matris, ſed & fœtus ſanitas ad maturum partum requiritur. Hæc de tenuibus, præter naturam propriam, *cuperem etiam intelligere, de tenuibus aut gracilibus ualde ſecundùm naturam, atque à natiuitate: ſed uerbum,* priuſquam craſſeſcant, *prohibet: nam fruſtra hoc de ijs dicitur, quæ perpetuo graciles, ac præter modum fuerint ſemper macilentæ: fieri enim non poteſt, ut hæ eo tempore, quo gerunt uterum, poſſunt fieri craſſæ. Eſt tamen uel ijs aut ſimile, aut maius abortiendi periculum. Et uidimus eas, quæ tribus primis ac medijs menſibus conceptum ferrent: ſed tres, quatuor ex ordine nouiſſimus menſibus abortirent, quædam etiam corruptos, aut certè ulceribus plenos excluſerunt: nam ut qui tempore caritatis impuris ſeminibus utuntur, ita & fœtus, qui in utero impuriore menſtrui parte neceſsitate coacti aluntur, ferè ulceribus capiuntur. hæc ſunt, quæ adijcere poſſumus.*

Expoſitionis Numeſianira tio.

Secunda expoſitio.

Tenues educando fœtui à principio ſufficiunt, tā dem ſuccum bunt.

Et fœtus & matris ſanitas requiritur ad legitimũ partum.

Sermo eſt de tenuibus pręter naturam propriam tātùm.

Tenues admodũ ex natura aut poſtremis menſib⁹ abortiũt, aut ualetudinarios aut ulceribus plenos pariunt.

Alimentum prauum ulcera parit.

Oribaſij delirium.

Oribaſium autem in his Aphoriſmis omiſimus, quia nihil aliud quàm delirat: ita in priore Aphoriſmo commentatur, quòd aqua mulſa bilem parit, et quòd bilis flatũ diſsijcit: hîc uerò craſſeſcere potius ad fœtũ, quàm ad matrem retulit. quid precòr de eo dicam in quodam ſequenti Aphoriſmo, ubi patrisfamilias meminit, qui excauata foſſa agrum colit? quid quòd prius naturam cum duce comparauit, qui ingreſſurus urbem, commeatum præmittit? Ita ſi dijs placet, natura octauo & nono menſe in uberibus lac cogitat. Certum eſt quòd delirat, aut ſomniat.

APHORISMVS XLV.

QVæcunque mediocriter corpora habentes, abortiunt ſecundo aut tertio menſe, ſine occaſione manifeſta, ijs acetabula uteri plena muccoris ſunt, & non poſſunt propter pondus fœtum continere, ſed dirumpuntur.

Tenues abortiunt.
Craſſæ non concipiunt.
Mediocres aliquando periclitantur.
Mediocriter affectæ primis menſib. frequentius abortiunt.
Cauſæ externæ aborſus nullum menſem ſibi determinant: internæ certũ ferè tempus ſeruant.
Lenta humiditas circa uteri acetabula primis mẽſibus aborsũ mouet.

CVR & quo tempore tenues ualde abortiant, antè dictum eſt. De craßis nihil oportet dicere: quoniam poſtea de ijs dicetur, quòd non concipiunt. Sed neque illæ, quæ mediocri corpore conſtant, per ſe ſemper aborſus ſunt ſecuræ: ſed & ex ijs quædam certis quibuſdam menſibus, ac magis primis, quàm medijs aut poſtremis abortiũt. Non poteſt ergo talis aborſus ad externas cauſas referri, quoniam hæ nulli certo tempori obnoxiæ ſunt. Itaque quæ in primis ſecundo, tertio plerunque menſe abortiunt, nihilominus in ſe aborſus cauſam continent, quàm quæ magna ex parte aut medijs, aut magis poſtremis id incurrunt. Sed cauſa eſt diuerſa: non enim in ijs, quæ mediocri ſunt corpore, in primis menſibus aborſus cauſa poteſt eſſe alimenti inopia. ſed ſolerter ſuſpicatur Hippocrates, quòd ſit ipſius cauſa, circa acetabula uteri humiditatis copia. uocamus autem cotiledones, aut acetabula uenarum oſcula, quæ ad uterum ſanguinem menſtruum ferunt, atque fœtum ipſum utero connectunt. Ferè autem hæc ipſa in primis menſibus ex ſuperfluitate ſanguinis menſtrui muccum colligũt, quo laxata fœtum ſecũdo, tertio menſe impotenter deijciunt: tandem tamen

men hic muccus aucto fœtu exiccari incipit. Sed neque in primo menſe periculum exiſtit: nam fœtus ualde exilis eſt, & minimis uiribus ſuſtineri poteſt. Videtis qua de cauſa mediocria corpora primis menſibus fœtum præcipitare ſolent. Eadem de cauſa & craßiuſculæ eo tempore fœtum poſſent demittere: ſed ob aliam cauſam ferè nunquam concipiunt.

Fœt⁹ primo menſe facilè manet.

APHORISMVS XLVI.

QVæcunque præter naturam craſſæ non concipiunt utero, ijs omentum os uteri comprimit: & prius quàm extenuentur, non concipiunt.

EXPERIENTIA caſum didicit, ſed cauſam ratione inuenit: non enim ſatis eſt ſemen in collum uteri inijci, ſed oportet ipſum per os uteri, hoc eſt extremum colli in intimum uteri ſinum, naturali quadam facultate attrahi. Id autem multis alijs modis impeditur, præſertim oſculo uteri, incumbente mole ipſius omenti. Atque hæc quidem uera eſt compreßio: nam quæ complexo ſemine fit, potius quædam aſtrictio eſt, aut concluſio, nequaquam conceptioni contraria, ſed ad formandum fœtum neceſſaria.

Semen à mare inijcitur & ab utero attrahitur.

APHORISMVS XLVII.

SI uterus in coxam uergens ſuppuratur, neceſſe eſt linamentum fieri.

LINAMENTA (Græci [illegible] *dicunt) oblongiori forma ex linteis fiunt, aliquando raſis, aliquando concerptis, aliquando tortis: quædam fiũt ex ellychnijs, & ellychniota dicũtur: non ſunt autem eiuſdem facultatis, ſed pro uarietate medicamentorum, quæ excipiant, uariant: omnia uulneribus induuntur, nec citra uulnus uterus ſuppuratur, etiam ſi in ſuperna aſcenderit. Mirum ergo, cur ijs, qui in latus declinãt, hoc potißimum medicamentum accommodauit. Nunquid idem exemplo eius & reliquas eius ſuppurationes continuit, an forte ob eam cauſam ita ſcripſit, quia in eo, qui aſcendit, difficilè eſt linamentis uti? Profecto clyſteres uterini magis conueniunt: ſed neq; in hoc loco cõtemni poſſunt. Forte illa de cauſa Oribaſius pro linamento temere thymiama ſcripſerit.*

Linamenta oblongiori forma oĩa.

Vbi uterus in lat⁹ declinat, linamẽta: alibi uterini clyſteres conueniunt.

APHORISMVS XLVIII.

FOetus, mares quidem in dextris, fœminæ uero in ſiniſtris magis.

Natura ſemp cogitat maſculum. Cauſa uariat pro diuerſitate ſubiecti. Plantæ ſemiuſtæ tempore hyemis reuiuiſcunt. Flores in cryptis tempore hyemis. Oua animantur in furno. Frigiditas nunc omnē fœcunditatē tollit, aliquā do generationem maſculi tantùm. Dextera pars uteri duabus occaſionibus calidior ſiniſtra.

MASCVLORVM & fœminarum differentia penes cœleſtē aſtrorum uim eſt: & quidem hæc ſemper generare, atque adeo maſculū cogitat, ſed interdum materiæ deſiderium, aut ineptitudo impedit, propter hanc cauſam tam uiri quàm mulieres aliquando ſteriles exiſtunt, & hyeme omnia emoriuntur, uere primum omnia geminant ac germinant. Magis idipſum ex plantis diſces, quas uſticulatas aut ſemiuſtas tempore hyemis reuixiſſe conſtat. Sed & in cryptis flores multi tēpore hyemis uiuunt, qui ſub dio moriuntur, ſeneſcunt, & elangueſcunt, ne dicam de ouis, quæ nunc in furno, nunc fotu gallinarum diuerſo modo animantur: non enim id ſolus calor poteſt, (quia unum & idem non niſi ſibi ſimile generare poteſt) ſed hæc omnia eueniunt, quia calor commune generationis impedimentum frigus aufert. Ita & parentum frigiditas aliquando omnem generationem impedit, aliquando uerò maſculi tantùm. eadem ratione euenit, quòd fœminæ in ſiniſtra parte generentur, maſculi uerò in dextera: eſt enim dextera paulo calidior, tū quòd ſocietate hepatis fouetur, tum quòd ad ipſam directiores & maiores uenæ ueniunt. Si certius iſta uelitis cognoſcere, abite ad libros Galeni De uſu partium: nos enim nolumus reſcribere ea, quæ apud alios poteſtis inuenire.

APHORISMVS XLIX.

VT ſecundæ procidant, ſternutatorio appoſito, nares comprime, & os.

In ſternutamēto mediæ partes cōprimuntur, & extremæ exprimuntur. Narium aſtrictio ſternutamēti uim ꝓmouet.

IN ſternutamento ex medio corpore ſpiritus affatim fertur, & media corporis pars affatim cōprimitur. Hinc euenit, ut ea, quæ in inferis partibus inſident, aut ſupernis, utrinque uehementer exprimuntur, etiam ea, quæ minuta ſunt ſic purgantur. Ecquid ergo admirandum eſt, quòd ad ſecundas expellendas uehementer conducet? Compendio autem id faciet, ſi quis prius nares & os aſtringat: nam quo ſpiritus diutius & anguſtius concluditur, eo conferctius erumpit. Eadem de cauſa & pueri expe

experientiæ docti, ſi quid oculis inſederit, ut certius idipſum excernant, nares & os quoque prius comprehendunt.

APHORISMVS L.

MVlieri ſi uelis menſtrua cohibere, cucurbitulã quàm maximam ad mammas appone.

NATVRA nuſquam fert uacuũ. argumento eſt labrum, etiam denſiſsimum, ubi aqua ſurſum in glaciem contracta atque concreta, in fundo uel minimum ſpatium relinquit: ſtatim enim uiolatur ac frangitur, & quidem niſi graue impedimentum fuerit, aër ſingula implet. Proinde parum eſt, latiſsimam cucurbitulam alicui particulæ appoſuiſſe, niſi ſatagas illam omnis aëris expertem (ut licet) inijcere. Hoc autem nullo modo præſtare potes, niſi priuſquam eam adieceris, multa flamma impleueris: nam neque ignis aërem tolerat, neque duo corpora unus & idem locus comprahẽdere ſufficit. Sed neque adiecta & obcæcata cucurbitula flamma poteſt uiuere: quocirca dum periculum uacui oritur, ſubito quod poteſt cucurbitula ex proximo attrahit: atque id eò magis, quò flamma ante fuerit liberalior. Hac de cauſa non eſt ſatis maximam ad hoc delegiſſe: oportet præterea eam plurima flamma ſaturare, ac potius uacua ſtuppa implere, quàm ſolidis candelis accendere, ita quidem pulcherrimè ex proximis attrahit: nam ad remota procul eius uis obſtupeſcit. Proinde nec ego in omnibus fluxibus menſtruis, Hippocratem cucurbitula uti audio, ſed præſertim in recentioribus, & qui affatim à ſuperioribus partibus irruunt: promptiſsime enim materia ad illũ locum retrahitur, unde deriuatur. Non erit ergo æquè præſens hæc curatio in longis uteri deſtillationibus: ferè enim hîc materia à proximis utero partibus ac uenis incumbit: quo in caſu melius erit topicis remedijs, peſsis, aut clyſteribus uterinis uti: quæ ſi ægrota (ut fere fit) aſpernetur, externa auxilia oportet conſulere. Atque hîc rurſum potius calida, iuxta Galenum, quàm frigida, iuxta Æginetam atque alios, medicamenta eligere: nam frigida ferè intrò pellunt, & ex proximis fluxum augent. Habetis quotidianum exemplũ, mulieres quæ recenti menſtruorum fluxu laborant, nouam ſubuculam ſta-

Natura uacuum non fert. Iouis omnia plena.

Ignis intercipit aërem.

Cucurbitulã magis implet multa flãma quàm candela.

Cucurbitula dũtaxat quaſdam menſiũ eruptiões reuellit.

In longis uteri deſtillationibus potius cõueniũt localia remedia aut clyſteres uterini, quàm cucurbitæ.

Repercutientia in fluxib⁹ uteri ſæpe periculoſa.

Recēs ſubucula ſua frigiditate ferè fluxum menſtruum intermiſſum renouat.

tim aſſumere detractent, experientiæ edoctæ, quòd fluxum iterum prouocat. Oribaſius iterum ſomniat, & quæ nunc ab Hippocrate de reuulſione dicuntur, ad deriuationem peruersè comparat.

APHORISMVS LI.

QVæ utero gerunt, ijs uteri os comprimitur.

Vterus naturaliter cōprimitur aut clauditur.

CLARIVS habet antiquus interpres, clauditur. *Non eſt autem hæc compreſſio uoluntaria, aut animalis, ſed naturalis: quomodo & uenter cibum, & folliculus flauæ bilis ipſam bilem amplectitur, contrahitur etiam ob inflammationem, & tumores duros, ut poſtea dicetur: ſed nunc durities, nunc febris, atque alia quædam euidentia incommoda dirimunt.*

APHORISMVS LII.

MVlieri utero gerenti, ſi lac multum è mammis effluat, fœtum imbecillē ſignificat. ſi uerò mãmæ ſolidæ fuerint, fœtum ſignificant ſaniorem.

Lactis effluxus ſemper arguit imbecillitatem fœt⁹. Duræ quoq; imbecillitatē ſed minorem accuſant. Solidæ mediæ inter duras & tenues aut flaccidas

INFAMITER antiqua translatio in primo menſe lac definit: nam in ultimis primùm menſibus prodit: nec hîc tamen eius copia urget, quia fœtus potens, uel renitente tumore uentris plurimum ſanguinem mēſtruum, atque etiam lac ad ſeſe trahit. Igitur præ copia lac effluere nequit, niſi fœtus admodum imbecillis fuerit, magnum aborſus futuri argumentum. Sed neque econtrario tumidæ admodum, & duræ bonæ ſunt, quoniam & ipſæ fœtum imbecillem arguunt. Verùm de ijs, quæ exuperant, dixit Hippocrates, ut maiorem exceſſum ſignificarent, uel quia impletæ plerunq; effluunt. Sic damnantur turgidæ ac duræ: nec minus periculi minantur admodum tenues, aut exhauſtæ duntaxat. Igitur ſolidæ ſecuræ ſunt: uocamus autem ita modicè plenas, quæ & fœtum fortem arguunt, & alimentum ſufficiens produnt.

APHORISMVS LIII.

QVæ corrupturæ ſunt fœtus, ijs mammæ extenuantur. Quòd ſi rurſus duræ fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua infeſtabit, & non corrumpent.

OMNIS

OMNIS aborſus ferè ſubito: uerùm cauſæ, quæ aborſum faciunt, aliquando paulatim, ſæpius repente inuadunt: ita & ubera aliquando paulatim, aliquando ſubito ſubſidunt. Hæc credo cauſa eſt, cur hîc repente, omiſerit. Et quidem in inedia paulatim ubera detumeſcunt: in alijs cauſis omnibus ferè repente ſubſidunt. Cur autem in inedia collabuntur, per ſe eſt manifeſtum: in alijs uerò fortunis repente cadunt: quia cauſa, quæ aborſum facit, magnam tempeſtatem in corpore edit, & ad indignationem uteri, ſurſum deorſum omnis humor detruditur: qua ratione & in alijs ferè doloribus ex proximis partibus, imo ab uniuerſo corpore, ad partem affectam humor incumbit. Itaque uel in ijs tandem ubera gracileſcunt, et attenuantur, quamuis antea dura erant. Eſt tamen mihi ueriſimile, quòd Hippocrates de his ſolis loquatur, quæ paulatim, atq; adeò ex inedia, aborſum procul oſtendunt. Iam neque omnes abortiunt, quibus ubera flacceſcunt: nam ſi inedia propter morbum aut aliam cauſam paulatim euacuauit, poteſt morbus dirimi, aut aboleri, atque ex pleniore cibo ipſa iterum impleri. Ferè autem in hoc caſu indureſcũt, ubi citius mater, quàm fœtus uires reſumit: non enim poteſt præ imbecillitate collectam ſubito copiam conſumere, ſed neque rurſum ubera totum ſanguinem bene capere, aut in lac conuertere. Proinde aut in tumorem aliquem ubera attollet, forte etiã effluet: aut calidior ad partes ſuperiores, oculos, caput euadet: aut frigidior ad inferiora, genua, coxas, aut alias partes ſubiectas, deſcendet. Poteſt etiã forte fortuna ad uterum tranſire: ſed hîc inter ſecundas collocabitur, ubi & reliquas ſuperfluitates didicit longo tẽpore deponere: minus ergo hîc, quàm alibi, duræ mammæ ſunt ſuſpectæ. Differentia eſt (meo quidem iudicio) quia ubi mammæ rurſum reſumuntur, magis oſtenditur matris ſanitas, quàm fœtus multa imbecillitas. Aliud eſt, ubi citra morbum matris mammæ indurantur. Hæc quidem mihi ita ſe habere apparẽt. Forte hæc noſtra commentatio multis diſplicebit: quia Galenus ſecundam hãc particulam de ijs, quæ à principio ubera dura oſtendunt, accipit: nec ego eam commentationem refellam, modò diſcrimen reddere poßint, ecquid hic tumor mammillarum potius, quàm qui antè dictus eſt, ſecuritatem polliceatur. Profectò hactenus ego meam potius, quàm Galeni expoſitio-

nem

Vbera per inediam paulatim detumeſcunt, per alias ferè cauſas ſubito.

Indignatio uteri omnes ferè humores ad ſe rapit.

Ante omnẽ aborſum ubera, ſaltem paulo ante, attenuantur.

Non eſt certum uberum attenuatio aborſ⁹ ſignũ.

Attenuata ubera aliquando iterum uſque ad duritiem implentur.

Duritiem uberum ferè unum ex multis incommodis ſequitur.

Rarò prægnãtes laborant inflammatione uteri.

Mammæ duræ quæ antea fuerunt flaccidæ, minus ſuſpectæ.

Galeni cõmẽtatio difficile rationem inueniet.

nem retinebo.

APHORISMVS LIIII.

QVibus os uteri durum eſt, iȷs uteri os cõprimi eſt neceſſarium.

NON ſtatim os uteri compreſſum, ubi inflammatio aut tumor durus uterũ obſidet: uerùm ubi inflammatio aut ſcirrhus os uteri urget, ibi ipſum os durum, atque concluſum depræhenditur. Diſcriminis cauſa eſt, quia nequaquam in omni uteri parte inflammata, aut tumor uterũ claudit, aut aſtringit duntaxat, qui in illius ore conſiſtit: clauditur autem & à conceptione ſtatim. Sed duricies, & aliæ moroſitates uteri, manifeſtiſſime hæc à conceptione diſcriminant.

Inflammatio diuerſas uteri partes cõpræhendit.

APHORISMVS LV.

DVæcunq; utero gerentes à febribus corripiuntur, & fortiter caleſiunt, ſine occaſione manifeſta, difficulter pariũt, & cum periculo, aut abortum facientes, periclitantur.

MALE Hugo Senenſis hunc Aphoriſmum de acutis febribus intelligit: neque enim hæ euſque poſſunt durare, neque de his oportet dicere, quòd periculum aborſus minãtur: quoniam antea de illis dictum eſt, quòd mortales exiſtunt, atque mortem præcipitem oſtendunt. Sed neque lentæ periculo uacant: nam alimentum febrem auget, & rurſus inedia fœtum necat. Eadem eſt difficultas in medicamento: nam uitium humorum purgationem poſtulat, fœtus uerò detractat. Idem dico de miſsione ſanguinis. Atque hæc tria ſunt, quæ nomine fortium auxiliorũ audiuntur, et quæ prægnantibus in omni morbi tempore periculoſa ſunt: nam neque medicamentum poſt concoctionem in lenta febre conuenit. Scio quòd facilius ſequitur materia concocta, quàm turgens ante concoctionem: ſed non eſt ſimilis ratio. In acutis & turgentibus melius eſt experiri anceps remedium, quàm ferre præſens exitium. In longis econtrario ſuſpectius remedium, quàm malum. Itaque non niſi leuioribus medicamentis uti licet:

Hugo Senẽſis malè acutas intelligit.

Vel lentæ febres in prægnantibus periculoſæ.

Prægnans neque morbũ fert, neq; remedium.

Nec poſt cõctionẽ prægnanti in lentis febribus purgationẽ dare tutũ eſt.

In longis ſuſpecti⁹ eſt medicamentum quàm malũ: econtrario in acutis.

licet: quippe extenuantibus, aperientibus, & concoquentibus: atque his quidem ad tempus febres finire poteris, quia concocta materia febris deſinit. Verùm dum concocta in corpore manet, periculum eſt, ne iterũ corrumpatur, cum adueniente alimento, atque iterum febrem accendat. Itaque ferè uſque ad partum, febris reuertitur, ubi eius materia cum aliјs ſimul excernitur. Non ergo acutæ duntaxat febres ſunt lethales, ſed & lentæ periculoſæ. Tertium periculum eſt јs, quæ præter occaſionem manifeſtam extenuantur: nam huius cauſa uirtus breuis exiſtit, quæ per ſe plerunque aborſum facit. Negligenter ergo antiquus interpres hîc pro Extenuari, Calefieri reddidit: quòd ſi uelis utranque particulam cõiungere, ac ſimul de his, quæ à febribus corripiũtur, & abſque ratione extenuantur, accipere, periculum geminas, quorum alterum ad diſcrimen ſatis erat.

Cauſa frequẽtis recidiuæ.

Acutæ lethales.

Lentæ periculoſæ.

periculoſa in prægnan[illegible] extenuatio.

APHORISMVS LVI.

IN fluxu muliebri, ſi conuulſio & animi defectus aduenerit, malum.

QVAE hîc conueniunt, ex prioribus oportet requirere. Vnum & hîc, & alibi poſſumus annotare, quòd in omnibus huiuſmodi ſententijs potius conuulſionis, quàm diſtentionis meminit: nam ex inanitione tam exteriores, quàm interiores muſculi conuelli poſſunt, extendi nequeunt: hoc enim morbi ex plenitudine, aut multæ affatim ſiccitatis, caloris, aut frigoris duntaxat opus eſt. Nec hoc quidem aliquis ante nos animaduertit. Poſſumus & hoc admonere, quòd defectus animi in fluxibus non ſemper ſignum mortale eſt, duntaxat ubi immodicum ſequitur: nam aliquando ex accidente quadam ſubita animi mutatione, aut metu contingit, atque fluxum ſiſtit: tantum abeſt, ut ſemper lethum minetur, præſertim autem in mulieribus, utpote magis puſillanimis.

Diſtentio fluxum nõ ſequitur.

Defectus animi ſæpe fluxũ ſiſtit, tantum abeſt, ut ſemper mortalis exiſtat.

APHORISMVS LVII.

MEnſtruís largius fluentibus, morbi eueniunt: non fluentibus autem, ex utero morbi contingunt.

NEQVE retineri, neque ſuperfluere menſtrua utero, citra ipſius

uteri morbum contingit: quoniam ubique morbum ſymptoma ſequitur. Et hic quidē uteri laxitas, illic uerò ipſius anguſtia, obſtructio, infarctio. Verùm ſecundorum morborum admonemur, ac ſunt utrobique exempla prompta. Eſt diuerſitas, quia in ſuperfluis menſtruis ferè alibi ſequuntur morbi, quàm in ipſo utero, cachexia, hydropiſis, defectus animi, cõuulſio. Vbi uero retinentur, nunc in uniuerſum corpus regurgitant, ac febres faciunt: aliquando in priuatam aliquam partem inclinant, ſæpe ipſum uterum nouo morbo uexant, & nunc inflãmationes, nunc alios tumores ſuſcitant. Credo quòd hac de cauſa in ſecunda duntaxat Aphoriſmi particula dixerit, Et ſi non fiant ex utero morbi contingunt. *clara expoſitio: tanto magis miror Galenum, qui per morbos ex utero, nunc econtrario morbum uniuerſi corporis ex utero ſubortos uidetur intelligere: nã iuxta hanc commentationem, definitionem illam ex utero utrique particulæ liceret annectere: nam & in ſuperfluis menſibus ſæpe uniuerſum corpus laborat, ut antea oſtendimus. Forte morbos uteri intelligit ſecundos, quibus totum corpus communicat: atq; hos duntaxat in retentis mēſtruis inuenies. Eſt & alia circa medium commenti difficultas, ſed ex ipſis interpretibus orta eſt: facile autem erit ad Græcum exemplar ipſam lectionem caſtigare: ſenſus enim eſt, ut in alijs fluxionibus accidit, quòd alias ad aliam partem modicæ menſtruorum expulſiones fiant.*

Morbus ex morbo.

Immodicum fluxũ ex utero ſequuntur morbi potiꝰ alibi, quàm in utero.

Retentionē menſtruã ſæpe ſequuntur morbi in utero.

Mirabilis Galeni expoſitio.

APHORISMVS LVIII.

RECto inteſtino, aut utero inflam mationem patiente, urinæ ſtillicidium accidit, & renibus purulentis urinæ aduenit ſtillicidium: hepati autem inflammationem patienti ſingultus aduenit.

PROPRII ueſicæ affectus, qui ſtranguriam faciunt, antehac dicti ſunt ſubinde: nunc de tribus agit, quæ per conſenſum idem malum inducũt. Frequentiſsime hoc malũ ex renibus oritur, ſiue pus, ſiue ramentũ lapidis, ſiue alia acrimonia in ipſis ſederit: nam nuſquam, quàm per ueſicã, expurgari poteſt, nec ſecus, quàm ſi in ueſica natum eſſet malum, ipſam prouocat. Non tamen quicquid in recto inteſtino inſedit, ſimiliter ipſam

Tria sũt quę per conſenſũ ſtranguriam faciunt.

aſſicit: ſola inflammatio id poteſt, dũ pondus ipſius ueſicæ incumbit. Itaq; ueſicæ eodem modo, ac ſi ſibi inſideret, continuè à ſe expellere cogitat. Idẽ facit, ubi inflammatio uteri urget: nam ab altera quoq; parte uterus ueſicæ inclinat. Tantus eſt conſenſus iſtorum uiſcerum, ita ut econtrario ueſica affecta aliquando utranq; partem uiciſsim laceſsit. Sic qui lapide in ueſica laborant, ferè non minus cacaturiunt, quàm micturiunt. Ita & qui tenaſmo laborant, ſæpe abortiunt. Rarius impragnatio (magnum uteri põdus) difficultatem ullã uentri aut ueſicæ effatu dignam cõmunicat: quia paulatim accedit, & multo minus corpori, quàm inflammatio, aut alius morbus naturæ moleſtus exiſtit: & tamen aliquando in principio, ob quandam inſolentiam, quibuſdam euenire uidimus, ut frequentius lotium redderent, & aliquantiſper in ſingulis ab initio imprægnationibus uentrem ſicciorem haberent. Ita & magnæ hepatis inflammationes, per quandam ſocietatem nunc ſingultum, nunc tuſsim mouent: ſingultum ac uomitum, ubi concauis partibus inflammatio hepatis inſedit: tuſsim, ubi ſi mas eius partes fatigat, nã utroq; grauitas peruenit. Tanto magis miror, quòd Galenus cauſam ſingultus ad communionem neruorum refert. Putat Oribaſius id fieri, quia humores eò regurgitant: ſed id nos alibi refellimus. Sed neq; ſingula Hugonis ſophiſmata retexere uolumus, tantùm ea, quæ uindice condigna exiſtunt.

Inflammatio in ano ſtranguriam facit.
Inflammatio uteri.
Aliquot affectus ueſicę pſtringunt anũ & uterũ.
Tenaſmus abortum parit.
Vter⁹ in principio quibuſdã urinæ ſtrãguriam & uẽtris facit difficultatem.
Hepatis inflãmatio magna nunc tuſſim, nunc ſingultũ mouet.
Commentũ Galeni.
Oribaſius.

APHORISMVS LIX.

SI mulier non concipit, ſcire autem uelis, ſi conceptura ſit, pannis circuntectam infernè ſuffias: & ſi odor uideatur per corpus ire ad nares, & os, ſcito quòd ipſa non ex ſeipſa ſterilis eſt.

DVABVS de cauſis mulier ſterilis eſt. Primùm ob omenti craſſitudinem: hæc accidentalis, atq; antea dicta eſt. Secunda eſſentialis, atque ad omnes intemperaturas diffunditur. Vtrunq; ingenioſus Hippocrates uno ſigno ex ſuffitu inferiori ſumpto detegit: non enim aut craſſo admodũ omento, aut inſigniter intemperata eſſe poteſt, in qua ex utero per corpus ad nares odor tranſit: nec rurſum in mediocribus difficile aſcendet, quòd

Duę ſterilitatis cauſæ.
Vnum ſignũ utriuſq; odorem.

Malus uapor ex utero faciſe caput petit.

uel malus in ſuffocatione fumus aliquando indignante natura eò peruenit. Verū ne alia tranſeat, oportet ut pannis diligenter atq; arctè ſepta, ex anguſto uaſe (ſubiectis prunis) fumum excipiat, & nemo niſi ipſa odorē ſentiat. Non ſentiet autem, ſi quidem craſſo omento fuerit, aut aliter admodum frigida aut humida. Nam odor in frigido extinguitur, & in humido ſuffocatur. ita & externæ roſæ in tēmpore frigido & humido ſubinde odorem omittunt. Verùm de calidis & ſiccis quis merito dubitare poteſt: nam hæ & fumo & odori citiſsime commeatum promittere uidentur.

Odor ab omni intemperatura perimitur.

Lenior dubitatio.

Alterum ergo oportet dicere, uel quòd duntaxat frigidas & humidas eo ſigno perſtrinxerit, quòd hæ ſint frequentioris ſterilitatis cauſæ, utpote mulieribus cognatæ: uel quòd & caliditas quoque ingens, & ſiccitas magna, odorē poſſunt perdere. Et id mihi quidem apparet ueriſimilius: nam odor in tenui, & humida quodam modo ſubſtantia ſubiectus eſt, & quā caliditas prompte tollit rarefaciendo, ſiccitas uerò exiccando. Iterum exemplum habetis in externis: fœtorem, nedum odorem, multus ignis diſsimulat, ac diſsipat, nec rubus ſub arido ſole odorē edit, magis ſub aure pluuio prodit.

Magna caliditas etiā odorē perdit præſertim in leuiori materia inſidētē.

Fœtorem ſæpe ignis multus diſsimulat.

Pluuia in quibuſdam odorem excitat.

APHORISMVS LX.

SI mulieri utero gerenti, purgationes procedant, impoſsibile eſt fœtum eſſe ſanum.

In primis mēſibus ſanguis menſtruus ſuperfluit.

FIERI non poteſt, ut fœtus cōſtet, ubi purgationes pro conſuetudine redeunt: nam fœtus alimento ſuo expoliatur. Verùm in primis atque adeo quibuſdam alijs menſibus, citra difficultatem modice apparere poteſt. In primis quidē menſibus, quia ſuperfluit. In poſterioribus uerò, quia nequaquam toto utitur ſanguine menſtruo fœtus, duntaxat meliori, reliqua pars ferè uenenoſa eſt, atque per collum uteri expurgari poteſt: & in quibuſdam fortunatis utiliter expurgatur. Frequētius id euenit in primis menſibus. atque ex hoc ferè uno ſigno lactantes ſe concepiſſe conijciunt, quòd præter conſuetudinem nunc aliquid menſtrui apparere ex utero deprehendūt. eſt enim argumentum, quòd ſanguis qui hactenus ex utero ad ubera ſolebat adduci, nunc in ipſo ad conceptus nutritionem retinetur.

Aliquādo ſed rarò maligni or ſanguis mēſtrui pars in poſtremis utiliter purgatur.

Eruptio modica menſtrui ſæpe initium imprægnationis arguit.

De

De immodicis ergo, & conſuetis purgationibus Hippocrates intellexit. ſed non eſt neceſſarium ob eam cauſam nouam expoſitionem in uerbo, eant, quærere. nam ab omnibus facile huiuſmodi ſubaudiuntur.

APHORISMVS LXI.

SI mulieri ceſſent purgationes, neq; febri, neq; rigore ſuperueniente, & faſtidia cibi incidant: iudica ipſam in utero habere.

PRIMVM oportet ſteriles ac fæcũdas diſtinguere, deinceps ſigna impręgnationis inquirere, atq; his eum ordinem, quem prius digeſsimus, dare. Primum erat uteri compreſsio, & quædam alia, quæ honeſtis auribus non licet referre. Secundum erat aquæ mulſæ experimentum. Tertio accedebat ſubita menſtruorum ſuppreſsio. Quartum erat faſtidium, & magis citta. Verũ ſæpe & ob alias cauſas menſes ſupprimũtur. Igitur per febrem, rigorẽ, urinam, oportet diſtinguere: nam ubi facta eſt impregnatio, materia extra uenas circa uterum deponitur, citra alicuius ſymptomatis argumentum. Sed & ipſa quoq; urina plerunque integra manet: ſecus euenit, ubi citra conceptum materia aliò regurgitat: nam pro diuerſitate fortunæ, prout huc nunc illuc humores incumbunt, aut in uenis manent, diuerſa fiunt ſymptomata, nunc febris, nunc rigor inſequitur. Citta tamẽ magis in prægnãtibus, quàm alijs: quòd citius fumus os ſtomachi petit ex utero, quàm ex uenis. Hæc eſt cauſa, quare uirginibus rarius cittæ eueniunt. Aliquãdo tamen ita econtrario neq; urina in prægnantibus ſemper bona, aliquãdo ob multitudinem humores in uenas regurgitent, aut certe à principio manent. Vtroq; modo alacritatem ſuam perdit.

Rerum ordo

In impregnatura ſæpe urina integra.

Suppreſsis menſibus citra impregnatione urina uariat, & ſæpe multa alia ſymptomata ſequuntur.

APHORISMVS LXII.

QVęcunq; frigidos & ſpiſſos uteros habent, nõ concipiunt. Et quæcunq; præhumidos uteros habẽt, nõ cõcipiunt. extinguitur enim in eis genitura. Et quæcunq; ſiccos multum, & præcalidos. nam ex defectu alimenti corrumpitur ſemen. Quæcunq;

uero ex utriſq; mediocrem habent temperaturam, eæ fœcundæ ſunt.

Frigidus uterus ſemen extinguit.
Denſus parcius nutrit.
Humidus ſuffocat.
Mulier melius concipit poſt menſes, quàm ante eoſdem.
Semẽ in præcalido loco potius torretur, quàm impletur.
Immodica ſiccitas & caliditas fœtũ alimẽto ſpoliant ac fraudant.
Hugonis opinio.
Prima cauſa ſterilitatis mulieris frigiditas.
Secunda humiditas.

EST uerum, quòd in denſo utero fœtus neque tenaciter ligatur, neque liberaliter nutritur. Veruntamen ſterilis mihi apparet nihilo ſecius, quia frigidus, quàm quia denſus: quippe ut denſus alimentũ intercipit, ita frigidus conceptum ſemen extinguit. Rectè ergo utrunque Hippocrates in principio aſſumpſit: recte etiam communiter de frigido & humido dixit, quòd ſemen in eis extinguitur. Eodem & Galenus tandem reſpicere apparet. Eſt tamen aliqua differentia: quia ſemen in frigido ſimpliciter refrigeratur, in humido uerò ſuffocatur. Vides in rebus externis, ut in humido loco, ſemen ſtrangulatur: certè in paluſtri agro ſementis emoritur. Sic & imminentibus menſibus, plerunq; conceptus corrumpitur, & felicius ab ipſis promouetur. Sed & in loco calido prius ſemen torretur, quàm impletur. Nouiſsime neq; in ſabulo quicquam feliciter naſcitur: ecquid ergo mirum, quòd in utero præcalido, aut etiam admodum arido, ſemen aut conceptus contabeſcat? Meritò igitur tam Hippocrates, quàm Galenus, utroq; in loco communiter ſuſpectum alimenti deſideriũ habent: nam tam immodica ſiccitas, quàm caliditas, fœtum nutrimento ſpoliat, Hugo Senenſis uidetur ex his Galeni uerbis reformidare, ne craſsior ſeminis pars ſiccitate uteri abſumpta, ſpirituoſam deſtituat. nam eam à craſsiore ſeminis parte ali exiſtimat, quale aliquid Ariſtoteles de albo & uitello oui prædicat. Sed certum eſt, quòd Hippocrates & Galenus nũc aliò ſpectãt. Quælibet ergo intemperatura mulierem poteſt facere ſterilem, frigida tamen frequentius, uel ob eam cauſam, quòd mulier frequentius declinet in frigidum, quàm calidum. Secundo loco in cauſa eſt humiditas: minor tamen ipſius, quàm frigiditatis energia. inde eſt, quòd nequaquam ſimpliciter humidos infœcundos dixit, ſed præhumidos. Ita & parum calidæ, fœcundæ manent. Fateor, non eſt minor caliditatis, quàm frigiditatis tempeſtas: ſed modica caliditas, muliebre uitium, hoc eſt, propriam mulieris frigiditatem ferè mitigat. Recte igitur Hippocrates duntaxat adurentes reprehendit: quia ſola magna caliditas infœcundas facit, & ſemen (ut antè dixi

diximus) torreſacit, atque alimentum adimit. Tales ſunt uiragines: nam paucos menſes edunt, ſæpe omnino carent. Inde eſt, quòd nunquam ferè concipiunt, conceptum rarò perficiunt, perfectum uix unquam lactare queunt. Viragines paucos menſes exigũt, rarò concipiũt, rarius conceptum perficiunt.

APHORISMVS LXIII.

SImiliter autem & in maribus. Aut enim propter corporis raritatem ſpiritus extrà fertur, ita ut ſemen non tranſmittat ad os, uel propter ſpiſsitudinẽ humor non exit foras, uel propter frigiditatem non concaleſcit: itaque in eo loco concreſcit, uel propter caliditatem hoc idem accidit.

MERITO hunc Aphoriſmum Galenus excindit: nam & modus loquendi ab Hippocratis conſuetudine diſſonus, & rationes improbæ, & ſi quàm maximè ueræ eſſent, potius diuinatorem aliquem requirerent, quàm commentatorem admitterent. Melius eſt ergo hanc redargutionem Galeno relinquere, & ſterilitatis uirorum differentias ac cauſas ſeorſum inquirere. Sunt autem numero pares. Maximè effæminatos facit frigiditas. Etenim calor naturalis omnium principalis artifex, in ſemine habitat, & nuſquam magis, quàm in ſemine offenditur. Rarum tamen ſymptoma: nam modica caliditas uiris ad generationem ſufficit. Argumento, quòd ſexagenarij, ſæpe octogenarij generent: mulier ſexagenaria hodie nunquam, quia ſanguis menſtruus deficit, quo conceptum nutriri oportet. Caliditas procax quidem eſt, ſed & ipſa aliquando uiros ſteriles facit: etenim ſemen, rudimentum quoddam, & quaſi fundamentum, principalibus uiſceribus ſternit: ſed ad hoc eſt ineptum præter modum calidum, quia natura noſtra in quadã mediocritate conſiſtit. Omitto, quòd quædam particulæ etiam ſint frigidæ: hæc ratio generalis eſt, nec ſolùm calidum infœcundum facit, uerùm etiam & ſiccum, & humidum. Accedit particularis ratio: in ſicco quidem, quia ſemen ad diuerſorum uiſcerum generationem extendi & fundi oportet, quod ſiccum ægre patitur: nec rurſus laxum aut fluidum

Aphoriſmus abſurdus.

Rarò frigidĩtas uirorũ offendit fœcunditatẽ, argumento ſenes ſunt.

Caliditas procax.

Ratio generaliter omnes intemperatas repræhendens.

Semen ſiccũ extendi & fũdi nequit.

Laxum ac fluidum ægrè concreſcit.

eſſe

eſſe decet, quia ipſum in uiſcera concreſcere oportet, ad quod aquoſum eſt inidoneum: neque enim aqua unquam in lutum cogi poterit. Videtis ut in his noſtris rationibus nulla ſit difficultas, aut falſitas: utrunque in ſingulis Aphoriſmi particulis deprehenditur: maxime obſcurus primus locus, ubi humidam temperaturam taxat, quia propter corporis raritatē, hoc eſt mollitiem (ita enim nunc raritatem interpretari cogor) ſpiritus, inquit, extrà fertur. Videtur ſentire (coniectante Galeno) quòd ſpiritus ſeminis pars, ipſum ſemen foras propellat, ubi mediocriter conſtat: ſed in corpore humidiori ab hoc excidere, quia ſpiritus anticipat elabi, priuſquam ſemen in uterum procul exigat. Et ſcimus quidem, quòd quidam ſpiritus, quo penis turget, ſemen præuertit. Verùm reliqua pars ſpiritus, ac principalis cum ſemine miſcetur, ac ſimul ambo ab una uirtute propelluntur. Videtur Galenus amplius dicere, quòd ſpiritus hic in ſemine longius, quàm ipſum ſemen tandem promittatur, ac tanto longius, quanto ſpiritus humiditate aërea, hoc eſt humore ipſo ſit ſiccior: nā & foris longius eijciuntur ſicca, quàm humida. Verum in hoc loco tranſlationes ſunt tam perplexæ, ut nemo eas poßit intelligere, & quod magis eſt mirabile, nullus ex ijs uerum eſt conſequutus. Sed qui Græca conferre uelit, intelliget eam eſſe ſententiam, quam diximus, ad quod multum conferet, ſi quis ex primo Aphoriſmorum libro retinuerit, quòd ſemen Galenus in ſpiritum & aëream humiditatem diuidit: nam ex hoc facile erit nunc capere, quòd ſpiritus, utpote igneus, alteram partem ſiccitate exuperet. Conſequens ex dictis, quòd temperata natura tam uiri, quàm mulieris ubique fœcunda ſit, niſi in intemperatam excellenter admodum inciderit: nam inſigniter iniqua nullius ſocietatis remedium admittit, etiā ipſam temperiem uiolat, ac contemnit. Sed & parum intemperata infœcunda eſt, niſi forte fortuna in temperatam inciderit, aut in temperaturā ſibi contrariam, ut frigida in calidam, humida in ſiccam: talium enim cōgreſſus fœcūdus eſt. Atque hæc de intemperaturis ſimplicibus. Facile eſt ex his colligere, quòd inter compoſitas maxime friuola frigida & ſicca, minimè ignaua, calida, & humida: adeò ut Galenus hîc eos maximè fœcundos dixerit. Atque id quidem de ijs, qui modicè ita ſeſe habent, intelligen

Primæ particulæ examinatio.

Spiritus ſemen anticipat.

Spiritus longius euadit ipſo ſemine.

Tranſlatiōes uariant.

Seminis pars duplex, ſpiritus & aërea humiditas.

Tēperata natura ferè ubique fœcūda.

Egregiè intēperata ubiq; ſterilis.

Intemperata ſimpliciter medio modo ſeſe habet.

Maximè friuola frigida & humida.

ligendum:nam ex prioribus conſtat, quòd calidi licet pruriant, ac ſemine multo turgeant, tamen ſteriles ſæpe exiſtāt. Ac proinde aliud effœminatos, aliud eſt ſteriles dicere.

Alij effœminati: alij infœcundi.

APHORISMVS LXIIII.

LAc dare caput dolentibus, malum: malum verò & febricitantibus, & quibus hypochondria ſuſpenſa murmurant, & ſiticuloſis: malum autem & quibus in febribus acutis bilioſæ ſunt deiectiones, & quibus ſanguinis multi deiectio facta eſt. Cōuenit autem tabidis dare, qui non ualde multum febricitant, & in febribus longis, & paruis, ſi nullum ex ſupradictis ſignis affuerit, & præter rationē conſumptis.

LAC utraque qualitate temperatum eſt, & (quod amplius eſt) tenui ſubſtantia præditum. Hæc eſt cauſa, quare in omnem partem facile alteretur, & non niſi temperato uentriculo cōuenit, in frigido facile aceſcit, in calido bileſcit. Eadem ex cauſa & purum uentriculum requirit, non ſolùm ab omni excremento, ſed (quod magis eſt) ab omni longe cibo. Tam facile alterius ſocietate corrumpitur, adeò ut neque aërem ferat, aut ſumptum ſtatim corporis motum. Vbi conueniat, diximus: facile eſt ex eo conſequi, quòd in morbis damnetur, tam calidis, quàm frigidis. Hoc quibuſdam exemplis Hippocrates oſtendit. Inter calidos morbos primum febres occurrunt, quæ præterquam quòd corpus uniuerſum incalfaciunt, ferè uentriculum multa putredine onerant. Ita neque in bilioſis deiectionibus conuenit: etenim bilem auget, & fluxum mouet. Siticuloſis etiam obeſt, quòd ijs ferè uentriculus æſtuat. Iam neq; dolentibus capite conuenit, ferè enim horum occaſio ex uentriculo nunc calido, nunc frigido oritur: omitto quòd lac ex natura uaporoſum ſit, magnum ubique capitis incommodum. Nec minus officit in morbis frigidis: tales ſunt, in quibus ilia ſuſpenduntur ac murmurant: id enim citra flatulentam co-

Lac tenue omini cauſæ & iniuriç obnoxium.

Ventriculus qui lac excipit, & excrementi & alimenti expers eſſe debet.

Lac noxium in omnibus morbis, tam calidis quàm frigidis.

Malumললbilioſis & ſiticuloſis.

Lac uaporoſum & capiti noxium.

Exēpla morborū frigidorum.

Sanguinis fluxum paſsi frigidiores.

piam fieri nequit. Putaretur maxime conuenire ad reſtaurationem, ijs
qui multam ſanguinis euacuationem paſsi ſunt. Verùm & ij frigidi ex-

Error Hugonis.

iſtunt. Nequeo igitur ſatis mirari Hugonem Senenſem (ſi rectè memini)
lac in hoc caſu præbentem, non ob aliam (ut puto) cauſam, quàm ut Mar
ſilium redarguat. Miror quòd non intelligat, quòd ſimul & ab ipſo Hip
pocrate diſcedat. Nec curo argumentum ex maraſmo adductum: non e-
nim in maraſmo ſemper coniungitur frigiditas, aliquando etiam calidi-

Lac egregiè ſiccis cõfert.

tas. Solis ergo ijs utiliter datur, qui aut ſola laborant ſiccitate, aut certè
magis ſiccitate, quàm caliditate, aut frigiditate: etenim & ubique alibi

Tabidi.

uehementiori intendendum eſt. Tales ſunt, qui laborant febre hectica,

Hectica triplex.

aut tabidi: ſunt autem ij in duplici aut triplici differentia, quoſdam à prin

Prima ſĩplex.

cipio inuadit febris hectica, ſubinde ex ſolo animi motu, ira, triſtitia, in-

Hectica ex febre ardente.

uidia, frequenter febrem ardentem ſequitur, ubi priuſquam totus humor
abſumitur, paulatim in ſolidis calor febrilis clam relinquitur, adeò ut nec
ægri, nec medici quidem, aliquando febrem ſentire poſsint. Tanto magis
Hugonem, & reliquos Neotericos demiror, qui calorem febrilem in he-
ctica, quàm ardente, aut continua, maiorem ordine contendant. nam cum
experientia certant. Aliquando etiam hectica ulcus in pulmone, iuxta

Hectica tertia ex ulcere pulmonis.

eam rationem, quam alibi definitam concomitatur. Atque in his omni-
bus lac conuenit ad diluendam corporis ariditatem. Adijcit, Niſi ualde
multum febricitent. *Galeno ſatis erat alterum aduerbium. nec ego*

Alterum aduerbium uacat.

quoque ſecundum requiro: nam ubi tabidi inſigniter febricitant, lac rur-
ſum ſubſtrahere oportet, nempe ut antè dictum, ſemper cum leuiori diſsi-
mulandum, & grauiori innitendum. Euenit autem id poiiſsimum, ubi

Semper cum leuiori diſsimulandũ.

cum febre putrida hectica committitur: hîc enim aliquando uiciſsim ex-

Hectica & putrida ſæpe cõiunguntur.

uperant, nunc hectica, nunc putrida: cautio eſt, ut lac demus, ubi putrida
obſcurior: & rurſum auferamus, ubi euidentior. Non ſolùm autem hecti

Cautio perpetua.

cæ febres, ſed & quædam aliæ intermittentes interim magis urgent ſicci

Febres quæ magis exercent ſiccitate quàm caliditate.

tate, quàm caliditate: tales ex inedia, tales ubi materia magis craſſa,
quàm multa: ferè enim uel hæ hominem prius tabefaciunt, quàm relin-
quunt: ne in his quidem lac uitio dandum. Multo magis conueniet in his,
qui præter rationem conſumuntur, id eſt, quos neque morbus neque cir-

cunſt

cunſtans calor demolitur, ſed uirtus relinquit: promptiſsime enim hos lac & uinum reponit. Non tamen quos atrophia finit, lac conuenit: ferè enim hos diſflatio exoluit, & ſolidum alimentum utilius illius conducit.

Extenuati multi lac requirunt.

Quibuſdam patientibus atrophiam ſolidum conuenit alimentū.

APHORISMVS LXV.

QVibus tumores in ulceribus apparent, non admodum conuelluntur, neque inſaniunt: uerùm his euaneſcentibus derepente: illis quidem, quibus à tergo, conuulſiones & tetani fiunt: quibus autem à fronte, inſania, uel dolor lateris acutus, uel ſuppuratio, uel difficultas inteſtinorum, ſi tumores ſunt rubicundi.

RARO tanta eſt materia, ut utraſque partes occupet, exteriores & interiores: ſed non ſemper nititur eam, quæ intus moleſtat, ad exteriora expellere. Aliquando etiã affectus in exterioribus partibus adeò ingens eſt, ut eius conſenſus ad cor perueniat, & (quod mirum eſt) in tanta particulæ afflictione materia ab ea ad interiora rapitur: nam propter magnam anxietatem, ac quaſi ſeditionem, quæ in corpore oritur, ſubito cor (ut poteſt) omnes copias ſuas, hoc eſt ſpiritum & ſanguinem ad ſe colligit. Sed quia bruta natura eſt, commodum ab incommodo non ſeparat, omnia indifferenter aduocat: itaque ſimul & ea materia ſæpe, quæ in exterioribus partibus inſedit, eruitur, & nunc contrario impetu ad interiora fertur. Id ubicunque ſubito uiſum fuerit, plerũque mortale exiſtit: nuſquam enim aliter ferè contingit, quàm ubi uirtus peſsum iuit. Sæpe materia ad cor rapitur, & ſubito æger interit, aliquando in poſteriorem corporis partem, hoc eſt dorſum incũbit, et pro fortuna diſcrimine nũc cõuulſiones, nunc diſtẽtiones eueniũt: diſtentiones, ubi materia in neruos extendẽtes regurgitat: cõuulſiones uerò, ubi muſculos cõtrahẽtes obſederit. Sunt autẽ duplices, alij in exteriorẽ partẽ torquẽt, alij in anteriorẽ. Galenus partẽ poſteriorẽ dũtaxat cõuulſiones intelligit: quia in ſolis anterioribus partibus, præſertim tibijs, muſculi in chordas ualidas deſinũt. Et ex-

Raró idem morbus exteriora & ĩteriora occupat.

Materia aliquando ab exterioribus ad interiora rapitur.

Natura intellectu caret.

Caſus mortalis.

Syncope irreuocabilis.

Diſtentio.

Conuulſio.

Conuulſiões in partẽ poſteriorem frequentiores.

Noſtra commentatio.

periētia quoq; oſtendit, quòd frequētius in ſuris fiāt conuulſiones, rariſſimè autē in partibus ipſarū anterioribus. Malo tamen ita hanc Aphoriſmi partem accipere, A tergo, id eſt, quandocunq; materia in dorſum regurgitat, conuulſiones fiunt &c. Ita enim ſuadet ſequens particula, ubi inquit, Quibuſdam antè inſaniā, hoc eſt, ſin autem in anteriorem decumbat, inſania naſcitur: quippe tam ſenſus, quàm intellectus in priori (ubicunque fuerit) ſedet cerebri parte. Aliquando infrà ſubſiſtit materia, & in pleurā euadit, quæ in hoc loco raro reſoluitur, magna ex parte ſuppuratur, quòd in ſecundo morbo natura debilior exiſtat. Aliquando ſubtilior, hoc bilioſior ipſius ſanguinis pars in uentrem decedit, atque dyſenteria ſequitur. Rectè ergo ſubijcit, Quando tumores fuerint rubicundi: nam ex tumoribus pituitoſis, qui propriè appellantur œdemata, neque pleuritis, neque ſuppuratio, neque dyſenteria fieri poteſt.

Materia in parte poſteriori conuulſiones facit, in parte priori mentem uitiat.

Tertius loc⁹ in quē tumores calidi aliquando euadunt.

APHORISMVS LXVI.

SI in uulneribus fortibus & prauis tumores non appareant, ingens malum.

Praua ac fortia uulnera duplicia.

Vulnera in neruoſis partibus.

FORTIA ac praua uulnera, ulceraque appellat, quæ in partibus ſunt neruoſis, hoc eſt aut capitibus, aut muſculorum finibus: etenim muſculi in medio carnoſiores. Talia etiam ſunt, quæ in profundis conſiſtunt partibus principalibus, uiſceribus proximis: praua priora, quia ægrius quàm in carnoſis partibus coaleſcunt: poſteriora uerò non niſi grauem fortunam ſequuntur, atque ad omnes fluxiones opportuna ſunt, utpote magnis uenis proxima: in ijs duobus uix talem reuulſionem moliaris, quæ ab omni tumore aſſerat, adeò aut dolor prouocat, uel proxima multitudo imminet. Aliquando tamen uictus impotens, & anxia, humores fluxuros retinet, aut etiamdum fluentes ad interiora reuocat. Atque id perniciosius multo ſignum eſt, quàm ſi poſtea tumores euaneſcerent: peius enim eſt, ſtatim à principio, quàm tandem uirtutem proſterni.

Vulnera in principalib⁹ particulis.

Tumor ferè neceſſario ſequitur.

Pernicioſius eſt à principio malos humores intus retineri, q̄ poſtea intro redire.

APHORISMVS LXVII.

MOlles boni, crudi uerò mali.

Molles ſuppurationi atteſtantur.

MOLLES concoctionem, aut ſi mauis ſuppurationem indicant: eten

etenim materia extenuata, & ſubſidente, tumores molleſcunt: ubi autem in principio ſanguis craſſus eſt, atque efferueſcit, locus copia diſtenditur, & tumor renititur. Elegantius tamen, & pro modo doctrinæ aphoriſticæ pulchrius dixit, crudi, *quàm* duri: *nam duobus uerbis indicauit quatuor: facile enim eſt ex mutua inuicem collatione, molles concoctos, & duros crudos intelligere. Ita in ſecundo dixit, Si quidem urinæ ſimiles ſanis, tutum eſt corpus nutrire: ſin autem bilioſæ, corpus purgatione indiget.*

Crudi renitũtur.

Modus doctrinæ aphoriſticæ.

APHORISMVS LXVIII.

DOlenti parte capitis poſteriore, in fronte recta uena inciſa prodeſt.

QVIDAM uenam appellant mediam: de quo (ſi recte memini) Iuuenalis, O medici mediam pertundite uenam. Putat Hugo Senenſis ita Hippocratem conſuluiſſe, quia uenæ in fronte promptiores. Sed & econuerſo, ſi quidem dolor in fronte fuerit, oportebit aut incidere, aut ſcarificare partem poſteriorem. Melius ergo erit affectus diſtinguere, atque demũ in quibus idipſum conueniat oſtendere: non enim in quocunque dolore ea curatio locum obtinebit, duntaxat in eo, qui ex multitudine ſanguinis fuerit, atque adeò citra corporis plenitudinem: nam ubi hæc occurrit, primùm ex brachio eam ſectionem moliri oportet: ubi hoc procuratum fuerit, tũ licebit tandem ad uenam in fronte accedere: primũ enim à longinquo, deinde è uicinio, poſtea ex ipſa, ſi opus ſit, parte ducimus. Non eſt mihi tamen ueriſimile, quòd eò Hippocrates reſpexerit: coniector potius, eum alium affectum curare, cuius origo à fronte oritur, & paulatim labitur: nam hic optimè ipſam uenam in fronte ſecabimus. Ita econuerſo, ſi quidem malum à poſteriori capitis parte in priorem ruit, poſteriorem partem uellicamus: nam ut uniuerſales, ita particulares reuulſiones ad contrariam reuocandæ, non quidem quoduis, ſed illud ex omnibus deligẽdum, à quo malum influit: & quidem copia ſanguinis ſæpius à priore in poſteriorem, quàm à poſteriore in priorem irruit. Hæc forte cauſa fuit, cur Hippocrates potius hoc exemplum, quàm contrarium ſcripſerit: ferè

Media uena.

Hugonis cõmentum.

Affectus particularis citra totius multitudinem.

Tres ordines.

Noſtra ſuſpicio.

Vniuerſales & particulares reuulſiones in partẽ contrariam.

enim alia eſt materia, quæ à poſteriore in priorem (aliquando in oculos)

Reſpectus Hippocratis.

longo tempore uenire didicit: atque hic occipitium ſcarificamus, incidimus, aut cauterio exulceramus, & multo ſpatio exulceratum damus. Interdum & eam materiam, quæ aliunde in priorem partem pertinaciter

A nobiliore ad ignobiliu conuellēdū.

influit, in poſteriorem, tãquam in nobiliorem, iiſdem modis retrahimus, ut interim priorem firmemus: quod certe minime licuit, quandiu priori affectui ac fluxui obnoxia fuit. Ita enim, ut internos cum externis ruditer cōſeramus, & ea parte, qua aggerē inſtituimus, prius aquam deducimus, potuit utrunque cogitaſſe Hippocrates.

APHORISMVS LXIX.

RIgores incipiunt, mulieribus quidē ex lumbis magis, & per dorſum percurrunt ad caput: ſed & uiris parte corporis poſteriore magis, quàm anteriore, ueluti ex femore & cubito. Sed & cutis rara: indicio autem eſt pilus.

Et uiris & mulieribus ſimiliter rigor à dorſo.

RIGOREM intelligit, frigidum illud, in principio febrium, quod corporis concuſsionem inſequitur. Atque hic ſtatim ego admiratus ſum, cur Hippocrates hunc rigorem mulieribus à lumbis inchoat: nam ſi intellexerit ſimpliciter inferiorem, circa lumbos, dorſi partem, utpote frigidiorem, malè hoc peculiariter attribuit mulieribus, quia eadem comparatio partium eſt in uiris. Cuperem ego hîc audire, quid alij ſentiant. Interim

Noſtra ſuſpicio.

ego id in mulieribus euidentius, quàm uiris, euenire puto, ob uteri frigidi ſocietatem. Atque ea de cauſa Hippocrati ſatis fuit in uiris poſteriorē partem diſcriminaſſe à priore: neque hic ulla eſt difficultas. Naſcitur altera

Altera difficultas.

ex eo, quod ſubijcit, Veluti femoris & cubiti. *nam in his rarò auditur anterius & poſterius, præſertim in cubito, ſed potius interius & exterius. Atque diſtinctionis inſolentiam omitto: accedit, quòd exterior pars, aut (ſi mauis dicere) poſterior, in his magis hirta ac calida, quàm interior.*

Exterior cubiti & femoris pars magis hirta q̃ interior.

Videntur mihi lapſi hic interpretes, qui reddere debebant, Veluti à femore & à cubito. *Nam credo ego illum hoc tãtùm uoluiſſe dicere, quòd*

Noſtra opinio.

ſicuti rigores incipiunt uiris potius à parte poſteriore, quàm anteriore, ita etiam

etiam magis à partibus his inferioribus, quàm à capite & ſuperioribus. Videbitur quibuſdam Hippocrates amplius dicere, quòd frigus prius tentet dorſum ac lumbos, quàm fœmora aut cubitũ: & hæc citius, quàm manus, aut pedes, aut alia extrema. Erit etiam, qui rationem adijciet, quia (ut à principio diximus) rigores & concuſſiones acris materiæ excretionem ſequũtur: excernitur autem à uenis potius in mediũ corporis robur, quàm extrema. Et quid ergo mirum eſt, quòd citius aut prius perſtringitur ipſis ægris dorſum, quàm extrema? In quibuſdam tamen ignauis ac pituitoſis febribus, in quibus materia magis frigida, quàm mordax, extremos digitos aliquando præ frigore prius liuere uideas, quàm in dorſo ullum rigorem febricitantes ſentiant.

An rigor incipiat primum à manibus & pedib⁹ quàm dorſo & cubito.

Ratio.

Febres ignauæ maiorem oſtendunt liuorem in unguibus quàm perſtringunt dorſum.

APHORISMVS LXX.

A Quartanis capti, non admodum à conuulſionibus capiuntur. Si uerò prius capiãtur, & quartana ſuperuenerit, liberantur.

SI QVIDEM Hippocrates iuxta commẽtationem Galeni ſignificare uoluerit, quòd cõulſio plerunque ex humore pituitoſo fiat, & quòd ob eam cauſam raro in quartanam incidat: ſermo caret omni myſterio: quippe idem multo magis de his qui laborant febre tertiana dici potuerat. Maiorem uim obtinebit, ſi conuulſionem potius ex melancholia, quàm reliquis duobus humoribus fieri intelligam. Atque id maxime rationi conſonum apparet: nam bilis ſubtilior ac mordacior, quàm ut illic uſque ad cõuulſionem conſiſtere poſſit: pituita ferè glutinoſior, quàm ut muſculos ſubire queat. Sola ergo melancholia ad conuulſionem particularem magis eſt idonea: non tamen in quartana illius eſt periculum, quia materia aliò incumbit, nec admodum fieri poſſit, ut ſimul & muſculos, & uenas obſideat: eſt enim ſatis modica. Forte ergo eòdem ſpectat, quod in fine adijcit, quòd ſuperueniente quartana conuulſio ceſſat, quia materia intro regurgitat. Verùm pituita in corpore noſtro multa & ſimul febrem, & conuulſionem facere poteſt. Videte an eò ſpectauit Hippocrates. forte conuulſionem ex flatulẽto uapore reſpexit, qui licet & in melancholicis tur-

Conuulſio potius ex melancholia, q̃ pituita.

Idem humor melancholic⁹ raro occupat duas partes, eaſq; diuerſas.

Secundus reſpectus.

Tertius.

get, non tamē in quartanarijs tale periculum affert: nam ſtatim febris caliditate diſijcitur. Proinde uel prius natam conuulſionē ex tali cauſa promptè reſoluit, ac finit. Verùm id & de febre quotidiana dici poterit: nam & ipſa facile flatulētam copiam diſcriminat, quam pituita generat. Itaque prima expoſitio hactenus mihi magis placet, quanquam Galeni commentationem refellere neque poſſumus, neque uolumus.

Caſus cõmunis.

Prima expoſitio melior.

APHORISMVS LXXI.

QVibus cutes circuntenduntur aridæ & ſiccæ, ſine ſudore moriuntur: quibus uerò laxæ & raræ, cum ſudore moriuntur.

Cutis arida.

Cutis humida.

CVTEM aridam & ſiccam dixit, quæ alieno, hoc eſt, aliunde affluente, & ſuo caret humore: econtrario laxa eſt, & mollis, quæ altero, aut utroq; madet. Ac tali quidem cute æger præditus cum ſudore non poteſt non mori: nam in moribundis ſemper omnis uis naturalis, & uitalis exoluitur, & quod eſt ſub cute humidum, ſoluta cute neceſſario elabitur. Confert hic Aphoriſmus ad cognoſcendum morbi modum, atque adeò terminum, ne quis indoctus uitam ſperet ex eo, quod imminentem atque iamiam inſtantem mortem ſignificat.

Aphoriſmi ratio.

Craſſus uulgi error.

APHORISMVS LXXII.

QVi regio morbo laborant, non multùm uentoſi ſunt.

Morbi regij duplex occaſio.

Caliditas flatus non generat, ſed diſſipat.

REGIVS morbus bifariam naſcitur: rarò, quia cholera per uniuerſum redundat: ſæpius uerò, quia ſua craßitudine aut multitudine meatum aliquem inter hepar & inteſtina obturat. Vtrunque uitium ex caliditate oritur, quæ flatus raro gignit, ſæpius diſijcit. Rarò etiam in his locis peccante cholera in uentriculo abundat flatulenta pituita. Poteſt tamen in hoc affectu uel ex ſola uentriculi frigiditate, alimenti aliqua pars in uaporem conuerti, quam nunc intemperaturam Galenus in commento imbecillitatem appellat. Sæpe etiam morbus regius oritur citra multitudinem aut craßitudinem choleræ, ex pituita prædictos meatus obſtruente: atq; tales icterici poſſunt eſſe uentoſi: nam ijs hepar potius frigidū, quàm calid

Tres caſus in quibus icterici deprehenduntur flatulenti.

calidum, quinimo & ubi cholera ſua craſsitudine impingit, ſæpius hepar eſt frigidum: nã multus, aut mediocris calor, potius tenuem gignit, quàm uitellinam adurit, tam rarò ićterici ſunt uentoſi. Quòd ſi quando illis acci dat, parum tamen tales fiunt utrunque, forte alterum tantùm, Hippocrates intellexit. Poſſumus ergo Hugoni Senenſi condonare, quòd multos ićtericos flatulentos uiderit: nunquam tamen feremus, quòd per ićtericos, ſanos, ſed flauo colore egregiè præditos, forte admodum bilioſos intelligit: nam commentatio eſt abſurda & ſuperuacanea.

Nõ multum, dupliciter exponitur.

Hugo Senenſis nouo modo per ićtericos ſanos, ſed bilioſos accipit.

APHORISMOR. LIBER VI.

APHORISMVS I.

IN longis leuitatibus inteſtinorum, ſi ructus acidus ſuperueniat, qui prius non erat, ſignum bonum.

PRIMVS liber ferè uićtum deſcripſit. Tertius morbos iuxta tẽpora anni, & diſcrimina ætatum diſtinxit. Quartus excrementorum, euacuationum, criſium rationem reddidit. Quintus de muliebribus incõmodis diſſeruit. Secundus, ſextus, ſeptimus, ſigna morborum bona & mala inquirunt. Primus Aphoriſmus ſpem in leuitate inteſtinorum oſtendit: ita fluxum eum appellamus, qui cibum reddit, ferè eo modo, quo accepit, hoc eſt crudum. Miratur ergo Galenus (quod & nos aliquando mirati ſumus) cur leuitas inteſtinorum potius, quàm uentriculi appelletur, quando in eo potius penes uentriculum, quàm inteſtina noxa eſt. Galenus tamen paulo acrius æquo in hac re ueteres accuſat: nõ enim morbus ſemper nomen ſuum accipit à ſymptomate æquiore, ſed manifeſtiore, & uulgariore. Nũc certè in hac leuitate inteſtinorum, uulgo notior inteſtinorum caſus, quàm uentriculi. Omitto, quòd nomine inteſtinorum aliquando omnia intera-

Librorum argumenta.

Leuitas inteſtinorum.

Morbus ſæpe nomen accipit à notiore ſymptomate.

nea compræhenduntur:non eſt tamen ueriſimile,quòd eò ueteres reſpexerint.hæc de nomine. Accedit alia diſputatio de ipſa re,ecquid leuitas inteſtinorum potius trahit,quàm cholera(nam hæc inter peracutos numeratur)quum in utroque affectu,quicquid inſumitur,recens eijcitur. omitto, quòd pauci ex ſanis ſeptem dierum ſpatio integram mediam ferre poſſent:nec tamen quicquam intereſt, an alimentum deſideres,an ſtatim acceptum reijcias. Atque id eſt,quod in definitione leuitatis inteſtinorum plerique omiſerunt:non enim totus cibus crudus deijcitur,ſed magna ex parte:tenuiſsima enim eius portio cōcoquitur,& in corpus diſtribuitur, ac tanto mitior eſt,quàm integra inedia. Eſt & ipſa cholera multo lentior:nā in cholera utraq; purgatio prouocat,in leuitate uerò non niſi parte altera. Iā in cholera ſæpe uniuerſum corpus affatim exhauritur, in leuitate uerò inteſtinorum ſolus fere uenter. Igitur leuitas inteſtinorum inter lōgos morbos rectè numeratur. Altera tamen altera breuior: breuiſsima eſt ex ulcere uentriculi:etenim niſi id prompte curetur, mors admodum differri nequit, & ferè ex calido humore initium accipit, qui facile uincit,ac uincitur. Eadem de cauſa et quæ ex calido humore, uel citra ulcus excitatur,breuiter terminatur:facile enim hic humor exhibitam hieram ſequitur. Sed neque lentus aut lubricus in uentriculo humor ægrè diſſecatur,abſtergitur. Sola ergo illa diuturna admodum eſt,quæ ex longa ipſius frigiditate oritur:ſemper enim fuit difficilius antiquam & deperditam particulæ indolem repouere, quàm immerſum obiter humorem eruere. Atq; in hac ſola ructus inſipidus,ac denium acidus, quid firmū ſignificat:nam in prioribus à principio aliquis eleuari poteſt,ac naturam humoris declarat:hic uerò auſpicium aliquod,aut initium futuræ concoctionis præſagit.

Cholera acutior quàm inteſtinorū leuitas.

Mitior leuitas inteſtinorū quàm media.

In cholera exhauritur uniuerſum corpus.

Leuitas ex ulcere præceps.

Leuitas ex frigido humore.

Longiſsima lienteria ex intemperatura frigida.

APHORISMVS II.

QVibus nares natura humidiores, & genitura humidior, minus integra ſanitate fruuntur: quibus uerò contraria,ſalubrius degunt.

NARES hument propter cerebri frigiditatem,non tamen ob corporu

corporu

poris frigiditatem, & ipſum quoq; ſemen eſt humidius, ſed ob humiditatẽ tantum. Poterit ergo Hippocrates ſimpliciter dicere, Quibus natura humidior. *Sed maluit ſimul & temperamentum, & temperamenti no tam uno uerbo dicere. Nec temere nares & ſemen humidũ præ alijs partibus elegit, ſed totius corporis humiditatem ijs uerbis ſignificauit: non enim eſt ueriſimile, medium corporis robur aridum eſſe, ubi ſuperiores et inferiores particulæ, atq; adeò principales madent. Et quòd humidi minus integrè ualent, quàm ſicci, cum ijs quæ in tertio Aphoriſmorũ dicta ſunt, conſonat. Vnus tamen locus in tertio Epidemiôn diſſentit, qui iiſdem ferè uerbis contrarium prædicat, atq; eos quibus nares & genitura humidior, felicius uiuere aſſerit. Multũ in hac difficultate laborauerunt Forliuius Marſilius, Hugo Senenſis: nec alteri placet, quod cum altero cõuenit. Mihi duplex reſponſio occurrit: nam ſaniores in epidemijs humidos dixit, aut quia uiuunt diutius, aut quia nutriuntur melius. Atq; id eſt mihi uerisimilius. Iam hæc inuicem rectè ſedent, quòd humidi felicius nutriantur, & tamen (niſi cautè ſibi prouideant) ſæpius ægrotant: quippe & mulieres, & reliquæ naturæ frigidæ, tempore hyemis melius appetunt, concoquunt, & tamen pluribus, quàm æſtate, morbis obnoxiæ exiſtunt.*

Duobus uerbis totius corporis notanit humiditatem.

Humidi magis obnoxij morbis.

Magna uerborum controuerſia. Duplex reſponſio.

Humidi uiuaciores, & nutritione feliciores.

APHORISMVS III.

IN longis difficultatibus inteſtinorũ, cibi faſtidiũ, malum, & cum febre peius.

CHOLERA promptè inteſtina exulcerat: melancholia ac pituita non, niſi longiori tempore. In hac igitur egregiè pernicioſum eſt appetitum omnino aboleri: nam pituitam non amplius ſimplicem, ſed putridam ſignificat, eamq; excellenter, utpote quæ ſuo loco non circunſcribitur, ſed uſq; ad ſtomachum aſpirat. Multo maior putredo eſſe debet, quæ febres parit. Rarò igitur pituita in hoc loco appetitum deijcit, aut febrim inducit. Quòd autem cholera utrunq; faciat, nouum non eſt, quia calida exiſtit. eſt quidem uerum, quòd pituita citius putreſcit, quàm cholera: ſed caliditas quam pituita acquirit à putredine, multo minor eſt ea, quam cholera habet à ſua origine.

Pituita utpote frigida per ſe neq; appetitum deijcit, neq; febrem parit, duntaxat corrupta. Cholera ſimplex calidior apparet pituita putrefacta.

Ii ij APHO

APHORISMVS IIII.

VLcera circumglabra, praua ſunt.

Comparatio pilorum cum plantis apparet iniqua.

Pili figuntur in cute, quaſi pali in terra.

Pili corrupti poti° colorẽ mutant q̃ elabuntur.

Glabricies etiã proximas partes ſordeſcere ſignificat.

SCIO quòd uegetes plantarum radices terram pertinaciter amplectuntur, ita ut ne minimam plantam multis uiribus poßis eruere: ecõtrario emortuis radicibus ultro diſcedunt, ut poßis maximam arborem minimo impetu ſternere. Sed mala hæc cum pilis, meo indicio, Galeni comparatio: non enim radices pilorum amplectuntur cutem, aut carnem, ſicuti radices plantarum terram (etenim pili corpora inanima ſunt) ſed figũtur in cute, tanquam ſtilus in terra. Non figitur autem in quauis terra, duntaxat in ſolida: ita neq; pili in quauis cute conſtant, duntaxat craſſa, ac mediocriter ſicca. Quid ergo attinet, de corruptionibus radicum in pilis dicere? omitto, quòd pili, corrupto illorum alimento, prius ferè corrumpuntur, quàm collabũtur. Indicio cani in ſenibus, & uarij in alopecia & ophiaſi. Ergo potior cauſa, quam alibi diximus. communiter tamen & mihi & Galeno hæc glabricies uulneris (quod ſiccari debuit) ſordiciem ſignificat, ac parum quidem eſſet, ipſam partem uulneratam glabram eſſe, aut ſordere, ſed (quod peßimum eſt) & uicinas in confinio partes ſocietate eius clã putreſcere ſignificat.

APHORISMVS. V.

DOlores laterum, pectoris, & aliarum partiũ, ſi multum differant, ſunt cõſiderandi, perdiſcẽdum.

Dolor diſtinguit differentias humorũ.

Membranæ dolorem punctilem patiũtur.

Caro grauẽ.

DIFFERENTIAE dolorum multa indicant. Primùm humorum diſcrimen oſtendunt: pulſatilis dolor multitudinẽ, punctilis cholerã, ignauus ac grauis pituitam, melancholiam, ingens diſtẽtio flatus copiam. Arguit ſecundò differentiam partium: membranoſæ plerunq; punctilem dolorem patiuntur, carneæ grauem: argumento pleuritis, & pulmonia, in pleuritide acutus, in pulmonia grauis. Ita & in inteſtinis quamuis à flatu acris, in carne hepatis etiã à bilioſo ſanguine grauis. Cauſa diſcriminis eſt, quia in membranis ſenſus plurimus, in carne modicus: ſic & in ueſica dolor intolerabilis, in renibus grauis tantùm. Oſtendunt tertiò morborum

inuicem

inuicem magnitudinem:non enim in omnibus, qui pleuritide laborant, ea dem fortuna: quibuſdã terminatur pleuritis nono, undecimo die, quibuſdam differtur uſq; ad quadrageſimum. Poteris cognoſcere ex alijs, ſed & dolor tibi diſcrimina dicet: magnus dolor prænunciat breuem finem, paruus admodum remotum. Cauſa intereſt: magnus dolor, billioſi ſanguinis copiam conqueritur, paruus uerò pituitoſi fortunam: nunc multo citius finitur billioſus, quàm pituitoſus. Morborum ex dolore magnitudo.

APHORISMVS VI.

RENũ & ueſicæ uitia in ſenioribus difficulter ſanantur.

NIHIL refert, an Senibus, an Senioribus legeris: difficilia in ſenibus, difficiliora in ſenioribus, hoc eſt decrepitis. Sed neq; de iſtis tantùm, ſed de omnibus morbis licet dicere, quòd in ſenibus quàm alijs difficiliores, propter caloris inopiam. Placuit tamen magis hæc, quàm alia exempla apponere, quòd ij inter reliquos morbos ſunt difficiliores: lapidem uolo dicere, & calculum. Addo, quòd ueſica inter reliquas partes inſigniter frigida, ſed nec renes quoq; admodũ calidi. Iam in ambobus difficilem cõmuniter curationem facit locorum profunditas, ita ut medicamenta uirtutem ſuam ferè amittant, priuſquam eò ueniant. Quòd ſi ob hoc admodũ fortia compararis, periculum eſt, ne partes intermedias uiolent. Iam curatio ulceris renũ & ueſicæ: diſsimulatis omnibus prioribus incommodis, duas alias præ alijs partibus habet difficultates: etenim perpetua aliena madent, & exercentur ſaliua. Non minima hæc ſunt impedimenta: nam pars ulcerata & quieſcere, & exiccari deſideret. Hoc tamen incommodum commune eſt, & ad ipſos iuuenes. Omnes morbi in ſenibus difficiles. Lapis & calculus morbi difficilimi. Profunditas locorũ difficilem curationem facit. Duobus nominibus cõmuniter renes & ueſica curantur præ alijs partibus difficilius.

APHORISMVS VII.

DOlores uentris ſublimes, leuiores: qui uerò nõ ſublimes, fortiores.

MAIOR obſcuritas in uerbis, quàm ipſa re. Sublimes uocat exteriores, non ſublimes profundiores, altiores, aut interiores. Non ſunt autem hi tantùm fortiores, ſed & perículoſiores: fortiores quidem, quia in parti Dolores interiores grauiores & periculoſiores.

nteriores p-ticulæ plereq; publicę,exteriores priuatæ.
Interiora maiorem habēt ſocietatē cū principalib⁹, quàm exteriora.

bus neruoſis periculoſiores, quia in interioribus: exteriores enim priuatæ, interiores ferè publicum aliquod munus habent: nam uel inteſtina cōmunem commeatum excrementis præbent. Iam interiora magnam habēt cū alijs publicis ſocietatem, quarum opus, tametſi principale non ſit, tamen plerunq; citra uitæ periculum diu deſiderari nequit. Argumento manifeſtè dolor colicus, ad exteriorem aliquem dolorem comparatus.

APHORISMVS VIII.

AQua inter cutem laborātibus, ulcera in corpore facta, difficulter ſanantur.

Malus habit⁹ debet tolli ante ulcera.
Siccitas ſimilaris, & humiditas inſtrumentalis unionem impediunt.

VARIAE huius rei cauſæ. Prima eſt, malus hydropicorum habitus, in quo calor conſtare nequit, cui à principio omnis curatio incūbit. Secunda eſt corporis ſiccitas, nec minus obeſt (quod mirum eſt) cum eadem coniecta extranea humiditas: utrunq; curationem prohibet: neq; enim ulcera curari poſſent, antequam exiccentur: & rurſum difficilius coēūt, aut regenerantur partes ex natura ſiccæ, quàm humidæ. Non oportet autem dicere, quàm ferè inſanabilia ſint hæc ulcera: quoniam ipſam hydropiſim mortalem denunciant, modò citra ullum externum accidens, ratione hydropiſis oriantur: nam putrefactum ſeroſum ſuccum ſignificat. Itaque difficultas & periculum utrinq; innectitur. Si quidem enim morbum, hoc eſt frigiditatem hepatis calido medicari uelis, putredinem auges: ſin autem frigido putredinem tollere uelis, morbum alioquin maximum exaſperas.

Vlcera hydropiſim oſtendunt incurabilem.

APHORISMVS IX.

LAtæ puſtulæ non admodum pruriunt.

Pruritus dolor cum uoluptate quadā.
Puſtulæ & pruritus ex omni dolore.
Puſtulæ pituitoſæ latiores, bilioſæ acutiores.

PRVRITVS dolor quidē, tamen non ſine uoluptate oritur, quia humor moleſtus foras pellitur: ex omni humore fieri poteſt. ita & puſtulæ diſcernūtur, quia pituitoſæ latiores: etenim cholera, ut calida & ſubtilis eſt, quodam modo in acutum faſtigiatur, pituita ſegnis eſt, & late funditur. Hugo Senenſis contrà herpetem affert, in qua cholera magis, quàm pituita in œdemata ſpargitur. Et ne à propoſita decedamus ſcabie, bilioſa ſcabies ſæpe citra ullos euidentes puſtulas latè ſpargitur, pituitoſa in mul-

tas puſtulas aſſurgit. Sed quid his rebus Hugo Senẽſis uelit facere, neſcio: nam puſtulam puſtulæ comparamus. Eſt autem certum, quòd puſtula biliosa magna ex parte acutior, & coactior, quàm pituitoſa: aliquando etiã tã ſubtilis, ut ne cutem omnino ulceret, ſed ſupra cutem erumpere feſtinet. Ita & biliosi tumores plerique magis in conum aſſurgunt, quàm pituitoſi. Verum aliquando tam fuſa eſt ipſa bilis, ut nullo modo cogatur, ſed latè in omnem partem fundatur. Craßior uerò cholera in acutum tendit. Eſt ergo hoc ſecundum inter utranq; ſpeciem diſcrimen, quòd pituitoſa admodũ humida, bilioſa uero magis ſicca, atq; adeo hîc magis excitat qualitas, illic magis grauat quantitas. Vnde & hoc euenit, quòd in latis aut pituitoſis minimus pruritus: neq; enim pituita per ſe calida eſt, aut pruritum facit, ſed per accidens, quando fuerit putrefacta. Idẽ euenit, ubi cum his ulcera naſcuntur, quæ pſydracia dicunt. Sunt autem, mea quidem coniectura, in quibus parua illa animantia oriuntur, quæ ſub cute cum maximo pruritu, longos & ſubtiles tractus moliuntur, & effodiunt. Appellant autẽ ea quidem ſic tanquam à frigore, ſorte frigidiore humore facta. Mihi magis placet, ut ab ipſo animalculo ita dicantur. Alludit uel hodie uulgaris appellatio, qua pueri noſtri ea paßim ſyracia, aut ſyrones, appellant: quippe uel multa alia hodie ſunt, quæ noſtra lingua à Græcis eſt mutuata. Fateor tamẽ, quòd uel hæc animalcula à frigido humore potius naſcũtur, quàm calido: nam ab amaro calido admodum, aut ſicco, animalia potiùs interimuntur, quàm gignuntur. His duobus modis pituita, ſed per accidens, pruritum mouet. Ita neq; ex melancholia ullus effatu dignus à principio pruritus oritur, ſed tandem ubi putruerit, pertinax proculdubio, adeo ut ſæpe citius cutem & carnẽ deſcalpas, quàm pruritum tollas: etenim ob craſſitudinem exire nequit: ſed altè in ipſa carne materia inſedit. Hæc ſunt, in quibus Hugonis commẽtatio conſiſtit, qui nihil aliud mihi uidetur uelle, quàm rem manifeſtam perplexis ambagibus confundere, nam neq; de bothor, quid uoluerit dicere, ſatis memini.

Inane Hugonis argumentum.

Facilis reſpõſio.

Bilioſa ſcabies ſicca, pituitoſa uerò humida.

Pſydracia quæ.

Calidus & ſiccus humor potius animalia interficit quàm gignit.

Ex melãcholia rarus, ſed pertinax & intolerabilis pruritus.

Hugo.

APHORISMVS X.

CAput dolenti, & uehemẽter laboranti, pus, uel

aqua,

aqùa, uel ſanguis effluens per nares autos, aut aures, morbum ſoluit.

CERTVM eſt, quòd Hippocrates de doloribus materialibus loquitur: neque rurſum quibuſuis, ſed qui materiam continent effatu dignã: reliqui enim uel uaporoſo ſpiritu, aut breui materia citra ullã ſæpe manifeſtã euacuationẽ finiũtur. Sũt alij, qui fiunt ex multitudine ſanguinis caput diſtẽdente, hos iuuat ſanguinis per nares effuſio. Aliquando inflãmatio ſequitur, hæc quoque concocta per nares expurgatur. Idẽ euenit, dum ſuppuratur, ſed hìc pus, illic uerò aqua, hoc eſt humor concoctus exit: nã per aquam omnem alium humorem intelligo, etiã melancholiã, & cholerам, nedum pituitam. Neſcio ergo qua de cauſa Galenus in dolore capitis ex multitudine ſanguinis & choleræ aliam ab hac curationẽ quærit. Fateor, quòd in morbis cholericis minorem grauitatem inuenias, & quòd in pituitoſis magis apophlegmatiſmi conueniant: tamen generalis curandi ratio eadem: nam materia, quam appellant coniunctam, aut inſidentem, ſemper oportet purgare per uiciniora. Nempe communis & antecedens nunc purgatione, nunc ſectione tollitur, & aliquando etiam totus dolor per hæc ſola ſoluitur: euicta enim materia antecedente in uenis, facile expugnatur, ac ſequitur ſecunda. Propterea lubens dabo Galeno in commento, quòd ea nequaquam ſola ſunt doloris capitis remedia, ſed particularia tantùm. Verùm hunc locum paulò obſcurius in commento expreßit Leonicenus. Sed & illud quoque demiror, quòd Galeno hic ſermo aliqua ex parte rimoſus uiſus fuerit, niſi forte reſpicere uoluerit, quòd quidam dolores capitis, ſolis tandẽ topicis fomentis curentur: nam certum eſt, quòd particularem curationem Hippocrates in hoc loco tantùm ſpectarit.

Sanguinẽ & inflammationem nares expurgant.

Per aquam omnis humor alius à ſanguine auditur.

In pituitoſis magis conueniũt apophlegmatiſmi.

Communis aut antecedẽs materia.

Doloris capitis remedia particularia.

Iniuſta Galeni querela.

APHORISMVS XI.

MElancholia & nephritide laborantibus, hæmorrhoídes ſuperuenientes, bonum.

PRIOR pars eſt manifeſta per ſe: nam ſiue melancholia fuerit ex ſucco melancholico, ſiue ferina dementia, ex bile aduſta, utrunque humorem

morem prompte expurgant hæmorrhoides. Sed non uideo, quid conferāt renum paſsionibus: non enim calculo aut lapidi quicquam conducunt, ne ulceribus quidem. ſed neque in inflammationibus ipſorum quiſque unquam cogitauit hæmorrhoidas citare, ſed in principio cubitum ſecat, poſtea poplitem captat. Ego igitur & interpretum & commentatorum omnium ſupinitatem demiror: nam certum eſt, quòd à principio pro Nephriticis, Phreniticis ſcriptum erat: atque ijs aliqua ex parte conferre poteſt: nam per hæmorrhoides non ſolùm conſuetus ſanguis abit melancholicus, aliquando etiam pituitoſus ac biliosſus, quomodo per uterum ex conſuetudine quidem abit menſtruus, tamen & ſuo tempore aliquando quiuis alius. Forte etiam in phreniticis non intellexit ſolam inflammationē, ſed & omnem aliam inſaniam.

Hemorrhoides utriq; melancholiæ cōferunt.

Vitiata lectio.

Per hemorrhoides, & uterū quiuis ſanguis abire poteſt.

APHORISMVS XII.

A Diuturnis ſanato hæmorrhoidibus, ſi una nō ſeruatur, periculum eſt aquam inter cutem, uel tabem aduenire.

SAEPE urget hæmorrhoidarū conſuetarum ſuppreſsio: aliquando etiam fatigat ipſarum ſuperfluus effluxus: atque hîc ſequuntur uarij & inexpugnabiles tandem morbi, niſi ſubito cogantur, ubi ſanguis rubicūdus exire incipit. Facimus autem id aliquando obiter quibuſdam ex decocto adſtringentium fomentis: neque hîc quarundam diſcrimen facimus, omnes ſimiliter adducimus: uix etiam fieri poſsit, ut ijs medicamentis quaſdam cogas, & unam omittas: aliquando quibuſdam linimentis, unguentis multo potentioribus eas perpetuum claudere uolumus: atque hîc unam ſeruare poſſumus, & debemus, non quidem ſimpliciter apertam & laxam, ſed talem, quam natura per ſe ſuo tempore aperire poſsit: id non licebit, ubi cicatricem duxit. Nam ut alibi diximus, in quouis ferè alio loco citius rumpetur cutis, quàm in eo ipſo.

Leuis omniū hemorrhoidū aſtrictio.

Nō licet perpetuo omnes clauſas tenere.

Cicatrix durior reliqua carne.

APHORISMVS XIII.

A Singultu correptum, ſternutatio ſuperueniēs, liberat.

HABITVM, hoc eſt, uehementer uexatum & fatigatum: euenit autem id aliquando propter immodicam ipſius ſiccitatem: neque hic ullo modo ſternutatio conuenit, magis oberit in magna aliqua, & præſertim immatura inflammatione. Ergo Hippocrates loquitur de eo, qui ob modicam materiam, ſed pertinaciter uentriculo imbibitam, oritur: & ſæpe hæc eò difficilius excernitur, quò eſt minor: nam hæc expulſio per compreſſionem obitur. Exprimitur autē aliquando ægrius è manibus noſtris res parua, quàm magna: nam & cum maiori labore eam cōprahendimus. In hoc caſu ſternutamentum ciere conuenit: nam per ſternutamentum ſpiritus, quo uniuerſum corpus turget, potenter exigitur: non poteſt autem affatim excerni ſpiritus, & relinqui, quod in iiſdem meatibus eſt: nam & tibicen ſuas fiſtulas ſuo ſpiritu etiam à minimis rebus expurgat. Atque hæc de Aphoriſmi ſententia. Facit nobis iterum in commento nouam difficultatem Galenus, ubi tertio ſingultus ex frigore meminit. non enim poſſum intelligere, quare hunc ad repletionem refert, quum ipſum frigus ſubito peruia puerorum, aut etiam aliorum corpora percutere per ſe ſufficit, ac ſingultum, tuſſim, ſternutamentum facere: forte & calor, ſi quidem has partes obiter mordeat, idem faciet. Nunquid ergo nunc & calorem quoque implere dicet? certe aliquis ex uulgaribus melius de hac re diceret. Neque tamen ob id Galeno inſultandum: nam doctiſſimis aliquando talia obueniunt, uel aliud agentibus, uel multo labore fatigatis: forte illum decepit, quòd ut conuulſionem, ita ſingultum ad duas cauſas referre didicit, repletionem, & inanitionem.

Sternutamētum in ſingultu ſubinde nocet.

Sæpe res modica ægrius excernitur, q̄ res magna.

Vbi ſternutamentum ſingultui pdeſt.

Galeni admirabile cōmētum.

Tam calor q̄ frigus aliquādo ſubito mordet, tuſſim, ſingultū, & ſternutamentum mouent.

APHORISMVS XIIII.

HYdrope correpto, ſi aqua è uenis in uentrem defluxerit, ſoluitur morbus.

Hydropiſis duo mala cōiungit.

AQVAE inter cutem ſimplex nomen, ſed duplex morbus. Prior eſt maxima intemperatura hepatis. Secūda eſt tumor uentris. nunquam ergo totus morbus eruitur, niſi intemperatura hepatis caſtigetur. & tumor uentris expurgetur. Argumento, quòd per fas & nefas medicamētorum, ſæpe tumor uentris exhauritur, ſed ſtatim poſt aliquot dies rurſus tumor

mor reuertitur. Sic & in moribundis quibuſdam exoluta uirtute, corpus uniuerſum laxatur, & tumor uentris magna ex parte ſoluitur. Eſt tamen magnum curationis initium, ubi uirtutis ſtudio aut poſt concoctionem, diligenti medicorum opera, uenter euacuatur: prompte enim hic, quod deeſt (ubi tota ſaburra excreta eſt) hepati reponitur. Iam ferè à natura, atque etiam à medicamēto prius educitur materia antecedens è uenis, quàm coniuncta ex ſpatio uentris: intelligo autem uenas nunc tam hepate ſuperiores, quàm ipſi hepati inſertas. In curatione ergo hydropiſis hæc debet obſeruari ratio. Primùm medicari oportet materiam, quam appellant antecedentem, quæ in hepate atque eius uenis ſedet: nam licet coniuncta, quæ in uentris turget ſpatio, ſit feroſa, ac tenuis, tamen illa craſſa eſt, atq; impacta, ac talis, quæ pertinaciter prohibet, ne coniuncta materia in uenas hepatis reſorbeatur. Proinde uulgus medicorū, qui ad purgationes in hoc morbo feſtinant, potius ipſum ægrum uiolant, quàm ægritudinē purgant. Primùm ergo materiam antecedentem hanc concoquere, attenuare, & purgare oportebit, nec difficile ſequetur: erit operoſius ſpatium uētris exhaurire, & hanc ipſam materiam ad uenas hepatis reducere. Hoc eſt, quod nunc reſpexit Hippocrates. Quocirca manifeſtum eſt, quòd reliqui interpretes melius reddiderūt, Per uenas: *quàm Leonicenus,* E uenis. *Neque hoc admirandum, quòd materia hæc potius per uentrē, quàm ueſicam decedit: nam copioſam in hac parte materiā ſemper natura magis didicit expurgare per uentrem, quàm ueſicam. addo, quòd neque idem compendium, quando hæc materia magis reſpicit cauam, quàm gibbam hepatis partem. Nouiſſimè & illud oportet adijcere, quòd quamuis alibi in habitis aut extenuatis à morbo periculoſum ſit alui profluuium, minus tamen in hydropicis: quia ij ex natura morbi attenuantur ſemper: nō enim poteſt officium hepatis intercipi, & corpus eleganter nutriri. Ita & in ſequenti Aphoriſmo extenuatio graui ſuſpicione caret.*

Sæpe tumor uētris exhaurітur, & æger moritur.

Primò ineūbendum materiæ anteceденti in hepate & uenis. Secundò tumori.

Materia in uenis craſſa, licet in uentre tenuis & aquoſa.

Materia & conſuetius & compendioſius euacuatur per uentrem quàm ueſicā.

Extenuatio in hydropicis minus periculoſa.

APHORISMVS XV.

LOngo alui profluuio laboranti, ſpontaneus uomitus ſuperueniens, morbum ſoluit.

Galeni commentatio ſuſpecta.

FERE Galeni commentum breuius ipſa Hippocratis ſententia, & meo quidem iudicio, magis obſcurat, quàm explicat, quando hoc remedium ad reuulſionem comparat: quippe reuulſio non niſi duobus modis obitur, aut ad reuellendum id quod morbi augmentum minatur, aut ad retinendum quod influit. Neutro modo uomitus alui profluuium reuellit: nam neque ſuccus iſte in uentriculo concoctus ac retentus, malum minatur, neque uomitus ipſum in medio ſuſpendere poteſt, quomodo effluxus menſtruorum, aut hæmorrhoidum ſuperfluus, aliquando per cucurbitulas ſuperioribus partibus affixas, aut ſectionem uenæ in brachio, in medio corpore retinetur: ſaltem in tali alui profluuio, multo potius eſt uentrem & inteſtina firmare, quàm uomitum prouocare. Parum igitur ſupereſt mihi, quo Galeni commentationem retineam: ſed malo, tanquam bonum ſignum, uomitum accipere, quòd nonnihil uentriculi inferioris robur repoſitum ſignificet: ita enim & in alijs omnibus diuturnis euacuationibus tandem retenta materia, naturã inſolenter habere ſolet, & quacũq; poteſt exitum quærit. Sic conſtante uentre, ſolet ad ſuperiora repere, & aliqua ex parte efferri. uerũ tandẽ natura aſſueſcit, atq; lubenter amplectitur. Eodem modo & in leuitatibus inteſtinorum, ructus acidus tandem ſuperueniens bono erit. Quare autem ibidem de longis tantùm inteſtinorum leuitatibus loquebatur, dictum eſt antea. Ob eandem ferè cauſam & hîc longum *addidit: nam in breuioribus ſæpe ſimul & uomitus laceſſit, ut in cholera, & periculum geminat. Sed neque in longis periculo uacat uomitus, qui diutius uexat: etenim is potius ſignificat per inferioris partis affectum ſuperiorem offenſam, quàm inferiorem confirmatam.*

Vomitus in longo profluuio non eſt bona cauſa, ſed tãtùm bonum ſignũ.

Ructus acid⁹ & uomitus eiuſdem naturæ.

Rectè longũ adiecit.

Vomitus diuturnus malo eſt.

APHORISMVS XVI.

In extenuatis atq; adeo ante concoctionẽ, deiectio multa potius ſignum impatientię morbi, quàm fortitudinis naturæ.

PLeuritide & peripneumonia correpto, alui profluuium adueniens, malum.

VBI præter morbi rationem quis extenuatur, aut debilitatur, non eſt ueriſimile, quòd natura tam potens ſit, ut per ſe, ac ſuapte ſponte aliquam diligentem euacuationem faciat: ueriſimilius eſt, quòd ob impatientiam morbi decedat. certiorem cõiecturam facit, ſi quidem aut in principio

pio, aut certe ante concoctionem perfectam in augmento apparuerit: etenim hîc ferè recidiuam, illic autem mortẽ præoſtendit. Ferri poteſt econtrario, ubi in ſtatu ac poſt perfectam concoctionem ſucceſſerit: quoniam & pleuritis, licet rarò, ita per uentrem finitur. Scio quòd rarum eſt in ſuppuratis, at in his inflammationibus, quæ concoquuntur, facilius & frequentius. Mirum ergo eſt, quòd quidam (ſi rectè memini, Auicenna ipſe) fluxum in principio pleuritidis meliorem, quàm in fine habet. Credo ex hoc loco deceptus Auicenna ita collegit: Hippocrati in fine eſt malus, ergo in principio bonus. Verùm aliter illum ſupputare oportuit. nam & qui hîc ab Hippocrate damnatur, in principio laceſſit, & rarò admodũ pleuritii criſis per uentrem contingit. Hæc eſt forte cauſa, cur hîc ſimpliciter malum definiuit, in hydrope uerò bonum: uix enim aliter materiam hydropiſis, quàm per uentrem exhauriri contingit.

In ſtatu oĩs euacuatio bona.

Error quorũdam.

Auicẽna male collegit.

In pleuritide fluxus uẽtris malus, in hydropiſi ſæpe utilis.

L. APHORISMVS XVII.

Lippientem alui profluuio corripi, bonum.

LIPPITVDO (ut in tertio diximus) oculorum iuſta ex ſanguine inflammatio, quam nullo modo decet abire per uentrem, ſed potius abduci per uenas. Nec proderit dicere, quòd per ophthalmiam Hippocrates intelligat omnium oculorum dolorem: quia Galenus in commento plenitudinem humorum reſpicit, quod de ſola ſanguinis copia dicere ſolet. Sed neque aliter Hippocrates nomine ophthalmiæ uti conſueuit. Melius ergo eſt, iterum plenitudinem diuidere: nam (quod in alijs locis diximus) nõ eſt ſanguis ſemper mediocris, aliquando multa bili permiſtus, certe inflãmatio ſæpe eryſipelatis particeps, imò aliquando in ea magis urget bilis, quàm ſanguis, aliquando utrunque ex æquo. Atque hîc primùm deceret mittere ſanguinem, ſecundò præſcribere purgationem. Sed aliquando ægri puſillanimitas prohibet, atque phlebotomia omiſſa, eius loco ſolius bilis purgationem expoſtulat. Idem multo magis in priori inflammatione facere licet. Quòd ſi de talibus inflammationibus locutus ſit Hippocrates, nimis obiter Galenus nobis ſolam humorum abundantiam obijcit: nam non niſi uitium humorum per uentrem prouocatur. Iam neque illud æſti-

Lippitudo potius abit per nares, quàm per uentrem.

Inflammationis multæ differentiæ.

Solum uitiũ humorũ per uentrẽ abit.

mare oportet, quod per purgationem uentris, aut etiam miſsionem ſanguinis euacuetur omnino foras, materia inflammationis in oculis concepta, ſatis quòd educatur, quæ in uniuerſo corpore fluctuat, & materia parti affectæ proxima: ſemel enim finita materia antecedente (ut uocant) facile exoluitur ea, quæ ſupereſt. Sic & in febribus expurgata materia, quæ eſt fomentum totius morbi, facile euincitur portio aliquorum paroxiſmorũ ſequentium.

Per uniuerſales has purgationes ferè ſola abit materia proxima.

APHORISMVS XVIII.

VEſica diſciſſa, aut cerebro, aut corde, aut præcordijs, aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis, aut uentriculo, aut iecore, lethale eſt.

Partes exulceratæ quietem poſtulant.

POTEST reddi una ratio omnium, quia ulcera ſaltem magna quietem poſtulant, ac quaſi ſibi ſoli uacare debent: id autem non licet publicis, aut (ſi ſermonem magis naturalem facere uolumus) ijs particulis, quæ uniuerſi corporis ſeruiunt partibus: tales ſunt, quas hic numerat omnes, ueſica, inteſtina, quaſi uniuerſi corporis ſentina ſunt, atque continuè ab excrementis ſeruiunt, & eorum atteruntur commeatibus. Septũ tranſuerſum mouetur cõtinue, quũ nemo ne digitum aut manũ (quam curari uelit) mouere tentet, ſed ſuſpenſam tenet in pectore: motus enim magis uiolat, ac prouocat. Cerebrum, cor, uẽtriculus, hepar, etiam à ſuis exercẽtur operibus: certè nihil iſtorum (excepto ſepto tranſuerſo) eſt, quod non ſemper multo madeat ſucco. & quomodo ergo magna in ipſis uulnera, quæ inſigniter exiccari poſtulant, ad conglutinationem peruenient? Omitto, quòd ex ijs quædam etiam membranoſa exiſtant, atque ægrè admodum, aut non niſi longo pòſt tempore, atque infracta medicamenta recipiant. Tot ſunt cauſæ, quæ difficilem aut impoſsibilem curationem faciunt, nõ quòd ſtatim interficiant: nam quædam multis menſibus, multis annis trahunt. Principalia tamen uiſcera nõ diu mortem differunt: non enim diu legitimum illorum munus citra mortem deſiderari poteſt. Proinde falſum eſt, quod quidam dicunt, ſeſe altiſsima, hoc eſt profundiſsima hepatis uulnera curaſſe, aut etiam fibris hepa-

Cerebrũ, cor, hepar, à ſuis exercentur operibus.

Tres cauſæ difficilis curationis.

Legitimum uiſcerum munus diu deſiderari neqt.

tis

tis abſciſsis, hominem reſtituiſſe: uix enim parua in eo uulnere curantur. Quòd autem hanc commenti partem & neglig ẽter, & malè Leonicenus reddiderit, tum ex collatione Græci exemplaris, tum ex ratione, quæ paulò antè præceſsit, atque adeò ex ipſa re facile eſt cognoſcere. Leoniceni lapſus.

APHORISMVS XIX.

CVm diſciſſum fuerit os, aut cartilago, uel neruus, aut genæ particula tenuis, uel præputiũ, neq; augetur, neq; coaleſcit.

SOLIDAE partes bifariã audiuntur: aliquando contra humores & ſpiritus diſtinguũtur, aliquãdo etiã cõtra carneas. Putat Galenus has ſolas natas ex ſemine, & ideo renaſci non poſſe, quia materiã deſiderant. Quantum hæc opinio à ueritate diſceſſerit, uideor mihi oſtendiſſe alibi in quadam ſeorſum illi dicata diſceptatione. Sed & ea, quæ hìc referuntur, ab eadem diſſentiunt: nam ut maxima ob eam cauſam illarum iactura recreari nequeat, non uideo cur hoc ipſa coaleſcere impediat. Certum ergo eſt, quòd ſola ſiccitas in cauſa exiſtat. Duo eius rei ſigna: alterum eſt, quòd non ubique eam difficultatem præſtent duntaxat in prouectis, in pueris enim coaleſcunt ſæpe. Poſterius ex rebus externis ſumitur: nam uel hìc humida eleganter inuicẽ unies, ac compaginabis, ſicciora uerò glutino egent. ita & cutis, oſſa, nerui, per ſe non coëunt, ſed interceſsione eius, quod glutini uicem præbeat, inuicem accedunt. Multo minus uerum detrimẽtum illis reponi poterit: non enim tantùm ſiccæ, ſed & frigidæ hæ particulæ exiſtunt. Vtrunque intemperamentum ad nutritionem inidoneum: uix enim tempore ſanitatis cõmodè nutriuntur: & quomodo ergo læſæ, quod amiſerunt, recipiẽt? niſi forte fortuna ætas fuerit admodum humida. Nuſquam id manifeſtius uideas, quàm in oſsibus excauatis: ſemper enim porum contrahunt: ita & in carne pro cute cicatrix ſuccedit. Perge ad reliqua ſolida, quæ ſubſtantiæ iacturam fecerunt, & ſemper inuenies, quòd aliquid intercedat, quod utrunque glutinet. Hoc eſt, quod in commento Galenus dixit, ſe nullum affectum huiuſmodi uidiſſe, cui non increuerit caro, hoc eſt, cui non aliquid ſupplementum increuerit, quod uulnus

Solida dicũtur dupliciter.

Galeni opinio ſuſpecta.

Diſceptatio noſtra de partibus ſolidis.

Sola ſiccitas in cauſa eſt cur ſolida neque regenerari, neq; uniri poſſunt.

Sicciora egẽt glutino.

Porus pro oſſe; cicatrix pro cute.

nus

INSANIA mihi duplex apparet: altera ex ſucco melancholico, & hæc proprie melancholia dicitur: altera ex atra bile, hoc eſt, cholera aduſta, aut ſucco melãcholico corrupto: & hæc ferina eſt, magis agreſtis, magis temeraria. Vtrunq; ſoluunt hæmorrhoides, et uarices: etenim hæmorrhoides humorem euacuant, uarices auocant. Nunc multo melius eſt humorem quocunque abduci, quàm in parte principaliore morbum moliri. An tamen utrunque genus morbi Galenus hîc continuerit, neſcio. Ita tamen mihi apparet, quia ſolum furorem excluſit, qui ex bile oritur: nam bilis potius ad ſuperiora ſolet euadere, quàm ad inferiora deſcendere.

Melancholia cum triſtitia.
Ferina aut te meraria dementia.
Hemorrhoides euacuãt.
Varices auocant.
Bilis ſolet euadere ad ſuperiora.

APHORISMVS XXII.

QVæcunq; ruptiones ex dorſo ad cubitũ deſcẽdunt, uenæ ſectio ſoluit.

RECTE Galenus excindit ῥήγματα: ſed neſcio quàm ſolerter eius loco repoſuerit ἀλγήματα. Mallẽ ego eo loco inſcribere ῥεύματα: nã facilior hic error, & exorbitatio: adde, quòd ſpecialior ita requirit Aphoriſmi ratio: non enim quiuis dolores per talem euacuationem finiuntur, ſed duntaxat qui ex fluxione ſanguinis eueniunt: atque has fluxiones rheumata appellare ſolemus. Ita docemur, ubi materiam euacuare uolumus. Verùm ubi huiuſmodi fluxio aliquem in ea parte morbum minatur, contrà à principio per alteram atque oppoſitam partem defluxionem reuellimus.

Galeni ſuſpicio.
Noſtra repoſitio.
Fluxiones rheumata appellari ſolẽt.

APHORISMVS XXIII.

SI timor atq; mœſtitia longo tempore perſeuerent, ex eo atra bilis ſignificatur.

APHORISMVS XXIIII.

SI quod inteſtinorum gracilium diſcindatur, non coaleſcit.

GRACILIA inteſtina in duobus prioribus Aphoriſmis ſufficienter continebantur. nam & ipſa publicum munus habent: non enim tantùm alimentum ex uentriculo excipiunt, uerùm etiam quodam modo perficiunt: deinceps & ipſa ex membranoſis exiſtunt.

APHORISMVS XXV.

ERyſipelas ab exterioribus uerti ad interiora, non eſt bonum: ab interioribus autem ad exteriora, bonum.

Eryſipelatis diuerſa expoſitio.

Nobis ignis ſacer.

Superſtitioſa uulgi opinio & curatio.

Rypelen.

Ignis ſacer ab herpete differt & eryſipelate.

THEODORVS eryſipelas per ignem ſacrum reddit: alij herpetem ignem ſacrum appellant. Certum autem eſt, quòd Perſicus ignis Plinio, & Neotericis idem eſt cum igne ſacro. Verùm ignem ſacrum Celſus & ab eryſipelate, & herpete diſtinguit. Galeni interpres in libro De medicamentis ſecundùm genera, herpetem zonam aut cingulum reddit. Hæc nomina mihi magis uidentur conuenire igni ſacro: fere enim latè in pectore & latere funditur. Vulgus ſuperſtitioſum lethalem habet, ubi totum corpus cinxerit, atque ſanguinem eius, qui aliquãdo paſſus eſt, hunc morbum ridiculè conatur curare. Appellant autem ipſi rypelen, facta (ut mihi apparet) à nomine eryſipelatis deflexione: erroneè tamen: quoniam, ut diximus, & ab herpete, & ab eryſipelate differt: nam eryſipelas in tumorem manifeſtum cogitur, atque attollitur: ignis uerò ſacer latè ſupra cutem ſpargitur. Quomodo uerò eryſipelas aliquando ad interiora ab exterioribus cum maxima naturæ anxietate reuertitur, alibi oſtendimus.

APHORISMVS XXVI.

QVi in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio ſoluuntur.

Manardi friuola mutatio.

Variæ coniecturæ.

MANARDVS (ſi rectè memini) mauult reddere, Delirium ſoluit, *& certũ eſt, quòd Hippocrates ita ſcripſerit. Verùm ego miror, quòd eius meminerit: nam eadẽ eſt ſignificatio. Credo, quòd in eodẽ loco potius febres, quàm tremores delirio ſolui intelligit. Id ego intelligere nequeo, unde accipiat. Sed neq; iſta mutatio ſcabriciẽ aut duritiem ſermonis aufert: imò durius eſt, quòd deliriũ febrem, quàm tremorem ſoluit. Forte ergo Hippocrates ita ſcripſit: forte etiam incuria tranſcribentium exemplar uitiatum: fieri etiam potuit, ut pro* λύει, λύσια *à principio ſcriptum fuerit, in hanc ſententiam, quibus in febribus ardentibus tremores fiunt, delirium*

lirium aut inſania ſequitur, nam huiuſmodi dictio tū in prognoſticis, tum alibi ſæpe ſubauditur. Vtcunq; ſcriptum fuerit, eſt certum, quòd ſententia nihil aliud docet, quàm quòd tremores fere delirium excipiat. Rationem Galenus adijcit, quæ mihi multo ſenticoſior apparet, quàm ipſa dictio. Putat, quòd bilioſa materia neruos carpat, & per neruos ad cerebrū aſcendat. Abſurda meo iudicio commentatio: nam bilis multo promptius per uenas & arterias, quàm neruos in cerebrum euadet. Iam ut materia bilioſa in febribus neruos mordere poßit, non uideo: tamen quòd ipſis tremorem afferat: nam frigida eſſe ſolent, quæ meatus inſarciūt, ac ſpiritum intercipiunt. Profectò cholera ſenſum citius excitat, quàm obſtupefacit, præſertim admodum calida, ac tenuis, qualis eſt, quæ febres ardentes parit. Repugnat etiam naturæ conſuetudo, aliàs enim in neruos, aliàs in cerebrum ſolet fluctionem mittere. Paroxiſmi febriles argumento ſunt, in quibus materia in muſculos & habitum corporis excernitur, neque admodum hinc in cerebrum fertur. Crederem ergo potius, quòd hi tremores fierent ſpiritu & ſanguine aliqua ex parte extrema relinquente: nam dū humor bilioſus ſurſum deorſum mouetur, ferè aliqua ex parte ſpiritus & ſanguis ſequitur. Forte etiam per τρόμων Hippocrates timores intellexit: nam nomen ad utrunque ſignificatum ambiguum: & eſt uero ſimilior commentatio: nam ſæpius timores quàm tremores delirium præcedunt, præſertim in febribus, ubi materia aduritur, ac fumus (priuſquā humor) caput ferit. Forte etiam hæc interpretatio partem ſpinoſitatis à dictione auferet, quòd timor & delirium ferè contraria exiſtant: etenim in delirātibus temere, in timentibus omnia obeuntur admodum ſuſpectè. Sed nolo diu contendere pro hac noſtra commentatione: quippe & hoc ſcimus, quòd febricitantes multi, antequam delirent, & floccos carpunt, & quaſdam interim leuiores contractiones ac tremores incurrunt.

Frequens ſubauditio.

Certa Aphoriſmi ſententia.

Senticoſa Galeni ratio.

Materia rarò ſimul in neruos & cerebrū excutiſ, rariꝰ à neruis in cerebrū euadit.

Noſtra ſuſpicio.

Timor ſæpe delirium præcedit.

Sæpe febricitātes tremūt priuſquā delirant.

APHORISMVS XXVII.

QVicunq; ſuppurati, aut aquam inter cutem patientes, uruntur, aut ſecantur: ſi pus aut aqua uniuerſim effluxerit, omnes moriuntur.

Pauci urendi aut ſecandi.

Melius eſt experiri anceps remedium, q̃ incidere in certum exitium.

Paulatim emittendus humor.

Galeni ratio ſpecialis.

Noſtra ratio generalis.

NEQVAQVAM *omnes hydropicos, aut ſuppuratos urere decet, aut ſecare, ſed in quibus ob ſolam naturæ impotẽtiam morbus nequit expurgari. In crudis certè nihil attentandum, duntaxat ubi materia eſt cõcocta: ac forte hic paucos ſeruabis. Sed melius eſt experiri anceps remediũ, quàm ſimpliciter ægrum relinquere deploratum: tale eſt autem uſtio & ſectio. Rectè tamen admonet Hippocrates paulatim emittendum, quod peccat. Galenus ſpecialem rationem affert, quia in utroque loco materiæ multitudine arteriæ & uenæ egregiè diſtenduntur, ac patent: timetque, ne ſimul cum ipſis humoribus malignis, multus excernatur ſpiritus. & poteſt ferri ratio. Mihi tamen ſubeſſe apparet aliquid generalius & promptius, ob quod neque purgationem ullam confectam tolerant: quippe ut prius in ſecundo dictum eſt, qui ſalubritatem habent corporis, per purgationes exoluuntur, & qui malo utuntur ſucco: debiles enim ſunt, ac infirmi, ac multo indulgentius, quàm alij habendi: certe nullam magnam euacuationem, uel etiam malorum tolerant: facilius enim natura uitiũ, quàm inopiam patitur: nam inopia nullo modo recreari poteſt. Verùm ex uitioſorum humorum aliquando meliore parte, per delectum fruitur. & quid attinet dicere, ſcilicet & tempore multæ caritatis, & inopiæ rerum, homines melius uitioſum ferunt uictum, quàm inediam. Non eſt ergo mirũ, quòd huiuſmodi ægri, ægrè ullam euacuationem repentinam ac uniuerſam ſuſtinent, ſed paulatim ac per epicraſim curari debent, hoc eſt, longioribus interuallis purgari, & interim meliore uictu recreari. Non eſt ergo neceſſum, ad hiatus ipſorum uaſorum recurrere.*

Natura melius fert uitiũ quàm iopiã.

Debẽt ij paulatim euacuari & paulatim recreari.

APHORISMVS XXVIII.

Duæ generales podagræ occaſiones.

Articuli imbecilles aut ex natura aut ex uictu.

Vinum & Venus egregiè articulos frãgunt.

EVnuchi neque podagra laborant, neque calui fiunt.

DVAE *ſunt generales podagræ occaſiones, articulorũ imbecillitas, & materiæ importunitas. Articuli bis ſunt imbecilles: aut ex uitiato & eneruí parentũ ſemine: aut uictu, hoc eſt ex crapula, & uitæ incontinentia. Plurimùm frangit articulos Venus & uinũ: hoc quidẽ ab omnibus ſimiliter dictum, ſed diuerſo modo acceptum. Quidam Venerẽ putãt* articu

articulos offendere, quia incalfacit: at ego potius putem, quia infrigidat. Verùm nec id apparet ſufficere: nam in mulieribus, eunuchis, pueris, appa rent articuli frigidiores, ad modum uniuerſi corporis, quàm uel in uiris ar thriticis. Maior eſt in altera qualitate differentia: in uenereis articuli ad modum ſicci, in mulieribus autem, eunuchis, pueris, egregiè humidi. Ita neque uinum omnibus eodem modo articulos offendit: quibuſdam ſuſpe-ctum eſt, quòd articulos mordet. Huc ſpectat translatio Leoniceni in con mento. Galenus uidetur eò referre, quia uinum implet. & id mihi melius placet. Igitur per crapulam, præcipue uini copiam intelligere oportet: nam reliqua copia ignauior eſt, quàm quæ neruos aut articulos impleat. Sed ne que debilitas omnino eadem eſt: maior apparet, quæ ſequitur incontinen-tiam uitæ, quàm paternam intemperaturam. Adde nunc, quòd altera cau ſa non ſufficit, hoc eſt imbecillitas, aut crapula: ſed utraq; eſt neceſſaria. nã neq; multitudo citra imbecillitatem, neq; imbecillitas citra multitudinẽ, aut uitium, podagram inuehere poteſt, uerùm interim urgent ex æquo, in terim altera, plus altera. At hæc eſt cauſa, quare ſupputetur duæ, aut tres. Nũc facile ergo eſt ſoluere plurima, quæ hic oriuntur, problemata. Primũ, ecquid rarius eunuchi, nunquam pueri, laborent podagra, quum ta-men pueri egregiè uoraces, & eunuchi ſæpe crapulæ deditι: non enim ſa-tis eſt alteram cauſam conuenire, debet ferè concurrere utraq;. Diſsimilis huic altera eſt quæſtio, ecquid eunuchi aliquando multis affatim articulis laborent, podagra ſeorſum, aut nunquam, aut rarò: non enim hæc ex eodẽ pendet cardine, ſed ex eo, quòd modica materia, niſi ſit multa articuli ali-cuius imbecillitas, ferè aliò detruditur, ſub cutem, in inteſtina, aut aliam proximam partem, ad articulum admodum rarò, utpote à robore corporis longinquum. Vbi uerò multa eſt, natura ægrè dominatur, & ſubinde in omnes articulos ſimul præcipitat. Proximum huic alterũ problema, qua-re igitur uel pueri rarius, quàm eunuchi, uniuerſo articulorum genere la-borant. Nunquid id ex eo eſt, quia pueri abſtemij, eunuchi uerò uino dedi-ti? Certum enim eſt, quod antè diximus, nequaquam quamuis crapulam, ſed maxime eam, quæ à uino eſt, articulos eneruare. Videtur diſsidere à medio problemate, quòd mulier aliquãdo laborat ſeorſum podagra: nã eu

Venus articulos infrigidat & exiccat.

Diuerſos rationibus diuerſis articulos uinum offendit.

Nihil magis offendit articulos, quàm Venus.

Vna cauſa nõ ſufficit.

Primum problema, quare pueri nũquã eunuchi aliquando fiunt podagrici.

Quare eunuchi ſæpius arthretici, q̃ podagrici.

Quare pueri rarius arthretici quàm eunuchi.

nuchus nihil aliud, quàm uir effœminatus. Imo magis, iuxta priorem rationem, deberet eunuchus muliere eſſe obnoxius podagræ: nam mulier menſtrua purgatione à multis morbis uindicatur: in eunucho uerò, more uirorũ omnia retinentur. Sed neq; eunuchi cõtinentius tempore Galeni uixerũt, quàm uiri. Nunquid ea ſola differentia, quòd & mulieres aliquando Venus frangat, eunuchos uerò nunquam? Ita quidem nunc mihi uidetur, licet à nemine dictum. Cur ergo eunuchi podagra non laborent, dictum eſt ſatis. Quòd uero parum caluefcant, Galenus acceptum fert illorum humiditati: alludit ad priorem ſuam opinionem, qua ubiq; per ſiccitatem illorum alimentum abſumi æſtimat, & quòd Venus quidẽ corpus exiccet, eſt certum. Verùm mihi potior apparet cauſa, quòd rarefacit.

Quare mulier ſæpius laborat podagra quàm eunuchus.

Problematis ratio.

Venus decalvat, quia rarefacit.

APHORISMVS XXIX.

MVlier podagra non laborat, niſi menſtrua defecerint.

IN muliere omnia concurrunt, quæ in uiris ad generationem podagræ faciunt. Articulorum imbecillitas, uel à parentibus, uel ab incontinentia contracta. Secundò, ex uino crapula. utrunq; tamen imbecillius, nam neq; Venere exoluitur, ut uir: quia aut nullũ ſemen edit (iuxta Ariſtotelem) uel, quod eſt ueriſimilius & certius, iuxta Galenum, modicum, & per longiora interualla. Ita multo rarius oneratur crapula, quàm uir. Adde tertiò, quòd uel ſiccitate, aut raro, aut nunquam ipſius uiolantur articuli: humida enim eſt admodum: nam (quamuis quis minime putet) multa articulorum ariditas non uidetur habere minimum momenti ad illorũ eneruationem. Eſt aliud mulieribus aduerſus morbos omnes præſidiũ, mẽſtruorum excretio, quandiu legitimè uiuant: nam in ijs, quæ negligenter et contemptim uiuunt, plus quidem excrementi colligitur, ſed minus excernitur: etenim uitio ſæpe & multitudine menſes impingunt.

Mulierẽ minus quàm uirum Venus attenuat.

Mulier ægrè exiccatur.

APHORISMVS XXX.

PVer podagra non laborat, ante uſum uenereorum.

NIHILO magis puer, quàm uir, expers eſt paternæ naturæ; uerùm

nunquam podagra laborat, quia uoracitate peccare poteſt, crapula uerò non peccat. Aliò tamen reſpexiſſe apparet Hippocrates; & magis Veneris, quàm naturæ debilitatis podagricis ſuſpectos habet, quum inquit, Ante uſum uenereorum. *Nec dubito, quin præſens incontinentia magis eneruet articulos, quàm uetus parentum ueſtigium. Tamen & diuerſitas crapulæ multa uariat. Iam imbecillitas parentum non ſtatim apparet, ſed in prouectis tum calore abeunte, tum humore decreſcente.*

Crapula & uoracitas differunt.

Venus maximam ſibi partem uendicat.

Imbecillitas ex parentib^9 non niſi tandē proditur.

APHORISMVS XXXI.

DOlores oculorum, meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut uenæ ſectio, aut medicamentum epotum ſoluit.

VNVM ſymptoma ſubinde centum habet cauſas, easq́; uarias, quarum unaquæq; aut ſuam, aut propriam requirit procurationem. Id ex præſenti oculorū dolore facile eſt diſcere. Aliquando pendet ex ſanguinis multitudine, eaq́; uniuerſi corporis, atq; hic miſsionem ſanguinē oportet mittere. Aliquando cum uitio humorum per uniuerſum, aut in uentre committitur, & purgatio requiritur, eaque admodum uaria. Aliquādo utrūque oportet facere: & primùm ſanguinem, deinde humorem uitioſum ducere. Interim nullius amplius humor à corpore in oculos fertur, duntaxat eſt fumus, qui uexat. & hîc pulcherrimū remedium eſt ipſum balneum. Quòd ſi totum malum in oculo circunſcribitur, ne hîc quidem unum remedium conuenit. craſſus humor extenuatione, inciſione, indiget, atq; uinū ſæpe id ſufficienter facit: aliquando potius multus quàm craſſus eſt, & fomento ex fœnu græco funditus diſycitur. Eſt aliquando, ubi omnia remedia, aliquando plurima, aliquando duo conueniunt. eſt ubi unum interim ſufficiat. Multo plura ſunt remedia, quæ pro diuerſitate affectuum oculorum uariant: ſed ad amuſsim Hippocratis hæc nunc ſufficiunt. Non eſt autem id tantùm obſeruandum in doloribus capitis, ſed & in omnibus alijs ad huius exemplum æſtimandum: lubenter enim Hippocrates generale dogma, uno aut altero oſtendit exemplo.

Vnus morb^9 unū accidens ſubinde uarias habet cauſas.

Pro diuerſitate cauſarū diuerſæ curationes.

Balneum pulchre reuellit fumos à capite.

Vinum extenuat.

Fomentum multum diſijcit.

APHO

APHORISMVS XXXII.

BAlbi ab alui profluuio maxime capiuntur.

Balbutiei uariæ cauſæ.

Pueri ob humiditatem & lingua & cruribus titubãt.

Ebrij nimia humiditate balbutiunt.

Stulti.

BALBVTIEM aliquando facit linguæ manifeſta breuitas, ſæpius uinculorum contractio, ſæpiſsime ipſa linguæ & uinculorum humiditas. Nam quòd humida parum ualide firmari, aut figi poſſunt, pulchrè Galenus docet exemplo infantum, qui præ humiditate cruribus titubãt. Nec eſt neceſſe quicquam dicere de eorum cruribus: nam neque lingua ipſa ſtatim firma, ſed omnes pueri ferè hac ratione à principio imperfectum ſermonem edunt. manifeſtius balbutiunt ipſi ebrij, etiam quibus antè ſermo fuit eleganter articulatus: ſed id ſolùm extemporaneum: perpetuò uerò ipſi ſtulti balbutiunt, & aliter ineptiunt, propter connatam illis humiditatem: qua ratione ferè & ſtulti ſunt. Tam multis exemplis liquet, quòd humiditas naturalem quandam balbutiem faciat. Ferè autẽ, quibus cerebrum humet, & lingua, iiſdem multo magis uenter humet: nam eadem eſt pellicula, quæ utranque particulam inueſtit, & alioquin

Ratio Aphoriſmi.

Breuitas Hippocratis.

ferè uni particulæ reliquæ conſentiunt. Rectè ergo Hippocrates, quòd balbi, humido ac fluxo uentre facile capiuntur. animo ætates humidæ, ſtulti, ebrij. ac poterit dicere, quæ humida ſunt temperatura: ſed rurſus uno uerbo maluit rem & eius ſignum dicere.

APHORISMVS XXXIII.

QVi acidum eructant, nõ ualde morbo laterali corripiuntur.

Frigidi rarò laborãt pleuritide.

Compendioſe.

QVI acidum eructant, circuncisis omnibus accidentibus, nequaquam ſolo uentriculo, ſed & uniuerſo propemodum corpore frigidi ſunt: ac tales rarò laborant pleuritide: etenim inflammatio calida, & ex ſanguine eſt. Rarò *dixit Hippocrates, quia non ſolùm temperatura, ſed & aëris, & uictus uitium morbi aliquando ſequuntur. Elegantius ergo, & breuius dixit,* Qui acidũ eructant. *quàm,* Qui frigidi. *nam & uentriculi, & ferè totius corporis uno uerbo conditionem notauit. Forte ergo ſententia hæc & pulmoniã, & reliquas inflãmationes continet. Potuit etiam fieri, dicente Galeno, quòd pleuritidis duntaxat meminerit*

nerit, quia pleura ægrius craſſum ſanguinem, hoc eſt pituitoſum, melancholicum, quàm pulmo, aut quædam aliæ partes, ſuſcipit : nequaquam ob eã cauſam, quòd pleura potius, quàm pulmo, ſanguine nutriatur bilioſo, ſed quia inflammationes ferè fluxiones ex toto corpore ſequuntur, inter quas craſſæ egrè excipiuntur à pleura, promptius autem à pulmone: etenim pulmo laxus, & ad omnẽ humorẽ excipiẽdũ idoneus: pleura uerò dẽſa, quam nõ niſi ſubtilis utcũq;, & calidus humor inire poteſt. Et quid ergo de his dices, qui illegitimã pleuritidẽ ex melãcholia ſola, aut pituita cõponũt? Omitto enim, quòd per pleuritidẽ inflãmationem audimus. craſſiores ij ſunt, & ignauiores, quàm ut pleuram clam ingredi poſſint. Nec refert, quòd Galenus ſputum diſtinguat: rationem diuerſi ſanguinis ex eo captat. Ita neque pulmoniam ij humores facere queunt, ſed ſanguis pituitoſus ac melancholicus, infarctiones autem alias frequenter.

Frigidi min⁹ pleuritici, q pulmoniaci.

Pleura denſa.

Pulmo laxus.

APHORISMVS XXXIIII.

QVicunq; calui ſunt, ijs magnæ uarices nõ fiũt: quibus uerò caluis uarices magnæ ſuperueniunt, ij rurſus capillati fiunt.

CALVITIVM morboſum putat, nequaquam illud, quod in conualeſcentia, ac per finem morborum, ſed per initia morborum primaria ratione naſcitur. Celſus aream appellat. Duæ ſunt eius ſpecies, altera ophiaſis, altera alopecia: figura diſtinguntur. In ophiaſi area ad modum ſerpentis tortuoſa eſt, alopecia ſub omni forma: quidam eam ſic dictam putant, quia frequenter eam uulpes patiuntur. Galenus nomenclaturam contemnit, lubentius de illius natura diſceptat, & tandem ex omni humore utranque generat. Atque idipſum diuerſus pilorum color indicat. Plerunque tamen ex melancholia prædictæ areæ oriuntur. Certe præſens Aphoriſmus nullum aliorum humorem agnoſcit, qui omnem aream tumore uaricum leuat, & rurſus ex illarum regurgitatione caluitium generat. Poteſt & aliter excuſari ſermo: nam ut ueriſſimum eſt, quòd ex omni humore fieri poſſit: ita in ijs, qui uaricibus laborant, eſt ueriſimile, quòd ex ſola melancholia fiat: non poteſt enim admodum in inferioribus

Caluitiũ in fine morborũ.

Areæ duę ſpecies, ophiaſis & alopecia.

Areæ ex oĩ humore.

Frequẽter ex melãcholia.

Excuſatio altera.

partibus dominari ipſa melancholia, & in ſuperioribus partibus diuerſum morbum alere diuerſus humor. Supereſt nunc oſtendere, quomodo uitium humorum pilorum iacturam facit. Galenus iterum reuertitur ad comparationem plantarum, putat ut radicum alimento corrupto, etiam excelſæ arbores ultro ruant: ita & pilos uitiato nutrimento elabi. Sed in hoc ſemper claudicat illius comparatio, quòd radices plantarum propriè augentur, ac terram complectuntur: pili uerò duntaxat protruduntur. Mallem ergo dicere, quòd ij humores pilos demoliantur potius, quia cutē magis quàm pilorũ radices uitiant: nã neque in terra corrupta quicquam figes. Quòd autē uel caro hîc corrumpatur, & cutis, diuerſus ipſius calor indicat.

Pili inanima ti ſunt.

Humores demoliuntur cutem.

APHORISMVS XXXV.

AQua inter cutem laborantibus, tuſsis ſuperueniens, malum.

Galeni opinio.

Noſtra coniectura.

GALENVS putat aquam in pectus exuperare. Ego potius crederem, quòd frigiditas hepatis communicetur pectori. forte etiam tumor hepatis aut uentris incumbens pectori tuſſim facit. Vtut euenerit, unum eſt ex ſignis aſsidentibus, quæ morbi ſignificant magnitudinem. Tale etiam eſt urina uehementer tincta. Contingit autem id triplici de cauſa: uel quia intemperatura hepatis inſigniter calida, id rarò: uel quia obſtructio hepati incidit: uel quia materia putruit. Color habitus diſtinguit: nã ex obſtructione totus habitus ſæpe flaueſcit, alibi conſuetam faciem æger retinet.

Triplici de cauſa in hydropiſi tingitur urina.

APHORISMVS XXXVI.

DIfficultatem urinæ, uena ſecta iuuat; ſecare uerò interiores.

Difficultas urinę ex inflãmatione ueſicæ.

DIFFICVLTAS urinæ, aliquando inflammationem ueſicæ ſequitur: atque hic uario modo phlebotomia conuenit. Primùm oportet materiam ad ſuperiora reuellere. Id autem potiſsimè facimus per interiorem: ſed eſt ueriſimilius, quòd Hippocrates deriuationem ſpectarit, atq; hîc ex inferiori crure eam facere conuenit, ſiue difficultas ex inflammatione,

tione, ſiue ſola multitudine fuerit. Et quidam in poplite eam moliuntur: ſed propter periculum uulgus in pede uenam captat. Apparet autẽ, quòd quondam interiorem magis elegerunt: nam uel hodie in affectibus ueſicæ uteri eam quærunt: in coxendicum uerò dolore exteriorem. Galenus hãc diſtinctionem contemnit, quòd una eſt in poplite, quæ poſtea in tres propagines ſcinditur. Idem quidam conantur & in brachijs facere, ſed hos manifeſte impugnat Galeni autoritas, & experientia: manifeſte enim ipſe in capitis affectibus, exteriorem: in inferiorum uerò partium morbis, interiorem brachij uenam conſulit.

Vulgaris obſeruatio.

Galeni opinio.

APHORISMVS XXXVII.

ANgina correpto, ſi tumor fiat in collo, bonum: foras enim morbus deducitur.

HIPPOCRATES in libro De ratione uictus in morbis acutis, duplicem deſcribit anginam: alteram ex bile, alteram ex pituita. Credo quòd intellexit ſanguinem pituitoſum & bilioſum: & poteſt tamen ex ſimplici pituita & bile fieri, & abſque febre acuta. Verùm qualiſcunque fuerit, expedit materiam ab interioribus ad exteriora pelli. Rariſsimè tamen huiuſmodi commutationes concoctionem anticipant.

Anginæ uariant admodũ.

APHORISMVS XXXVIII.

CAncros occultos habentes, melius eſt non curare. Curati enim citò pereunt; non curati uerò longius tempus perdurant.

QVOD cancrum quidam malè ex cholera aduſta faciunt, alibi dictum eſt: etenim ex ſolo ſucco melancholico gignitur. Non circunſcribitur autem hic, aut quiuis alius humor, aliquo determinato loco, ſed uſque ad paruas in eo loco uenas materia exuperat. Atq; alibi quidẽ id latet, propter colorem ipſius carnis: uerùm niger color ubique ſe prodit. Hinc eſt, quòd cancer ſæpe in formam cancri animantis ſpargitur, atque eiuſdem naturæ cum elephantiaſi exiſtit. Tanto eſt admirabilius, quòd contagio præſertim ulceratus: caret an forte ob eam cauſam, quia ſoli morbi, qui in uniuerſo corporis conſenſu eueniunt, contagioſi exiſtant: certe ij

Cancer ex ſolo ſucco melancholico.

Cancer morbus in formã cancri.

Elephantiaſis contagioſus, cancer ſimplex.

magis. Eſt tamen aliquando in parte aliqua humor tam procax, forte admodum calidus, qui contagio afficere poteſt. Facilius eſt dicere, ecquid curationi potius, quàm quiuis alius morbus reſiſtit: nam neque facile attenuatur, neq; ex habitu corporis facile euacuatur. Vlceratus certe leuioribus medicamentis curari nequit, quia intentiones pugnant, ulcus glutinari, humor euacuari expoſtulat: alterius curationem alterum exaſperat. Idem euenit & in alijs humoribus, ſed difficultas minor: nam bilis, pituita, prompte ſequitur, & imbecillia medicamenta ſufficiunt, quæ nõ admodum id quod exulceratum eſt lacerant. Reliqua commentum Galeni differit.

Cancri ulcerati pertinacia & perplexitas.

Occupatio.

APHORISMVS XXXIX.

CONuulſio fit ex repletione, uel inanitione: ita uerò & ſingultus.

NIMIS frequenter de conuulſione diſceptauimus: placet nunc breuibus totam eius generationem, aut definitionẽ perſtringere, & in quibus Galenus delinquit, aut certè obſcurus eſt, oſtendere. Primùm in eo mihi apparet aberrare, quòd conuulſionem ex inanitione aut ſiccitate exemplo chordæ per ignem torrefactæ nititur finire: etenim nunquam in corpore uiuo eò ſiccitas promoueri apparet: & alioqui maior apparet in hecticis à febre ardente neruorum ſiccitas, quàm in his, quibus obiter immodice aut ſanguis, aut aluus fluxit. Ita neque eius comparatio in conuulſione ex repletione muſculorum bene apparet conſtare: non enim neruus in arcu humi depoſito propterea abrumpitur, quia impletur, potius quia humectatur: nã humidum ſi tendas, facilius rumpitur, quàm durũ. Mallem ergo quædam alia corpora continentia ſpectare, quæ manifeſtũ habent ſinum aut capacitatem: nam omnibus uidentibus, quo hæc magis implentur (modo tendi poterint) eo magis abbreuiantur. Verùm neque hæc, ſcio, comparatio quomodo quadrabit: etenim muſculi ſolidi exiſtũt. Iam in muſculis ſic affectus nequaquam ſimplex abbreuiatio, ſed in hanc partem, aut illam manifeſta contractio, ac quædam commotio. Certè in tetano aut diſtentione nullo modo, qui patitur muſculus, contrahitur, aut breui

Galeni comparatio multis modis rimoſa.

Noſtra comparatio.

breuiatur, ſed magis promittitur: nam affectus ij eodem modo ipſum corpus mouent, ut natura. Igitur tametſi exterior aut interior conuulſio à ſiccitate fieri poßit, non uideo tamen, quomodo uera extenſio à ſubita inanitione fieri poßit. Hæc ſunt, quæ in hac Galeni diſceptatione deſidero, aut certe ignoro. Quòd autem cõuulſio & diſtentio ſingultus, præterea à frigore fiant, dictum eſt antea: propterea mirum eſt, quòd Galenus hãc cauſam omiſerit, ubi ſubtiliter omnia diſcrimina exequitur. Ac forte frigus ſub repletione continuit, ſicuti morſum ſub inanitione. Sed ſuper ijs quoq; rebus ſententia noſtra antea dicta eſt. Perplexa diſputatio.

APHORISMVS XL.

QVibus dolor circa hypochondrium fit, abſq; inflammatione, ijs febris ſuperueniẽs morbũ ſoluit.

POTESTATE iſte Aphoriſmus in quarto expoſitus eſt: ubi dicebatur, Quibus ilia ſuſpenſa murmurant. *Vtrobique enim flatulentum dolorem intelligit, atque ibi eius tria afferebat remedia, uentris fluorem, flatus eruptionem, urinæ multitudinem. Duo affert febris: nam & flatum poteſt diſcutere, & craſſam materiam extenuare, quæ deinceps abſque magna difficultate per urinam abit, præſertim ubi materia in uenis hepatis infarcta fuerit: nam talem longo tempore per urinam expurgare didicit. Flatulentus autem in inteſtinis dolor ſufficienter per ſe à febri ſoluitur. Facile ergo nunc eſt intelligere, quod cum multa ratione in priori Aphoriſmo Hippocrates aſſcripſerit, hæc uerò in febribus: nam febris utrunque præſtat.* Tria huius affectus remedia. Febris extenuat & diſsipat. Alluſio ad priorem quẽdam in quarto Aphoriſmum.

APHORISMVS XLI.

QVibuſcũque ſuppuratio in corpore exiſtens, non innoteſcit, ijs ob craſsitudinem puris aut loci non innoteſcit.

ALIQVANDO inflammatio ſuppurata eſt, priuſquam locus emolleſcat: fit autẽ hoc, uel quia pus ipſum in ſe craſſum eſt, ac ignauum,

aut quia particula ipſa in ſe denſa eſt. Credo igitur Hippocratem hoc ſenſiſſe, quòd pus plerunque per ſe ſibi uiam molitur, atque cutem cum ſubiecta carne exulcerat: aliquando tamen lateat atque ſubſiſtat, uel quia ex ſe parum acre, uel cutis admodum ſolida ac denſa. Atque hîc partem oportet incidere, ſaltem ipſum pus, aut cutem attenuare.

Hippocratis reſpectus.

APHORISMVS XLII.

MOrbo regio laborãtibus, ſi fiat hepar durum, malum.

TRES aut quatuor ſunt cauſæ morbi regij. Aliquando morbi expulſionem ſequitur, ac potius accidentis cuiuſdam, quàm morbi nomen meretur. Aliquãdo multa hepatis caliditas bilem affatim cumulat, ac per totum corpus diſſipat. Sæpius obſtructio inter hepar, & fel, aut inteſtina intercedit: grauius eſt, ſi cum obſtructione aut ſcirrhus, aut inflammatio accedat: inflammatio ſimpliciter renititur, & ſcirrhus manifeſte durus, ſed in febribus nunquam ſtatim apparet. Puto ergo, quòd inflammationem potius intellexerit, quæ dum cum morbo regio in febribus apparet, omnem ſpem iudicationis abolet. Forte & hoc tantùm uoluit, quòd durities hepatis grauiſſima cauſa morbi regij exiſtit.

Quatuor cauſæ morbi regij.

Inflammationis & ſcirrhi diſcrimina.

APHORISMVS XLIII.

QVicunq; lienoſi à difficultate inteſtinorũ capiuntur, ijs ſuperuenientem longam difficultatem inteſtinorum, aquam inter cutem, aut leuitas inteſtinorum excipit, & moriuntur.

HEPATICAM dyſenteriam appellant, ubi ſanguis cum multo dolore craſſus excernitur, quòd nihilo ſecius hîc, quàm in uera dyſenteria inteſtina uellicentur. Ita ubi ſuccus melancholicus ex tumore ſplenis deſcendit, per finem morbi, dolor quidam inteſtina carpit: nam & ipſe quandam acrimoniam habet. Scio, quòd ſuccus melancholicus ignauus ſit, & per concoctionem antiquam potius acrimoniam deponit, quàm nouam acquirit: ſed & hoc ſcire oportet, quòd per morborum euacuationes utraque materia excernitur, & concocta, & putrefacta. Itaque ſuffi-

Hepatica dyſenteria.

Deiectio ſucci melancholici dolorem parit.

cientem acrimoniam ex commiſtione adipiſcitur. Iam in tumoribus ſplenis non ſemper materia concoquitur, ſæpe magna ex parte corrumpitur. Atque hîc diutius fluxus alui exercet: nam debilitata natura, fluxus ex fluxu oritur, & nunc uentriculi atque inteſtinorum, nunc hepatis robur exoluitur pro temperamenti fortuna: ſi quidem hepar fuerit ex ſua natura frigidius, hydropiſis: ſin autē uētriculus, leuitas inteſtinorum ſequitur. Nec mirum, quòd æger moriatur: nam uel alibi, ubi morbus ex morbo ſequitur, ægrotus periclitatur. Vnum incommodū ſequūtur multa.

APHORISMVS XLIIII.

QVibus ex ſtillicidio urinæ ileos ſuperuenerit, in ſeptem diebus pereunt: niſi febre ſuperueniente, ſatis urina fluxerit.

STILLICIDIVM urinæ duplex eſt: alterum, ne minimū quidem natura patienter continet: alterum, ubi ex multo uix paucum exigere poteſt: id fit propter anguſtiam, uel ob urinæ acrimoniam, aut uirtutis imbecillitatem: forte utroque modo inflammatio recti inteſtini ſtillicidium urinæ facere poteſt. Igitur uiciſſim & ueſicæ inflammatio totum uentrem poterit ſupprimere. Sed demus Galeno, quòd inflammatio, ut potè procacior, id facere nequeat, ſaltem ob aliam cauſam, forte obſtructionem, ex grumo aut craſſo humore urina retenta, ac præter omnem modū ueſica impleta, uniuerſum uentrem obſtipare poterit. Sic in colicis quibuſdam uidimus ad tempus (tanta erat per totum uentrem anguſtia) uel ipſam urinam retineri. Multo facilius tumor magnus ueſicæ ipſum rectū inteſtinum penitus comprimere poſſit. Nec eſt grauis Galeni accuſatio, ex ijs, quæ in prægnantibus apparent: leuius enim fertur uterus, hoc eſt fœtus in utero, quàm aliud malum. Iam & in prægnantibus aliquando & urinam, & aluum difficiliora uidimus: imo ſuppreſſis menſibus in libro ſexto De locis affectis, aliquando urinam difficilè reddi ipſemet eſt teſtis. Ecquid ergo mirum eſt (licet rariſſimè eueniat) urina retenta uentrem quoque retineri? Certè nos uidimus in duabus mulieribus ad aliquod tempus utrunq; excrementum cum magna corporis anxietate concludi. Ferè

Stillicidium urinę duplex.

Aphoriſmi excuſatio.

Galeni accuſatio eneruis.

Menſes aliqñ urinā quoq; retinent.

autem

autem interficit, ubi pluribus diebus urget: ſed rarius eouſque malum perdurat, facilè medicamentis attenuãtibus, & urinam cientibus uincitur. Videtur Hippocrates expertus, quòd ſola febris malum diſcuſſerit. Fortunatum tamen id eſt, nam rarò ex huiuſmodi occaſione febris oriri ſolet.

Fortunatum remedium.

APHORISMVS XLV.

IN ulceribus annuis, aut etiã diuturnioribus, abſceſſum cum oſſe communicari eſt neceſſe, & cicatrices cauas fieri.

Quatuor ulcera difficilia.

Vlcera cũ malo habitu.

Vlcera quib' fluxus imminet.

Vlcera ex humore melancholico.

Vlcera in oſſe.

Exempto oſſe neceſſario cauitas manet.

QVATVOR ſunt genera ulcerum admodũ difficilia. Primum, quod cõtraxit malũ habitum: non enim antea ulcus ſanare poteris, quàm habitum emendaris: argumento ſenes, hydropici. Non ſunt minus grauia, quibus continuus defluxus imminet: indicio fiſtulæ, & quæ eius generis ſunt, quæ ubi concluſeris in alia parte, etiam longiſſima, etiam erumpunt. accedũt ijs, quæ ex craſſo humore: tales carbones phagedænæ, quarum uarias ſpecies ab alijs exquiſitas, Galenus contemnit. Peſſimum eſt ulcus cancroſum. Præter hæc nullum genus ulcerum diligenti curationi reſiſtit, niſi cui corruptum os initium præbet. Ferè autem & hic externam eius faciem poteris diſſimulare, ac tegere: ſed nequaquam, ut alia quædam, in lõginqua parte erũpunt, ſed proxima: huic nulla ſpecies curationis ſubeſt, niſi os, quatenus corruptum eſt, eximatur: quod, quia regenerari nequit, non ſolùm cicatricem, ſed magnam cauitatem relinquit: nam neque carne æquali, neque poro poteſt impleri: etenim porus nuſquam, niſi quaſi cuneus, inter duo intercedit ulceris labra, nec caro legitima uſquam poteſt exorbitare, aut reliquas partes ſuperare.

APHORISMVS XLVI.

QVi gibbi ex aſthmate aut tuſſi fiũt, ante pubertatem moriuntur.

Vimen uariè obtorquetur.

SPINAM oportet flexilem accipere, ut uimen: id enim aliquando in medio cauari contingit, aliquando utrinque extremis partibus flexis media pars extuberat, ſæpe etiam uimen altera duntaxat parte inclinante, curuum euadit. Ita & ſpina ſecundùm aliquam uertebram aliquando excaua

excauatur, ipſa ſcilicet depreſſa: aliquando una ipſius parte à principio (forte una aut altera uertebra in anterius aut interius tracta) curua efficitur: ſi autem uſquã duæ uertebræ curuentur, & una fuerit intermedia, neceſſum eſt, ut hæc extuberet, & fiat gibboſa. Caſus aut ictus raro id facit, ſed frequenter tubera corporibus uertebræ adnexis innata. Sunt autẽ hæc duplicia, aliquando parua ſunt, & citra tuſſim difficultatẽ anhelitus faciũt: aliquando etiã tuſſim efficiunt. Quòd autẽ anhelitũ diff. cilem faciunt, ex eo patet, quia interius ſpatium pectoris anguſtius reddunt: nam quò uertebræ interius magis flectuntur, eò ipſum ſpatium magis contrahitur. Quòd uerò tuſſiant, Galenus fieri putat, quia tumor mollior eſt, atq; aliquid forte humoris in pectus euacuat. Id ego intelligere nequeo: nã hac ratione non niſi tandem tuſſis inſequeretur, quoniam ſuppuratio non niſi tandem erumpit. Iam ego capere nequeo, quòd tumor aliquis in his partibus quandoque ſex, ſeptem, octo annis conſtet, & tum primum ſuppuretur. Nunquid quæſo Hippocrates de ijs gibbis intelligit, qui aliquot menſium ſpatio finiuntur? At mihi de ijs potius loqui uidetur, qui à pueritia prima in multos annos trahunt, in quibus (ut ego cõiectari poſſum) ſi quidem tubercula parua fuerint, difficilem anhelitum faciunt, tuſſim uerò nequaquam inducunt. Duntaxat illis euenit, quæ magna ſunt, & pectori incumbunt: hæc enim non aliter, quàm ſi pectori inſiderent, tuſſim excitant: quomodo & magnus tumor hepatis aliquãdo tuſſi uexat. Debẽt ergo tubercula eſſe admodum dura, quæ eouſq; perdurant. Nec mirũ, ſi quidem ante pubertatem interficiunt, quum affatim aucta internis uiſceribus magna anguſtia non ſtrangulare non poſſit.

Spinæ uarij caſus.

Tubercula in ſpina duplicia.

Contractæ uertebræ pectoris ſpatiũ faciunt anguſtius.

Galeni opinio.

Noſtra opinio & ſuſpicio eſt, quòd hæc magna ſunt.

Cur antè pubertatem interficiant.

APHORISMVS XLVII.

QVibuſcunq; uenæ ſectio, uel medicatio conuenit, hos uero purgare, uel uenam incidere oportet.

NVLLA immodica aëris qualitas ullam affatim euacuationem tolerat, tum quòd ipſa per ſe corpora debilitet, tum quòd immodica caliditas per ſe uehementer reſoluat, atq; ſurſum trahat: frigiditas uerò intrò uo

Nullus immodicus aëris ſtatus multã euacuationẽ tolerat.

cet, ac conſtipet, figatq́;: ita ut Galenus omnem phlebotomiam, ubi regio & tempus conſentit, reformidet. Idem & in purgatione obſeruandum. Commodiſſimum ergo, & opportuniſſimũ ad purgationem tempus, uer & autumnus, uel ob hanc quoq; cauſam, quòd humores ijs temporibus maximè moueantur. Educuntur autem promptius moti ac fluctuantes, quàm fixi, aut quieti. Quòd autem in hyeme in interius impacti iaceant, nemo negabit: ſed uiciſſim ego inficiari nequeo, qui in æſtate maxime fluxiles exiſtant, non tamen quæ hactenus latuerunt, nunc primum moueri cœperunt, ſed antea longo tempore, tepore ueris fuſi ſunt, ac propemodum reſoluti. Hæc eſt cauſa, quare ferè ijs ipſis tempeſtatibus morbi recurrũt: etenim tempore ueris ad exteriora, tempore autem autumni magis ad interiora. nec eſt periculum, ne motũ naturæ in autumno per phlebotomiam, in uere uerò per purgationem reuellamus: nã uel in alijs naturæ operibus multitudinem oportet per uentrem aut uenas communes anticipare, educere, & quod reliquum eſt, naturæ, quò inclinat, permittere, aut etiamdũ conducere. An autem præter tempus anni uel ipſos dies iuxta lunæ & aliorum aſtrorum motum obſeruare oporteat, in alijs noſtris diſputationibus diximus ſufficienter.

Vbi regio & tempus exceſſu qualitatis conueniunt. Galen⁹ oẽm phlebotomiã reformidat.

Purgatio poſtulat aërem opportunũ.

Morbi recurrunt tempore ueris & autumni.

Materiæ multitudo ſemper per communes uenas abducenda.

An lunam & aſtra in purgationibus oporteat obſeruare.

APHORISMVS XLVIII.

LIenoſis difficultas inteſtinorum ſuperueniens, bonum.

NON poteſt ſpleneticus, hoc eſt ſplenis tumor, aliter, quàm per uentrem expurgari. Verùm ut antè diximus, nunquam ſic morbus exquiſitè concoquitur, quin aliqua illius particula corrumpatur. Dum igitur ſimul ambo confunduntur, acrimoniam obtinent, qua inter excernendum (præcipue ſuccus melancholicus & cholericus) inteſtina ſui admonẽt, ac ſubinde nihilo minorem, quàm in uere dyſenteria dolorem mouent. Hac de cauſa hũc fluxum, mihi difficultatem inteſtinorum uidentur dixiſſe. Poſſes adijcere ſpleneticam, ſicuti prius adiecimus hepaticam: nam ob eã cauſam difficultatem inteſtinorum hîc pro quouis fluxu audire, eſt ſuperuacaneum.

Dyſenteria ſplenetica.

APHO

APHORISMVS XLIX.

QVibuſcunque morbi podagrici fiunt, ij ſedata in quadraginta diebus inflammatione, finiũt.

MATERIA quæ podagram parit, inter ipſos articulos magna ex parte inſedit. Difficile autẽ eò per tot corpora denſa peruenit, propterea raro pituita ſola eò euadit, ſed plerunq; bilis ſocietatem requirit. Eſt autem aliquando admodum pauca, argumẽto, quòd paucißimis interim diebus ipſum articulum relinquit. Aliquando in effatu dignum tumorem attollitur, idq; dupliciter: interim frigidus eſt, & diutius urget: aliquando ex ſanguine inflammatio gignitur, ac ferè quadraginta dierũ ſpatium requirit: nam quia locus frigidus eſt, & à principalibus uiſceribus admodũ remotus, calor modicus eſt, & non niſi longiori ſpatio materiam ibidem poteſt concoquere: ſed neq; concoctam materiam prompte poteſt exigere: nam per ligamenta, & chordas, & alia denſa corpora, quæ articulum circunſtant, ægrè admodum efferri poteſt, & uix quadraginta dierum ſpatio funditus expurgatur: non enim oportet intelligere, quòd affatim quadrageſimo die per criſim abſoluuntur, ſed quòd intra tot dies ferè expurgentur. ita & prius oportebat intelligere, quòd ſuppurati ferè in quadraginta diebus expurgentur. Cauſa, quòd difficile ij morbi ad concoctionem ueniant: eadem eſt, quòd prompte redeant. Nam locus ex natura debilis, ſemel atq; iterum à morbo inſolenter afflictus, facile totius corporis ſentina efficitur.

Bilis cõmeatum præbet.

Podagræ diuerſa conſtitutio.

Articuli frigidi.

Podagra non iudicatur affatim.

Eadẽ eſt cauſa, quod prõptè redeat, & ægrè decedat.

APHORISMVS L.

QVibuſcunq; præciditur cerebrum, ijs neceſſe febrem, & bilis uomitum ſuperuenire.

CAPITIS ictus uarij atq; fortunati, aliquando uulnus citra cranium ſubſiſtit, atq; periculo caret: interim totum os tranſactum eſt, & deſipientia ſequitur. Quòd ſi membranas peruaſerit, ſæpe uomitus prouocat. Id multo magis euenit, ubi uſq; ad cerebrum ictus intrò peruenit. Sed & acuta febris hîc ſtatim accedit, quòd & uulnera, & inflammationes inte-

Dignotiones uulnerum capitis quouſq; procedant.

Signa inflammationum in cerebro & membranis.

Sopor arguit uentriculos paſſos.

riorum uiſcerum ſemper febris acuta inſequitur. Sin autem forte fortuna ipſos etiam uentriculos attigerit,æger ſopitur.Et quidem cauſæ plurimorũ horum ſunt manifeſtæ.Cur uerò uomitus ſequatur cerebro icto,paulo amplius inquirere oportet:ſcimus enim,quòd uomitus non fit,niſi ore uentriculi,hoc eſt ipſo ſtomacho affecto:nec rurſum quouis modo,ſed uehementer laceſsito:nam ſubinde citra ullam nauſeam refrigeratur, incalſit, exiccatur,ſæpius prouocatur,ubi humectatur.Nihil ergo prodeſt dicere,quòd par neruorum ex cerebro ad ſtomachum deriuatur:nam neq; intemperatura ſtatim ſtomacho communicari poteſt,neq; etiã ſi quàm maxime communicaretur,uomitum ciere ſufficit.Forte ergo commoto uerbere cerebro & uniuerſus ſtomachus perturbatur (& id ego magis crediderim) quocirca in ipſo principio maxime uomitus ſequitur.Neq; perfectior eſt de bilioſo uomitu apud Galenũ ratiocinatio:ſufficit illi dicere,quòd & hîc,& ubiq; ferè alibi,bilis ſeroſæ ſuperfluitati miſta reperiatur. præſtitiſſet,quæ horum omnium cauſa ſit,dicere.Et mihi quidẽ nulla alia apparet, quàm quia fel uentriculo ferè proximum ſubiectum iaceat.Qua de cauſa per motum uentriculi facilimè bilis ab eo aſſumitur,atq; reijcitur.

Non quiuis morb⁹ in ſtomacho uomitum mouet.

Perculſo cerebro ferè cõmouetur & ſtomachus.

Stomachus laceſsitus potius bilẽ reddit quàm alium humorẽ.

APHORISMVS LI.

QVicunque ſani dolore capitis repente capiuntur, & ſtatim muti fiunt, & ſtertunt, in ſeptem diebus pereunt,niſi febris appræhenderit.

GALENVS fortem apoplexiã intelligit,propter id quod de ſtertore eſt adiectum:fit enim ſtertor muſculis ipſius gutturis ad expirationẽ concurrentibus.Quod citra conſuetudinem nunquam euenit,niſi uirtute animali admodum fatigata,aut oppreſſa,aut impedita.Verùm hanc Galeni commentationem multa ſunt,quæ oppugnant.In primis, fortem apoplexiam ſoluere eſt impoſsibile.Deinde fortis apoplexia quarto die interficit,nunquam in ſeptimum mortem diſtrahit.Accedit,quòd huic nequaquam febris ſuccedere ſolet,& ſi quàm maxime acciderit,fieri nequit,ut tam grauem morbum febricula ſoluat.Id enim illis morbis magis accidit, qui ex modica materia,ſed flatulenta conſtant.Apopletici uero longo an

Galeni commentatiõ ſuſpecta.

Flatulentum potius quàm multum humorem febricula ſoluit.

tea

tea tempore uitio humorum laborauerunt, priuſquam in apoplexiam inciderunt. Argumento ſenes, & multæ crapulæ longo tempore dediti. & quomodo ergo hos antea ſanos appellauit? Verùm neq; apopletici ullo antea capitis dolore præueniri conſuerunt: materia enim frigida, ignaua, ac craſſa eſt, quæ ſua qualitate magis ſolet ſenſum obſtupefacere, quàm dolorem ſua quantitate excitare. Hæc ſunt, quæ me cogunt aliam expoſitionẽ inquirere: atq; de iis qui ſolum ſoporem patiuntur, intelligere.

Noſtra commentatio.

Sunt autem ſoporis cauſæ & occaſiones admodum uariæ: aliquando percuſſio, aliquãdo ſola temporũ refrigeratio: ſubinde in cauſa eſt multa pituitæ copia.

Soporis uariæ cauſæ.

Nihil iſtorum febris medicari poteſt: ſed interim aut ex crapula, aut alia occaſione, modica materia multũ uaporis flatulenti edit, ac caput ferit, nec eſt alius ferè capitis dolor uehementior: etenim bilis pungit, ſed flatulẽtus uapor caput intolerabiliter diſtendit, atq; aliquando quaſi malleo caput cedit.

Soporem ex materia flatulenta ferè dolor capitis præcedit.

Paulopoſt ipſa materia ſequitur, atq; in cerebrum decumbit, præſertim priores cerebri partes, ac ſua frigiditate ſopore afficit: non enim ſola obſtructio uentriculorum, ſpiritum animalem impedit, uerùm & ipſa refrigeratio quodam modo ipſum offendit, ac ſopit. Et eſt quidem hæc affectio apoplexia multo mitior, aliquando tamen interficit. Quòd autem in peius euadit, magnum eſt ſignum ſuccedens poſt aliquot dies ſtertor:

Soporis in deterius euadentis ſignũ eſt ſtertor.

nam niſi ex cõſuetudine, aut alia manifeſta cauſa fuerit, proſtratam uirtutem ſignificat, magnam ſcilicet in anhelitu difficultatem, & extremam muſculorum in faucibus imbecillitatẽ: non enim ubi ſubito ſpiritus eliditur, talem ſonum edit, ſed cùm in faucibus diutius moratur, nec citra magnum muſculorum in faucibus conatum excluditur: quippe & id nouum eſt, ipſos in ſpiritu cooperari, & non niſi in extrema neceſſitate conueniunt. Hic ergo ſtertor magnam nobis formidinem iniicere poterit.

Stertor in morbis præter conſuetudinem mortalis.

Non minorẽ ſpem nobis ipſa ſuborta febricula fecerit. ferè enim hæc potens eſt partem leuiter refrigeratam incalfacere, modicam materiam exoluere, et flatum ſpirituum diſſipare. Poſſumus ergo febrim excitare, uel quòd melius eſt, quibuſdam incalfacientibus & extenuantibus medicamentis præuenire.

Febris ad ſanitatem multa affert compendia.

APHORISMVS LII.

OPortet uerò conſiderare oculorum in dormiētibus ſuſpectiones. Nam ſi quid album commiſsis palpebris ſubinſpicitur, neque ex alui profluuio, aut medicamenti potione iſtud cōtingat, malum eſt ſignum, & lethale ualde.

PERINDE eſt, ſiue antiquam, ſiue Leoniceni interpretationem retineas: ſententia enim idem ſignificat, quòd exitiale admodum ſit oculis dormire, uel penitus, uel ex parte apertis: non enim duntaxat ipſius palpebræ, ſed totius cerebri maximam imbecillitatem enunciat. Neq; hæc uſq; luculentius, quàm in oculis conſpici poteſt: nā & aliæ partes in ſomno uarijs modis etiam tempore ſanitatis diſponuntur: oculi uerò ſemper & minima facultate clauduntur. Igitur maximæ imbecillitatis argumētum eſt, ubi conniuent tantum, nec omnino adducuntur. Facilius autem id patiuntur tempore ſomni, quàm uigiliæ, quia ſpiritus animalis tempore uigiliæ ad exteriora diffunditur, tempore ſomni quodammodo retrahitur. Proinde ſiue in uigilantibus quidem contrahi poßint, omnium ſignorum peßimum: ſed id nuſquam uiſum. Oportet tamen & hic conſuetudinem excipere. Sunt quidam, qui ita dormire conſueuerunt, uel quia nerui à principio ignauiores, breuiores, aut aliud uitium paßi. Excuſat etiam morbi lōgitudo, fluxus alui, inedia, uigilia: nam ſemper peior eſt imbecillitas, quæ ſequitur internam uirium impotentiam, quàm externam fortunam, forte ſolius ſpiritus obiter iacturam. Poteſt & ex conuulſione & quadam reſolutione hæc deformitas fieri. uerùm alijs ſignis prompte diſtinguitur.

Palpebrarum imbecillitas maximam cerebri & toti' corporis imbecillitatē palam oſtēdūt.

Tempore sōni uirtus animalis impotentior.

Excuſat conſuetudo & alia accidētia.

Palpebrarum conuulſio.

APHORISMVS LIII.

DEſipientiæ, quæ cum riſu fiunt, ſecuriores; quę uerò cum ſtudio, periculoſiores.

EST, ubi cerebrum in febribus abſq; ullius fumi effatu digni obiter incalfiat: atq; hic potius uigilia quædam ſequitur, quàm delirium, aut certè adm

Simplex deliriū ſimplicē cerebri intēperaturam ſequitur.

tè admodum ſimplex. Eſt, ubi ex ſuis humoribus ſimilis fumus eleuatur, mitiſſimus ſanguis: proinde minimè materia tetrica: ex eo deliria, ac ferè rident: nam ut humorem mutat fumus, ita & fumum ſpecies: ſic & quibus ſanguis ex naribus fluxurus eſt, ferè ob oculos uerſantur ſplendida. Ita & pueri ob fumum lactis ſæpe ridere deprahenduntur in inſomnijs. Acris eſt fumus ipſius bilis, & ad omnia procax, hic homines floccos carpunt, feſtucas colligunt, ſemper aliquid gerunt: nam & temperatura calida, & ſicca inter reliquas magis practica. Tetricus eſt fumus choleræ aduſtæ: & tales ferè inſaniunt, lecto exiliunt, excurrunt, ſibi & alijs uim inferre uolũt: aliquando etiam præter modum timent, quomodo & pueri, quando lac in illis corrumpitur. Sic & ex ebrijs, quæ naturæ magis mitis ſunt, & humanæ, præter modum iucundi: cholerici inquieti, uigiles, pugnaces: pituitoſi, ſomnolenti: melancholici, ſubinde tetrici. Pituita duabus qualitatibus in delirio pugnat: poteſt tamen & ipſa, ſi quando putreſcit, leuius aliquando delirium inferre, & ad ſtudioſum refertur.

Fumus, ſanguis cæteris ſplendidior, mitior, ita & ſomnia & deliria facit iucundiora.

Pueri in ſomno ſæpe ridẽt.

Delirium ex bile negotioſum.

Delirium ex cholera aduſta temerarium.

Delirium ex melancholia cum timore.

Diuerſi ebriorum mores.

APHORISMVS LIIII.

IN acutis paſſionibus, quæ cum febre ſunt, luctuoſa ſuſpiria, mala.

SPIRITVS offendit, aut intercipitur ferè tribus modis: aliquando ob muſculorum, aut ſepti tranſuerſi inflammationem: aliquando ob inſtrumentorum duritiem: aliquando ſiccitatem. Et quidem ſiccitas ſemper cum quadam duritie committitur, ſed aliquando durities quaſi rigor quidam ex ſolo frigore ſequitur. Atque hanc febris ſanat, tantum abeſt, ut febri acutæ ſuccedat. Inflammatio uerò in ijs partibus nequaquã alios morbos ſequi ſolet, ſed à principio urget. Proinde uериſimile, imò certum eſt, quòd de ea difficultate loquitur, quæ ſiccitatem ſequitur: hæc enim acutis febribus aliquando ſuperuenit. Id Hippocrates alibi ad ſolam inſpirationem refert: forte quia operoſior exiſtit. Appellat autem duplicem intro reuocationem, quia in medio ferè ſubſiſtit, uel quòd affatim non poteſt natura ita facere, uel quia propter dolorẽ non audet, & procul dubio

Triplex cauſa ſpiritũ intercipit.

Rigorem ex frigore febris ſoluit.

Vix inflãmatio alios morbos ſequitur.

Interceptio ſpiritus ex ſiccitate mortalis.

magna

Spiritus cum quodam ſtrepitu.

Luctuoſum ſuſpirium.

magna ex parte ſymptoma hoc cum dolore coniunctum, & cum quodā ſonoro ſpiritu, ad modum plorantium puerorum eliditur: unde nūc quoque lacrymoſum ſuſpirium nominatur. Igitur ferè duo ſignificat, & dolorem, & conuulſioni diſpoſitionem ſimilem, hoc eſt, quandam contractionem: non enim ſimpliciter conuulſio dici poteſt, quia muſculus omnino conuulſus expandi nequit.

APHORISMVS LV.

DOlores podagrici uere & autumno magna ex parte mouentur.

Commentatio Galeni dubia.

Communis utriq; tempori ratio.

Humores moti aliquādo motū naturæ contemnunt.

DOLORES podagrici, forte & alij morbi, Galeno mouentur in autumno, propter licentiorem pomorum uſum. Neſcio quàm bene conſtet hæc ratiocinatio: nam & in media æſtate quorundam peiorum fructuum copia eſt, & in hyeme quoque multi non minus abutuntur fructibus, quàm in autumno. Omitto, quòd non omnes more puerorum inſolenter uiuunt, & quòd multis, qui ab his omnibus abſtinent, ijdem morbi hoc tempore recurrunt. Multo ergo melius eſt, eandem utriuſque temporis audire rationem. Eſt autē commune utrique, quòd humores eo tempore moueri incipiant, in uere ad exteriora, in autumno ad interiora, & tamē (quod miraberis) in utroque tēpore, tam in exterioribus, quàm in interioribus, multi morbi fiunt: nam dum natura ijs uel ob ſuam imbecillitatem, aut materiæ quantitatem, parū dominatur, fit, ut nunc huc, nunc illuc incidāt, atque morbos gignant. Quod ergo de podagricis dictū eſt, ad alios quoque morbos transferri decet. Eſt autem exemplum in podagra, quàm alibi illuſtrius: quia articuli ex natura ſua imbecilles: quo fit, ut ſemel atque iterum inſidentibus morbis fracti, quaſi totius corporis ſordem recipiunt.

APHORISMVS LVI.

IN morbis melācholicis in hæc pericula inciditur: ſtuporem corporis, uel cōuulſionem, uel furorē, uel cæcitatem ſignificat.

Perplexa particula.

SOLA illa particula Ad hæc, *totum Aphoriſmum obſcurauit:*

patet

patet ex diuerſitate interpretum:ac forte Hippocrates hoc pronomen ad morbos retulit,ut ſit talis ſententia, In morbis melancholicis periculoſæ demutationes,ijs ipſis ſuperuenientes. Quòd ſi id uoluerit Hippocrates, Suſpicio tantum. *negligenter admodum Leonicenus idem genus retinuit:nam pro diuerſitate generis,ipſius quoque pronominis genus mutare debuit. Ex ſequenti tamen paulopoſt commentatione,ubi huius Aphoriſmi meminit, uidetur uel ipſe Galenus,particulam,Hæc,ad poſteriora, hoc eſt ea, quæ ſequuntur,applicuiſſe,quaſi talis fuiſſet ſenſus, Periculoſæ in morbis melan-* Galeni commentatio. *cholicis demutationes in hæc eueniunt,aut euadunt,in apoplexiam,epilepſiam,furorem, aut cæcitatem. atqui tunc uerbum, Significent, uacat. Atque hæc de orationis ratione, in qua diutius morari minime conuenit:nam certa eſt ſententia,quòd morbi melancholici ſæpe in peiores affe* Aphoriſmi ſententia. *ctus euadunt, atque præcipue in unum ex quatuor aſſcriptis,quodam modo abſcedunt. Neque tamen hoc ſemper eſt timendum: ſæpe enim in melius euadunt. Diſcrimen faciet tibi excrementum: concoctum pollicetur* Melancholię in meli⁹ euaſuræ ſigna. *meliora:accedit, quòd & hic ferè accidentia fiunt mitiora, & ſaniſſimi liora. Eſt,ubi excrementa,urina,ſputum, quotidie uidentur peiora, acci-* Signa periculoſæ denuntiationis. *dentia uerò & à ſanitate, & priori affectu omnino diuerſa, hîc aliqua periculoſa mutatio inſtat: ſed qualis,rurſum ex accidentium forma conjectabis:ſi æger fiat magis ſomnolentus, apopleticus euadet,aut epilepti-* Signa futuræ apoplexiæ. *cus:maxime autem epilepticus,ſiquidem uenter præter ſolitum, ac uen-* Signa epilepſiæ. *triculus infeſtetur flatibus,aut frequentes patiatur dolores capitis: flatulentam enim hæc pituitam indicant,epilepſiæ magis opportunam. Ali-* Signa inſaniæ. *quando magis uigilant,magis fiunt moroſi,temerarij:hic melancholiam* Signa cæcitatis. *corrumpi,& morbum abire in inſaniam certam ſignificat. Eſt nouiſſimè;ubi totum onus in priorem cerebri partem uidetur decumbere:& cæcitatem minatur, & aliorum ſenſuum impotentiam. Hæc ſunt, quæ commentatores poſt Galenum adijcere oportuit.*

APHORISMVS LVII.

APoplexiæ autem fiunt maximè à quadrageſimo anno uſque ad ſexageſimum.

Virilis ætas. Melancholię dominium. Duplex reſpeƈtus ſentētię. Difficilis Galeni commētatio. Leuis ſuſpicio

A trigeſimoquinto plus minus anno, ad quadrageſimum ferè deſcribitur uirilis, aut communiter conſiſtens ætas: & hîc fortè magis exuperat cholera aduſta, urget autem & poſtea. Hinc tamen uſque ad ſexageſimum grauat humor, aut ſuccus melancholicus. Forte ergo hoc uult dicere, quòd hoc tempore melancholia maxime abeat in apoplexiam. Forte etiam ſimpliciter de apoplexia ex melancholia uoluit ſermonem facere. Certè non uideo, quomodo Galenus commodè ad priorem Aphoriſmum poterit exigere: nam ut maximè hoc tempore abundat melancholia, nulla tamen mihi adhuc apparet ratio, quare hîc potius terminatur melancholia in apoplexiam, quàm epilepſiam: idem enim humor ad utrunque morbum, imò ad omnes quatuor communis. Iam melancholiæ morbus nulla ætate ex alio humore quàm melancholia fieri poteſt. Nihil ergo differentiæ huc afferet ætas. An forte hoc reſpexerit Hippocrates, quòd in poſteriore ætate melancholia euadat magis flatulenta, & potius ad epilepſiam, quàm inſaniam idonea: nam ipſa melancholia magis aduritur in prioribus ætatibus, quàm poſterioribus.

APHORISMVS LVIII.

SI omentum excidat, neceſſario putreſcit.

Statim omentum exanimatur, & poſtea corrũpitur. Pertinacior uita in plantis, quàm animantium partibus. Plantæ abſciſæ uitam retinent, & alteri multo pòſt inſeri poſſũt.

NON uult dicere, quòd ſtatim ac priuſquam reponatur, putreſcat: id enim eſt falſiſſimum. Sed quòd ſemel elapſum ex uulnere atque aliquo tempore, etiam paruo, nudatum, & ab aëre exteriori percuſſum, ſtatim exanimatur, adeò ut uel repoſitum nunquam integritatem recipiet, ſed ſpatio temporis in corpore reductum putreſcet. Nam quæ ſemel exanimata ſunt in homine, nunquam amplius uitam recipere poſſunt. Ita uel os quantumcunque durum, tamen à corpore abſectum tandem putreſcet. Alia eſt ratio in plantarum partibus: nam uel etiam longiſſimo tempore diſſectæ, uitam retinent, & in alijs plantis etiam diuerſæ ſpeciei inſeri poſſunt: nunquam tamen digitus, uel minimo tempore exectus, rurſus animari poteſt: eſt enim uita hominis ut perfectior & generoſior, ita etiã fragilior & paſſibilior. Illud ergo supereſt inquirere, ecquid prius omentum emoritur, ac frigore percutitur, quàm inteſtinum, aut alia particula:

an

an ut omnibus alijs humidius,ita quoque paſſibilius? Sed neque ſimpliciter calidum poteſtate,ſed quia in calidum facile ſoluitur,aut quia poteſtate incalfacit:ita enim per accidens & uentriculũ quaſi culcitra & ſtragula quædam ſternit,ac tegit. Promptiſsime ergo in eo calor,in quo uita habitat,perit. Alia longa eſt ratio omenti,quod in ſcrotum excidit: ſed huius rationem apud Celſum inuenies. Omentũ humidũ & paſsibile admodum. Quo modo omentum dicitur calidũ.

APHORISMVS LIX.

QVibuſcunq; à longo coxendicum dolore moleſtatis cauitate ſua excidit coxa, & rurſus recidit: ijs muccores ſuperueniunt.

COXA (ut quiuis alius articulus) externis quoque iniurijs obnoxius eſt. Verùm ubi per ſe excidit,aut rurſum incidit,idq; non ſemel, ipſa muccoſa pituita in cauſa eſſe debet: hæc enim ſola eſt,quæ articulos lubricos reddit,nec difficile in articulis ſuperfluit. Nam & ubiuis alibi ferè plus nutrimenti recipiunt, quàm perficiunt,aut requirunt. Proinde, quod ſupereſt,in glutinoſum ſuccum conuertunt: atque hic quandiu modicus fuerit,ferè duplicem præbet uſum,articulum promptiorem reddit, & ne motu exiccetur,prouidet. Econtrario ſuperfluus ipſum incontinentem reddit,& inſtabilem, & poteſt in omnem partem excidere coxa, exteriorem,interiorem,anteriorem,& poſteriorem. Atque aliquando longius,ſæpe breuius,aliquãdo etiam æquale crus manet. Semper tamen claudicãt ægri,quibuſdam etiã urina ſupprimitur. ſed de ijs uide in libro De articulis ipſum Hippocratem: nobis ſatis eſt locos commonſtraſſe. Muccoſa pituita articulos lubricos reddit. Multa ſuperfluitas in articulis. Modica ſuperfluitas duobus nominibus articulis utilis. Coxa in omnem partem excidit.

APHORISMVS LX.

QVibuſcunq; à coxendicum dolore moleſtatis diuturno excidit coxa,ijs crus tabeſcit,& claudicant,ſi non urantur.

SAEPE affectus magnitudo,aut profunditas mediocria medicamenta contemnit,& fortiora requirit: talis eſt dolor in coxendice, etenim penitiſsime latet,adeò ut repellẽtia hîc magis obſunt, quàm proſunt. Grauioribus ergo remedijs agendum eſt: nam ubi diu uexarit, ferè crus In coxendice repellentia obſunt.

contabeſcit. quippe laxato crure, laxantur & uenæ, quæ alimentum afferunt. Sed neque directis uenis, parti ſemper feriatæ poteſt liberaliter alimentum aduenire: non enim ultro nutrimentum allabitur, ſed beneficio caloris naturalis attrahitur: perit autem is, ac flacceſsit temporis ſpatio, multo partis otio: nam exercitium unum eſt ex præcipuis, quæ calorem naturalem tutantur. Igitur præſtat exurere, quàm perpetuo claudicare, & tandem contabeſcere.

Parti quæ feriatur alimentũ excidit.

APHORISMOR.
LIBER VII.
PRAEFATIO.

Supinorum hominum cõſuetudo.

R*EPRAEHENDIT Galenus ueterum inæqualitatem, quòd in principijs librorum ſunt plus ſatis prolixi: in medio paucis cõtenti: in fine uerò quaſi laſsi, omnino ſupini. Nec melius faciunt Neoterici, licet à Galeno moniti: in principio ſubinde exorbitant, ac multa præter propoſitum accumulant: in medio mutilos commentarios relinquunt: in fine ferè omnia diſsimulant. Vbique errant: nam neque præter propoſitum quicquam decet dicere: neque quæ conferunt difficilia, omittere. At illi ferè in ſolis generalibus, ac per ſe manifeſtis inſiſtunt: quo fit, ut à plurimis intelligantur & legantur: nam plerique in ijs quæ difficilia ſunt, ſtatim fatigantur: lauari omnes, quàm ungi malunt. Et condonandum eſt ijs, qui multo labore fatigati, aliquando conniuent aut aberrant: ſed de illis hominibus nunquam quicquam mihi pulchrè polliceri poſsim: certum enim eſt, quòd nullo modo ad eam artẽ ſint natura idonei, etenim motus naturalis ſemper eſt uelocior, & alacrior in fine, quàm principio uiolẽtus: ecõtrario in principio quidẽ feſtinat, ſed in fine cũctatur ac moratur. Ita ingeniũ hominis ad literas opportunum, ſemper ex ijs quæ præceſſerunt magnitudinẽ ac uim ac-*

Omnes malunt lauari q̃ ungi.

Motus naturalis in fine feſtinat, uiolentus at contra naturam moratur.

quirit

quirit: quippe proxima quæque intellecta in ſequentibus difficultates aperiunt: econtrario qui principia obiter tractant, in medijs obſtupeſcunt, & quomodo ergo ad finem peruenient? Hæc eſt cauſa, ut tam multi ſtatim in ipſis principijs præcipitentur: certè pauciſsimi ad finem ſcientiæ perueniunt. Certum ergo eſt, quòd neque ſcriptoribus illis res admodum grata, aut iucunda, qui in principio commentarios ſuos prolixius æquo protrahunt, & in fine omnino contrahunt. Ecquid ergo de his dices, qui & tertium & ſeptimum librum hîc omiſerunt?

Priora intellecta ſequentibus uim faciunt.

APHORISMVS I.

IN morbis acutis frigus partiū extremarum, malum.

NON eſt mirum, quòd in morbis longis extrema frigeant: etenim materia plerunque frigida exiſtit. Verùm in acutis præter modum calor urit, nec niſi ob duas cauſas extrema refrigerari patitur, uel quia interior calor, aut ex inflammatione, aut alia materiæ corruptione, in uenis cordi proximis, externū calorem ad ſe retrahit: uel quia quaſi ſeditione quadam in corpore ſuborta, cor ipſum per ſe totum ſpiritum & ſanguinem ad ſeſe reuocat. Prior caſus in quarto Aphoriſmorum eſt dictus: uterque in propoſito audiri poteſt. Prior ſignificat morbi magnitudinem, poſterior uirium anxietatem, atque imbecillitatem. Sæpe & in longis febribus elangueſcente ipſo ægro, extrema refrigerantur, ubi ſimul cum calore naturali febrilis intermoritur.

Frigus extremorum in lõgis febribus ſecurum.

In acutis frigus mortale, atq; alterum duorū ſignificat.

APHORISMVS II.

IN oſſe ægrotante caro liuida, malum eſt.

NON eſt dubium, quin de corruptione oſsis loquatur: atque hîc ſubinde carnem ulcerari contingit, rarò autem, & non niſi penitus corrupto oſſe, caro liueſcit. Poteſt etiam contingere, quòd corrupto aut uiolato oſſe, & carne expoliato, eryſipelas in proxima carne oriatur: ex eryſipelate uerò corruptio, gangrena; aut ſyderatio: ex ſyderatione carnis mortificiniū, & liuor. Sed & citra oſsis corruptionem ſæpe ex magnitudine inflammationis gangrena naſcitur, de qua poſtea.

Gangrena ſimplex & ſæpe ex oſsis corruptione.

APHORISMVS III.

A Vomitu ſingultus & oculorum rubor, malū.

Galeni commentatio. Noſtra opinio. Singultus à uomitu multam inanitionē ſignificat.

GALENVS hæc ſigna ad inflammationes cerebri aut uentriculi comparat, & ferri poteſt: uerùm inflammationis iſtarum partium ſigna ſunt multo præſentiora: proinde malo hæc de ſignis intelligere ſuperuenientibus, atque morbi magnitudinem conſequentibus. Ac de ſingultu poſt uomitum nulla eſt difficultas: quia ferè inanitionem ſignificat. De rubore oculorū minus apparet, tamen uel in primo Prognoſtico rum hunc inter mala, quæ ſuperueniunt, ſigna refert: in cuius commentatione quantum Galenus exorbitat, ibidem diximus. Nunc nobis ſatis eſt dixiſſe, quòd extremam ferè in ſimplicibus febribus exolutionē ſignificat, quando ex maioribus uenis in minores ſanguis delabitur. Forte hæc & in alijs partibus euenit, ſed nuſquam promptius, quàm in oculis diſtinguitur, quòd hæ partes candidæ exiſtunt. Eiuſdem naturæ eſt, quòd & telæ quædam morientibus ante oculos naſci apparet. Huc ſpectant & ſpontaneæ oculorum lacrymæ. Fiunt autē hæc omnia uirtute retentiua exoluta, adeò ut ne ſuos quidē humores oculus diligenter continere poßit. Nec id mirum eſt, nam eadem occaſione in quibuſdam moribundis per uniuerſum corpus ſudor effunditur.

Rubor oculorum extremā imbecillitatē ſignificat.

Eiuſdem naturæ & telæ & lacrymæ.

APHORISMVS IIII.

A Sudore horror, non bonum.

Sudorem imperfectum rarò horror ſequitur.

NIMIS leuiter & hunc Aphoriſmum perſtringit Galenus, cui hoc ſatis eſt, quòd imperfectas indicationes horror ſequitur: nō enim ſemper ſequitur, ſed aliquando tātum. Denique ſiue ſemper ſequatur, aut duntaxat aliquando, ſudorem imperfectè indicantem, eius rationem reddere decuit. Et mihi apparet, quòd nō ſemper ſequitur: ſæpe enim uel citra horrorem interficit, aliquando etiam recidiuam duntaxat reducit. Certè rarò horror ſuperuenit, & (ut mihi apparet) duntaxat illic, ubi per ſudorem importunè, & bonum & malum affatim exit: hic enim ferè natura ſoluitur, ratione cuius ſpiritus & ſanguis ad interiora retrahitur, & leuior horror ſequitur: non enim poteſt hic horror nouum iterum ſudo-

Quare horror in morituris ſudorē ſequitur.

rem

rem præſignificare. Nam licet natura, ubi per uentrem criſes molitur, pluribus uicibus uentrem ferit, non tamen ſudorem uno ac eodem die per interualla ſæpius mouet. Cauſam forte nunquam eſtis perſcrutati, ſed ex eo eſt, quia ſudor per uarias affatim partes abit, tota uerò affatim deiectio per hepar uenire nequit.

Deiectiones frequẽter uenire poſſunt, ſudor uerò affatim.

APHORISMVS V.

A Furore difficultas inteſtinorum, uel aqua inter cutem, uel mentis alienatio, bonum.

FVROREM uocat non eum, qui ex bile ſimplice oritur, aut forte aduſta, aut rurſum ignaua ac ſegni melãcholia, ſed acri & mordaci. Idq; ex eo ego coniector, quòd ex ſimplici melancholia affectus potius melancholia appellatur, quàm furor: accedit, quòd ſimplex & ignaua melancholia, abſque ullo ferè dolore per uentrem decedit. Verùm melancholia ſpatio temporis corrupta, uentrem euidenter uellicat: qua ratione eius nũc fluxus mihi difficultas inteſtinorũ appellari apparet. Et quidem ubi omni ex parte corrupta eſt, nunquam bene per uentrẽ diſcedere poteſt. Verùm non poteſt in febre, quæ hominem relinquit, altera materiæ pars corrumpi, & in melancholico morbo tota cõcoqui: nam interim dum maior pars aut hîc, aut alibi concoquitur, aliqua eſt quæ corrumpitur: atque hæc eſt, quæ acrimoniam alteri parti inuehit. Quòd ergo hæc difficultas inteſtinorum furori ſuperueniens bono ſit, iam ſatis conſtat. Poteſt & aqua inter cutem ſuperuenire, uel quia materia melancholica, quæ caput petere conſueuit, nunc circa hepar ſubſiſtit, aut quia eius copia creſcit, atque utrunque uiſcus ſimul obruit. Poſterior caſus omnino malus, ſed neque prior ad modum bonus: nam morbus ex morbo naſcitur, & ferè alibi ubique hæc ſucceſsio interficit: omitto, quòd hydropiſis per ſe plerunq; lethalis exiſtit. Ac de hydropiſi quidem Galenus nullam in commento mentionem facit. Sed de mentis alienatione dubitat, quæ illi nihil aliud eſt, quàm ſummum quoddam furoris incrementum. Et ſcimus quidem, quòd ſumma & extrema accidentia paulopoſt ſanitas excipit: & qua ratione id quoque fiat, abunde in primo & ſecundo libro Aphoriſmorum diximus.

Furor ex melãcholia mordace.

Melancholia omni ex parte corrupta per uentrẽ bene abire nequit.

In omni ferè morbo altera pars materię cõcoquitur, alterà corrũpitur.

Melãcholicis aqua intercutem ſuperuenit duob' modis.

Morbus ex morbo ferè interficit.

Sũma incremẽta ſanitas excipit aut mors.

Ita

Ita & poſt grauiorem mentis alienationem aliquando melancholia, aut furor relinquit. Nūquam tamen dabo, quòd accidentium magnitudo morbum in bonum abbreuiet, aut ſanitatem accitet: ſed quòd alterum alterū ſequatur, ex eo eſt, quòd materia, quæ concoquitur, & corrumpitur, quādam inuicem proportionem ſeruet, & ſimul feſtinet. Ita & in materia melancholica ſubinde ſimul ambo promouentur: quo fit, ut licet morbus ad ſanitatem ſpectet, tamen aliquando accidentia, ratione alterius partis materiæ, quæ corrumpitur, exaſperentur. Forte etiam ἔκστασιν, animi deliquium intellexit: nam & hoc, ut in principio diximus, multos aliquando graues morbos ſoluit. Verùm rarò id furori ſuperuenit.

Accidentiū magnitudo poteſt morbū breuiorē oſtēdere, ſed non poteſt ſalutē accelerare. Quare aliqñ accidentia ante finem morbi incrudeſcant.

APHORISMVS VI.

IN morbo diuturno faſtidium cibi, & deiectiones ſynceræ, malo.

NON eſt mirum, in morbis acutis ſtatim appetitum aboleri, ſed in longis: etenim hîc materia frigida certè parum calida exiſtit. Igitur aut maximum frigiditatis exceſſum, aut frigidam materiam inſigniter putrefactam faſtidium in morbo diuturno ſignificat. Synceras deiectiones appellat Galenus impermiſtas ſeroſæ humiditati: nam multæ ſunt in inteſtinis particulæ glanduloſæ, quæ quotidie ſaliuam quandam uomunt, quæ inteſtina lubricant. Atque hanc quidem in morbis acutis, febris caliditate aboleri non eſt mirum: uerùm in morbis diuturnis, ac frigidis, horum priuatio extremam aliquam ſiccitatem ſignificat. Igitur ſiue naturalis deiectio fuerit, ſiue bilioſa, ſiue melancholica, in morbo longo hanc ſeroſam ſuperfluitatem illi miſceri decet. Verùm an hoc Hippocrates reſpexerit, neſcio: forte deiectiones ſynceras appellauit, quemadmodū nos in ſecundo horum Aphoriſmorum definiuimus, quæ nullius alterius humoris ſcirent ſocietatem: nam uel hæ in morbis acutis, ubi extrema caliditas urget, tolerari poſſunt. Verùm in lentis ac longis morbis, multam ſuſpicionem exhibent, quòd temperatura ſpatio temporis ſit euicta. Neſcio igitur, quare antiquus interpres pro ſynceris reddidit cholericum.

Caliditas appetitum tollit, frigiditas auget.

Deiectiones expertes ſeroſæ ſuperfluitatis.

Suſpicio noſtra.

APHO

APHORISMVS VII.

EX multa potione rigor & deſipientia, malum.

QVO'D multa mala pariat ebrietas, alibi eſt dictum. Duo ſunt inſigniora eius incõmoda: alterũ, quòd ſua caliditate inflãmat: alterũ, quòd ſua copia aliquando calorem naturalem ſtrangulat. Miſeret me eorum, quos eadem nocte, etiam eadem hora ſuffocatos audiuimus: non tamen omnes ſuffocantur, quidam duntaxat ad tempus refrigerantur: quomodo & ſub lignis uiridibus aliquo temporis ſpatio flamma contabeſcit, & poſtea emicat. Ita & à cibo multi ſtatim inſigniter frigent, idq; ex conſuetudine. Verùm ſuſpectum eſt, ſi quis præter conſuetudinem rigeat: atque id rarum. Frequentius eſt, quòd ob caloris uim & fumi copiam deſipiant: nam quid aliud, precor, eſt ipſa ebrietas, quàm temporanea quædam inſania? atque hæc quidẽ lenis: uerùm graue admodum, quòd excocta crapula, delirare perſeuerent. Pro diuerſa ergo corporis & crapulæ differentia, nunc hoc, nunc illud euenit: aliquando inuicem ſuccedunt, aliquando etiam (licet rarò) ſimul conueniunt: non eſt enim impoſsibile, ut natura multitudine grauetur, & paulopoſt, aut etiam ſimul, calidior uapor caput feriat: quo loco ſimul & deſipiẽtia, & rigor quidam, hominẽ occupant.

Vini duo cõtraria incommoda.

Frigus extremorum à cibo.

E[illegible] poranea inſania.

Rigor & delirium aliquando inuicem ſuccedũt, aliquãdo ſimul fiunt.

APHORISMVS VIII.

A Tuberculi introrſum ruptione, uiriũ deiectio, uomitio, aut animi defectio fit.

EXOLVTIO, & animi defectio, aut eadem ſunt, aut certè ſola magnitudine differunt: quomodo & apud Neotericos debilitas, palpitatio, & defectus animi inuicẽ diſsident. Hæc Galenus in omni eruptione interiori timet: nã interiores partes magis ſenſibiles ſunt, et ſanguinis & ſpiritus plus cõtinent. Hippocrates tamẽ nuſquã inter generalia eruptionis ſigna habuit: ſed & nũc quoque duntaxat de eruptione in uentriculũ intelligere apparet: non enim diſiunctiua, ut interpretes, ſed coniunctiua ipſe uſus eſt. At certũ eſt, quòd uomitio nullum per ſe alium, quàm uentriculi ſequitur affectum. Sed neque alius uſquam affectus citius exolutionem infert: eſt enim ea pars maxime ſenſibilis. Eſt tamen eruptio in

Eruptio interior exolutionem facit.

Nuſquã prõptius exoluit eruptio, q̃que effunditur in uentriculũ.

hanc partem quàm in externum ſpatium ſecurior: quippe exolutionis diſpendium redimit expurgationis compendium.

APHORISMVS IX.

A Profluuio ſanguinis, deſipientia, ac conuulſio, malum.

PROFLVVIVM ſanguinis, & quoduis aliud, nihilominus infrigidat, quàm exiccat. Et ne nunc quoq; in commēto Galenus, utra qualitas huius deſipientiæ cauſa ſit, ſtatuit: tantùm præſens delirium cum tremore manuum comparat, & quaſi quandam mentis uacillationem æſtimat. Atque hac quidem ratione nihilomagis ſiccitas, quàm frigiditas, deſipientiam inuehet. Quòd tamen nunc deſipientiam ad ſiccitatem potius, quàm frigiditatem referat, poßis conijcere ex ſequenti quadā ſententia, in qua uel ex uigilia deſipiētiam reformidat: accedit, ut alibi diximus, quòd caliditas ſit prima cauſa delirij: ſiccitas uerò ſecunda. An autem reliquæ qualitates poſſent deſipientiam quandam facere, dicetur poſtea.

Et frigiditas & ſiccitas quandam deſipientiam facere poſſunt.

aphor. 18.

Caliditas prima cauſa delirij, ſiccitas ſecunda.

APHORISMVS X.

A Bileo uomitus, ſingultus, deſipientia, uel conuulſio, malum.

NVLLVM inſigne malum affert uomitus ileo: plerunque illi coniunctus eſt: facile enim à gracilibus inteſtinis malum uſque ad uentriculum aſcendit. Sed pernicioſum eſt, quòd ſingultus uomitum ſequatur: magnam etenim euacuationem ſignificat: nam ſingultum ex plenitudine ipſe uomitus ſanare conſueuit. reddit ſingultum magis formidabilem coniuncta, aut etiam ſecunda deſipientia: nam uel hæc ſiccitatem magis ſuſpectā facit. Idem facit conuulſio. Certior eſt ſignificatio, ubi utrunque accedit, deſipientia & conuulſio. Ita malum ex malo oritur. Non tamen diſtentionem aſſcripſit, quia hæc potius ingentem aliquam torriditatem, quàm temporaneam euacuationem ſequitur.

Singultus à uomitu formidabilis.

Deſipientia cum ſingultu.

Malum ex malo.

Diſtentio rarò ſequitur euacuatiões.

APHORISMVS XI.

A Morbo laterali inflammatio pulmonis, malū.

DVPLEX occurrit expoſitio: altera morbum ob materiæ multitudi

tudinem coniungit, & eſt rarus caſus: poſterior alterũ ex altero excipit, quomodo morbus ex uno loco in alium abſcedit. Atque hæc commentatio apparet mihi potior, uel ob eam cauſam, quòd pulmonia periculoſior, quàm pleuritis. Alioquin dicere poterit Hippocrates, quòd & à pulmonia pleuritis malo eſſet. Affert Galenus aliam excuſationem, quòd pulmonia citius interficiat, quàm pleuritis ſuccedat. Atque id ego intelligere ſatis nequeo: non enim uideo, cur æger citius interibit, ſi pulmonia in alium locum ignobiliorem abſcedat, quàm in ipſo pulmone maneat. Sed neque illud apparet uerum, quòd multitudine exuperante citius pulmonia ſtrangulabit, quàm ſecunda pleuritis conſiſtet. omitto, quòd iuxta ſequentem Aphoriſmum aliquando in phrenitidem euadit: cur non igitur pulmonia aliquando uel in pleuritidem abire poſſit? Eſt tamen hæc excuſatio altera tolerabilior. Igitur quod exemplo de pleuritide in pulmoniã abeunte dictũ eſt, et ad reliquas permutationes traducere decet. Forte tamen pleuritidis potius, quàm pulmoniæ meminit, quia ægrius pulmonia in pleuritidem, quàm pleuritis in pulmoniam tranſit: nam pleuritis ex ſubtiliore, pulmonia uerò ſubinde ex craſſiore ſanguine conſiſtit, qui non facile pleurã penetrat, aut init.

Noſtra opinio.

Galeni commentatio.

Pulmonia in phrenetidẽ.

Suſpicio noſtra.

APHORISMVS XII.

A Pulmonis inflammatione phrenitis, malum.

NON puto ego illum per phrenitidem intelligere ſimplex delirium (quamuis eò Galenus inclinet) ſed iuſtam cerebri inflammationem: neq; huius cauſa eſt uapor, qui rectà ex pulmone cerebrũ ferit, ſed humor, qui per proximas uenas reuertitur, & hinc ad cerebrum, uel aliò fertur. Non poteſt autem id eſſe bonum, ſed aut materiæ imbecillitatem, aut morbi uehementiam arguit: nam natura fortis nunquam huiuſmodi morbos mouet, niſi concoctos: neq; iam hos in aliud uiſcus internum, licet ignobile, effundit, ſed foras exigit. Verùm ubi ipſa debilis, uel morbus admodum magnus, etiam crudos aggreditur. Hoc autem nequaquam ſimpliciter licet audire, quaſi natura debilis plus uirium haberet, quàm fortis, aut quòd natura impatiens morbi, quaſi Imperator aliquis, in rebus deſperatis con-

Ex pulmonià phrenitis.

Natura morbos non mouet, niſi concoctos.

Quare natura debilis citius aggreditur morbum, quàm fortis.

tra uehementem morbum, ex ſanguine & ſpiritu proximo, plus colligeret uirium, quàm aduerſus paruum: id enim duntaxat eorum eſt, qui fruuntur intellectu. Potius eſt eos conſiderare, qui iniquo premuntur onere: nequaquam enim ij uſq; ad deſtitutũ locum ipſum deferunt, ſed ſubinde in medio itinere abijciunt. Nec hæc tamen ſimilitudo omnino cõuenit: nam hoc exemplum magis ad imbecillitatẽ retentiuæ, quàm uim expulſiuæ pertinet, & longè alio modo locus affectus materiam morbi, quàm baiulus aliquis in humero onus continet: hic enim uiribus ſuis ſuſtinet, ille uerò duntaxat, ut uterus aliquis, excipit, ac ne id quidem lubẽter. Proinde (ſi quidem poſſet) ne minimo quidem tempore contineret, ſed ob imbecillitatem, aut materiæ conditionem eam repellere nequit, donec ipſam concoxerit. Aliquando tamen tanta eſt morbi procacitas, uel ob eius magnitudinem, aut naturæ imbecillitatem, ut eum nullo modo ferre queat, ſed quacũq; ratione eum depellere tentet. Habes exemplum in uentre, in ueſica: non enim ob ſolam naturæ imbecillitatem, ſed & materiæ qualitatẽ mordacem fit urinæ ſtillicidiũ. Sed quid de urinæ acrimonia oportet dicere? etenim quotidie uidere eſt, quòd non ſtatim quamuis urinæ quantitatem præcipitare feſtinat, ſed donec mediocris quãtitatis collecta fuerit, quæ grauet: non quòd natura plus poſſit in paruam quantitatem, quàm multam, ſed quia paruum onus uix tentet, & quaſi contemnit, magnum uerò indignatur. Et quid ergo mirum eſt, quòd natura potius grauem aliquem morbum, quàm leuem præcociter, atq; etiam crudum, ante tempus aggreditur? Eadem eſt cauſa, quare materia à principio turget: nam per ſe otioſa eſt, atq; deſes: ſed quia ſua qualitate uehemẽter prouocat, natura ipſam expurgare geſtit, de loco in loco mutat: atq; hæc ad expulſionẽ. Nã eadem ratione nunquam obtinebis, quòd citius concoquitur materia multa, quàm pauca, aut quòd ratione magnorum accidentium citius conficitur morbus uehemens, quàm paruus. Nam quamuis eò uidetur inclinare quoddã Galeni cõmentum, tamen ut alibi diximus, alia eſt eius rei ratio.

Similitudo cum ijs qui moleſtũ on' proijciunt.

Stillicidium ob urinę mordacitatem.

Iuſta exẽplorum comparatio.

Materiæ turgentis occaſio.

Occupatio.

APHORISMVS XIII.

AB æſtibus fortibus conuulſio aut tetanus, malum.

NIHIL

NIHIL ſupereſt, quod antea dictum non eſt. Vnum animaduerſione opus habet, quòd hic potius quàm alibi. diſtentionem adiecit: non enim id temere fecit, ſed quia diſtentio ut euacuationem non ſequitur, ita multam atq; affatim factam ſiccitatem ſequi poteſt. Neq; obeſt, quòd in hecticam raro conuulſio incidat: nam licet per febrem hecticam uniuerſus humor exiccetur, ipſa tamen in ſe corpora per ardentes febres ſubinde magis torrentur, uel ob eam cauſam, quòd caliditas hîc ſit multo maior, atq; intenſior. Diſtentio ergo tribus modis euenire poteſt, inflammatione, frigore, & multo calore: cõuulſio, præter hæc, etiã ſuperflua purgatione.

In febre ardẽte magis fit affatim exiccatio, quàm in hectica.

Diſtentio tribus modis, conuulſio quatuor.

APHORISMVS XIIII.

EX capitis ictu obſtupeſcentia & deſipiẽtia, malum.

VVLNVS capitis uſq; ad poſteriorem caluariæ partem ſimplex eſt: periculoſum autem, quòd totum caluariæ os uſq; ad cranium penetrarit: & deſipientia ſequitur. Qua autem id ratione euenit, poſtea dicetur. Si quando uerò per uulnus uentriculi cerebri attriti fuerint, poſterior aut medius obmuteſcentia ſequitur, hoc eſt, omnium operationũ animalium torpor quidam. Idem euenit ipſis temporibus prioribus refrigeratis: facile enim hîc frigiditas ad uentriculos peruenit, quinimo uel contuſis iſtis partibus, ſopor quidam oboritur: fieri enim nequit, ut priores particulæ opprimantur, ac contundantur, & cerebri uentriculi ſuam integritatẽ aut capacitatem ſeruent: quinimò interdum euenit, ut prioribus quodam modo integris, ſed contuſis, uioletur (quod minime putes) aliqua ex poſterioribus. Sic & in arboribus ſæpe uidetur, ut in alia parte findantur, & in alia uim patiantur.

Torpor aut ſopor.

Soporis uariæ cauſæ.

Sæpe cerebrũ ab alia parte uiolatur, q̃ feritur.

APHORISMVS XV.

A Sanguinis ſputo puris ſputum, malum.

SANGVIS extra uenas triplicem patitur fortunam: in loco calidiori reſoluitur: in frigidiore concreſcit: in inflammationibus longioribus & ulceribus, uulneribusq; ſuppuratur: calidior enim locus eſt, quàm ut cõcreſcat: & rurſum frigidior, quàm ut concoquatur, & reſoluatur. Hac igi-

Sanguis effuſus triplicem patitur mutationem.

tur ratione in uulnere pectoris primùm ſanguis, deinde pus ſuboritur. Non tamen in omni ulcere pulmonis utrunq; euidenter excernitur: nam & pus ſanguinis ſæpe aliorum humorum miſcella obumbratur. omitto, quòd & ipſum ſtatim quandam phlegmatis phantaſiam contrahat.

Sæpe pus o-mnẽ ſangui-nis eiectionẽ præcedit.

Pus phlegmatis ſimilitudinem ſæpe induit.

APHORISMVS .XVI.

A Puris ſputo, phthyſis & fluxus: cùm uerò ſputum retinetur, moriuntur.

NON dixit, A ſputo ſanguinis: etenim ſanguis citra pus recentem ac ſimplicem ulcerationem indicat, ac ſolam conglutinationem poſtulat: pus uerò morbum duplicat, ut quod eiectionem poſtulat. Itaq; contrariæ atq; pugnantes inuicem intentiones oriũtur: nam pus excretionem, ulcus uerò quietem deſiderat: iã puris excretio motu pectoris eget, & rurſum motus cõglutinationem prohibet. Ergo quãdiu ſyncerus ſanguis ſyncerus excernitur, æger ſeruari poteſt: puris uerò excretionẽ phthyſis ſequitur: nam manente ulcere non poteſt non cor incalfieri, atq; exiccari, tũ quia putredo hinc facile promouetur, tum quia pulmo ulceratus ægrè ſequitur. Maximũ autẽ hoc adfert ad phthyſim compẽdium: etenim ſtatim cor inflãmatur atq; exiccatur, ubi parũ alacriter ſpiritus editur. Scio quòd & in inflammatione pulmonis, parum cor refletur: ſed hic impedimẽtũ breui dierũ ſpatio redimitur, ulcus uerò ſubito uinci nequit. Hæc eſt phthyſis generatio: nec enim ſtatim interficit, ſæpe diu trahit: periculũ uerò proximum indicat fluxus capillorũ. Maximè nos terrere debet fluxus alui: uirtutem enim omnem internecat, & adeò proſternit, ut pus amplius expurgari nequeat, ſed ægrum retentum ſtrangulet.

Pus duo poſtulat.

Vlcus quietẽ poſtulat.

Puris excretionẽ phthyſis ſequitur præſertim à deſtillatione.

Pulmoniaci non euadunt phthyſici.

APHORISMVS XVII.

IN hepatis inflammatione ſingultus, malum.

GALENVS id ipſum euenire putat, tenuiore ſanie redundante in uentriculum. & fieri poteſt, ut eouſq; aſcendat: uerùm communius eſt, ut hæc ipſa per inteſtina deſcendat. Certè neutrum multam perniciem ſignificat: nam & in omnibus alijs à principio ferè tenuior ſanies educitur inflãmationibus, ne nunc dicam fortunatam potius, quàm malignam eſſe.

Galeni commentatio parum ſecura.

Quòd

Quòd ſanies potius in ſubſtantiam uentriculi impingat, quàm eius ſpatiũ grauet, utrunq; periculo uacat. Verùm graue eſt, inflammationem in hepate eouſq; creuiſſe, ut uehementer ſuperiori uentriculo incumbat, aut ſtomachum adeo exiccet, ut ſingultum inducat. Noſtra expoſitio.

APHORISMVS XVIII.

EX uigilijs, conuulſio uel deſipientia, malum.

QVOD conuulſio ex ſiccitate ſit mortalis, repetitum eſt uſq; ad faſtidium. Quòd autem uigilia exiccat, per ſe eſt notum: ſimul autem & incalſit. Sed eſt certum, quòd hæc incommoda ad ſiccitatem referat.

APHORISMVS XIX.

EX oſsis nudatione eryſipelas.

EXVITVR aut auſertur os in ulceribus annuis, hoc eſt ijs, quæ eroduntur, & fiunt à ſanie corrupti oſsis. Nec mirum eſt, quòd cum his ulceribus fiant inflammationes: etenim ulcus & dolor ferè ſanguinẽ aduocant. Non corrumpuntur autem aut eroduntur oſſa ex quouis ſanguine, ſed maxime bilioſo: etenim is maxime edax eſt. Proinde mirandum non eſt, quòd cum talibus ulceribus eryſipelas, hoc eſt, inflammatio coniungitur: imo uix aliter per ſe huiuſmodi ulcera fieri poſſunt. Illud multã ſuſpicionem præbet, quòd exuto & exciſo oſſe noua inflammatio bilioſa ſuperueniat. Mihi autem occultam aliquam diſtillationem aut fluxum ſignificat: ſunt enim & hæc ulcera ex ijs, quæ ægrè curantur. Miror, quòd hæc Galenus diſsimularit, aut neglexerit: nam aliquid tale ratio Aphoriſmi expectat. Dolor ſanguinẽ aduocat. Eryſipelas cum ulcere. Exciſo oſſe eryſipelas.

APHORIMSVS XX.

AB eryſipelate putredo aut ſuppuratio, malum.

ERYSIPELAS rarò ſuppuratur, ſæpe excoquitur, & reſoluitur: peſsimum eſt, ubi putreſcit, aut corrumpitur. atq; id quidem per ſe notum eſt. Forte hoc uoluit Hippocrates dicere, quòd nõ ſolùm putredo, ſed & ſuppuratio in eryſipelate ſit mala: etenim magnã naturæ imbecillitatem ſignificat, quia per ſe ad ſuppurationem parum cõmode ſeſe habet, Eryſipelas rarò ſuppuratur. Suppuratio in eryſipelate mala.

ſed ad reſolutionem feſtinat. Forte etiam ſine uerbo, malum, ſcripſit. & hoc ſolùm timuit, ne eryſipelas, quòd exutionem oſſis ſequitur, aut ſuppuretur, aut corrumpatur, atq; in gangrenam aut ſphacelum euadat: quo caſu ſectionem ultimum remedium poſtulare ſolet.

Duplex Aphoriſmi reſpectus.

APHORISMVS XXI.

A Forti in ulceribus pulſu, profluuium ſanguinis malum.

NON tantùm implentur uenæ inflammatis particulis, ſed & arteriæ: itaq; ſe nunc produnt, quæ antea latebant. Aliquando autem ita efferuntur, ut uenas uix oblitas, ſuo motu iterum uiolent, ac diſrumpant. Aliquando etiam ſeſe ipſas aperiunt, nec ſine periculo ſanguinem effundunt: difficilius enim coaleſcit arteria, quàm uena: quia præterquam quòd tenuis eſt, etiam continuo laceſſitur motu. Verùm quòd coaleſcat, quietem poſtulat.

Arteria difficilè coit.

APHORISMVS XXII.

A uentris dolore diuturno, ſuppuratio.

DOLOR uentris, ex flatu bilioſo, pituitoſo, aut alio humore: in pleriſq; facilem curationem admittit. Sed & inflammmationes pleræq; ad concoctionem properant. Proinde ubi diutius dolor, iſq; in aliqua parte fixus, obtinuerit, ſuppurationem expectare oportet: hæc enim eſt, quæ diutius trahit, etiam ſi ex conuenientibus nihil omittas. Loquor autẽ de inflammatione exteriorum partium: nam inflammatio uentriculi, atque adeò graciliorum inteſtinorum ferè morbum acutum committit.

Dolor uẽtris facilem curationem recipit.

Dolor uẽtris diuturnus ex inflãmatione ſuppurationẽ præſignificat.

APHORISMVS XXIII.

A Deiectione ſyncera difficultas inteſtinorum, malum.

NVLLA ſubeſt ratio, cur peior ſit difficultas inteſtinorum à ſyncera deiectione, quàm à permiſta. Melius eſt ergo, & in hoc Aphoriſmo & præcedenti, uerbum, malum, *omittere: nam neque illud dici poterit, cur potius à diuturno, quàm breui uentris dolore ſuppuratio perni-*

Malum uidetur uacare.

cioſa exiſtat. Sed neque in exemplaribus meis aſcriptum inuenio. Melius ergo eſt ſimpliciter audire. Verùm ne ſic quidem huius ſententiæ apparet ratio: intelligit Galenus, iterum deiectionem ſynceram, quæ omni ſocietate humorū ſeroſi deſtituitur. & quidem nos ſcimus, quòd carnes glanduloſæ in inteſtinis continuæ, quaſi ſaliuam quandam, utiliter gignunt. Verùm hæc nequaquam per omnem intemperaturam abſumitur, ſed præſertim calidam, & ſiccam. Non eſt ergo ueriſimile, quòd huc reſpexit Hippocrates, ſed potius ſyncerum humorem uocat, quicunque alterius permiſtione caret. Et potuit hanc difficultatem inteſtinorum bifariam accuſare, uel quia ſyncera deiectio ubiuis alibi ſit periculoſa, & magni alicuius intemperamenti conſcia: uel quia ſynceræ deiectiones potius, quàm permiſtæ, inteſtina exulcerant. Et quidem id de ſyncerè bilioſis facile poteſt intelligi, & uerè melancholicis: nam horum mordacitas aliorum ſocietate reprehenditur, atque caſtigatur. Verùm de melancholicis ex ſucco melancholico, & pituitoſis, oritur difficultas: quippe hi niſi alijs confermententur, ægrè & uix longiori tempore inteſtina erodunt. Eſt tamē illorum roſio difficilior: nam ut non niſi longo temporis ſpatio ab ipſis inteſtina effodiūtur, ita etiam non niſi multo negotio à natura uincuntur. Melius ergo eſt deiectiones ſynceras particulariter audire de bilioſis, atque atrabilarijs.

Galeni commentatio.

Noſtra opinio.

Difficultas inteſtinorum à deiectiōe ſyncera bis malum.

Bilis & alius humor mordax facile uellicāt inteſtina.

Pituita tardè exulcerat, ſed difficile eruitur.

APHORISMVS XXIIII.

IN oſsis præciſione, deſipientia, ſi in uacuum apprehenderit.

VIDETVR ſola caliditas aut ſiccitas mentem poſſe alienare: nā frigiditas & humiditas magis obſtupefaciunt. Ita & in uentre caliditas concoctionem uitiat, frigiditas autem infirmat. Forte ergo deſipientiam nunc quandam mentis infirmitatem Hippocrates appellat: nam ut poſſet pertuſa, aut etiam concuſſa caluaria cerebri inflammatio ſequi, propriū tamen non eſt. Illud autem perfractæ caluariæ peculiare, ut ſubito aërem externum admittat, à quo cerebro obiter percuſſo, leuior deſipientia ſequitur: quomodo & ſenes delirare dicuntur. Hac de cauſa uidetur natu-

Caliditas & ſiccitas alienant.

Frigiditas & humiditas obſtupefaciunt.

Vnica tātùm ratione per ſe deſipientia oſsis præciſionem ſequitur.

ra maxima diligentia ſpiritum animalem ab externa aëris iniuria protexiſſe, quæ ipſum in primis cerebri uentriculis erudiri prouidit. Forte erit, qui præciſas membranas in hoc loco intelligit, ſed ſermo nimis diſſonat.

APHORISMVS XXV.

EX medicamenti potione, conuulſio lethalis eſt.

ANIMADVERTENDVM eſt, quòd nuſquam in ſimilibus locis diſtentionis meminit, ſed conuulſionis tantùm. cauſa antè frequenter dicta eſt.

APHORISMVS XXVI.

IN forti dolore uentris, partium extremarum frigiditas, malum.

Omnis humor ad locũ fluit affectũ. *SEMPER in partem dolentem multitudo irruit, ſæpe ex particulis proximis, aliquando etiam remotis, pro diuerſa plenitudine: etenim particula affecta, quaſi uniuerſi corporis ſentina redditur. Aliquando tamen ea eſt naturæ anxietas, ut & cor compatiatur, aut ob loci conditionem, aut affectus magnitudinem, aut naturæ debilitatem. Atque hoc caſu uniuerſus ſpiritus & ſanguis etiam ab extremis partibus ad exteriora regurgitat: aliquando etiam materiam morboſam natura intrò uocat. Igitur dolores oportet diſtinguere: mediocres, & qui paulatim fiunt, particulam & uniuerſum corpus accēdunt: magni uerò, & qui repente incidunt, ſæpe etiam extrema exanimant.*

Naturæ anxietas.

Dolores mediocres accēdunt, magni exanimant & infrigidant.

APHORISMVS XXVII.

MVlieri utero gerēti, ſi tenaſmus ſuperuenerit, facit abortum.

FACILIME uterus & inteſtinum rectum ſibĳnuicem conſentiunt, & quæ alteri inſident, alteri moleſta eſſe ſolent. Sed & muſculi, qui cooperantur, uirtuti excretiuæ utrique communes, ita conatus recti inteſtini ad uterum quoque peruenit. Eſt quidem uerum, quòd natura legitimè ſeſe habens, bonum retinet, & moleſtum depellit: ita in uentre proprium ſuccum ſibi appingit, & quod ſupereſt, excludit. Verùm rurſum

Conſenſus uteri & recti inteſtini.

ſum malè affecta utrunq; proijcit. Argumento eſt cholera, & dyſenteria, & multiplex dyarrhœa. Natura malè affecta nullū facit delectū.

APHORISMVS XXVIII.

QVando os, aut cartilago, aut neruus abſcinditur in corpore, neq; augetur, neque coaleſcit.

IMPROPRIE Augeri dixit: uult enim dicere, quòd neque unitur, neque reparatur. & quomodo ergo augeri poßit?

APHORISMVS XXIX.

EI qui leucophlegmatia detinetur, ſi fortis uentris fluxus ſuperuenerit, à morbo liberatur.

NON ſemper pituitoſus habitus albedinem exhibet, ſed quandiu pituita fuerit ſimplex: nam permiſta, aut etiã corrupta, potius pallidum, hoc eſt, ſubflauum colorem oſtendit. Id facile eſt uidere in anaſarca. Nihil autem refert, ſiue nunc per albam pituitam anaſarca, aut etiam aſcitem intelligamus: nam per uentrem utraque pituita ſolui poteſt, & ea quæ in habitu corporis ſedet, & ea quæ in uentre: multo magis ea, quæ in uenis intermedijs: ac forte ſeroſa pituita, quæ in uentre hæret, quouis tempore ad expurgationem eſt opportuna. Verùm craſſa, quæ in hepatis uenis ſedet, per quos debet fieri expurgatio, ſæpe illius eiectionem prohibet. Pituita aliquãdo colorem mutat. Vndiq; pituita in uētrem uenire poteſt. In hydropiſi materia duplex.

APHORISMVS XXX.

QVibus in alui profluuijs excrementa ſpumoſa ſunt, ijs ex capite pituita defluit.

EST uerum, quòd calor & motus ſpumam conciliant, non tamen ubique eſt, ubi materiam deſiderant. ita neque in pleuriticis, neque pulmoniacis ſputum ſemper eſt ſpumoſum, duntaxat aliquando: non enim materia ſpumæ generandæ ſemper ſufficitur. Interim etiam à multo calore diſtinguitur. Non poſſum tamen intelligere, cur hic Galeni locus potius in pleuriticis, quàm pulmoniacis ſputum ſpumoſum expectet: nam ut pleura longius poſita, ita quæ educuntur ex pulmonis ſubſtantia ſunt natura magis ſpumoſa. Iam ſi calorem ſpumæ in cauſa conſtituat (profe- Cauſa nõ ſufficit, niſi materia adſit. Dubitatio noſtra.

Sputum in pulmoniacis natura magis ſpumoſum, q̃ in pleuriticis.

cto ita nunc apparet) tanto magis ſpumoſum debet eſſe ſputum in pulmoniacis, quàm pleuriticis, quãto pulmonia pleuritide eſt acutior. Scio quòd facile eſt præſentem cõmentationem tutari, uerùm mihi ſuſpecta apparet. Sed & Græca lectio quodammodo ambigua eſt, & perplexa, quæ duo aduerbia coniuncta habet: nam ſi rarius ſpumoſum expuant pulmoniaci, quid attinebat μᾶλλον adijcere? Sed hæc peritioribus relinquimus:

Nihil decet diſsimulare.

nobis ſatis eſt nodum indicaſſe, atque omnibus oſtendere, ut nihil intactũ præterimus, ac quòd magis contenti ſumus ſubire fortunam calumniæ, quàm fruſtrari aliorum ſtudia. Quòd ergo nõ omnis ubique calor ſpumã generat, dictum eſt. Eodem modo neque motus ubique ipſam gignere poteſt:

Sententia rimoſa.

argumento, quòd in catarrhis ſputum raro ſpumoſum, multo minus tale erit, quod ad uentrem, aut inteſtina deſcendit. Proinde hæc ſententia non niſi in pauciſsimis experientiam atteſtantẽ habebit, uel ob eam cauſam,

Vulgaris error.

quòd tale ab ipſo uentre uenire poteſt, uel etiam in ipſis inteſtinis naſci: & quomodo ergo quidam ex ſpumoſa urina catarrhos præſagiunt? Sed de ijs poſtea.

APHORISMVS XXXI.

QVibuſcunq; febricitantibus, in urinis ſedimina, ueluti, farina craſsior, longam ægritudinem fore ſignificat.

OBSCVRE dixit Galenus in fine commenti, quòd ex ijs, qui talem urinam mingunt, quidam longiori tempore conualeſcunt, quidam uerò ſubitò intereunt.

Vrinę pingues & oleaginę uaria ſignificant.

Potius erat, urinas oleaginas, aut pingues, farinaceas, aut furfuraceas diſtinguere: etenim aliquando uehementem colliquationem, aliquando ſolam morbi materiam, aut certè concoctionem arguunt: diſcernitur id ex prioribus fortunis: non enim omnem fortunam corporis colliquatio ſequitur, duntaxat grauiores & ardentiores febres.

Colliquatio fit affatim.

Vnde ne in hecticis quidem iſta ſemper uidentur: quia calor hecticus paulatim corpora demolitur.

Neotericorũ lapſus.

Tanto incautiores Neoterici, qui triplicem aut quadruplicẽ hecticam diſtinguunt. In prima urinam faciunt oleaginam. In ſecunda farinaceam. In tertia furfuraceam. In quarto laminoſam. Bis

ter

ter errant: nam ignorant, quòd hectica citra colliquationẽ conſiſtere poſſit, paulatim torrefacto corpore. Deinde & hoc neſcire apparent, quòd colliquans febris citra hecticam aliquando fiat. Magis eſt puerilis illorũ error, dum laminoſam urinam à furfuracea periculo diſtingunt: nam (ut ſcripſit Galenus in libris De criſibus) potius fortuna, quàm periculo differunt. Sola ergo hæc urina ægrum ſubito interiturum oſtendit, quæ colliquationem carnis aſſatim ob oculos ponit, quam urina oleagina ſolet præcedere, & furfuracea ſequi. Eſt alia, quæ per ſe, abſque ulla uehementi febre apparet: & hæc proculdubio materiæ craßitudinem, ſed meatuũ libertatẽ prædicat, ac tanto urina aquoſa melior uel per ſe: tamen mali alicuius, ac difficilis morbi argumentum, quia craſſus humor non niſi longiori tempore concoqui poterit.

Craſſa Neotericorũ ignorantia.

Colliquãs febris citra hecticam.

Vrinam farinaceã ex colliquatiõe oleagina pcedit, furfuracea ſequitur.

Vrina farinacea citra colliquationem.

Vrina craſſa melior aquoſa.

APHORISMVS XXXII.

QVibus autem urinis biliosa ſedimina, ac ſuperne tenuia ſunt, acutum morbũ ſignificant.

GALENVS tempora ac dies diſtinguit, atque diuerſas diuerſis temporibus ſibi inuicem ſuccedentes urinas cogitat: priores aquoſas, poſteriores bilioſas habet. Et poſſunt ita ſeinuicem ſequi. Verùm ego nõ uideo, quid ijs rebus Galenus faciet: nam hæc uicißitudo potius longum, quàm acutum morbum minatur, utpote ex uarijs compoſitum. Certe multo acutior eſt morbus ſyncerè bilioſus, quàm pituita permiſtus. mallem ergo ego hîc urinam bilioſam audire, quæ primis quidem diebus ſedimẽ oſtendit, ſed bilioſum, hoc eſt, admodum tenue, & ſuprà, hoc eſt in ſupremam urinæ partem, per modum nubeculæ ſublatum: id enim admodum bilioſum morbum oſtendit. nam in pituitoſo contrà ſedimen in fundo quaſi ſedentarium ſedet: reliquis per modum ſublimamenti circa medium attollitur. Proinde hoc ſedimen, quod nunc deſcribitur, omnino contrarium illi, quod in priore Aphoriſmo eſt definitum, & contrariũ quoque morbum ſignificat, id acutum, illud uerò longum.

Galeni commentatio.

Noſtra expoſitio.

Bilioſum ſedimen ſuprà fertur.

Sedimen pituitoſum in fundo deſes.

Sedimen ſuprà tenue bilioſum, acutũ, craſſum uerò ac farinaceũ longum ſignificat morbũ.

APHORISMVS XXXIII.

QVibuſcunq; urinæ ſunt diuulſæ, ijs turbatio fortis in corpore fit.

EIVSDEM ferè argumenti aut generis ſunt tres hi Aphoriſmi: tanto minus eſt admirandum, quòd in hoc commẽto Galenus lapſus ſit, qui in priori aberrauit: uulgo enim dicitur, quòd error errorem inducit, & inuitat. Per diſtantes urinas cogitur intelligere eas, quæ omni ex parte concoctæ non ſunt. Ita ſubſtantia urinæ ſubinde bona eſt, ſed color uariat: & econtrario ſubinde color urinæ legitimus, ſed ſubſtantia tenuis. Sæpe etiam hypoſtaſis partes diuulſas habet, & quodammodo inuicem differentes: uerùm nihil iſtorum malum, ſed ferè manifeſtam concoctionem ſignificat. Melius ergo eſt intelligere diſtantes urinas, non quidem uarias in una urina partes, ſed uarias atq; differentes diuerſis temporibus urinas, forte, altero die bilioſas, altero pituitoſas, cruentas, aut melancholicas: hæc enim fortem in corpore tempeſtatem ac ſeditionem, ac contrarios morbos ſignificant. Hunc ſenſum etiam ordo horum Aphoriſmorum expoſtulat: nam quum in altero ex prioribus oſtendiſſet, qualis eſſet urina, in morbo longo, in altero uerò qualis in morbo acuto: conueniens erat oſtendere, quòd aliquando tales urinæ inuicem ſuccederent, non ſine magna corporis perturbatione: nam longè grauius turbatur natura à diuerſis, iiſque contrariis, & impermiſtis, quàm ſimplicibus humoribus. Videte ergo, quàm eleganter & ſolerter hunc Aphoriſmũ reliquis duobus ſubtexuit.

[Margin: Error errorẽ adducit. — Galeni commentatio. — Noſtra expoſitio. — Alluſio ad Aphoriſmorum ordinẽ. — Natura minus fert diuerſos quàm uniformes humores.]

APHORISMVS XXXIIII.

QVibus in urinarum ſummo bullæ inſident, morbum renalem & longum ſignificant.

MELIVS habent reliquæ tranſlationes, Quibus in urinis bullæ ſupernatant. *Et poteſt urina ex ſolo motu fieri ſpumoſa, aut bullis differta: ſed per ſe neque flatus, neque bulla, neque ſpuma citra frigiditatem corporis noſtri gigni poteſt. Sic per frigiditatem hepatis ſæpe generantur flatus, ſed ii ferè retruduntur in uentris ſpatium, ac tympanitem faciunt: in uenis non uideo, quomodo fieri & conſiſtere poſſunt. Ergo ſpuma, quæ cum urina abit, nuſquam aliunde, quàm ex renibus refrigeratis, originem trahere potuit: etenim ueſica frigidior, quàm ut flatus mouere,*

[Margin: Vrina ex motu ſpumoſa. — Flatus frigiditatem ſequitur. — Spumoſa per ſe urina renũ frigiditatem ſignificat.]

aut ſpumam generare poßit: non enim per quamuis frigiditatem ipſa generantur, ſed cum calido coniunctam. Eleganter ergo, & breuiter dixit Hippocrates, quòd urinæ ſpumantes aut bullantes morbum renalem, eumq́; longum ſignificat: nam omnes frigidi morbi (exceptis paucißimis) longi exiſtunt. Videte ergo, quàm inepti ac friuoli ſunt, qui ex urina ſpumante catarrhum colligunt: certum eſt, quòd nihil penitus intelligunt. Magis ſunt ridiculi, ubi ea, quæ in ſupremis partibus matulæ apparent, capiti: quæ uerò in medijs, pectori: & rurſum quæ in fundo ſubſiſtunt, infimis corporis partibus attribuunt. Vera ludibria: faciunt, ut multa intelligendo, nihil intelligant. Omnes morbi frigidi longi. Neotericorũ uera ludibria.

APHORISMVS XXXV.

QVibus autem ſummum eſt pingue & conſertum, ijs renum dolor, & morbus acutus ſignificatur.

MALE quidam legunt, Subſidens: ſed & uerbum, Inſidens, amicè oportet audire, pro eo quod ſupernatat: nam ſpuma & pingue, utpote magis aërea, ſemper alijs ſuperferuntur. Et poteſt quidem urina propter multas alias, etiam externas cauſas, pinguis eſſe: ſed ijs circumciſis, aut totius corporis, aut renum colliquationem ſignificat. Diſcrimen eſt, quia colliquatio uniuerſi corporis paulatim fit, & diu durat: renum uerò ſubito cõpletur. Et quia per particularem affectum ac proprium colliquantur, admodum & conſertum idipſum patiuntur. Rectè ergo ſcripſit Hippocrates, & ingenioſè, quòd urina, quæ multum eſt pinguis, aliquot diebus, ſed paucis, deſiuit: acutum uitium in renibus, hoc eſt inflammationem ſignificet, quæ ferè cum acuta febre, ut & in alijs internis uiſceribus euenit, coniungitur. Proditur autem hæc inflammatio & alijs quibuſdam ſignis, præſertim continuo circa renum dolore. Vrina pinguis per ſe colliquationẽ ſignificat. Colliquatio uniuerſi corporis paulatim, renũ uerò affatim. Vrina ſubito pinguis inflãmationem in renibus ſignificat.

APHORISMVS XXXVI.

QVibus autem morbo renali laborantibus prędicta accidunt ſigna, dolorésque circa ſpinæ muſculos fiunt; ſi quidem circa loca exteriora fiant,

abſceſ

abſceſſus quoque exterius futuros expecta. Si uerò dolores magis circa loca interiora fiant, etiã abſceſſus expecta futuros interius.

Galeni reſpectus obliqu⁹.

GALENVS in cõmẽto uidetur hunc Aphoriſmũ uoluiſſe cõtrahere ad longos affectus renum. Melius eſt, ut ad utrunque genus morborum referamus, aut certè ad acutum potius, quàm longum: nam de acutis nouiſſimè dixit: atque ij proculdubio ſunt, qui magis abſcedunt, hoc eſt de loco in locum migrant, & nunc in poſteriores, nunc in priores muſculos abſcedunt. Dolor diſcriminat, prout à loco renum in uentrem, aut dorſum magis inclinat. Neſcio igitur, quorſum Galeni dubitatio in commento ſpectat: nam quòd inflammatio à principio ſiue ſuppuretur, ſiue reſoluatur, ſimul cum renibus aliquam partem muſculorum apprehendat, fieri poteſt. Verùm quòd materia inflammationis renũ partim hîc maneat, partim longius in muſculos abſcedat, rarum eſt. Credo illum magis hoc uelle definire: quòd non ſolùm inflammationes in renibus, ſed & muſculis proximis, eò aliquando abſcedant. Sed rurſum mirum eſt, cur ſuppurationis in commento meminerit: non enim cùm pus à renibus in muſculos excernitur, muſculi abſceſſum pati æſtimantur: ſed quando materia inflammationis integra in muſculos decumbit, atq; ibi quaſi ſecundam inflammationem conſtituit. Ferri tamen poteſt appellatio.

Sermo eſt de acutis inflammationib⁹ in alium locum abſcedẽtibus.

Galeni dubitatio.

Noſtra ſuper Galeno coniectura.

Abſceſſus ſecũdo modo.

APHORISMVS XXXVII.

QVicunq; euomunt ſanguinem, ſi ſine febre quidem, ſalutare: ſi uerò cum febre, malum. Curare uerò acerbis, & refrigerantibus.

POTEST fieri, ut collectam multitudinem natura aliquando ſurſum efferat: uerùm in febricitantibus longo tempore, & quibus idonea adhibita ſunt conſilia, fieri non poteſt, ut multitudo ſuperet. Sed hic uomitus ſanguinis aut ex uniuerſo corpore regurgitat, aut ex ulcere aliquo erumpit, non quidem ut indoctus putabit, in uenis ſupra hepar, ſed in uentriculo, aut gracilibus inteſtinis. Poteſt eadem fortuna ſanis accidere, ſed prõptius remedium admittit: nam ulcus ſtatim adſtringentibus curare licet: in

Poſt multam febrẽ ſanguis erumpẽs aut totius imbecillitatẽ aut ulcus ſignificat.

in febricitantibus uerò febris prohibet: nam hæc ratione materiæ aperientia & extenuantia poſtulat, ulcus uerò adſtringentia & frigida. Itaque intentiones curationum pugnant, & alterum alterum exaſperat. Atque hæc de uomitu ſanguinis ex ulcere. Abi nunc ad quamuis aliam eius cauſam, ac ſi placet, in omnem figuram hunc Aphoriſmum uerte, & ſemper inuenies, quòd uomitus ſanguinis difficilius remedium obtinebit in febricitātibus, quàm ſanis, etiam is, qui ex uniuerſo corpore regurgitat: etenim is refectionem poſtulat, quam febris detractat.

Curatio febris & ulceris pugnant.

Omnis flux' ſanguinis in febribus diffi cilem curationē patitur.

APHORISMVS XXXVIII.

DIſtillationes in uentrem ſuperiorem ſuppurantur intra uiginti dies.

MIROR ſupra modum Galenum, qui in hoc loco diſtillationes uulgariter audit pro ijs, quæ per aſperam arteriam in pectus fluxiones irruunt. Nam ipſe in alijs locis oſtendit, quòd ex omnibus humoribus ſolus ſanguis ſuppurationem patiatur. Credo illi accidit, quod quibuſdam itinere fatigatis: non enim his lubet amplius aut huc, aut illuc oculos conuertere, ac circunſpicere, ſed præ laßitudine terram deſpiciunt, uix oculos attollunt, ac ſolum ad ſcopum reſpiciunt: quo fit, ut ſæpe ceſpitent. Ita fortaßis & Galenus quaſi ſub finem fatigatus, nimio properandi ſtudio lapſus eſt: nam certū eſt, quòd Hippocrates diſtillationes, inflammationes intelligit, quas deſtillatio aut defluxio ex magnis uenis parit: paucæ enim ſunt, forte etiam nullæ, quæ paulatim in loco affecto, ſua initia colligunt: et quidem hæ ſubinde reſoluuntur, aliquando etiam ſuppurantur, aliæ quidem quadrageſimo, aliæ decimoquarto. Verùm communior terminus eorum, quæ in pectore ſuppurantur, eſt uigeſimus: nam hìc tanto magis feſtinare debet reſolutio & ſuppuratio, præ ijs, quæ in inferiore uentre, quanto ſuperior uenter, hoc eſt pectus, inferiore ſit calidior.

Mirabilis Galeni expoſitio.

Galenus fatigatus.

Per deſtillationes inflāmationes intelligimus.

Rarę inflammationes ex collectiōe ſuperflui alimēti.

Inflāmatiōes in pectore magis feſtināt, quàm in uentre

APHORISMVS XXXIX.

SI quis ſanguinem minxerit, & grumos, & ſtillicidio urinæ laboret, & dolor inciderit in imū uen-

trem, pectinē & ad anum: circa ueſicam morbus eſſe ſignificatur.

Galeni obliqua expoſitio.

Hippocratis intellectus.

FORTE hic Aphoriſmus ab alio aſſcriptus, forte etiam ab ipſo Hippocrate à principio repetitus: non enim illi, qui uarijs temporibus uaria Apohthegmata ſcribit, ſingulis uicibus uacat reſpicere, quid præſcripſerit. Quòd autē obliquè admodum hunc Aphoriſmum Galenus acceperit, in quarto dictum, neque ulla illi supereſt excuſatio, niſi forte unūquodque ſeorſum ſignum acceperit: non enim ſtatim ex ueſica laborat, qui grumos, qui ſanguinem minxerit, ſed qui ſimul in ueſica dolorem ſenſerit: atque id proculdubio Hippocrates intelligit.

APHORISMVS XL.

SI lingua repente incontinens fuit, aut aliquã pars corporis ſtupida, tale eſt melancholicum.

Duplices morbi melãcholici.

Ex cholera aduſta.

Morbi ex quolibet humore ſecretiorem habent inueſtigationem.

Differentia ex temperatura, uictu &c.

Sentētia hæc neque epilepſiam, neque apoplexiam reſpicit.

Galeni ſupplementum.

Particularem linguæ noxã Hippocrates intelligit.

PROPRIE dicuntur morbi melancholici, ſimilares, atq; adeò ex humore melancholico. Proximi ijs ſunt communes, aut inſtrumentales, ſed cum manifeſtis ſignis humoris melancholici, & ulcere quodam, cancri, & id genus alij. Quòd ſi ſub humore melancholico etiam contineris choleram aduſtam, talis eſt Græcorum lepra, & uitiligo nigra: & hi quidem morbi ab alio humore fieri non poſſunt. Sunt alij, qui ex diuerſis humoribus fiunt, nunc pituitoſo, nunc melancholico: quorū natura ut eſt ſecretior, ita occultioribus ſignis oportet illorum differentiam quærere. Plurimum ad ea confert temperaturam & uictum agnoſcere. Sic quidem apoplexiam, epilepſiam diſcernimus, an ex humore fuerit melancholico, an pituitoſo. Idē de mutis eſt iudicium: nam apopleticos aut perculſos ſenſu, atque motu priuatos, Hippocrates uno uerbo mutos appellare conſueuit. Non poteſt tamen legitimè referri de his hæc Hippocratis ſententia, quòd apoplexia, atq; etiam epilepſia, nihilo infrequētius, imo frequentius ex pituita oriantur, quàm melancholia. Et quidē Galeno ſatis eſt, alterum ſupplere: uerùm id eſt magis Hippocratis ſententiam ſcindere, quàm aſſerere. Credo quòd ne ipſe quidem Hippocrates talem cōpoſitionem cuperet. Potius credam, quòd particularem linguæ noxam intellexerit: nam & nos duos,

duos, tres uidimus, qui ſubito facti muti, tales uſque ad finem uitæ multis annis permanſerunt, nuſquam niſi à ſolo linguæ officio excidentes. Nunc uidendum eſt, ſi hoc ipſum potius melancholicum, quàm pituitoſum humorem arguat. Mihi certe ita uidetur, idq; ob duas cauſas. Primum, quòd citius & magis repente labitur melancholia plerunque, quàm pituita: nã ut ipſa magis craſſa, ita pituita magis lenta. Nec dubium, quin illius motum aliquando lentor remoretur. Itaque non dixit Hippocrates, Si lingua incontinens fiat: *ſed adiecit,* repente. *Quòd autem de partis potius, quàm totius uitio loquutus ſit, poſtrema particula oſtendit, ubi ſubſcripſit,* Aut aliqua pars corporis elanguit. *tale eſt melancholicum. Quomodo, precor, potuiſſet magis priorem partem Aphoriſmi ad particulare linguæ uitium contrahere? Ac certum eſt, quòd ipſe per experientiam ita inuenit. Ratio uerò hæc mihi apparet. Melancholia modica eſt in corpore, ac non niſi rarò uniuerſum corpus ſufficit afficere: econtrario pituita multa eſt, ac ſubinde uniuerſum corpus obruit. Iam melancholia pròptè initium particularis nerui init: pituita uerò circa principium uniuerſale ſuo lentore ſubſiſtit. Itaq; particulares partium affectiones ac ſtupores ferè melancholiam, uniuerſales uerò pituitam magna ex parte ſequuntur. Ita & conuulſiones ſæpius ex melancholia, quàm pituita fieri diximus. Videte ergo, an non ingenioſè admodum dixerit Hippocrates, quòd ſtupor linguæ, aut exanimatio alicuius partis priuatæ, magna ex parte melancholiam arguat.*

Melancholia potius repente labitur q̃ pituita.

Repente.

Rarius melãcholia uniuerſum corpus afficit, quàm pituita.

Melancholia neruũ init, pituita circa principium ſubſiſtit.

Conuulſio ſæpius ex melãcholia quàm pituita.

APHORISMVS XLI.

SI ſenioribus ſupra modũ purgatis, ſingultus ſuperuenerit, non bonum.

QVOD alibi dixit communiter, hoc nunc dicit de ſenibus ſpecialiter. Eſt autem certum, quòd in ſenibus, quàm alijs omnia mala ſunt ſuſpectiora, etenim ſenes paucis bonis humoribus præditi, & multa uenarum anguſtia, multa obſtructione impediti. Iam in adoleſcentibus peccatum aliquando caſtigari poteſt, ac iactura reponi: in ſenibus uero malum immedicabile, non ſolum quia illorum corpus eſt debile, uerùm quia præter-

In ſenibus omnia mala ſũ ſpecta.

ea admodum ſiccum.

APHORISMVS XLII.

SI febris non ex bile ſit, multa aqua calida capiti ſuperinfuſa, ſolutio fit febris.

FEBRES cum inflammatione interiorum partium ferè nomine inflammationis ſolent comprahendi: acutæ ſpecialiter nomen habent, in ſpeciebus ſuis ferè ſingulis, atque aliæ, quippe bilioſæ ardentes, atque incēdentes: reliquæ ſuccēdentes appellātur: peſtilentes, ſynochi, aut id genus aliæ. Intermittētes excluſit Hippocrates hoc uerbo, Si non ex bile habeat. *quippe ſub bile compendio aphoriſtico & alias cōtinet intermittentes, & quotidianas, & quartanas. Sententia ergo eſt, Febris diaria curatur aqua affuſa capiti, hoc eſt, irrigatione balnei. Eſt tamen uerum, quòd eas, quæ uel ex ardore ſolis, uel longa uigilia natæ ſunt, ſufficiēter curat ſolius capitis dilutio: uerùm propter alias melius eſt ſub hoc particulari & topico remedio accipere uniuerſi corporis balneum, magnum ubiq; febris diariæ remedium. Atqui putridæ febres grauiora auxilia poſtulant.*

Diuerſa diuerſarum febrium nomina. Ardentes. Succēdentes. Peſtilentes. Synochi. Aphoriſmi ſententia. Balneum. Capitis dilutio. Putridæ febres grauia deſiderāt auxilia.

APHORISMVS XLIII.

MVlier ambidextera non fit.

NON eſt temperatura principalis aut formæ, aut ſexus cauſa, ſed duntaxat ſecunda. Eſt enim aliquando facultas aſtrorum adeò potēs, ut licet materia ſit parum idonea, forma tamen ſit integra, ac potius maſculus fiat, quàm fœmina. E contrario facultas aſtrorum aliquando adeò impotens eſt, ut non ſequatur materiæ opportunitatem, ſed ex principijs ſatis calidis formet fœminam. Ita uiri aliquando fiunt effœminati, & econtrario mulieres uiragines. Nunquam tamen calidiſsima mulier peruenit ad mediocritatē uiri: & quomodo ergo mulier ambidextera fieri poßit? non enim mediocris uir, ſed qui ſupra communem hominum ſtatum ſanguine & ſpiritu polluerit, ambidexter naſcitur: nec enim tantum robur uirtutis uitalis, aut naturalis, ſed & animalis ex copia caloris dependet. Argumento Amazones, quæ dexterum uber ſolerter præciderunt, ut ſpiritus & ſanguis, qui dextero uberi deputatus erat, brachium dexterum firma

Aſtris forma refertur accepta. Viri effœminati. Mulieres uiragines. Calidiſsima mulier nō eſt mediocris uir. Omnia depēdent ex calore naturali. Amazones.

firmaret: nec ſuo fine exciderunt, nunquam tamen utranq; manum prõptam ſibi fecerunt, ad modum uirorum: tanta eſt in illis caloris naturalis inopia.

APHORISMVS XLIIII.

QVicunque ſuppurati uruntur, uel ſecantur, ſi pus purum fluxerit, & album, euadunt: ſi uerò ſubcruentum, & feculentum, ac fœtidum, pereunt.

VSTIO ac ſuppuratio extremum morborum remedium, nec ubique conuenit, ſed ubi concoctam materiam præ imbecillitate excernere nequit. Eſt enim is unus in ſtatu moriẽtium modus. Fateor, uiolẽtum & periculoſum eſſe remedium, ſed melius eſt experiri idoneũ auxiliũ, quàm incidere in certum periculum. Neq; id rurſus temere eſt audendum, ſed ubi morbus nobis concoctus apparet: nam crudus morbus nũquam recte expurgari poterit. Et ſunt ad hoc nobis in ſingulis locis, probabiles quædã coniecturæ, atq; hæ tantùm: certo enim præſcire non licet. Atque qui hîc admittitur error, ars excuſat, & ipſa fortuna: talis enim eſt, qui in ſuppuratis ac hactenus deploratis, mortem præcipitare poteſt, inferre nõ poteſt. Satis ergo eſt, paulo ex ipſo colore antea periculum prouidere: Si pus, *inquit,* purum fluxerit, & albũ, *hoc eſt, bene concoctum, quippe æquale, leue, craſſum, & parum fœtidum:* euadunt, *hoc eſt, ſpes eſt ut euadere poſſint.* Sin autem ſubcruentum, aut in modum fecis ſubflauũ, lentum, aut aliter coloratum, ac uehementer fœtidum, pereũt: *nam morbus crudus bene euacuari nequit. omitto, quòd excrementum fœtidum malignum ſit, nedum crudum. Et quomodo ergo æger ſeruari potuiſſet? Scio quòd concoctio tempus requirit: uerùm neq; ſtatim partẽ urimus, aut ſecamus, ſed ubi opportuna iuſto temporis ſpatio remedia nihil profuerint.*

Crudus morbus relinquẽdus.

Error condonandus.

Puris concocti conditiones.

Pus crudum aut malignũ.

APHORISMVS XLV.

QVorum hepar ſuppuratũ aduritur, ſi pus purum fluxerit, & album, euadũt: in tunica enim

his pus continetur. Si uerò qualis amurca fluat, pereunt.

PRIOR ſententia de ſuppuratione in pectore: hæc uerò de ſuppuratione in hepate. Videbitur ergo utraq; ſententia quibuſdam eadem, tantū exemplo diuerſa. Iidem forte & hoc dicent, quòd pus alibi crudum, aut malignum phantaſia differet ab eo, quod eſt in hepate: quaſi alibi ſit cruentum & cœnoſum, hic uerò ad modum fecis olei feculentum. Verùm ij uiciſsim à nobis audire debent, quòd pus quatenus ex ſanguine inflammationis profiſciſcitur, eaſdē ferè ubiq; mutationes patitur: neq; iam pus feculentum ad modum amurcæ ſuper corruptione materiæ inflammationis, ſed ipſius hepatis ſignificat: etenim hepar quaſi ſanguis concretus cernitur. Quare ſi quando in ipſo inflammatio ſuppuratur, partem carnis ipſius reprehendit, uiolat, ac corrumpit, ratione cuius pus amurcæ ſimile apparet, & proculdubio mortem portendit: nam ſubſtantiam hepatis uix obiter citra mortis diſcrimen uulnerare contingit: & quomodo ergo referentur, quibus integræ particulæ ſuppuratæ fuerint? Non tamen affectio tunicæ ipſius mortalis exiſtit: nam & cordis tunicæ periculum pati poſſūt. Recte ergo dixit Hippocrates, quòd album pus ſalutem promittit, feculentum uerò mortem præſagit: nam hoc ſuppurationem in hepate, illud uerò in ipſius tunica factam declarat, & citra magnum hepatis detrimentum.

Pus per ſe ubiq; eandem præbet phantaſiam.

Pus amurcæ ſimile hepatis ſubſtantiā corruptam ſignificat.

Detrimentū hepatis mortale.

Suppuratio ſub tunica hepatis pus albū exhibet.

APHORISMVS XLVI.

DOlores oculorum, poſt meri potionē, & aquæ calidæ balneum, uenæ ſectione curato.

BIS Aphoriſmus hic peccat: primùm, quòd potiora quædam remedia, utpote purgationem, omittit. quod grauius eſt, ordinem inuertit: nam uenæ ſectio ante balneum conuenit. ſed & ibi peccat, quòd ſine diſcrimine uni morbo multa remedia ſimul deſcribit: nam ſi aliquando, non tamē ſemper, hæc omnia uni affectui conueniunt.

Ordo inuertitur, & præcipuum remedium omittitur.

APHORISMVS XLVII.

AQua inter cutem laborās, ſi tuſsi corripiatur, deſperatus eſt.

Vbique

VBIQVE oportet diſtinguere, quod per accidens eſt, ab eo, quod per ſe eſt. Ita & in propoſito, ſiquidem tuſsis ex aliqua externa occaſione euenerit, ſecura eſt, ſed periculoſa admodum, quæ hydropiſis ſequitur magnitudinem. Atq; id ut prius diximus, multis modis fieri poteſt: aliquando enim hepatis frigiditas in immenſum creſcit, & totum corpus: nedum pectus occupat. atq; hîc tuſsis admodum mala exiſtit. Galenus cogitat, quòd aliquando præ nimia multitudine humor in pectus per longas ambages exorbitat. Nec id fieri poteſt ſine maximo diſcrimine. Nam priuſquam hac ratione tuſsis eueniat, ferè neceſſum erit, ut uniuerſum uenarum corpus eodem humore exuperet. Frequentius (ut mihi apparet) in hydropiſi molem ac magnitudinem tumoris, tuſsis ſequitur, quæ ſeptum tranſuerſum ſuo onere detrahit. Atq; hæc ab alijs duabus ſiccitate diſtinguitur: reliquæ enim duæ tuſſes omnino ſiccæ non ſunt, nec uerebimur hîc hoc noſtrum commentũ adijcere. Fecit nos audaciores ipſe Hippocrates: hic enim in ſecundo Præſagiorum (conſentiente Galeno) hydropiſim, quam ab ilijs inchoat ex hepatis mole, cum ſicca tuſsi definit: multo magis in fine hydropiſis ſuperuenire poterit, quoniã illius magnitudo ſemper creſcit.

Tuſsis uarijs ex cauſis hydropiſim ſequi poteſt.

Tuſſes ſiccæ periculoſiores.

Alluſio ad Hippocratẽ.

APHORISMVS XLVIII.

VRinæ ſtillicidium, & mingendi difficultatem, uini potio, & uenæ ſectio ſoluit; incidere autem interiores.

VRINAE difficultatem propriè appellamus, ubi collecta ægrè redditur. Fit autem id propter inflammationem, aut aliam ignauiam, aut ex pituita, aut ex grumo, aut id genus alio, obſtructionem. Imperfectè ergo in ſexto ſcripſit, quòd difficultatem urinæ uenæ ſectio ſoluit: nam alteram uini potio expedit, & ijs ſimilia. Eſt autem & hic ſermo perplexus, qui duo diuerſa remedia, duobus morbis habet communia: quum tamen uinũ uni duntaxat ſit idoneum: neq; enim uini potio in quauis difficultate urinæ cõuenit, magis in ipſo ſtillicidio, quod ex frigiditate oritur, aut ex acrimonia humorum in urina miſtorum committitur: nam niſi hi multi fuerint, promptè eos uini potio præcipitat. Eſt tertium incommodum huic ſen-

Vrinæ difficultas duplex.

Inflãmationẽ ſoluit uenæ ſectio.

Difficultatẽ urinæ ex obſtructione uini potio.

Stillicidium urinæ ex frigore & humorum corruptione.

tent

tentiæ cum ea, quæ in ſexto ſcripta eſt, commune, quod interiora ab exterioribus diſcriminat: nam contendēte Galeno idem eſt uſus utriuſq; uaſis. Vulgus tamē hodie obſeruat. Sed & caput illud, quod Hippocrati aſſcribitur, de uenarum natura, idem aſſeuerat. Sed ijs omnibus mihi Galeni ratio maior eſt: non tamen eum recipiam, qui & de uenis in brachio idē diſputat: harum enim alia eſt ratio, quam alibi explicabimus.

Vulgaris obſeruatio.

APHORISMVS XLIX.

AB āgina correpto, tumor & rubor in pectore ſuperuenientes, bonum: extra enim uertitur morbus.

NON ubiq; id bono eſt, ſed duntaxat in ſtatu: nam in principio ferè materiæ arguit multitudinem, in augmento autem materiæ procacitatem: materiā enim natura mouere non ſolet, niſi concoctā. Itaq; duntaxat in ſtatu hunc tumorem in exterius uerti contingit. De rubore certe dubitare licet, quoniam ſanguis, poſtquam in inflammatione concoctus eſt, ruborē exuit, & alborem quendam recipit. Forte ergo hoc ab alio adiectum: aliquando etiā ita per accidens cōtingit: rarò enim materia inflāmationis extruditur, quam non ex proximis partibus aliquis ſanguis ſequatur. Alleuiatio etiam diſcriminat: ſiquidem à rubore hoc ſpiratio promptior, deglutio facilior bono. Si uerò eadem, aut maior difficultas imcūbit, potius materiæ copiam, quàm naturæ potentiam indicat.

Eruptio ad exteriora in ſtatu bona, alibi periculoſa.

Sanguis concoctus ruborem exuit.

APHORISMVS L.

QVibus cerebrū ſphacelatum eſt, in tribus diebus pereunt: ſi uerò hos euaſerint, ſani fiunt.

SPHACELVM aut gangrænam appellat inflammationē pro parte demortuam: ſæpe penitus particula denigratur, atque emoritur, & partem oportet abſcindere. Frequens malum in cruribus, non tamen id licet conſpicere in occultis cerebri inflāmationibus, ſed manifeſtis, quales aliquando ſequuntur magna capitis uulnera. Plerunque tamen hæc uulnera interficiunt, priuſquam magnitudo inflammationis eò peruenit, idque ob partis primatum: neque enim eius munere uita diu priuari poteſt.

Sphacel⁹ aut gangręna.

Caſus in externis uulneribus capitis.

Rectè

Rectè ergo per ſphacelum, Galenus intelligit ſphaceli quoddam initium: ac rurſum alibi forte hîc malum diutius poſſet trahi: in cerebro uerò præcipitem in perniciem ægrum agit, aut breui relinquit: nam tametſi ipſum cerebrum ſit natura frigidum, cum calidis particulis, uenis, & arterijs maximum habet conſenſum. Ita & pleura frigida eſt, & per ſe ignaua, promptè tamen ipſum uincit affectum. Et quid ergo mirum, quòd in ipſo cerebro inſlammationes cito aut aboleant, aut aboleantur? nam ut cerebri munus diu deſiderari nequit, ita propter conſenſum, quem cum reliquis primarijs partibus habet, multa ui pollet, ac minimo tempore affectus iſtarum ac ſimilium partium expugnantur.

Sphacelus in cerebro prōpte relinquit aut interimit.

Eadem eſt ratio in omnibus ꝑpemodum interioribus inflammationibus.

APHORISMVS LI.

STernutamentum fit ex capite, calefacto cerebro, aut humectato eo, quod in capite inani. Aër enim intus contentus, extrà erumpit. Sonat autem, quoniam per anguſtum ipſi eſt exitus.

DVPLEX eſt locus, aut triplex: unde ſternutamentum oritur ex ipſis naribus, magis ex ipſis primis uentriculis, aliquando ex inani ſpatio quod ipſum cerebrum ambit, quando ab eo ſpiritus per nares diſcedit. Propterea ſuperuacàneum mihi apparet, inane hoc ab alijs partibus diſtinguere: nam nihil refert, undecunque ueniat, modò per nares tranſeat. Forte ergo Hippocrates ob eam cauſam, cerebrum ab inani diſtinxit, quòd caliditas, ex quocunque cerebri loco uentriculos priores facile mordeat: humiditas uerò tantùm ea, quæ ipſis uentriculis inſideat, aut ex ſpatio inani affatim ueniat: etenim ignaua eſt ipſius energia, niſi in flatum conuertatur: nam & hæc uehementer ſenſum mouet. argumento eſt dolor colicus. Ita & priores uentriculos cerebri facile flatuléta materia uellicat, quæ in ipſis gignitur, aut etiam ea, quæ ab ſuperiori inani ſpatio ad ipſos deſcendit. Hæc, credo, cauſa fuit, quare Hippocrates tantùm duas qualitates ſternutamenti cauſas habuerit: certum enim eſt, quòd & frigiditas & ſiccitas quoq; aliquando ſternutamentum mouent. Tanto magis Galenum admiror, qui diligenter quidem ſternutamentum, quod

Sternutamētum initium ſumit ex tribus locis.

Difficiliùs humiditas q̄ caliditas ſternutamentum mouet.

Humiditas ignaua, niſi cum flatu fuerit coniūcta.

Noſtra coniectura.

Omnis qualitas ſternutamentum mouere poteſt.

è naribus fit, ab eo quod è capite oritur, diſtinxit, & duas eius cauſas omiſit: nam uel nutricibus notum eſt, quòd pueri, utpote rara cute, à frigore ſubito percuſſi ſternuant, ac ſingultiant: ſed & ſicca ſæpius excitant nares, quàm humida. Potuit etiam Hippocrates alterum in altero intelligere, & ſub caliditate frigiditatem, & ſub humiditate ſiccitatem per modum compendij aphoriſtici comprehendere. Certè nihilominus ferè frigiditas, quàm caliditas, uentriculos cerebri mordet, ſed & frigiditas magis quàm caliditas. Aliquando ad generationem flatus conducit: nam multa caliditas ferè flatum diſſipat, parua uerò excitat. Rectè tamē ſoni, qui per ſternutamentum eliditur, generationem prodidit: non poteſt enim multus ſpiritus per anguſtias ſine ſtrepitu, qui oritur ex contactu partium tranſire. Illud difficultatem habet, quare ſternutamentum ex ipſis naribus natum, ſtatim caput deprimit: ex uentriculis uerò cerebri, ſurſum mouet. Nunquid ob eam cauſam, quia hoc maioribus uiribus indiget?

Pueri à frigore percuſsi ſubito ſternuunt.

Sicca nares perſtringunt.

Compendiū aphoriſticū.

Frigiditas flatum excitat, caliditas diſsipat.

Generatio ſoni qui in ſternutamēto eliditur.

In ſternutamento ex naribus caput eleuamus, ex uētriculis uerò cerebri ſtatim deprimimus.

APHORISMVS LII.

QVibus hepar uehementer dolet, ijs febris ſuperueniens ſoluit dolorem.

APHORISMVS iſte poteſtate bis dictus eſt. Vna eſt differentia, quòd in prioribus locis indifferenter ilium audiebatur: hîc uerò particulatim dextrum definitur. Ac circa hepar forte in cauſa fuit, quòd flatus nihilominus dextrum quàm ſiniſtrum ilium ſuſpendit: dictū enim alibi, quòd pituita ſæpius in loco calido, quàm frigido inflatur, quòd calidum coniunctum cum frigido maximè flatus ſuſcitet. Circundolet, dixit Galenus, ad ſignificandum grauiorem dolorem: paruus enim & obſtructiones, & alias intemperaturas ſequitur: magnus uerò dolor, non niſi ob flatum & inflammationem committitur, maximè ob eam, quæ ſuppuratur: nam in ijs quæ reſoluuntur, dolor paulatim minuitur: in ijs uerò quæ ſuppurantur, uſque ad finem augetur. Non poſſem tamen mihi nunc perſuadere, quòd Hippocrates grauem aliquem nunc (ut colicum dolorē) meditetur, ſed leuiorē, ut ſic audiatur, Quibus hepar circūdolet, *hoc*

Flatus nihilo rarius dextrū quàm ſiniſtrū ilium ſuſpendit.

Parui doloris & magni cauſæ diuerſæ.

Suppuratio magis affligit quàm reſolutio.

Noſtra opinio.

hoc eſt, quibus loca in circuitu hepatis obiter dolent, citra inflammationem ſcilicet aut grauiorem occaſionem.

APHORISMVS LIII.

QVibus à uenis ſanguinem mittere confert, ijs uere uenam oportet ſecare.

EST & hic Aphoriſmus antea dictus. Diſſidet rurſus, quòd illic eodem tēpore commendabatur phlebotomia, & purgatio: hîc uerò duntaxat alterum, uidelicet ſanguinis miſſio. Potuit in cauſa eſſe, quia ſanguinis miſſio duabus de cauſis in uere conuenit, purgatio uerò duntaxat ex altera: quippe præterquam quòd humores eo tempore maxime mouentur, ita etiam ſanguis maximè fundi incipit. Econtrario in autumno magis humorum uitium delinquit.

Purgatio in uere una ex cauſa, phlebotomia uerò ob duas.

APHORISMVS LIIII.

QVibus inter uentriculum & ſeptum tranſuerſum pituita repoſita eſt, & dolorem affert, nō habens uiam ad alterum uentrem: ijs per uenas in ueſicam pituita uerſa, ſoluitur morbus.

MIROR in re manifeſta tam diuerſas translationes. Refert alius inter renes, & uentrem. Theodorus inter uenas & uentrem. Fideliter Leonicenus inter uentriculum & ſeptum. Nec dubium, quin Hippocrates intelligat locum illum, quem uulgus appellat pectoris foueam. inter uentriculum & ſeptum medium: hoc eſt, eum, qui eſt è regione oris ſtomachi, atq; adeo in parte carnoſa exteriori, aut abdominis interiore ſubſtantia: nam, ut dixit Marinus, in medio illo ſpatio, quod eſt inter abdomen & uentris muſculos, nunquam conſiſtere poſſet. Locus tamen, quem ille cogitat, nihilo promptiorem commeatum ad uenam, quàm prædictus monſtrat. Eſt & alia redargutio Marini ex nomine, ſed iſtam lubenter præterimus. Magis oportet annotare, uitium commenti paulo antè, ubi meo quidē iudicio Impoſſibile pro Poſſibile, tam in Græcis, quàm Latinis ſcribitur: nam ſi ea ſcriptura retineatur, poſterior pars priori aduerſabitur. Melius ergo eſt, pro impoſſibile, poſſibile mutare: & rurſum

Tranſlationum diuerſitas.

Noſtrum iudicium.

Iuſtè Marini ueternm expoſitionem tollit.

Vitium in cōmento.

In omnem locum materia poteſt ex uenis excuti,& rurſum redire.

ibidem poßibile pro difficile oportet accipere: nam ut in omnem locū materia ex uenis excutitur, ita rurſum reſumi poteſt, præſertim ubi attenuata fuerit, ſiue fuerit in laxo illo ſpatio, quod Marinus redarguit, ſiue in eo quod ipſe cogitat, ſiue in eo loco, quem Galenus monſtrat. Certè extenuatam materiam natura non difficile in uenas reſorbet, & hinc per renes ad ueſicam deducit, ſed & aliquando eandem nunc in pectus, nunc in uentriculum aſſumere præuertit.

Tria loca diuerſa in hoc Aphoriſmo audita.

Materia ex hoc loco tribus modis expurgari poteſt.

APHORISMVS LV.

QVibus hepar aqua plenum in omentum erupit, ijs uenter aqua repletur, & moriuntur.

IN hydropicis hepar propria ratione nullo tumore obtinetur, ſed paulatim ac ſingulis diebus, quod eſt aquoſum, aut imperfectū, in ſpatiū proximū ſub omentum & peritoneum euomit: aliquando tamen magnus tumor in hepate concipitur, atque adeo ſimul ueſicis quibuſdam impletur. Duplex hunc poſtea fortuna excipit, aliquando natura talē tumorem ad uentrem atque uenas deponit, & æger conualeſcit: aliquando natura præter modum infirma eſt, & materia in proximum ſpatium ſub omentum excidit, & tumor qui ſolum latus occupabat, nunc in totum uentrē promittitur. Nec mirum eſt, ſi homines hîc moriantur, quoniam morbus ex morbo naſcitur, qui ubique ſolet eſſe mortalis. Aliud eſt, ubi à principio hydropiſis committitur. Nulla ergo difficultas in hoc commento incidit, modo in omentum, *pro eo quod eſt,* ſub omentum, *audiamus.*

Duplex Hippocratis conſtitutio.

Diuerſa fortuna.

Morbus ex morbo mortalis.

APHORISMVS LVI.

ANxietudo, oſcitatio, horror, uinū æquale æquali potum, ſoluit ægritudinem.

SVBINDE authores aliquod propoſitum inchoant, deinceps pro luxuria ingenij ad aliud feſtinãt. Hoc forte hîc Hippocrati euenit. quippe & in multis alijs locis id obſcuritatem parit. Forſitan etiam Hippocrates à principio dicere noluit, quòd hæc tria eiuſdem generis exiſtunt, magis tamen pandiculatio cū oſcitatione, quàm anxietas conuenit. Forte ergo à principio ita Hippocrates intellexit, forte etiam ad hæc anxietatem

Obſcuritas ex rerum copia & ingenij luxuria.

Symptomatū diuerſitas.

tem aſcripſit:nam licet illius ab alijs diuerſa ratio,tamen ferè eadem curatio.Et quidem anxietudo duplicem habet originem:aliquando ab extrema corporis naſcitur imbecillitate,quæ nihil ſupra ſe,nullum motum,nullum locum tolerat,ſed fatigatur ſtatim ſub omni figura, & lethalis eſt admodum:aliquando leuior eſt, & oritur ex humore graui, præſertim mordaci in ore uentriculi,& uomitu tollitur. Diuerſam generationem habent pandiculatio,oſcitatio, horror,rigor:fiunt enim hæc omnia humoribus ac uaporibus diuerſis inſidentibus muſculis, & ſunt duplicis generis:aliquando cum conſenſu,& uitio uniuerſi corporis fiunt, ac febres inchoant:aliquando citra magnum malum ex ſolis leuioribus uaporibus,aut humoribus laceſcunt. Atq; hæc omnia nunc aqua lymphata medicatur:nam meracum uinũ per ſe febrem accenderet,tenue uerò ex natura facultate extenuandi caret. Melius eſt ergo meracũ uinum, ſed lymphatum exhiberi:non enim aqua uim extenuandi uino aufert, quod eſt mirabile, magis auget:nam uinum per ſe præceps,per uniuerſum corpus agitur,aqua uerò in ſingulis partibus cunctatur, atque etiam ipſum uinum moratur. Nunc certum eſt,quòd eo uinum operatur exquiſitius, quo diutius in ipſo loco retinetur:ſic enim & amara medicamenta magis attenuant,quàm acria. Aliud huius emolumentum dixit Galenus alibi,quòd aqua & uinum mutuam ſibi inuicem operam præbent, uinum præcedit,ac quaſi dux eſt,aqua ſequitur, atque à tergo uinum impellit. Id autem intelligere nequeo,niſi ita acceperimus, quòd uinum, utpote naturæ amicum,à natura in corpore retinetur, aqua uero tota exploditur. Itaque mixta aqua in cauſa eſt, ut & uinum ad ueſicam protrudatur. Hæc miſtionis commoda.nam quòd aqua uim uini tẽperet, omnibus eſt manifeſtum:& ne uapores, qui hæc ſymptomata pariant, in febres accendantur,prouidet. Quòd autem in anxietatibus ex ore uentriculi ſuborientis lymphetur,alia mihi de cauſa factum apparet,ut in ipſo altius ſuſpendatur,ac diutius moretur:nam uinum ſubito digeritur,aqua uerò ſurſum moratur. Et hinc eſt,quod uulgo dicimus, quòd uinum lymphatum citius inebriat,quàm meracum. Certe in medicationibus oris uentriculi optimum eſt ipſum uinum ſurſum ferri.

Anxietas naſcitur ex toti' corporis imbecillitate, & uentriculi afflictione.

Inquietudo.

Quatuor ſymptomatũ duæ differentiæ.

Vinum lymphatum ſuffi cienter uapores diſijcit.

Potius uinũ lymphatum, quàm ex natura tenue.

Aqua uino quodam modo uires addit.

Aqua & uinũ mutuam ſibi inuicem operam. præbet.

Altera miſtionis in propoſito cauſa.

Cur in affectibus uentriculi uinum lymphetur.

Vinum lymphatum quoſdam citius inebriat, quàm meracum.

APHORISMVS LVIII.

QVibus cerebrum aliqua ex cauſa concuſſum fuerit, neceſſe eſt ſtatim mutos fieri.

QVI interceßit Aphoriſmus, à nobis expūctus eſt, quia iiſdem uerbis in quarto ſcriptus erat, hic uerò nuſquam alibi dictus. & uidetur in eo nonnihil laborare Galenus, quoniam multis ex caſu concuſſum cerebrum uiſum eſt, qui nequaquam inſenſibiles & immobiles ſunt facti (id

Sententia dubia.

enim nunc per Mutos intellige) ſed tantùm ſomnolenti, aut aliqua peculiariter parte ſtupidi. Longius ergo huius rei incōmoda Galenus quærit.

Galeni collectio longa.

In primis ait, quòd talis caſus ipſas uertebras nōnihil concutere ſolet. adiicit, Quando uerò harmonia ipſarum uertebrarum fuerit commota, & ſpinalis medulla, quæ in earum continetur cauitate laborarit, & uehementer concuſſa fuerit, periculum eſt, ne & neruus aliquis eorum, qui ab ipſa naſcuntur, abrumpatur. Hoc enim modo commentum Galeni reſtituere

Commenti uitium.

oportet, quod apud Leonicenum, neſcio an ſua, an impreſſorū incuria, eſt

Particulares partium ſtupores.

ualde uitiatum. atque hactenus particulares aliquot particulas ſtupidas ſatis oſtendit. Nondum tamen totum corpus quaſi attonitum hinc deducit: proinde & ad ipſum cerebrum pergit, atq; hîc eadem mala & fortunas numerat: & recte, nam & ut ipſe hîc meminit, ipſum caput admodum uacuum exiſtit: quo autem unaquæque res eſt magis uacua, eo promptius

Pars inanis citius uiolatur quàm plena.

Pueri & ebrij minus ſe offendunt.

uiolatur, & frangitur. Plurimum autem uacui (ut hîc quoque inquit) ſenes habent, quo fit, ut uel ii magis offendantur: minimum autem (ut uulgo quoque dicitur) pueri, aut ebrii, quòd molles ſunt, & corpore pleni. Sed

Galeni anxietas.

quid iis rebus faciet, neſcio: ipſe ſibi conſcius eſt, quòd nequaquam iſta fortuna ſufficiens eſt, ut uniuerſum ſtatim corpus immobile atque inſenſibile euadat. Sed ad accidens quoddam confugit, ex quo iſtud plurimum præcedere putat. Inquit enim, quòd in his incommodis, ut alibi, affatim incidentibus, natura ad interiora retrahitur, atque hîc interim quædam contrahuntur, quædam diſtenduntur, ſaltem donec uirtus hic (inquit) ſeſe collegerit, animal mutum, inſenſibile, atque immobile iacet. Atque mihi quidem nihil aliud hic, quàm animi deliquium deſcribere apparet. Verùm

In animi deliquio multa inæqualiter geruntur.

Hippo

Hippocrates in propoſito mutos appellat, quibus animalis facultas, ut in apoplexia, ob aliquem primarium cerebri affectũ intercipitur. Iam periculum eſt, ne uel ipſe Galenus ea, quæ in animi defectu cõtingunt, malè deſcribat: non enim in defectu animi omnia hæc ſtupent, quia uirtus animalis in ſe ipſam, ſcilicet in cerebrum colligitur, ſed quia totus ſpiritus uitalis, & ſanguis ad cor rapitur, ſine quo uirtus animalis exoluitur. Sed de hoc alibi. Nunc enim certo certius eſt, quòd Hippocrates nequaquam per mutos quoſuis intelligit, qui animo delinquunt, ſed qui ex affectione cerebri quaſi apopletici iacent. Differunt autem multum: nam qui animo delinquunt, non niſi (ut diximus) per accidens motu & ſenſu deſtituuntur: apopletici uerò, aut ſimiliter affecti, per ſe. Hinc etiam eſt, quòd delinquentes animo facile reſurgant, motum & ſenſum recipiant: apopletici uerò, & ij de quibus hîc ueriſimiliter loquitur Hippocrates, admodum ægrè. Hoc & Galenus libenter donaſſet, & propterea in fine huius commenti aliam huius caſus fortunam uidetur timere: quod rurſum Leonicenus male reddidit: ſic enim ait: Si uerò cerebrum conuelli contigerit, aut ſecundùm aliquam eius partem conuellitur, qui ita patiuntur, non referũtur. Non eſt intelligibilis hæc diuiſio, neq; ea Galeni dictio talis eſt. Sed ſic uerbatim habet, Vbi uerò abrũpi anticipent, hoc eſt, ſi contingat ipſos neruos (de quibus prius dixit) ſimpliciter abrumpi, aut (quod grauius eſt) aliquam partem cerebri diuelli, tum tales non referuntur, aut curantur. Timet ergo hîc, ne uel ipſi nerui penitus abrũpantur, aut pars cerebri à toto auellatur. certũ eſt, quòd iſti ad ſe redire nõ poſſunt, ut illi, qui animo tãtùm deficiũt. Adiecit ergo hæc proculdubio, quia ſciuit Hippocratem de mutis, hoc eſt ſenſu & motu priuatis, loqui, non tanquam animo deficientibus, ſed tanquam apopleticis, & grauiter in cerebro paßis. quod nunquam ex tali ſimpliciter fortuna poterit colligere: non enim ſi tota ſpiritualis medulla abrumpatur, totum animal mutum iacebit, duntaxat tantùm inferior pars immobilis & inſenſibilis erit. Secus eſt, ſi pars cerebri auellatur. Atque huc quidem Galenus progreſſus eſt, ut oſtenderet, quomodo concuſſo cerebro muti fierent. Mihi autem compendioſior commẽtatio apparet, ſi per concuſsionem non quemuis caſum, ſed magnam colliſio

Galenus non nihil à mẽte Hippocratis exorbitare apparet.

In defectu animi omnia intro ad cor rapiuntur.

Differentia inter apopleticos & exolutos.

Tertium Galeni refugiũ.

Affectus ſpiritalis medullæ non obſtu pefaciunt totum hominẽ, duntaxat inferiorem partem.

liſionem & contuſionem audiamus, quæ uſque ad uentriculos peruenit: hæc enim mutos ſine dubio facit. Inuitauit nos, & audaciores fecit ad hãc commentationem ipſe Galenus, in libro De locis affectis, ubi & ipſe uulnus, quod eò peruenit, homines mutos facere perhibet. Quòd ſi leuior aliqua offenſio reliquas duntaxat cerebri partes offendat, non fiunt homines ſtatim toto corpore ſtupidi, duntaxat ſomnolenti, & ſopore quodam ſtrati, quos & excitare liceat, & ut ad interrogata reſpondeant, nõnihil prouocare. Ac tanta ſunt, quæ in hoc cõmento deſideres. Vnum adijcere poſſumus, quòd quoſdam, quibus ex caſu concuſſum cerebrum utrunq; erat, per interualla ferè uniuerſo corpore conuelli uidimus, ſenſu & intellectu ſeruato, altera tamen parte magis. Sed uera aut pertinax conuulſio non fuit, ſed qualis in epilepticis fieri ſolet. Nam uera conuulſio ante finẽ morbi non tollitur. Talis etiam erat diſtentio, quam duobus diebus uidimus in eo, qui poſt crapulam admodum refrigeratus, in choleram incidit, & quod quis minime putaſſet, pulchrè minimis conualuit remedijs. Mihi ergo huiuſmodi diſtentio & conuulſio, extremorum morborum uaporem mordacem potius, quàm aliã cauſam ſequi uidebatur. Nam magnus morbus, parua auxilia ſolet contemnere.

Simplex cõmentatio.

Leuior ſopor.

APHORISMVS LXIX.

CORporibus carnes habentibus humidas, famẽ adhibere conuenit, fames enim corpora ſiccat.

LICET humiditas ipſa ſimilaris, rarius, forte nunquam, operationes naturales offendat: tamen inſtrumentalis oblædere poteſt. Et quidem uel hæc per famem exiccatur: nam calor naturalis nunquam ceſſat, ſed cõtinuè humidiores partes diſflat: itaque niſi nutrimentum accedat, continuè corpus exiccatur. Exiccatur autẽ & per ſitim, idq; multo amplius: ſed hoc remedium, credo, reliquit, tanquam crudele, & intolerabile: fames enim aliquantiſper tolerari poteſt, ſitus uerò difficilius. Potuit etiam per famem omnem inediam & abſtinentiam comprahendere, ſuper ſequentibus duobus Aphoriſmis, quorum hic Galenus mentionem facit, neque nos quicquam eorum, quæ in quarto dicta ſunt, oportet repetere.

Sitis crudele remedium.

APHO

APHORISMVS LXIII.

SVdor multus calidus, uel frigidus ſemper fluẽs, repletionem humoris eſſe ſignificat: abducere igitur oportet, robuſto quidem ſuperne, debili uerò inferne.

QVOD ſudor multus aut recentis cibi, aut ueterum humorum multitudinem indicet, dictum eſt in quarto: ubi & illud definitum eſt, quòd calidus ex ſe nullam ſignificabat difficultatem: frigidus uerò in acutis mortem, alibi uerò morbi longitudinem. Vtra autem parte purgatio facienda erat, an per uentrem ſuperiorem, an inferiorem, non quidem coniectabamur ex uiribus, ſed ex tẽperatura, ætate, regione, tempore. Eſt tamẽ uerum, quòd ſuperna expurgatio plus ferè moleſtet, quàm inferna, tum propter inſolentiam, tum propter humoris grauitatem. Delectus purgationis ſuperioris & inferioris.

APHORISMVS LXIIII.

FEbres quæcunque non intermittentes, ſi tertia die fortiores fiunt, periculoſæ: quocunque autẽ modo ſe remiſerint, ſignificant quòd non ſunt periculoſæ.

IISDEM uerbis hos tres Aphoriſmos in quarto ſcriptos reliquimus: unum & alterum nunc poſſumus addere ex ijs, quæ tunc nobis minus occurrebant, quòd febres intermittentes, licet ex ſe periculo uacant, tamen propter ætatem ſenilem, aut aliam imbecillitatem, aliquando interficiant: nam febre pituitoſa multi ſenes intereunt. Sed & reliquis duobus hoc aſcribere libet, quòd tubercula in pedibus apparentia poſt morbos longos, qui concoctione aut reſolutione finiuntur, uictus incontinentiam indicant, ſed alios morbos ex acutis, longiores plerunq; indicant, & rurſum acutiores in ſuperioribus tumores, aut abſceſſus magis produnt, mitiores in inferioribus partibus. Nam calidior materia, licet grauis, promptius à natura ſuprà, frigidior uerò infrà facilius protruditur. Nullus morbus tam mitis, qui non aliquãdo interficiat. Poſt longos morbos tubercula accuſant uictus incontinentiã. Tubercula acutos indicant.

APHORISMVS LXVII.

SI quis cibum febricitanti dederit: ſano quidem, robur: laboranti uerò, morbus.

Sanis conuenit quantũ poſſunt con coquere, ægris decet quantũ licet ſubtrahere.

TANTVS cibus, quantus poteſt confici, in ſanis auget uires, in ægris ipſum morbum. Et hoc quidem eſt, quod nunc dicitur: nec ſententia reprahenditur, ſed ſcribendi modus: nam in ſanis oportet ſemper dare, inquit Celſus, quàm plurimum, ac quantum poteſt confici: in ægris econtrario quantum uirtus patitur, ſubtrahere.

APHORISMVS LXIX.

ET quibus deiectiones, ſi ſtare permiſeris, & non moueris, ueluti ſtrigmenta ſubſiſtunt: & ſi pauca ſint, paucus eſt morbus: quòd ſi multa, multus: ijs confert alui purgatio. Quòd ſi aluo non purgata dederis ſorbitiones, quanto plures dederis, tanto magis nocebis.

Galen' Aphoriſmum excindit.

NE hunc quidem Aphoriſmum fert Galenus. Nam ſi de urinis, inquit, intelligas, male hîc poſitum eſt nomen Strigmenti, & Deiectionis. ſin autem de excrementis per aluum, malè conuenit cum illis nomen, Subſedunt: hoc enim illis, inquit, tantùm accommodatur, quæ in urina ſubſiſtunt: quæ uerò cum deiectionibus conſunduntur, ijs magis (ait) nomen Inſiſtunt, conuenit. Nec ego quoq; hunc Aphoriſmum Hippocratis eſſe puto. Videtur tamen Galenus hic paulo moroſior. Nam & in deiectionibus liquidis craſsiora excrementa (ita enim ſtrigmenta interpretor) ſolent ſubſidere. Nec moror, ſi quis dicat Inſidere: ferri & hoc poteſt, quòd pauca paucum, & multa multum morbum ſignificant. Nam & ubiuis alibi multitudo excrementorum rationem morbi arguit, & expurgationem requirit. Tanto magis iterum Galenum demiror, qui ſequentẽ particulam, Ijs confert alui purgatio, *tanquam inidoneam detractat.*

Galenus paulo moroſior.

Tenuis Galeni repræhenſio.

Nec multum urget illius obiectio, qua inquit, ſi quicquid bilis infuerit, id ſit expurgatum: nam nemo id non libenter ſubaudiet, & in omni tali ſermone

mone ſubintelligitur. Magis moroſè ſequentem reijcit particulam, ubi dicitur, Quòd ſi aluo non purgata ſorbitiones dederis, tantò plus nocebis, quanto plus dederis. *Nam huic conſentit alia prius in ſecundo Aphoriſmorum ſcripta ſententia, Impura corpora quò magis nutries, eò magis lædes. Non tamen ualet uel ibi Hugonis, uel hîc ueterum excuſatio: nam redarguēte Galeno, non ſolùm in impuris, ſed & puris corporibus alimentum ſuperfluum, ſupra id quod concoqui poteſt, uires frangit. Quocirca utranq; ſententiam de eo audire oportet, quod plus eſt, quàm uiribus conſeruandis eſt ſatis. Fortè autem & id uires aliqua ex parte lædit, ſed incommodum maiori commoditate redimitur; melius enim eſt naturam nonnihil onerari, quàm ſimpliciter ruere, aut collabi. Hactenus ergo ſententia excuſari potuit. Eadem ratione & altera ſententia excuſari poſſet,* Quibus cruda deijciuntur, quantò plura dederis, tantò plus nocebis. *nā cruda corpus impurū oſtendūt, certè cruda potius cōcoctionē quàm deiectionē requirūt. Sed neq; ſequēs ſermo redargui poterit,* Quibus atra bilis ineſt, ſi plus, maior eſt morbus: ſi minus, minor. *Nā generalis ſermo eſt, quòd materiæ copia, morbi arguit magnitudinē. Sic inter melācholicos grauius laborant, qui multum ſpuūt, quàm qui parū. Minus gratus eſt ſermo, qui dicit, Quibuſcūq; cruda deijciuntur, ijs atra bilis ineſt. Nam, ut Galenus admonet, ex uniuerſali particulare faciunt: cruditas enim uniuerſaliter quamuis humorum malitiam ſequitur, ipſe uerò duntaxat melancholiæ attribuit. Quòd ſi de cruditate, hoc eſt, imperfectis fecibus loquatur, iam non ſola melancholia, ſed & pituita concoctionem labefactare poteſt, & omnino in genere frigiditatis opus ac detrimentum, non autem melancholiæ tantùm. Hoc eſt, quod Galenus in commento innuit, uerba quidem manifeſtā habere ſignificationē, ſed ipſam ſententiam claudicare. Acceſſerunt & alij quidam Aphoriſmi, uerùm eos præterire decreuimus: nam aut antè ſcripti ſunt, aut tanquam ſpurij ab illis excidunt. Vnus habet difficultatem qui ſequitur.*

Sententiæ pars excuſari poteſt.

Aphoriſmorū compoſitio.

Cruda concoctionem requirunt, minime autem deiectionem.

Abruptus ſermo.

Non poteſt ſermo conſtare.

APHORISMVS LXXIX.

A Corruptione, abſceſſus oſsis.

VIDETVR Galenus abſceſſum intelligere tertio modo, in quem

ſcilicet alius morbus euadit. At ego mallem ipſius oſſis exemptionem intelligere. Quòd autem citra iacturam carnis os eximere non liceat, nemo dubitat. Quæ ergo hæc eſt Galeni dubitatio?

APHORISMVS LXXX.

A Sanguinis uomitu, tabes & puris purgatio ſupra.

Non eſt flux' uentris cauſa ipſe catarrh' ſed ipſa imbecillitas.

NE hîc quidem rectè eos imitatur, qui in quinto dicti ſunt: nam fluxus in tabidis debilitatem ſequitur, cuius ipſe nunc deſtillationem è capite continentem cauſam uidetur ſtatuere.

APHORISMVS LXXXI.

QValia fuerint ueſicæ, aut alui excrementa, & ex carnibus, & ſicubi alibi à natura corpus exierit: ſi parum, paucus eſt morbus: ſi multum, multus: ſi ualde multum, lethale eſt.

Triplex excrementum.

MODVS loquendi ab Hippocratis diſsidet conſuetudine, alioquin ſententia uerißima eſt. Triplex enim excrementum, alui, ueſicæ, & habitus corporis, quorum unumquodq; ut naturali ſimilimum, ita optimum, diſsimilimum peßimũ. VIDETIS diuitem horũ librorum ſupellectilem: ſemina enim ac myſteria totius rei medicæ continent, ſed (ut Galenus dixit) diligentem requirunt agricolam. Quàm uerò locuples ſit in his rerum ſupellex, ex eo intelligetis, quòd quotieſcunq; ad eos redieritis, ſemper in ipſis inuenietis, quod antea neſciuiſtis: tanta eſt hîc rerum congeſta copia, in quibus quid nos præſtiterimus, alij iudicent.

Aphoriſmorũ ſemper noua materia.

FINIS.

LECTORI.

VIDISTI aliquando, Lector optime, Commentarium noſtrum in primum librum Aphoriſmorum, obſcurum & mutilum. Accipe nunc integrum, & clarum: nam omnino alius factus eſt. Videor mihi Iouem imitatus, qui Bacchum ex Semele abortiuum, iterum in femur recepit, & uſque ad perfectionem fouit. Verùm ut qui uetera ædificia reſtaurant, non omnia nouant: ita forſitan & hic in quibuſdam locis aliquid ex ueteri ſpinoſitate, & duricie inuenies, ſed quam unuſquiſque facile per ſe mitiorem reddet. Profectò hic mihi maiori labore conſtitit, quàm omnes reliqui. Nam dum labori parcere uellem, & multa ex ueteribus ſeruare, labor creuit, quòd difficilius mihi fuit noua cum ueteribus digerere, quàm alibi omnino nouam orationem ſcribere. Ita & in externis operibus ſæpe operoſius eſt ueteribus ædificijs aliquid ſuperſtruere, quàm noua condere. Quod igitur offendet in hoc libro, ſpero in reliquis ſex, quos illi nouos adiecimus, cautum uidebis. Vereor autem, ne in his, ſicuti nuper in Techna, & libris de Temperamentis, errores aliquot incaſtigatos reliquerimus. Sed eorum omnium in proximis operibus elenchum ſimul dabo: appello proximè Commentarios noſtros in libros De febribus, De criſibus, De morbis & ſymptomatibus, De locis affectis. Spero enim, quòd propediem in iſtorum ſingula labores noſtros uidebis. Interim appendices noſtræ te utcunque iuuabunt: facile enim ex ijs argumenta ſingula diſtingues. Vale igitur, ac fruere.

MED. DOCTIS.
D. IACOBO SAVAGIO
HIEREMIAS THRIVERVS
SALVTEM D.

SCRIBIS doctiſsime Iacobe, te nuper incidiſſe in Commentarium quendam Leonhardi Fuchſij, de inæquali temperie,plenum (non ſine animi tui dolore) multis aduerſum me contumelijs. Idem Commẽtarius paulopoſt à diſcipulis meis aliquot uiſus eſt Louanij,orãtibus obnixe,ut eundem(ſaltẽ obiter)per legerem, & eiuſdem inſaniam retunderem.Verùm neutrum mi hi placuit,idq́; ob duas cauſas. Primùm, parũ Chriſtianum eſt, contumelijs cum altero contendere.Deinceps nunquam fuit mihi uolupe,aut ociũ,cũ hominibus rei medicæ, Philoſophię, Dialecticę ignaris, ac merè Grãmaticis diſputare. Itaq; ne oblatũ quidem legere dignatus ſum. Satisfecerãt mihi literæ tuę, ex quibus quantum accipere potui,quatuor ſunt quæ in me car pit.Primò Galeni ordinem ſeruare, nititur à me repræhenſum. Sed & eandem,quam ego dedi in Galeno inæqualis intempera turæ definitionem,aſſerere laborat, atq; id verbo tantùm.Ter tiò literarum Gręcarum inſcitiam mihi obijcit,nõ laboro, etiã ſi adiecerit Latinarum.Nã interim ex meis Cõmentarijs unuſquiſque facile accipiet,utri literæ Gręcæ & Latinæ fuere maio ri præſidio,mihi,an illi.In reliquis quoque an ego iuſtius Gale num perſtringam, quàm ipſe excuſat, alijs relinquo. Tantùm hoc doleo,quòd Galeno tam tenuis patronus obtigerit:& ne ſimiliter cum eo ſola uerba obtrudere uidear, idipſum ex nouiſ ſimo illius elẽcho paucis oſtendam.Nõ placuit mihi, quòd Ga lenus ſiniſtrum cordis uẽtriculum,dextro calidiorem colligat,

ex

ex eo quòd continuè moueatur, quãdo is motus mihi magis re frigerare, quàm incalefacere apparet. Hîc Leonhardus exurgit, & contrà pertinaciter omnem motum incalefacere contendit. Neſcio profectò an maiori inuidia, an craſsiore ignorantia. Nam ſi aliquid mentis haberet, iudicij, ingenij, prudentiæ, & motum pectoris, & motum arteriarum (cui motus cordis aſsimilis eſt) refrigerare meminiſſet, quum & alia multa foris per motum refrigerantur. Sed quid faceret? Ingenio caret, & tamen ad ſcribendum uſq; ad inſaniam eſt propenſus. Proinde quum per ſe nihil poteſt, ueteres & recentiores recoquit, ac ſine delectu commiſcet, methodos ex omnibus ſcribit, & in ipſo nomine impingit, nihilq; minus quàm methodum obſeruat: de plantis recentiorum ſententias colligit: ſed pictores in eo opere maiorem ſibi laudem uendicant. In alijs locis frequẽter lexica Græca in Calepinos & Cornucopiæ transfundit, & circa nominum rationem cõſiſtit: quod alibi dictum eſt, ut paginas impleat, ſæpe reſcribit. Melius ergo deinceps fecerit, ſi Grammaticum aliquem è medio eruat, qui cum litiget. Nam ego huiuſmodi homines lubens prætereo. Vnde ne in ijs quidem Aphoriſmis eius uſquam memini, utpote qui neque hîc, neque alibi quicquam, uiro medico dignum habet: niſi forſitan id mireris, quòd in pleriſque locis bonos uiros lacerare & proſcindere nitatur. Ita (ut audio) in hoc Commentario De inæquali temperie, nunc me uocat impudentiſsimum, nunc maleuolum, ſępius liuidum: adijciat, ſi uelit, omnium hominum peſsimum, & indoctiſsimum. Non laboro, neque ab hoc, neque ab alio pendeo, aut gloriam capto. Iam dudum ad hæc omnia obſurdui: omnia contemnere didici, & quo magis id facio, eo magis ualeo. Veritas laborare poteſt, extingui non poteſt. Iudicabit utrunque Deus. Sed & nunc maiorem illi locum apud pueros quàm uiros uideo. Precor ergo, chariſsime Iacobe, ut hæc mecum diſcas patienter ſerre, atque ijs contumelijs omiſſis, melioribus rebus incumbere. Dicerem plura, niſi ſuperuaca

uacaneum putarem tam multa uerba in re nihili fundere, qui uel hoc potius ueſtro & aliorum, quàm meo iudicio, noſtris Aphoriſmis aſcripſerim. Ergo bene uale, & uirum doctiſsimum, Dominum Petrum Capitaneum, illuſtriſſimi Regis Daniæ medicum, ubi prima opportunitas ſcribendi ſeſe dederit, ex me diligenter ſaluta.

*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google